„Henryk Lubomirski"

8/17

DOCTRINA

NVMORVM VETERVM.

DOCTRINA
NVMORVM VETERVM

CONSCRIPTA

A

IOSEPHO ECKHEL

THESAVRO CAESAREO NVMORVM, GEMMARVMQVE VETERVM, ET REI ANTIQVARIAE IN VNIVERSITATE VINDOBONENSI DOCENDAE PRAEFECTO.

PARS I.

DE

NVMIS VRBIVM, POPVLORVM, REGVM.

VOLVMEN IV.

CONTINENS

AEGYPTVM, ET REGIONES AFRICAE DEINCEPS IN OCCASVM SITAS,

OBSERVATA GENERALIA AD PARTEM I. HVIVS OPERIS,

ET

INDICES IN PARTEM I.

VINDOBONAE.

SVMPTIBVS IOSEPHI CAMESINA ET COMP.

IMPRESSVM TYPIS KVRTZBEKIANIS.

MDCCXCIV.

CONSPECTVS VOLVMINIS IV.

Numi urbium, populorum, regum.

Observata generalia ad partem I. hujus operis.

AEGYPTVS.

Primam Aegypti vetuſtiſsimae ac tot laudibus celebratae epocham ad noſtrum inſtitutum non pertinere, nemo eſt, qui non intelligat. A regibus tum ſuis gubernatam, quos Pharaones ſacrae literae, ſcriptores Graeci privatis nominibus appellant, vix credam propria moneta uſam. Novi, a Diodoro Siculo ad iſtud aevum referri legem latam adverſum eos, qui monetam adulterarent, [a]) ſed vereor, ut leges omnes, quas ibi praedicat, apud veteres Aegyptios valuiſſe credibile ſit, aut forte moneta ea fuit minus proprie talis, nimirum quae certo tantum nobilis metalli pondere conſtiterit. Sunt, qui in vetere ejus aevi Aegyptiorum moneta numerent tenuiſsima auri folia, quae ſaepe ſub lingua cadaverum medicatorum (*mumias* hodie dicunt) reperiuntur. Sed neque haec in noſtrum cenſum admittimus, quorſum nos illos tantum numos vocamus, qui impreſſa qualiacunque publicae auctoritatis ſigna continent. Veriſimile igitur, ea adhuc aetate apud Aegyptios aurum argentumque non numeratum fuiſſe, ſed appenſum, perinde atque tum apud alias gentes fuit conſtitutum. Eſt haec communis nunc eruditorum ſententia. At non ita viſum ornatiſsimae viragini Maſsilienſi Barbier de Longpré, quae luculentum, ut putabat, Pharaonis numum, et quod ſequitur, omnium, qui per orbem celebrantur, antiquiſsimum regi Boruſſorum dono miſerat. Eum deſcriptum, et quod mirere, collaudatum vide in *Nouveaux Memoires de Berlin 1744. hiſt. p. 26.* et in *Journ. encyclop. Octob. 1776. p. 218.*

Regibus indigenis ſucceſſere reges Perſae, ex quo Cambyſes Aegyptum in poteſtatem ſuam redegit, et duravere, dum Alexander everſi regni Perſici provincias omnes ſibi ſubjiceret. Habuerintne Aegyptii Perſis ſubjecti monetam, quam Aegyptiam proprie dicere poſsis, non ſatis conſtat. Dubium non eſt, communi tum Aegyptios cum Perſis moneta, Daricis ſcilicet uſos. Enimvero ſignatae in Aegypto intra hanc periodum

a) L. I. §. 78.

monetae unicum exemplum apud Herodotum reperio. Narrat is, [a]) Aryandem, qui pro Cambyſe Perſa Aegypti res procurabat, ab hujus ſucceſſore Dario neci datum propter adrogatum ſibi monetae jus. Nam cum Darius ex auro puriſsimo numos flandos curaſſet, ſimiles in Aegypto Aryandes, ſed ex argento item puriſsimo feriit. Addit, ſua quoque aetate argentum omnium puriſſimum eſſe Aryandicum. Polluci quoque argentum, quod perpurgatum eſt, dicitur Aryandicum. [b]) Hoc tamen ipſum exemplum potius probat, quod dixeram, communem fuiſſe tum Aegyptiis Perſisque monetam. Nam quod Aryandes tentaverat, contra leges factum.

Viſum tamen eruditis nonnullis, Aegypto etiam ſub Perſis propriam pecuniam fuiſſe. Sane iſtud veriſimile cenſet Pellerinius propterea, quod et Phoenices et Philiſtaei vicini, et iisdem Perſis ſubjecti ſuam habuere monetam. [c]) Verum ex numis, quos edidere, alii a ſeveriore criſi verae ſuae patriae ſubinde ſunt reſtituti, alii dubium adhuc relinquunt, ſintne revera moneta Aegyptia, aut ſaltem ejus certum criterium non praebent. Ita Winckelmannus Aegyptium numum dixit, [d]) quem eſſe Crotonis verius judicavit Pellerinius. [e]) Idem Pellerinius numum remotae antiquitatis edidit: [f])

Bos gibboſus jacens, cujus tergum operimento tectum eſt, inter ejus cornua lunae diſcus. ✠ *Eques d. haſtam, cujus caput pileo tegitur, circum literae peregrinae.* AR. II.

Vir eruditus typo anticae Apin agnoſcit Aegyptiis deum familiarem, et cum numus praeterea ex Aegypto ſibi adlatus eſſet, non dubitat eum Aegypto tribuendum. Non magnopere repugnavero. Sed quod addit, credibile eſſe, typo equitis exhiberi Aryandem Aegypti praefectum ſub Dario poſtremo Perſiae rege, (corrige, ſub Dario Hyſtaſpis,) minus credo eruditis probabitur. Narrat Herodotus, ut paullo ſupra docui, Aryandem eodem modo ſignaſſe numos, quo Darium, niſi quod hujus eſſent aurei, illius argentei: ἀργυριον τωῦτο τϐτο ἐποιεε (νομισμα) At numorum aureorum Darii, nempe Daricorum, longe alius eſt typus, ut in Perſica moneta diximus, neque unquam Apin homo Perſa monetae intuliſſet, Aegyptiorum ſuperſtitione Perſis exoſa. Ergo ſaltem, quantum ex Herodoti verbis colligi poteſt, Aryandis hic numus eſſe nequit.

Mortuo Alexandro M. cum Ptolemaeus regnum Aegypti ſibi poſteritatique adſereret, tum vero copioſi in Aegypto numi regio nomine feriri coepti, ſed defecerunt victa ad Actium Cleopatra, et Aegypto in poteſtatem Romanorum redacta. Exin illuſtrem Auguſtorum Auguſtarumque ſeriem numiſmaticam Aegypto debemus, cujus nos merita ſuo loco adfatim praedicabimus. In hac ſingularem claſſem conſtituunt numiſmata illa, quae imperantibus Trajano, Hadriano, Antonino, Aurelio cum horum capite et inſcriptis Aegypti nomis magno numero ſignata ſunt.

---

a) L. IV. c. 166. b) L. III. c. XI. §. 87. et L. VII. c. XXIII. §. 98. c) Rec. III. p. 1. d) Hiſt. art. p. 68. edit. Dresd. e) Rec. I. p. 46. f) Additions p. 15.

Dempta hac nomorum moneta certos alios urbium Aegyptiarum numos, ſeu autonomos, ſeu cum imperatorum capite non habemus, et qui hactenus hujus generis prolati ſunt, de horum aut fide aut vera lectione jure dubitatur. Vnde colligimus, urbibus ejus regionis permiſſum non fuiſſe propriae monetae uſum. Pellerinius binos ſolum numos vulgavit, quos in Aegypti urbibus ſignatos credidit, [a]) unum inſcriptum ΘΕΟΥ. ΠΑΝΟΣ., quem Panopolin revocavit, alium typo Apis, et Ibidis. De priore agam in numis nomi Panopolitae, de altero in numis Apis, et Batrachi Marmaricae urbium. Aegypti monetae accenſetur etiam ſequens:

ΣΩΤΗΡΑ. (ſic) *Caput muliebre turgente ſupra frontem diademate, pone urceus, et* Β. Δ. ☧ ΚΑΛΛΗ. ΤΥΧΗ. ΑΙΓΗΠΤΟΥ. (ſic) *Mulier ſtans d. gubernaculum, ſ. cornucopiae.* AR. I. (Theupoli p. 1209.) AE. II. (Haym T. II. p. m. 100. Muſelli T. I. Pembrock P. II. tab. 16.)

Cum, ut dixeram, autonomis careat Aegyptus, veriſimile videtur, capite anticae Auguſtarum aliquam proponi, eamque honoris cauſa dici ΣΩΤΗΡΑ. Ceterum mira in utraque facie ſcribendi lex, in antica ΣΩΤΗΡΑ pro ΣΩΤΕΙΡΑ vel ΣΩΤΙΡΑ, in poſtica ΑΙΓΗΠΤΟΥ pro ΑΙΓΥΠΤΟΥ, quae bina peccata facile perſuadere poſſent, numos ſimiles ab adulteratoris officina prodiiſſe, niſi Haymii auctoritas eos ſuffragio ſuo adprobantis intercederet. Vidi ſerius eundem numum argenteum pondere tetradrachmum, ſed qui aperta νοθειας indicia prae ſe tulit. Aeneus ſimilis, ſed idem manifeſte ſpurius exſtat etiam in muſeo Caeſareo. Arbitretur lector.

His praelibatis univerſam Aegypti monetam in tres claſſes tribuimus, quarum I. aget de numis regum, II. de numis Auguſtorum, dictis Alexandrinis, III. de numis nomorum Aegypti.

---

a) Rec. III. p. 3.

NVMORVM AEGYPTIORVM
CLASSIS I.
DE NVMIS REGVM.

Horum numi incipiunt ab auctore regni Ptolemaeo Lagi F, et desinunt cum Cleopatra postrema Aegypti regina, suntque illustres in omni metallo. Rarissimi aurei, rari argentei, obvii aenei.

Regum Ptolemaeorum historiam ac numos conscripsit celeberrimus Vaillantius in opere: *Historia Ptolemaeorum Aegypti regum ad fidem numismatum accommodata. Amstelaedami 1701. in folio.* Ad historiam quod attinet, ex fontibus quidem ipsis adcurate eam collegit, sed sermone illam Latino tam hiulco ac barbaro, adeo scatente mendis cum suis, tum typographicis propinavit, ut ex ejus oratione sensum saepe sanum non queas elicere. Negligentiae vero summae passim in hoc opere luculenta habes specimina, ut cum in canone chronologico Epiphanem constanter appellat, qui Evergetes est, et cum Cleopatrae postremae historiam sic finit: [a]) *Romani diem, quo capta fuit Alexandria - - -* Seriem numismatum si spectemus, potuit sane vir illustris dignum aliquid hoc in opere praestare, qui et vetus erat in hac palaestra pugil, et gloriari ipse jure potuit, *plures se possidere regum Aegypti numos, quam sint in universis totius Europae cimeliis.* [b]) Verum idem ab eo hoc in opere fuit peccatum, quod et in ejus historia regum Parthorum. Nimirum cum singulorum regum vellet repraesentare numos, maleque consultum suo putaret operi, si vel in uno hiatum proderet, necesse non raro fuit niti conjecturis, sed saepe inanibus, quarum fallaciam ex ipsis his commentariis facile perspicies. Enimvero illud in regum Aegypti numis multo est molestissimum, quod magna eorum est copia, quos nulla certa ratione, etiam cum regis effigiem habent propositam, suis possis regibus tribuere me quidem judice, quod tamen judicium aliis multo fuisse proclivius video, sed quam facultatem hactenus a me impetrare non potui. Sunt in museo Caesareo horum regum tetradrachma omnino XXVI., sed quae inter sunt XIII., quibus verisimili quapiam conjectura hactenus dare nomen non potui. In causa est, quod reges Aegypti omnes dicti sunt Ptolemaei, et non nisi

a) pag. 187. b) in praefat.

raro in numis addatur cognomen honorificum, quibus eorum nonnulli fuere infignes. Quod quidem filentium non in numis modo, fed et veteribus hiftoricis culpandum, qui, cum Ptolemaeorum mentionem faciunt, raro, quotus fuerit, adjiciunt, incertosque nos in tanto eorum numero relinquunt. Quae quidem negligentia nonnunquam et veteribus ftomachum movit. Sic cum Aelianus induceret Aegyptios aliquid de Ptolemaeo narrantes, addit: ὁποσος δε ἦν ἐτος, ἐκεινυς ἐρεϑε, *quotus autem hic fuerit, ipfos interrogate.* a) Ceterum in factis hiftoricis, quae enarrabo, Vaillantium plerumque fecutus fum. Quare neceffe vifum non eft indicare fontes. Numos Vaillantio ignotos, ut et recentiorum eruditorum obfervata locis fuis inferere non neglexi.

PTOLEMAEVS I. SOTER.

Lagi Macedonis et Arfinoes filius, et Herculis abnepos, fi fides Theocrito, b) alii Philippi II. regis filium dixere, alii obfcurae originis fecundum amarum grammatici cujusdam refponfum apud Plutarchum. c) Vide eruditos criticos ad Curtii L. IX. cap. 8. Iam a praeclara in Philippum II. fide cognitus, mox ab Alexandro inter duces adlectus, in bellis omnibus cum virtute, tum comitate egregiam regi navavit operam. Mortuo Alexandro M. in celebri provinciarum inter duces partitione V. C. 431. A. X. 323 Aegyptum pro Philippo Aridaeo adminiftrandam abftulit. In fuam profectus provinciam non multo poft Cyrenaicam quoque fibi fubjicit, et Alexandri M. corpus magnifico apparatu accipit, dignumque tanti regis cineribus hofpitium magnis fumptibus Alexandriae inftruit. Perdiccam, qui Alexandriam invaferat, cum clade rejicit a fuis mox interemptum, fubinde Phoeniciam, Coelefyriam, Iudaeam occupat. Inita cum Seleuco, Lyfimacho, Caffandro adverfus Antigonum armorum focietate Demetrium Antigoni F. ad Gazam Palaeftinae vincit, et Seleuco ad praeripiendam Babyloniam intento auxilia miniftrat. Verum ab eodem Demetrio V. C. 448. famigerata ad Citium Cypri navali pugna vincitur. Antigono poft hanc victoriam diadema regium fumere aufo ipfe quoque Ptolemaeus diadema fumit. Sociis belli Lyfimacho et Seleuco Antigonum V. C. 453. ad Ipfum Phrygiae internecione delet. Defectus viribus praeterito Ptolemaeo Cerauno, quem fibi uxor prima Eurydice peperit, alterum ex Berenice natum regem appellat, ipfe anno poft V. C. 470. A. X. 284. moritur, annos natus LXXXIV. d) regni anno XL. aliis XXXIX., a laude bellica, prudentia, moderatione, et conftituto regno novo immortalem gloriam confecutus.

Illuftriores proles fuere ex *Eurydice* Antipatri F. *Ptolemaeus Ceraunus* a patre, ut dixi, praeteritus, fubinde perfidus Seleuci percuffor, et Macedoniae rex. Ex *Berenice*, de cujus genere infra in ejus numis, *Ptolemaeum II.* et *Arfinoen* Lyfimacho Thraciae regi nuptam, fubinde fratris Ptolemaei II. uxorem. Sed Berenice jam ex priore ma-

a) Nat. anim. L. VIII. c. 4. b) Idyll. XVII. c) de ira cohib. d) Lucian. in Macrob.

rito Philippo quodam liberos habuit *Magam*, de quo in numis Ptolemaei II., tum *Antigonen* Pyrrho Epiri regi, et *Theogonen* Agathocli Syracuſano nuptas. [a])

Numi:

Caput regis diadematum. ☧ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ. *Aquila inſiſtens fulmini, per aream monogrammata varia, ut:* ΤΥΡ. *addita clava*, ΜΙ. *aliaque, vel initia vocabulorum, ut:* ΕΥ. ΠΗ. *etc: vel literae ſolitariae.* AV. I. (Pellerin, Pembrock.) AV. IV. (Muſ. Caeſ.) AR. I. obvii.

Caput regis diadematum. ☧ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ. *Iuppiter d. fulmen, ſ. clypeum in quadrigis elephantorum, inferne literae dubiae.* AV. II. (Liebe Goth. num. p. 9.)

Caput regis diadematum. ☧ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΣΩΤΗΡΟΣ. *Aquila fulmini inſiſtens, in area anni:* Α. ΑΑ. ΑΒ. ΑΓ. ΑΔ. ΑΕ. Ας. *tum monogrammata varia et literae.* AR. I. (Pellerin, Muſ. Caeſ. Pembrock, Theupoli.)

Numos inſcriptos ΘΕΩΝ. ΑΔΕΛΦΩΝ. vide in moneta Ptolemaei II.

Soterem inter Ptolemaeos omnes facillime diſcernas. Frons illi ampla et oſſea, mentum projectum, aetas in ſenium vergens. Etiam *Soteris* titulus, de quo infra, diſcrimen juvat. Pars averſa, ut in pleriſque regum Lagidarum numis, aquilam fulmini inſiſtentem offert. Hujus typi varias cauſas, ſed arceſsitas adfert Vaillantius, [b]) tum Begerus. [c]) Exiſtimo, lectum hunc a Sotere typum ob majorem ſuum in Iovem adfectum, cujus attributa ſunt aquila et fulmen. Sic placitus Seleucidis Apollo, Lyſimacho et Philetaeris Pallas etc. Obſervandi Iovis Ptolemaeis etiam inſignior cauſa, quod Iovem Ammonem in poteſtate ſua habuere. Et hunc ſibi ſignanda aquila fuiſſe propoſitum, comprobant Ptolemaeorum numi aenei, in quorum antica obvium caput Iovis Ammonis. Typus numi Gothani a communi hujus monetae lege prorſus abludit. Tamen et numus coaevi Seleuci I. adfine exemplum offert, illata Pallade, quae vetus fuit Macedonum numen, elephantorum quadrigis vecta. Soter Iovem ſuum maluit, etſi cauſam non teneamus, cur elephantos currui junxerit. Eundem hunc numum poſſedit etiam Pellerinius, ſed qui eum maluit tribuere Ptolemaeo III. [d]) Res omnino dubia.

ΣΩΤΗΡΟΣ, quo Ptolemaeum Lagi F. nomine compellant numi et ſcriptores paſsim. Quod nomen cum ita magnum dixiſſet Cicero, ut Latino uno verbo exprimi non poſsit, ſic deinde pergit: *is eſt nimirum SOTER, qui ſalutem dedit.* [e]) Salutatum eum hoc nomine a Rhodiis, adfirmat Pauſanias. [f]) Collatum in eos beneficium, et adeo cauſam collati tituli ex Diodoro habemus, nimirum quod eos a Demetrio obſidione preſſos cum hoſte conciliavit. [g]) Alii alias ejus nominis cauſas, ſed infirmas adferunt, quas vide apud Spanhemium. [h]) Dictus etiam eſt ΘΕ-

---

a) Reinecc. in regib. Cyren. b) p. 24. c) Theſ. Br. T. I. p. 261. d) Rois p. 42.
e) in Verr. L. II. c. 63. f) L. I. c. 8. g) L. XX. c. 99. h) Tom. I. p. 415.

ΟΣ teſtibus numis mox citatis, ſed quos in filio Philadelpho explicabimus.

Annos regni exhibent numi ultimo loco poſiti, ad quos bina juvat obſervare, primum, tantum iis Ptolemaei noſtri numis regni annos inſcribi, in quibus ΣΩΤΗΡΟΣ titulus inſcriptus legitur, deinde, quando titulus hic adeſt, extrudi alterum ΒΑΣΙΛΕΩΣ, tanquam nimirum dignitas regia commemoratis regni annis ſatis eſſet indicata.

De literis ΕΤ. ΠΗ. etc. aliisque notis, quae per aream numorum hujus Ptolemaei, et ſequentium vagantur, agemus infra poſt omnes regum numos.

* * *

Caput regis diadematum. ✠ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Caput reginae diadematum pendentibus retro cincinnis, infra literae variae dubiae.* AE. fere II. et III. (Muſ. Caeſ.)

Numos ſimiles Soteri tribuit Vaillantius, eumque ſecuti alii. Iidem caput averſae eſſe Berenices, quae fuit altera Soteris uxor, adfirmant. Verum certi Berenices numi, quos mox recitabimus, diverſa oris lineamenta, diverſum capitis cultum ſiſtunt. In numis Magae Cyrenes regis probare contendam, in numis ſimilibus exhiberi potius caput Philadelphi, eosque a Maga ſignatos.

AV. RR. AR. RR. AE. R.

BERENICE SOTERIS.

Si fides ſcholiaſtae Theocriti, [a]) fuit Soteris et ſoror et conjux, cum quo videtur ſentire Herodianus, qui Ptolemaeum Alexandri ſucceſſorem ſororiis amoribus fuiſſe implicatum dixit. [b]) Teſte Pauſania [c]) primis nuptiis juncta fuit Philippo cuipiam Macedoni, ſed ignobili et plebeio, ex quo liberos quoque habuit, quos memoravimus ſupra in uxoribus Soteris. Ceterum vocabulum Βερενικη vel Βερονικη eſt pro Φερονικη, ſcilicet Macedonum more, qui litera Β pro Φ uſi ſunt, ut diſerte Plutarchus. [d])

Numi:

ΘΕΩΝ. *Capita jugata Soteris et Berenices etc.*

De his numis mox agetur in Ptolemaeo II.

* * *

Caput reginae diadematum. ✠ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ. *Clava, in area monogramma et flos loti, omnia intra lauream.* AR. II. In alio: *Eadem epigraphe. Remus, in area monogramma* ΜΑΓ. *omnia intra lauream.* AE. II. III. (Pellerin, Muſ. Caeſ.)

Numos hos eſſe hujus Berenices, Pellerinius colligit primum eo, quod vultus in his ſimillimus eſt illi, qui eſt in aureis inſcriptis ΘΕΩΝ, de quibus mox; deinde ex monogrammate ΜΑΓ., quo indicari Magam Berenices ex priore toro filium, in proximis Ptolemaei II. numis docebimus.

AR. et AE. RRR.

---

a) Idyll. XVII. v. 34. b) in Commodo. c) L. I. c. 7. d) Quaeſt. Graeca 9.

PTOLEMAEVS II. PHILADELPHVS.

Soteris et Berenices F. Eum pater adhuc vivus Aegypti regem dixit posthabito Ptolemaeo Cerauno, quem ex priore uxore Eurydice fuſtulit. Cyrenen ſeditione Magae fratris uterini, de quo agam mox, in numis, ab Agypto avulſam, eo defuncto recipit. Romanorum ejecto Italia Pyrrho virtutem admiratus cum his amicitiam jungit. Moritur V. C. 507. A. X. 247. anno regni XXXVIII. Alii mortem longius differunt. In hoc principe maxime enituit incredibilis literarum amor, et abſtruſa quaeque noſcendi intelligendique cupiditas. Hac ille impulſus eruditos omnes magnis propoſitis praemiis ad ſe evocavit, monumenta vetuſtatis omnia, et doctorum commentarios ubicunque reconditos miſsis, qui inveſtigarent, conquiſivit, ampliſsimam Alexandriae bibliothecam inſtruxit, ut plantarum, lapidum, animalium indolem, et quaevis naturae arcana penitius noſceret, claſſes per ſinum Arabicum dimiſit, et elephantorum venationes primus in Aepypto inſtituit. Inter viros doctrina illuſtres, quos ſecum habuit Philadelphus, magnum nomen adepti ſunt, qui Pleiades a numero ſeptenario dicti ſunt, quanquam in hoc ſapientum collegio ſaepe plus valuere pravi ingenii abortus, quam prioris aevi ſana veraque doctrina.

Vxores habuit *Arſinoen* Lyſimachi Thracis filiam, ex qua illuſtriores nati Ptolemaeus III. et Berenice. Illa repudiata duxit *Arſinoen* alteram ejusdem Lyſimachi viduam, ſuamque ſororem, de qua infra in ejus numo.

Numi :

ΘΕΩΝ. *Capita jugata Soteris diadematum et Berenices.* ✠ ΑΔΕΛΦΩΝ. *Capita jugata Philadelphi diadematum genis modica barba veſtitis, et Arſinoes, pone clypeolus.* AV. m. m. II. et III. (Muſ. Caeſ.)

Sine epigraphe. Capita eadem Soteris et Berenices. ✠ ΘΕΩΝ. ΑΔΕΛΦΩΝ. *Capita eadem Philadelphi et Arſinoes.* AV. m. m. (Vaillant. p. 52.)

Caput regis diadematum. ✠ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini inſiſtens, in area anni :* L. Mϛ. (Muſ. Caeſ.) L. MH. (Pellerin Additions p. 83.) L. MΘ. (Vaill.) L. N. (Haym.) L. NB. (Pellerin l. c. p. 80.) L. NΔ. (Catal. raisonn. p. 9.) L. Nϛ. (Pellerin l. c. p. 79.) *in area* KI. ΠΑ. Δ. *etc.* AR. I.

Caput Iovis diadematum. ✠ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila inſiſtens fulmini, in area* L. MA. *et flos loti.* AE. II. (Theupoli.)

Caput regis diadematum. ✠ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini inſiſtens, in area :* L. A. B. Δ. Z. IA. IΘ. K. etc. A. AΘ. AR. I.

Prioris generis aureos pridem illuſtravit Spanhemius. [a]) Caput virile partis anticae eſſe Ptolemaei Soteris, ipſa lineamenta dictant. Iunctum ergo mulieris caput eſt uxoris Berenices. Vtrique capiti applicatur epigraphe ΘΕΩΝ, quam tuetur illuſtre monumen-

a) Tom. I. p. 422.

tum Adulitanum, in quo legitur: Βασιλευς Μεγας Πτολεμαιος (Ptolemaeus III. Evergetes) Υιος Βασιλεως Πτολεμαιυ (Ptolemaei II. Philadelphi) Και Βασιλισσης Αρσινοης ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ, Των Βασιλεων Πτολεμαιυ (Ptolemaei I. Soteris) Και Βασιλισσης Βερενικης ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ ἀπογονος. [a]) Quo loco videmus ſane, Soterem et Berenicen communi *deorum* nomine honorari. Eodem modo Soſtratus Cnidius exſtructae Soteris juſſu in inſula Pharo turri teſte Strabone inſcripſit: ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ. nempe Ptolemaeo Soteri et Berenice, et utrumque conſecratum canit Theocritus. [b]) Pars averſa ſiſtit caput Philadelphi juncto capite conjugis et ſororis Arſinoes, quae ipſa cauſa fuit addi-ti juxta vocabuli ΑΔΕΛΦΩΝ, fratrem una et ſororem notantis. Obſervandum denique, aureos hos numos eſſe trium formarum, ſic ut alii ſint maximae, ſeu I. formae, alii II., alii III. formae. Habet muſeum Caeſareum ſingulos I. et III. formae, alterius inſpiciendum mihi dedit Chriſtophorus Wieſioloski nobilis Polonus, veteriſque monetae impenſe ſtudioſus. Eorum pondus cum ad bilancem explorarem, reperi, eos, qui ſunt I. formae, aureos Hungaricos VIII., qui II., aureos IV., qui III., aureos II. planiſsime exaequare, quod cauſa adcurati apud veteres in auro ponderis monendum duxi. Simile aliud religionis in auro monetariae exemplum dabo in numis conſularibus aureis inſcriptis ROMA, quorum alii habent notam LX., alii XXXX., alii XX.

Numus alter utrumque vocabulum ΘΕΩΝ. ΑΔΕΛΦΩΝ Philadelphi et Arſinoes capitibus adſtituit. Quoniam Vaillantio veriſimile viſum non eſt, Philadelphum, cum in vivis adhuc eſſet, dictum *deum*, exiſtimat, non hunc modo numum, ſed praecedentes quoque cetera ſimillimos, ſignatos eſſe a Ptolemaeo III. Evergete, tam patris matriſque, quam avi aviaeque charam memoriam in illuſtribus his tam metallo, quam pondere numis conſervari cupiente, quam ego conjecturam quo aut confirmem, aut evertam, non habeo.

Numi argentei tertio, tum et aeneus quarto loco citati auctiores offerunt annos, quam ut regno cujuspiam e Ptolemaeis poſsint accommodari. Sanxit ergo Vaillantius, Philadelphum initio regni continuaſſe annos patris Soteris, ut adeo hic numerandi modus veram habuerit epochae naturam; ſerius eundem ſui annos regni numis inſcribere coepiſſe. Sententiae hujus pars prior propter allatam cauſam vix videtur poſſe in dubium vocari, ejusque inſtituti alterum exemplum praebet eadem Aegyptus, cum videamus in numis Commodi, quos Alexandrinos dicimus, patris M. Aurelii annos continuatos. Tamen illi Pellerinius graves oppoſuit difficultates, quibus commemorandis neceſſe duco longius inhaerere, quo pateat, quibus laqueis regum Aegypti res numismatica impediatur.

Profert Pellerinius binos Philadelphi numos cum annis NB. et Nς. et facie jam in ſenium vergente. [c]) At enim

a) Chishull Ant. Aſiat. p. 76. b) Idyll. XVII. c) Additions p. 79.

Philadelphus, quem Vaillantius anno Lagidarum XV. natum adſerit, non potuit anno ejusdem aerae NB. ſeu LII., quo aetatis annum XXXVIII. egerat, ſenili vultu proponi. Enumerat deinde numos alios Philadelphi, in quibus ſunt numeri minuti Δ, E, ς, etc. ſcilicet annorum regni, quales poſtremo loco deſcripſimus, et facies regis apparet juvenilis, etſi horum numorum eadem aut non multum diſpar ſit aetas, quam ſit illorum, in quibus numeri ſunt auctiores; nam numus cum anno MΘ., qui eſt aerae Lagidarum, ejusdem eſt aetatis cum numo, in quo legitur IA, ſeu annus regni Philadelphi XI. At vero hos quoque numos cum annis minutis eſſe Philadelphi, ipſe confidenter adſerit. Audi eum ſua lingua loquentem: [a]) *L'on ne pourra pas dire, que ces médailles avec des baſſes dates ne ſont pas de ce Roi: elles ſont inconteſtablement de lui, et il ſeroit impoſſible de s'y méprendre. Les deux premiers Ptolemées ſont aiſés à reconnoître entre tous les autres etc.* Ergo, proſequitur, ſi veram putabis Vaillantii doctrinam, numeros ampliores eſſe annos continuatae aerae Lagidarum, duo inde ſequentur abſurda, in numis uno eodemque tempore ſignatis Philadelphum jam juvenem, jam ſenem proponi, deinde eodem illum tempore et aera Lagidarum et annis regni in numis uſum. Hos ille nodos ſibi inextricabiles dum eruditis proponit, non inficiatur tamen, utrosque tam cum numeris auctis, quam minutis numos ad Philadelphum pertinere.

Quid igitur in hoc ancipiti deprehenſis conſilii? Quae mea ſit ſententia, paucis expediam. Quantumcunque faſtidiat vir praeſtans, tamen, ut dixi, confiteri cogitur, utriusque generis numos eſſe Philadelphi. At variant lineamenta in ejusdem aetatis numis. Eſto: an non variant eadem in aliorum extra Aegyptum regum numis? Si haec in regum numis tam certum ſunt criterium, cur ipſe in definiendis Seleucidarum numis, ut vidimus, tam eſt inconſtans? Ait, in numis ſuis, qui pinguiores annos exhibent, vultum eſſe magis ſenilem, quam pro Philadelphi aetate. Contra, eſt in muſeo Caeſareo ejus regis numus cum anno Mς. et vultu ſic juvenili, qui facile decere poteſt virum annos XXXII. natum. Quod ſi vario hoc vultus modo usque adeo movetur Pellerinius, conferat quaeſo faciem Philadelphi in numis aureis, quos primo loco deſcripſi, cum ejusdem facie in numis praeſentibus, et multo diverſiſsima in utrisque oris lineamenta deprehendet; et tamen caput in aureis his numis, juxta quod ſcriptum ΑΔΕΛΦΩΝ, eſſe Philadelphi, neque ipſe negaverit. Ex quo rurſum arguere licet, non tam proclive eſſe numorum Philadelphi criterium, quam virum eruditum palam adſeruiſſe mox vidimus, cùm vultus in numis iis ipſis, quos ex aliis cauſis ſatis conſtat ejus eſſe regis, tantopere abludant. Eadem difficultas, quod nunc opportune monere viſum, magis adhuc in diſcernendis ſequentium Ptolemaeorum numis ingraveſcit, ſic ut in diſponendis compluribus eorum te-

a) l. c. p. 82.

tradrachmis, quae ſunt in muſeo Caeſareo, exitum nondum repererim, cogererque, ea hactenus in Ptolemaeorum incertorum catalogum conjicere. Neque enim temere lubet ſequi auctoritatem aut Vaillantii, aut alterius cujuscunque, quae certa ratione non nititur. Ad praeſentis argumenti numos ut redeam, quando certae aliae cauſae praeſto ſunt, quae numum Philadelpho tribuendum evincunt, parum nos moveri patiamur diſſonis oris, aetatisque lineamentis, cujus cauſa varietatis in diverſos artifices ad rem monetariam adhibitos videtur rejicienda.

Supereſt difficultas altera, quam adhibiti uno eodemque tempore, ut apparet, tam aerae Lagidarum, quam regni anni objiciunt. Iſtud ſi verum eſt, et niſi forte numi ii, in quibus minuti ſunt anni, alterius potius ſunt Ptolemaei, quanquam confidenter illos Philadelpho tribuit Pellerinius, ejus ego explicandi aliam viam non reperio, quam placuiſſe monetariis aliis, prorogare coeptos a Sotere annos, aliis annos a Philadelphi regno ordiri, atque aliquanto tempore utramque illis rationem permiſſam. Praeclare hanc conjecturam confirmant numi Commodi apud eandem Alexandriam ſignati, in quorum aliis continuantur anni patris M. Aurelii, in aliis anni minuti a ſolius Commodi imperio ducti. Si utrumque in Commodo obtinuit, cur abſurdum dicetur in Philadelpho? Quanquam et hanc ſententiam turbant anni conjugis Arſinoes numis inſcripti, de quibus infra, ut magis pateat, exitum ex hoc labyrintho eſſe deſperatum.

Ex omnibus Ptolemaei II. numis abeſt titulus ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ., eum tamen ſiſtit numus uxoris Arſinoes, de quo infra.

* * *

Caput regis diadematum. ꭓ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini inſiſtens.* In aliis: *Fulmen ſolum, utrobique in area monogramma* ΜΑΓ. AE. II. (Pellerin, Muſ. Caeſ.)

Caput diadematum. ꭓ ΒΑΣΙ. ΠΤΟΛΕ. *Dimidius equus marinus, infra monogramma* ΜΑΓ. *et pagurus.* In alio: *Navis dimidia, et idem monogramma.* AE. III. (Pellerin.)

Hos numos Pellerinius Ptolemaeo II. propter monogramma ΜΑΓ. tribuere non dubitat, quo indicari *Magam* exiſtimat. Fuit Magas filius Berenices ex priore toro, ut diximus in uxoribus Soteris, atque adeo frater uterinus Philadelphi, et a Sotere favente matre regendae Cyrenaicae praefectus. Reliqua, quae ad hunc Magam pertinent, vide in numis regum Cyrenes. Ergo, quos hoc loco recitavi, numi ſignati ſunt tum, cum Magas Philadelphi nomine Cyrenaicam regeret. Eruditi varii, cum ad monogramma iſtud animum non adverterent, numum cum typo fulminis largiti ſunt Ptolemaeo Cerauno Soteris ex prima uxore filio, ſerius per Seleuci I. caedem Macedoniae regi, nimirum fulmine ad Cerauni cognomen adludente.

AV. RR. AR. R. AE. RRRR. Magae RR.

ARSINOE PHILADELPHI.

Caput reginae diadematum velatum imminente flore loti, pone A *vel* Θ *vel* K *vel* Λ. ✠ ΑΡΣΙΝΟΗΣ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. *Duplex cornucopiae colligatum.* AV. m. m. (Muſ. Caeſ. Pellerin.) *In aliis adduntur anni:* L. B. *vel* ς. AV. m. m. (Muſ. M. Ducis.) L. ΑΓ. AV. m. m. (Hard. in not. ad Plin. T. II. p. 736.)

Illuſtres hi numi aurei certam ſiſtunt Philadelphi uxorem; ſed cum, ut diximus, binas habuerit hoc nomine conjuges, primam Arſinoen Lyſimachi F., et hac repudiata Arſinoen alteram ſororem ſuam eodem patre ac matre natam, Lyſimachi viduam, variarunt eruditorum ſententiae, aliis priorem, poſteriorem aliis in hoc numo agnoſcentibus. Hodie tamen antiquarii in Arſinoe II. fere acquieſcunt, et veriſimile iſtud propter incredibilem et cognitum Philadelphi in ſororem adfectum, quae cauſa fuit, cur *Philadelphus* et paſsim appellaretur, et in numis praeſentibus ſcriberetur. Literas ſolitarias partis anticae Vaillantius more ſuo ἀρχαιϊσας urbium facit, in quibus ſignati ſunt, quam ſententiam jure faſtidit Pellerinius, additque, videri illis indicari annos regni Philadelphi. Verum quo pacto A notare poteſt annum I. Philadelphi in numo Arſinoes alterius, quae primo hoc Philadelphi anno, et aliquot conſequentibus adhuc Lyſimacho nupta fuit? Quidquid erit, iſtud certum, annos regni indicari in numis, quorum poſtremo loco memini, propter praefixum L., et habere nos adeo annos B. ς. et ΑΓ. At enim ad quod principium referendi ſunt anni minuti B et ς? An ad regnum mariti Philadelphi? Verum anno II. ejus regnantis fuit Arſinoe adhuc uxor Lyſimachi. Ab his adeo numis ingraveſcit difficultas, qua ſupra dixi laborare calculum annorum Philadelphi numis inſcriptorum. Vide, quae de hoc argumento plura diſſerui in meis numis veteribus pag. 290., quo loco numos Arſinoes ex muſeo Mediceo ſtiti.

Numi hi Ptolemaeo II. titulum ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ jam ex hiſtoricis cognitum palam impertiunt. Neſcio, quis malus genius adſtiterit Vaillantio, cum ſcripſerat, Ptolemaeum nomen Philadelphi ſumpſiſſe, quod cum fratre Ptolemaeo Ceranno in gratiam rediverat. [a]) Praeterquam quod nulla nixus veterum auctoritate iſtud adferit, an veriſimile, Ptolemaeum II. cauſa fratris Cerauni, quem, etſi forte ſimulate amicum, tamen quod a paterno Aegypti regno ſibi jure debito excluſus fuerat, inimicum ſibi ἀσπονδον ſperare debuit, Philadelphum ſe voluiſſe appellare, ut taceam Ceraunum propter nefariam caedem Seleuci, et liberorum Lyſimachi publica infamia notatum, et paullo poſt ab irruentibus in Macedoniam Gallis jugulatum? Quo vero animo Arſinoe Philadelphi titulum ab amore in fratrem Ceraunum petitum numis ſuis inferret, quae poſt mariti Lyſimachi caedem ab hoc Ceranno, fratre ſuo germano, ſimulato amore in matrimonium petita, cum nuptiarum dies appeteret, vidit ſuos ipſius ex Lyſimacho natos liberos a perfido ſponſo in ſuo ſinu interſici,

a) Hiſt. Ptol. p. 28.

ſeque in inſulam Samothracen ejici, quo in exilio usque ad tyranni interitum detenta fuit? At cauſam capti hujus tituli cum cognitus fratris adverſum ſe *ſororem* et conjugem amor, tum numi praeſentes liberaliter ſuppeditant. Nam cum Arſinoe ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ titulum in numos ſuos arceſsit, quo tamen Ptolemaeus ipſe in moneta ſua conſtanter abſtinuit, ſatis apparet, factum iſtud, ut palam jactaret, honorifici hujus tituli argumentum a ſe petitum.

Dixi, in parte averſa exhiberi duplex cornucopiae. Mavult Barthelemyus poculum dictum Graecis *ῥυτον*, quod teſte Athenaeo [a]) habuit cornu formam, et quod juſſu Ptolemaei Philadelphi inſertum fuit manui ſiniſtrae ſignorum Arſinoes, magis refertum omnis generis fructibus, quam fuit cornu Amaltheae. [b]) At vero eundem typum objiciunt numi Arſinoes Ptolemaei Philopatoros, Berenices Ptolemaei X., et Cleopatrae M. Antonii, niſi et in his dicamus efficta *ῥυτα*, non copiae cornua. Et forte bonus conviva, qui iſtud apud Athenaeum enarravit, confuderit ſigna Arſinoes cum ſignis Cleinus, quae ejusdem Philadelphi amica, eique a poculis fuit, multasque habuit Alexandriae erectas ſtatuas, quae in manibus haberent rhyton, ut refert Polybius apud eundem Athenaeum. [c])

AV. RRR.

PTOLEMAEVS III. EVERGETES.

Philadelphi et Arſinoes prioris, Lyſimachi filiae, filius, ſed ab Arſinoe altera, quod haec liberis carebat, adoptatus patri ſuccedit V. C. 507. A. X. 247. Seleucum II. Syriae regem, quod Berenicen novercam, quae eadem ſua Ptolemaei ſoror fuit, interfecit, bello perſequitur, et occupatis fere omnibus ejus provinciis, etiam trans Euphratem poſitis, et corraſa ingenti praeda in Aegyptum revertitur. Multas gentes verſus Aethiopiam et ſinum Arabicum ſitas ſibi ſubjicit. Pacis tempore bibliothecam ſibi a patre relictam magnis augere acceſsionibus pergit, moriturque magna relicta nominis gloria propinato, ſi Iuſtino fides, a filio veneno V. C. 533. A. X. 221. cum regnaſſet annos XXV., ſed XXVII. eidem tribuit marmor Adulitanum, quo ſuper dubio vide notam Chishulli. [d])

Vxor *Berenice* Magae Cyrenes regis et Arſinoes F. ſecundum Iuſtinum, [e]) et Polybium. [f]) At ſecundum Pauſaniam filia Apames Antiochi I. Syri filiae. [g]) Hyginus eam Ptolemaei et Arſinoes filiam et Evergetae ſororem appellat, [h]) cum quo ſentit quoque Catullus in poematio Callimachi de coma Berenices a ſe Latine reddito. At multo certior prior ſententia cum propter auctoritatem virorum gravium, quos citavi, tum maxime, quod Ptolemaeus Philadelphus filiam jam habuit dictam Berenicen, nuptam Antiocho II. Syro, neque ullo pacto veriſimile, binas filias eodem fuiſſe nomine; denique quod eadem Berenice ex Evergete filium habuit dictum Magam, at unde iſtud, niſi ex

a) L. XI. p. 497. b) B. L. T. XXX. p. 510. c) p. 576. d) Ant Aſiat. p. 75.
e) L. XXVI. c. 3. f) Exc. ex L. XV. g) L. I. c. 7. h) Poet. aſtron. L. II. c. 24.

nomine avi materni? Quod ſi Callimachus auctor coaevus, et qui tum Alexandriae degebat, ſed cujus poemation Graecum interiit, ejusque interpres Catullus eam dixere ſororem, id forte intellectum eo ſenſu, quod ſecundum Aegyptiorum inſtitutum ſorores plerumque in fratrum connubia conceſſere. Si Eratoſtheni fides, [a]) cognomen habuit Ευεργετιδος, *beneficae*; nam de ejus coma in ſidera relata cum loquitur, ait: πλοκαμοι Βερενικης Ευεργετιδος, niſi forte reſtituendum: Βερενικης Ευεργετȣ, *Berenices Evergetae* uxoris, ut ſupra vidimus: ΑΡΣΙΝΟΗΣ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Fuiſſe mulierem animi ſupra ſexum generoſi, tum patuit, quando, Evergetae jam deſponſata, ſed matre Demetrium Antigoni Macedoniae regis fratrem praeferente, cum quo ipſa mater deinde turpiter conſuevit, novum ſponſum in matris lecto immiſsis percuſsoribus interfici juſsit. [b]) De ejus coma ſideribus illata vide Hyginum et Catullum. [c])

Ex hac Berenice natus *Ptolemaeus Philopator*, qui ſucceſsit, *Arſinoe* futura fratris Philopatoris uxor, et *Magas* a fratre interemptus.

Numi:

Caput regis diademátum. Ӿ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ. L. Z. *Aquila inſiſtens fulmini, in area duo pilei Dioſcurorum.* AR. I. (Vaill.)

Dubium non videtur, numum hunc Tripoli Phoeniciae cuſum, quod ſuadent Dioſcurorum pilei in hujus urbis moneta obvii. Phoenice Aegypti regibus inde a Sotere usque ad exceſſum Ptolemaei V. Epiphanis paruit. Cum ergo, inquit Vaillantius, regum aliorum, qui Aegypto imperitabant, teneamus effigiem, neceſſe eſt, eam, quam praeſens numus exhibet, neque aliorum cuipiam convenit, eſſe Evergetae. Conjectura ſane tenuis.

* * *

Caput Iovis Ammonis. Ӿ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ. *Aquila fulmini inſiſtens, in area* K. ΘΕ. Φ. etc. AE. m. m. I. II. III. (Muſ. Caeſ.)

En tibi certiſsimos hujus Ptolemaei numos propter additum ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ titulum, quem ſibi ab Aegyptiis datum propterea, quod deos a Cambyſe ex Aegypto in Perſiam abſtractos in bello adverſum Syros ſuſcepto recepit, reſtituitque, adſerit Hieronymus. [d])

AR. incerti. AE. R.

PTOLEMAEVS IV. PHILOPATOR.

Evergetae et Berenices filius, ut tutius regnaret, matrem, fratremque Magam interficit, quibus amotis otio, luſtris, et voluptati indulget. Tamen Antiochum M. Coeleſyriae cauſa bellum moventem inſigni ad Raphiam victoria reprimit. Moritur V. C. 550. A. X. 204. variantibus aliorum calculis. Dictus fuit *Tryphon* teſte Plinio, [e]) haud dubie propter libidinis intemperantiam, et *Gallus*, quod Gallorum ſacerdotum more hedera caput redimiret. [f]) In-

a) Caſtalter. 12. b) Iuſtin. l. c. c) ll. cc. d) in Daniel. c. XI. v. 7. e) L. VII. §. 57. f) Scaliger ad chron. Euſeb.

numis unus titulus *Philopatoris* legitur, de quo infra.

Ex Arſinoe ſorore et conjuge natus *Ptolemaeus V. Epiphanes.* Sed Arſinoe meretricum machinis jubente fratre occiſa eſt.

Numi:

Caput regis diadematum. Ӿ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. *Aquila fulmini inſiſtens, in area monogramma* ΤΥΡ. *ſubjecta clava, et* ΩΣ. AR. I. (Pellerin.)

Caput Iovis diadematum. Ӿ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. *Aquila fulmini inſiſtens.* AE. (Vaill.)

Numus prior rariſsimus regi noſtro vultum admodum juvenilem tribuit, nimirum qui puer regnum adivit, primis annis ſub Soſibii tutela exactis. Titulum ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ explicat Iuſtinus: [a]) *Aegyptum patre ac matre interfectis occupaverat Ptolemaeus, cui ex facinoris crimine cognomentum* Philopatori *fuit.* Nimirum nomen iſtud a Ptolemaeo ſerio adoptatum, ut procuratae necis paternae ſuſpicionem amoliretur, at orbis parricidii conſcius ἀντιφραςικῶς cepit.

* * *

Tetradrachma reliqua, quae ab antiquariis capto ex lineamentis indicio eidem Ptolemaeo tribui video, minus certo hujus ſunt regis.

AR. RRRR. AE. RRR.

ARSINOE PHILOPATORIS.

Caput Arſinoes diadematum, ſupra humerum baculus. Ӿ ΑΡΣΙΝΟΗΣ. ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. *Cornucopiae, in area* ΝΙ. *in imo* Α. AV. m. m. (Theupoli. Catal. d' Ennery.)

Illuſtres ſunt hi numi, neque praeterea alibi a me reperti.

AV. RRRR.

POTLEMAEVS V. EPIPHANES.

Mortuo patre quinquennis regnum adit, ſed cum Aegypti res tutorum ſeu diſcordiis, ſeu cupiditate peſſumirent, et Antiochus M. Aegypti provinciis inhiaret, legatos Romam miſere Alexandrini, qui tutorem regi ſuo a ſenatu peterent. Miſſus a Romanis Aemilius Lepidus regnum tutorio nomine adminiſtrat, cujus facti memoriam ſervavit denarius gentis Aemiliae. Alii Epiphanis filio Philometori praeſtitam hanc a Lepido tutelam autumant, quod diſsidium in commentariis ad citatum denarium commemorabo. Epiphanes cum principio regnum cum laude gubernaſſet, ſenſim in voluptates et inertiam declinavit, cumque ad haec vitia accederet avaritia, a conjuratis veneno tollitur V. C. 573. A. X. 181.

Ex Cleopatra Antiochi M. filia ſuſcepit *Ptolemaeos VI. et VII.* et *Cleopatram* utriusque fratris thalamum per vices expertam.

---

a) L. XXIX. c. 1.

Numi:

Tetradrachma quinque ſolitis typis Ptolemaeo Epiphani tribuit Vaillantius, in quibus ſcripti ſunt anni inde a L. A. cum mediis usque ad L. KB. Sitne viri praeſtantis criterium ejus naturae, ut fallere non poſsit, inquirere non lubet, nam plus ad contendendos numos habuit opis, ac praeterea in vultuum criterio ceteris acutius potuit videre. Tamen mirari ſubit, numum inſcriptum L. A. huic tribui regi, qui primo regni anno nonniſi quadrimus aut quinquennis fuit, pictura numi, ut videre cuivis licet, virilem omnino aetatem prodente.

PTOLEMAEVS VI. PHILOMETOR. DEVS.

Quinquennis ſub tutoribus regnare incipit. Recuperandae Coeleſyriae intentus ab Antiocho IV. vincitur, qui victoriae fructus legens Aegyptum ipſam occupat. Reſtitutus ab ipſo, qui pepulerat, hoſte fratrem Ptolemaeum VII. in regni communionem vocat, ſed ab hoc ejectus Romam fugit, mox ſenatus auctoritate hac lege inter diſsidentes fratres pax conſtituitur, ut Philometor Aegyptum cum Cypro, frater Evergetes Libyam cum Cyrene obtineret. Antiocho IV. Syriae rege vita functo ipſe turbarum magna pars fuit, quibus Syria aliis regibus ejectis, aliis intruſis miſere differebatur. Moritur V. C. 608. A. X. 146. anno regni XXXIV.

Ex Cleopatra ſorore filium habuit patrui Ptolemaei VII. Evergetae inſidiis interemptum, et *Cleopatras duas*, quarum major famigerata illa trium Syriae regum uxor a filio Antiocho VIII. caeſa eſt. Vide numos regum Syriae.

Numi:

Caput regis diadematum. ☓ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ. ΘΕΟΥ. *Aquila fulmini inſiſtens cum transverſo palmae ramo, infra* L. Δ. AR. I. (Vaillant.)

Caput Iovis diadematum. ☓ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila inſiſtens fulmini, in area* L. ΛΔ. *et balauſtium.* AE. II. (Pellerin.)

Numum priorem eſſe hujus regis, titulus ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ evincit. Cepit hoc nomen in matris gratiam, in cujus tutela fuerat, alterum ΘΕΟΥ advocavit vanitas, jam nonnullis praecedentium Ptolemaeorum tributum. In marmore apud Chishull [a]) legitur: ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ. ΚΑΙ. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΝ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΝ. ΤΗΝ. ΑΔΕΛΦΗΝ. ΘΕΟΥΣ. ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΑΣ. Aeneum alterum huic regi largitur Pellerinius propter annum ΛΔ, nam demptis duobus primis Ptolemaeis nullus ſucceſſorum tot annos regnavit.

Praeter tetradrachmum citatum nullum aliud reperit Vaillantius, quod Philometori tribueret. Et tamen veriſimile eſt, intra annos XXXIV., quibus regno praefuit, copioſos ejus nomine numos fuiſſe cuſos. Ex quo patet iterum, hunc auctorem in diſtribuendis ex oris ſimilitudine numis magis conjectu-

a) Ant. Aſiat. p. 88.

ras quasdam vagas, quam certam rationem ſecutum, et haud dubie non paucos, quos Ptolemaeis aliis impertivit, eſſe Philometoris.

AR. certi RRRR. AE. RRR.

PTOLEMAEVS VII. Evergetes, vulgo Phyſcon.

Mortuo fratre Philometore ex Cyrenaica, quam ex pacto tenuerat, Alexandriam appulſus, caeſo fratris filio puero Aegypti regnum invadit, et in omnes, qui obſtare videbantur, implacabili crudelitate ſaevit. Quibus irritatum malis vulgus eum *Cacergetem* dixit, ut in ludibrium verteret nomen *Evergetae*, quod ſibi, incertum qua de cauſa, indiderat. Apud Athenaeum: [a]) Πτολεμαιȣ τȣ ἑβδομȣ βασιλεως, τȣ και Ευεργετȣ κληθεντος, *Ptolemaei regis ſeptimi, qui et Evergetes dictus eſt.* De titulo Κακεργετȣ vide apud eundem. [b]) Sed et ob foedas libidines et corporis ſagenam *Phyſconis* nomen meruit, utrumque tamen in numis reticetur. Moritur V. C. 638. A. X. 116. anno regni XXX., cum regnum legaſſet Cleopatrae ex fratre nepti, eidemque uxori, et filiorum uni, quem ipſa maluiſſet.

Vxor I. Cleopatra ſoror, ſed qua repudiata uxor II. Cleopatra ex fratre neptis, ex qua nati *Ptolemaeus VIII.* et *Ptolemaeus IX.*, qui ſucceſſere.

Ex concubina Irene natus *Ptolemaeus Apion*, futurus Cyrenes rex.

Numi:

Caput regis diadematum vultu in ſenium vergente. X ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini inſiſtens cum transverſo palmae ramo, in area* L. Iϛ. *et* ΠΑ. AR. I. (Vaillant.)

Phyſconi numum hunc tribuit Vaillantius cauſa vultus ſenilis, qui nimirum fratri Philometori ſuperſtes fuit, et ipſe annos XXX. regnavit. Aliud indicium petit a palma transverſa, quod nimirum haec quoque in certo fratris Philometoris numo ſic conſpiciatur.

De numis Phyſconis haec Pellerinius, [c]) eſſe omnium minime raros, et eo inter omnes regum Aegypti numos facile diſcerni, quod eorum omnes in area averſae loti florem exhibent, et quidem ea forma, qua is in monumentis aliis non comparet. Eam ego doctrinam neque in Vaillantii, neque aliorum commentariis reperi. Vtinam vir eruditus, dum ignotam hactenus regulam praeſcribit, docuiſſet etiam primum peculiarem ejus floris formam, deinde cauſam, ob quam numi, in quibus hujus formae lotus comparet, Phyſconi ſint adjudicandi.

PTOLEMAEVS VIII. SOTER DEVS vulgo Lathurus.

Ptolemaei VII. Phyſconis et Cleopatrae F., a populo invita matre, quae filium juniorem Ptolemaeum Alexandrum malebat, quod ſibi obſequentiorem ſperaverat, rex agnoſcitur. Cum

a) L. VI. p. 252. b) L. XII. p. 549. c) Rois p. 44.

X. annos regnasset, matris artibus regno ejicitur suffecto fratre Alexandro. Tolerato complurium annorum exilio, cum matrem a fratre Alexandro caesam, ipsum vero metu regno excelsisse intelligeret, in Aegyptum redit, regnumque recuperat. Haec ex Pausania. [a]) Moritur circa annum V. C. 673. A. X. 81.

Vxor Cleopatra Selene, ex qua nata *Berenice*, cujus numum dabimus infra. Ex concubina nati *Ptolemaeus XI. Auletes*, et *Ptolemaeus* alter futurus Cypri rex.

Numi:

Caput Iovis diadematum. ✗ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΣΩ. ΘΕ. *Duplex cornucopiae colligatum.* AE. II. (Mus. Caes., le Blond Observ. p. 7.)

Eundem numum Pellerinius olim Ptolemaeo I. Soteri tribuit, serius agnitum errorem retractavit praecone usus erudito Blondio. Additus Σωτηρος titulus, quo scriptores veteres Ptolemaeum VIII. compellant, laudatos hos numos huic regi vindicat. De juncto ΘΕȣ nomine nondum hactenus constabat. Eum quoque *Lathurum* appellant Iustinus, [b]) et aliquoties Plinius, et dictum *Philometorem κατ' ἀντιφρασιν* refert Pausanias, [c]) sed haec convicia numorum veterum gravitas nunquam recepit, quibus serius Goltziana sive fraus, sive oestrus liberale in thesauro suo hospitium dedit.

* * *

Vaillantius bina tetradrachma solitae formae, solo ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. notata, et cum annis A. et I. fiducia lineamentorum huic Ptolemaeo tribuit, an jure, decidant alii.

AR. incerti. AE. RRR.

PTOLEMAEVS IX. ALEXANDER I.

Ptolemaei VII. Physconis filius natu minor a matre Cleopatra pulso fratre Lathuro in regnum intrusus. Matrem, cujus se peti insidiis cognoverat, interficit quidem, sed facto populi facinus detestantis concursu in exilium pellitur, mox comparata classe ubi reditum per vim urget, maritimo praelio victus interit, fratrique iterum Lathuro hactenus exuli ad recuperandum regnum viam aperit V. C. 668. A. X. 86.

Filium habuit *Ptolemaeum X. Alexandrum.*

Numi:

Vaillantius tria tetradrachma solita item inscriptione et typo huic Alexandro impertit, addito, neminem esse tam tironem, qui in his non prima fronte Ptolemaeum Alexandrum agnoscat. Quo oraculo si tibi satisfactum putas, adi ejus iconismos, et tuo laetus Alexandro fruere.

Binos adhuc numos Ptolemaeis Alexandris video dedicari. Horum unum: *Caput juvenile elephanti exuviis tectum.* ✗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. *Victoria gradiens d. lauream, s. tridentem, in area anchora.* AE. III. Pellerinius huic Ptolemaeo IX. eidemque Alexandro I. defert. Alterum: *Caput juvenile leonis exuviis tectum.*

a) L. I. c. 9. b) in proleg. L. XXXIX. c) L. I. c. 9.

℞ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. *Aquila fulmini insistens et respiciens.* AR. III. Vaillantius Ptolemaeo X. Alexandro II. tribuit. At enim si hi numi vere sunt horum regum, caussam cuperem attulissent, cur iidem in tetradrachmis inscribantur nomine ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ., at in praesentibus nomine ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ad haec video, in regum Aegypti numis rarissime omitti nomen ΒΑΣΙΛΕΩΣ, atque istud tum tantum, cum honorificus quidam titulus ejus vicem supplet, ut ΣΩΤΗΡΟΣ. vel ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. Videntur ergo numi similes cum propter has, tum alias caussas potius Alexandris Epiri regibus tribuendi, ut in his diximus.

Alios Ptolemaei IX. numos vide continuo in numis Cleopatrae.

CLEOPATRA mater Ptolemaeorum VIII. et IX.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. *Caput Iovis Ammonis.* ℞ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Duae aquilae insistentes fulmini, in area cornucopiae.* AE. I. (Pellerin.)

Caput Iovis Ammonis. ℞ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Duae aquilae insistentes fulmini, in area cornucopiae.* AE. I. II. III. Numi obvii.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. *Caput muliebre elephanti exuviis tectum.* ℞ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila insistens fulmini.* AE. II. (Vaill. Pellerin.)

Caput muliebre elephanti exuviis tectum. ℞ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila insistens fulmini, in area cornucopiae.* AE. II. III. Numi obvii.

Hos numos Pellerinius et Vaillantius huic Cleopatrae tribuunt, nimirum quae ipsa, et quidem ex mariti testamento regno praefuit, adscito in societatem primum priore, dein altero filio, quorum alterutrius nomen superficies aversa prodit. Conjunctum etiam duorum regnum rite arguit aquila duplex. Tamen non satis caussae video, cur iidem numi non possint referri ad Cleopatram postremam, quae regia quoque potestate Aegypto praefuit sociatis per intervalla binis fratribus. Ad oris lineamenta provocabit Pellerinius multum diversa ab iis, quae Cleopatrae postremae certi ejus numi vindicant. Verum nequaquam satis liquet, capite elephanti exuviis tecto proponi Cleopatrae effigiem. Quid enim obstat, quo minus esse genium Alexandriae existimemus? Enimvero caput simillimum est in obviis numis Alexandrinis, Galbae, Othonis, Titi, adscripto insuper ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ, et simili cultu est mulier in numo Alexandrino Hadriani cum anno IE. Constat vero etiam, inclinante Aegypti regno magnam fuisse Alexandrinorum potentiam, reges pro libitu ut aut reciperent, aut amolirentur, ut adeo jure praepotentis ejus urbis genius, quem ab ipsis regibus observari decuit, regiae monetae sit insertus. At vero, judice Pellerinio, in aliis numis elephanti exuviae caput muliebre operiunt, quod est Cleopatrae, in aliis virile, quod est filii Ptolemaei. Vereor, ne praetensa id genus capita virilia antiquariorum oculis illudant, nulla sane horum culpa,

ſed artificum utriusque ſexus lineamenta confundentium. Cui ignotum, in obviis aureis A. Hirtii caput velatum, quod eſt Pietatis, ſic eſſe fictum, ut in aliis indubitatam, quod decuit, mulierem arguat, in aliis tam ambigua praeferat lineamenta, ut eſſent etiam viri non pauci praeſtantes, qui illo caput Iulii Caeſaris ſiſti dejerarent? [a]) Verius igitur tenendum puto, quotiescunque hoc cultu caput proponitur, eſſe genii Alexandriae. Neque vero additum ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Cleopatrae etiam caput comprobabit, nam tum barbatum cornutumque caput numi primi, juxta quod perinde ſcriptum ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ, ejusdem eſſe Cleopatrae neceſſe erit ſtatuere. Atque his praecognitis facile reſolves argumenta, quibus alieno in opere utitur Pellerinius, ut Ptolemaeo IX. adſereret caput ſimilis cultus inſculptum veteri ſilici, addito ΑΛΕ ΕΠ. Β. quod explicat: ΑΛΕξανδρȣ ΕΠιφανȣς Βασιλεως. [b])

CLEOPATRA SELENE.

Ptolemaei VII. Phyſconis filia, uxor primum Ptolemaei Lathuri, ſubinde Antiochi VIII. Grypi, denique Antiochi X. Philopatoris. Ejus numos jam in regibus Syriae produximus. Horum unum, qui certo in Aegypto ſignatus eſt, reſtituimus.

Numus.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΣΗΛΗΝΗΣ. (ſic.) *Caput reginae.* ✗ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila inſiſtens fulmini.* AE. II. (Vaill.)

Vide numos regum Syriae poſt Antiochum VIII.

BERENICE.

Ptolemaei VIII. Lathuri et Cleopatrae Selenes filia. Patre ſine haerede maſculo vita functo volentibus Alexandrinis regno praeficitur, non multo poſt urgente Sulla regni torique conſortem admittere cogitur Ptolemaeum X. conſobrinum, a quo XIX. ſociati regni die occiditur.

Numi:

Caput reginae velatum. ✗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ. *Cornucopiae inter duo aſtra.* AV. (Patin ad Sueton. in Tito cap. 7. Panel Catal. le Bret.) AV. quinarii forma. (Catal. d'Ennery.) AR. I. (Vaill. Theup.) AE. I. (Liebe p. 128.)

Sola ſine regni ſocio in his numis comparet Berenice, ſed et diximus, ſolam aliquamdiu regno praefuiſſe. Numismatis *Berenicii* meminit Pollux, [c]) ſed cujus Berenices, non diſtinguit.

AV. AR. AE. RRR.

PTOLEMAEVS X. ALEXANDER II.

Ptolemaei IX. Alexandri I. filius. Patre ad recuperandum Aegypti regnum, quo propter matris caedem exciderat, cum claſſe profecto ipſe interea in Co ſubſiſtere juſſus, adventanti ſubinde Mi-

a) Morelli Impp. T. I. p. 39. b) Caylus T. V. p. 149. c) L. IX. c. 6. §. 85.

thridati ab insulanis una cum thesauris traditus, cum hujus fortunam inclinare cerneret, ad Sullam confugit, a quo benigne acceptus in avitum Aegypti regnum data in uxorem Berenice consobrina restituitur, qua post XIX. dies caesa solus regnum retinet. Ab Alexandrinis, quibus semper invisus, et inde metuendus amplius non fuit, pulsus Tyrum fugit, ubi paullo post contracto morbo diem obit, cum antea Romanos, quo suos ulcisceretur, testamento haeredes scripsisset.

Numi:

Argenteum drachmae forma, quem Vaillantius huic regi, sed, ut videtur, perperam tribuit, descripsi supra in numis patris Ptolemaei IX.

PTOLEMAEVS XI. novus Dionysus, Auletes.

Alexandrini audito, Romanos supremis tabulis a Ptolemaeo X. haeredes regni constitutos, veritique, ne hi vacuam rege provinciam occuparent, Ptolemaei VIII. Lathuri filios duos nothos advocant, et alterum Aegypti, alterum Cypri regno praeficiunt. At Aegypti rex nihil firmum ratus, nisi quod Romanis probaretur, profusis largitionibus senatus consultum extorquet, quod sua in Aegyptum jura solidaret. Paullo post Cyprus lege Clodiana in provinciam redigitur, cujus rex cum vim opponere non posset, hausto sponte veneno moritur. Quo facto in rabiem acta plebs Alexandrina, quod nullam a rege suo fratri opem latam vidit, movere seditionem non destitit, dum rex fuga salutem quaereret, qui Romam delatus, et ut in regnum suum restitueretur, supplex, dum deliberando tempus teritur, quo esset modo restituendus, ad Gabinium Syriae praesidem proficiscitur, et hoc adjuvante regnum recuperat, caesa mox filia Berenice, quae se absente regnum Aegypti obtinuit cooptato marito primum Cybiosacte quodam, qui se sanguine cum Seleucidis conjunctum ferebat, deinde Archelao, filio ejus Archelai, quem Mithridates VI. inter illustriores exercitus sui duces habuit. (Strabo L. XVII. p. 1146.) Moritur V. C. 704. A. X. 50. princeps immoderatus et voluptatibus immersus. Dictus *novus Bacchus* sive per adulationem, sive propter formae illecebras, et *Auletes*, quod choraulam potius egit, quam regem.

Proles habuit *Ptolemaeos duos*, qui successere, filias *Tryphenen*, *Berenicen*, famosam *Cleopatram*, et *Arsinoen*.

Numi:

Caput regis radiatum exstante retro tridente. ☧ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Cornucopiae radiis circumdatum, in area* ΔΙ. *aut aliud, aut nihil.* AV. m. m. AR. I. (Vaill. Theupoli, Pembrock, Mus. Christoph. Wiesioloski nob. Poloni.)

Illustres hos numos Vaillantius aliique hujus esse Ptolemaei statuunt causa tridentis. Qui enim novum Bacchum se appellari permisit, facile etiam admiserit nomen alterum *Neptuni*, postquam ejus nomine Gabinius Archelaum maritima pugna vicit.

Alium etiam numum aeneum, eumque obvium: *Caput diadematum.* ☧ BA-

ΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini insistens*, nulla certa ratione eidem offert Vaillantius.

AV. et *AR. RRR.*

PTOLEMAEVS XII. Dionysus.

Patris testamento annos natus XIII. rex appellatur destinata uxore Cleopatra sorore, quae orto tum Romanorum bello civili Pompejum propter ejus in patrem merita commeatu copiisque palam juvat, sed quod omnia neglecto fratre per se una administraret, ab Alexandrinis in Syriam ejicitur. Pompejum ad Pharsalum victum et in Aegyptum profugum Ptolemaeus suorum suasu interfici jubet. Secutus paullo post Caesar, captusque forma Cleopatrae dum eam conciliare fratri, et restituere in Aegyptum adlaborat, difficili bello a Ptolemaeo petitur, sed in quo hic victus, mersusque Nilo perit V. C. 707. A. X. 47.

Numi:

Caput regis hedera redimitum prominente retro thyrso. ℞ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini insistens.* AR. I. (Vaillant.)

Propter hederam et thyrsum, Bacchi certa attributa, praesentem numum huic tribuendum Ptolemaeo putant eruditi. Hedera etiam in numis redimitur Antiochus VI. Syrus, qui et ipse Dionysi nomen tulit. Ptolemaei cognomine *Dionysi* meminere etiam Lucianus, et Clemens Alexandrinus, sed quotum intellexerint, non satis certum. Lege disputantem Spanhemium. [a])

AR. RRRR.

PTOLEMAEVS XIII.

Puer undennis, Ptolemaei XII. frater, hoc undis hausto ex Caesaris victoris praescripto rex Aegypti proclamatur designata etiam uxore, tum et regni consorte sorore Cleopatra, sed hujus circumventus insidiis perimitur V. C. 712. A. X. 42.

Numi:

Tetradrachmum cum typis solitis propter faciem magis juvenilem postremo huic Ptolemaeo commodat Vaillantius, sed quod criterium magnopere sane vacillat.

CLEOPATRA M. Antonii.

Ptolemaei XI. filia, post cujus obitum nupta primum fratri seniori Ptolemaeo XII., et hoc, ut diximus, flumine merso, juniori fratri Ptolemaeo XIII., quo suo jussu interempto impetravit, quod intenderat, ut sola regnaret. Ingruente post Caesaris necem bello civili IIIviros pecunia navibusque juvat. Antonium in provincias transmarinas profectum, sibique varia objectantem, instituto ad eum in Ciliciam itinere sic brevi apparatus pompaeque magnificentia et nitore, ac cumprimis formae sermonisque illecebris sibi devinxit, ut in omnibus deinceps haberet obsequentem. Quae

a) T. I. p. 435.

reliqua ejus fuerit fortuna, ut ſuo penitus Antonio devota cum eo conſueverit, ac denique uxoris nomine cohabitaverit, ut bello ab Octaviano petita victa ſit ad Actium, quoniam cum Romana haec hiſtoria connectuntur, in M. Antonii moneta exequemur. Poſt cladem in Aegyptum profuga, cum dilapſis regibus amicis armis jam diffideret, et Octavianum ſolitis artibus, quae una ſibi ſpes reliqua fuit, flectere nequiret, verita, ne ad triumphum reſervaretur, aſpidis, ut creditur, morſu ſibi mortem acceleravit, ac Ptolemaeorum regnum ſecum tumulo intulit V. C. 724. A. X. 30. Atque hunc in modum vitam finivit mulier, ut illuſtris formae, ſic et libidinis et avaritiae inſatiabilis, atque ambitionis adeo immoderatae, ut non contenta Aegypti regno fraterna caede parto Romanum etiam imperium palam adfectaret, cumque duos viros ejus aetatis maximos in retia traxiſſet, quod in tertio fefellerat, necem praeoptavit aetatis anno XXXVIII. Vide Plutarchum in Antonio, et Dionem.

Liberi Cleopatrae: ex Iulio Caeſ. *Caeſario*, Octaviani juſſu, ut fertur, interemptus. Ex M. Antonio: *Alexander*, et *Cleopatra* gemelli, et *Ptolemaeus* cognomine *Philadelphus*. Hi ab Octaviano in triumphum ducti, Cleopatra ſubinde Iubae juniori elocata, eique permiſsi fratres Alexander et Ptolemaeus.

Numi:

ΒΑCΙΛΙCCΑ. ΚΛЄΟΠΑΤΡΑ. ΘЄΑ. ΝЄѠΤЄΡΑ. *Caput reginae diadematum.* Ӿ ΑΝΤѠΝΙΟC. ΑΥΤΟΚΡΑΤѠΡ. ΤΡΙΤΟΝ. ΤΡΙѠΝ. ΑΝΔΡѠΝ. *Caput M. Antonii nudum.* AR. I. (Vaill. Morelli.)

Caput margaritis ornatum prominente retro pharetra. Ӿ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. *Duplex cornucopiae.* AE. (Vaill.)

Cleopatram, quam numus prior in genere *novam deam* appellat, Dio narrat ſuo ipſius adflatu dictam fuiſſe Lunam et Iſidem, a) et refert Plutarchus, eam novae Iſidis nomine oracula fudiſſe. b) Lunae nomen confirmat numus alter Dianae imagine. Pars averſa, qua Antonius *imperator III.* et *IIIvir* appellatur, explicabitur in ejus numis.

* * *

- ΛΕΟΠ - - Γ. Μ. Α. Τ. *Caput Cleopatrae.* Ӿ ΚΡΑΣ. *Crocodilus.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numum hunc olim edidi, et latius explicavi. c) Mancam anticae epigraphen legendam cenſui: κΛΕΟΠατρα Γυνη Μαρκȣ Αυτοκρατορος Τριτον. Nomine ΚΡΑΣ. dixi indicari P. Canidium Craſſum notum M. Antonii ad varia bella legatum, et ab ipſa Cleopatra, quod gratia apud Antonium valebat, impenſe obſervatum. Obvii eſt exempli, in moneta M. Antonii tam argentea, quam aenea, memorari ejus ſeu legatos, ſeu quaeſtores, at horum aliquem prodi in numo ſolius Cleopatrae, ſi praeſentem demas, alibi nondum reperi. Nimirum mulier impotens imperare ſe ipſis provinciis Romanis, et quidem, quod turpe dictu, harum praeſidibus ſaepe non invitis, palam prae ſe tulit. Enimvero teſte Dione d) non Antonium modo, ſed

a) L. L. c. 5. b) in Anton p. 941. c) Num. vet. p. 292. d) L. L. §. 5.

ceteros etiam, qui apud eum gratiofi erant, praeftigiis fuis ita fibi obftrinxit, ut aufa effet imperium fibi in Romanos polliceri, ejusque maxime folenne effet jusjurandum, jurare per jus, quod ipfa olim in Capitolio datura effet.

* * *

ΒΑCΙΛΙCCΗC. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑC. *Caput reginae.* ✕ ЄΤΟΥC. ΚΑΤΟΥ. ΚΑΙ. Ϲ. ΘЄΑC. - - - *Caput M. Antonii nudum.* AE. II. (Pellerin Suppl. I. p. 6.)

Singulare eft in hoc numo epochae annus hoc, quo dictavimus, modo expreffus. Recte advertit Pellerinius, legendum: ἐτȣς ἐικοςȣ πρωτȣ και διακοσιοςȣ, id eft: *anno vicefimo primo fupra ducentefimum*, ad quam lectionem comprobandam aliud ibi infigne exemplum adfert ex numo regis Agrippae: ЄΤΟΥC. ΑΙΤΟΥ. id eft: ἑνδεκατȣ, *anno XI.* Auctor catalogi d'Ennery numo fimili fuo infcriptum praetendit: ЄΤΟΥC. ΚΔ. ΤΟΥ. ΚΑΙC. quod explicat: *anno XXIV. Caefaris.* a) Concinne, fi fuperis placet, utrumque. Interea non fatis liquet, qua in urbe hi fint numi fignati. Ex epochae natura verifimile putat Pellerinius, effe cufum in infula Arado.

* * *

Caput reginae diadematum. ✕ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. *Aquila infiftens fulmini, in area* L. ς. AR. III. (Vaill.)

Vultus et capitis cultus dubitare non finunt, rarifsimum hunc numum poftremae effe Cleopatrae.

* * *

Omitto numos alios huic Cleopatrae tribui folitos, fed qui certa criteria non fuppeditant. Omitto etiam numos Latine infcriptos feu argenteos, feu aeneos, quos recenfet Vaillantius, partim quod hi opportunius in M. Antonii monetam differentur, partim quod verifimilius aliis videtur, caput muliebre in multis numis cum M. Antonii capite jugatum non effe Cleopatrae, fed Octaviae, quod curate in ejus IIIviri numis expendemus.

AR. RRR. AE. RR.

PTOLEMAEI INCERTI.

Capita jugata Sarapidis et Ifidis cum loto in utriusque capite. ✕ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila infiftens fulmini, retro duplex cornucopiae, infra* ΔΙ. AR. I. (Muf. M. Ducis.)

Numus a me olim editus, b) fed nullo pacto, cujus fit Ptolemaei, colligi poteft. Metallum tenue effe unius ex pofterioribus Ptolemaeis perfuadet. Similem editor mufei Pembrock tribuit Soteri I. c)

* * *

Caput Iovis Ammonis. ✕ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini infiftens, in area* L. ΚΖ. *vel* L. ΚΗ. *et flos loti.* AE. II. (Muf. Caef.)

Numum fimilem jam recitavi in numis Ptolemaei II. Philadelphi, quem certum eft ejus effe regis propter additum L. ΜΑ. Non vererer, praefentes quoque numos eidem largiri, fed video, numos, in quorum averfa eft flos loti, a Pellerinio tribui Ptolemaeo VII. Phyfconi, etfi hujus legis caufam non adferat, ut diximus.

a) pag. 513. b) Num. vet. p. 294. c) P. II. tab. 56.

* * *

Caput regis diadematum. ☧ *Messor segetem falce amputans.* AV. IV. (Pellerin Rois p. 208.)

Ex oris lineamentis colligit Pellerinius, tribuendum numum uni ex primis Ptolemaeis. Aegyptium vero numum comprobare videtur etiam, quod idem aversae typus est etiam in Alexandrino Antonini Pii.

* * *

Superest ingens agmen numorum aeneorum, qui una parte caput Ammonis, altera ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ., et aquilam fulmini insistentem exhibent. Absunt tamen criteria omnia, quae Ptolemaeos discernant, et ipsi etiam regni anni. Sola in iis monogrammata, literae, minuta sigilla variant. Sed etsi incertae sunt stationis, eos tamen commendat non modo insignis fabrica, sed etiam eorum non paucos amplum volumen, ac cumprimis pondus, quo omnes aliorum populorum numos superant demptis Italorum assibus. Praeterea numos aeneos alios vagis typis, et vaga Ptolemaei cujuspiam inscriptione.

De initiis vocabulorum in regiis Aegypti numis.

Pars aversa regiae hujus Aegypti monetae saepe per aream sistit principia vocabulorum ΠΑ. ΚΙ. ΠΗ. ΘΕ. ΔΙ. ΜΕ. etc: Sunt haec Vaillantio, qui in explicandis omnibus omnium numorum literis solitariis facilem exitum, plerumque infelicem, reperit, literae ἀρχαικαι urbium Aegypti vel Cypri, in quibus signatos hos numos contendit, nimirum Paphi, Citii, Pelusii, Thebarum, Diopolis, Memphis etc: Verum, ut jam advertit Pellerinius, [a]) sunt in numis aliis similibus literae solitariae ejus naturae, ut iis vix idoneam aliquam urbem, in qua cusi essent, possis reperire. Quare facile mihi cum eo convenit, esse eas monetariorum notas quocunque demum explicatu, nobis certe hactenus ignoto. In numo Soteris I. cum Vaillantius videre se literas ΑΒ. putaret, eas continuo in *Abydus*, quae fuit Aegypti urbs, produxit. At si cum hoc numo contendas ejusdem Soteris numos a Pellerinio vulgatos, patebit, nequaquam legendum esse ΑΒ., sed ΛΒ., quo annus regni XXXII. indicatur.

---

a) Additions p. 83.

NVMORVM AEGYPTIORVM
CLASSIS II.
DE NVMIS AVGVSTORVM
vulgo
ALEXANDRINIS.

Exſtincto Ptolemaeorum regno, et Aegypto in Romanorum poteſtatem redacta, imperatorum deinceps nomine moneta feriri coepta, quam modo tractandam ſuſcipimus. Alexandrina imperatorum dici ſolet, quia veriſimile eſt, Alexandriae principe Aegypti urbe fuiſſe ſignatam.

Hanc numorum claſſem illuſtrem faciunt cum incredibilis eorum numerus, tum argumenta, quae continent, ac denique ſeries imperatorum perpetua inde a M. Antonio IIIviro usque in imperium Diocletiani producta. Quae inſignia eorum merita cum ſpecto, mirum ſaepe viſum, non pridem eruditorum aliquem ad univerſam colligendam, explicandamque animum appuliſſe. Enimvero ſimile tentamen ante annos bene multos ſucepit Khellius noſter ſpectatae vir eruditionis, ac promptae in haec noſtra ſtudia voluntatis, quod manu ſcriptum poſsideo. In eo vir praeſtans eum ipſum ordinem ſecutus eſt, quem ſibi Frölichius in annalibus rerum regumque Syriae praeſcripſerat; nimirum imperatorum annalibus adſtituit numos per inſcriptos annos eo pertinentes, quos partim in catalogis, variisque auctoribus editos reperit, partim ii, quos erudito literarum commercio ſibi conjunctos habuit, ſecum communicavere. Opus iſtud in Hadriani usque tempora deductum imperfectum manſit. Ex eo viri eruditi conatu ad praeſens meum inſtitutum vix aliquem percepi fructum, quod in multis idem redundat, idem deficit, deinde nihil, aut vix aliquid commemorat eorum, quae ad typos eorumque explicatum, aliasque horum numorum cauſas pertinent, ut praeteream, non ſatis purgata eum criſi aut in eorum ſelectu, aut epigraphes lectione uſum. Quod Khellius morte praeventus exequi non potuit, cumulate praeſtitit Georgius Zoëga Danus, mihi, quod cum voluptate profiteor, longiore Vindobonae uſu notiſsimus, qui

cum catalogum monetae Alexandrinae Caesarum, quae in museo Borgiano adservatur, edere pararet, eadem opera numos hujus argumenti omnes, quos in praestantissimis Europae museis aut vidit ipse, aut quos in catalogis reperit sive praelo vulgatis, sive manu scriptis, collegit et in lucem dedit vulgato opere, cui titulus: *Numi Aegyptii imperatorii prostantes in museo Borgiano Velitris, adjectis praeterea, quotquot reliqua hujus classis numismata ex variis museis atque libris colligere obtigit. Romae apud Antonium Fulgonium M DCC LXXXVII. in 4to.* Prodiit vero auspiciis Em. S. R. E. Cardinalis Stephani Borgia, cujus nomen, quod veteris aevi reliquias non modo magna cura, majoribus impensis conquirere studet, sed etiam, praestantissimorum usus virorum opera, quos undecunque oriundos sibi devinctos habet, et in amicis putat, publici fieri juris gestit, cujus, inquam, nomen jam nunc in Aeternitatis templo praefulget, et quoad philologiae honos habebitur, omnium linguis ac gratulatione celebrabitur. Opus istud si praestantissimis adnumero, quae in simili causa lucem viderunt, nemo erit eorum, qui modo aequi sint ac periti artis nostrae judices, cujus non sperem laturum suffragia. Neque enim in eo desiderabis aut copiosam multarum rerum scientiam, vastamque eruditionem, aut totius partes nitide ac ordine dispositas, aut in colligendis Aegyptiis numis industriam et adcurationem, quo quidem in conatu rem fecit omnibus nobis gratissimam, quod tandem in lucem protraxit hujus argumenti numos, quos locupletissimum regis Galliarum museum continet. Neque feliciorem impendit operam vulgandis iis, qui cogniti nondum fuere, quam ingeniose ac dextere corrigendis iis, qui aversa Lucina sunt editi, aut denique aspernando Goltzii figmenta, aliorumque cognitos abortus, quibus nulla ars fingendo potest subvenire. Eadem opera auctor clarissimus instituit inquirere in religionis Aegyptiae genesin, naturam, causas, mysteria, ejus explicare allegorias et labyrinthos multis saepe infeliciter tentatos, significationem rerum ac nominum vocata suppetias Coptorum lingua enucleare; quae quidem superflua existimarem pleraque, si mihi uni scripta putarem, et non tot aliis, quibus sane persuasissimum est, inesse certam aliquam rationem, consilium ac nexum in Aegyptiorum superstitione, quam vetustissimus stupor parturivit, consecravit antiquitatis opinio, exornavit callidum sacerdotum ingenium, ut plebs rudis suas aliquid putaret esse nugas, quam denique historicorum et grammaticorum credulitas anilibus fabulis ac figmentis sic involvit, ut quid antiquissimo aevo creditum fuerit, discernere cum ratione non possis. Spero, ea, quae modo disputavi, nequaquam viri praeclari ingratiis esse dicta, quando in operis praefatione modestius ipse, quam verius professus est, semetipsum sibi succensere, quod Aegyptiarum rerum explicationem nonnunquam tentare ausus esset, de quibus nisi praemisso diuturno et indefesso studio nihil sani in medium adferre datur. Sed enim vatem me ausim praestare amicissimo Zoëgae, quaecun-

D 2

que aliquando poſt impenſum qualecunque ſtudium in hac cauſa ſcripſerit, aeque ſibi diſplicitura, capturumque ſero experimentum, exercitationi ac vigiliis parum reſpondiſſe fructus ſperatos, eumque rectiſsime arbitrari, qui ad inveſtigandas Aegyptiae theologiae cauſas non nimiam ἀκρίβειαν adferendam putat, praeclari ejus dicti Horatiani memor: *Eſt quodam prodire tenus, ſi non datur ultra.* Vt enim Aegyptius Nilus ſuum diu caput occuluit, ſic et ſuum Aegyptiorum dii, et quod arcana Iſis de ſe olim praedicaverat, poteſt eadem in hunc diem jure praedicare: ΤΟΝ. ΕΜΟΝ. ΠΕΠΛΟΝ. ΟΥΔΕΙΣ. ΠΩ. ΘΝΗΤΟΣ. ΑΠΕΚΑΛΥΨΕΝ. [a])

Ad meum in hac operis parte inſtitutum quod attinet, non eſt mihi animus texere catalogum omnium hujus claſsis numorum, cum quod iſtud inſtituti mei limites vetant, jamque abunde a cl. Zoëga eſt praeſtitum, tum quod repetita crambe lectores fatigaret; nam inde a Commodo vix alii jam illuſtres typi, aut ſaltem non jam ex prioribus cogniti occurrunt, ſolis annis inſcriptis chronologiae cauſa reliquum hujus monetae meritum facientibus. Sedulo tamen cavebo, ut nihil ejus omittam, quidquid commemoratu dignum eſt, et quocunque pacto philologiae ſtudia ornat juvatque, ſic ut perlectis his abunde videri poſsit inſtructus lector, neque amplius quidquam ad hujus monetae intelligentiam deſiderare. Ejus cauſa univerſum hoc tentamen in IV. capita diſpeſco, quorum I. complectetur typos in hac claſſe frequentiores, II. partem chronologicam, III. fabricam, metallum, modulum, IV. ipſum numorum catalogum.

Adjumentis ad perficiendum hoc opus uſus ſum, primum muſeo Caeſareo, hujus claſsis moneta, ex quo ejus catalogum typis vulgaveram, praeclaris acceſsionibus aucto; deinde catalogis jam cognitis, quos inter illuſtriores ſunt ii, qui numos muſei Theupoli et Arigonii continent, quanquam in his cautione opus eſt, quia eorum aut dictata aut picta ſaepenumero fallunt, tum numi Bandurii inde a Decio, denique et lectiſsima laudati Zoëgae ſupplementa. Magno etiam uſui fuit catalogus muſei Philippi de Stoſch ipſius poſſeſſoris manu exaratus, et petenti Khellio anno 1752. miſſus, in quo pretioſam horum numorum ſupellectilem, eamque adcurate deſcriptam reperi, tum et catalogus MS. muſei S. Floriani Auſtriae ſuperioris olim Apoſtoli Zeno. Auctores alios illuſtres, Pellerinium, Barthelemyum, Belleyum, qui, cum occaſio tulit, eorum nonnullos edidere, ſuis locis indicatos reperies.

CAPVT I.

Typi hujus claſſis frequentiores.

Plerique numi Alexandrini deos aut ritus ſacros, petitos ſive a religione domeſtica, ſive Graeca, ſive Romana offerunt. Ex Graecorum diſciplina huc fluxere Hercules varios ſuos labores exercens in numis Antonini, Iuno Argiva, Neptunus Iſthmius etc. in numis

a) Plut. de Iſ. et Oſir. p. m. 354.

Neronis, aliique pafsim dii aut heroes, quos tamen huc non voco, fed tempori, quo fignati funt, refervo, quia aut rarius in his numis comparent, aut plerumque aliquid habent caufae, quod eos cum imperatoribus connectit, quorum imagines in antica exhibentur. Romanum ritum olent lectifternia, Spes, Concordia, Abundantia, Providentia etc. typi prorfus Romani, at in moneta Alexandrina luculenti fervitutis teftes. Poffum adeo hoc loco ab iis explicandis abftinere, quod iftud in moneta Romana praeftabitur. His ergo prolegomenis complector tantum numina Aegyptia, eaque illuftriora, cum quod domeftica funt, atque adeo hujus propria tractatus, tum quod frequenter per univerfam hanc numorum claffem recurrunt. Neque tam facile fperes, reperturum te in hac claffe deorum imagines eo cultu, quali eos vetuftifsima Aegyptiorum aut religio aut ars propofuit; inde enim ab Alexandro M., ex quo fervire primum Graecis, deinde Romanis coacti funt, ritum veterem aut cum externo mifcuere, aut dedidicere.

SARAPIS.

ΣΑΡΑΠΙΣ. L. Γ. *Caput Sarapidis modio vel calatho tectum.* Vefpafiani. (Stofch.)

ΖΕΥΣ. ΣΑΡΑΠΙΣ. L. ΕΝΑΤ. *Sarapis feminudus ftans cum calatho in capite dexteram demittit verfus adftans humi animal triceps, f. haftam.* Vefpafiani. (Pellerin Mel. I. p. 224.)

Sarapis fimili cultu fedens dexteram extendit verfus fimile animal triceps. In numis variis.

Sarapis idem, fed adftat praeterea Mercurius d. caduceum, f. oblongum palmae ramum tenens. Trajani. (Neumann num. pop. Part. II. tab. 3.)

ΕΥΓΑΜΙΑ. L. ΕΝΑΤ. *Sarapis eodem cultu fedens.* Vefpafiani. (Pellerin Rec. III. p. XXXI.)

ΗΛΙΟΣ. ΣΑΡΑΠΙΣ. L. ΙΓ. *Sarapis ftans cum calatho in capite d. extenta, f. haftam.* Domitiani. (Pellerin Mel. I. p. 224.)

ΗΛΙΟC. L. Є. *Serpens cum capite Sarapideo arrectus infiftit equo gradienti.* Veri. (Zoëga.)

Caput Sarapidis cum calatho, radiis, cornu Ammonis, prae quo cornucopiae, pone tridens illigatis ferpentibus. Antonini. (Muf. Caef.)

Mulier capite radiato aut turrito ftans d. caput Sarapidis, f. haftam. In numis variis.

Sarapidis cultum alii Sinope Ponti a Ptolemaeo feu Sotere feu Philadelpho advectum, alii in Aegypto jam vetuftifsimis temporibus cognitum adfirmant, de quo lege difputantem Spanhemium. (ad Callim. in Cerer. v. 1.) Probat idem ex Plutarcho de Ifide, nomen ipfum *Sarapidis* non fuiffe a Ptolemaeis Alexandriam Sinope advectum, fed fuiffe vernaculum Plutoni ab Aegytiis ex longo datum. Fugit virum infignem teftimonium Diogenis Laertii, quo, fi modo verum is dixit, comprobatur, etiam Sarapidis nomen jam ante Ptolemaeos apud Sinopenfes valuiffe. Re-

fert is, [a]) cum Athenienſes Alexandrum Bacchum ſalutarent, dixiſſe Diogenem Cynicum: κἀμὲ Σαραπιν ποιησατε, *et me Sarapin facite*, adludentem nimirum ad princeps patriae ſuae Sinopes numen.

Iſtud certum, Aegyptios in Sarapide ſuo omnium maxime inſaniviſſe, delata illi rerum omnium ſumma poteſtate, ejusque honores per omnem late orbem propagatos teſtibus monumentis innumeris, quae commemorare otium non eſt, et videri poſſunt in Ariſtide. [b]) Quod ejus honori erectum ſtetit Alexandriae templum, omnibus aliis praefert Dionyſius Periegetes. [c]) In numis praeſentibus dicitur ΖΕΥΣ. et ΗΛΙΟΣ. *Iuppiter* et *Sol.* Cum ſol eſt, proponitur in his numis aut forma humana, aut forma ſerpentis arrecti ſuper equo, cujus typi myſticum ſenſum, et quatenus cum ſole connectatur, novit cl. Zoëga. [d]) Hic numus lucem communicat aliis inde a Domitilla non infrequentibus, in quibus ſiſtitur ſerpens erectus equi currentis dorſo imminens. Secundum alios ſcriptores Plutonis, Neptuni, aliorumque numinum ſortitus eſt potentiam, in quo argumento facundi fuere Abbas Fontenu, [e]) Oiſellius, [f]) Brotierus, [g]) collectis, quod unum poterant, ſcriptorum omnium de hoc Sarapide ſententiis, quando ſana, concors, ſibique conſtans doctrina ex hoc ſuperſtitionis labyrintho obtineri nequit.

Iuppiter Sarapis eſt, qui cum reliqua Iovis gravitate cultuque, ſive ſtet, ſive ſedeat, conjungit calathum, quem capite geſtat, et dexteram verſus adſtans animal triceps demittit. Quam difficile ſit, animal iſtud, ſi oculorum judicium ſequaris, definire, vel inde poteſt colligi, quod, qui ſimiles numos deſcripſere, jam Cerberum, jam aquilam, aut Sphingem, aut hircum, aut hippogryphum dixerunt. Neumanno illud in numo, quem ſupra loco IV. citavi, ſpeciem praebuit hominis dimidii ex terra emergentis, cumque conſtet, Sarapidem cum Dite inferorum rege permixtum, et, qui juxta adſtans ſingitur, Mercurium, dictum inferum, quae ad manes pertinent, procurare, ingenioſe conjecit, proponi Mercurium animam ab inferis evocantem. Credam, ſigillum illud ex Macrobio explicandum, cujus unius verba lubet hic adferre. [h]) *Alexandria*, inquit, *Sarapin atque Iſin cultu paene attonitae venerationis obſervat, omnem tamen illam venerationem Soli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere, vel dum calathum capiti ejus infigunt, vel dum ſimulacro ſignum tricipitis animantis adjungunt, quod exprimit medio eodemque maximo capite leonis effigiem; dextera parte caput canis exoritur manſueta ſpecie blandientis, pars vero laeva cervicis rapacis lupi capite finitur, easque formas animalium draco connectit volumine ſuo, capite redeunte ad dei dexteram, qua compeſcitur monſtrum.* Habes ſecundum haec Macrobii verba luculentam Sarapidis in his numis effigiem, calathum, triceps

a) L. VI. § 63. b) Orat. in Serap. c) deſcr. orb. v. 255. d) pag. 233. e) B. L. T. X. p. 465. f) Thes. ſel. num. p. 218. g) ad Tacit. Tom. III. p. 533. h) Saturn. L. I. c. 20.

animal, et ad iſtud compeſcendum dexteram dei demiſſam. Veniam ergo merentur ii, qui monſtrum illud Cerberum dixere, nam et Cerberum Sarapidis ſocium ipſe dixit Plutarchus, [a]) et Artemidorus, [b]) et Cerberum agnitum fuiſſe etiam a Statio, colligo ex hoc ejus verſu: [c])

Cur ſervet Pharias Lethaeus janitor aras.

Sed etiam dabimus veniam iis, qui aliud dixere, quia in opere minuto, eoque rudi Alexandrino trina haec capita minus commode diſtinguuntur. At commode ea diſtinxeris in numis Latinis Caracallae per poſtremos ejus annos ſignatis, qui eundem Sarapidem ſedentem ſiſtunt. Conſtat, Sarapidem, qualis Alexandriae colebatur, a Caracalla eximie obſervatum. Placuit ergo, talem eum in numis Latinis proponere, qualis teſte Macrobio ab Alexandrinis fingebatur. At nullo alio monumento vetere teſtimonium Macrobii certius confirmatur, quam antiqua illa lampade, quae exſtat in Lucernis veterum ſepulchralibus a Petro Sante Bartolio editis, a Petro Bellorio explicatis, noviſsime a Begero recuſis, [d]) in qua iſtud trium capitum animal, videlicet leonis, lupi, et canis, et tortuoſo dracone obvolutum clare oculis objicitur, ut adeo de ejus natura, qualis a Macrobio deſcribitur, dubitari nullatenus poſsit.

Dedimus *Iovis Sarapidis* effigiem, jam etiam ratio *Solis Sarapidis* expedienda. Miſsis ſexcentis teſtimoniis, quae eum ſolem dicunt, audiamus ipſius dei oraculum ſeſe apud Macrobium profeſſi [e])

Ὀμμα τε τηλαυγες, λαμπρον φαος ἠελιοιο.

Oculum longe lucentem, ſplendidum lumen ſolis.

Ejus, cum ſol eſt, veram effigiem praebet numus ΗΛΙΟΣ. ΣΑΡΑΠΙΣ., qui differt a Iove Sarapide, quod abeſt monſtrum triceps, et quod dexteram porrigit, quod idem facit etiam ſol in tot numis inferioris aevi, inſcriptis ORIENS. Vtrumque et Iovis et Solis nomen in Sarapide conjungit marmor, quod ex Tournefortio recitat Belleyus: [f]) ΔΙΙ. ΗΛΙΩ. ΜΕΓΑΛΩ. CΑΡΑΠΙΔΙ. κ. τ. λ.

ΕΥΓΑΜΙΑ Iovi Sarapidi in numo V. adſcriptum explicatus eſt difficilis. Ejus vocabuli, etſi ex lexicis abeſt, ſignificationem tamen facile tenemus; nam ſi ſubſtantivum eſt, ſignificat *bonas nuptias*, ſi adjectivum, aliquid ad bonas nuptias pertinens. Poſterior modus placuit ejus numi praeconi Pellerinio exiſtimanti, ejus vocabuli eundem eſſe ſenſum, qui eſt verbi ΘΕΟΓΑΜΙΑ in numis Nyſae Cariae, qua certum eſt intelligi certamina conſtituta in honorem Plutonis et Proſerpinae. At enim praeterquam quod veteres ludorum ΕΥΓΑΜΙΑ non meminerunt, vellicat et illud, quod in nullo hactenus numo Alexandrino videre licuit aut diſertam mentionem ludorum, aut conſuetum aliquem eorum typum. Forte ΕΥΓΑΜΙΑ aliud non notat, quam ipſas *bonas nuptias*, quarum fors praeſes habitus fuit Sara-

a) de If. et Oſir. b) Oneirocr. L. V. eventu 92. c) Silv. L. III. carm. II. v. 112. d) Parte II. num. 7. e) l. c. f) B. L. T. XXXVII. p. 405.

pis, quam sententiam juvare videtur idem Macrobius, secundum quem adstituta *canis blandientis effigies futuri temporis designat eventum, de quo nobis spes licet incerta blanditur*, quod sane in nuptiis ominis modum habere potest. Plus confert Aristides, qui haec de Sarapide praedicat: [a]) προεςηκε δε και παντων ζωων γενεσεως και τροφης, *quin et animalium omnium praeest generationi et alimentis.* Praeest ergo et nuptiis generationis causa institutis.

Numus VII. per multiplicata attributa comprobat, quod principio dixi, in Sarapide suo Aegyptios deorum agmen vidisse. Sic radii solem, cornu arietinum Ammonem, tridens Neptunum, serpentes Aesculapium faciunt. Creditum vero quoque fuisse Aesculapium, diserte docet Tacitus: [b]) *deum ipsum* (Sarapin) *multi Aesculapium, quod medeatur aegris corporibus - - - conjectant.* Quae causa fuit, cur eum Caracalla quoque officiis demerendum duxerit, ut in ejus numis Romanis docebimus.

Quam dicendam putem mulierem numi postremi, quae caput Sarapidis dextra praefert, utrum Isidem, an genium Alexandriae, non satis liquet. Istud certum, placitum hunc typum Alexandrinis, quia frequenter in hac numorum classe redit.

In numis Vespasiani ejusque familiae saepius et majore cum ostentatione Sarapidem proponi videmus. Ejus causam ex Tacito tenemus, narrante, Vespasianum Alexandri ac ejus templum ingressum, ut super rebus imperii consuleret, deum vero ipsum, quo in novum imperatorem ferretur adfectu, miraculorum etiam, quae ibi commemorat, celebritate manifestasse.[c]) Idem Sarapis perfrequens deinceps in his numis typus, ac denique: DEO. SERAPIDI. vel: DEO. SANCTO. SARAPIDI. in minutis aeneis imperante Iuliano desultore signatis.

ISIS.

Caput Isidis cum loto in capite. Typus obvius.

Isis sedens, etiam intra templum, Horum lactat. Typus obvius.

Caput Isidis intra concavum lunae. Commodi et successorum.

Isis stans simul sistrum tenet, simul velum explicat, adstituta saepe turri pharo. Inde a Domitiano typus frequens.

Capita jugata Sarapidis et Isidis. Antonini. (Mus. Caes.)

Quod inter deos mares in Aegypto Sarapis, illud inter feminas Isis antiquae dea prosapiae et latae potentiae, de cujus fortuna rebusque gestis vide Plutarchum de Iside et Osiride, et mythologos passim.

Lotus perpetuum Isidis attributum, et frequens adsecla filiolus Horus, cui maternas curas impendit. In numo III. lunae cornibus ambitur, nam ut Sarapis sol, sic Isis luna Aegyptiis credita. In numo IV. tenet sistrum, velumque explicat. Est haec Isis Pharia, proposita etiam et inscripta numis Iuliani: ISIS. FARIA., in quorum explicatione dabimus causam sistri, veli, et adpositae phari. In numo V. habes Sarapi-

a) Orat. in Sarap. p. m. 55. b) Hist. IV. c. 84. c) Hist. IV. c. 81. 82.

dem et Isidem conjunctos. Isis suo olim Osiridi fidelis subinde Sarapidi adhaesit, sive mutatis studiis, sive, quod teste Plutarcho Osiris et Sarapis unum idemque sunt.

HARPOCRATES.

Harpocrates nudus loto insidens dextera ori admota, s. flagellum, globo capiti imminente. Antonini, Commodi, etc.

ΑΡΠΙΩΚΡΑΤΗϹ. L. IЄ. *Figura stolata et velata cum triplici flore in capite stans dexteram ori admovet, s. clavam.* Aurelii. (Zoëga.)

Eadem aversa, sed sine ΑΡΠΙΩΚΡΑΤΗϹ., non infrequens per imperia Hadriani, Antonini, Aurelii, comparet etiam in numis nomi Prosopitis.

Harpocrates dextera ori admota, s. cornucopiae in crocodilum desinit, in pluribus numis Trajani. (Zoëga.) Idem typus in numis nomi Menelaitis, et Xoitis comparet.

Harpocrates idem qui Horus, Osiridis et Isidis filius, ex Aegyptiorum doctrina sol. Lactatum a matre paullo supra in Iside vidimus, atque etiam alias semper infantis more proponitur. Talis, qualis in numo I. proponitur, auctore Plutarcho Aegyptiis symbolum fuit solis exorientis. [a]) Digitum ori apponit, quia secundum Plutarchum est ἐχεμυθιας και σιωπης συμβολον, *taciturnitatis et silentii symbolum*, nam et cum legumina illi offerebantur, adclamari solitum: *lingua est fortuna, lingua genius.* [b]) Fuit hic gestus sic proprius Harpocrati, ut hoc solo indicato ipse satis indicatus videretur. Sic recitatis aliis Aegypti deis ita ipse memoratur ab Ovidio: [c])

> *Quique premit vocem, digitoque silentia suadet.*

Vicissim indicato Harpocrate ipse etiam hic gestus, seu silentium, etsi verbo dissimulatum, indicabatur, ut apud Catullum: [d]) *patruum reddidit Harpocratem*, id est: patruo silentium imposuit. Cessit ergo in proverbium, ut advertit Erasmus in Adagiis. Apposite ad hanc ejus naturam dictus est *Sigalion*, a σιγαλεος, *tacitus*, quo eum nomine appellat Ausonius: [e])

> *Tu, velut Oebaliis habites taciturnus Amyclis,*
> *Aut tua SIGALION Aegyptius oscula signet,*
> *Obnixum, Paulline, taces.*

At vero jam dudum Varro dixerat: [f]) *Ste* (id est: silentium) *Harpocrates digito significat*, et idem alibi teste D. Augustino: [g]) *in omnibus templis, ubi colebantur Isis, et Serapis, erat etiam simulacrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, ut silentium fieret.* Quanquam sunt qui putent, hunc silentii in Harpocrate explicatum esse merum Graecorum inventum, eum vero gestum ad solis potius allegoriam pertinere. [h]) Et profecto verisimile mihi videtur, per unam hujus gestus causam Harpo-

---

a) de Pythiae orac. p. 400. A. b) de Is. et Osir. p. 378. c) Met. IX. 691. d) epigr. 74 et 100. e) Epist. XXV. v. 26. f) de L. L. lib. IV. g) de Civ. dei L. XVIII. c. 5. h) Jablonski Pantheon Aeg. Part. I.

cratem a Graecis ſic factum Sigalionem, ut olim Gnathaena meretrix Sigeum in Heleſponto ſitum per ſolam hujus nominis cauſam fecit urbem ſilentii. [a]) Tenet manu flagellum exemplo patris Oſiridis. Sed nolo perſequi a mythologis abunde diſcuſſa. Vide Harpocratem Cuperi, Aegyptia Com. Caylus, Iablonskium, et Pierres gravées du Duc d'Orl. T. I. p. 7.

Figura ſtolata ſtans d. ori admota, ſ. clavam. Vide numos ſupra deſcriptos. Similem typum oſtendi olim ex numo Hadriani. [b]) Dextera ori admota Harpocratis me quidem facile admonuit, verum quid ad Harpocratem ſtola? quid clava? Neceſsitate igitur compulſus circumſpexi mulierem deam, quae et ſilentium amet, et cum qua componi clava poſsit, viſumque eſt, exhiberi Angeronam, magnum Romae, et arcana religione venerandum numen. Citatus ſupra, et nuperrime vulgatus numus adſcripto ΑΡΠΟΚΡΑΤΗС certum nobis hoc typo Harpocratem praeſtat. Harpocrates androgynus, tum tributa clava illi deo, quem imaginem quandam fuiſſe infantiae et infirmitatis veteres nonnulli docuere, en novum aucupium, cui animum curasque intendant ii, qui enucleandis Aegyptiorum myſteriis delectantur. Hactenus fortunam propitiam non habuere. Nam teſtatur cl. Zoëga, [c]) nihil ſe inveniſſe apud veteres, quo clavae cauſàm explicaret; conjicit tamen, adludi ad arcendos a myſteriis profanos, tum Harpocratem a Graecis cum Hercule confuſum videri. Acquieſcat his, qui volet.

Quem modo virum, feminamque vidimus Harpocratem, numi extremo loco poſiti parte hominem, parte crocodilum praeſtant, nimirum ut haberent etiam Aegyptii, quod Graecorum Hippocentauris opponerent. Ejus quoque explicatum relinquo iis, qui Iſidis ſacris initiati ſunt.

AMMON.

Caput Ammonis cum cornu arietino imminente capiti globo. Domitiani. (Stoſch.)

Caput prorſus ſimile, infra quod aries monili ornatus, ante quem ara. Antonini, aliorumque.

Libycum hoc numen, et inter majores Aegypti deos receptum abunde cognitum. Poſitus infra ejus caput aries commonefacit ejus, quod refert Hyginus: [d]) Bacchum, cum Libyam oppugnaret, arietis ducis beneficio puteum, cum ſitis urgeret, commonſtrantis exitium cum exercitu evaſiſſe, ac propterea eo loci Iovis Ammonis templum facto cum cornibus arietinis ſimulacro conſtituiſſe. Globus capiti imminens Ammonem ſolem comprobat, nam ejus ſideris potentiam perinde ac Harpocrates ex Aegyptiorum doctrina nactus eſt.

APIS.

Hujus dei bovis formam, inſignia,

a) Aelian V. H. L. XIII. c. 13. b) Sylloge I. p. 70. c) pag. 193. d) Aſtron. L. II. c. 20.

et ineptam religionem deſcribere ſupervacaneum, quod ſatis ex Herodoto, Plinio, Diodoro, et Ammiano ſunt cognita. In hujus claſsis numis inde a Domitiano proponitur forma bovis, hoc uno a profanis fratribus diverſi, quod diſcum inter cornua geſtat, quia lunae ſymbolum fuit, ut teſtatur Ammianus. [a]) Dextero lateri impreſſam habuit lunam creſcentem adſerentibus iſtud Plinio, [b]) et Ammiano. [c]) Revera eam eodem loco obſervari in numis Alexandrinis cum capite Hadriani, et Antonini, teſtatur Caylus, [d]) et cl. Zoëga variis locis.

AGATHODAEMON.

ΝΕΟ. ΑΓΑΘ. ΔΑΙΜ. L. Γ. Δ. ϛ. *Serpens inter ſpicas arrectus implicatis caudae ſpicis et papaveribus.* Neronis. (Muſ. Caeſ.)

Sine epigraphe. Serpens ſimilis adſurgens et cauda caduceum vel ſiſtrum conſtrictum tenens; in nonnullis ex adverſo exurgit ſerpens alter corpore craſſiore. In numis obviis. In aliis: *Serpens ſimilis, ſed cum capite Sarapidis.* (Zoëga tab. XII.)

Agathodaemon, *bonus genius*, Aegyptiae quoque ſuperſtitionis, docentibus non modo his numis, ſed et Lampridio narrante, Elagabalum Aegyptios dracunculos Romae habuiſſe, quos illi *Agathodaemonas* vocant. [e]) Sic et alveus Nili, qui τȣ Delta latus occidentale definit, dictus eſt Agathodaemon auctore Ptolemaeo. Serpentum allapſus boni fuiſſe ominis loco habitos, innumeris poſſet exemplis comprobari, cumprimis vero genii ſerpentum plerumque formam ſunt ementiti. Sic cum Aeneas patri Anchiſi inferias mitteret, ut refert Maro, [f]) videretque anguem parentis tumulo ſuccedentem, haeſit

Incertus, geniumne loci, famulumne parentis
Eſſe putet.

In praeſentibus numis dicitur ΝΕΟς ΑΓΑΘος ΔΑΙΜων, *novus bonus genius*, haud dubia adulatione in Neronem, cujus effigiem antica ſiſtit. Bono huic genio ex eadem cauſa puto tribui ſpicas et papavera, ex qua eadem tribuuntur Bono Eventui in numis Romanis. Credo, ſpicis, papavere, caduceo notari concordiam a bono genio ſeu ſperatam, ſeu impetratam, ut ſaepe in hac numorum claſſe videmus eadem haec attributa a duabus junctis dexteris contineri. Ovidio in conſortio numinum Aegyptiorum memoratur quoque *Plenaque ſomniferi ſerpens peregrina veneni*, [g]) qua non dubito indicari noſtrum Agathodaemona. Cl. Zoëga in nota ad hunc numum citat Euſebium narrantem: [h]) Aegyptios et Phoenices ſerpentem pro boni genii ſymbolo habuiſſe, at quod ibi addit, fuiſſe capite accipitrino, iſtud non docent numi, qui eum vel cum capite ſerpentino vel humano exhibent. Dixi ſupra, cum bini proponuntur ſerpentes, horum alterum corpore eſſe craſsiore. Teſte Solino [i])

a) L. XXII. c. 14. b) L. VIII. § 71. c) l. c. d) Ant. T. I. p. 43. e) in Elag. p. m. 111. f) Aen. V. 95. g) Metam. IX. 693. h) de praep. evang. L. I. 10. i) L. XL.

ſubtiliora ſunt capita feminis, alvi tumidiores, peſtis nocentior, maſculus aequaliter teres eſt, ſublimior etiam mitiorque. Conjuncti ergo in numis mas et femina generationis ſymbolum videri poſſunt.

NILVS.

ΝΙΛΟΣ. L. Γ. *Protome barbata crinibus filo revinctis, flore loti pone humerum prominente, retro aſtrum.* Titi. (Muſ. Caeſ.)

ΑΥΤΟΚΡΑ. *Caput flore loti ornatum et barbatum inter duplicatum cornucopiae, ex quorum uno promicat puellus.* Claudii, aliorumque.

Vir barbatus decumbens d. cornucopiae, ſ. arundinem, ex adverſo puellus exultans, infra aut crocodilus, aut hippopotamus, ſuperne plerumque ſcriptum Iϛ. in obviis Trajani etc.

Nilus capite lotum geſtans d. cornucopiae, ſ. arundinem, circum ipſum ludit puellorum agmen, juxta crocodilus. Trajani, (Pembrock P. III. tab 82.) M. Aurelii, (in meis num. vett. p. 301.) Alex. Sev. (Arigoni.)

Vir barbatus hippopotamo vectus d. ſpicas, ſ. cornucopiae. Mamaeae. (Pellerin Mel. I. tab. 15.)

ΩΚЄΑΝΟϹ. L. ϛ. *Vir barbatus humi conſidens d. arundinem, ſ. cornucopiae, et ſimul urnae innixus.* Commodi. (Pellerin Rec. III. p. 119.)

Habes illuſtriores hujus claſsis numos, qui Nili nobis imaginem ſiſtunt. Fuiſſe illum tot monumentis celebratum, nequaquam mirum, quod quo tempore alii per orbem fluvii deficiunt, ipſe unus ſuopte ingenio late viſus erat reſtagnare, nulla certa cauſa, quod fontes occultaverat. Qam variae proditae fuerint annui ejus incrementi a veteribus cauſae, videre potes in appendice a Iungermanno Herodoti editioni adjecta, [a]) apud ſcholiaſten Apollonii, [b]) et in Ariſtidis oratione de Aegypto, ac praecipue apud Senecam. [c]) At ſi is propter arcanam hanc, inſolentemque virtutem miraculo fuit, idem quod ſtato aquarum tumore fecunditatem Aegypto incredibilem procuravit, coeleſtes honores obtinuit, nullo incolarum faſtidio, qui ſuapte in ſuperſtitionem proni, quae libuit animalia, nullius, aut multo levioris comperta beneficii conſecraverant. Et valuit tantum grata ejus boni recordatio, ut beneficum iſtud flumen eodem loco, quo Iovem, putarent veteres, quod nimirum, quae Iovis credita fuere beneficia, alimenta, et ad vitam ſuſtendandam facultates, eadem et Nili eſſe propria intellexerunt. Iam pater Homerus illuſtre illi nomen dedit Αιγυπτοιο διιπετεος ποταμοιο, *Aegypti a Iove manantis fluvii,* [d]) tum dictus Pindaro Νειλος Κρονιδας, *Nilus Saturnius.* [e]) At multo his diſertius Parmeno laudatus ab Athenaeo, [f]) et ſcholiaſta Pindari: [g]) Αιγυπτιε Ζευ Νειλε, *Aegyptie Iuppiter Nile!* ſcilicet praeſtante vorticibus ſuis Nilo, quod alibi Iove imbribus. Quorſum ſane reſpexit Euripides ſic fabulam Helenam inchoans:

---

a) pag. 785. b) ad L. IV. v. 269. c) Nat. quaeſt. L. IV. d) Odyſſ. Δ. 477. 581. H. 284. e) Pyth. Δ. 99. f) L. V. p. m. 203. g) ad cit. vers.

Νειλε μεν ἀι δε καλλιπαρθενοι ῥοαι,
Ος ἀντι διας Ψεκαδος Αιγυπ]ε πεδον
Λευκης τακεισης χιονος ὑγραινει γυας.
Nili quidem haec ſunt formoſis Nymphis habitata flumina,
Qui pro coeleſti gutta Aegypti ſolum
Candida liquefacta nive irrigat et agros.

Sed non unum iſtud Nili benefactum; nam qui profuſus agris, idem potus feminis fecunditatem praeſtitit, teſtante Plinio: [a]) *praeterquam in Aegypto, ubi fetifer potu Nilus amnis*, et ſi fides ſcholiaſtae Aeſchyli, [b]) *aqua Nili in partus maſculos valet, unde ſe proluens Iuppiter Martem genuit.* Narrat Euſtathius, [c]) feminas ex hujus fluminis potu quatuor, quin et advocato teſte Ariſtotele ſeptem proles uno partu edere. Et quidem inveteratus ejus fluvii cultus diu duravit, nam et Euſebius ſuo illum aevo religioſe ab indigenis obſervari ſcripſit, [d]) et exſtant numi parvi aenei Alexandriae ſignati, quos vulgo Iuliano tribuimus: DEO. SANCTO. NILO. cum ſueto ejus jacentis typo. At quod magis mirandum, durat hodieque vetus ſuperſtitio. Habet Nilus in Abyſsinia ad ipſos fontes ſacerdotem ſuum, qui ad Sirii exortum in frequente populi conventu fluvio vaccam nigram immolat, eumque in ſolenni hymno vocat ſummum deum, orbisque σωτηρα, teſte horum Iacobo Bruce in Itinerario ſuo, qui ante annos XXII. poſt alios Nili fontes ipſe vidit, et copioſe deſcripſit.

Monumenta, quae illuſtre hoc flumen exprimunt, copioſa ſunt, et praeter citatos hujus claſsis numos illud offerunt etiam numi Hadriani commatis R., tum et non pauca ſigna marmorea. Quod humi vel ſedens vel jacens ac liberaliter barbatus fingitur, innixus urnae, et arundinem vel cornucopiae geſtans, iſtud ſibi cum fluviis fratribus commune, notumque habet explicatum. At ejus propria ſunt I. crocodilus, hippopotamus, lotus. II. puellus unus, aut auctiore numero, adſcripto ſaepe Iς., quorum omnium rationem paucis dabimus.

I. Crocodilus et hippopotamus, noti Nili incolae, tum et lotus, quae in Nili paludibus habitat, flumen, cui adſuevere, neque in ipſa moneta deſerunt, et ſuae cauſam ſocietatis per ſe ipſi loquuntur. De Nili forma agens Lucianus ſic ait: [e]) ἐι πε τον Νειλον ἐιδες γραφῃ μεμιμημενον, ἀυτον μεν κειμενον ἐπι κροκοδειλε τινος, ἡ ἱπποποταμε. *Si aliquando vidiſti Nilum pictura expreſſum, ipſum quidem ſtratum ſuper crocodilo vel hippopotamo.* Reliquum hujus teſtimonii dabimus infra. Crocodilus tam certum erat Nili criterium, ut cum Nealces pictor eum vellet intelligi, aſellum pingeret in litore bibentem, et crocodilum ei inſidiantem. [f]) Hippopotamus perrarum hodie in Nilo animal, ac propterea ejus certa forma necdum ſatis hiſtoriae naturalis ſtudioſis cognita. Inter eas imagines, quas monumenta vetera ſuppeditant, Daubentonus exactiſsimam putat eam, [g]) quae habetur in numo Ale-

---

a) L. VII. § 3. b) Supplic. v. 862. c) ad Dion. Perieg. v. 22. d) in vit. Conſt. M. L. IV. c. 25. e) in rhet. praecept. f) Plin. L. XXXV. p. 707. g) Pierr. grav. du Duc d'Orl. T. II. pag. ult.

xandrino Mamaeae apud Pellerinium. [a])

II. Puellus unus pluresve, pro his ſaepe numerus Iς. id eſt: XVI., quo indicatur, tot Nilum cubitis illo anno ſurrexiſſe, feliciſsimo fertilitatis augurio, nimirum teſte Plinio: [b]) *Iuſtum incrementum eſt cubitorum XVI. Minores aquae non omnia rigant, ampliores detinent tardius recedendo. Hae ſerendi tempora abſumunt ſolo madente, illae non dant ſitiente. Vtrumque reputat provincia. In XII. cubitis famem ſentit, in XIII. etiamnum eſurit, XIV. cubita hilaritatem adferunt, XV. ſecuritatem, XVI. delicias.* Ergo cum cubita XVI. excrevit Nilus, non neglexerunt Alexandrini, has ſuas delicias in moneta publice jactare, quia certum iſtud fuit ἐυετηριας augurium. De hoc Nili incremento aliquid auditu percepit ineptus auctor oraculorum Sibyllinorum; ſed eum illud in fertilitatis argumentum vertere debuiſſet, hoc ejus XVI. cubitorum tumore cladem regioni praedixit. [c])

Cubitorum vicem ſaepe obeunt puelli, docente iterum Plinio: [d]) *Nunquam hic* (lapis baſaltes) *major repertus eſt, quam in templo Pacis, et imperatore Veſpaſiano Aug. dicatus, argumento Nili XVI. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubita ſummi incrementi augentis ſe amnis intelliguntur.* Et eſt operae pretium, referre lepidum modum, quo exprimendum eſſe Nilum praecipit Philoſtratus: [e]) περι τον Νειλον οἱ πηχεις ἀθυρουσι, παιδια ξυμμετρα τῳ ὀνοματι, και ὁ Νειλος ἀυτοις ὑπεργαννυται τα τε ἀλλα, και ὁτι κηρυττουσιν ἀυτον, ὁσον Αιγυπτιοις προεχυθη. *Circa Nilum cubita ludunt, quae ſunt puelli ejusdem cum nomine menſurae, et Nilus iis ſummopere delectatur cum ob alias cauſas, tum quod indicant, quantus Aegyptiis profuſus ſit.* Plinii et Philoſtrati teſtimonium egregie confirmant monumenta reſidua, ceu ſignum marmoris candidi vaſtae molis in hortis Vaticanis, aliudque exiguum marmoreum in villa Albana, repentibus ludicre quaquaverſum per ſenis corpus puellis cubita notantibus. Idem etiam argumentum videas in numo ex citatis IV. atque etiam in aeneis Hadriani Romanis, inſcriptis NILVS.

Nili capiti modium aptat Suidas. Etenim hic incertus, cujus naturae ſit Sarapis, haec habet: [f]) τουτον δε οἱ μεν Δια ἐφασαν ἐιναι, οἱ δε τον Νειλον, δια το μοδιον ἐχειν ἐν τη κεφαλη, και τον πηχυν, ἠγουν το του ὑδατος μετρον. *Hunc alii quidem eſſe Iovem dixerunt, at alii Nilum, quod modium haberet in capite, et cubitum, id eſt: aquae menſuram.* In numis Nilus modium non praefert, ſed familiarem ſibi lotum; verum cum Suidae verbis praeclare conſpirat gemma edita a Winkelmanno, [g]) in qua proponitur protome Nili, per cujus caput et humeros repunt quatuor puelli, ipſe tectus modio, in pectore duplex cornucopiae in decuſſem poſitum ſpicis copiisque refertum praefert, adſcripto: ΠΡΟΝΟΙΑ. ΘΕΟΥ. *Providentia dei.* Quod Suidas πηχυν, *cubitum*, appellat, aliud certe non eſt, quam puellus ex eorum genere, quales vidimus. Enimvero cum de-

---

a) Mel. I. tab. XV. n. 7. b) L. V. § 10. c) L. V. d) L. XXXVI. § 11. e) in Imag. f) in Σαραπις g) Mon. ant. p. 109.

Nilo ſermo eſt, vox πηχυς non cubitum, ſed puellum cubitalem ſignificat. Sic paullo ante a Philoſtrato cubita dici vidimus puellos ejusdem cum nomine menſurae, et apertius a Luciano loco ſupra citato, qui cum memoraſſet, Nilum pingi crocodilo, aut hippopotamo incumbentem, proſequitur, adſtitui praeterea μικρα τινα παιδια παρ' αυτον παιζοντα, πηχεις αυτȣς οἱ Αιγυπτιοι καλȣσι, *parvos quosdam pueros juxta ludentes; cubita autem illos Aegyptii appellant.*

Reperta ſunt etiam monumenta, in quibus fingitur caput barbatum porrectis e fronte cancri forficulis. Eſſe caput Nili, opinatus eſt Fabrettus, [a]) propterea quod ſole cancrum occupante augeri incipit. Ejus ſententiam collaudavit Gorius reperto in vetere gemma ſimili capite. [b]) Sane dixit Porphyrius: [c]) Αιγυπτιοις δε αρχη ετȣς ȣχ ὑδροχοος, ὡς Ρωμαιοις, αλλα καρκινος, *Aegyptiis anni initium facit non aquarius, ut Romanis, ſed cancer.* Theon, qui idem docuit, cauſam addit, quia τοτε εμβαινει ὁ Νειλος, *tum Nilus adſurgit.* [d]) Verum hac forma videre Nilum in nummis nondum contigit.

ΩΚЄΑΝΟC. in numo poſtremo. Erudite Pellerinius et Graecam hanc dictionem, et virum procumbentem Nilo applicat. Enimvero Tzetzes haec de Nilo: [e]) ὁ Νειλος τρις μετωνομασθη, προτερον γαρ ΩΚΕΑΝΟΣ αν εκαλειτο, δευτερον αετος, ὁτι οξεως επερρευσε, τριτον Αιγυπτος, το δε Νειλος νεον εςι. *Nilus ter nomen mutavit, primum enim OCEANVS dictus, deinde aquila, quia cum impetu fertur, tertium Aegyptus, Nili vero nomen recens eſt.* Eadem habes apud Diodorum. [f]) Haec ut vera ſunt, tamen vocabulo ΩΚΕΑΝΟΣ et typo ipſum potius Oceanum, quam Nilum indicari contra Pellerinium puto. Nam ſi tam certus eſt Nilus, cur abſunt ejus certa attributa, ſeu crocodilus, ſeu hippopotamus etc. quorum aliquod Nilo ſemper adſtituitur? At cum Nilum faſtidio, facile tamen concedam, Oceanum Nili cauſa monetae Aegyptiae illatum, nam teſte Hecataeo, quem citat ſcholiaſta Apollonii, [g]) creditum fuit, Oceanum cum Nilo aquas communicaſſe. Docuit etiam Democritus, quem laudat idem ſcholiaſta, [h]) Nilum annuum ſuum incrementum debere Oceano in meridiem poſito. Quid quod refert Theophylactus Simocates, [i]) ex mente ſacerdotum Aegypti Nilum ortum trahere ab ipſo Oceano orbem circumdante. Non ergo mirum, Oceano quoque, a quo regioni per Nilum tanta accedere beneficia creditum, in moneta Alexandrina locum permiſſum. Quod fluvii humi decumbentis ritu fingitur, nihil obeſt, nam Oceani nomen omnibus paſsim aquis dari teſtatur ſcholiaſtes Euripidis: [k]) παν δε ὑδωρ Ωκεανος λεγεται, ut e converſo Homerus Oceanum flumen dixit: [l])

Την δε κατ' Ωκεανον ποταμον φερε κυμα ῥοοιο,

a) Col. Traj. p. 304. b) Muſ. Flor. T. II. tab. 19. n. 52. c) de Nymphar. antro. d) in Aratum. e) ad Lycophr. v. 119. f) L. I. c. 19. g) ad L. IV. v. 259. h) ad L. IV. v. 269. i) hiſt. L. VII. c. 17. k) ad Hippol. v. 121. l) Odyſſ. Λ. 638.

At illam per Oceanum fluvium ferebat fluctus undarum.

et apertius : [a]

Ουτε τις ἐν ποταμων ἀπεην, νοσφ' Ωκεανοιο.

Neque quis fluviorum aberat, praeter Oceanum.

Denique Oceanum non abſimili modo pictum offert inſignis numus Tyri, ſcripto juxta ibi quoque ΩΚЄΑΝΟC., quem vide.

SPHINX.

Vetus Aegypti abortus, et religione conſecratus. Vt aenigmata dictaſſe perhibetur, ſic merum ipſa aenigma. Nam quod compoſita eſſet ex capite virginis reliquo corpore in leonem abeunte, habita eſt ſymbolum ingenii cum fortitudine conjuncti. [b]) At teſte Plutarcho [c]) ante templa collocabantur Sphinges, quo innueretur, rerum ſacrarum doctrinam conſtare perplexa et ſub involucris latente ſapientia. Noſtri aevi eruditis certum viſum, juncto leonis virginisque typo ab Aegyptiis adluſum ad ſingulare beneficium exundantis Nili eo ipſo tempore, quo ſol in leone et virgine adhaeret, quam ſententiam prae aliis impenſius dilexit Comes Caylus, [d]) a Kirchero, ut videtur, hauſtam. [e]) Vt non inficior, eſſe ingenioſe repertam, ſic tamen eſſe veram ſpondere non auſim, primum quod haec doctrina nullo, quod norim, veterum teſtimonio comprobatur, nam Horus Apollo leonem tantum Nili fuiſſe ſymbolum dixit, quia, cum ſol hunc ſubit, amplior ſit Nili inundatio, [f]) deinde quod credibile forte eſt, Sphingis imaginem multo eſſe antiquiorem Zodiaci in XII. animalia deſcriptione. Sane Sphingem remotiſſimae eſſe aetatis inventum, non modo certiſsima docent Herodoti, aliorumque oracula, ſed et reſidua Aegyptiorum monumenta late porrectae vetuſtatis, velut obeliſci, aliaque, inſculptam Sphingem praeferentia. Quid quod ex mente eruditorum aſtronomi Aegyptii (Aegyptios ajo, diverſos ab Alexandrinis Graecis) nequaquam uſi ſunt zodiaco in XII. ſigna diviſo, ſed in ſigna XXVII. vel XXVIII., et eſt veriſimile, priorem illam diviſionem repertam fuiſſe a Chaldaeis, et ad Graecos translatam. Vide haec diſputata a cl. Bailly. [g]) Ceterum quem ſenſum recondat compoſitum iſtud animal, nihil moramur. Iſtud certum, natum eſſe in Aegypto, ac propterea in hac quoque numorum claſſe frequenter comparere, ſed forma in nonnullis immutata. Nam vetus illa et necdum corrupta Aegyptiorum Sphinx alis adhuc caruit, quas haud dubie addidere Graeci, ut docent obviae Chiorum drachmae, et denarii Auguſti, derivato ſubinde in Aegyptum exemplo, jam tum a ritibus externis minus alienam. Aegyptiam etiam Sphingem carere mammis, quae in Graeca turgent, primus obſervavit cl. Zoëga, qui de varia Sphingis forma et ſignificatione multa congeſsit. [h]) In nonnul-

a) Il. Υ. v. 7. b) Clem. Alex. ſtrom. V. Syneſius de Regno pag. 7. et de Provid. p. 101. c) de Iſ. et Oſir. p. m. 354. d) Antiq. T. I. p. 45. e) Obel. Pamph. p. 286. f) L. I. c. 21. g) Hiſt. de l'Aſtronomie moderne Tom. III. h) Numi Aeg. p. 140.

lis Alexandrinis Sphinx alata pedem anteriorem rotae imponit, incerto ſenſu. Inſolitum Sphingis cultum videbimus in Hadriani numis.

ALEXANDRIA.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ. vel: ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. (in aliis abeſt epigraphe.) *Caput muliebre elephanti exuviis tectum.* Inde a Claudio frequenter.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. *Mulier elephanti exuviis tecta et habitu ſuccincto ſtans d. coronam, ſ. haſtam*, Veſpaſiani. (Stoſch.)

En genium Alexandriae elephanti rictu caput operientem, incertum, qua de cauſa. Africae genius in plerisque catalogis dicitur ; at cur Alexandrini aut Africae genium numis ſuis inferrent, aut illato adſcriberent ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ. pro ΛΙΒΥΑ.? Eodem modo culta mulier in numis Hadriani anno ΙΕ. notatis ejus imperatoris manum oſculatur, in qua certa agnoſcenda eſt Alexandria, ut dicatur. In denariis gentis Aemiliae genium Alexandriae facit mulier turrita more aliarum Graeciae urbium. Ammianus memorat templum genii Alexandriae, quod in ipſa hac urbe ſtetit. [a])

Numum cum praetenſa epigraphe ΑΛΕΞ. ΑΙΓΥΠ. vide infra in numis Auguſti.

Alium cum mentione urbis Alexandriae, eumque vere antiquum dabimus infra in numis nomorum Aegypti.

Alexandriae etiam meminere aliquot concordiae numi, quos ſignavere Epheſii, et Samii, de quibus agam paucis poſt enumeratos omnes imperatorum hujus claſsis numos.

C A P V T II.

Pars chronologica.

Inſigni ad chronologicam imperatorum hiſtoriam adjumento Alexandrinis his numis annos imperii inſcriptos videmus, idque tanta religione, ut ex immenſo eorum numero, qui certe ad hanc claſſem pertineant, unicum norim Aelii Caeſaris anno ſuo deſtitutum, credo propterea, quod hic jam ex inſcripto Aelii conſulatu eſt cognitus. Verum ut, quae huc pertinent, recte intelligamus, praecipienda nonnulla ſunt I. de calculo annorum Alexandrinorum, II. de modo, quo hi anni in numis notantur.

I. Aegyptiorum veterum annus una cum diebus V. epagomenis, quos exeunti anno adjecere, conſtabat diebus 365. Annus ipſe diviſus in menſes XII., quorum primus fuit, qui ipſorum lingua dicebatur *Thot*. At cum uſus apud eos non obtineret, ſingulis quatuor annis diem intercalandi, factum neceſſario, ut caput neomeniae Thot ſingulis quadrienniis in Kalendario Iulianno uno die retrocederet. Haec ratio mutari coepit menſe Sextili V. C. 724., quo Alexandriam expugnavit Octavianus; nam, ſi fides Dioni, [b]) tum conſtitutum, ut dies, quo capta fuit Alexandria, fauſtus eſſet, et ab hoc reliquis Alexandrinorum annis numerandis ini-

---

a) L. XX. p. m. 405. b) L. LI, § 19.

tium ſumeretur. Captam Alexandriam Kalendis Sextil. ejus anni, certum cum ex Oroſio, [a]) tum ex Kalendario Antiate. In ejus etiam memoriam hac die annua celebrata feſta, quorum meminit Dio, inde conſtat, quod ſerius Eudoxia Valentiniani III. uxor iis abolitis ſuffecit feſtum S. Petri ad vincula Kalendis Aug. celebrandum, ut poſt alios refert Nauzeus. [b]) Verum quod ſubjicit Dio, ab hoc die reliquis Alexandrinorum annis numerandis initium ſumptum, multum torſit chronologos, quod conſtet, nunquam aut Alexandrinos aut Aegyptios a Kalendis Aug. annos ſuos numeraſſe, ſed a neomenia Thot, conſtet vero etiam, dicto anno V. C. 724. A. X. 30. Alexandrinos neomeniam Thot fixi inchoaſſe die XI. Sextilis, Aegyptios reliquos neomeniam Thot vagi die XXXI. Sextilis. Verum has lites chronologis relinquimus, quorum lucubrationes mox citabimus. Nos, qui annos ſolum numis Alexandrinis inſcriptos ſpectamus, eorum initium nullo peccandi periculo a die XXIX. Auguſti ducemus, etſi malit Nauzeus eorundem initium annorum in iis imperatoribus, qui Hadrianum praeceſſere, ducere a die XI. Auguſti. [c]) Qui plus in hac doctrina inſtrui cupit, praeter Petavium, Dodvellum, alioſque chronologiae magiſtros eruditas variorum Gallorum lucubrationes conſulat, qui in illuſtrando hoc argumento copioſi fuere, ut Bimardi de la Baſtie, [d]) de la Nauze hiſtoriam Kalendarii Aegyptii, [e]) Frereti canonem Aſtronomicum. [f]) Horum ergo judiciis confectum jam eſt, Alexandrinorum annum, ut dixi, fixum coepiſſe in neomenia Thot, quae in anno communi cadit in diem XXIX. Auguſti, in anno, ſi ita loqui fas eſt, biſſextili, in diem XXX. ejusdem menſis.

Alexandrini ſic numeravere annos imperatorum, ut, quocunque anni tempore hi imperium auſpicarentur, annus eorum B. ſive II. ſemper duceretur a proxima neomenia Thot, dies vero praecedentes conficerent annum A, ſeu primum, etſi plerumqne incompletum, et ſaepe paucorum tantum dierum. Haec doctrina adeo vera eſt, adeo ſolidis argumentis et exemplis ſtabilita, ut jam a nemine in dubium vocetur. Sane aut hoc, aut nullo modo explicari poteſt in Galba annus B, in Hadriano annus KB, in Elagabalo E, in Probo H, aliique in aliis anni, quam in his numis chronologiae legem pridem agnovere Noriſius, [g]) Pagius, [h]) Philippus de la Torre, [i]) aliique. Neque vero haec annos ſupputandi ratio nova eſt, aut exemplis deſtituta; nam et in calculo aſtronomico Theonis Alexandrini anni imperatorum ad aeram Nabonaſſaris exacti ſic numerantur, ut annus imperantis primus putetur illud temporis ſpatium, quantumvis modicum, quod usque ad ſequentis anni exordium fluxerat. [k]) Sic et in numo vicinae Cypri cum Galbae capite legas: ΚΟΙΝΟΝ. ΚΥΠΡΙΩΝ. ЄΤΟΥϹ. Β. [l]) etſi hic VII. tantum menſes imperavit.

---

a) L. VI. c. 19. b) B. L. T. XVI. Mem. p. 186. c) l. c. d) B. L. T. XII. p. 136. et T. XIII. p. 437. e) Tom. XIV. Mem. p. 334. et Tom. XVI. Mem. p. 170 et 193. f) T. XXVII. Mem. p. 121. g) de numo Herod. Antipae. h) Critic. ad ann. 69. i) de annis Elag. p. 28. k) Freret B. L. T. XXVII. Mem. p. 121. l) Haym. T. II. tab. 29.

Eodem exemplo urbes quoque, cum novam epocham induxerant, primum ejus annum plerumque habuerunt incompletum, quod obſervatum fuit etiam ab Antiochenis in ſtatuenda aera Caeſariana, aliisque, de qua lege agetur uberius in tractatu de epochis. Praeclare vero etiam hic Alexandrinorum mos comprobatur exemplo vicinae Iudaeae, ut habetur in Talmud ſecundum interpretationem Buxtorfii: [a]) *Prima dies Niſan eſt novus annus regum; annus ille eſt, a quo numerare, et ſupputare incipiebant annos regni regum ſuorum in contractibus, chirographis, et publicis omnibus inſtrumentis et diplomatibus, qui ad annos et menſes regis regnantis componebantur, adeo ut, quamvis uno tantum menſe, una hebdomada, vel uno die ante Niſan in regem electus et confirmatus fuerit, dies ille, hebdomas, vel menſis pro integro anno reputati fuerint, et ſecundum regni ſui annum Niſan ille denuo inchoaverit.*

Auguſti ad imperium evecti ab anno A, id eſt primo, ut conſentaneum, initium duxere. Fuere tamen, qui patris annos continuarent. Sic annus K fuit M. Aurelii poſtremus, Commodi F. primus, et quod ſequitur, KA. hujus ſecundus. Alterum exemplum eſt in numis Caracallae, continuatis patris Severi annis. Vide utriusque numos. Caeſaribus dati ſunt anni Auguſtorum ſuorum. Sic M. Aurelius Caeſar habuit annos patris Antonini Pii, quo mortuo coepit notari M. Aurelii Auguſti annus A. Tamen in Tiberio, Aelio Caeſare, Conſtantio Chloro, et Gal. Maximiano habita ratio Caeſareae dignitatis. Vide eorum infra numos. Auguſtae maritorum annos nactae ſunt. Vnam Severinam continuaſſe mortui Aureliani mariti annos, ex numis probabile ſit. Vide, quae notabimus ad Aureliani numos commatis Romani.

II. Annorum numeri aut notis indicati ſunt, ut: A. Δ. IB. KA. etc. aut inde a Veſpaſiano partim notis, partim plene ſcripti, ut: ΔΕΥΤΕΡΟΥ. ΤΡΙΤΟΥ. ΤΕΤΑΡΤΟΥ. ΠΕΜΠΤΟΥ. ΕΚΤΟΥ. ΕΒΔΟΜΟΥ. ΕΝΑΤΟΥ. ΔΕΚΑΤΟΥ. in compoſitis: L. ЄΝΔЄΚΑΤΟΥ. vel: ΤΡΙC. Κ. Δ. id eſt: ΤΡΙC. Και Δεκατȣ, vel: ЄΝΝЄΑ. Κ. Δ. id eſt: ЄΝΝЄΑ. Και Δεκατȣ. Singularia ſunt: ΤΡΙC. ΚΑΙ. tantum, ſuppreſſo plane Δεκατȣ in numis Hadriani, et in binis eodem tempore cuſis, uno Antonini, altero Fauſtinae jun. (Muſ. Caeſ.) In numo Sabinae: ЄΝΝЄΑΚ. pro ЄΝΝЄΑ. ΚΑΙ. ΔЄΚΑΤΟΥ. (Zoëga.) Numero praefigi ſolet litera L, nempe ἀρχαιȣσα vocabuli λυκαϐαντος, de cujus natura agemus in tractatu de epochis. Singulare eſt in numo Veſpaſiani ſcriptum plene ΛΥΚΑΒΑΝΤΟΣ. ΔΕΚΑΤΟΥ. Nonniſi ſub Domitiano praefigi promiſcue coepit vel L. vel ΕΤΟΥΣ. Idem anni notandi modus obſervatus eſt etiam in marmoribus. Sic Celeſtra Memnonis vocem ſe audiviſſe profitetur L. $\overline{Z}$. ΑΔΡΙΑΝΟΥ. ΚΑΙCΑΡΟC. ΤΟΥ. ΚΥΡΙΟΥ. *anno VII. Hadriani Caeſaris domini*, ut pedi dextero famoſae Memnonis ſtatuae inſcriptum legitur. [b])

a) Synag. Iud. c. 17. b) Pocock deſcr. of eaſt T. I. tab. 38.

CAPVT III.

Metallum, modulus, fabrica.

Aurei hujus clafsis numi non exftant, folo argento et aere in hos impenfo, fed et argentum raro purifsimum, pauci ea conditione, ut praevaleat admixta argenti portio, in plerisque dominatur aes tantilla argenti parte adfperfa, fic ut faepe in aeneorum numero habeantur, quam mixturam Galli *potin* appellant, etfi minus proprie, ut diximus in proleg. general. cap. VII. p. XXVII. Praeter argenteos fic varie mixtos reliquus numerus aheneus.

Coeperunt mixti argentei fub Tiberio, funtque deinceps frequentes usque ad Nervam, rariores deinceps, fed fub Commodo iterum obvii, fub Gallieno tandem defecerunt.

Aenei funt inde ab Augufto usque ad exitum, fed variat modulus. Primae formae numi incipiunt fub Vefpafiano, fed fub hoc filiisque adhuc parce, at ingens eorum numerus fub Trajano, Hadriano, Pio, et Aurelio, deinceps admodum rari. Hujus formae poftremum Pellerinius cum capite Claudii Gothici habuit. Inde a Gallieno usque ad finem funt fere III. formae, fed crafsiufculi. Exftant etiam inde ab Augufto numi ex aere minuto et tenui usque in aevum Antonini, quorum potior typus Agathodaemon, aut corbis frugibus refertus inter duas faces. Eadem forma funt numi plerique nomorum Aegypti.

Numos artis eximiae in hac claffe fruftra quaeres. Haec cum optima eft, mediocritatem non excedit. Sed enim jam tum ars per imperii R. provincias defecit.

CAPVT IV.

Catalogus numorum illuftriorum.

M. ANTONIVS IIIVIR.

Caput M. Antonii nudum, pendentibus e collo leonis exuviis, retro clava. ✠ ΡΩΜΗΣ. L. A. *Prora navis.* AE. fere II. (Muf. Caef. Patin Impp. p. 17.)

Patinus, qui numum hunc primus edidit, vocabulo ΡΩΜΗΣ. Alexandriam indicari adferit, quae vulgo *Roma Aegypti* dicebatur, cum quo fentit etiam Havercampus, [a]) et Vaillantius. [b]) Alexandriam ea aetate fic appellatam viri eruditi nullo quidem auctore adferunt, fed tamen ex numo praefente poteft colligi, ex quo praeterea alia non afpernanda eruuntur. V. C. 720. factum, ut, quod antehac nusquam vifum, M. Antonius extra Romam, nempe Alexandriae, Kalendis Ian. conful procederet; eodem anno eandem urbem de capta Armenia triumphans ingreffus eft, quod rurfum contra inftituta majorum aufus fuit. Quare cum numus hic fabricam Aegyptiam praeferat, et in Aegypti moneta obvium fit videre annos fignatos, et quidem praefixo L, quin et numi cum M. Antonii imagine Aegypto probe conveniant, verifimile omnino eft, eum Alexandriae cufum, et vocabulo ΡΩΜΗΣ hanc ipfam urbem notari, quam fic vocari voluerit Anto-

a) fam. Morelli p. 30. b) Aegypt. num. p. 200.

nius, ne consulatum in hac auspicando et triumphando, quae in vetere solum Roma peragi solebant, contraire patriae legibus videretur. Ex his, quae dixi, colligi non obscure potest, τῳ L. A. notari hunc ipsum annum V. C. 720., quo nimirum primum in hac nova Roma peracta sunt, quae veteri hactenus solum permissa fuere. Herculis vero ritu proponitur, quod ab Antone Herculis F. genus duxit, et teste Plutarcho ejus vultus Herculis imaginibus similis habitus fuit, de quo abunde agetur in ejus IIIviri moneta. Etiam in contorniatorum uno, qui est in museo Caesareo, ejus capiti adstituitur clava.

AVGVSTVS.

Caput Octaviani laureatum.
L. B. ΚΑΙϹΑΡΟϹ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟϹ. *Aquila fulmini insistens, in area cornucopiae.* AE. II. (Vaill. hist. Ptol. p. 199.)
Anni mentio in hoc numo suspecta, ut dicetur.

ΚΑΙ - - - *Caput Augusti laur.*
L. I. *Rana.* AE. IV. (Mus. Borgia.)
Forte potius est Claudii, ut monebimus infra.

Caput idem.
L. IΔ. *Ibis.* AE. IV. (M. Borgia.)
Si non fallit numi ectypon, est is verius Claudii, vel Hadriani.

Antica incerta.
L. A. ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. *Capricornus cum globo et cornucopiae.* AE. II. (Morelli Impp.)

Antica incerta.
L. Λ. *Instrumenta pontificalia.* AE. III. (Arigoni.)

Antica incerta.
L. ΛΕ. *intra quernam.* AE. IV. (Arigoni.)

Antica incerta.
L. ΛΗ. *Capricornus*, vel: *Victoria gradiens.* AE. II. (Morelli Impp.)

Caput Augusti laur.
L. ΛΘ. *intra quernam.* AE. II. (Mus. Neumann.)

Caput idem.
L. M. *intra quernam.* AE. II. IV. (Mus. Caes. Theupoli, Borgia.)

ΚΑΙΣΑΡ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Caput laur.*
L. M. *Victoria gradiens.* AE. II. (Theupoli.)

Antica incerta.
L. M. L. MA. ΕΥΘΗΝΙΑ. *Caput muliebre spicis ornatum.* AE. II. (Zoëga ex mus. reg. Gall. Morelli.)

Caput Augusti laur.
L. M. L. MA. *intra coronam quernam*, vel: *Victoria gradiens.* AE. II. (Mus. Stosch, Theupoli, Caes.)

Caput Augusti nudum.
L. MB. *Victoria gradiens.* AE. II. (Mus. Bracciano, Arigoni.)

Caput Augusti laur.
L. Mϛ. (verius MΓ. ut dicetur.) *Victo-*

ria gradiens. AE. II. (Pellerin Mel. II. in fronte libri.)

* * *

ΑΥΓΟΥϹΤ. *Caput nudum.* ΑΥΤΟΚΡΑΤΟ. ΚΑΙϹΑΡΟϹ. *Aquila fulmini inſiſtens, in area cornucopiae, et* M. *vel* Π. AE. II. (Theupoli, Arigoni.)

* * *

Habes hic deſcriptos numos hactenus cognitos omnes, quos ſic potes in Alexandrinorum numero putare, ut tamen evidenter probari de omnibus non poſſit. Certum monetae Alexandrinae aevi Auguſtei criterium faciunt: caput Auguſti cum vel ſine addita epigraphe; in averſa annus imperii praefixo L definitus, typus moris Aegyptii, denique et fabricae modus. Secundum has leges nemo dubitabit, recitatum mox numum typo Ibidis eſſe Aegyptium, quia haec avis Aegypti propria ſemper eſt habita, aut numum inſcriptum ΕΥΘΗΝΙΑ, quia vocabulum illud in ſequentium imperatorum numis, et in Aegyptiis tantum, obvium eſt. Haec ſi abſint, aut palam moneta Alexandrina non ſunt, aut certe ratio evidens non eſt, cur numi ſimiles Aegypto potius, quam regioni alteri vicinae ſint adſignandi. Sic manifeſte peccaverunt Patinus, Morellius, aliique, qui in hanc claſſem contulerunt numos varios Auguſti quidem nomine, ſed non effigie inſignes, quos potius, quia hominis, aut animalis effigiem nunquam continent, in Iudaea ſignatos communis jam eſt ſententia. Contra cur numi cum typo capricorni, coronae quernae, Victoriae etc. tam certi Alexandrini ſint putandi, cauſam idoneam non reperio. Non ſane hanc praebent anni imperii praefixo L, nam eodem modo numi quoque Iudaici, quos modo citavi, inſcriptos Auguſti annos praeferunt. Neque certam rationem ſufficit fabrica; nam ut haec monetam regionum longe diſsitarum facile diſtinguit, ita minus tuto monetam regionum vicinarum aequaevam. Sic commode diſcernimus inter monetam Siculam et Thraciam, at non aeque inter Siculam, et alteram vicinae Graeciae M. Certe ſpectata fabrica difficile eſt diſcrimen inter numos Aegyptios, et numos vicinae Palaeſtinae, Phoeniciae, Syriae. Quemadmodum ergo urbes Iudaeae numos ſignaverunt Alexandrinis plane ſimiles, niſi quod Auguſti caput excluſere, ſic nihil eſt, quod repugnet, numos complures praeſentis catalogi poſſe opinari cuſos in urbibus Graecis Palaeſtinae, Phoeniciae, Syriae, Cypri etc. Interim proponere hos numos hoc loco idoneum viſum, cum quod certae cauſae non ſunt, quae eos eſſe Alexandrinos inficientur, tum quia hic locus iis recenſendis opportuniſsimus videtur, cum certe aliquo loco ſint recenſendi.

At neſcio, utrum aliqua ſit veriſimilis ratio, quae Alexandrinam eſſe monetam ſuadeat v. g. numos inſcriptos ΠΑΤΗΡ. ΠΑΤΡΙΔΟΣ. typo faſciculi ſpicarum, aliosque, quos cl. Zoëga p. 8 et 9. repraeſentat, quibus in numis ipſi etiam imperii anni deſiderantur, qui certus quidam ſunt numorum Alexandrinorum character. Habet major pars Caeſarum, ac praecipue Auguſti et Trajani, numos commatis peregrini, quorum patriam nulla poſsis conjectura adſequi, et quos ego in diſponendis muſeis, adornandisque catalogis ſoleo

subjicere cujusque imperatoris numis commatis Romani. Atque haec de adlatis numis generatim. Persequamur reliqua.

Numum ex citatis primum cum L. B. jure cl. Zoëga falſe a Vaillantio deſcriptum ſuſpicatur, eumque non eſſe diverſum ab eo, quem ultimo loco propoſui, id eſt: nulla anni nota inſignem, conjicit. Tuto tamen inter Alexandrinos referendum putat, quia aquila ſic fulmini inſiſtens, addito cornucopiae, et litera ſolitaria obvius eſt in regia Aegypti moneta typus. Conjecturae juſtae; verum non parum me abſterret ſigma lunatum C, quod in hujus generis numis non tantum apud Vaillantium, ſed et Arigonium et Theupoli hoc modo formatum compareat; atqui ſigma hujus formae numi Alexandrini ante Domitianum non offerunt. Quos proximos vir eruditus ſiſtit cum annis Γ, E, S, id eſt: 3, 5, 6, jure inter ſpurios ablegandos, dicemus infra. Qui ſequitur, Arigonianus, inſcriptus L. ENAτȣ, genuinum quidem exiſtimo, ſed vereor, ut numus ſit Auguſti, et non inferioris cujusdam Caeſaris, quia in hac moneta anni imperii usque ad Veſpaſianum, aut ſaltem Neronem, ſemper notari, nunquam perſcribi ſunt ſoliti. Numum cum L. I. et typo ranae, quem ſecundo loco propoſui, mallem Claudio tribuere; eſt enim in muſeo Caeſareo ſimillimus alter, ſed inſcriptus: TIB. KΛΑΥ., atque idem plane cum illo, quem cl. Zoëga eadem tabula I. operis ſui poſtremum dedit. Similes numulos alios ranae typo inſignes vide infra in Batracho Marmaricae, cui eos non nulli tribuendos putant. Neque ſatis Auguſtum refert numus cum L. IΔ., ut in ipſo catalogo monui. Qui ſequuntur, inde a L. Λ, ſine dubio hujus ſunt imperantis. Annus ultimus teſte citato Pellerinii numo eſt MS, 46, qui quidem praeconi ipſi inexplicabilem objecit difficultatem, neque iſtud injuria; nam ſi annus primus Auguſti ducatur ab initio menſis Thot anni V. C. 724., quo nempe labente, menſe Auguſto, conſtat captam Aegyptum, annus numi MS incipiet in Thot anni V. C. 769., at certum eſt, Auguſtum jam biennio ante diem obiviſſe. Coactum ergo ſe vidit Pellerinius, numum hunc ex catalogo monetae Alexandrinae eximere, et tribuere alteri cuipiam urbi, v. g. Syrae, quae annos ſuos ab aera anteriore, qualis fuit Actiaca, duceret. At enim fatente Zoëga, qui numum ipſum Lutetiae inſpexit, annus ibi potius MΓ. 43, legitur, qui quidem facile ſeſe annis Auguſti adcommodat; nam inciperet in Thot V. C. 766., quo labente mortuus eſt Auguſtus XIX. Auguſti anni Iuliani V. C. 767. Eundem etiam annorum numerum collegit Philo, cum narrat, Auguſtum ἐν τρισι και τεσσαρακοντα ἐνιαυτοις ἐπικρατησαι Αιγυπτȣ. [a])

Ex typis memorandus unus is, qui juxta ſcriptum ΕΤΘΗΝΙΑ offert, et qui occurret mox iterum in numis Liviae, et deinceps in aliis frequenter. Vocabulum iſtud idem ſignificat, quod in numis Latinis *Abundantia*, quae Aegyptum cumprimis nobilitavit. Videtur iis annis monetae fuiſſe inſcriptum,

a) Legat. ad Caium p. 567.

quibus altius restagnans Nilus cognitam provinciae fertilitatem auxit, cujus vice epigraphes saepius subinde usurpatus numerus cubitorum Iϛ. Haec Ευϑηνια idem fuit, quod Ευετηρια, id est: *felix annus*, et quo nomine usus est Iosephus, cum abundantiam Aegypti indicaret, ἐν τοις της ἐυετηριας καιροις, [a]) cujus quoque tanquam deae stetit templum Corinthi teste marmore Sponii: ΤΟΥϹ. ΝΑΟΥϹ. ЄΥЄΤΗΡΙΑϹ. ΚΑΙ. ΚΟΡΗϹ. [b])

Numi Augusti suspecti, aut prave vulgati.

DIVI. IVLI. *Caput Iulii Caes. laur.* L. Γ. S. C. *Augustus in quadrigis elephantorum.* (Goltz.)

Alius, *sed* L. E. AR. max. mod. (Mus. Vatic.)

Alius, *sed* L. E. *sine* S. C. (Harduin ex mus. Baudelot.)

Numos hos intactos reliquissem, nisi Zoëgam patronum nacti essent. Professus est ipse, sibi numum ex citatis primum principio in cognitis Goltzii figmentis habitum fuisse, atque istud tanto certius, quod testatur Erizzo, id genus sese numos a Parmensi falsario percussos vidisse; verum cum postea in museo Vaticano similem alium, sed argenteum max. mod. vidisset, judice se, alioque viro egregio genuinum, in gratiam cum Goltzio rediviſſe. Meum de singulari hoc cimelio judicium sic habeto: si Vaticanus hic numus vere antiquus est visus, istud aliud non probat, quam esse eum tanto artificio ad veterem modum fabrefactum, ut, quod saepe alias factum, etiam viris praestantissimis possit illudere. Ceterum numi hi tam continent insolentia et paradoxa, ut nulla auctoritate contrarium docente impetrare a me possim, quo minus spurios existimem, et vel numum priorem, reliquorum antesignanum, a Goltzio confictum, et reliquos ad hujus exemplar elaboratos, vel etiam ipsum Goltzii numum fuisse ex spuriis unum, atque illi genuinum creditum. Accedit ad elevandam numi Vaticani fidem etiam illud, Zoëgae, quod video, non observatum, quod argenteus est, cum tamen Alexandrinus probae fidei argenteus per totum Augusti imperium nondum sese obtulerit.

* * *

ΚΑΙΣΑΡΟΣ. *Fasciculus spicarum, vel instrumenta pontificalia.* ☧ ΑΛΕΞ. ΑΙΓΥΠ. *Palma.*

Similes numos edidere Goltzius, Tristanus, Erizzo, Camelus, Spanhemius, [c]) et praecipiente aversae epigraphe tribuerunt *Alexandriae Aegypti*, nimirum Goltzio more suo, ut libuit, numorum inscriptiones dictante. Numi similes genuini aversae epigraphen habent L. A. — L. AΓ. — L. AE. suntque numuli Iudaici sub Augusto percussi, quales supra in imperatoria Iudaeae moneta dedimus.

LIVIA.

Caput Liviae. ☧ L. ΑΘ. M. MA. MB. *Typi: Corona querna.* — *Canistrum spicis*

a) Ant. L. II. c. 5. § 7. b) Misc. p. 363. c) T. I. p. 343.

refertum, utrinque fax serpentibus implexa. — *Pallas stans.* AE. II. (Muf. Caef. Morelli Impp. Stofch.)

Caput Liviae. ☧ ΕΥΘΗΝΙΑ. L. ΑΘ. ΜΑ. *Protome muliebris capite spicis ornato, et spicis ex sinu promicantibus.* AE. II. (Muf. Com. Vitzai, Morelli Impp.)

Hos numos certum eft imperante Augufto fignatos, quia auctiores offerunt annos, quam ut alteri principi pofsint adcommodari. Ergo jure caput anticae tribuimus Liviae Augufti conjugi. De horum nonnullis dubitari rurfum poteft, utrum Alexandrini fint putandi ex caufis, quas in moneta Augufti mox commemoravimus. Alexandrini tamen certi funt ii, in quorum averfa videmus caniftrum frugibus refertum, pofitumque inter duas faces, quibus ferpentes obvolvuntur. Nam primum hic typus obvius eft in certis Alexandrinis fequentium imperatorum. Deinde quia typus hic ad Cererem utique refertur, cujus proprius eft calathus frugifer, tum et faces et ferpentes. At conftat ex fcholiafte ad Callimachi hymni in Cererem verfum I., Ptolemaeum Philadelphum in Cereris honorem Thesmophoria eodem ritu, quo Athenis peragi folebant, Alexandriae conftituiffe, inter quorum caerimonias fuit etiam folennis calathi proceffus, de quo agam pluribus in numis Trajani, quorum unus ipfam calathi pompam fiftit. Conftat vero etiam, Liviam in frequentibus numis imagine Cereris donatam, eique ejus deae attributa commodata, ut docebimus in ejus numis, et patet etiam ex poftremo hic citato cum typo Ευθηνιας, *Abundantiae*, qui certus etiam eft Alexandrinus, et de quo mox in numis Augufti egimus.

* * *

Numos Liviae tres, infcriptos: ΙΟΥΛΙΑ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. inter Alexandrinos retulit Zoëga. Cum neque addantur anni imperii, et typi cornucopiae et aquilae certam Aegypti monetam non arguant, mallem eos inter incertae regionis numos referre. Accedit, numos hos caufa nominis *Iuliae* imperante Tiberio fignatos. At enim per totum hujus imperium, ex quo nimirum is Auguftus dictus eft, alios Alexandriae cufos non novimus, quam argenteos, et cum conftante averfa ΘΕΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Mirum ergo foret, fi in Iulia typos variarunt Alexandrini, cur iftud non facerent etiam in Tiberio.

CAIVS CAESAR Agrippae F.

ΓΑΙΟΣ. ΚΑΙΣΑΡ. *Caput Caii nudum.* ☧ ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Caput Augufti nudum.* AE. II.

Numum hunc in catalogo mufei Caefarei inter Alexandrinos locavi, quia fabricam habet ex ingenio monetae Aegyptiae. Verum cum criterium iftud, ut fupra monui, fallax fit, non aufim negare, in quapiam Phoeniciae, vel Palaeftinae urbe potuiffe fignari.

DRVSVS Tiberii F.

Caput perquam juvenile. ☧ L. ΑΘ. *intra coronam quernam.* AE. III. (Muf. Caef.) AE. II. (Muf. Neumann.)

Numum hunc patris Tiberii numis praeponere libuit, quia Augufto impe-

rante ſignatus, docente iſtud anno ΛΘ. Eum primum edidit Frölichius, [a]) et Druſo Tiberii F. tribuit, quia imperantis Auguſti anno XXXIX., qui ex calculo horum annorum, ut docuimus ſupra in Auguſto, ducitur ab autumno V. C. 760., nullus alius fuit idoneus juvenis Caeſar, cujus honori urbs extera numos dedicaſſet. At tum Druſus noſter annum circiter XX. agebat, per patrem Tiberium in ſpem imperii ſucceſcens, idoneus adeo, cujus jam nunc benevolentiam ſibi provinciae demererentur.

TIBERIVS.

Ejus habemus numos nomine primum CAESARIS, deinde AVGVSTI.

Nomine CAESARIS.

Caput Tiberii nudum. ℞ ΤΙΒΕΡΙΟΥ. L. Γ. Δ. E. I. *typis hippopotami, crocodili, aquilae, coronae.* AE. III. IV.

Numi hi Tiberium neque Auguſtum appellant, neque laurea cingunt. Quare dubitari nequit, Auguſto vivo, et cum Caeſar tantum adhuc eſſet, fuiſſe ſignatos. Alexandrinos annum Tiberii I. numeraſſe ab anno V. C. 757., quo adoptatus ab Auguſto, Caeſaris titulo, et tribunicia poteſtate iterum donatus eſt, jam haud dubius in imperio ſucceſſor, mihi plane perſuadeo. Exegit in hoc ſtatu annos X., donec mortuo V. C. 767. Auguſto Auguſti titulum ipſe ſuſcepit, atque iſtud praeclare comprobant numi, qui Tiberio tantum Caeſari X. annos largiuntur, accedente in numis proximis et Auguſti titulo et laurea.

Nomine AVGVSTI.

ΤΙΒΕΡΙΟΣ. ΚΑΙΣΑΡ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. L. ΙΔ. ΙΗ. Κ. *Caput laur.* ℞ ΘΕΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Caput Auguſti radiatum.* AR. vel AE. II. (Morelli, Stoſch, Zoëga.)

Alios typos numi Tiberii Auguſti, qui certi Alexandrini ſint, non offerunt, ut neque in ejusdem imperatoris numis aureis et argenteis commatis R. typos videmus variantes.

Quos alios praeterea numos Cl. Zoëga ex variis auctoribus addidit, characterem certum monetae Aegyptiae non ſuppeditant.

CAIVS Caligula.

Hujus unius numi Alexandrini deſunt, ſed veriſimile eſt, jam ſub Tiberio, incertum, qua de cauſa, feriri deſitos, nam hactenus videre non licuit numum, poſtremis XIII. ejus imperantis annis ſignatum.

TI. CLAVDIVS.

A Claudio moneta Alexandrina immenſum augeri incipit. Deinceps ergo eos tantum numos recenſebo, qui dignum aliquid noſtris ſtudiis objicient.

* * *

ΑΥΤΟΚΡΑ. cum variis annis, typis etiam variis: *Victoriae, manipuli ſpica-*

---

a) Adpendic. II. novae.

rum, *hippopotami*, *bovis cornupetae*, *genii Alexandriae*, *dexterarum junctarum*, *aquilae*, *Nili* etc: AR. AE. II.

Vocabulum ΑΥΤΟΚΡΑτωρ, *imperator*, in Claudii numis hujus claſsis ad faſtidium recurrens, nequaquam in iis eſt nomen ſummi imperii, quo Claudium conſtanter abſtinuiſſe in numis ejus Latinis docebimus, ſed nomen captum ex victoriis. Quod ſi eam alia quaepiam epigraphe a parte averſa excludit, tum conſtanter in anticam migrat, et inter Claudii nomina ac titulos poſtremam ſedem occupat. Idem factum quoque in numis privigni Neronis.

* * *

ΑΥΤΟΚΡΑ. L. Γ. *Caput puerile nudum inter capita duo puellaria Amaltheae cornu impoſita.* AR. (Muſ. Caeſ.)

Illuſtris hic numus ſiſtit caput Britannici, tum ſororum Antoniae et Octaviae, Claudii prolium, ſed ex duabus uxoribus. Similem typum habes in numo coloniae Patrenſis, et alio coloniae incertae, quos vide deſcriptos in numis Claudii commatis R. De praeclaro hoc numo plura diſſerui in mea Sylloge I. p. 67.

* * *

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. L. Γ. *Mulier ſtans d. bilancem.* AE. II. (Morelli Impp.)

Habes hic averſam numorum Latinorum, qui inſcribuntur AEQVITAS eodem typo. Similis averſa in ſequentium quoque imperatorum numis occurrit.

* * *

ΕΙΡΗΝΗ. vel, ut in numo muſei Caeſ. ΙΡΗΝΗ. *Mulier ſtans d. caduceum, ſ. galeam.* AR.

ΕΙΡΗΝΗ. Latinis *Pax*, quam et frequenter crepant numi Claudii commatis R. Eadem haec ΕΙΡΗΝΗ. mutatis paullo typis ſaepe et in ſequentium imperatorum numis recurrit.

* * *

L. I. *Crocodilus*, in aliis: *Rana*. AE. IV. (Theup. Muſ. Caeſ.)

Crocodili rationem in numis Aegypti tenemus, non item ranae, etſi animali hoc amphibio abundare debuit regio per annuum Nili egreſſum paluſtris. An vero illud religione conſecratum fuerit, mihi ignotum. Id genus numos adcuratius deſcribam in numis Marmaricae Aegypto adjacentis; nam ſunt, qui eos Batracho ejus regionis oppido tribui volunt.

* * *

Claudii numum editum video a Begero, [a]) in cujus averſa: ΕΥΤΟΚΙΑ. *Fecunditas*, *quae d. ſpicas tenet.* Advertit me epigraphes inſolentia, ſed facile vidi etiam, male lectum ΕΥΤΟΚΙΑ pro ΑΥΤΟΚΡΑ., numumque cetera ſimilem eſſe illi, quem in muſeo Theupoli eodem typo cum L. I. deſcriptum habemus.

* * *

Annos in Claudii numis habemus a L. Α. usque L. ΙΔ. cum plerisque mediis. Exivit poſtremus hic ΙΔ. die XXIX. Auguſti V. C. 807., cumque Claudius diem obiverit die XIII. Octobris ejusdem anni, et longiore tempore opus fuerit, ut ejus mors in Aegypto innote-

---

a) Theſ. Br. T. III. p. 95.

ſceret, dubitari nequit, intra hoc duorum ſaltem menſium ſpatium ſignatos numos cum L. IE., ſed hactenus numus hoc notatus, quod norim, non comparuit.

MESSALINA

Claudii, ſed imperantis, uxor I.

ΤΙ. ΚΛΑΥΔΙ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒΑ. ΓΕΡΜΑΝΙ. ΑΥΤΟΚΡ. L. A. B. Γ. Δ. E. ϛ. *Caput Claudii laur.*
ΜΕΣΣΑΛΙΝΑ. ΚΑΙΣαρος ΣΕΒΑΣτȣ. *Meſſalina ſtans d. extenta duos infantes, ſ. ſpicas, et ſimul columnae innixa.* AR. (Beger Theſ. Br. T. II. p. 619. Muſ. Caeſ. Stoſch, Theup.)

Anni numis his inſcripti ſunt anni Claudii, quorum poſtremus ϛ exivit XXIX. Auguſti V. C. 799. Cum Meſſalina caeſa ſit V. C. 801., poſſunt adhuc exſtare numi cum annis Z. et H. Quae alia ad annos inſcriptos, titulum Meſſalinae et typum pertinent, vide tractata in hujus Auguſtae moneta commatis Romani.

AGRIPPINA junior.

Claudii uxor II.

Numi imperante CLAVDIO ſignati:

ΑΓΡΙΠΠΙΝΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. *Hujus caput.*
ΕΙΡΗΝΗ. L. IB. *Protome Pacis promicantibus tum ex capite, tum pectore ſpicis.* AE. II. (Morelli Impp.)

ΑΓΡΙΠΠΙΝΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. *Hujus caput ſpicis ornatum.*
ΕΥΘΗΝΙΑ. L. IA. IB. IΓ. *Caput muliebre ſpicis redimitum.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

* * *

Numi imperante NERONE ſignati:

ΑΓΡΙΠΠΙΝΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. L. Γ. *Hujus caput.*
ΝΕΡ. ΚΛΑΥ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ. ΓΕΡ. ΑΥΤΟ. *Caput Neronis laur.* AR. (Muſ. Caeſ. Stoſch.)

Alius cum L. E. AR. (Stoſch.)

Sine epigraphe. Caput Agrippinae. L. Δ. *Duae ſpicae inter totidem papavera.* AE. III. (Morelli.)

Addidit Morellius ſimilem alium cum L. H. ſed qui annus haud dubie ex numo male eſt exceptus; nam cum Agrippinae hiſtoria, ſeu Claudii, ſeu Neronis imperium ſpectes, componi nequit.

Numum ex Neronianis primum ex muſeo Arioſtiano, in quo olim fuit, edidit Khellius,[a]) ſed geminato ſphalmate; nam in iconismo legitur: IΓ., in explicatione: L. I. At in numo ipſo, qui nunc eſt in muſeo Caeſareo, certiſſima ſcriptura legitur L. Γ., et ſic legitur etiam in catalogo MS. muſei Stoſch, in quo etiam reperio alium hujus Augu-

a) Subplem. ad num. Impp. p. 21.

ſtae numum cum L. E., ut indicavi. Vtrique hi numi ignoti fuere Cl. Zoëgae.

De ΕΥΘΗΝΙΑ egimus in numis Augusti.

ANTONIA

Druſi ſenioris uxor, Claudii mater.

ΑΝΤΩΝΙΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. *Ejus caput.*

ΤΙ. ΚΛΑΥΔΙ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒΑ. ΓΕΡΜΑΝΙ. ΑΥΤ. L. Α. Β. *Caput Claudii laur.* AR. (Stoſch. Theup. Muſ. Caeſ.)

NERO.

Varii generis numi hoc imperante Alexandriae cuſi ſunt, quos juvat in aliquot claſſes tribuere.

Numi variorum numinum.

ΑΠΟΛΛΩΝ. ΑΚΤΙΟΣ. *Protome Apollinis laureata, pharetra pone humeros eminente, in area aſtrum, juxta Neronis caput:* L. ΙΓ. ΙΔ. (Stoſch, Morelli.)

ΑΠΟΛΛΩΝ. ΠΥΘΙΟΣ. *Typus ſimilis. Iuxta Neronis caput:* L. ΙΔ. (Ibid.)

ΔΙΟΣ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ. *Caput Iovis laur. in area aſtrum. Iuxta Neronis caput:* L. ΙΓ. (Morelli, Arigoni.) Similis eſt in Theupoli, ſed lecto perperam - - - ΗΠΙΟΥ.

ΖΕΥΣ. ΝΕΜΕΙΟΣ. *Caput Iovis laur. Iuxta Neronis caput:* L. ΙΔ. (Muſ. Caeſ. Morelli, Zoëga.)

ΗΡΑ. ΑΡΓΕΙΑ. *Caput Iunonis velatum diadematum, prae quo in nonnullis aſtrum. Iuxta Neronis caput:* L. ΙΓ. ΙΔ. (Muſ. Caeſ. Stoſch.)

ΠΟΣΕΙΔΩΝ. ΙΣΘΜΙΟΣ. *Caput Neptuni diadematum cum tridente, prae quo aſtrum. Iuxta Neronis caput:* L. ΙΔ. (Muſ. Caeſ.)

Omnes hi numi adludunt ad Neronis in Graeciam profectionem ludorum cauſa ſuſceptam. Certamina Actia, Pythia, Olympia, Nemea, Argiva, Iſthmia cui non cognita? Propudioſum illud iter ſuſcepit V. C. 819. et toto fere anno ſequente in Graecia abfuit. In utrumque hunc annum cadunt anni ΙΓ. et ΙΔ. numis his inſcripti. Sed vide de iisdem his numis, quae in ipſa Neronis moneta R. diſſeram.

*

ΔΗΜΗΤΗΡ.* in alio*: ΔΗΜΗΤΕΡ. *Ceres velata ſtans d. ſpicas, ſ. haſtam, in area:* L. Γ. Δ. Ε. AR. (Stoſch, Harduin Hiſt. Aug.)

ΝΕΟ. ΑΓΑΘ. ΔΑΙΜ. L. Γ. Δ. Ε. *Serpens arrectus etc:* Vide hos numos deſcriptos ſupra in prolegomenis cap. I.

Numi in Romanos officioſi.

ΡΩΜΗ. L. Γ. Ε. *Roma ſedens d. Victoriolam, ſ. parazonium, altero pede proram, altero ſaxum, ſive monticulum premit.* AR. (Zoëga, Stoſch.)

Typo navis et ſaxi, quae pedibus Roma premit, indicatur συμϐολικως ejus in terram et mare imperium. Qua imagine praeclare confirmantur ea, quae olim latius expoſui, Auguſtos terrae marisque dominos paſsim vocatos, et tanquam tales in monumentis veteribus propoſitos, ac praeterea typo pedis rei cuipiam impoſiti indica-

rí a veteribus ſolitum jus, quod quis in eam rem habet. [a])

ΔΗΜΟΣ. ΡΩΜΑΙΩΝ. L. Δ. E. *Vir togatus ſtans d. haſtam, ſ. cornucopiae.* AR. (Muſ. Caeſ. Theup. Arig.)

Hujus numi cum meminit Vaillantius, exiſtimat, Alexandrinos fuiſſe dictos Romanos inde a M. Antonio, atque hos inſcripto: *populus Romanorum* notari. [b]) Verum nullatenus credibile, Alexandrinos uti voluiſſe appellatione ſibi per nefas atque invitis Romanis indita a IIIviro legum patriarum contemptore. Alexandrini igitur propoſito in moneta ſua *populi R.* genio aliud nihil intendere viſi, quam ſeſe ita obſervare populum R., ut aliae urbes propoſita ſenatus R. icone hunc ſibi obſervandum duxere.

* * *

ΘΕΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Caput Auguſti radiatum. Iuxta caput Neronis:* L. ΙΓ. AR. (Muſ. Caeſ.)

ΠΡΟΝ. ΝΕΟΥ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. L. Γ. *vel* E. *Imperator ſedens capite radiato, ſ. haſtam.* AR. (Zoëga ex muſ. reg. Gall. et d'Ennery. Theupoli.)

Quem Neronem in numis mox ſupra citatis νεον Αγαθοδαιμονα vidimus, in poſteriore hoc habemus νεον Σεβαϛον, qui velut alter Auguſtus jam pridem in deos relatus ΠΡΟΝοια ſua, id eſt: *providentia*, quam veteres nonniſi diis vere convenire dixerunt, terrarum orbem complectitur. Notus Graeculorum mos, illuſtribus perſonis novi Bacchi, Apollinis, Oſiridis, Iſidis etc: nomina imponentium, veteribus illis ſive jam ſitu et inertia victis, ſive in has quadam metamorphoſi transfuſis. Hujus amentiae exempla copioſa dedimus, dabimusque in moneta Mithridatis Ponti regis, Antonii IIIviri, Cleopatrae, Antinoi, Commodi, Caracallae etc: tum et hujus ipſius Neronis, ſed in moneta commatis R. citata. In catalogo MS. muſei Stoſch numi hujus epigraphe ſic refertur: ΠΡΟΝ. ΘΕΟΥ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ.

* * *

ΤΙΒΕΡΙΟΣ. ΚΑΙΣΑΡ. *Caput Tiberii laur. Iuxta caput Neronis:* L. ΙΓ. AR. (Muſ. Caeſ.)

Numi varii argumenti.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ. De numis cum hac epigraphe vide ſupra in prolegomenis cap. I. ſub finem.

ΑΥΤΟΚΡΑ. cum variis annis et typis, ſed his obviis, ut in numis Claudii.

ΟΜΟΝΟΙΑ. L. Γ. *Mulier ſedens d. pateram.* (Zoëga.)

Haud dubie in hoc numo praedicatur Neronis cum matre concordia.

ΣΕΒΑΣΤΟΦΟΡΟΣ. L. ΙΓ. *Navis.* (Morelli, Theupoli, Arigoni, Pembrock.)

Typus ad Neronis in Graeciam trajectum pertinet, quem V. C. 819.; Alexandrinorum ΙΓ. eo profectum ſupra diximus. Hunc numum latius explicabo in numis Neronis Latinis.

* * *

Anni in his Neronis numis ab A. usque ΙΔ. cum omnibus mediis. Annus poſtremus ΙΔ ducitur a die XXIX. Auguſti V. C. 820. Proximo Iunio Ne-

a) Choix de pierr. grav. ad Gemm. I.

b) Num. Graec. p. 14. et 204.

ro sui ipsius carnifex annum IE. non attigit.

OCTAVIA.

Claudii et Messalinae F. Neronis uxor I.

ΟΚΤΑΟΥΙΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. L. Α. Γ. Δ. Ε. *Ejus caput.* ✠ ΝΕΡ. ΚΛΑΥ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ. ΓΕΡ. ΑΥΤ. *Caput Neronis laur.* AE. II. (Harduin hist. Aug. Stosch. Mus. Caes.)

Annus postremus E. coepit die XXIX. Augusti V. C. 811. Quadriennio post Neronis jussu ipsa caesa.

POPPAEA.

Neronis uxor II.

ΠΟΠΠΑΙΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. L. Θ. I. IA. IB. *Ejus caput.* ✠ ΝΕΡΩ. ΚΛΑΥ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ. ΓΕΡ. ΑΥ. *Caput radiatum*, *in aliis laureatum.* AR. (Harduin Hist. Aug. Mus. Caes. Stosch. Theup. Zoëga.)

Annus Θ ducitur a die XXIX. Augusti V. C. 815., quo ipso anno Nero repudiata Octavia Poppaeam duxit addito Augustae nomine. Sed in ejus numis reperio etiam L. Δ. (Theupoli.) et L. E. (Harduin Hist. Aug.) certo adversus historiam certam peccato, quando intra hos annos Nero adhuc Octaviae convixit, ejusque Alexandriae numi cum utroque hoc anno cusi sunt, ut vidimus. Verum ut citati hi numi defectu peccant, sic alius cum L. IΔ. excessu, quem annum nonnulli obtrudunt, cum certum sit, Poppaeam prius obivisse, quam dictus annus iniret, qui ducitur ab Augusto V. C. 820. Verius igitur in hoc legendum IA.

GALBA.

Singularis in nonnullis capitis epigraphe: ΛΟΥΚ. ΛΙΒ. ΣΟΥΛΠ. ΓΑΛΒΑ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ. propter praefixa nomina *Lucii Livii*, de quibus vide, quae monebo in numis Romanis Galbae articulo: *de nominibus Galbae.*

* * *

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. *Mulier stans d. extenta*, *s. hastam*, *et simul columnae innixa.* AR. (Mus. Caes.)

Libertas a Galba per Neronis exitium restituta exemplo numorum Latinorum in Alexandrinis quoque jactatur.

* * *

ΚΡΑΤΗΣΙΣ. *Mulier stans d. Victoriolam*, *s. hastam.* AR. (Mus. Caes.)

Nova epigraphe, eaque in unis Alexandrinis, quo vocabulo intelligendam Romanorum *Virtutem* facile mihi convenit cum Spanhemio. [a]) Sunt, qui typum hunc adludere existiment ad id, quod refert Suetonius, [b]) felicis ominis instar Galbae fuisse, quod in munitione oppidi cujuspiam Hispaniensis repertus est anulus opere antiquo, sculptura gemmae Victoriam cum tropaeo exprimente. Vt ingeniosum istud, sic propterea minus solidum, quod eadem aversa occurrit quoque in numis sequentium imperatorum, quibus simile omen oblatum non est.

* * *

Numi Galbae reliqui, sed jam cogni-

a) T. I. p. 146. b) in Galba c. 10.

ti: ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ. ΕΙΡΗΝΗ. ΡΩΜΗ. etc:

* * *

Non reperiuntur anni alii, praeterquam A et B, neque reperiri numerus auctior poteſt, nam coepit annus B die XXIX. Auguſti V. C. 821., quo anno Alexandrino labente caeſus eſt Galba Ianuario proximo.

OTHO.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ. ΕΙΡΗΝΗ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. ΚΡΑΤΗΣΙΣ. ΡΩΜΗ. cum ſuis typis jam cognitis. AR. AE. II. In aliis: *aquila, caput Serapidis, Canopi.* AE. II. III.

Vultus lineamenta, et cultus capitis in his numis multum differunt ab iis, quae in ejus moneta Romana obſervamus, cujus rationem in hac dabimus.

* * *

Annum in his unicum habemus, nempe L. A. Scilicet imperium arripuit medio Ianuario V. C. 822. illudque medio Aprilis cum vita amiſit.

VITELLIVS.

Capitis epigraphe ſolita: ΑΥΛΟΥ. ΟΥΙΤ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ. ΓΕΡΜ. ΑΥΤ. Verum in numo Pellerinii (Mel. I. tab. XIII.) pro ΑΥΛΟΥ legitur ΩΛΟΥ, praeeuntibus nimirum Romanis AV ut O efferentibus, cujus exempla vide plura apud Giovenazzium. a) Quod proxime huc pertinet, in marmore bilingui Naniano A. COSSINIVS Graece redditur: ΩΛΟΣ. ΚΟΣΣΙΝΙΟΣ. b) Titulus ΚΑΙΣαρος perperam ab Alexandrinis Vitellio tribuitur, ut docebimus in ejus numis commatis R.

Typi in ejus numis obvii: *Victoria, Iſis, Sarapis, Canopus.* AR. AE. II. III.

* * *

L. A. unicus in illis annus. Iure iſtud, nam die XXIX. Auguſti V. C. 822., quo annus B inire debuerat, Vitellius in Aegypto agnitus imperator amplius non fuit. Ejus numi Alexandrini rari, et raros eſſe oportet. Nonniſi per mortem Othonis, quae contigit in Italia die XVI. Aprilis ejusdem anni, agnitus eſt imperator. Serius iſtud propter diſtantiam ſcitum in Aegypto, et Kal. Iuliis jam deſecit Aegyptus ſtudiis in Veſpaſianum converſis.

VESPASIANVS.

ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. L. B. *Caput laur.* ☧ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. *Mulier elephanti exuviis tecta et ſuccincto habitu ſtans d. coronam, ſ. haſtam.* AR. (Stoſch.)

Iure in hoc numo genius Alexandriae coronam porrigit, velut eam imperatori oblaturus, quem ipſa omnium urbium prima imperatorem agnovit, ut docebimus in ejus numis Romanis.

* * *

ΑΥΤΟΚΡ. ΚΑΙΣΑΡΟΣ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. *Caput laur.* ☧ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. L. H. *vel:* L. ΕΝΑΤ. *Caput Alexandriae proboſcide ornatum.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

a) Diſſert. della città di Aveja. b) Biagi Monum. Graec. Lat. p. 121.

Vocabulum ΣΕΒΑΣΤΟΥ titulos Vespasiani finit in antica coeptos. In simili auctor catalogi Theupoli legit ΣΕΝΑΤ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ., quod Latine reddit: *Senatus Augusti*, parum circumspecte.

* * *

ΣΑΡΑΠΙΣ. — ΖΕΥΣ. ΣΑΡΑΠΙΣ. — ΕΥΓΑΜΙΑ. De numis Vespasiani sic inscriptis egi supra in prolegomenis cap. I. sub *Sarapis*.

* * *

ΑΥΚΑΒΑΝΤΟΣ. ΔΕΚΑΤΟΥ. *Aequitas stans*. AE. III. (Belley B. L. T. XIX. p. 475.)

L. IA. *Avis*, *cujus caput muliebre loto insignitur*. AE. III. (Belley l. c.)

Vt obvii sunt Vespasiani numi cum annis ab A usque Θ, sic rarissimi, qui annos binos proxime sequentes I et IA sistunt. Numus prior singularis est propter scriptum plene ΑΥΚΑΒΑΝΤΟΣ.

* * *

Annos in Vespasiani numis habemus ab A usque IA cum omnibus mediis. Secundum Alexandrinorum calculum Vespasiano adhuc annus IA. competiit. Annus nimirum A coepit ipsis Kal. Iul. V. C. 822., quo die Ti. Alexander Aegypti praefectus Alexandriae legiones in Vespasiani verba adegit, tam certo hoc ejus imperii principio, ut Vespasiano ipso volente primus is principatus dies deinceps haberetur. [a]) Proximo deinde XXIX. Augusti inivit annus B. Secundum hanc legem progrediendo annus IA coepit eodem die Augusti V. C. 831., quo labente mortuus est mense Iunio V. C. 832.

FL. DOMITILLA.

Fuit hoc nomen Vespasiani et uxori et filiae. Domitillae nomine Alexandrinos duos editos reperio:

ΦΛΑΟΥΙΑ. ΔΟΜΙΤΙΛΛΑ. *Hujus caput*. ✠ L. ς. *Serpens erectus super equi currentis dorso*. AE. III. (Patin, Morelli Impp. Spanheim T. I. p. 290.)

ΔΟΜΙΤΙΛΛΑ. CЄΒΑCΤΗ. *Hujus caput*. ✠ L. ΔѠΔЄΚΑΤΟΥ. *Aequitas sedens*. AE. III. (Gessner ex Museo Pfau tab. LIX. n. 21.)

Vtrum numus prior sit Domitillae Vespasiani uxoris, an filiae, decidere difficile, ut advertam ad ejus numos commatis Romani. Alter certo est uxoris, nam haec tantum Augusteo titulo insignis fuit.

Typus serpentis super equo novus, at saepe deinceps repetitus. Ad solem referri debere, patet ex iis, quae in prolegomenis capite I. sub *Sarapis* diximus.

TITVS.

Numorum Titi hujus classis statum propter praeconiorum incertam fidem valde experimur luxatum. Conabor, ut potero, restituere sanitati, et legibus chronologicis subjicere pro variis dignitatibus, quas per intervalla collegit Titus.

a) Tacit. hist. II. c. 79. Sueton. c. 6.

Titi Caesaris.

ΤΙ. ΦΛΑΒΙ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. ΚΑΙΣ. *Caput laureatum.*
ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ. - - ΕΣΠΑ - - L. B. *Caput Vespasiani.* AR. (Stosch.)

Epigraphe vera, quae numo huic primatum in Titi moneta Alexandrina constituit. Etenim anno II. Alexandrino Vespasiani Titus nonnisi Caesar adhuc fuit, nondum conlega imperator. Iure ergo omissum nomen Αυτοκρατορος deinceps perpetuo adjectum. Praeclare conspirat numus ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Β., in cujus una facie est caput Vespasiani, in altera Titi, juxta epigraphe simplex: Τ. ΦΛΑΥΙ. ΟΥΕΣΠ. ΚΑΙΣ., quem numum vulgavit Pellerinius, a) qui et simillimum alium addidit, nisi quod in hoc legitur ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Δ., qui annus IV. respondet anno V. C. Iuliano 824, quo labente Titus imperatoris titulum a patre demum abstulit.

Titi Caesaris imperatoris.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ. ΤΙΤΟΥ. ΚΑΙΣΑΡΟΣ. *Caput laureatum.*
ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. L. B. *Caput Vespasiani laureatum.* AR. (Zoëga in num. Vespas. n. 13.)

Ex numis, qui Titum αυτοκρατορα appellant, hic haud dubie primum sibi locum postulat. At quoniam Titus anno II. Alexandrino Vespasiani nondum habuit titulum imperatoris tanquam imperii conlegae, intelligendus certe est titulus imperatoris ex victoria, quem ipsi intra hoc tempus ex captis Hierosolymis delatum tradit historia, quae omnia copiose persequemur in moneta Titi.

* * *

Ad sequentes numos praemonendum, in aliis annum imperii in antica juxta caput videri exaratum, in aliis in parte aversa.

ΑΥΤ. ΤΙΤ. ΦΛΑΟΥΙ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝ. ΚΑΙΣ. L. A. *Caput laureatum.* ✠ ΕΙΡΗΝΗ. *Pax stans d. spicas. s. caduceum.* In alio: *Victoria stans.* In alio: ΡΩΜΗ. *Roma stans d. hastam, s. clypeum.* In alio: ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. *Mulier stans d. coronam, s. hastam.* In alio: ΕΥΘΗΝΙΑ. *Caput Abundantiae.* AR. (Stosch, Morelli, Theupoli.)

Iusta quaestio, quis sit hic annus I. notis L. A. indicatus. Primus patris Vespasiani annus, seu V. C. 822, intelligi nequit, quia illo Titus Αυτοκρατορος titulum nondum habuit, eo nonnisi V. C. 824 donatus. Neque intelligi potest annus primus Titi Augusti, seu post patris excessum imperantis, quia in his omnibus, quos modo descripsi, deest vocabulum ΣΕΒΑΣΤΟΥ, quod in certis Titi Augusti numis abesse non solet. Ergo notae L. A. verisimiliter indicant annum, quo a patre ad imperii conlegium adscitus est.

* * *

ΑΥΤ. ΤΙΤ. ΦΛΑΥΙ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. L. Δ. *Caput laureatum.* ✠ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ. *Genius urbis stans.* In alio, sed sine epigraphe: *Victoria.* (Theupoli.)

a) Mel. I. tab. VII.

Hic quoque annus IV. verifimiliter ducitur ab adfcito imperatoris titulo. Cl. Zoëga ex numis, quos edidere alii, collegit adhuc annos E, ϛ, H, fed addit, nefcire fe, quae fides tribuenda numis Titi annum quarto majorem proferentibus, nimirum quia tempus, quo folus imperium tenuit, in IV. tantum annos Aegyptios incidit. Atqui, fubjicit, *numos Alexandrinos non trib. poteftatem a patre cum eo communicatam epocham facere, fed Augufti dignitatem poft patris obitum in eum devolutam, inde evincitur, quod Auguftum appellant addito anno, quo, fi trib. poteftatem refpiceret, tantum Caefar fuiffet.* In ejus catalogo unicum reperio numum, qui eam pofsit difficultatem objicere, nimirum qui eft in numis Titi n. 26: ΑΥΤΟΚ. ΤΙΤΟΣ. ΚΑΙ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. ΣΕΒΑ., in averfa: ΣΕΒΑΣΤΟΥ. L. ΕΝΑΤ. *Caput Alexandriae.* Numum citat ex Morellio, fed quem ego in omnibus hujus operibus non reperi. Ex quo fequitur, virum praeclarum memoriae lapfu alienum fontem indicaffe. Sed quisquis is fuit, certe fuas ipfe aquas turbavit. Eft enim idem hic numus plane integer in mufeo Caefareo, fed in cujus antica manifefta eft epigraphe non Titi, fed Vefpafiani. Ceterum jure hoc loco queritur Zoëga de mala catalogorum fide, quam jure poffumus fufpicari, non tamen corrigere. Vnde factum neceffario, ut Zoëgana haec numorum Titi fylloge perpetua fit chronologiae confufio, et difsidiorum caufa. Enimvero minus irafcar homini numum male explicanti, quam praeconi verum numi ftatum male defcribenti. Poteft illius errata fanare fcientia et eruditio, hujus non poteft.

Exftant et alii numi, in quibus Titus imp. jungitur cum Vefpafiano patre addito L. H. vel ΕΝΑΤ. vel L. I., quos vide apud Zoëga in numis Vefpafiani, fed anni his infcripti funt patris.

Videmus in his numis vocabulum Αυτοκρατορος inftar praenominis conftanter praeponi contra certam titulorum legem in moneta Romana obfervatam, in qua, quamdiu Titus nonnifi Caefar fuit, nunquam legitur IMP. TITVS, fed femper TITVS. IMP., quo in ordine non temere a Romanis conftituto peccant etiam in Tito numi non pauci infcripti ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Verum et fupra vidimus, Vitellium dici *Caefarem*, plane contra legem monetae Romanae.

Titi Augufti.

ΑΥΤΟΚ. ΤΙΤΟΥ. ΚΑΙΣ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. ΣΕΒ. *Caput laur.* ✠ ΣΑΡΑΠΙΣ. L. B. *Caput Sarapidis.* AR. (Stofch.)

Eadem adverfa. ✠ ΟΜΟΝΟΙΑ. L. Γ. *Mulier fedens d. protenta fpicas.* AR. (Muf. Caef.)

ΑΥΤΟΚ. ΤΙΤΟΣ. ΚΑΙΣ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. ΣΕΒ. *Caput laur.* ✠ ΝΙΛΟΣ. L. Γ. *Protome Nili barbata cum flore loti fupra humerum.* AE. II. (Muf. Caef.)

Titus mortuo patre imperium adivit menfe Iunio V. C. 832. Coepit ergo annus B exeunte Augufto ejusdem anni, et annus Δ anno V. C. 834., qui fuit Titi poftremus, nam proximis idib. Sept. funus fuit. Cum poftremo hoc

anno numum Titi Augusti non reperi, quos sane raros esse oportet, quod parum temporis inter ejus anni initium, et principis mortem intercessit.

DOMITIANVS.

Ejus numos Alexandrinos, quamdiu Caesar tantum fuit, et signatos adeo sub Vespasiano et Tito, certos nondum comperi. In Zoëgae compilatione reperio numos quinque, in quorum antica: ΚΑΙΣΑΡ. ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ. *Caput laur. cum* L. Δ. In aliis: ΚΑΙCΑΡ. ΔΟΜΙΤΙΑΝΟC. *Caput laur. cum* L. Ζ. Ι. ΙΑ. qui numi Domitiano adhuc Caesare videri possent signati, cum quod Augusti mentione abstinent, tum quod anni hi omnes cum annis patris Vespasiani possunt componi. Neque obesset caput in his laureatum, nam Domitianus jam anno Vespasiani imperantis IV. laureatus in ipsa Romanorum moneta sistitur. Quae quidem argumenta commode probarent, esse hos numos Domitiani Caesaris. At enim repugnare videtur sigma in horum compluribus lunatum, quod Vespasiano et Tito imperantibus nondum Alexandriae valuisse ex ipsis eorum numis intelligo, at denique inductum sub Domitiano. Praeterea cum videam, numos hos tam parce inscriptos esse omnes formae III. vel IV., apparet, monetarios nonnunquam arti spatii causa titulorum partem resecuisse, atque adeo hos inter etiam titulum ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Non igitur videntur in Aegypto numi Domitiani adhuc Caesaris signati, nisi in consortio cum patre Vespasiano, quorum unum vulgavit Harduinus: [a]) *Epigraphe, et caput patris.* Ӿ ΔΟΜΕΤΙΑΝΟΣ. ΚΑΙΣΑΡ. ΣΕΒ. ΥΙΟΣ. ΕΤ. Θ. *Ipse togatus stans.*

In Domitiani Augusti numis typi alii ex moneta R. petuntur. Sic:

ΑΘΗΝΑ. ΣΕΒΑΣΤ. L. I. *Pallas stans.* (Theup.)

Cognito nimirum Domitiani in Palladem suam adfectu, quorsum etiam adluditur typo basis, cui insistit noctua inter duos serpentes. (Mus. Caes.)

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. L. ΙΑ. *Aequitas Augusti.* (Mus. Parm.)

ΕΛΠΙΣ. ΣΕΒΑΣΤΗ. L. I. ΙΑ. *Spes Augusta.* (Mus. Caes. et Parm.)

ΝΕΙΚΗ. ΣΕΒΑΣΤΗ. *Victoria Augusta* cum variis annis.

ΤΥΧΗ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. L. ΙΑ. *Fortuna Augusti.* (Patin.)

* * *

Typi alii sunt mere Aegyptii, sic:

ΗΛΙΟΣ. ΣΑΡΑΠΙΣ. L. ΙΓ. de quo vide prolegomena cap. I. sub *Sarapis.*

Capita Isidis, Sarapidis, Agathodaemon etiam portatus equo, Apis, Ammon, pharus etc.

Hippogryphus pedem rotae imponens, typus et in sequentium imperatorum numis obvius. Is in numis urbium Graecarum Nemesi vel Fortunae sociatur, ut diximus in numis Smyrnae; sed in Alexandrinis forte aliud ex mysteriis Aegyptiis petitum indicat, nam in his etiam Sphinx saepe comparet rotae pedem imponens.

* * *

Nomen ΓΕΡΜ*ανικȣ* Domitiani titulis addi incipit in numis ΕΤΟΥΣ. ΤΡΙ-

a) Hist. Aug. p. 734.

TOΥ. notatis, praeclara cum numis Romanis concordia. Adfero iftud ex numis mufei Caefarei probe infpectis, non ex praeconio catalogorum, quorum auctores ejuscemodi indicia velut otiofa fere negligunt, neque in iis examinandis adcurati videri cupiunt, cum tamen magni fint ad hiftoriam criticam emolumenti. Adcuratifsimus quidem Zoëga numum unum protulit, qui τo ΓΕΡΜ. cum L. A. fociat, fed malim credere, in eo legendum L. Δ. vel IA. Vide, quae de hoc titulo in Domitiani numis commatis R. difputabo.

* * *

Ad annos infcriptos progredimur. L. A. a folis Arigonio et Patino recitari video. Alium indicatum reperio in numis mufei S. Floriani. At frequentiores numi annorum fequentium, quorum poftremus eft Iϛ. XVI., qui unicus eft in mufeo Arigoni. Quoniam annus B. coepit XXIX. Augufti V. C. 835., annus IE exivit eodem die V. C. 849. Cum Domitianus caefus fit die XVIII. fequentis Septembris, et delibaverit adeo annum Alexandrinum Iϛ, fignati etiam haud dubie funt numi cum hoc anno, fed quos effe perraros neceffe eft. Hoc imperante in his numis pro anni nota L. faepe fcribi folet ΕΤΟΥΣ, utroque hoc deinceps promifcue ufurpato.

DOMITIA.

ΔΟΜΙΤΙΑ. ΣΕΒΑΣΤΗ. *Ejus caput.* ✕ ΑΥΤ. ΚΑΙΣΑΡ. ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ. ΣΕΒ. ΓΕΡΜ. L. E. *Caput laur.* AE. III. (Stofch, Zoëga.)

L. IA. *Domitia fedens d. fpicas, f. haftam.* (Muf. Chriftinae inter AE. II.)

NERVA.

L. A. ΚΡΑΤΗΣΙΣ. ut in numis Galbae. (Harduin hift. Aug.) vel: *Serpens Agathodaemon erectus inter fpicam et caduceum.* (Muf. Caef.) AE. II.

L. B. ΚΡΑΤΗΣΙΣ. AR. (Muf. S. Floriani.) Alium cum hoc anno citatum non reperio.

* * *

Nerva XVIII. Septembris V. C. 849. ad imperium vocatus, et exeunte Ianuario V. C. 851. mortuus auctiorem annum non admittit. Numus cum L. Γ., qui cum Nervae imperio componi nequit, Goltzianus eft.

TRAIANVS.

In nonnullas claffes Trajani quoque numos tribuere placet.

Numi mythologiae Aegyptiae.

Parum novi haec clafsis fuppeditat, vetera: *Ifidem cum Harpocrate, Canopos etc.* De numis cum imagine Harpocratis et Nili vide prolegomena cap. I.

Numi mythologiae Graecae.

L. IΓ. *Pluto in quadrigis raptam agens Proferpinam, inferne calathus effufus.* AE. I. (Arigoni.)

L. IB. *Triptolemus in bigis ferpentum.* AE. I. (Arigoni.)

L. IΓ. *Quadrigae equorum lente incedentes aurigante muliere, quibus vehitur calathus frugibus refertus, quem infiftens pone mulier manu fuftentat.* AE. I. (Haym. T. II. p. m. 265.)

In aliis: *Idem calathus in bigis boum vel ferpentum.* AE. I. (Theupoli.)

Omnes hi numi argumentum continent ad Cererem ejusque facra pertinens. In numo I. Proferpina Cereris F. a Plutone rapitur, typus obvius in numis Graecis, praecipue Afiae minoris. Mater amiffam filiam omnibus terris inveftigat, ipfa in Attica benigne excepta Triptolemum frugum fationem docet, fuosque illi ferpentes cedit, quod exhibet numus II. Triptolemus Thesmophoria Athenis conftituit in memoriam traditae fibi difciplinae agreftis, cujus fefti ritum, nempe calathi pompam, numus III. proponit. Calathum folum, refertum frugibus, pofitumque inter duos ferpentes daduchos jam vidimus fupra in numis Liviae, quo loco monui, eo typo indicari Thesmophoria ab altero Ptolemaeo Athenienfium exemplo Alexandriae conftituta, atque is non in Liviae modo numis citatis, fed et infequentium imperatorum perfrequens typus. At is in praefente numo folenni pompa vectus proponitur ad eum modum, quo feftum illud Alexandriae celebratum defcribit autopta Callimachus. [a]) Habes equorum quadrigas, indicante eodem poeta: [b])

Χ' ὡς ἀι τον καλαθον λευκοτριχες ἱπποι ἀγοντι
Τεσσαρες.

Vtque calathum candidi vehunt equi Quatuor.

Mulier una currum regit, altera pone calatho providet. Scilicet Thesmophoria a mulieribus peragi folita non liquet modo ex Ariftophanis fabula, quae Θεσμοφοριαζϐσαι infcribitur, fed et vel ex primo Callimachi verfu:

Τω καλαθω κατιοντος ἐπιφθεγξασθε γυναικες,
Calatho defcendente adclamate mulieres.

Sic et Catanae Cereris facra ab unis mulieribus confecta tradit Cicero. [c]) In Eleufiniis quoque Cereris facris mulieres curru vectas indicat Ariftophanes. [d]) Ad eadem Thesmophoria pertinent etiam numi poftremi, etfi pro equis currum fubeant boves, vel ferpentes, quae varietas placuit monetariis, quod utrumque animal Cereri facrum noverant, etfi eorum ufus in hoc fefto non valuerit. Sic in iisdem his numis Alexandrinis propofitos videas imperatores vectos jam equis, quod moris foliti, jam elephantis, quod rarius, jam Centauris, quod nunquam. Philadelphus Thesmophoria non conftituiffe in Aegypto, fed revocaffe videri poterat, nam inde a Danai filiabus in Graeciam traducta tradit Herodotus. [e])

* * *

L. IΓ. *Prometheus rupi adligatus, adftat aquila ultrix.* AE. I. (Arigoni.)

Elegans typus, neque alias ex regno numismatico cognitus.

---

a) Hymn. in Cerer. b) l. c. v. 121. c) in Verr. L. IV. c. 45. d) in Pluto v. 1015. e) L. II. c. 171.

Numi cum typis Romanis.

EIPHNH. KAI. OMONOIA. L. Iϛ. *Pax et Concordia cum ſuis attributis ſtantes dexteras jungunt.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numos alios ſimiles jam cogniti argumenti commemorare non attinet.

* * *

DACICI titulus praedicari incipit in numis cum L. H., neque tamen repugnaret annus Z. Quod vero hactenus poſterior hic annus viſus non eſt cum Dacici tituto junctus, in cauſa erit paucitas numorum, qui annum Z inſcriptum offerunt. Cl. Zoëga tres tantum editos reperit, quorum unus ea parte, quae titulum hunc capere debuerat, vitium fecit, alter anepigraphus, de tertii epigraphe non conſtat. Titulus PARTHICI cum L. IΘ. jungi incipit. Vide de his titulis numos Trajani commatis Romani.

* * *

Anni Trajani habentur ab A usque K cum mediis omnibus, numi tamen cum annis minoribus ſunt rariores. Coepit Trajani annus A menſe Ianuario V. C. 851., quo mortuus eſt Nerva. Quo minus annum KA adſequeretur, qui coepiſſet fine Auguſti V. C. 870., morte prohibitus eſt, ejusdem menſis initio in Cilicia e regione Alexandriae vita functus. Reperio annum KA in theſauro Mauroceno, ſed cujus auctoritate non magnopere moveor, neque etiam Zoëga duobus aliis, quos cum eodem anno editos vidit, fidem habet, putatque Hadriano reſtituendos.

HADRIANVS.

Illuſtre agmen numorum hujus imperantis in plures pro more claſſes tribuimus.

Numi mythologiae Aegyptiae.

L. IH. *Sphinx ſine alis, cujus caput loto ornatum eſt, et tectum velo ad medios pedes deſcendente; ex pectoris medio exſtat caput crocodili, ipſa ſerpenti inſiſtit caput erigenti, ſuper dorſo gryphus pedem rotae imponens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numum hunc edidi in mea Sylloge I., iterum cl. Zoëga, qui eum paullo aliter deſcribit, et amplo commentario de Sphingis varia forma, et recondita ſignificatione illuſtrat. (Muſ. Borg. p. 140.)

* * *

Ammon, Sarapis, Harpocrates, Apis etc. aut obvii ſunt in his numis, aut jam in prolegomenis ad hanc claſſem cap. I. explicati.

Numi cum typis Romanis.

ЄΛΠΙC. CЄBACTH. L. Iϛ. *Spes gradiens.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

ΠPONOIA. L. KB. *Providentia ſtolata ſtans d. Ibin, ſ. haſtam transverſam.* AR. (Muſ. Caeſ.)

L. K. *Tiberis decumbens ſiniſtro brachio innititur lupae geminos lactanti, infra aquila expanſis alis.* AE. I. (Stoſch.)

Argumentum ex hiſtoria R. decantatum, ſed mallem pro aquila dici picum, notum in eadem fabula actorem.

Numi cum typis ad Hadrianum pertinentibus.

L. Γ. *Templum distylum, in quo Hadrianus stans d. aediculam pro pedibus positam contingit, s. hastam.* AE. I. (Mus. Caes.)

L. Ζ. vel ΙΖ. *Templum distylum, in quo Sarapis stans s. hastam, et dextera elata protegit Hadrianum adstantem, qui dextera aediculam pro pedibus positam contingit, cui inscriptum:* ΑΔΡΙΑΝΟΝ., *s. hastam tenet.* AE. I. (Mus. Caes.)

Docent hi numi, Hadrianum adhuc vivum ab Alexandrinis pro deo cultum, templumque ejus honori erectum. Hujus templi meminit quoque Epiphanius, [a]) cujus testimonio numi hujus typus praeclare illustratur. Perhibet is, fuisse Alexandriae templum Hadriani honori consecratum, versum postea in gymnasium Licinianum, tandem a Constantino M. aedem sacram ibi positam, appellatam de nomine Gregorii Meletiani.

* * *

ΠΑΤΗΡ. ΠΑΤΡΙΔΟϹ. L. ΙΒ. ΙΓ. *Duae dexterae junctae.* AR. (Mus. Caes.)

Illustres hi numi plurimum valent ad definiendum tempus, quo Hadrianus *Patris Patriae* titulum suscepit, de quo consule, quae in ejus principis numis Romanis disputabo.

* * *

L. ΙΕ. *Genius muliebris Alexandriae capite elephanti exuviis tecto et veste succincta stans, s. demissa spicas tenens adprehensam dextera adstantis imperatoris togati dexteram osculatur, qui s. hastam tenet.* AE. I. (Mus. Caes.)

L. ΙЄ. *Idem genius s. vexillum tenens, dexteram, qua simul spicas tenet, cum adstante eodem cultu imperatore jungit.* AR. (Mus. Caes.)

L. ΙЄ. *Idem genius oleae ramum protendens occurrit imperatori quadrigis advecto.* AE. I. (Arigoni.)

Ad hos tres numos provoco, ut comprobem, Hadrianum anno Alexandrinorum ΙЄ seu XV. Alexandriam venisse, de quo vide numos Hadriani Romanos. Elegans in numo I. imago urbis imperatoris manum osculantis, jam apud veteres observantiae et reverentiae argumentum. Sic Priamus, cum Achillis domum intrasset, Hectoris cadaver exoraturus, continuo docente Homero; [b])

Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας.
Manibus Achillis apprehendit genua, et osculatus est manus.

Et sic Alexandrum moriturum militibus dexteram osculandam porrexisse tradit Iustinus. [c])

* * *

Hadriani annus Α longaevus non fuit; coepit enim die XI. Augusti V. C. 870. quo apud Antiochiam imperium suscepit, et exivit ejusdem mensis die XXIX., quae causa est, cur rarissimi sint numi anno Α insignes. Annus postremus reperitur ΚΒ, qui coepit exeunte Augusto V. C. 890., quo labente diem obiit X. Iulii V. C. 891.

a) contra Ebion. b) Il. Ω. v. 478. c) L. XII. c. 15.

SABINA.

CABEINA. CEBACTH. *Ejus caput.* ✠ L. IΓ. *Sabina sub Cereris specie sedens d. spicas, s. hastam.* AR. (Stosch.)

In aliis: *Caput Sabinae.* ✠ *Caput Hadriani.* AR. et AE. I.

* * *

Anni sunt: L. IΓ. (Stosch.) L. IE. (Stosch. Theup.) L. Iϛ. (Stosch.) L. IZ. (Stosch.) L. KA. (Theup.) Annum ergo primum Sabinae Augustae habemus IΓ. et forte emerget alius cum L. IB., sed hoc nullus anterior, nam exeunte isto Sabina Augustae titulum adepta est. Satis igitur causae, cur praetensum in solo museo Theupoli L. ϛ. in L. Iϛ. ausim corrigere, tanto majore istud fiducia, quod similis Stoschianus cum L. Iϛ. eundem etiam habet Victoriae gradientis typum, quem Theupolianus. Viderit ergo cl. Zoëga, an non in numo, quem praeterea solum cum L. ϛ. ex museo M. Ducis citat, legendum quoque sit L. Iϛ. Sed haec copiose disputabuntur in Sabinae numis Romanis.

AELIVS CAESAR.

Λ. AIΛIOC. KAICAP. *Caput nudum.* ✠ ΔHM. EΞO. ΥΠΑΤΟC. *Mulier stans s. cornucopiae ad aram sacrificat.* AR. (Stosch.)

Si rite lecta est aversae epigraphe, maturius in Aegypto Aelius honores monetarios obtinuit, quam Romae. Nam ejus cum consulatu I. numi Romani non exstant.

* * *

Eadem adversa. ✠ ΔHM. EΞOΥC. ΥΠΑΤ. B. *infra* OMONOIA. *Concordia sedens d. pateram, s. cornucopiae nixa.* (Mus. Caes.) In alio: *Mulier stans d. pateram, s. spicas.* AE. II. (Mus. Caes. Theup.)

* * *

Alius in museo Theupoli citatur inscriptus: ΔHM. EΞOΥC. ΥΠΑΤ. Γ. quae epigraphe si vera est, haec ad Hadrianum pertinebit, nam Aelius consul III. non processit.

* * *

Recitati hactenus Aelii numi praeter aliorum Alexandrinorum morem annum inscriptum non habent, in horum tamen classem esse tribuendos, fabrica invicte arguit. Omissorum annorum causa verisimilis est, quod hi mentione consulatus satis videbantur definiti.

* * *

Eadem adversa. ✠ EIPHNH. L. Γ. *Mulier stans d. pateram super ara, s. caduceum.* AE. I. (Zoëga)

Singularis est hic numus, non modo quod unicus hactenus est compertus ex universa Aelii moneta Alexandrina, qui annum addat, sed etiam, quod doceat, Alexandrinos Aelii numis non annos Hadriani, sed ejus Caesaris inscripsisse, cum tamen inde a principio Aegyptiae hujus monetae numis Caesarum et Augustarum, si Tiberianos demas, imperantium Augustorum anni inscribi sint soliti, et qui mos deinceps quoque valuit usque ad Diocletianum, quo imperante factum iterum, ut collega Maximianus, et Caesares adsciti annos suos, non Diocletiani, numera-

rent. Novicio hoc inftituto confirmari putat cl. Zoëga, quod de Aelio refert Spartianus, eum peculiari quadam ratione ab Hadriano fuiſſe adoptatum, non ut Trajanum a Nerva, ſed fere ut a Diocletiano Conftantium et Galerium, atque haud dubie Hadrianum Aelio Pannoniam ſic regendam dediſſe, ut alias imperii provincias Diocletianum adſcitis Caeſaribus. Quo factum, ut utrique, velut ἀυτοκρατορες, a die collati Caeſarei tituli, poteſtatis ſuae annos ducerent. Sed enim jam vidimus in Tiberio, hujus quoque numis Alexandrinis, cum Caeſar tantum adhuc eſſet, non annos Auguſti, ſed annos, ex quo Caeſaris nomen Tiberius ipſe obtinuit, fuiſſe inſertos. Quae ad Aelii hiſtoriam pertinentia inſcriptus hic annus doceat, vide in hujus Caeſaris moneta commatis Romani.

ANTINOVS.

Hujus numos Alexàndrinos recenſebo, et explicabo in numis Auguſtorum commatis Romani.

ANTONINVS PIVS.

Nullo alio imperante numi magis copioſi, et magis variantibus typis ſignati. Eos rurſum aliquot claſsibus comprehendo.

Numi mythologiae Aegyptiae.

Paucos hujus generis reperio, qui aliquid nondum ſcitum, dignumque offerant. En tibi paucos hos:

L. KA. *Mulier ſedens in dorſo lupi currentis d. cornucopiae, ſ. baculum.* AE. I. (Theupoli, Stoſch.)

Eſt haec indubitata Iſis, quam praegrandi cane vectam, ſaepe offerunt aenei minuti Alexandriae imperante Iuliano ſignati et Latine inſcripti. Idem argumentum eſt etiam in numis aeneis Hadriani et Fauſtinae ſen. commatis item peregrini, quos omnes recenſebo in numis Iuliani Latinis. Catalogi fere dicunt lupum, quod ego canem, exiguo diſcrimine, nam lupus aliud non eſt, quam canis ferus et ſilveſtris. At oportebat parare canem mole conſpicuum, qui Iſidem dorſo geſtaret.

* * *

L. Γ. *Caput Sarapidis humano pedi velut baſi impoſitum.* AE. I. (Zoëga.)

Idem typus in Aurelii quoque et Commodi numis recurrit. In eo explicando nondum ſatisfecerunt eruditi, neque cl. Zoëga de eo non pauca differens deſideratam lucem attulit. [a])

Numi mythologiae Graecae.

HERCVLES. Plerosque ejus labores in aeneis I. formae propoſitos reperias.

L. Δ. *Hercules nudus decurrens d. tenet cornibus juga boum, ſ. clavam et ſpolia leonis.* AE. I. (Theup.)

En abactos Geryonis boves.

---

a) pag. 224.

L. TЄTAPTOΥ. *Hercules aprum humero gestat; Eurystheus ad ejus pedes sub terram se abscondere conatur.* AE. I. (Zoëga.)

Fabulam hanc ex numis similibus jam explicavimus in numis Perinthi Thraciae.

L. TЄTAPTOΥ. *Hercules aves Stymphalidas sagittis enecans.* AE. I. (Mus. S. Floriani.)

L. Є. *Hercules Antaeum alte sublatum elidit.* AE. I. (Theup.)

L. Є. *Hercules sedens in basi pelle obducta, s. tenens lyram, d. amice prehendens dexteram Centauri sinistro brachio clavae innixi, pone servus operculum vasis sublevat.* AE. I. (Zoëga.)

Novum hunc typum vir hic eruditus praeclare ex Apollodoro explicat narrante, [a]) Herculem a Pholo Centauro convivio exceptum petiisse vinum, atque hunc quidem hospiti satisfecisse aperto dolio, quod communem Centaurorum potum continuerat. Lyrae causam ex vetere more inter convivia canendi eleganter repetit.

L. Є. *Hercules nudus s. clavam super humero, d. fune Cerberum ex antro educit.* AE. I. (Erizzo.)

L. Є. et L. ЄNATOΥ. *Hercules nudus utramque manum porrigit versus fontem ex rupe profluentem, inferne vas, cui illigata harpa bidens.* AE. I. (Mus. Caes. et M. Ducis.)

Numum hunc olim edidi, ejusque argumentum propter furcam bidentem et vas revocavi ad laborem ab Hercule Augiae stabulis impensum, quo turpi labore peracto ad fontem properat, ut contractam illuviem deponeret. [b])

L. ΔЄKATOΥ. *Hercules clava Echidnam impetit in binos serpentes desinentem.* AE. I. (Zoëga.)

Vide similem typum in numis Perinthi Thraciae.

L. ΔЄ. *Hercules taurum Cretensem domans.* AE. I. (Arigoni.)

L. ΔЄKATOΥ. *Hercules Hesperidum poma ex arbore decerpit, cui obvolutus serpens.* AE. I. (Erizzo.)

L. ΔЄKATOΥ. *Hercules prehensum cornibus cervum Maenalium retinet.* AE. I. (Mus. reg. Christinae.)

L. ΔЄKATOΥ. *Hercules Diomedem crinibus prehensum et humi prostratum clava ferit, utrinque equus.* AE. I. (Pellerin Mel. I. p. 228.)

Intuli Herculem mythologiae Graecae, quia hi ejus labores in his numis secundum Graecorum figmenta proponuntur. Ceterum constat, Herculem ab Aegyptiis inter deos indigenas habitum. [c])

*

L. ЄNATOΥ. *Apollo nudus d. cervulum, s. arcum, stans inter duas Nemeses, pro pedibus tripus, qui in alio simili abest.* AE. I. (Zoëga.)

Arguit ex hoc typo Cl. Zoëga, geminas Nemeses non a Smyrnaeis modo, sed et Alexandrinis observatas; copiose deinde explicat harum cum Apolline, id est, sole sive Mithra nexum, hunc, ceu mundi rectorem, comitantium. Ait, Apollinem versus Nemesin unam protendere cervulum ju-

a) Bibl. L. II. c. 4. § 4. b) Num. vet. p. 301. c) Diod. Sic. L. I. c. 24.

ventutis et renovationis ſymbolum, verſus alteram arcum, mortis vaſtitatisque inſtrumenta, adſtitutum vero tripodem innuere leges Adraſteae etc: At enim praeſentis numi explicatum ſuppeditant cauſae obviae ac parabiles, modo has prae myſteriis ames. Habes in hoc Apollinem Mileſium inter duas Smyrnaeorum Nemeſes ſtantem. Horum imaginem numinum, qualia in in praeſente numo proponuntur, dabunt tibi ſexcenti Smyrnae, Mileti, et paſsim cogniti concordiae numi. Verum quid Alexandrinis cum his Smyrnae numinibus? Ajo, idem, quod Epheſiis cum Iove Laodiceae, quod Phrygibus cum Diana Epheſia etc: Dii in moneta domeſtica peregrini aut communionem ſacrorum, aut initam cum una pluribusve urbibus concordiam indicant. Foedus Alexandrinis cum Aſiae urbibus interceſsiſſe, docent ſane Epheſiorum et Samiorum numi, quorum illi Caracallae aetate ſignati inſcribuntur ΚΟΙΝΟΝ. ЄΦЄCΙΩΝ. ΚΑΙ. ΑΛЄΞΑΝΔΡЄΩΝ. ſueto ludorum typo, hi Gordiano imperante ſignati: CΑΜΙΩΝ. ΚΑΙ. ΑΛЄΞΑΝΔΡЄΩΝ. ΟΜΟΝΟΙΑ. typo Iſidis cum velo ſtantis. Quorum exemplo numorum ſi ſingas, huic, de quo agimus, inſcriptum: ΑΛЄΞΑΝΔΡЄΩΝ. ΜΙΛΗCΙΩΝ. CΜΥΡΝΑΙΩΝ. ΟΜΟΝΟΙΑ., habes concordiam inter urbes tres hac aetate in urbium numis obviam.

* * *

L. H. *Mercurius ſtans in templo diſtylo d. caduceum, ſ. ramum oblongum, pro pedibus utrinque canis.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Mercurii ſueta attributa gallus, teſtudo, aries, hircus, aut canis rarius, tamen et hujus ſociati cauſam tenemus. Teſte Plutarcho [a]) canis Mercurio ſacer, quia hic deus aſtutiſsimus, idemque vigilantiſsimus eſt. Caninam etiam faciem adſumpſit Mercurius, ut refert Lucianus, [b]) diſsimulata tamen ejus cauſa, ne ſacra revelaret. Secundum Aegyptiam hujus aevi theologiam latrator Anubis idem fuit cum Mercurio, qua de cauſa Anubis in monumentis ſequioribus caduceum plerumque geſtat. Cauſam dat Servius cum Plutarcho fere idem ſentiens: [c]) *quia*, inquit, *capite canino pingitur, hunc volunt eſſe Mercurium, ideo, quia nihil eſt cane ſagacius.* At cur Alexandrini ſiniſtram Mercurii manum ramo oblongo inſtruxerint non in hoc modo numo, ſed et in frequentibus ſequentium imperatorum, non aeque mihi compertum.

* * *

L. ΚΔ. *Perſeus chlamydatus cum galea recurva d. tenens falcem humero applicatam, ſiniſtram porrigit Andromedae de rupe deſcendenti.* AE. I. (Zoëga.)

L. Z. *Orpheus ſedens cithara canit, circumſtat animantium multitudo.* AE. I. (Zoëga.)

Refert Pauſanias, [d]) ſtetiſſe in Helicone Orphei ſignum in ferarum medio canentis, adſtitutam praeterea fuiſſe imaginem Τελετης, *Initiationis*, cujus nempe auctor creditus Orpheus. Eſt vero etiam Orpheo cum Aegypto ne-

a) de Iſ. et Oſir. c. 30.

b) dial. mar. 7.

c) ad Aen. VIII. 698.

d) L. IX.

xus ; nam adiviſſe eam regionem, et ejus myſteriis initiatum refert Diodorus. [a]) Adde, Alexandrinos cantus et citharae ſtudia immoderatius ſectatos, quem furorem ſevera oratione caſtigavit Dio Chryſoſtomus [b]) lepida etiam Phrygis cujuspiam enarrata fabula, Orpheum canentem praeter feras alias impenſius ſecutas aves ovesque. Eum vita functum cum pertinacius plangerent, impetraſſe a Iove Orphei matrem Calliopen, ut in homines mutarentur, ſic tamen, ut veterem animum et ſtudia retinerent. Ex his Macedonum quoddam genus ortum, qui ſubinde cum Alexandro mare transgreſsi Alexandriae denique conſedere. Quocirca prae aliis Alexandrinos cantu delectari, et cum citharam audiunt, propter Orphei memoriam mentis fere impotes fieri, eſſe autem moribus leves et ſtolidos, quippe ex tali prognatos ſemine.

* * *

L. Z. *Iudicium Paridis eleganti imagine propoſitum.* AE. I. (Morelli Spec. tab. XI.)

L. - *Apollo citharoedus rupi inſidens, Marſyas ex arbore pendulus, Scytha genu flexo cultrum in cote acuens.* AE. I. (Pellerin Rec. III. p. 288.)

Vtrumque argumentum, quod ſaepenumero veterum artem exercuit, explicare ſupervacaneum.

Numi cum typis Romanis.

ΑΙΩΝ. L. B. vel ς. *Phoenix globo inſiſtens.* AE. II. (Muſ. S. Floriani.)

Quod ΑΙΩΝ in his numis, hoc in Romanis AETERNITAS addito etiam in his ſaepe phoenice aeternitatis ſymbolo. Varro: [c]) *Aevum ab aetate omnium annorum ; hinc aeviternum, quod factum eſt aeternum. Id ait Chryſippus eſſe* αἰῶνα.

* * *

ΕΥΘΗΝΙΑ. aliaque ſimilia jam ex praecedentibus cognita.

Numi in Auguſtos et Romam officioſi.

L. IE. *Capita jugata Antonini cum corona radiata, et Fauſtinae, prae qua luna bicornis.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Antoninus et Fauſtina, etſi haec quidem dudum defuncta, ſolis et lunae imagine proponuntur, qua indicari Aeternitatem, quam vetus adulatio principibus propriam ſtatuit, abunde in numis commatis R. comprobabo.

* * *

ΤΙΒΕΡΙϹ. ΟΜΟΝΟΙΑ. L. Z. *Tiberinus barbatus ſtans ſ. arundinem, dexteram jungit cum adſtante Nilo ſ. cornucopiae tenente, in cujus dextero brachio exultat puellus, altero pro pedibus ſtante.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Numi hujus imaginem jam alias pictam ſtiti. [d]) Offert concordiam Romanos inter et Aegyptios, quorum vice flumina Tiberis et Nilus funguntur, quod et poetis familiare canente Propertio de Cleopatra: [e])

Auſa Iovi noſtro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere ferre minas.

a) L. I. c. 23. b) Orat. XXXII. c) de L. L. lib. V. d) Sylloge I. e) L. III. El. 11.

Numi astrologici.

1.) L. H. *Caput Sarapidis modio insigne, quod in circulo interiore ambiunt capita VII. planetarum, in exteriore XII. signa zodiaci.* AE. I.

2.) L. H. *Caput* Lunae, *prae quo astrum, infra* Cancer. AE. I.

3.) L. H. *Caput* Solis *radiatum, prae quo astrum, infra* Leo *currens.* AE. I.

4.) L. H. *Caput* Mercurii *imminente globo, prae quo astrum, infra* Virgo *stans d. hastam, s. spicas.* AE. I.

5.) L. H. *Caput* Veneris, *prae quo astrum, infra virgo volans d.* Libram *tenens.* AE. I.

6.) L. H. *Caput* Martis, *prae quo astrum, infra* Scorpius. AE. I.

7.) L. H. *Caput* Iovis *laureatum, prae quo astrum, pone sceptrum, infra* Sagittarius *specie Centauri arcum tendens.* AE. I.

8.) L. H. *Caput* Saturni *velatum imminente globo, prae quo astrum, pone harpa, infra* Capricornus. AE. I.

9.) L. H. *Caput* Saturni *simile, infra* Aquarius *volans utraque manu amphoram tenet.* AE. I.

10.) L. H. *Caput* Iovis *laureatum cum sceptro, prae quo astrum, infra duo* Pisces. AE. I.

11.) L. H. *Caput* Veneris, *prae quo astrum, infra* Taurus *cornupeta.* AE. I.

Omnes hos numos ejusdem argumenti, et eodem anno editos ex museo regis Galliarum aeri incisos stitit, et insigni dissertatione illustravit vir meis laudibus major Barthelemyus. [a]) Sed jam multo ante eruditus Panelius in catalogo musei le Bret ad Alexandrinos hujus anni numos advertit, in iis varia zodiaci signa, quae enumerat, contineri, sed obiter tantum istud, neque ultra progressus est. [b]) Horum hunc naturam ut explicaret Barthelemyus, usus est opera Iulii Firmici Materni, qui imperante Constantino astrologiae praecepta secundum Aegyptiorum et Chaldaeorum placita tradidit. Eorum, quae huc pertinent, summa est: quodlibet zodiaci signum ab uno quopiam planetarum pendere, planetas singulos in signo aliquo suum nactos domicilium, et inde exercere imperium. Ex hac lege Solem habitare in Leone, (num. 3.) Lunam in Cancro, (num. 2.) Saturnum in Capricorno, (num. 8.) et Aquario, (num. 9.) Iovem in Sagittario, (num. 7.) et Piscibus, (num. 10.) Martem in Ariete, (deest.) et Scorpio, (num. 6.) Venerem in Libra, (num. 5.) et Tauro, (num. 11.) Mercurium in Geminis, (deest.) et Virgine, (num. 4.) Haec Firmicus, cujus traditam legem, ut ipse vides, religiose sequuntur numi. Idem docent auctores duo illustres

a) B. L. T. XLI. p. 501. b) Mem. Trevoux Octob. 1737.

alii, Macrobius, [a]) et Porphyrius. [b]) Adde auctorem incertum, olim Cenforinum creditum, [c]) Proclum Diadochi, [d]) Sextum Empiricum, [e]) et Servium. [f]) Defunt Mars in Ariete, et Mercurius in Geminis, fed et hi forte in quopiam mufeo latent, et emergent aliquando in lucem. Arietem certe in fuo vidit Panelius, fed planetam addere neglexit. [g]) Quae fuerit Alexandrinis caufa, aftrologicos hos numos, et quidem anno Antonini VIII. feriundi, caufam idoneam non reperit Barthelemyus. Aliquid tamen videor poffe colligere ex fcholiafta Apollonii Rhodii, qui verbis Apollonii docentis, Aegyptios prius exftitiffe, quam omnia fidera, quae coelo volvuntur, effent cognita, haec fubdit: [h]) *καθο την τε φυσιν κατανοησαι ἀυτων δοκȣσι και τα ὀνοματα θειναι, και τα μεν δωδεκα ζωδια θεȣς βȣλαιȣς προσηγορευσαν, τȣς δε πλανητας ῥαβδοφορȣς. Quapropter videntur Aegyptii primi eorum naturam perfpexiffe, et iis nomina dediffe. Et duodecim quidem zodiaci figna appellaverunt deos confiliarios, planetas vero lictores.* Hac ergo fiducia verifimile eft Alexandrinos vetera artis fuae praecepta in his numis oftentaffe, et iftud illis fic vifum anno Antonini VIII., forte quia annis VII. imperii exactis planetarum numerum aequavit. Quae ibidem alia Barthelemyus de monumentis veterum aftrologicam fuperftitionem redolentibus erudite differit, quod inftituti mei artos limites excedunt, difsimulo.

Arigonius id genus numum, qualem loco VII. propofuimus, nempe cum Iove et Sagittario, vulgavit, fed cum anno ΚΔ. Iftud indicium fi non fallit, non folo Antonini anno VIII., fed aliis quoque fimilis rationis numi Alexandriae funt fignati.

* * *

L. I. *Leo aftrum refpiciens.* AE. III. (Arigoni.)

Idem typus obvius eft in numis Mileti. In Milefiis verifimilem ejus typi caufam non habemus. At cum fol leonem ingreditur, magna iftud univerfae Aegypto bene fperandi caufa, quod tum altius adfurgens Nilus fecunditatem procurat.

* * *

Annos in Antonini numis habemus usque ΚΔ. cum omnibus mediis, fed annum Α in unico Patiniano reperit Zoëga, atque etiam in hoc legendum L. H., jure conjicit, quia numus eft aftrologicus typo Lunae et Cancri. Neque mirum, non exftare numos cum anno primo, nam is nonnifi X. Iulii V. C. 891. coepit, exiturus fequentis Augufti die XXIX. Annus poftremus ΚΔ. inivit exeunte Augufto V. C. 913., quo labente mortuus eft Pius imperator VII. Martii V. C. 914.

Ifthaec commode hactenus. At enim nodum nuper objecit Cl. Zoëga, quem Gordium vere dicere pofsis, binos promulgando numos ex mufeo regis Galliarum cum L. ΚЄ. et typis jam cognitis. Annus hic XXV. quo pacto cum

a) in Somn. Scip. L. I. c. 21. et Saturn. L. I. c. 12. b) de antro Nymph. c) cap. III. d) in Paraphr. ad Ptol. Tetrabibl. L. I. c. 20. e) adverfus aftrologos § 34. f) ad Georg. I. v. 33. g) l. c. h) ad L. IV. v. 262.

chronologia Pii componi poſsit, non video. Non moror auctorum veterum teſtimonia, quae in edendis Antonini annis nimium diſcrepant, et cum in hoc, tum aliis raro cum certis monumentis conſpirant. Ad numos noſtri argumenti quod attinet, certum eſt, Antonini annum B coepiſſe XXIX. Auguſti V. C. 891., ergo annus KΔ coepit eodem die V. C. 913. exiturus eodem menſe V. C. 914., in cujus deinde locum ſuccesſiſſet annus KЄ, ſi tum adhuc in vivis fuiſſet Antoninus. At enim certa exſtant monumenta eum in vivis eſſe deſiviſſe labente Martio V. C. 914.

Legitur apud Gruterum: [a])

M. AELIO. AVRELIO. VERO. CAESARE. III.
L. AELIO. AVRELIO. COMMODO II. COS.
COOPT.
L. PETRONIVS. SEVERVS. - - - - -
P. R. C. ANN. DCCCCXIII.

Ambo hi conſules in hoc marmore ſecundum vetera ſua nomina exarantur, quae adhuc obtinebant Kalendis Ian. V. C. 914., quo die conſules proceſſere, mox ea adſcitis novis permutaturi, ille M. Aurelii Antonini Aug., hic L. Aurelii Veri Aug., nimirum poſteaquam mortuo Pio imperium uterque una adivit. Quo circiter tempore iſtud factum, docebit marmor aliud Gruteri: [b])

P. CORNELIVS. FAVSTVS.
SILVANVM.
CVM. BASE. DEDICAVIT.
IDIBVS. APRILIB.
IMP. CAES. M. AVRELIO.
ANTONINO. III. IMP. VERO.
AVGVSTO. COS. II.

Ergo Idib. April. V. C. 914. Antoninus diem jam obiverat, quia Aurelius et Verus jam Auguſti appellantur, quo honore vivo Pio gaviſi non ſunt. Accedit monumentum aliud multo illuſtrius, quia auctoritatis publicae, nimirum poſitum ab univerſo ordine ac populo Puteolano. Intelligo baſin perelegantem marmoream, quae praeter alia ſcitu digna, quae videri poſſunt apud Vignolium, qui inſigne hoc monumentum vulgavit, [c]) hoc continet:

X. KAL. APRIL.
IMP. CAESARE. M. AVRELIO.
ANTONINO. AVG. III.
ET. IMP. CAESARE. L. AVRELIO. VERO. AVG. II. COS.

Ergo ſaltem X. Kal. April. id eſt: die XXIV. Martii Pius ſuperſtes amplius non fuit. Quorſum igitur annus XXV., cujus initium duci non poteſt, niſi a XXIX. Auguſti V. C. 914., Antonino jam inde a ſex fere menſibus vita functo? Tentavit nodum ſolvere Cl. Zoëga. Ait primum: Antoninum mortuum videri non menſe Februario ſecundum communiorem ſententiam, ſed circiter menſe Septembri, nempe aliquamdiu poſt diem XXIX. Auguſti, quo Pii annus XXV. coepit. Verum quo pacto citata is monumenta contrarium docen-

a) pag. 300. b) pag. 63. 3. c) de columna Anton. p. 323.

tia explicabit? At cum ſic nimium videatur ademptum annis ſucceſſoris M. Aurelii, ſubjicit continuo: Aurelium anno, quam vulgo creditur, tardius mortuum fuiſſe, nimirum XVII. Martii V. C. 934. At enim in omni re chronologica cautio eſt, ne, cum temporis partem largimur uni, iſtud inique detrahamus alteri. Facile in hac ſententia expedimus Antonini annum XXV., verum ſtatuendo, Aurelium integro anno ſerius deceſsiſſe, omnis Aurelii et Commodi chronologia pervertetur, cum certa monumenta doceant, Aurelium V. C. 933. obiviſſe, quae in hujus, filiique Commodi moneta commatis R. proferentur. Revera etiam Cl. Zoëga Commodi mortem uno anno differt, quod quidem etiam cum certis ſcriptorum et monumentorum teſtimoniis pugnat. Praeſtabit igitur, binos hos numos in refractariis putare, quos cognita artis noſtrae praecepta domare non poſſunt, cujus generis ſunt, ut vicini temporis exemplis utar, tetradrachma Antiochena memorantia Trajani trib. poteſtatem XXI., (KA.) tum numi commatis R. memorantes Commodi trib. poteſtatem XVIII., ut ſuis locis adcurate indicabitur.

FAVSTINA SENIOR.

Hujus Auguſtae numi non ita pridem innotuerunt. Pellerinianus hactenus unicus creditus. [a]) Cl. Zoëga binos ex regis Galliarum muſeo addidit.

ΦΑΥϹΤЄΙΝΑ. ϹЄΒΑϹΤΗ. L. Є. *Fauſtina ſtans ad aram ſacrificat.* ✕ *Caput et epigraphe Ant. Pii.* AR.

ΦΑΥϹΤЄΙΝΑ. ΘЄΑ. L. Є. *Mulier ſtans d. pateram ſuper ara, ſ. haſtam.* In alio: *Caput Fauſtinae velatum.* ✕ *Caput et epigraphe Ant. Pii.* AR.

His addi poteſt numus muſei Caeſarei, quem deſcripſi in moneta Antonini ſub numis in Auguſtos officioſis.

Omnes ergo hi numi annum V. mariti offerunt. Numus I. Fauſtinam anno V. Alexandrino adhuc fuiſſe in vivis praedicat, at Capitolinus tertio anno imperantis mariti mortuam perhibuit. Vide ejus monetam commatis R. Tametſi ſi ſpectes Alexandrinorum annos computandi modum, tum et Alexandriae ab urbe diſtantiam, annus hic V. cum tertio Pii anno, ſed exeunte, poſſit componi.

M. AVRELIVS.

M. Aurelii numi alii ſunt ejus *Caeſaris*, alii ejus *Auguſti*.

Aurelius Caeſar.

Anni in numis Aurelii Caeſaris ad imperium Antonini Pii pertinent.

M. ΑΥΡΗΛΙΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput imberbe nudum.* Annos reperio: L. Ζ. ЄΝΔЄΚΑΤΟΥ. ΔΩΔЄΚΑΤΟΥ. ΙΔ. ΙЄ. ΙΗ. ΙΘ. Κ. ΚΑ. ΚΒ. ΚΓ. (Muſ. Caeſ. Theup.) In omnibus his numis typi obvii ſunt et triti, dempto uno cum epigraphe ΑΡΠΟΚΡΑΤΗϹ., de quo vide prolegomena cap. I. ſub *Harpocrate.*

a) Mel. I. tab. XIII.

In numis illaefis, quales fex varii funt in mufeo Caefareo, epigraphe capitis talis eft, qualem propofui. Quo dubitare licet, fitne epigraphe: M. ATPHΛIOC. ANTΩNINOC., quam in quatuor Aurelii Caefaris numis vidit auctor mufei Theupoli, rite promulgata. Aurelium, quamdiu Caefar tantum erat, nondum dictum Antoninum, in numis Latinis differemus. Forte in Theupolianis fcriptum eft: ANTΩNINOT. TIOC.

Aurelius Auguftus.

In hujus moneta Alexandrina typi novi vix reperiuntur.

L. Δ. *Orpheus lyra canens in medio ferarum alitumque omnis generis.* AE. I. (Morelli Spec. tab. XI.)

Vide, quae de fimili typo diximus in Antonino.

*
* *

L. Є. *Nilus jacens inter agmen colludentium puellorum XVI.* AE. I.

Vide de hoc numo prolegomena cap. I. fub *Nilus.*

*
* *

CHMACIA. L. ς. *Figura juvenilis vefte fuccincta et cothurnis inftructa celeri equo vehitur volitantibus capillis et palliolo, d. elata efferens palmae ramum, f. frenum.* AE. I. (Zoëga.)

Eandem averfam, fed in numo L. Veri, vidit Pellerinius, fed quem is fic defcribit: [a]) CHMAΛIA. L. ς. *Vir capite radiato et imberbis citato equo irruens d. fulmen intentat*, quo vocabulo invitante figuram equo vectam putavit effe Σημαλεον Δια, *Prodigialem Iovem* memoratum Paufaniae. Ante annos non multos intuli mufeo Caefareo numum fimilem, fic vitiatum, ut nonnifi ope numi Pelleriniani typum licuerit adfequi, fic integrum, ut diftincte viderem epigraphen - HMACIA, plene adeo CHMACIA pro Pellerinii CHMAΛIA. Eam vocem ex Suida explicandam putavi, cui Σημασια eft φανερωσις δια σαλπιγγος, fignum, *quod tuba datur*, figuram vero equo vectam, fequendo nimirum Pellerinii ectypon, effe folem clafsicum efferentem, adludendo ad bellum, quod anno VI. Aurelii in oriente, cujus fymbolum fol habitus, gerebatur. Vide de hoc plura in mea Sylloge I., quo in opere numum hunc vulgavi. [b]) Nuper cl. Zoëga id genus binos edidit, quos vidit ipfe, unum Aurelii, alterum L. Veri, utrumque mufei Borgiani, utrumque meo, et Pelleriniano magis integrum. Ab his numis mea quidem fententia ftabilitur, qua legendum CHMACIA cenfueram, verum difficile eft, vocabulum iftud cum typi defcriptione, qualem jam finceram ex Borgiano habemus, componere. Mavult Zoëga in hoc numo videre Διος ΣΗΜΑΣΙΑΣ, *Iovis omina*, ex Diodori Sic. narratione, [c]) et typo fingi boni ominis genium, velut aliquam Iridem ὠκειαν Διος και νικηφορον αγγελον, *celerem Iovis nunciam et victoriae praeconem.* Verum et haec explicatio non plene fatisfacit, cum quod verba Diodori non fatis fefe hujus numi caufis adcommodant, ut legenti pate-

a) Rec. III. p. 142. b) pag. 72. c) L. II. c. 19.

bit, tum quod in verbi σημασιας lectione variant codices.

* * *

De annis inſcriptis adcuratius agendum. Annus A. M. Aurelii coepit currere a VII. Martii V. C. 914. exiturus XXIX. Auguſti ejusdem anni, quo coepit annus B. Ejus annus poſtremus fuit K, qui coepit exeunte Auguſto V. C. 932., quo labente mortuus eſt XVII. Martii V. C. 933. Si in ejus numis reperias L. KA. KB. KΓ. KΔ., ne dubita, eos ad Aurelium adhuc *Caeſarem*, non Aurelium *Auguſtum* pertinere, nam ut ſupra dixeram, Aurelius *Caeſar* in numis ſuis ſignavit annos Pii, cujus poſtremus fuit annus KΔ. Liberalior Arigonius Aurelio noſtro tribuit numos cum annis KZ. KΘ. A. AB. Facile dedero, annos hos rite lectos, at non rite lectam epigraphen anticae, quam ſi quis volet in examen revocare, mox deprehendet, eſſe Commodi, non Aurelii, facili peccato, nam cum intra primos Commodi imperantis annos valuerit epigraphe: M. ATPH. KOMM. ANTωNINOC. CЄ., ſi forte, quod ſaepe factum, το KOMM. vitium fecit, cum reliqua nomina aeque ad Aurelium pertineant, facile incautior aliquis Aurelio tribuet numum, qui eſt Commodi.

Adverte etiam, numos Aurelii Auguſti cum annis prioribus eſſe parabiles, cum annis poſterioribus eſſe rariſsimos, aliquorum, ut: L. IA. IΔ. IH. K. nullos haberi. Poſtremum, eumque unicum Zoëga vidit cum L. IZ., unum cum L. IΘ. ex Harduino citavit. Cauſa ejus ſive parſimoniae, ſive defectus non ſatis expedita. Continuo numi Commodi cum anno ejus primo, ſeu K, obvii.

FAVSTINA IVNIOR.

Typis, qui in ejus moneta occurrunt, explicandis, quoniam nihil novi offerunt, non immorabor.

Epigraphe obvia: ΦATCTINA. CЄBACTH., rarius: ΦATCTINA. CЄB. CЄB. ЄTCЄB. ΘTΓ. *Fauſtina Auguſta Auguſti Pii filia*, quae inſcriptionis lex capta eſt ex numis Romanis.

* * *

Annos habemus inde a L. B. usque L. KB. cum omnibus fere mediis. Si cui mirum videbitur, qua ratione in ejus numis haberi poſsit annus KB., quando mariti Aurelii poſtremus fuit annus K, ac multo magis, quod conſtet, eam quinquennio ante maritum mortuam, is velim intelligat, non modo imperante marito, ſed et patre Pio Fauſtinae nomine in Aegypto numos ſignatos. Ergo cum Fauſtina diem obiverit V. C. 928., cui reſpondent ſecundum Alexandrinos anni Aurelii IЄ. et Iς., indubitatum, numos Fauſtinae omnes cum poſteriore quopiam anno per Pii imperium cuſos. Ignoravit iſtud Harduinus, quando recitato ejusdem Fauſtinae numo cum L. IΘ. haec continuo ſubjicit: *hi numi fabulas Capitolini refellunt de morte Fauſtinae, ubi, quot verba,*

tot mendacia ſunt. [a]) At ſi vir eruditus vidiſſet numum integerrimum muſei Caeſarei, quem deſcribere operae pretium puto, ipſi etiam Zoëgae ignotum:

M. ΑΥΡΗΛ. ΚΑΙCΑΡ. *Caput Aurelii Caeſaris nudum.* ☧ ΦΑΥCΤΙΝΑ. CЄΒΑCΤΗ. L. ΚΒ. *Caput Fauſtinae jun.* AR. ſi, inquam, hunc vidiſſet numum, quem propter omiſſum in marito CЄΒΑCΤΟΥ titulum, et caput nudum, certum eſt imperante Pio cuſum, vidiſſet etiam, Alexandriae numos cum Fauſtinae imagine etiam ſub Pio ſignatos, et ſaltem ex his numis Capitolinum mendacii nequaquam poſſe argui, tanquam inique Fauſtinae mortem anticipaſſet.

Cui imperio tribuendi ſint numi cum annis minoribus, ut incertum ſane, ſic in illud anxie inquirere nullius emolumenti. In Antonini Pii aevum haud dubie pertinent, in quibus Fauſtina ſeſe profitetur *Auguſti Pii filiam.* Eſt in muſeo Caeſareo numus Pii, in cujus averſa L. ΤΡΙCΚΑΙ. typo Nili decumbentis addito cubitorum numero Iϛ, et ſimillimus alter, ſed Fauſtinae jun. Quoniam ſingularis haec epigraphe, de qua egi in prolegomenis, in Aurelii moneta non habetur, dubium non eſt, hunc Fauſtinae numum in Pii imperium removendum.

L. VERVS.

Habent nonnulli hujus Auguſti numi argumenta nondum ex prioribus cognita, et commemoratu digna.

* * *

ΑΡΜΕΝΙΑ. L. Ε. *Mulier moeſta humi ſedens juxta tropaeum manibus retro ligatis.* AR. (Stoſch.)

Typus captus ex numis Veri Romanis, quibus ſubacta duce Vero Armenia ſignificatur, ut notum.

* * *

L. Є. *Mulier ſtans d. extenta galeam, ſ. clypeum, cui inſcriptum:* ΑΡ. ΠΑ. ΜΗ. Ex AR. (Zoëga.)

Nimirum: ΑΡμενιακος, ΠΑρθικος, ΜΗδικος, de quibus titulis vide, quae dicentur in moneta M. Aurelii commatis R.

* * *

CΗΜΑCΙΑ. etc. Vide ſupra in M. Aurelio.

* * *

ΗΩ. L. Δ. *Mulier ſinuato per caput peplo d. facem tenet, ſ. equum currentem freno retrahit.* AE. I. (Muſ. Caeſ.)

Praeclarus hic numus Auroram exhibet ipſo etiam vocabulo ΗΩ. deſignatam; nam ἠως Graecis Aurora eſt. Haec in Veri numis adludit ad hujus Auguſti bellum anno ejus IV. in oriente geſtum, cujus tractus ſymbolum Aurora quoque fuit habita. Plura de hoc numo, tum et de Aurora, ejusque figura egi in mea Sylloge I., quo in opere rarum iſtud cimelium edidi. [b])

* * *

Certos annos L. Veri habemus L. Α. usque L. ЄΝΑΤΟΥ. An etiam exſtent numi L. I. vel ΔЄΚΑΤΟΥ., juſtum dubium. Vnum cum L. ΔЄΚΑΤΟΥ. citavit Philippus a Turre ex muſeo Theupoliano. [c]) Verum teſtatur Mazzolenus, numum a ſe viſum, at in eo legi L. ЄΝΑΤΟΥ. et ſic etiam a Petro Fun-

---

a) Hiſt. Aug. p. 787. b) pag. 72. c) de annis Elag. p. 37.

di catalogi Theupoliani auctore descriptum. [a]) Sed in eodem adhuc catalogo citatur alter cum L. I., de qua lectione dubitandi tanto justior causa, quod numum sic inscriptum alia musea locupletissima non habent. Est gravis ratio, cur Veri annus X. negligendus non sit. Nam si eum revera praeferunt numi Alexandrini, dubitari amplius non poterit, Verum nequaquam principio anni V. C. 922., sed exeunte hoc anno mortuum, de quo vide, quae notabo ad Veri trib. potestatem. Iobertus in Alexandrino Veri legit L. ΙΘ. [b]) sed quem potius credam esse collegae M. Aurelii.

LVCILLA.

M. Aurelii filia, L. Veri uxor. Appellatur in his numis: ΛΟΥΚΙΛΛΑ. CЄB. ANT. CЄ. ΘΥ. vel: ΘΥΓ. *Lucilla Augusta Antonini Augusti filia.* Typi jam cogniti.

* * *

Anni hactenus promulgati sunt: L. Z. (Mus. Caes.) L. H. I. ΔΩΔЄΚΑΤΟΥ. (Theup.) Mortuus maritus Verus labente anno Alexandrino I. seu decimo, at constat, etiam hoc mortuo Lucillae omnes Augustae honores continuatos.

COMMODVS.

Ejus numi Alexandrini frequentes, omnes argento impuro, vel aenei II. formae; nam deinceps aenei I. formae, inde a Domitiano obvii, perrari sunt. En hujus imperii numos illustriores:

ΠΡΟΝΟΙΑ. ΘЄΩΝ. L. K. *Imperator togatus stans d. pateram supra aram; coram eo miles hastatus, pone imperatorem duo milites alii.* (Theup.)

Providentia deorum obvia in Romanis Commodi numis epigraphe.

* * *

PωMAION. HPAKΛЄA. L. AΓ. *Hercules stans d. poma Hesperidum, s. clavam coronatur ab adstante Victoria.* (Pellerin Mel. I. p. 230.)

Numus hic signatus extremo Commodi anno, quo is se *Herculem Romanum* in moneta R. palam professus est, unde et ab Alexandrinis hujus numi aversa petita. De Commodo Hercule vide numos Romanos.

* * *

ΩKЄANOC. L. ς. *Fluvius decumbens d. arundinem, s. cornucopiae, et simul urnae innixus.* AE. II. (Pellerin Rec. III. p. 119.)

Hunc numum explicatum vide in prolegomenis cap. I. sub *Nilo.*

* * *

MONHTA. L. - - *Moneta stolata stans d. bilancem, s. sceptrum, ante pedes acervus aeris.* AE. I. (Zoëga.)

Numus propter epigraphes insolentiam memorandus, ceterum explicatione non eget.

* * *

Ad annos Commodi numis inscriptos progredimur, in cujus examine argumenti est operae pretium esse copiosiorem.

Anni illis contenti duplicis sunt generis, I. alii sunt auctiores, II. minuti alii.

---

a) de trib. pot. p. 121. b) Science des méd. T. II. p. 296.

I. Anni auctiores sunt inde a L. K. usque L. ΛΓ. cum omnibus mediis non magnopere raris, quorum omnes sunt in museo Caesareo, demptis L. ΛΓ. qui rarissimi, et quorum bini tantum mihi cogniti, alter ex museo Arigoni, alter ex museo Gravier indice Belleyo. Alium Pellerinianum eodem modo inscriptum testatur Zoëga. Cum ex historicis liquido constet, Commodi imperium nequaquam in annum K, nedum ΛΓ porrectum, cujus postremam trib. potestatem tam numi, quam marmora memorant XVIII., mirum jure visum antiquariis, in solis Aegypti numis Commodi imperium in hunc annorum numerum dilatari. Prodigium istud ut interpretarentur eruditi, procurarentque, omnes disciplinae suae artes in consilium adhibuere. Horum unus Toinardus sanxit, his annis non indicari annos imperii Commodi, sed vitae sibi succedentes. Harduini sententia fuit, constitutam in Aegypto aeram Aureliorum, cujus initium duceretur ab anno, quo M. Aurelius imperium adivit, continuatam postea in filio Commodo, cujus adeo aerae annus A esset primus M. Aurelii, et annus K primus Commodi. Baro Bimardus ad novam etiam aeram animum applicuit ductam ab eo anno, quo primum orbis duos simul Augustos vidit, Aurelium et Verum. Praetereo sententias alias, quae parum a prioribus discrepant.

Haec virorum praestantium judicia erudite, ut semper, impugnavit Belleyus in praeclara sua dissertatione, qua propter hanc eandem causam Alexandrinos Commodi numos in examen vocavit. [a]) Argumentis veris solidisque, quibus adversas partes prostravit, ne longior sim, commemorandis abstineo. Suam continuo sententiam expedit, cujus summa est: consuevisse Aegyptios, cum imperator aliquis filium in imperii et Augustei nominis communionem vocavit, mortuo subinde patre nequaquam novam in filio annorum seriem inchoare, sed coeptos in patre annos, tanquam unum esset imperium, continuare. Ejus primum exemplum datum fuisse in Commodo, repetitumque subinde in Caracalla, Gallieno, Carino, Numeriano. Neque morem hunc Alexandriae solis monetariis placitum, nam et Theonem Alexandrinum in canone astronomico Aurelii et Commodi imperium junxisse, cum utrique tribueret annos XXXII. Μαρκȣ και Κομοδȣ λϐ, tum et S. Clementem, hunc quoque Alexandrinum, scripsisse: Αντωνινος και Κομμοδος ἑτη λϐ. Haec Belleyus et his plura. Et sane continuatos sub Commodo patris Aurelii annos nullo potest pacto in dubium vocari, et si quis dubitare volet, is diagramma chronologicum, quod infra subjiciam, consulat, quo patebit, annos in his numis sic esse digestos, ut tantum in hac sententia cum temporibus et factis Commodi possint convenire. Idem etiam dicendum de annis Caracallae, at non aeque necesse ad eandem legem recurrere ad explicandos annos Gallieni, tum Numeriani et Carini, ut in singulis patebit.

II. Praeter grandiores hos numeros

a) B. L. T. XXI. Mem. p. 465.

minutiores quoque alios in Commodi Aug. moneta reperias. Id genus habes cum L. A. B. Δ. Є. ꞅ. Z. H. Θ. IA. IΓ. apud Arigonium, aliosque paucos. Novi, in Arigonii picturis ſaepe fidem et adcurationem deſiderari, et forte in horum nonnullis peccatum ſcripto facile A pro Λ, vel Z pro KZ et ſimiliter, at omnium fidem in tanto numero in dubium vocare iniquum foret. Ad haec in citato ſupra numo Pellerinii, auctoris ſane gravis ac fidelis legitur: ΩKЄANOC. L. ꞅ. Sed et Belleyus in laudata ſua diſſertatione citat numos ſimiles cum L. A. Γ. Δ. H. ЄNATOT. Vt ergo certum eſt, exſtare numos macris his annis notatos, ita mirum profecto, eorum nullum exſtare in muſeis Caeſareo, Theupoliano, Stoſchiano, ac praeterea nullum horum viſum oculatiſsimo Zoëgae, nam quos hujus generis deſcripſit, omnes ex aliorum ſide recitavit.

His alterius naturae numeris indicari annos imperii Commodi ſolius, et a primo ejus anno poſt patris obitum ductos, indubitatum. Enimvero luce clarius iſtud demonſtrat numus Arigonii quantivis pretii, qui unus utriusque naturae annos continet, ſuperne L. KB. inferne L. Γ. typo Romae ſedentis. [a]) Vt ergo uterque hic numerus poſsit ſtare ſimul, neceſſe eſt, annum A duci a die XVII. Martii V. C. 933., quo obiit Aurelius. Duravit is una cum anno K conjuncti imperii usque ad diem XXIX. Auguſti ejusdem anni, quo coepit ſociari L. B. cum L. KA. et circumacto Alexandrino hoc anno L. Γ. cum L. KB., quos ipſos praeſtantiſsimus hic numus ſiſtit. Et vero non unicum iſtud exemplum eſt annorum, qui a duplice principio pendent, uni eidemque numo illatorum, nam idem alibi quoque fuiſſe in uſu, vidimus in numis Aſcalonis, Gazae, ac praecipue Antiochenis Syriae. Quae fuerit cauſa, cur in aliis Commodi numis notarentur anni imperii conjuncti, in aliis divulſi, ut difficile eſt adſequi, ſic reperio, nequaquam iſtud nunc primum in Aegypto fuiſſe conſtitutum, nam ejusdem naturae exemplum offerunt numi Ptolemaei Philadelphi, in quorum aliis continuantur anni patris Soteris, in aliis etſi eadem aetate cuſis ſolius Philadelphi anni exprimuntur.

Operae pretium viſum, exhibere hoc loco diagramma chronologicum ex Commodi numis ductum, in nonnullis auctius illo, quod eodem conſilio inſtruxit inſignis Belleyus, ex quo apparebit, non modo inſcriptos Commodi annos utriusque calculi tam ſingulos, quam inter ſe collatos rite procedere, ſed etiam, quae in iis ad hiſtoriam ſpectantantia notantur, cum temporibus praeclare et immote connecti.

a) Tab. XV.

V. C.	P. X.	Numi Alexandrini a Kal. Ian.	a Thot.	
933.	180.	L. K. L. A.	L. KA. L. B.	M. Aurelius moritur XVII. Martii. Commodus ſolus imperat.
934.	181.	L. KA. L. B.	L. KB. L. Γ.	Hoc anno Commodus COS. III. unde proceſſus conſularis in numo KA. (Muſ. Caeſ.)
935.	182.	L. KB. L. Γ.	L. KΓ. L. Δ.	
936.	183.	L. KΓ. L. Δ.	L. KΔ. L. Є.	ΥΠΑΤΟϹ. ΤΟ. Δ. L. KΓ. *Iuppiter ſedens*. (Muſ. Caeſ.) Hoc anno Commodus proceſsit COS. IV. M. A. KO. ANTω. CEB. CYCEB. in numis cum L. KΔ. recte ſecundum numos Romanos, ex quibus titulum *Pii* labente hoc anno adoptatum diſcimus.
937.	184.	L. KΔ. L. Є.	L. KЄ. L. ς.	Exeunte hoc anno ex victoriis Britannicis dicitur BRITannicus, et IMP. Hinc Victoria in quadrigis in numis cum L. KЄ. et Kς. (Muſ. Caeſ.)
938.	185.	L. KЄ. L. ς.	L. Kς. L. Z.	
939.	186.	L. Kς. L. Z.	L. KZ. L. H.	ΠΕΡΙΟΔος ΔΕΚΑΕΤηρις L. KZ. intra lauream. (Muſ. Caeſ.) id eſt: *periodus decennalis*, nimirum a tempore, quo dictus Auguſtus. Eodem hoc anno numi Romani *vota ſoluta decennalia* praedicant. Vide etiam numos AlexandriSev.
940.	187.	L. KZ. L. H.	L. KH. L. Θ.	
941.	188.	L. KH. L. Θ.	L. KΘ. L. I.	
942.	189.	L. KΘ. L. I.	L. Λ. L. IA.	
943.	190.	L. Λ. L. IA.	L. ΛA. L. IB.	
944.	191.	L. ΛA. L. IB.	L. ΛB. L. IΓ.	A. AIΛ. AYP. KOM. CE. EYCE. EYTYχης. in numis cum L. ΛB. Exeunte eodem hoc in Romanis ſcribi incipit: L. AEL. AVR. COMM. AVG. PIVS. FELIX.
945.	192.	L. ΛB. L. IΓ.	L. ΛΓ. L. IΔ.	Hoc anno Commodus caeditur pridie Kal. Ian.

CRISPINA.

Commodi uxor. Ejus numi hujus clafsis rarifsimi.

ΚΡΙCΠΙΝΑ. CЄΒ. ΑΥΤ. ΚΟΜΜΟΔΟΥ. CЄΒ. *Ejus caput.* ✗ L. ΙΘ. *Typus Aequitatis.* AE. III. (Muf. S. Floriani.) L. K. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AE. I. (Pellerin. Mel. I. p. 231.) L. KA. *Typus Spei vel Fortunae.* AE. II. (Theup.) L. KB. *Providentia ftans.* AE. I. (Zoëga.)

PERTINAX.

Ejus numi rarifsimi.

ΑΥΤ. ΚΑΙ. Π. ЄΛΟΥΙΟC. ΠЄΡΤΙΝΑΞ. CЄ. *Caput laur.* ✗ ΟΜΟΝΟΙΑ. L. A. *Mulier ftans d. elata, f. duplex cornucopiae.* AR. (Muf. Caef.) In alio: L. A. *Aequitas ftans.* AE. (Vaill. num. Graec.) ΠΡΟΝΟΙΑ. ΘЄΩΝ. L. A. *Mulier ftans utramque manum verfus globum in area pendulum attollit.* AR. Quem numum nuper Godefridus Lipfius Dresdae ex mufeo Ser. Electoris profufis commentariis illuftratum edidit, cum tamen aliud non offerat, quam quod pridem ex ejus numis Romanis, infcriptis: PROVID. DEOR. conftabat.

TITIANA.

Pertinacis uxor. Ejus quoque numi perrari.

ΤΙΤΙΑΝΗ. CЄΒΑCΤΗ. *Ejus caput.* ✗ L. A. *Victoria gradiens praegrandem lauream praefert.* AE. II. (Morelli Spec. Tab. XVII.) In alio: *Navis cum velo.* AE. II. (Vaill. num. Graec.) In alio: *Ceres ftans d. fpicas, f. facem.* (Stofch.)

DID. IVLIANVS. et PESCENNIVS.

Did. Iuliani numos hujus clafsis non habemus, neque iftud mirum, nam mox intellecto, imperium ab eo arreptum, legiones Syriae Pefcennium fuum nundinatori orbis oppofuere. Syriae exemplum fecuta Aegyptus, et tamen neque Pefcennii nomine numus Alexandrinus cognitus, et omnes id genus, qui circumferuntur, a peritis reprobatos conftat. Certe tefte Belleyo locupletifsima Lutetiae mufea probae notae nullum continent. [a]) Tamen quod fortuna hactenus negavit omnibus, fibi oblatum credidit eruditus abbas Seftinus, qui utriusque numos edidit, [b]) quos hic fifto:

ΑΥΤ. Κ. ΔΙΔ. ΙΟΥΛΙΑΝ. ЄΥC. *Caput laur.* ✗ L. A. *Mulier tutulata fedens d. temonem, f. cornucopiae.* Pot. 2.

A. ΚΑΙ. ΠЄ. ΟΥ. ΝΙΓΡΟC. ЄΥC. *Caput laur.* ✗ L. B. *Sarapis fedens.* Pot. 2.

AVT. K. ΠЄCΚ. ΝЄΙΓΡΟC. C. *Caput laur.* ✗ ΣΑΡΑ - - *Idem typus.* Pot. 2.

Quid in priore Pefcennii numo fignificent literae ΟΥ, non affequor. Ceterum ut nequaquam in ἀδυνάτοις putandum, potuiffe a viro erudito confpici numos tres duorum Auguftorum, quorum in hac claffe ne unus quidem ab omnibus confpectus eft, atque iftud in

a) B. L. T. XXI. Mem. p. 479. b) Lettere T. IV. p. 131.

Peſcennio tanto minus, quia is teſte Victore Schotti Aegyptum tenuit, quin teſte Spartiano in metu fuit Severus, ne is per Aegyptum et Libyam Africam invaderet, tamen cum in hoc ejus viri opere obſervaverim alios fidei plus quam ſuſpectae, vereor, ne in hac utriusque hujus Auguſti numos imitandi licentia hi quoque ipſi fatalem falſarii manum ſint experti, quae partem numorum anticam corruperit. Vide, quae infra ad numos Achillei monebo. Adde, hos ſeu Iuliani, ſeu Peſcennii numos ſuſpectos videri etiam propterea, quod uterque in iis fertur ЄΥСεϐης, *Pius*, quo utrumque nomine uſum nullus praeterea alius numus docet.

SEVERVS.

Mirum ſane, tanti imperii, quod in annum XIX. duravit, tam paucos extare numos commatis Alexandrini, etſi idem ad ſequentia quoque imperia valeat usque ad Elagabalum.

Annos reperio: B. Γ. Δ. Є. ς. (Arigoni, Theup. Muſ. S. Floriani.) In eorum typis nihil novi.

DOMNA.

Cum rariſsimi ſint numi mariti, uxorii parabiles eſſe non poſſunt.

ΙΟΥΛΙΑ. ΔΟΜΝΑ. СЄΒ. *Ejus caput.* ℞ L. B. Є. H. IB. IΓ. *Typis obviis.* AE. II. (Arigoni, Stoſch, Zoëga.)

Vt Romae, ſic et Alexandriae per duplex imperium, mariti, et filii, poterant Domnae numi feriri. Citati numi Severi imperio tribuendi videntur.

Inſignem alium editum reperio a Pellerinio: (Mel. I. tab. XV.)

ΙΟΥΛΙΑ. ΔΟΜΝΑ. СЄΒΑС - - - ℞ L. H. *Mulier ſedens ante aram ſ. tenet caput Sarapidis, pone ſuper columella Canopus cum capite Iſidis.* AE. I.

Alter magis illuſtris ex muſeo Com. Vitzai.

ΙΟΥΛΙΑ. ΔΟΜΝΑ. СЄΒ. ΜΗΤ. СЄΒ - - - ℞ L. KB. *Cybele ſedens inter duos leones d. extenta - - - , ſ. tympano innixa.* AE. I.

Annus KB probat, numum ſignatum imperante Caracalla, quem vide.

CARACALLA.

Admodum raros eſſe hujus quoque Auguſti numos Alexandrinos, teſtari ipſe poſſum, qui ejus generis Vindobonae nullum novi, quem illi tuto tribuas. Rariſsimos etiam iterato appellat Belleyus, cujus ego unius teſtimonium plerisque aliis longe antefero, cuique omnia urbis ſuae cimeliarchia patuere. [a]) Tamen eorum numerum bene auctum video proponi in muſeis Theupoli, Arigonii, Stoſchii, utrum jure, an injuria, lubet paucis diſputare.

Anni minuti Caracallae numis inſcripti poſſunt duplex exordium admittere, aut Severi, ſi hoc imperante cuſi ſunt, aut ejus ipſius inde a patris obitu. Secundum Alexandrinorum calculum coepit Severi L. A. ſeu annus primus ineunte Iunio V. C. 946., quo tempore agnitus eſt imperator. Novi, Aegyptum toto hoc anno primo, et majore

a) B. L. T. XXI. Mem. p. 480. 401.

parte anni II. ſeu L. B. in Peſcennii fuiſſe poteſtate, quo adeo veriſimile videri poſſet, Alexandrinos tempus, quo Peſcennium dominum agnoverunt, in Severi annis non numeraſſe. Verum iſtud non facile permiſero. Quis enim credat, fuſo fugatoque Peſcennio auſuros fuiſſe Alexandrinos, eripere illud tempus Severo, tanquam agnoſcerent adhuc Peſcennium ſuum nuper principem, eumque jure fuiſſe imperatorem, quem Severus, quem S. P. Q. R. continuo imperii hoſtem judicavere? Facile credam, intra iſtud tempus numos cum Severi capite ſignatos non fuiſſe, ut neque ejus numos habemus L. A. notatos, et haud dubie interea cuſos cum imagine Peſcennii, ſed qui ad nos non pervenere; attamen certiſsimum videtur, Alexandrinos dejecto aemulo deinceps Severi urbisque judicium ſecutos. Ergo neceſſe eſt, ex horum computu Severi annum A coepiſſe, ut dixi, ineunte Iunio V. C. 946. P. X. 193., et in proximo Thot ejusdem anni fixum annum B.

His conſtitutis quaeritur, a cujus imperii exordio ducendi ſint in Caracallae numis anni minuti A. B. Γ. Δ. Є., an Severi, an ipſius Caracallae? Ipſa hiſtoria docet, minutos hos numeros a Severi exordio arcendos. Quotquot cum his numeris numos promulgatos video, omnes Auguſti titulum Caracallae tribuunt. Secundum Alexandrinos annus V. Severi, ſeu L. Є., exivit in Thot V. C. 950., at Caracalla nonniſi anno ſequente, ſeu labente L. ς. Auguſti titulum abſtulit. Multo adhuc minus Severi exordium ferunt numi ii, qui cum gracili numero Caracallam ЄΥCЄΒΗ, *Pium*, appellant. Hoc nomine donatus fuit V. C. 954., cum quo anno Alexandrini copularunt annum Severi X. ſeu L. I. An ergo, quod unum reſtat, anni hi ducendi ſunt ab imperio Caracallae? tum enim neque obturbabunt anni minuti, neque nomen Pii. Hoc equidem arbitrium in me non recipio, verum arbitretur quivis, cui numi ſimiles praeſto ſunt. Sin in illis caput videris magis virile et barbatum, certus eſto, ducendos annos ab imperio non Severi, ſed ejus ipſius, nam primis Severi annis Caracallam puerum novimus. Sin caput eſt juvenilius ac prorſus imberbe, a neutro poterunt exordio duci, non a Severi, nam, ut dixi, Caracalla tum Auguſtus nondum fuit, non a Caracallae ipſius, quia hic jam tum ſpiſſam barbam aluit, et, quod ſequitur, numi ſimiles omnes, qui et caput imberbe, et annos minutos exhibent, adimendi ſunt Caracallae, et reſtituendi Elagabalo, qui, praecipue in numis peregrinis, communem ſaepe cum Caracalla capitis habuit epigraphen, tum faciem juvenilem, et annos minutos a L. A. usque L. Є. Hoc diſcrimen cum olim non rite expenderem, in catalogo muſei Caeſarei Caracallae tribui numos tres, in quibus ſeſe offerunt caput juvenile, et anni Γ et Δ, tum et oris lineamenta Caracallam, ut putabam, referentia, ſed quod judicium in hujus et Elagabali numis, praecipue qui commatis peregrini ſunt, ſaepiſsime fallax eſt. Quod mihi accidit non indiligenti, ſed catalogorum praeconiis tum nimium fiſo, an non accidere idem

L 2

potuit aliis ejusdem operae ſociis, et plerumque non magis adcuratis et attentis? quae cauſa eſt, cur tot nobis Caracallas obtrudant catalogi, quos lex critica pleroſque Elagabalo vindicat.

Qui ex macris his numeris annum Є excedunt, Elagabali eſſe non poſſunt, cujus is fuit annus poſtremus. Nequaquam otioſum, numos annis hunc conſequentibus notatos, et Caracallae adſcriptos ſecundis curis examinare.

L. ς. *Protome Nili.* (Arigoni tab. XVII.)

L. Ζ. *Aquila alis expanſis, in cujus unguibus corona.* (Theup.)

L. ΙΔ. *Tropaeum, ad cujus imum duo captivi ſedentes, ad latus palmae ramus.* (Theupoli.)

Hi ergo numi diſerte Caracallae tribuuntur, me tamen non continuo ſubſcribente. Numus alter cum L. Ζ., et eodem omnino typo, eſt etiam in muſeo Caeſareo, verum pars antica nullatenus caput Caracallae, ſed Gordiani ſiſtit. Ergo veriſimile, peccatum in lectione per aevum adroſa. Numum tertium cum L. ΙΔ. non eſſe Caracallae, ſed Alexandri, quovis pignore certem. In hujus enim numis idem annus eidem omnino typo adſtituitur, [a]) ſtabiliente cumprimis judicium meum ramo palmae, qui ſub Alexandro demum, non antea, ſigilli ſolitarii modo averſam inſidet, ut dicetur. Everſa utriusque hujus numi fide licebit, opinor, ſuſpicari, priorem quoque numum cum L. ς. alterius cujuspiam eſſe imperatoris, et ut paucis totam cauſam complectar, nullum hactenus novi certum hujus claſſis Caracallae numum, niſi cum numeris auctis, quos continuo deſcribam. Sane neque numi ſimiles cl. Zoëgae conſpecti ſunt.

Certi ergo Caracallae numi ſunt, et omnes I. formae:

ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. CЄΥ. ΑΝΤωΝΙΝΟC. ЄΥC. CЄΒ. ΒΡΙΤ. *Caput barbatum laur.* ✕ L. ΚΑ. *Sarapis ſtans coronat imperatorem adſtantem paludatum cum haſta.* AE. I. (Pellerin Mel. I. tab. XV.) In alio: *Fortuna in lectiſternio.* AE. I. (Theup.) In alio: *Imperator in quadrigis, e regione caput Sarapidis.* AE. I. (Zoëga.)

L. ΚΒ. *Spes gradiens.* AE. I. (Zoëga.)

Anni hi in illuſtribus his numis certe ducuntur ab annis imperantis Severi continuatis. Dixi ſupra, Severi annum Α coepiſſe ineunte Iunio V. C. 946., ergo annus ΚΑ coepit initio menſis Thot V. C. 965., qui fuit annus alter imperantis Caracallae poſt patris obitum. De annis patris a filio continuatis vide quae diximus in Commodo.

GETA.

Ejus numum hujus claſsis unum memorari video in muſeo Theupoli, et binos in catalogo MS. muſei Stoſch, qui tres conſpirant omnes, ſeu partem anticam ſpectes, in qua: Π. CЄΠΤΙΜΙΟC. ΓЄΤΑC. ΚΑΙCΑΡ. *Caput nudum,* ſeu typum averſae, qui eſt tritus in Alexandrinis praecipue III. formae, nempe *ſerpens erectus inter caduceum, et ſiſtrum*, ſeu modulum, qui eſt III. for-

a) Arigoni tab. XXI. n. 361.

mae. Annum, ut apparet exesum, Theupolianus non habet, sed Stoschianus uterque L. B., sed haud dubie mendosum; neque enim aut principio patris Severi, aut fratris Caracallae potest illigari; non Severi, nam hujus annus A coepit V. C. 946., at Geta anno primum 951. seu labente apud Alexandrinos anno Severi VI. dictus est Caesar. Non Caracallae; nam Getam pater biennio ante mortem Augustum dixit, at numi citati eum et Caesarem appellant, et per caput nudum faciunt. Forte in his numis scriptum L. IB., aut erravit monetarius, aut si haec displicent, reforma historiam Romanam. Sane cl. Zoëga certum Alexandrinum hujus Caesaris nusquam ipse vidit, neque istud mirum, cum neque certum Caracallae vivo patre signatum habeamus.

MACRINVS, DIADVMENIANVS.

Macrini numos citatos reperio in museis Arigonii, Parmensi, et Harduini historia Aug. Binos adjecit Zoëga ex museis sibi cognitis. Diadumeniani ex unico Mauroceno vulgatum video. Anni tribuuntur A et B. Plures fatum utrique invidit. Typi sunt obvii.

ELAGABALVS.

Ejus pro curto imperio numi copiosi, praecipue si eos huc revoces, quos in catalogis perperam Caracallae tributos videas, ut in hoc notavi. In typis non morabor, quod hi nihil eximium, aut hactenus ignotum offerunt.

Annos habemus a L. A. usque L. Є. facili ex Alexandrinorum lege calculo, nam imperium adeptus est VIII. Iunii V. C. 971., illo excidit XI. Martii 975.

IVLIA CORNELIA PAVLA.

Prima Elagabali uxor. Ejus numi proditi cum annis Γ. et Δ. (Vaill. Harduin hist. Aug.) Horum rationem damus in ejus Augustae moneta Romana. Typi veteris argumenti.

IVLIA AQVILIA SEVERA.

Altera Elagabali uxor. Epigraphe: IOΥΛΙΑ. ΑΚΥΛΙΑ. CЄΥΗΡΑ. CЄΒ. L. Δ. vel Є. Ad explicandos hos annos adhibe, quae olim in hujus Augustae moneta Romana docebimus.

ANNIA FAVSTINA.

Tertia Elagabali uxor. In hujus numis tantum hactenus comparuit L. Є. Annum Δ Zoëga ex museo Ainsley addidit.

IVLIA SOAEMIAS.

Mater Elagabali. In omnes Elagabali annos jus habet, hucusque tamen editi tantum Γ. Δ. Є. (Arigoni, Theup.) Ejus aeneum I. formae, quae rara est hac aetate, edidit Pellerinius cum L. Δ. (Mel. I. tab. XXIV.)

IVLIA MAESA.

Elagabali avia. Huic quoque, ut Soaemiadi, omnes Elagabali anni competunt. Reperti hactenus B. Γ. Δ. Є.

(Arigoni, Theup.) Inſcriptio capitis: ΙΟΥΛΙΑ. ΜΑΙϹΑ. ϹΕΒΑϹΤΗ. addito in aliis: ΜΗΤηρ ϹΤΡΑτοπεδȣ, *Mater caſtrorum*, nunc primum Auguſtae in Alexandrinis tributum, ſed deinceps etiam Mamaeae et Otaciliae. Ejus cauſam tituli vide in numis Romanis Domnae.

ALEXANDER.

Huic principi inſignem numorum copiam dicavit Aegyptus. Horum alii ſunt Alexandri *Caeſaris*, alii *Auguſti*.

Alexander Caeſar.

ΜΑΡ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput nudum.* ℞. L. Ϲ. *variis typis.* AR.

Hic annus Ϲ poſtremus eſt Elagabali, quo labente hic Alexandrum conſobrinum adoptavit, Caeſaremque dixit.

Alexander Auguſtus.

Α. ΚΑΙ. ΜΑΡ. ΑΥΡ. ϹΕΥΗΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ. *Caput laureatum.*

Valuit haec epigraphe usque in annum Δ, quo labente ſucceſsit:

Α. ΚΑΙ. Μ. ΑΥΡ. ϹΕΟΥΗΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ. ΕΥϹΕΒ. vel: ΕΥϹ. ϹΕΒ. vel ſimiliter.

Inſeri nempe tum *Pii* nomen coepit, quod in moneta R. raro factum ante trib. poteſtatem X., ut in hac dicetur.

Typi offerunt numina Aegypti, vel Romae, vel ſymbolica. Illuſtriores ſunt:

L. I. *Protome juvenilis*, *cujus caput redimitum eſt filo*, *et ornatum modio; hinc caduceus*, *ex quo palmae ramus adſurgit*, *inde palmae ramus.* AE. max. mod. (Muſ. Caeſ.)

In numis imperatorum praecedentium ſaepe videmus Mercurium ſtantem, ſ. oblongum palmae ramum tenentem, non raro cane pro pedibus adcubante. Et ſuadent attributa, ejus ipſius imaginem hac quoque protome propoſitam.

* * *

ΠΕΡΙΟΔΟϹ. ΔΕΚΑΤΗ. *intra lauream.* AR. (Muſ. Stoſch.) *Alius ſimilis*, *ſed cum capite Mamaeae.* AR. (Pellerin Mel. I. tab. XIII.)

Binas habemus vocabuli ΠΕΡΙΟΔΟΣ in numis Alexandrinis ſignificationes; una ſeriem annorum plurium complectitur, ſic: ΠΕΡΙΟΔΟϹ. ΔΕΚΑΕΤηρις, *periodus decennalis*, in numo Commodi, quorſum etiam referri poteſt ΔΕΚΑΕΤΗΡΙϹ. ΚΥΡΙΟΥ. in numo Gallieni. Indicatur deinde etiam anni unius converſio, ut in praeſentibus ΠΕΡΙΟΔΟϹ. ΔΕΚΑΤΗ, quod ſane idem valet, ac ſolitum L. ΔΕΚΑΤΟΥ., quam ejus vocabuli ſignificationem jam vidit Harduinus, etſi in epigraphe male lecta. [a]) Euſebius agens de votis tricennalibus Conſtantini M. tricennale iſtud tempus vocat τριακονταετηρικȣς ςεφανȣς, et τρεις ἐν δεκασι περιοδȣς. [b])

Alexandro imperante aliquid in typis averſae innovatum, palmae ramo in illius aream illato, cujus ego ſequentem legem obſervo. Non comparet is in numis a L. Α, usque Θ. At qui L. I.

a) Num. Herodiad. ad ann. Chr. 18. b) Orat. de laudib. Conſt. M. cap. VI.

inſcribunt, et reliqui deinceps Alexandri omnes palmae ramum nunquam omittunt, et neque tum, cum jam adeſt alter palmae ramus geſtatus ſive a Victoria, ſive Mercurio. Eadem lex obtinuit in ſynchronis Mamaeae numis. Quid eo ſignificare voluerint monetarii, conabor explicare in numis Gallieni, qui idem phaenomenon atque eadem fere lege objiciunt.

* * *

Anni reperiuntur a L. A. usque L. IΔ. cum mediis omnibus, dempto Θ, quem nondum reperi. Quam bene hi anni ſeſe imperio Alexandri adcommodent, ſic ut annus IЄ locum amplius habere non poſſet, diſputabimus in numis ejus Romanis.

ORBIANA.

Alexandri uxor. Ejus numi rariſsimi, inſcripti: ΓΝ. CЄΙ. ЄΡЄ. CΑΛΛ. ΒΑΡΒ. ΟΡΒΙΑΝΗ. CЄΒ. de quo nominum cumulo agetur in numis ejus Romanis.

Annos adverti B. (Muſ. S. Florian.) Є et ς apud Pellerinium. (Mel. I. tab. XV.) Haymium. (Th. Br. T. II. p. 352.) et Arigonium.

MAMAEA.

Alexandri mater. Epigraphe in his numis: ΙΟΥλια ΜΑΜΑΙΑ. CЄΒαςη ΜΗΤηρ CЄΒαςϰ Και CΤΡΑτοπεδϰ, aut ſimiliter. *Matrem caſtrorum* jam vidimus Maeſam, et videbimus Otaciliam. Eodem modo Etruſcilla in marmore Muratorii dicitur: MATER. AVGG. NN. ET. CASTRORVM. [a])

Typus illuſtrior; L. I. *Nilus in hippopotamo equitans d. ſpicas, ſ. cornucopiae, pone ramus palmae.* AE. I. (Pellerin Mel. I. tab. XV,)

De hoc typo egi in prolegomenis cap. I. ad numos *Nili*.

Habet Mamaea annos cum filio communes.

MAXIMINVS.

Ejus numi perfrequentes, ſed nullo illuſtri typo.

Anni exiſtunt a L. A. usque L. Δ. Annum A coepiſſe ante Thot V. C. 988., demonſtrabo in numis Alexandri Severi commatis R.

MAXIMVS CAESAR.

Maximini F. Epigraphe: Γ. ΙΟΥΛ. ΟΥΗΡ. ΜΑΞΙΜΟC. ΚΑΙ. *Caput nudum.* Typorum argumenta trita.

Anni inſcripti paternorum legem ſequuntur.

GORDIANVS. I. PATER, et II. FILIVS, AFRICANI.

In horum numis raris epigraphe:

Α. Κ. Μ. ΑΝ. ΓΟΡΔΙΑΝΟC. ΑΦΡ. ЄΥ. CЄ. vel:

Α. Κ. Μ. ΑΝ. ΓΟΡΔΙΑΝΟC. CЄΜ. ΑΦΡ. ЄΥ. CЄΒ.

Nomina ac titulos, praecipue inſolentiorem CЄΜνϰ, *Venerabilis*, explicabimus in eorum numis Latinis. Qui

a) pag. 1036. 4.

hunc addunt, verisimile est, esse patris, qui eum omittunt, filii. Vtriusque generis numi sunt in museo Caesareo typis *Nili jacentis*, *solis*, *aquilae*.

Annis in his solus A.

BALBINVS, PVPIENVS.

Imperio tribus mensibus praefuere: BALBINI numi inscribuntur:

A. K. ΔΕΚ. ΚΑΙΛ. ΒΑΛΒΙΝΟC. CΕΒ. (Patin Impp.)

A. K. ΔΕΚ. K. AN. ΒΑΛΒΙΝΟC. CΕΒ. (Mus. Caes.)

PVPIENI:

A. K. M. ΚΑΩΔ. ΠΟΥΠΙΗΝΟC. ΑΥΓ. (Mus. Caes.)

A. K. M. ΚΛΩ. ΠΟΥΠΙΗΝΟC. ΕΥ. C. (Mus. Caes.)

A. K. M. ΚΛΩ. ΠΟΥΠ. ΜΑΞΙΜΟC. CΕΒ. (Pellerin Mel. I. tab. XIII.)

De nominibus agetur in numis Romanis.

L. A. solum in iis occurrit.

GORDIANVS III.

Numos habemus Gordiani *Caesaris* et *Augusti*.

Gordianus Caesar.

M. ANT. ΓΟΡΔΙΑΝΟC. ΚΑΙCΑΡ. *Caput nudum*. L. A. *Pallas stans*, *vel Aquila*. (Arigoni, Patin Impp. p. 289.)

Annus A ad imperium Balbini et Pupieni pertinet.

Gordianus Augustus.

Typi vetera argumenta sequuntur.

Annus primus occurrit A. teste Harduino, (Hist. Aug.) et museo Mauroceno. Post medios alios agmen claudit L. Z. testibus opulentis museis Caesareo, Arigonii, Stoschii, neque plures admittit historia chronologica Gordiani. Perperam igitur auctor musei Theupoli addit L. H. et Θ. et quod magis mirum, in numis uxoris Tranquillinae etiam L. IΔ., quod abnorme peccatum perstringetur in numis Romanis Gordiani.

TRANQVILLINA.

Gordiani uxor. Ejus numi rari, ceterum in omnibus cum moneta mariti conspirant.

PHILIPPVS PATER.

Ejus numi, et in his typi obvii. Epigraphe: A. K. M. ΙΟΥ. ΦΙΛΙΠΠΟC. ΕΥ. CΕΒ. aut similiter.

Anni a L. A. usque Z., qui postremus rarior; unum cum hoc anno exhibet Arigonius, Panelius, [a]) Stosch, unum item conjugis Otaciliae Patinus ex thesauro Mauroceni, et binos Stoschius. Qua ratione hic annus VII. possit imperio Philippi convenire, disputabitur in numis Romanis.

a) de numo Treboniani.

OTACILIA SEVERA.

Philippi uxor. Epigraphe in ejus numis triplex:

M. ΩΤΑΚ. CЄΟΤΗΡΑ. CЄΒ. in numis cum L. A. (Panel de num. Trebon.)

M. ΩΤ. CЄΟΤΗΡΑ. CЄ. M. CΤΡΑ. *M. Otacilia Severa Aug. mater castrorum.* Obtinuit haec epigraphe in numis cum annis B. Γ. Δ.

M. ΩΤ. CЄΟΤΗΡΑ. CЄ. M. CЄΒ. *M. Otacilia Severa Aug. Mater Augusti.* Obtinuit haec forte jam in numis cum L. Δ. certe deinde in numis cum L. Є. ϛ. Z. Nimirum anni Alexandrini Δ et Є occuparunt singuli partem anni V. C. 1000., quo Philippus filius dictus est Augustus, ex quo ergo Otacilia omisso *Matris castrorum* titulo se deinceps vocavit *Matrem Augusti* more Mamaeae, nisi quod haec utrumque titulum in uno eodemque numo conjunxit. Pellerinius numum similem cum L. ϛ. edidit, [a]) sed cum hac epigraphe: M. ΩΤ. CЄΟΤΗΡΑ. CЄΜ. CЄΒ. Quare ex vetere Spanhemii sententia verisimile putat, Otaciliam perinde habuisse nomen CЄΜνης, *Venerabilis*, atque Gordianum Africanum. At enim vocabula haec non sic punctis sunt distinguenda, ut legendum sit CЄΜ. CЄΒ., sed, ut dixi, CЄ. M. CЄΒ. analoge ad priorem epigraphes modum: CЄ. M. CΤΡΑ. In hujus aetatis numis Alexandrinis nulla puncta vocabulorum limites definiunt, quae tamen Pellerinius in iconismis suis inter verborum interstitia solerter collocat, malo istud consilio, non modo quod veritati sit injuria, sed etiam quod in fraudem inducit, ut sane hoc loco factum. *Mater castrorum* dicitur Otacilia etiam in marmore apud Sponium, [b]) et Donatum. [c])

PHILIPPVS FILIVS.

Et typorum, et annorum modum cum patre communem habuit, sed numi eum partim *Caesarem*, partem *Augustum* sistunt.

Philippus Caesar.

M. ΙΟΥ. ΦΙΛΙΠΠΟC. K. CЄΒ. vel: KC. *Caput nudum.* Talis proponitur per annos A. B. Γ. Δ. (Mus. Caes. Theup.)

Philippus Augustus.

A. K. M. ΙΟΥ. ΦΙΛΙΠΠΟC. ЄΥC. *Caput laureatum.* Anni in his: Δ. Є. ϛ. (Mus. Caes. Stosch.)

Philippum nostrum cum anno Δ et Caesarem habemus, et Augustum. Inivit annus Δ in Thot V. C. 999., quo anno Alexandrino labente, V. C. 1000., eum pater sibi collegam adscivit, ut probabimus in numis Romanis. Verum quid titulus CЄΒαϛȣ in ejus adhuc Caesaris numis? Istud sane jure objicitur. At, ajo, cur in numis Alexandrinis Salonini, qui Caesar tantum fuit, similiter scriptum legitur: Π. ΛΙΚ. ΚΟΡ. ΟΥΑΛЄΡΙΑΝΟC. ΚΑΙC. CЄΒ.? tametsi

a) Mel. I. tab. XIII. n. 13. b) Misc. p. 98. c) ad Thes. Murat. p. 146. 4.

hoc exemplo difficultatem non levo, sed augeo. Fateor, verum quis tantum sibi sumat, ut audeat omnium institutorum causam probabilem adferre ea aetate, qua, quidquid majores sanxere, atque ipsa etiam honorum significatio misere fuit perturbata et confusa, quorum si petas exempla, lege, quae in hujus Philippi, tum et Salonini moneta R. prolixe differam. Ceterum etsi Philippus Caesar in his numis dicatur Augustus, tamen ei alia summi fastigii ornamenta detrahuntur, intelligo, laurea, et praenomen imperatoris.

DECIVS, ETRVSCILLA, HERENNIVS, HOSTILIANVS.

Conjungo numos mariti, uxoris, filiorum, quod coaevi sunt omnes.

Decii: A. K. Γ. M. K. ΤΡΑΙΑΝΟϹ. ΔЄΚΙΟϹ. Є. vel ЄΥ. id est: ἐυσεβης. C. vel CЄB. Ejus numi frequentes.

Etruscillae: ЄΡ. ΚΟΥΠ. ΑΙΤΡΟΥϹΚΙΛΛΑ. CЄB. (Pellerin Rec. III. p. XIX. Arigoni, Stosch.) Ejus numi rarissimi.

Herennii: K. ЄΡЄ. ЄΤΡ. ΜЄϹ. ΔЄΚΙΟϹ. ΚΑΙϹ. *Caput nudum.* (Arigoni, Bandurius, Stosch.) Numi perrari.

Hostiliani: ΟΥΑΛ. - - - ΜЄϹ. ΚΟΥΙΝΤ. ΟϹ. Κ. *Caput nudum.* Apud solum Arigonium.

Anni tantum leguntur A et B. Sed in uno Decii apud Bandurium L. Γ. Sed et constat, Decium annum III. inchoasse. In catalogo musei Stosch citatur numus Herennii cum L. Δ. et capite nudo. At enim Decii imperium in annum IV. non duravit, et Herennius jam anno Γ. Augustus fuit, ac propterea in numis quoque Romanis laurea conspicuus. Legendum ergo haud dubie L. A.

Nominum farrago explicatur in singulorum numis Romanis.

TREB. GALLVS, VOLVSIANVS.

Comprehendo patris, filiique numos.

Galli: A. K. Γ. ΟΥΙΒ. ΤΡЄΒ. ΓΑΛΛΟϹ. ЄΥ. CЄB. Numi obvii.

Volusiani: A. K. Γ. ΑΦ. ΓΑΛ. Β. ΒΟΛΟΥϹΙΑΝΟϹ. ЄΥϹ. Numi rari. (Bandur. Arigoni, Mus. Caes.) Nominum causas vide expositas in moneta ejus Romana.

Annos habemus in Gallo A, qui rarissimus. (Bandur.) B nondum reperi. Γ in his obvius, qui et solus legitur in cognitis hactenus Volusiani numis. Qua ratione annus Γ possit cum utriusque imperio connecti, docebitur in numis Romanis.

Legem mihi impositam video, ut hoc loco commemorem Volusiani numum mirae naturae:

IMP. C. C. VIB. VOLVSIANO. AVG. *Caput laur.* ✕ L. IA. *Sphinx.* AE. I.

Eum edidit Bandurius, cui dicitur praestantissimus et optime conservatus, ignorat tamen, quorsum spectent literae arithmeticae L. IA. a) Eum ex Bandurio restituit Baldinus in Vaillantio suo Romae edito, b) sed addita nulla more suo nota. Ab eodem fonte haustum sic explicavit Panelius, ut inde planissime liquere doceret, Volusianum

a) Num. impp. T. I. p. 85. b) Tom. I. p. 176.

in XI. usque annum imperium prorogaſſe. [a]) Mirarer in viro erudito abnormis doctrinae inſolentiam, niſi ex toto eo commentario conſtaret, magis illi fuiſſe conſtitutum Harduini ſomnia adſectari, quam ſapere. Ceterum cum numus aliquid habeat commatis Latini, aliquid indolis Aegyptiae, et neque iſtud plane ex more ejus aetatis, placet Bandurii exemplo judicium cohibere, atque iſtud tanto lubentius, quod ante omnia neceſſe foret, de numismatis tam ſingularis fide plene eſſe ſecurum.

AEMILIANVS.

Α. Κ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟϹ. ЄΥϹЄΒ. ϹЄΒ. *Caput laur.* ✠ L. A. *Caput Iovis.* (Arigoni.)

Alios cum L. B. a Bandurio et Philippo de Venutis vulgatos in ſuſpectis puto, ut dicetur in ejus numis Latinis.

CORNELIA SVPERA.

Aemiliani me judice conjux. Ejus numum Alexandrinum cum L. A. obiter citat Maffejus. [b])

VALERIANVS SENIOR.

Α. Κ. Π. ΛΙ. ΟΥΑΛЄΡΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. vel:

Α. Κ. Π. ΛΙ. ΟΥΑΛЄΡΙΑΝΟϹ. ЄΥ. ЄΥϹ. id eſt: ЄΥτυχης, ЄΥϹεϐης, *Felix, Pius*, quibus titulis filius quoque Gallienus vivo patre plerumque uſus eſt.

Anni hactenus in catalogis proditi inde ab A usque Z. In ſolo Bandurio video memorari L. H. niſi forte legendum L. A. Neque tamen annus H repugnat, nam eodem hoc anno Valeriani nomine ſignati quoque numi apud Aegas et Auguſtam Ciliciae urbes, et veriſimile eſt, ineunte apud Aegyptios anno H Valerianum nondum a Perſis fuiſſe captum, quae omnia planius docebuntur in ejus moneta Romana.

GALLIENVS.

Α. Κ. Π. ΛΙ. ΟΥ. ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ. ЄΥ. ЄΥϹ. *Imperator Caeſar P. Licinius Valerianus Gallienus Felix Pius.* Eſt haec egigraphe ſecundum modulum paternae, eaque illi ab Alexandrinis vivo patre tributa eſt. In numis ſequentibus inde a L. H. ſeu a morte patris, invaluit ſequens, et conſtanter deinceps retenta:

ΑΥΤ. Κ. Π. ΛΙΚ. ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ. ϹЄΒ.

Deeſt in hac *Valeriani* nomen, quod forte in ſolis his Alexandrinis Gallieno tribuitur. Si plene conſtaret de fide marmoris, quod recitat Muratorius, [c]) poſſent eaedem literae indicare quoque *Verum*, nam in eo Gallienus dicitur VERVS.

Ex typis memorandus unicus:

ΔЄΚΑЄΤΗΡΙϹ. ΚΥΡΙΟΥ. *intra lauream;* in nonnullis ſcriptum infra: L. I. (Muſ. Caeſ.)

Conſpirat haec inſcriptio cum altera Commodi: ΠЄΡΙΟΔος ΔЄΚΑЄΤηρις, et

a) de num. Trebon. p. 99. b) Veron. ill. Part. III. p. 268. c) pag. 253. 6.

Alexandri: ΠΕΡΙΟΔΟϹ. ΔΕΚΑΤΗ. et refertur ad vota decennalia Gallieni.

* * *

Huc distuli examen de palmae ramo in area partis aversae plurium numorum posito. Dixi supra in moneta Alexandri, hunc palmae ramum ante Alexandri imperium non observari, sub hoc demum aversam invadere, sed primum in numis cum L. I., et deinceps constanter iis insertum, atque etiam tum, cum in aversa jam exstat figura palmae ramum tenens, velut Victoria. Abest deinde ex numis omnibus usque ad Gallienum, atque etiam in hujus numis non comparet ante L. I., sed minore in his religione, quam in numis Alexandri; nam per annos I. et IA. stationem, ut lubet, deserit, quam deinceps inde a L. IB. usque ad Gallieni exitum constanter retinet, nisi forte aut Victoria aut aquila adjunctum jam palmae ramum habent. Idem et eadem lege offerunt numi uxoris Saloninae. Inde a Gallieno ramus hic ex moneta Alexandrina exulat, rediturus iterum sub Diocletiano, sed in hoc quoque inde a L. I., fastidito quovis anno anteriore. Cum ergo perpetua lege videamus, dictum ramum anno primum X. pullulare, necesse est, eum non ἀδιαφορως, sed ex certa aliqua causa sic numis insertum. Nullatenus dubitem, renovatam hoc sigillo quotannis memoriam votorum decennalium feliciter solutorum, quae communi per totum imperium religione celebrari mos fuit. Nam si aliud significat, cur in tot aliorum imperatorum numis, Maximini, Gordiani, Philipporum, Decii etc: non comparet? cujus sane alia causa non est, quam quod his omnibus non contigit, ut votorum decennalium licuisset solennia solvere. At, inquies, quid palmae ramo cum votis decennalibus? Expediam. Constat ex copiosis numis Romanis, in his votorum solennibus aliquas Victoriae fuisse partes, sive ex instituto ritu sacro, sive sensu quopiam allegorico. Exstant numi Commodi anni V. C. 938., in quibus Victoria clypeo super palmae trunco posito inscribit VO. DE. id est: VO*ta* DE*cennalia*. In numis Caracallae V. C. 970. Victoria armis insidens clypeum tenet, cui inscriptum VOT. XX. Praetereo ejus generis innumera exempla alia, ac praecipue inferioris aevi aureos, in quibus fere unicus typus Victoria clypeum tenens cum votorum mentione. Horum ergo votorum ut perennis exstaret memoria, Alexandrini palmae ramum, uni fere Victoriae proprium attributum, inde a tempore peractorum decennalium monetae suae sedulo intulerunt. Antequam hinc abeo, monendus lector, secundum varios catalogos hunc ramum jam cum annis B. Δ. H. etc: copulari. Sed horum velim praeconiis diffidas, et potuit viris eruditis idem accidere, quod mihi, qui in catalogo musei Caesarei Gallieni numum promulgaveram cum L. Γ. adstituto palmae ramo, sed qui secundo a me inspectus non gravate L. IΓ. professus est. Addo numum Domitiani tyranni, in quo hic ramus cum L. B. jungitur. Verum in hoc numo plura alia sunt, quae ritum monetae Alexandrinae infringunt, ut mox patebit.

* * *

Anni in Gallieni numis praedicantur

inde a L. A. usque L. IЄ. Vnicum Zoëga cum L. Iϛ. ex museo regis Galliarum recitavit.

SALONINA.

Gallieni uxor. Ejus numi frequentes, et omnes ex lege mariti.

SALONINVS.

Gallieni filius. Ejus numi rari. Epigraphe: Π. ΛΙΚ. ΚΟΡ. ΟΥΑΛЄΡΙΑΝΟϹ. ΚΑΙϹ. ϹЄΒ. aut similiter, de quo addito *Augusti* titulo multa disputabo in numis ejus Romanis. Anni in his hactenus comperti Β. Γ. Δ. Є. ϛ. Ζ.

VALERIANVS IVNIOR.

Gallieni frater. Numos omnes, hucusque Valeriano huic tributos, esse Salonini, in ejus numis Romanis docebo.

MACRIANVS IVNIOR.

Filius Macriani senioris, qui capto a Persis Valeriano ab exercitu imperator Gallieno oppositus est. Patris numos certos non habemus, sed filiorum non paucos, atque inter hos justo numero Alexandriae cusos.

Α. Κ. Τ. Φ. ΙΟΥΝ. ΜΑΚΡΙΑΝΟϹ. Є. ϹЄΒ. in alio apud Bandurium: Α. Κ. ΜΑ. ΦΟΥ. ΜΑΚΡΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. In his notatur L. A. et B., quae omnia explicata vide in numis Romanis Macrianorum.

QVIETVS.

Macriani senioris filius alter, cujus numi Alexandrini perrari.

Α. Κ. Γ. ΦΟΥΛ. ΚΟΥΗΤΟϹ. Є. ϹЄΒ. cum L. A. Reliqua huc pertinentia vide in numis Romanis.

DOMITIANVS *tyrannus.*

Binos Domitianos Aegypti tyrannos statuunt numi, unum, qui imperante Diocletiano aut successoribus defecit, cujus habemus numos Alexandrinos, sed Latine inscriptos, alterum priorem, cujus habemus Alexandrinos Graece loquentes, qui forte idem est cum celebri Macrianorum victore teste Trebellio. Sed de hoc vide plura in numis Impp. Romani commatis post monetam Gal. Maximiani. Hoc loco hujus tantum argumenti numos describam.

ΔΟΜΙΤΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. *Caput radiatum.* ☧ L. B. *Sarapis gradiens d. elata, s. hastam transversam, pone palmae ramus.* AE. III. (Theup. Pellerin Mel. I. p. 235.) In alio: *Victoria.* (Beauvais, Bimard ad Iobert. T. II. p. 57.)

Hi numi secundum plures partes a modo monetae Alexandrinae differunt, I. quod caput fingitur radiatum, quem cultum inde a Nerone nulli aut Augusto, aut Caesari in his numis tribui video. II. quod Sarapis fingitur gradiens, qui in aliis quietus stat. III. quod cum anno B. palmae ramum conjungit, quod esse contra morem vidimus supra in numis Gallieni.

PISO, VALENS.

Vterque per temporarium Macrianorum imperium purpuram in Graecia arripuit. Eorum numos hujus argumenti cum L. A. edidit unus Occo, ex quo eos descripſit Bandurius. Exſpecto praeconem magis idoneum.

ALEXANDER AEMILIANVS.

Sub Gallieno tyrannus in Aegypto. Quae ſit mea de hujus numis Alexandrinis ſententia, vide in numis Romanis.

CELSVS, SATVRNINVS.

Vtriusque numi L. A. vel Δ. inſcripti merx Goltziana vel Occoniana, quo etiam loco habeo numos *HERODIANI* et *MAEONII* ex eadem penu depromptos.

CLAVDIVS Gothicus.

Ejus numi Alexandrini per copiam viles. Inſignem ejus aeneum I. formae vulgavit Pellerinius, [a]) et qui forte hujus claſsis poſtremus eſt cum hoc modulo. Typi in his, ut per omne iſtud aevum, triti cum annis A. B. Γ. Dubia de anno Δ a nonnullis prodito vide in numis Claudii commatis Romani.

QVINTILLVS.

Claudii frater, et in imperio, ſed brevis aevi, ſucceſſor, cujus numum cum L. A. recitabimus in numis Romanis.

AVRELIANVS.

Ejus numi obvii inſcripti:

ΑΤΤ. Κ. Λ. ΔΟΜ. ΑΤΡΗΛΙΑΝΟC. CЄB. vel ſimiliter.

Anni ſunt inde a L. A. usque L. ς., de quorum calculo vide, quae dicentur in numis Romanis.

* * *

Numos hujus claſsis Aureliani, in quorum averſa eſt caput *Vaballathi*, tum et *Athenodori*, et *Zenobiae*, quaere in moneta principum Palmyrenorum, quam Aureliani monetae commatis R. ſubjiciam.

SEVERINA.

Aureliani uxor.

ΟΤΛΠ. CЄΤΗΡΙΝΑ. CЄB.

Anni certi: ЄΤΟΤC. ς. et Ζ. Si fides Arigonio, habuit in ſuis etiam L. A. et L. Β. Reliqua huc pertinentia vide in numis Aureliani Romanis.

M. FIRMVS.

Tyrannus Aegypti imperante Aureliano, et ab hoc ſublatus. Ejus numum a Goltzio editum non moror. At video, ejus alium memorari in muſeo Pembrock: ΑΤΤ. Μ. ΦΙΡΜΙΟC. ЄΤΓC - - *Caput laur.* ℞ L. A. *Mulier ſedens d. ſpicas, ſ. cornucopiae.* (Part. III. tab. 29.) de cujus numi fide judicent, qui viderunt. Hujus tyranni nomine ſigna-

a) Mel. I, tab. XV.

tos fuiſſe numos, teſtatur Vopiſcus in ejus vita.

TACITVS.

Α. Κ. ΚΛ. ΤΑΚΙΤΟϹ. ϹЄΒ. *Caput laur.* ✕ ЄΤΟΥϹ. Α. *typis variis.*

FLORIANVS.

Ejus numi hujus claſsis nondum comperti.

PROBVS.

Α. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΠΡΟΒΟϹ. ϹЄΒ. cum annis inde a L. A. usque L. H. Vterque hic annus extremus rarior, ac quidem poſtremus H antiquariorum ingenia multum torſit, ſed cui facile cum Probi imperio convenire videbis ex iis, quae in ejus numis Romanis diſſeram.

CARVS, NVMERIANVS, CARINVS.

Hujus triadis numos Alexandrinos recitabimus, et explicabimus in numis Romanis. Singulare eſt in numis Cari ΑΦΙЄΡΩϹΙϹ. (*Conſecratio*) *Ara.* In numis Numeriani et Carini: ΛЄΓ. Β. ΤΡΑΙ. (*Legio II. Trajana.*) *Aquila legionaria.* (Banduri. Muſ. Caeſ.) de qua legione Dio: [a]) Τραιανος το δευτερον το Αιγυπτιον, και το τριακοϛον το Γερμανικον, ἁ και ἀφ' ἑαυτꙋ ἐπωνομασεν. *Trajanus* legionem *II. Aegyptiam, et XXX. Germanicam* inſtituit, *quibus a ſe nomen dedit.*

DIOCLETIANVS.

Ejus numi obvii.
ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. vel:
Α. Κ. Γ. ΟΥΑΛ. ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ.
Ex omni ejus numorum apparatu unicum reperio memoratu dignum:
L. H. vel ЄΝΑΤΟΥ. *Spes gradiens, in imo* Δ. (Muſ. Caeſ.)

Quid ſolitaria litera in imo poſita ſignificet, incertum; an ſignum eſt officinae monetariae? an indicat conſulatum IV., quem conſulatus numerum revera per annos Alexandrinos VIII. et IX. tenuit, eodem modo, quo legitur in numis Commodi: L. ΚΓ. ΥΠΑΤΟϹ. ΤΟ. Δ.?

In numis L. I. notatis palmae ramus aream invadere incipit ex cauſa, quam in Gallieni numis indicavi.

* * *

Diocletiani numi incipiunt a L. A. et poſtremus Bandurio cognitus fuit L. IB. Teſtatur Pellerinius, in ſuo theſauro ſerie perpetua exſtare ejus numos a L. A. usque L. IЄ. [b]) et forte hoc anno, niſi alter poſterior aliquando reperiatur, feriri numi Alexandrini deſiverunt, de quo agam plura paullo infra poſt numos Achillei.

VAL. MAXIMIANVS.

Hujus quoque principis obvii.
ΜΑΞΙΜΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. vel:
Α. Κ. Μ. Α. ΟΥΑ. ΜΑΞΙΜΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. typis tritis.

---

a) L. LV. § 24. b) Mel. I. p. 237.

* * *

Ejus anni proditi a L. A. usque L. I. Sed L. IA. citatur ex museo S. Floriani, quem deinde reperit quoque cl. Zoëga, et testatur Bimardus, tres cum hoc anno fuisse in museo Rothelin. [a]) Auctiores numeros non reperio nisi apud auctores parum idoneos. Annos hos derivari ab exordio imperii Maximiani, non Diocletiani, docet annus A; nam Maximianus Augusti titulum nonnisi currente Diocletiani anno B accepit. Reliqua vide paullo infra.

CONSTANTIVS Chlorus.

Hujus numi perrari.

ΦΛΑ. ΚωΝCΤΑΝΤΙΟC. Κ. in nonnullis corrupte ΚωCΤΑΝΤΙΟC.

Annos habemus L. A. B. Γ. Δ. (Stosch, Zoëga.) Hi quoque anni a tempore, quo Chlorus dictus est Caesar, ducuntur, non ab exordio Diocletiani, cujus jam exemplum in moneta Aelii Caesaris vidimus. Chlorus adscitus est Caesar Kal. Mart. V. C. 1045., quo tempore currebat Diocletiani annus H.

GAL. MAXIMIANVS.

Numi minus obvii.

ΓΑΛ. ΜΑΞΙΜΙΑΝΟC. Κ.

Anni: L. A. B. Γ. Δ. (Mus. Caes. Zoëga.) De horum calculo idem cense, quod de annis Chlori.

* * *

ACHILLEVS.

Imperante Diocletiano Aegypti tyrannus, et ab hoc denique victus caesusque. Vide de hoc veterum testimonia apud Tillemontium. (ad annum Christi 292 et 296.) In solis numis, quos continuo citabimus, habet nomina *L. Epidii.*

ΑΥΤ. Κ. Λ. ЄΠ. vel ЄΠΙΔ. ΑΧΙΛΛЄΟC. CЄΒ. in aliis: ΑΥΤ. Κ. Λ. ΑΧΙΛΛЄΟC. ЄΥC. ЄΥΤ. CЄΒ. adduntur anni L. Γ. Δ. Є. Ϛ.

Numos hos in Thesauro suo protulit Goltzius, atque ex hoc in catalogos suos recepere Occo, et Mediobarbus. Eorum fides suspecta jam fuit Bandurio, quin eos serius in commentis Goltzianis putavit, [b]) ac merito. Quis enim sibi facile persuadeat, ejus tyranni numos omnino quatuor varios in artis nostrae incunabulis cognitos fuisse Goltzio, deinceps ne unum quidem omnibus? Quocirca cum Goltziana omnia pro instituto meo negligam, eorum rationem non habuissem, nisi nuper cl. Sestinius eorum binos cum simili inscriptione, et annis Δ, Є promulgasset, addito, repertos fuisse in Aegypto, et esse fidei nullatenus suspectae. [c]) At enim mirum quoque, ejus binos repertos fuisse Sestinio, cum hactenus musea hoc numorum genere instructissima, Theupolianum, Arigonianum, Caesareum, Borgianum ejus nullum possint jactare, neque vel unum reperire potuerit solertissimus Zoëga, qui clarissimas

---

a) ad Iobert. T. II. p. 56. b) in praefat. ad Tomum I. c) Lettere T. IV. p. 132.

gazas, ac Lutetiae quidem regiam, Pellerinianam, et Denneryanam Alexandrinae monetae caufa pertinaci labore eft fcrutatus. Nolim viro erudito tantum fortunae morofius negare; tamen permiffum mihi puto nonnihil praeconio huic diffidere, atque iftud tanto confidentius, quia eodem in opere, quo hi Achillei numi proponuntur, plura memorantur ejusdem indolis miracula, v. g. M. Antonius in numo Longoftaletarum, M. Agrippa et uxor Iulia in numo Ephefi, Meffalina Neronis in numis Ephefi et Thyatirae, Vitellius in numis Macedonum, Ilienfium, et Sardium, Did. Iulianus in numis Aphrodifienfium, Alexandrino, et coloniae Apameae Bithyniae, Pefcennius in binis Alexandrinis, Gordianus Africanus junior in numo Edeffae Mefopotamiae, Macrianus pater in Alexandrino, et nunc Achilleus in numis binis, quos praeter Goltzium nemo alius vidit. Omnium horum imperatorum, quos hic defcripfi, aut nullus hactenus repertus eft commatis peregrini, aut vix finguli, et en tibi tantum agmen vel uni confpectum. Qui longiorem conquirendis numis impendit operam, facile ufu edoctus fuit, falfariorum artem maxime in fingendis imperatorum capitibus fuiffe occupatam, et quidem fic, ut caput imperatoris, quod eft in numo vere antiquo, in caput alterius imperatoris, fed in numis rari, fubtili artificio immutarent. Ad Achillei numos ut revertar, eis tamdiu in genuinorum catalogo negandum locum exiftimo, donec de eorum fide certioribus argumentis conftiterit.

* * *

Omnium confefsione haec numorum Alexandrinorum clafsis fub Diocletiani imperio defiit, nam in idem referuntur etiam numi Val. Maximiani, et utriusque Caefaris Chlori et Gal. Maximiani, atque in idem referemus etiam numos Achillei cum annis Γ. Δ. Є. ς. hactenus foli Goltzio cognitos, fi aliquando magis ftabilitam eorum fidem intellexerimus, nam is Diocletiano imperante fummum fibi in Aegypto honorem adrogavit, et victus amifit. Quemadmodum in hoc, ut dixi, conveniunt omnes, ac praeterea, abolito hoc numorum genere mox Alexandriae monetam Auguftorum Caefarumque Latine infcriptam fignatam effe, fic, quo iftud anno factum, varie difputatur. Iftud in annum Diocletiani faltem XVI. differt Gallandus, quia exftant ejus numi Alexandrini usque ad L. I., quibus deinde addendi memorati VI. anni Achillei.[a]) At enim iftud Gallandi argumentum hac noftra aetate non audimus, qua numos habemus cum annis Diocletiani pofterioribus usque ad L. IЄ., et qua exigua jam fides habetur Goltzio fingulares nobis numos promulganti. Atque ex eadem lege Gallandi, fi his annis XV. Diocletiani addendi effent anni VI. Achillei, fequeretur, tyrannum hunc a Diocletiano victum poftremo imperii anno, quo jam quietem refpexit, ut docet hiftoria. Bandurius victum caefumque Achilleum V. C. 1049. ftatuit,

a) B. L. T. I. Hift. p. 253.

atque tum multatam libertate Aegyptum numos niſi Latinos deinceps non cudiſſe conjicit. [a]) Verum Bandurio poſtremus Diocletiani annus ex numis cognitus fuit IΓ. Horum ego exempla veritus non audeo definire aut annum, qui Graecis his numis in Aegypto poſtremus fuit, aut annum dejecti Achillei, ne emerſurus forte olim Diocletiani numus cum L. IS. meo quoque calculo fatalis ſit. Coepit Diocletiani annus IЄ, ſeu poſtremus Alexandrinus hactenus nobis cognitus in neomenia Thot V. C. 1051. P. X. 298. Signati deinceps Alexandriae numi copioſi, ſed, ut dixi, Latini, et ad modum Romanum exacti, quorum criterium conſtituunt ſubjectae literae ALE. Etiam deinceps typi, quos imperavit Roma, raris patriae ſuperſtitionis exemplis, quae tamen Iuliano imperante caput iterum altius extulit, ut in ejus moneta docebimus.

* * *

Ne quid deſideretur, quod ad Alexandriam numismaticam pertinet, notandum, exſtare numos, in quibus Alexandrinorum cum aliis urbibus concordia notatur.

Cum *Epheſiis* in numo Ant. Pii, in quo Sarapis et Iſis ſtantes Alexandriam indicant.

Cum *Samiis* in numo Gordiani, typo Iſidis ſtantis.

Sed numi hi non Alexandriae, ſed Epheſi et in Samo percuſsi ſunt. Alexandrinus tamen eſt, qui non quidem inſcriptione, ſed typis Apollinis Mileſii, et geminae Nemeſis concordiam cum Mileſiis et Smyrnaeis profitetur, quem vide ſupra in numis Antonini Pii.

a) Num. Impp. T. II, p. 109.

NVMORVM AEGYPTIORVM
CLASSIS III.
DE NVMIS NOMORVM.

Praeter Alexandrinos, quos modo peregimus, numos, qui communis totius Aegypti moneta haberi poſſunt, exſtant alii, qui nomorum, aut, etſi rarius, urbium Aegypti nomina praeferunt. Eſt autem *nomus* idem, quod praefectura. Plinius: [a]) *Dividitur* Aegyptus *in praefecturas oppidorum, quas NOMOS vocant.* Atque haec appellatio obvia eſt in Strabone, aliisque veteribus. Vocantur autem nomorum numi, quia, cum vocabulum in his totum perſcriptum eſt, fere conſtanter adjectivi formam habet, ut: ΠΡΟCѠΠΙΤΗC. CΑЄΙΤΗC. etc. quo ſubaudiri vocabulum νομος, propalam docent numi duo primae formae, quos Belleyus ex muſeo Pellerinii citat: [b]) qui inſcribuntur ΝΟΜΟC. ΜЄΜΦΙΤΗC, et ΝΟΜΟC. ΜЄΝΔΗCΙΟC, quibus adde ΝΟΜΟC. CΑЄΙΤΗC in numo, quem infra citabo. Vaillantius, eumque ſecuti alii in nonnullis ſimilibus legerunt ΚΟΠΤΙΤΩΝ. ΛЄΟΝΤΟΠΟΛЄΙΤΩΝ. ΜЄΝЄΛΑΙΤΩΝ, verum omnes hi numi adcuratius inſpecti aut decurtatum offerunt vocabulum, ut: ΜЄΝЄΛΑЄΙΤ., aut plenum, ut: ΚΟΠΤΙΤΗC. ΜЄΝЄΛΑΙΤΗC. etc. quem errorem jam perſtrinxit Barthelemyus. [c]) Inſcriptum urbis nomen habes in ΝΑΥΚΡΑΤΙC, et ΟΑCΙC. Subſtantivorum rationem in numis ſequuntur nomi ΑΡΑΒΙΑ, et ΛΙΒΥΗ.

Hujus claſsis numi non habentur, niſi cum capite Trajani, Hadriani, Antonini, et M. Aurelii, ſed qui in his Caeſar tantum dicitur, et capite nudo fingitur, unde patet, ejus numos imperante Antonino percuſſos. Adduntur anni imperii, et ſunt tantum primae, tertiae, et quartae formae, de quibus ut tutius judicari poſsit, en deſcriptam hic eorum rationem.

Trajani: Cum hujus capite plurium nomorum moneta cognita. Omnes ſunt aenei I. formae, omnes, demptis perpaucis, offerunt annum ΙΓ.

Hadriani: Hujus maximus numerus. Si pauciſsimos eximas, reliqui omnes habent annum ΙΑ. Spectata forma om-

a) L. V. § 9. b) B. L. T. XXVIII. p. 529. c) B. L. T. XXVI. p. 550.

nes ſunt III. formae demptis paucisſimis. Sunt tamen ex his aliqui voluminis magis contracti, quos moduli IV. vel V. dicere poſsis, quo a prioribus formae III. diſtinguuntur, ac praeterea quod ea parte, qua caput eſt, inſcriptione carent, credo propter voluminis exiguitatem. Horum quinque poſſedit Pellerinius, quos locis ſuis indicabo.

Antonini. Hujus plurium nomorum numi reperti omnes I. formae, niſi quod Vaillantius numum Tentyritis II. formae facit. In his plerumque anni H, vel IH. raris aliis.

M. Aurelii, ut dixi, adhuc Caeſaris, quatuor nomorum numos habemus, omnes I. formae. Anni in his expreſſi referuntur adeo ad imperium Antonini. Cum hoc nomorum numi ſaltem genuini deſinunt, poſteriores alii malae fidei convicti, cujus exemplum inſigne in numo Titianae adfert Barthelemyus. [a])

Cum tantam viderent eruditi ejusmodi numorum copiam Hadriano dedicatorum, et in quibus omnibus annus tantum IA notatur, dignum ipſis viſum, in veram ejus cauſam inquirere. Vaillantius cenſuit, numos hos in variis nomis percuſſos, cum Hadrianus peragrata Arabia teſte Spartiano Peluſium venit, quod ait contigiſſe anno ejus XI, ſeu IA. [b]) Verum cum haec Hadriani profectio a chronologis ſaltem in annum ejus imperii XIII. differatur, ſecundum Alexandrinos XV., opinatur Belleyus, Hadrianum anno XI. iter in Agyptum ſuſcepiſſe diverſum ab illo, quod biennio poſt ſuſceperat. [c]) Addit cauſam aliam, Hadrianum forte hoc anno vetera Aegypti urbium privilegia confirmaſſe, et addidiſſe nova. Harum nulla Pellerinio idonea videtur. Nam praeterquam quod ſingulae idoneo fundamento deſtituuntur, obſervare etiam jubet, non modo uno eodemque ſingulos anno cuſos, verum etiam, quamvis nomorum nomina prodant inter ſe maxime diſsitorum, tamen tam religioſe et materia, et volumine, et literarum poſitione et pondere conſpirare, ut, quamvis varient typis et nomorum inſcriptione, tamen indubitatum videri debeat, omnes in una eademque officina, et uno conſilio, quo nomi omnes comprehenderentur, percuſſos. Quare conjicit, Hadrianum fors revera anno imperii ſui XI. intendiſſe in Aegyptum iter facere, atque eum in finem, ut populum ſuapte ad res novas paratum ſibi demereretur, iſtud monetae genus omnia nomorum nomina complexum uno loco parari ac diſtribui juſsiſſe, quod in tenues eorum ſumptus ſufficeret. [d])

Nemo non videt, in enucleando hoc dubio hactenus nihil praeter conjecturas adlatum, easque admodum imbecilles. Pellerinio ſi quis adſentire volet, is rationem etiam adferat, cur in Trajani numis fere perpetuo recurrat annus IΓ. perinde ac in Hadriani moneta annus IA. An etiam ille ſimili conſilio hos curavit numos feriundos? Lubenter quidem ejus ſententiae ſubſcribo, numos hos omnes eodem loco

a) l. c. b) Aeg. num. p. 213. c) B. L. T. XXVIII. p. 528. d) Additions p. 85. ſeq.

ſignatos, perinde atque indubitatum mihi videtur, numos omnes argenteos coloniarum Corinthi ex una, non diverſarum urbium officina exſtitiſſe; at quis utriusque conſilii auctor, quis finis fuerit, nihil hactenus ab eruditis probabile adlatum eſt. Erud. Zoëga conjicit, eos cuſos ad celebrandum exactum imperii Hadrianei decennium. [a]) Non adverſarer praeclarae huic conjecturae, niſi huic item adverſarentur laudati continuo Trajani numi. Iſtud interea certum, inſignem aliquam, et quae univerſam Aegyptum concerneret, fuiſſe cauſam monetae tam ſibi omnibus partibus ſimilis Hadriano dedicatae.

Primus Vaillantius numos hos digeſsit in opere, quod *Aegyptum numismaticam* inſcripſit, et calci ſuae Lagidarum hiſtoriae adjecit. Eum catalogum auxerunt Arigonius, muſeum Theupoli, Pellerinius, ac praecipue Belleyus peculiari diſſertatione, [b]) auxi et ipſe ego repertis nomis aliquot hactenus ignotis, multo vero nuper liberalius cl. Zoëga in numis ſuis Aegyptiis, ut adeo poſt praevios hos conatus aliud neceſſe non habeam, quam eos in unum coactos ob oculos ſiſtere. Qui in rem ſuam plura volet, adeat auctores citatos.

ALEXANDRIA.

Hadriani. Ⲭ ΑΛΕΞ. L. IA. *Vir barbatus habitu militari ſtans d. haſtam, ſ. quadrupedem, in area aſtrum.* AE. III.

His verbis numum hunc ἀνέκδοτον, et recens illuſtri muſeo em. Card. Borgiae illatum nuperrime mecum communicavit non minus eruditione, quam humanitate inſignis Zoëga. Alexandriae numum ad eam formam compoſitum, cujus eſſe ſolet moneta nomorum Aegypti, cujus nunc catalogum exhibeo, nunquam mihi in mentem veniſſet aliquando repertum iri. Neque enim aut Strabo, aut Plinius, qui nomorum Aegypti catalogum dedere, Alexandriam cum adſito huic agro in nomorum numerum retulere, neque etiam ab alio iſtud factum comperit adcuratiſsimus Cellarius, praeterquam a Ptolemaeo, a quo memoratur Ἀλεξανδρέων χώρας νομός, *regionis Alexandrinorum nomus.* In cauſa fuerit, quod haec urbs velut omnium Aegypti nomorum et caput, et moderatrix eſt habita. Ceterum hic numus, quod modum habet cum tot aliis monetae hujus claſsis Hadrianeae communem, nihil obſervatu dignum offert.

AE. unicus.

ANTAEOPOLITES.

In Thebaide ad litus Nili orientale, urbs ſic vocata ab Antaeo, quem teſte Diodoro Siculo Hercules Oſiridis aetate interemit.

Hadriani. Ⲭ ANTAIO. L. IA. *Sarapis ſtans d. haſtam, ſ. crocodilum.* AE. III. (Belley ex Muſ. Pellerin. B. L. T. XXVIII. p. 530.)

Ad ſimilem ſuum numum refert Zoëga ex Plutarcho, [c]) Typhonem ab Oro fugatum prope Antaeopolin in crocodilum ſe convertiſſe.

AE. RRRR.

---

a) Num. Aeg. p. 113. b) l. c. c) de Iſ. et Oſir.

APHRODITOPOLITES.

Ad litus orientale Nili ſupra Delta. Strabo eam in Arabia Aegypti locat, additque, per religionem vaccam albam ibi nutritam fuiſſe.

Trajani. ☧ ΑΦΡΟΔЄΙΤΟΠΟΛΙΤΗϹ. L. IΓ. *Templum diſtylum, intra quod mulier ſtans inter duas Sphinges baſi impoſitas d. idolum tenet.* AE. I. (Theupoli p. 1309. Belley l. c. p. 533.)

Veriſimile eſt, eſſe templum Veneris Nephtyos, quam Aphroditopoli cultam narrat Plutarchus. [a])

AE. RRRR.

APOLLONOPOLITES.

Binae a geographis in Aegypto memorantur *Apollinis urbes*, una *Major*, ſita ad litus occidentale Nili ſupra Latopolin, cujus incolas Aelianus partem Tentyritarum facit, eosque aeque ac hos crocodilis extreme infenſos. [b]) *Minor* altera ad litus orientale in Thebaide. Ad utram pertineant numi hoc nomine inſcripti, non ſatis in omnibus expeditum.

Hadriani. ☧ ΑΠΟΛ. L. IA. *Apollo ſuccincto habitu gradiens d. telum ex pharetra promit, ſ. arcum.* AE. III. (Vaill. Aeg. num.)

Ad quam ex binis urbibus hoc nomine praeditis referendus ſit hic numus, non liquet. Apollinis typus utrique convenit.

* * *

Ejusdem. ☧ ΑΠΟΛ. L. IA. *Mulier ſtans d. pateram ſuper ara, ſ. cornucopiae.* AE. III. (Vaill. num Graec.)

Ejusdem. ☧ ΑΠΟΛΛΩΝ. L. IA. *Oſiris ſtans d. capiti admota, ſ. aquilam.* AE. III. (Zoëga p. 393.)

Neque hi numi inter binas urbes diſcernunt.

* * *

Antonini. ☧ ΑΠΟΛΛΩΝΟΠΟΛΙΤΗϹ. *Vir ſeminudus ſtans d. haſtam, ſ. accipitrem.* AE. I. (Pellerin Mel. I. p. 229.)

Hunc numum non dubito ad Apollonopolitas majores pertinere. Narrat Aelianus, [c]) Tentyritas ſummo odio proſequi crocodilos, et accipitri ſummos impendere honores, cujus naturam igni adſimilant. At idem paullo ſupra Apollonopolitas partem Tentyritarum dixit et crocodilis inimicos. [d]) Ergo Apollonopolitae accipitris honores cum Tentyritis communes habuere. Revera Tentyritarum numi accipitrem etiam ſiſtunt.

AE. RRR.

ARABIA.

Duplex in Aegypto Arabia diſtinguenda eſt, una is tractus, qui ex Delta ſurſum aſcendenti Nilo et mari rubro intercipitur, in quo lapis porphyrites gignitur. De hac Arabia prolixe egi in meis numis vett. p. 295. Altera nomus fuit poſitus extra Delta ad litus orientale Nili, cujus caput fuit Phacuſa teſte Ptolemaeo. Ad poſteriorem hanc Arabiam pertinent numi ſequentes:

Trajani. ☧ ΑΡΑΒΙΑ. L. IΓ. *Mulier*

a) l. c. b) Nat. anim. L. X. c. 21. c) Nat. anim. L. X. c. 24. d) cap. 21.

turrita binos infantes lactans. (Harduin Num. ill. ſub *Arabia.*)

Hadriani. ☧ APABIA. L. IA. *Mulier ſtans d. ſpicas*, *ſ. facem.* AE. III. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 531.) In alio: *Caput muliebre turritum.* AE. III. (ibid.) In alio: *Mulier turrita binos infantes lactans.* (Harduin l. c.)

Priori ex citatis ſimilem cum capite Hadriani in numis ſuis Graecis vulgavit Vaillantius, ſed eum Arabiae provinciae juxta Palaeſtinam ſitae largitus eſt, quem adeo jure perſtrinxit Belleyus, quia hi numi fabrica, forma, et epigraphes modo cum reliquis nomorum numis conſpirant. Eſſe tamen Arabiae Aſiae aliquos numos tribuendos, in ejus moneta dictum.

AE. RRR.

ARSINOITES.

Arſinoes nomine binae fuere in Aegypto urbes ſic dictae a reginis Aegypti, una ſita in intimo receſſu ſinus Arabici, quam Strabo appellatam item *Cleopatriden* adſerit, nimirum mutato Cleopatrae cujuspiam ambitione nomine. [a]) Altera ſita in ripa Nili occidentali ſupra Memphin prope lacum Moeriden in nomo cognomine, urbs inſignis cum a praeſtantia ſoli, tum a prodigiis labyrinthi, pyramidum, et lacus Moeridis, de quibus vide Strabonem, Plinium, Melam. Vtri tribuendi ſint numi Arſinoes nomine inſignes, continuo indagabimus.

Trajani. ☧ APCINOITHC. L. IΓ. IΔ. *Iuppiter ſtans d. caput velatum, ſ. haſtam.* AE. I. (Vaill. num. Graec. Zoëga.)

Hadriani. ☧ APCINOI. L. IA. *Caput muliebre velatum imminente loto.* AE. III. (Muſ. Caeſ.)

Ejusdem, *ſine epigraphe.* ☧ APC. L. IA. *Crocodilus.* AE. IV. (Muſ. Caeſ.)

Peccat Vaillantius, qui utramque Arſinoen mox memoratam nomum facit. Enimvero Plinius binos nomos Arſinoites recitat, ſed utrumque in litore Nili Libyco proxime Memphin locat, [b]) nimirum ut idem continuo duplicem Oaſiten adſerit. Alteram vero Arſinoen, quae et Cleopatris, fuiſſe nomum, ex veteribus vix probaverit. Priores ergo duos pertinere ad Arſinoen, quae et nomus fuit, ipſa ſcripturae ratio APCINOI. et APCINOITHC. ſatis eloquitur.

Sed non minus certum eſt, tertium quoque numum, etſi ſolo APC. notatum, ad eandem Arſinoen Moeridi lacui adſitam pertinere praecipiente illud typo crocodili. Audi Strabonem: [c]) *Arſinoe olim* Crocodilorum urbs *dicebatur; in hoc enim nomo mirum in modum colitur crocodilus, et eſt ſacer apud eos, in lacu quodam ſeorſim nutritus et ſacerdotibus manſuetus*, et paullo infra: *Arſinoitae crocodilos colunt, et propterea foſſam habent crocodilis plenam et Moeridem lacum, nam eos venerantur, et ab iis abſtinent.* Herodotus eam vocat *Crocodilorum urbem*, et lacui Moeridi adſtitutam, [d]) nondum nimirum ejus aetate inducta Arſinoes appellatione. Huic adde Aelianum. [e])

---

a) L. XVII. p. m. 1156. b) L. V. § 9. c) L. XVII. p. m. 1165. d) L. II. c. 148.
e) Nat. anim. L. VI. c. 7. et L. X. c. 24.

Caput numi II. non dubitem esse Arsinoes ejus, quae fuit Ptolemaei II. soror et conjux, a qua huic nomo factum nomen testatur Pausanias. [a])

AE. RR.

ATHRIBITES.

In Delta, et ejus fere medio ad fluvium cognominem.

Trajani. X ΑΘΡΙΒΙΤΗC. L. IΓ. *Figura stolata stans d. avem, s. hastam.* AE. I. (Zoëga.)

Hadriani. X ΑΘΡΙΒ. L. IA. *Mulier stans d. avem.* AE. III. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 528. Theupoli.)

Videri posit, quod mulier dextera tenet, esse murem araneum, quem in hoc nomo adoratum scribit Strabo, nam in minutis his numis exigua signa minus plerumque distingui possunt. Tamen certam avim tuetur Zoëga. (pag. 116.)

AE. RRR.

BVBASTITES.

Ad brachium Nili maxime orientale dictum Bubasticum. Dianae cultus hic viguit teste Herodoto, [b]) quae Ovidio dicitur: *Sanctaque Bubastis*, [c]) nisi haec Isis potius est, quae apud Diodorum Sic. de se praedicat: *mihi Bubasta urbs condita est.*

Hadriani. X ΒΟΥΒΑC. L. IA. *Mulier stans d. avim.* AE. III. (Belley l. c. p. 534.)

AE. RRRR.

BVSIRITES.

In Delta ad fluvium cognominem.

Hadriani. X ΒΟΥCΙ. L. IA. *Osiris stans cum loto supra caput d. cervum, s. hastam.* AE. III. (Vaill. Aeg. num.) In alio: *Isis stans d. florem.* AE. III. (Arigoni.)

Antonini. X ΒΟΥCΙΡΙΤ. L. H. *Sarapis stans d. bovem gerit.* AE. I. (Patin musf. Mauroceni.)

Teste Herodoto [d]) in hac urbe maximum fuit Isidis templum, et secundum Stephanum [e]) dicebatur illic Isis Busirin sepelivisse, injiciens eum in ligneam bovem.

AE. RRRR.

CABASITES.

In Delta ad fluvium Thermuticum.

Hadriani. X ΚΑΒΑCΙ. L. IA. *Osiris stans d. cervum, s. hastam.* AE. III. (Vaill. Aeg. num.)

Vide non absimiles alios apud cl. Zoëga.

AE. RR.

CANOPVS.

Prope ostium Nili maxime occidentale, dictum ab urbe Canopicum. Nomen traxit a Canopo Menelai huc post bellum Trajanum delati gubernatore hic sepulto, ac pro deo habito, ut referunt Strabo, Tacitus, Solinus, Suidas, aliique, sed quod tanquam fabulosum ridet Aristides rhetor. [f])

---

a) L. I. c. 7. b) L. II. c) Met. L. IX. v. 690. d) L. II. c. 59. e) in Βουσιρις. f) Orat. T. II. p. 359.

Hadriani. Ӿ KANΩ. L. IA. *Canopus, seu caput velatum et loto ornatum amphorae impositum.* AE. III. (Vaill. Aeg. num.)

De origine Canopi, seu signorum amphorae impositorum lege ridiculam fabulam apud Suidam, [a]) qui eam ex Ruffini hist. eccl. L. XI. c. 26. exscripsit, quam Canopi de Igne, Persarum deo, victoriam vide graphice expressam in gemma Basilidiana Ioannis Macarii. [b]) Item de his Vitruvius: [c]) *Qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum, ostendunt, omnes res e liquoris potestate consistere. Itaque cum hydriam tegunt, quae ad templum aedemque casta religione defertur, tunc in terra procumbentes manibus ad coelum sublatis, inventionibus gratias agunt divinae benignitatis.*

AE. RRRR.

COPTITES.

In Thebaide ad litus Nili orientale. Nomen Plutarchus derivat a κοπἶω, quae vox apud Aegyptios *privationem* notat; nam Isis audita hic loci Osiridis morte cincinnum sibi luctus caussa abscidit. [d])

Trajani. Ӿ ΚΟΠΤΙΤΗϹ. L. IΓ. *Osiris stans loto superne ornatus d. hastam, s. cervum.* AE. I. (Vaill. Aeg. num. Zoëga.)

Capris silvestribus magnos a Coptitis honores impendi refert Aelianus. [e])

Hadriani Ӿ ΚΟΠΤ. L. IA. *Sarapis stans d. extenta, s. hastam.* AE. III. (Vaill. num. Graec.) In alio: *Sarapis stans d. extenta animal quadrupes.* AE. IV. (Theupoli.) In alio: *Saturnus velatus cum globo super caput stans d. hinnulum, s. harpam.* AE. III. (Zoëga.)

AE. RR.

CYNOPOLITES.

In insula Nili in heptanomide. In hoc Anubin, seu caninum deum praecipue coli tradit Strabo, quae, reor, verior caussa est, cur nomus hic a cane nomen traxerit, quam quae ab Aeliano adstruitur. [f])

Hadriani. Ӿ ΚΥΝΟ. L. IA. *Anubis stans d. sistrum, s. caduceum.* (Vaill. Aeg. num.)

Alius, sed AE. IV. (Pellerin Additions p. 92.)

AE. RRRR.

DIOSPOLIS MAGNA.

Plures produntur per Aegyptum Diospolis nomine urbes, quarum celebriores *Diospolis Magna* et *Parva.* Illa eadem cum Thebis fuit, sita versus Aethiopiam ad ripam Nili orientalem. Plinius: *Celebratur Diospolis magna, eadem Thebe, portarum C. nobilis fama.* Alia testimonia vide apud Cellarium. Parva est in adversa ripa, sed nonnihil magis infra, de qua Ptolemaeus: *Diospolites nomus superioris Aegypti, et metropolis Diospolis parva.* Consentit et Strabo.

Vtrique Diospoli sui videntur numi

a) in Κανωπος. b) Abraxas tab. XX. c) in praef. ad L. VIII. d) de Is. et Osir. e) nat. anim. L. X. c. 23. f) l. c. c. 45.

tribuendi. *Magna* propter additum μεγάλης titulum certos ſuos habet. *Parvae* conjicio tribuendos eos, qui hoc titulo abſtinent, quos infra deſcribam.

Hadriani. ꭗ ΔΙΟΠΟΛΙ. ΜЄ. L. ΙΑ. *Imperator eques pacificatoris habitu.* AE. III. (Vaill. Aeg. num. Theup.) In alio: *Sarapis ſtans d. cervum.* (Vaill. num. Graec. Theup.) In aliis *pro* ΜЄ. *eſt* M. *tantum. Omnes* AE. III. (Muſ. reg. Chriſtinae, Theupoli.)

AE. RR.

DIOSPOLIS PARVA.

Situm mox deſcripſi.

Hadriani. ꭗ ΔΙΟΠ. L. ΙΑ. *Oſiris ſtans d. haſtam, ſ. bovem.* AE. III. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 535.)

Antonini. ꭗ ΔΙΟΠΟΛЄΙΤΗϹ. L. Η. *Mulier eques capite turrito d. ſerpentem.* AE. I. (Belley l. c.)

Binos hos numos huic Dioſpoli tribui debere cenſeo, quia in iis το ΜЄγας omittitur, quo vocabulo magna a cognomine parva diſcernitur, ut diximus.

AE. RRRR.

GYNAECOPOLITES.

Prope Alexandriam ad litus occidentale oſtii Canopici. Ejus meminere Strabo, Plinius, Stephanus, diſsimulavit Ptolemaeus, ſed qui nomum Andropolitem prodidit, quem reticuerunt illi. Quare conjecit Cellarius, videri nomum eundem, ſed qui vetus nomen Gynaecopolitis in auſpicatius Andropolitis mutaverit. At falli virum eruditum, eumque nomum adhuc Ptolemaei aetate dictum fuiſſe Gynaecopoliten, numus ſequens huic geographo ſynchronus teſtatur.

Hadriani. ꭗ ΓΥΝΑΙΚ. L. ΙΑ. *Mulier ſtans d. canem, ſ. veſtem colligit.* AE. III. (Zoëga p. 393.)

AE. RRRR.

HELIOPOLITES.

Paullo ſupra Delta in Arabia. Ejus urbs Heliopolis clara a remotiſsima inde aetate, nam jam in Pentateucho memoratur nomine *On*, et de qua praeter plures alios Philo Iudaeus: [a]) Ων, ἡ ἐστιν Ηλιȣπολις, a templo Solis et Mnevi bove ibi nutrito, a literarum ſtudiis, a templo ibi ab Onia ritu Hieroſolymitani aedificato, et phoenice ave, quae omnia fuſius explicui, cum ſequentem numum ſingularem ex muſeo Mediceo ederem. [b])

Hadriani. ꭗ ΗΛΙΟΠ. L. ΙΑ. *Sarapis ſtans d. cervulum, ut videtur.* AE. III.

AE. RRRR.

HEPTANOMIS.

Inter ectypa Arigoniana exſtat numus

Hadriani. ꭗ ЄΠΤΑΚΩΜ. L. ΙΑ. *Accipiter ſtans.* AE. III.

Cl. Zoëga feliciter et acute vidit, pro hoc nullius ſenſus vocabulo legendum ЄΠΤΑΝΟΜ. et eſſe numum Heptanomidis provinciae ſupra Delta incipientis, et primum nomos ſeptem, unde

a) de poſterit. Caini. b) Num. vett. p. 295.

et nomen tulit, deinde et plures complexae. Vide Cellarium.

AE. RRRR.

HERACLEOPOLITES.

Duplex fuit Heracleopolis, una *parva* ad alveum Bubafticum, altera *magna* in nomo cognomine fito in infula Nili fpatiofa fupra Memphin. Ad hanc pofteriorem numi fequentes videntur revocandi.

Hadriani. Ӿ HPA. L. IA. *Caput Sarapidis cum loto, prae quo ibis.* AE. III. (Vaill. num. Graec.)

Ejusdem. Ӿ HPAK. L. IA. *Caput Herculis diadematum.* AE. III. (Muf. Stofch, Neumann.)

Ejusdem. Ӿ HPAKΛЄѠΠΟΛΙΤΩΝ. L. IΔ. *Mulier capite tutulato infidens faxo, d. ori admota, f. facem.* AE. I.

Ita numum depictum video apud Arigonium. Non dubito, proponi Harpocratem, fecundum ea, quae dixi in prolegomenis ad numos Alexandrinos cap. I. In urbis vocabulo literae poftremae ΩN aut perperam funt adjectae, aut in folitum HC mutandae.

AE. RR.

HERMONTHITES.

Supra Thebas in litore Nili occidentali.

Hadriani. Ӿ ЄPMѠNΘ. L. IA. *Vir ftans d. haftam, f. leonem.* AE. III. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 536.)

In Theupoliano idem dicitur finiftra tenere aquilam, et talis eft etiam in numo Oudineti, qui primus hujus nomi numum ex gaza regia vulgavit. [a]) Revera Strabo et Stephanus Iovis Hermonthitis meminere, quo loco de hoc nomo loquuntur.

AE. RRR.

HERMOPOLITES.

Hermopoles tres in Aegypto ftatuuntur, una obfcurior in infula alvei Thermutici, altera cognomine *parva* ad alveum Nili maxime orientalem, tertia nomine *magna* in heptanomide ad ripam Nili occidentalem, et nomo cognomine. Poftremae huic verifimilius tribuentur numi fequentes:

Hadriani. Ӿ ЄPMOΠOΛITHC. *vitiato anno. Vir barbatus palliatus cum flore in capite ftans d. fuftinet genium nudum, f. caduceum, ante eum bafis quadrata, cui infiftit ibis.* AE. I. (Zoëga p. 155.)

Ejusdem. Ӿ ЄPMO. L. IA. *Caput Ofiridis loto onuftum, ante quod aquila, vel ibis.* AE. III. (Vaill. Arigoni, Muf. Chriftinae.) In alio: *Cynocephalus erectus fedens cum cauda arrecta.* AE. IV. (Zoëga.)

Cynocephalum ab Hermopolitis cultum, ex Strabone docet cl. Zoëga.

AE. RRR.

HEROOPOLITES.

Ad intimum receffum finus Arabici, qua coepit foffa a Trajano Babylonem usque ducta.

---

a) des Molets continuation des mem. de litterat. T. IV.

Hadriani. ☧ ΗΡΟ. L. ΙΑ. *Protome muliebris capite velato, et loto ornato, dextera ori admota.* AE. III. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 537.)

AE. RRRR.

HYPSELIOTES.

In Thebaide ad litus Nili occidentale.

Hadriani. ☧ ΥΨΗΛΙ. L. ΙΑ. *Ovis.* (Vaill.) *Vir ſtans cum flore in capite d. extenſa Apin, ſ. haſtam.* AE. III. (Zoëga.)

AE. RRRR.

LATOPOLITES.

In Thebaide ad litus Nili occidentale, diverſa a Letopoli, de qua mox, et quae a *Latona* nomen habuit. Noſtra haec a piſce *lato*. Strabo: [a]) Λατοπολις, τιμωσα Αθηναν και τον λατον, *Latopolis, quae Palladem et latum colit.* De lato Nili incola vide Athenaeum, [b]) et plura de Latopoli apud Cellarium. Fuiſſe nomum, nemo veterum prodidit.

Hadriani. ☧ ΛΑΤΟΠΟΛ. L. ΙΑ. *Latus piſcis.* AE. IV. (Zoëga.)

AE. RRRR.

LEONTOPOLITES.

In Delta. Nomum hunc a religioſo leonum cultu traxiſſe nomen, narrat Aelianus, qui et ejus ſuperſtitionis ritus ſatis ample enarrat. [c]) Vide et Strabonem.

Hadriani. ☧ ΛЄΟΝ. L. ΙΑ. *Figura ſuccincta ſtans d. haſtam, ſ. leonem.* AE. III. (Muſ. Caeſ.) Alius, ſed AE. IV. (Pellerin Addit. p. 92.)

Antonini. ☧ ΛЄΟΝΤΟΠΟΛЄΙΤΩΝ. L. ΙΗ. *Vir ſeminudus ſtans d. haſtam, ſ. leonem.* AE. I. (Vaillant.)

Nomi nomen haud dubie non in ΤΩΝ. ſed ΤΗϹ. exit. Idem numus eſt etiam in Caeſareo, ſed poſtremae literae, ut et anni nota, non ſatis ſunt integrae.

AE. RR.

LETOPOLITES.

Infra Memphin, ſed extra Delta verſus alveum Nili occidentalem, Ptolemaeo Λητοπολιτης νομος, et Λητȣς πολις, *Latonae civitas.*

Hadriani. ☧ ΛΗΤΟΠ. L. ΙΑ. *Crocodilus.* AE. IV. (Belley l. c. p. 538.) In alio: *Sarapis palliatus ſtans capite radiato d. demiſſa, ſ. ichneumona tenens.* AE. III. (Zoëga.)

AE. RRRR.

LIBYA.

Pars, quae Aegyptum propriam ad occidentem contigit, Libya dicebatur. Sed fuit etiam ſecundum Ptolemaeum nomus hoc nomine, isque maritimus, qui inde a nomo Mareotide litus occupavit, cujus urbs princeps fuit Paraetonium.

Hadriani. ☧ ΛΙΒΥΗ. L. ΙΑ. *Vir ſtans d. pateram, ſ. arietem.* AE. III. (Belley l. c.) In alio: *Sarapis palliatus ſtans d. pateram, ſ. hinnuleum.* AE. III. (Zoëga.)

---

a) p. m. 1171. b) L. VII. c) Nat. anim. L. XII. c. 7.

Aries ad Iovem Ammonem, ut videtur, pertinet, qui toti illi tractui venerabilis fuit.

AE. RRRR.

LYCOPOLITES.

In Thebaide ad ripam occidentalem. Nomum fic dictum refert Diodorus, quod cum Aethiopes in Aegyptum impreſsionem facerent, hi a lupis fugati fint. Teſte Strabone ejus incolae lupos venerati ſunt.

Hadriani. ☧ ΛΥΚΟ. L. IA. *Sarapis ſtans d. cervum, ſ. haſtam.* AE. III. (Vaill. Aeg. num.)

AE. RRRR.

MAREOTES.

Prope Alexandriam ad lacum cognominem.

Antonini. ☧ ΜΑΡΕΩΤΗϹ. L. H. *Vir palliatus cum globo in capite ſtans d. arietem, ſ. haſtam.* AE. I.

Ita Zoëga αὐτοπτης numum hunc deſcribit contra Vaillantium aliter eum promulgantem in Aegypto numismatica.

* * *

Numum Titianae, qui in eodem nomo ſignatus fertur, eſſe ſpurium, in hujus Auguſtae numis commatis R. docebitur.

AE. RRRR.

MEMPHITES.

In Heptanomide paullo ſupra Delta. Vrbs ipſa in ripa Nili occidentali, veterum Aegypti regum ſedes, in cujus vicinia ſunt Pyramides, ſepulcra regum.

Trajani. ☧ ΜΕΜΦ - - - L. IB. *Oſiris ſtans d. ſiſtrum, ſ. haſtam, pro pedibus Apis.* AE. I. (Zoëga p. 392.)

Hadriani. ☧ ΜΕΜΦΙ. L. IA. *Capra,* vel: *Caput Iſidis,* vel: *Mulier ſtans utraque manu icunculam.* AE. III. (Vaill. num. Graec.) Alius, ſed AE. IV. (Pellerin Additions p. 92.)

Antonini. ☧ ΜΕΜΦΙΤΗϹ. L. H. *Pallas ſtans d. haſtam, ſ. clypeum.* AE. I. (Vaill. num Graec.) In alio: L. H. vel L. IH. *Oſiris ſtans d. haſtam, ſ. ſiſtrum, retro Apis.* AE. I. (Havercamp. Muſ. reg. Chriſtinae. Vaill. Aeg. num.) In alio: *Iſis capite gerens exuvias vulturinas, quibus ſuperimpoſitus modiolus, ſtat d. tenens haſtam, ſ. ſerpentem, pone adſtat Apis diſco inſignis inter cornua, et circa collum ſerto.* AE. I. (Zoëga.)

Fuit in hac urbe templum Apidi ſacrum, et ipſe bos Apis in ſepto quodam alebatur teſte Strabone. [a]) Ejus conſecrationi apud Memphin peractae interfuit Titus Caeſar. [b])

AE. RR.

MENDESIVS.

Nomus maritimus in medio τȣ Delta.

Hadriani. ☧ ΜΕΝΔ. L. IA. *Hircus.* AE. III. (Vaill. Aeg. num.) In alio: *Sarapis ſtans d. hircum.* AE. III. (Zoëga.) In alio: *Caput Sarapidis.* AE. III.

---

a) L. XVII. b) Suet. in Tito c. 6.

(Zoëga.) In alio: *Fortuna ſtans.* AE. III. (Muſ. Chriſtinae.)

Hircus Mendeſiis ſacer, qui ab illis ſumptu publico alebatur, indicto, cum ei mori contigit, luctu publico, quemadmodum Api apud Memphin mortuo. Vocatur autem et Pan et hircus Aegyptiis *Mendes.* Haec omnia prodidit Herodotus. [a])

Antonini. ☧ MЄΝΔΗCΙΟC. *Iuppiter ſtans d. capram tenet.*

Alia indicia negligit editor Harduinus. Addit, eo vocabulo indicari Iovem *Mendeſium.* Perperam, nam nomum ſecundum alia omnia exempla notat, qui item Μενδήσιος dicitur Herodoto, [b]) et in Pelleriniano, quem ſupra in prolegomenis citavi, eſt plene: ΝΟΜΟC. ΜЄΝΔΗCΙΟC. Confer et ſequentem.

Aurelii. ☧ MЄΝΔΗCΙΟC. L. H. *Iuppiter ſtans d. haſtam, ſ. hircum.*

Numum hunc ex muſeo regis Galliarum edidit Oudinetus. [c])

AE. RR.

MENELAITES.

Nomus maritimus inter Alexandriam et Delta, nomen traxit a Menelao Troja expugnata huc vi tempeſtatis appulſo.

Trajani. ☧ MЄΝЄΛΑΙΤΗC. L. IЄ. *Harpocrates deſinens in crocodilum.* AE. I. (Zoëga.)

De hoc typo egi in prolegomenis ad numos Alexandrinos cap. I.

Hadriani. ☧ MЄΝЄ. L. IA. *Sarapis cervum geſtans.* AE. III. (Vaill. num. Graec.) In alio: MЄΝЄΛΑ. L. IA. *Sarapis ſtans d. cornucopiae, ſ. palmam.* AE. III. (Ibid.) In alio: *Caput Iſidis.* AE. III. (Ibid.) In alio: MЄΝЄΛΑΙ. L. IA. *Vir palliatus ſtans d. cornucopiae, ſ. palmae ramum.* AE. III. (Zoëga.)

Antonini. ☧ MЄΝЄΛΑЄΙΤ. L. H. vel: MЄΝЄΛΑΙΤΗC. L. H. *Harpocrates dextera ori admota, ſ. cornucopiae, inferne in crocodilum deſinit, ante eum ara ignita.* AE. I. (Muſ. M. Ducis, Zoëga.)

M. Aurelii Caeſ. ☧ MЄΝЄΛΑΙΤΗC. L. H. *Typus ſimilis.* AE. I.

In hoc numo regis Galliarum Vaillantius perperam legit MЄΝЄΛΑΙΤΩΝ. teſte Zoëga, qui eum ipſe vidit.

Ejusdem. MЄΝЄΛΑЄΙΤΗC. L. H. *Duo canopi intra templum diſtylum.* AE. I. (Zoëga.)

AE. RR.

METELITES.

Nomus maritimus in Delta ad oſtium Canopicum.

Hadriani. ☧ MЄΤΗΛΙ. L. IA. *Accipiter cum loto ſupra caput.* AE. III. (Vaill. Aeg. num.)

AE. RRRR.

NAVCRATIS.

Vrbs mediterranea in Delta alveo Agathodaemoni adpoſita. Plinius nomum *Naucratiten* vocat, at Strabo et Ptolemaeus urbem *Naucratin*, et eam in nomo Saite locant, cum quibus con-

a) L. II. c. 46. b) L. II. c. 42. c) des Molets Continuation des Mem. de litterature. T. IV.

ſpirant numi, qui ejus nomen non nomi, ſed urbis vocabulo exprimunt. Condita fuit a Mileſiis teſte Strabone, et fuit Athenaei patria.

Trajani. ✕ NATKPATIC. L. IB. *Mulier ſtans d. haſtam.* Haud dubie AE. I.

Ejusdem. ✕ NATKPATIC. L. IΓ. *Anubis ſtans cum loto ſupra caput d. aviculam, ſ. quid inſtar ſceptri.* AE. I. (Haym.)

Hadriani. NATK. L. IA. *Vir palliatus ſtans d. velut parvam pyramidem, ſ. veſti involuta.* AE. III. (Zoëga.)

M. Aurelii Caeſ. ✕ NATKPATIC. L. H. *Mulier ſtans capite tutulato d. ſerpentem, ſ. haſtam.* AE. I. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 540.)

Similem mulierem, ſed equitem, vidimus ſupra in numo Dioſpolis parvae, in qua Belleyus ſerpentem dixit eſſe Oſiridis ſeu Solis ſymbolum; idem ad hunc Naucratidos numum advertit, mulierem cum ſerpente videri ſibi Palladem, quae in nomo Saite primas partes habuit. Adeo, cum nobis ipſi contradicimus, apparet, nos in religionis Aegyptiae negotio caecutire.

AE. RRR.

NICOPOLITES.

Nicopolis ab Alexandria XX. tantum, aut XXX. ſtadiis diſtans, aedificata eſt ab Auguſto eo loco, quo Antonii milites ſuperavit, conſtitutis ibi ludis ejus generis, quales apud Nicopolin Epiri celebrari juſsit. Teſtimonia vide apud Cellarium.

Antonini. ✕ NIKOΠOΛITHC. L. H. *Hercules ſtans d. gryphum, ſ. clavam et exuvias.* AE. I. (Zoëga.)

Numum hunc Cl. Zoëga ex muſeo regis Galliarum nunc demum edidit hactenus ignotum. Nomus in numo dicitur, etſi auctores omnes urbem tantum appellent.

AE. RRRR.

NILOPOLIS.

In nomo Heracleote ſita. Huic urbi puto tribuendum numum

Hadriani. ✕ NЄIΛOT. L. IA. *Caput Iſidis.* AE. III. (Muſ. reg. Chriſtinae tab. 56.)

Forte rectius ſcribendum: NЄIΛOΠ., ut ſupra vidimus HΛIOΠ. Ceterum ſuſpecta hujus numi lectio. Ejus non meminit Zoëga, etſi illius muſei opes ſolerter inſpexit. Videtur verius in hoc numo legendum ΠHΛOT. ac tum erit Peluſii, de quo infra.

OASITES.

Trajani. ATT. TPAIAN. CЄB. ΓЄPM. ΔAKIK. ✕ OACIC. MЄΓ. L. IB. *Mulier ſtolata ſtans d. pateram, ſ. haſtam.* AE. I.

Nunc primum Oaſitis nomi numus in lucem prodit haud ita pridem in muſeo Card. Borgiae, quod Velitris eſt, depoſitus, ejus ad me deſcriptionem mittente cl. Zoëga. Nomi Oaſitae duo, quin et Oaſes tres a ſcriptoribus produntur, quarum una dicta μεγαλη, *magna*, ad quam cauſa inſcripti MЄΓ. pertinet numus praeſens, alia μικρα, *parva.* Sitae fuere verſus Marmaricam. Ceterum non recoquo, quae de tribus hoc nomine Aegypti urbibus copioſe, erudite, ac plane diſſeruit Cellarius.

AE. unicus.

ONVPHITES.

Fere in umbilico τȣ Delta.

Hadriani. ☧ ΟΝΟΥΦΙ. L. ΙΑ. *Mulier ſtans d. extenta.* AE. III. (Belley l. c. Theup.) In alio: *Aries.* AE. III. (Belley l. c.)

AE. RR.

OXYRYNCHITES.

Ad ripam Nili occidentalem ſupra Memphin. Nomen traxit a piſce, qui ab acuto roſtro ὀξυρυγχος dictus, et cum a ceteris Aegyptiis, tum praecipue ab hujus nomi incolis cultus eſt, cujus complura teſtimonia collecta vide apud Cellarium.

Hadriani. ☧ ΟΞΥΡ. L. ΙΑ. *Pallas ſtans d. Victoriolam, ſ. haſtam.* AE. III. Numus a variis editus, at in ſimili muſei Caeſ. pro haſta tenet *bipennem.* In alio: *Bipennis tantum.* (Zoëga.) In alio: *Sarapis d. cervum.* AE. III. (Vaill. num. Graec.)

Antonini. ☧ ΟΞΥΡΥΓΧΙ. L. ΙΗ. *Pallas ſtans d. bipennem, ſ. Victoriolam.* AE. I. (Vaill. num. Graec. Arigoni.)

AE. R.

PANOPOLITES.

In Thebaide ortiva. Nomen habet ἀπο τȣ Πανος ab Aegyptiis magni habiti, quod ſeſe Oſiridi belli ſocium junxit, ut refert Diodorus.

Hadriani. ☧ ΠΑΝΟ. L. ΙΑ. *Pan ſtans pedibus caprinis d. lotum, ſ. pedum.* AE. III. (Vaill.) In alio: *Iuppiter ſtans d. aviculam, ſ. - - -* AE. III. (Muſ. Caeſ. Com. Vitzai.)

* * *

Autonomum etiam huc revocat Pellerinius: (Rec. III. p. 3.)

ΘЄΟΥ. ΠΑΝϹϹ. *Caput Iſidis loto ornatum.* ☧ L. Є. *Ciſta myſtica, cui impoſitum quid ſiſtro ſimile.* AE. II.

Mirum, in praeſente numo typum ad Iſidem, additam epigraphen ad Pana pertinere. Secundum Pellerinium fabrica eſt plane Aegyptia, atque non dubitat, eum ad hanc Panopolin pertinere. Eſſe mercem Aegyptiam, cum iſtud eloquatur fabrica, nolim negare; verum mihi non continuo perſuaſero, numum propter additam Panos mentionem Panopolin referendum, nam omnibus eum Aegyptiis praecipua in veneratione fuiſſe praedicat Diodorus. [a]) Ceterum difficile videatur, ejus numi locum natalem, ſenſum, atque uſum reperire. Numus ſimilis editus etiam eſt ab Arigonio, Harduino. [b]) Alios ſimiles vide apud Cl. Zoëgam. [c])

AE. RRRR.

PELVSIVM.

Ad oſtium alvei in orientem extremi, urbs inſignis nominis, tamen ab ea tractum, in quo ſita fuit, dictum fuiſſe nomum, apud veterum neminem reperit Cellarius.

Hadriani. ☧ ΠΗΛΟΥ. *Caput Iſidis.* AE. III. (apud varios.) In alio: *Caput Sarapidis, vel: Sarapis ſtans d. cervum.*

---

a) L. I. c. 18. b) Hiſt. Aug. p. 758. c) pag. 400.

AE. III. In alio ſuo *bulbum* videre ſibi viſus eſt Cl. Zoëga. AE. IV.

AE. R.

PHARBAETHITES.

In Delta alveis Buſiritico et Bubaſtico interceptus, cujus urbs fuit Pharbaethus.

Hadriani. ☧ ΦΑΡΒΑΙ. L. ΙΑ. *Figura ſtans d. haſtam, ſ. leonem.* AE. III. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 543.)

Pro leone avim vidit Zoëga.

AE. RRRR.

PHTHENEOTES.

In Delta infra Saiten nomum.

Hadriani. ☧ ΦΘЄΝЄΟΤ. L. ΙΑ. *Vir nudus ſtans utraque manu extenta incertum quid tenet.* AE. III.

Singularem hunc numum edidi ex muſeo Vitzai in meis num. vett. p. 300.

AE. RRRR.

PINAMYS.

Nomi aut urbis hoc nomine nullus veterum meminit dempto Stephano, Πιναμος πολις Αιγυπ̃ϊ.

Hadriani. ☧ ΠΙΝΑ. L. ΙΑ. *Caput Herculis.* In alio: *Oſiris ſtans d. cervum ſuſtinet.* AE. III. (Vaill. Aeg. num. et in num. Graec.)

RRR.

PROSOPITES.

In Delta ſupra Saiten nomum intra alveos Agathodaemonem et Thermuticum.

Hadriani. ☧ ΠΡΟϹΩ. L. ΙΑ. *Harpocrates ſtolatus ſtans dexteram ori admovet, ſ. clavam.* AE. III.

Sic rectius cl. Zoëga hunc regis Galliarum numum deſcripſit, fallente Vaillantii in Aegypto numismatica praeconio. Vide prolegomena ad num. Alex. c. I. Idem numus eſt etiam in muſeo Caeſ.

In aliis: *Sarapis d. cervum*, vel: *Ibis.* AE. III. (Vaill. num. Graec.)

Antonini. ☧ ΠΡΟϹΩΠΙΤΗϹ. L. Η. *Mulier velata ſtans, cujus caput loti flore ornatum eſt, d. ori admota, ſ. clavam.* AE. I. (Pellerin Mel. I. p. 230.) In alio: *Mulier ſedens dexteram ori admovet.* AE. I. (Vaill. num. Graec.)

M. Aurelii Caes. ☧ ΠΡΟϹΩΠΙΤΗϹ. L. Α. *Harpocrates ſtans*, ut in praecedentibus. AE. I.

Numum hunc dedit Vaillantius in numis Graecis, verum cum epigraphen, tum typum ex numis praecedentibus correxi.

AE. RR.

SAITES.

In Delta infra Proſopiten. Ipſa Sais inferioris olim Aegypti urbs princeps.

Hadriani. ☧ ϹΑΙΤΗϹ. ΝΟΜΟϹ. L. Ζ. *Pallas ſtans d. animal crocodilo ſimile, ſ. haſtam cum clypeo.* AE. I. (Zoëga.)

Ejusdem. ☧ ϹΑΙΤ. L. ΙΑ. *Pallas ſtans d. noctuam, ſ. haſtam.* AE. III. (Vaill. Mus. Caes.)

Cl. Zoëga in numo alio ſimili pro haſta bipennem videt. Vide ſupra et Oxy-

rynchitem. Minerva Aegyptiis *Sais* dicebatur teſte Pauſania. [a]) At ſecundum Platonem [b]) auctor urbis fuit dea, quae Aegyptiis *Neith*, Graecis Αϑηνα vocatur, ipſi vero Saitae ſe genere cum Athenienſibus conjunctos praedicabant. De ea Cicero: [c]) *Secunda* Minerva *orta Nilo*, *quam Aegyptii Saitae colunt.* Ejus apud Saitas cultum prodidit quoque Strabo, tum et Herodotus, [d]) at ritum navigationis per Nilum cum lucernis late deſcribit Themiſtius. [e])

Ejusdem. Ꭓ CAIT. L. IZ. *Pallas ſtans d. noctuam, ſ. haſtam.* AE. III. (Zoëga p. 138.)

Annus XVII., et quem mox vidimus, VII. in Aegyptia Hadriani moneta omnino inſolentes.

Antonini. Ꭓ CAEITHC. L. H. *Pallas,* ut in praecedentibus. AE. I. (Pellerin Mel. I. p. 230.)

* * *

Vaillantius [f]) edidit Hadriani numum: CAIT. L. IA. typo *caducei alati*, eumque ex reginae Chriſtinae muſeo citatum huic Aegypti nomo dicavit. Ait cl. Zoëga, in eodem illum muſeo hodie non reperiri. Equidem crediderim, nam vera ejus numi lectio eſt: CA. ET. NH., et eſt Samoſatorum Commagenes, ut in his diximus.

AE. RR.

SEBENNYTES.

In Delta ad oſtium ejusdem nominis.

Trajani. Ꭓ CEBENNYTHC. L. IΓ. *Vir galeatus ſtans d. haſtam, ſ. parazonium, pro pedibus cervulus.* AE. I. (Zoëga.)

Hadriani. Ꭓ CEBEN. L. IA. *Bacchus ſtans d. botrum, ſ. thyrſum vite obvolutum.* AE. III. (Vaill.)

Ejusdem. Ꭓ CEBEK. L. IA. *Botrus.* In alio ſimiliter inſcripto: *Bacchus ſtans d. urceum, ſ. haſtam.* AE. III.

Haymius, qui utrumque numum edidit, [g]) inde arguit, nomen urbi fuiſse Σεβεκνυτος, verum cum veteres omnes eam vocent *Sebennyton*, et ſic etiam inſcribantur alii omnes, apparet, habuiſse utrumque nomen et *Sebennytus*, et *Sebecnytus*. Vinum Sebennyticum laudatur Plinio, unde et captum typorum argumentum.

Antonini. Ꭓ CEBENNYTHC. L. H. *Miles ſtans d. haſtam, ſ. parazonium.* AE. I. (Pellerin Mel. I. p. 230.)

AE. RR.

SETHROITES.

In Delta ad alveum Bubaſticum.

Trajani. Ꭓ CEΘPWITHC. L. IΓ. *Vir habitu ſuccincto cum flore in capite ſtat d. haſtam, ſ. parazonium.* AE. I. (Zoëga.)

Antonini. Ꭓ CEΘPOEITHC. L. H. *Vir capite accipitrino cum calantica et tutulo loricatus et paludatus ſtat d. tenens haſtam, ſ. accipitrem pileatum.* AE. I. (Zoëga.)

Ejusdem. Ꭓ CEΘPOEITHC. L. IE. *Vir paludatus ſtans d. haſtam, ſ. accipitrem.* AE. I.

In ſimili Haymii paludata haec figu-

---

a) in Boeotic. b) in Timaeo p. 22. c) Nat. deor. L. III. d) L. II. § 175. e) Orat. IV. ſub init. f) num. Graec. p. 36. g) T. II. p. m. 273.

ra caput accipitris loto exornatum praefert.

AE. RR.

TANITES.

In Delta mediterraneus intra Bufiriticum et Taniticum alveos.

Hadriani. Ӿ TANI. L. IA. *Miles ftans d. accipitrem, f. haftam.* AE. III. (Vaill.)

AE. RRRR.

TENTYRITES.

In Thebaide ab occafu Nili.

Hadriani. Ӿ ТЄNТΥР. L. IA. *Vir ftans d. accipitrem, f. haftam.* AE. III. (Muf. Caef.)

Tentyritae ut infefti fuerunt Crocodilis, ita accipitribus devoti. [a])

Antonini. Ӿ ТЄNТΥР. L. IA. *Mulier ftans d. accipitrem, f. haftam.* AE. II. (Vaill.)

Cl. Zoëga fefe hunc numum non repeririffe in mufeo regio, ex quo eum citat Vaillantius, teftatur, et effe verius eundem cum praecedente Hadriani conjicit.

AE. RR.

THINITES.

In Thebaide ad Nili ripam occidentalem.

Hadriani. Ӿ ΘΙΝΙ. L. IA. *Ofiris ftans capite radiato f. icunculam.* AE. III. (Vaill.) *Alius, fed* AE. IV. (Pellerin Addit. p. 92.)

In fimili mufei Theupoli dicta figura duplicem faciem habet, fenilem aliam, aliam juvenilem.

AE. RRRR.

XOITES.

In Delta maritimus intra alveos Thermuticum et Bufiriticum.

Hadriani. Ӿ ΞΟΙΤ. L. IA. *Harpocrates ftolatus ftans d. avim, f. clavam.* AE. III. (Belley B. L. T. XXVIII. p. 541.)
In alio: *Aries ftans cum globo fupra caput.* AE. IV. (Zoëga.)

AE. RRRR.

a) Iuven. Sat. XV. Aelian. Nat. anim. L. X. c. 24.

MARMARICA.

AMMONIA.

Imperatorium Fauſtinae ſenioris, in cujus averſa: AMMωN. *Caput Iovis Ammonis*, tribuendum cenſet Pellerinius aut loco, in quo celebre Ammonis templum in Marmarica ſtetit, aut Paraetonio, quod teſte Strabone dicebatur quoque Ammonia. [a]) Sed leves ſunt hae conjecturae. Multae Graeciae late ſumptae urbes Ammonis caput numis ſuis intulere; ſin iſtud, poterant etiam addere ejus nomen, quod ipſum fecerunt etiam Mytilenaei Lesbi adſcripto: ΘЄOC. AMMΩN. Equidem non facile in Marmarica opum noſtri argumenti ſterili numo patriam quaererem.

APIS, BATRACHVS.

Imperatorium edidit Pellerinius: (Suppl. III. p. 125.)

Sine epigraphe. Caput Hadriani laur. ✗ L. IΘ. *Rana.* AE. III.

Eſt hic numulus ejusdem fabricae, cujus ſunt numi nomorum Aegypti eidem Hadriano dedicati. Conjicit Pellerinius, numum hunc tribuendum *Batracho* Marmaricae portui, et eſſe ex eorum numero, qui patriam ſuam typo eloquuntur, nam βατραχος Latinis eſt *rana*. Pelleriniano huic addo alium fabrica et volumine ſimillimum, ſed tempore priorem, quem nuper muſeo Caeſareo intuli:

- IB. KΛ - - - *Caput Claudii laur.* ✗ L. I. *Rana.* AE. III. (Muſ. Caeſ. Baudelot Vtil. de Voy. T. II. tab. 1.)

His addere juvat alium numum Pellerinii. (Rec. III. p. 3.)

L. B. *Bos ſtans.* ✗ *Ibis ſtans.* AE. III.

Pellerinii judicium de Batrachi numis ſi ſequendum putes, licebit numum praeſentem referre ad urbem *Apin* ejusdem Marmaricae Paraetonio vicinam, quam Plinius nobilem religione Aegypti locum vocat. Vide de numis ſimilibus cl. Zoëgam. [b])

PETRA.

Non temere adſenſero Pellerinio, exiſtimanti, *autonomum*, in quo: ΠΕ-PA. *Delphinus.* ✗ *Tridens.* AE. III. (Rec. III. p. 177.) ad hunc Marmaricae portum poſſe pertinere. Videtur merx Cretica.

---

a) Mel. I. p. 25. b) Num. Aegypt. p. 400.

CYRENAICA.

Propter urbes quinque praecipuas etiam *Pentapolis* dicta, regio ſi qua alia felix a veteribus habita, atque, ut numi ipſi demonſtrant, opibus abundans. Beatae hujus regionis hiſtoriam late ſcripſit Belleyus. [a]) Eo colonos duxit jubente oraculo Battus Therae inſulae rex domo Lacon, ſic dictus propter linguae uſum impeditum, quo tamen malo appulſus in Africam liberatus fuit. Ibi occupato monte Cyra urbem ab hoc Cyrenen dictam in loco amoeno et fontibus irriguo aedificavit. Haec in Graecorum annalibus vera perhibentur. Sed fabula docet, virginem Cyrenen Hypſei Lapitharum regis filiam raptam ab Apolline et huc translatam ex Pelio Theſſaliae monte, a qua urbi nomen factum, atque ex hoc conjugio natum fuiſſe Ariſtaeum. Cyrenes initia ac poſtea vices late perſequitur Herodotus, [b]) ac compendio et dilucide Iuſtinus. [c])

Variam hujus urbis monetam diſtribuimus in numos I. Cyrenaicae liberae, II. Cyrenaicae regiae, III. Romanae.

I. Numi Cyrenaicae liberae.

Deſcribam hic nullo diſcrimine numos *Cyrenes* nomine notatos, ſeu ii ad totam provinciam, ſeu urbem Cyrenen pertineant. Sunt ii inſigni artificio, et abundant in auro, argento, et aere, ut adeo vel haec ipſa nobis ſuperſtes Cyrenes opulentia ſatis comprobet veritatem adagii veteribus familiaris: ὅτι ἐνταυϑα ὁ ȣρανος τετρηται, *eo loci coelum hiare*, ex quo nempe hiatu ſubſidia ad vitam beatam omnia delaberentur, cujus adagii meminit Herodotus, [d]) et explicatius Euſtathius. [e]) Egregiam numorum fabricam non mirabitur, cui ex Aeliano conſtat, Cyrenaeos magnos ſumptus feciſſe in homines gemmas ſcalpendi peritos. [f]) Auro abundaſſe Cyrenaeos docuit Palaephatus, [g]) et de eorum numis aureis Pollux: (L. IX. § 62.) ἠν μεντοι, ὡς Αριςοτελης φησιν, ἐν Κυρηνῃ και τετραςατηρον, και ςατηρ, και ἡμιςατηρον, χρυσα νομισματα. *Et erat auctore Ariſtotele in Cyrene quadriſtater, et ſtater et ſemiſtater moneta aurea.* Sed juvat converſam urbis florentiſsimae fortunam ex Syneſio, qui Cyrenaeus ipſe fuit, diſcere, cujus verba ſunt interprete Petavio: [h]) *Cyrene Graeca civitas, antiquum et venerabile nomen, infinitis olim ſapientum carminibus celebrata, nunc pauper et humilis, ingentiaque ac deſerta ru-*

a) B. L. T. XXXVII. p. 363. b) L. IV. c) L. XIII. c. 7. d) L. IV. c. 158. e) ad Dionys. v. 213. f) V. H. L. XII. c. 30. g) de incred. c. 32. h) de regno p. 2.

dera, cui regia munificentia opus eſt, ſi quid gerere velit vetere illa ſua origine non indignum.

Autonomi :

Epigraphe : ΚΤ. ΚΤΡΑ. ΚΤΡΑΝΑΙΩΝ. Eſt hoc pro ΚΤΡΗΝΑΙΩΝ. ſecundum dialectum Doricam, quam traxere a Thera inſula, cujus incolae fuere Lacones, ut ſupra docui, et conſentit Strabo: [a]) ἐςι (Κυρηνη) Θηραιων κλισμα Λακωνικης νησȣ, et Ioſephus: [b]) Κυρηναιοι το Λακωνων γενος.

Typi: exhibentur his, quae apud Cyrenaeos plurimum valuere, et quorum partem jam expreſsit Antiphanes apud Athenaeum, [c]) etſi horum nonnulla per jocum commemorantur.

- - - - ἐκεισε δ᾽ ἐκπλεω,
Οθεν διεσπασθημεν, ἐρρωσθαι λεγων
Απασιν ἱπποις, σιλφιῳ, συνωρισι,
Καυλῳ, κελησι, μαςοις, πυρετοις, ὀποις.

At illuc hinc mari proficiſcor,
Vnde divulſi ſumus, cum valedicerem
Omnibus equis, ſilphio, bigis,
Cauli, deſultoribus, mammis, febribus, ſuccis.

Typi celebriores ac magis uſitati ſunt:

Iuppiter Ammon.

Hujus caput barbatum cum cornu arietino obvius typus, et ex ipſis veterum teſtimoniis, quae infra in *ſilphii* typo citabo, monetae Cyrenaicae proprium. Ejus ratio eſt famigeratum templum Ammonis in eo tractu poſitum, ſic ut Dionyſius Periegetes, quod jam advertit Spanhemius, utrumque locum conjungat: [d])

Και τεμενος Λιϐυκοιο θεȣ, Ψαμαθῳ ὑπο πολλῃ,
Κυρηνη τ᾽ ἐυιππος, Αμυκλαιων γενος ἀνδρων.

Et fanum Libyci dei, arena ſub multa,
Et Cyrene bonos equos habens, Amyclaeorum genus hominum.

At quaeri potest, ſitne caput eodem cornu armatum, at imberbe, quod etiam in his numis ſaepe conſpicitur, ejusdem Ammonis. Ex aliquorum eruditorum ſententia iſtud non repugnaret, nam Pellerinius caput ſimile in numis Teni inſulae revera Ammonis profitetur. Occurrit tamen, verius eſſe Bacchi, cui jure in Cyrenes moneta locus permittendus. Nam ex Libyum doctrina, ut paſsim per librum III. refert Diodorus Siculus, fuit Bacchus Ammonis filius, ac ſingillatim docet ejusdem libri capite 72., eapropter filium Bacchum ſimili facie, nempe cornuta oſtentari. Quare Cyrenaei Ammonis cultui impenſe dediti hujus quoque filio locum in moneta conceſſerint, atque ut a patre diſtinguerent, videntur finxiſſe imberbem. Ejusdem ergo Bacchi caput etiam in Teni numis video. Cur viri eruditi, qui gemmas veteres Ducis Aurelianenſis deſcripſere, in hoc capite imberbi Battum conditorem videant, [e]) ignoro. Ejus ipſi cauſam non adferunt. In nonnullis Ammonis caput diademate praeterea redimitur, ut in aeneis Ptole-

a) L. XVII. b) de bell. Iud. L. II. c) L. III. p. 100. d) v. 212. e) Tom. I. p. 29.

maeorum Aegypti regum. In aliquibus aureis idem, ut videtur, Iuppiter ſtat ad aram, d. pateram tenens. Liebeus, cum in ſimili juxta ſcriptum legeret ΠΟΛΙΩΝΔΕΤΣ, inde *urbium Iovem* finxit, [a]) at in ſimili magis integro Pellerinii et muſei Caeſarei eſt certus magiſtratus ΠΟΛΙΑΝΘΕΤΣ.

* * *

Silphium, σιλφιον, Latinis *laſerpitium*, qua planta Cyrene cumprimis nobilitata fuit, ſic ut nuspiam alibi laetius excreſceret, et copioſius, et Theophraſtus de ejus tractus plantis loquens addat: ἰδιωτατον δε παντων το σιλφιον, *omnium vero maxime proprium eſt ſilphium*, [b]) et Catullus Cyrenen dicat *laſerpitiferam*. [c]) De ejus praeſtantia, et quomodo tandem apud Cyrenen teſtibus Strabone et Plinio defecerit, lege doctiſsimum Spanhemium, qui de eo fuſe agit, [d]) et Belleyum. [e]) Hoc ſilphium in plerisque Cyrenes numis atque in ſolis fingitur, ſic ut eo conſpecto aliam opus non ſit numo patriam circumſpicere; nonnunquam alio in averſa typo principe tamen in area minutiore forma comparet. In numo muſei Medicei, quem olim edidi, [f]) viſuntur ſilphia tria in triquetrae formam diſpoſita. Hujus quoque in moneta Cyrenaica typi jam meminere veteres. Narrat ſcholiaſta Ariſtophanis, [g]) Libyes conditori Cyrenes Batto honoris cauſa obtuliſſe pulcherrimam plantarum ſilphium, Battumque monetae inſculpſiſſe, cui urbis genius manu una regnum, altera ſilphium offert. Ejus vadem citat Ariſtotelem in Cyrenaeorum rep. Cum hoc quidem typo numus hactenus conſpectus non eſt. Heſychius [h]) ait: *Batti ſilphium. Paroemia de iis, qui inſolitos honores conſequuntur; ducitur autem metaphora a Cyrenaeis, qui Battiadis ſilphium tanquam inſigne obtulerunt, quod in praecipuo apud eos honore eſt, ſic ut in eorum numo hinc Ammon, inde ſilphium ſculptum ſit.* Similia narrat Suidas. (ſub ead. voce.) Continetur autem proverbium illud in Ariſtophanis Pluto: [i])

> ὀυδ' ἀν ἐι δοιης γε μοι
> Τον Πλȣτον ἀυτον, και Βαττȣ σιλφιον.
> *neque ſi dares mihi*
> *Plutum ipſum, et Batti ſilphium.*

* * *

Palma in Cyrenes numis non infrequens, et merito, nam hanc arborem in ſola Iudaea et Cyrenaica frugiferam praedicat Plinius.

* * *

Victoria in citis quadrigis, in numis aureis. (Liebe Goth. num. Pellerin.)

Videntur hoc typo indicari victoriae in Graeciae ludis a Cyrenaeis relatae. Lege et ſequentia.

* * *

Eques citato curſu, equus liber currens vel gradiens, rota. (Pellerin.)

Tulit Cyrenaica generoſos equos, quare eam etiam a Dionyſio ſupra vidimus dici ἐυιππον, uti et a Callimacho apud Strabonem, qui poſterior eam

---

a) Goth. num. p. 14. b) hiſt. plant. c) Carm. VII. d) T. I. p. 293. e) B. L. T. XXXVI. hiſt. p. 22. f) Num. vet. p. 303. g) ad Plut. v. 926. h) in Βαττȣ σιλφιον. i) v. 925.

quoque vocat ἱπποτροφον ἀριϛην, *optimam equorum altricem.* [a]) Rotae typus frequentem vehiculorum usum confirmat, nam Pindarus Cyrenen appellavit ἐυαρματον πολιν, *curribus praestantem urbem,* [b]) et quadrigarum studio Cyrenaeos ex longo inclytos tradit Xenophon, [c]) et quidem sic κατ' ἐξοχην, ut, cum maximus Tyrius varia exercitia commemoraret, quibus variae nationes excelluere, ut Cretenses venatu, Thessali equitatu, Aetoli praedis agendis etc. addat etiam, τα Κυρηναϊκα διφρειαι, *Cyrenaeos aurigandi arte excelluisse.* [d]) Ergo ii Alexandro M. ad Ammonem profecto obtulere CCC. equos ad bellum idoneos, et V. eximias quadrigas teste Diodoro. [e]) Ipsam vero vehiculorum apud Cyrenaeos licentiam hospitibus fuisse gravem et damnosam, lepide conqueritur Alexis apud Athenaeum: [f])

Ανθρωπος ἐιναι μοι Κυρηναιος δοκεις,
Κἀκει γαρ ἀν τις ἐπι το δειπνον ἑνα καλῃ,
Παρεισιν ὀκτωκαιδεκ' ἀλλοι, και δεκα
Αρματα, συνωριδες τε πεντεκαιδεκα.
Homo esse mihi Cyrenaeus videris,
Nam ibi si quis vel unum ad coenam vocaverit,
Adsunt decem et octo alii, et decem
Currus, et bigae quindecim.

* * *

ΚΥΡΑΝΑ. *Caput muliebre.* AE. II. (Pellerin.)

Est haec Cyrene Nympha ab Apolline adamata, quae secundum Cyrenaeorum mythologiam urbi nomen dedit, ut dictum supra.

* * *

Caput Apollinis. ☧ ΚΥΡΑ. *Lyra.* AE. III.

Numi obvii. Cyrenen Apollinis beneficio omnibus bonis auctam, atque hac de causa illi impense obstrictam memorat Callimachus ejus urbis nobilis civis: [g])

Ουδε πολει τοσ' ἐνειμεν ὀφελσιμα, τοσσα Κυρηνῃ
Μνωομενος προτερης ἁρπακτυος, ὀυδε μεν αυτοι
Βαττιαδαι Φοιβοιο πλεον θεον ἀλλον ἐτισαν.
Neque alteri urbi tot concessit bona, quot Cyrenis
Memor veteris raptus (Cyrenes) *neque ipsi*
Battiadae Phoebo impensius deum alium colunt.

* * *

Ex minoribus typis in Cyrenes moneta conspicuis memorabile animalculum gliri nostro domestico simile, quod in numo Haymiano ad silphii pedem excubat, quodque Haymius, qui ejus iconismum ad naturae magnitudinem sistit, et copiose describit, Hieronymi ἀρκτομυν putat. [h]) Testatur Iacobus Bruce in suo Abyssiniae itinerario nuper vulgato, animal istud, quod *Ierboa* Arabibus dicitur, nusquam majore copia, quam in Cyrenaica reperiri.

---

a) L. XVII. b) Pyth. Od. IV. v. 13. c) de instit. Cyri L. VI. d) Dissert. XXIII. e) L. XVII. § 49. f) L. XII. sub init. g) in Apollin. v. 94. h) Tom. II. p. 149.

* * *

Commune.

Caput Ammonis. X KOINON. *Silphium.* AE. II. (Pembrock, Pellerin.)

Khellius in fimili, fed in quo ultima litera deficit, infeliciter *Coenopolin* Cyrenaicae extudit. [a]) Ptolemaeus, qui unus hanc urbem prodit, eam vocat Καινοπολιν.

* * *

Magiftratus nullo dignitatis indicio.

ΠΟΛΙΑΝΘΕΥΣ. in binis Pellerinianis, et mufei Caefarei. Lapfum Liebei in legendo et explicando hoc nomine fupra attigi. ΚΥΔΙΟΣ. (Pellerin.) ΘΕΥΦΕΙ. retrograde. (Pellerin Mel. I. p. 144. et Pembrock T. I. tab. V.) ΘΕΥΦΕΙΔΕΥΣ. (Pembrock ibid.) ΙΑΣΟΝΟΣ. (in binis Hunterianis.) ΚΑΙΡΙ. in Mediceo, quem edidi. (Num. vet. p. 303.)

* * *

Non hic omittendus numus editus ab Harduino: [b])

ΔΑΜΩΝΑΚΤΟΣ. *Vir capite diademato, radiato, cornuto ftans d. victoriolam, f. haftam, pro pedibus aries.* X ΚΥΡΑΝΑΙΟΝ. *Quadrigae.* AV.

Bimardus hujus numi facta mentione cenfuit primum, [c]) eum ex omnibus numis Graecis nobis cognitis effe longe vetuftifsimum, quoniam Demonactem prodit, qui ex Arcadia evocatus eft, ut pro Batto IV. puero res Cyrenes procuraret, quod contigerit exeunte altero V. C. faeculo, regnante Cyro, fecundum ea, quae de eo prodit Herodotus. [d]) Idem Bimardus aliquanto ferius mutavit mentem, [e]) nam cum numum ipfum ad trutinam revocaret, videretque in eo elementum Ω, quod Demonactis aetate repertum nondum fuit, inde collegit, numum effe aetatis multo inferioris, et vocabulum infcriptum aliud non notare, quam magiftratum Cyrenaicum. Quod fane verifsimum, neque adeo neceffarium exiftimare cum Winkelmanno, [f]) vel Weffelingio, [g]) veteris ejus Demonactis in hoc numo renovatam fuiffe memoriam.

* * *

Recitatis certis Cyrenaicae numis commemorandi etiam, qui eruditorum conjectura huc referendi videntur. Eccos!

1. ΕΥΑ. *Caput Palladis.* *Caput muliebre turritum.* AV. II. III. (Muf. Caef. et alibi.)

2. ΕΥΑ. *Caput muliebre turritum.* *Leo gradiens, cui infiftit aquila, fuperne aftrum.* AV. III. Editus a me ex Mediceo. (Num. vet. p. 303.)

3. ΕΥΑ. *Caput Palladis.* ΒΑ. *Caput muliebre turritum.* AR. (Muf. Caef. Pellerin Rec. I. p. 136.)

4. ΕΥΑ. *Caput Palladis.* ΒΑΒΙΚ. *Caput muliebre turritum.* AR. (Goltz. in Graec. tab. XI.)

---

a) Adpendic. II. p. 93. b) Mem. Trevoux Août 1727. c) ad Iobert. T. I. p. 28. d) L. IV. c. 161. e) ibid. p. 455. f) Hift. art. Vol. II. p. 176. edit. Feae. g) ad cit. loc. Herodoti.

5. ΕΥΑΙΩΝ. *Caput Palladis.*
ΒΑΒΙΚ. *Caput muliebre turritum.* AV. (Goltz. ibid.)

6. *Caput Palladis galeatum.*
K. *Caput muliebre turritum.* AV. (Muſ. Caeſ.)

7. BA. *Caput juvenile diadematum, et hemicyclis ornatum.*
K. *Caput muliebre turritum.* AV. (Muſ. Caeſ. Theſ. Brand. T. I. p. 264.)

8. BA. *Caput idem.*
NI. *Caput muliebre turritum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

9. BA. *Caput Dianae cum pharetra.*
ΠΝ. *Caput muliebre laureatum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

10. BA. *Caput muliebre nudum.*
ΠΝ. *Caput muliebre laureatum.* AR. (Muſ. Caeſ.)

11. BA. *Caput muliebre turritum.*
NK. (in monogr.) *Caput Apollinis cum arcu.* AR. (a me editus ex Mediceo num. vet. p. 306.)

12. A. *Caput Palladis.*
K. *Caput muliebre turritum.* AV. (Pembrock tab. V.)

13. ΕΥΑ. *Caput Palladis.*
ΒΙΑ. *Caput muliebre turritum.* AR. (Muſ. Neumann.)

De numis hic deſcriptis, eorum excellente in paucis fabrica, et quorſum videantur pertinere, alibi fuſius egeram. [a]) Qui ΕΥΑ. inſcribuntur, eos Goltzius, Begerus, Harduinus, aliique hos ſecuti Evae Arcadiae tribuere non dubitaverunt. Recentiores re adcuratius expenſa jure coeperunt veterem hanc ſententiam faſtidire. Nam credibile nullo pacto eſt, Evam Arcadiae oppidum vix cognitum tot ac tam eximios in auro ſignaſſe numos, cum tamen nobiliſſimarum Graeciae urbium et quarum notae fuere opes, raros habeamus ex hoc metallo, plerarumque ſane nullos. Abſtineo argumentis aliis, cum hoc unum omnino ſufficiat ad aſpernanda veterum judicia. Pellerinius, aliique veriſimilius cenſuere, eos Cyrenen avocandos, partim quod ejus copioſi ſunt numi aurei, partim quod citati numi ſpectata fabrica non abludunt a certis Cyrenaicis, quorum utrorumque labor artifices prodit peritiſsimos. Atque hae ſolae ſunt rationes, quibus novae ſententiae patroni nituntur, nam ſpectatis typis nihil habent cum notis Cyrenaicis commune, non ſilphium, Ammonem, lyram, rotam etc: Caput Palladis in nullo certo Cyrenaico conſpicitur. Numus II. forte propius res Cyrenaeorum contingit; nam ſi caput anticae eſt Cyrenes Nymphae conditricis habitae, leo partis averſae facile ad eam ipſam poterit referri, nam bis eam cum leone congreſſam tradidere Pindarus et Callimachus, ut pluribus ibidem docui. [b])

Quod ad numos inſcriptos BA. atti-

---

a) Num. vet. p. 303. b) pag. 305.

net, exiſtimavit Begerus, το BA. numi ſui, quem loco VII. deſcripſi, et adſtitutum caput juvenile indicare *Battum IV.* Cyrenes regem, et το K partis averſae eſſe literam ἀρχαικσαν vocabuli Κυραναιων. At vero idem BA., ut in deſcriptis modo numis vidimus, ponitur etiam frequenter juxta caput muliebre, et in ſimili num. XIII. eſt BIA., in aliis pro K variae ſunt literae aliae et monogrammata. Numi fabrica nimium elegans perſuaſit Frölichio, ut omiſſo Batto, cujus aevum tantae capax elegantiae non videtur, hos numos Alexandri M. aetati admoveret, et diviſis literis legeret: Βασιλεως Αλεξανδρυ. [a]) quae tamen ſententia nullam habet veri ſpeciem. Begero ſuppetias tulit Bimardus perhibens, muſeo regio recens illatos fuiſſe numos inſcriptos APK., et BA. vel BAT. ac praeterea K. vel KYP., quas varias inſcriptiones legendas docet: APKεσιλαυ vel BATτυ KYPαναιων, tribuendos adeo Batto IV. et Arceſilao Battiadarum regibus poſtremis, et quoniam hi reges ſynchroni fuere Cyro et Cambyſi, inde ſequi ait, hos numos omnibus hactenus cognitis eſſe vetuſtiores. [b]) Verum Bimardum plene refellit Barthelemyus, qui iisdem numis in examen vocatis eum deceptum eſſe docet legendo KYP. APK. pro certo KYPANA, legendo item BAT. pro conſtante in numis BA., ut adeo omne illud ſubſidii, quod Begeri cauſae ex Bimardi praeconio adſulſit, ſuapte evaneſcat. [c]) Ceterum hos quoque numos nunc paſsim ex iisdem cauſis, quas antea dictavi, Cyrenaicos eſſe ſuſpicantur eruditi, quamvis ſpectatis typis nihil habeant Cyrenaici, tam parum ac ii, qui EYA. inſcribuntur, ut adeo iſtud numorum genus plus adhuc lucis deſideret.

Quaeritur denique, quis ſit ſenſus vocabulorum EYA. et BA. in his numis toties occurrentium? Iſtud dubium haud difficulter poſſe expediri cenſeo, ſtatuendo, eſſe decurtata magiſtratuum nomina. Si numi Goltziani loco IV. et V. deſcripti non fallunt, erit EYA. contractum EYAIΩN, quae vox perinde nomen Graecum viri eſſe poteſt, ac Αλκμαιων, Ακτaιων etc. atque id tanto pronius, quoniam magiſtratuum vocabula in numis Cyrenaicis paſsim in caſu recto efferri videmus, et exſtat Ευαιων nomen viri proprium apud Ariſtophanem, et Demoſthenem. Eadem ratione το BA. erit forte pro deſcripto plenius apud Goltzium BABIK. Si numi hi revera Cyrenen pertinent, haec compendia facile ex ejus ipſius numis certis illuſtrantur; nam in his legere eſt ΘE. et ΘEYΦEI. et ΘEYΦEIΔEYΣ, quae trina exempla ſola tabula V. numorum aureorum in catalogo Pembrockii ſuppeditat. His adde ΔAM. KYΔ. ΠO., quae plenius in aliis ſcribuntur ΔAMΩNAKTOΣ, KYΔIOΣ, ΠOΛYANΘEYΣ, ut erudite advertit Pellerinius. [d])

---

a) Notit. elem. p. 138. b) ad Iobert. T. I. p. 456. c) B. L. T. XXVI. p. 533.
d) Rois p. 52.

II. Numi Cyrenaicae regiae.

De numis Demonacti, Batto, et Arcesilao, qui Cyri aetate Cyrenaicam rexere, perperam tributis paullo supra egimus. Qui sequuntur, cum Ptolemaeis congruunt.

MAGAS.

Regis hujus historiam ac numos solita eruditione ac perspicacia conscripsit literatae Galliae insigne quondam decus Belleyus, cum nobilem amethystum ex museo Ducis Aurelianensis promulgaret, cui insculptum caput Magae imberbe diadematum, et cornu Ammonis munitum subjecta epigraphe ΜΑΓΑΣ, et silphio faciei adstituto. [a]) Ejus historiam sic paucis habeto:

Fuit filius Philippi cujuspiam Macedonis ignobili loco nati, et Berenices, alteris nuptiis Ptolemaeo Soteri junctae. Hic Soter subjiciendae sibi Cyrenaicae intentus, cui primum Thimbro Harpali pecuniis adjutus, deinde Ophellas libertatem ademerant, Magam privignum illi primum expeditioni, deinde cum res e voto cessisset, regioni captae praefecit. Cum diu in officio permansisset, regni ipse cupidus a fratre uterino Philadelpho Ptolemaeo deficit, ac praeparato utrinque magnis animis bello tandem in pacis conditiones itur. Mortuus est, cum Cyrenaicam ipsos annos L. rexisset, V. C. 498. A. X. 256.

Ex uxore Apame Antiochi I. Soteris filia genuit *Berenicen* Ptolemaeo III. Evergetae nuptam.

Numi:

Non hic repeto numos aeneos cum capite Berenices, quae fuit Ptolemaei I. Soteris uxor, et Magae nostri mater, aut cum capite Ptolemaei II. Philadelphi, quos vide in utriusque moneta, quosque in Cyrenaica et a Maga signatos, ex adstituto monogrammate ΜΑΓ. intelligi dixi.

Caput regis diadematum. ☧ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΜΑΓΑ. *Caput muliebre diadematum dependentibus cincinnis.* AE. II. (Pellerin.)

Cujus sit caput regium partis anticae, examinandum. Satis apparet, creditum Pellerinio, esse caput Magae. Verum collata gemma supra citata, quae certum hujus regis caput sistit, per diversissima oris lineamenta viri eruditi sententiae diffidere cogit. Idem Pellerinius caput aversae esse uxoris Apames existimat. Sed neque istud adridet. Enimvero capita, quae sunt in numo praesente, adeo sunt similia capitibus, quae offerunt numi aenei inscripti ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ., quos in moneta Ptolemaei I., quod huic a plerisque tribui solent, recitavi, ut, qui ea contendere volet, inficiari non possit, esse in utrisque eadem. At in his caput anticae esse nequit regis Magae, cujus, ut dixi, diversam effigiem offert amethystus; neque esse potest Ptolemaei I., nam tum caput aversae esset ejus uxoris Berenices, sed hujus numus certus multo diversum et vultum et capitis cultum offert. Reliquum est, ut in utrisque his numis caput anticae tribu-

a) B. L. T. XXXVI. hist. p. 18.

amus Ptolemaeo Philadelpho, caput aversae ejus uxori Arsinoe, dicamusque, eos omnes in Cyrenaica a Maga signatos, inserta vero Philadelphi et uxoris capita, quod pro Philadelpho Cyrenaicam administraverat, atque etsi subinde defecit, regisque nomen palam usurpavit, ut vel praesens numus docet, fieri tamen poterat, ut se una regem, una ab Aegypti regibus pendere profiteretur, eodem modo, quo Evagoras olim Cyprius pariturum se Artaxerxi Mnemoni dixit, sed ut regem regi. Et vero numos, de quibus ago, non fuisse signatos in Aegypto, etsi epigraphen ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. praeferant, inde facile patet, quod nonnisi postrema Ptolemaeorum aetate numis aeneis in Aegypto cusis regum reginarumque capita sunt illata, his aureae et argenteae monetae reservatis. Ergo signati sunt in Cyrenaica, praeeunte hoc Magae numo, illis, si epigraphen demas, simillimo.

Vera Magae effigies ex amethysto, cujus supra memini, capta arietis cornu tempori adstitutum offert, adsumpto nimirum Iovis Ammonis cultu, cujus templum in contermina Marmarica steterit. Simili cultu etiam Ptolemaeum Apionem mox videbimus.

* * *

Caput regis diadematum. ☓ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟ - - - *Silphium.* AE. II. (Pellerin.)

Hunc numum Pellerinius cum priore Magae conjunxit, sed tamen inter incertos reposuit. Cum in hoc caput regis eadem habeat lineamenta, quae sunt in dicto Magae numo, eum etiam inter numos refero a Maga Philadelphi nomine in Cyrenaica signatos.

* * *

ΒΑ. *Equus currens.* ☓ ΜΑ. *Aries Libycus.* AE. III. (Pellerin Rois p. 202.)

Eidem Magae hunc numum tribuendum puto non modo propter vocabulorum initia, sed et propter arietem Libycum Cyrenaicae proprium, ut mox in Apione videbimus.

AE. RR.

PTOLEMAEVS vulgo APION.

Mortuo Maga Cyrenaica per filiam Berenicen Ptolemaeo III. Evergetae nuptam ad Aegypti reges rediit. Fratribus Ptolemaeo VI. Philometore et Ptolemaeo VII. Physcone dissidentibus pax ea lege coaluit, ut Physconi Libya cum Cyrene cederet. Huic ex Irene concubina natus filius, cui propter macilentiam cognomen Απιων, *non pinguis*, fuit, Cyrenaicam a patre abstulit, moriensque cum prolibus careret, praeterita cognata Ptolemaeorum gente populum R. regni haeredem scripsit V. C. 658. A. X. 96. [a])

Numi:

ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Caput regis imberbe Ammonis cornu munitum.*

---

a) Iul. Obsequens.

℞ ΚΟΙΝ. ΚΥΡ. *Silphium.* AE. (Spanheim T. I. p. 296.)

Aries Libycus. ℞ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. *Aquila fulmini insistens.* AE. (Haym. T. II. p. 27.)

Hactenus nullos Ptolemaeo Apioni numos tributos video, sed non vereor adfirmare, illi in utrumque, quem coram proposui, jus esse. Eorum prior per typum silphii Cyrenaicus certo est, ac tum dubitari nequit, caput anticae arietis cornu onustum esse Apionis, nam et Magam eodem cultum modo supra in amethysto Ducis Aurelianensis vidimus. Etiam numus alter per arietem umbrosa cauda conspicuum Cyrenaicam olet secundum ea, quae infra ad Heracleam Cyrenaicae, et in numis Cyrenaicae Romanae monebimus. Neque vero typus similis in numis, quos certo constet in Aegypto signatos, occurrit. Et vero credibile est, Apionem, qui annos XIX. Cyrenaicae regia potestate praefuit, suam habuisse monetam. Novi, in numo ex descriptis primo non agnituros caput Apionis illos, qui ejus regis censent esse capita juvenilia capillis in cincinnos volutis et pendentibus, quae sunt in gemmis et marmoribus, secuti nempe oraculum Fulvii Vrsini, cujus deinde sequaces enumerat auctor anonymus Tomo I. Antiquitatum aenearum Herculan. p. 201. At enim taedet refutandis his virorum eruditorum de hoc Apionis capite judiciis inhaerere, ut universe in definiendis capitibus illiteratis, quae veterum monumenta offerunt, multa videmus prodita arbitrarie, multa ridicule.

AE. RRRR.

III. Numi Cyrenaicae Romanae.

Romani Ptolemaei Apionis testamento inde ab anno V. C. 658. Cyrenaicae haeredes non tamen continuo haereditatem adivere permissa interim populo libertate, qua cum is pacate uti nesciret, Cyrenaicam in provinciam redegerunt, et Cretae conjunctam, quae eadem tempestate Romanorum jugum subivit, propraetori administrandam dedere V. C. 688., quae omnia uberius exposita vide apud Belleyum. [a]) Habemus numos Cyrenaicos magistratus R. nomine inscriptos cum Latinos, tum Graecos, quorum complures edidit Pellerinius, [b]) quos tibi hic sisto.

S. CATO. *intra lauream.* ℞ *Sine epigraphe. Aries Libycus.* AE. III. (Pellerin l. c.)

S. CATO. PR. *Sella curulis.* ℞ *Epigraphe et caput Augusti.* AE. II. (Mus. Caes.)

S. CATO. PROCOS. *intra lauream.* ℞ *Epigraphe et capita opposita Augusti et Agrippae.* AE. I. (Pellerin Rec. I. p. XXIII. Mus. Caes.)

ΠΟΥΠΙΟΣ. *Aries Libycus.* ℞ ΡΟΥΦΟΣ. ΤΑΜΙΑΣ. *Sella et hasta quaestoria.* AE. III. (Pellerin l. c.)

ΑΥΛΟΣ. ΠΟΥΠΙΟΣ. Λ. *Caput Ammonis.* ℞ ΤΑΜΙΑΣ. ΑΝΤΙΣΤΡΑ. Λ. Α.

a) B. L. T. XXXVII. p. 374. b) Rec. I. p. 10.

Sella curulis intra fasces. AE. II. (Pellerin l. c.)

ΠΟΤΠΙΟC. ΑΝΤΙCΤΡΑ. L. A. *Sella curulis intra fasces.* Ӿ ΚΑΙ. ΤΑΜΙΑC. L. *Caput Ammonis.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Huc etiam pertinent propter typi ſimilitudinem numi Lollii, quos vide apud Morellium in gente Lollia, et de quibus agam diſtincte in ejusdem gentis nùmis, nam implexa omnino quaeſtio eſt, in qua provincia omnes ii, qui ibi proponuntur, ſignati ſint.

Vaillantius et Havercampus in lectione epigraphes numorum Pupii, quoniam ea in omnibus manca fuit, inſigniter lapſi ſunt, et quoniam in horum uno legere ſibi viſi ſunt ΝΙΚΑΙΕΩΝ, eum aliosque omnes in Bithyniam ablegarunt, in quem ſcopulum impegit etiam Spanhemius a Vaillantio deceptus. [a]) Ex citatis igitur hic Pellerinii numis vera petenda lectio. Pupii numos copioſius explicabo in gente Pupia. Hic tantum adverto, in numis Catonis epigraphen eſſe Latinam, in numis Pupii Graecam. Videntur poſteriores aetate praecedere, retinuerintque Romani, cum primum ea regione potiti ſunt, linguam ibi receptam. Sub Auguſto Cato Latinam induxit.

Magiſtratus habemus in his numis:

Catonem *Praetorem*, tum *Proconſulem.*

Pupium *Quaeſtorem propraetore*, de quibus muneribus vide, quae dicentur in Obſervatis generalibus quarti hujus voluminis cap. I. ſect. II. § 3 et 4.

Ceterum ob ſcriptorum defectum vix aliquid de Cyrenaicae ſub Romanis regimine ſtatui poteſt, quod jam queſtus eſt Pellerinius, et uberius Belleyus in erudita ſua Cyrenaicae hiſtoria. [b])

AE. RRR. cum integri ſunt et ſani.

* * *

Imperatorium Titi edidit Patinus, (Num. Impp.)

ΦΛΑΤ. ΚΤΡΗΝΗ. *Caput muliebre cum proboſcide.*

Eundem numum reſtituit Morellius. [c]) De Veſpaſiano Suetonius: [d]) *Quaeſtor Cretam et Cyrenas provinciam ſorte cepit.* Credibile igitur, a Veſpaſiano in provinciam ſibi pridem cognitam derivata beneficia, unde Cyrene *Flaviae* epitheton receperit.

AE. RRRR.

ARSINOE.

Maritima, olim *Teuchira.*

Autonomum huc refert Pellerinius:

Caput muliebre velatum. Ӿ ΑΡΣΙ. ΚΤ. *Cervus ſtans flexo uno genu et reſpiciens.* AE. II.

Praetenſam epigraphen parum eſſe integram ac fidelem, conſultus Blondius adfirmavit Neumanno, quem vide. [e]) Vt adeo dubium ſit, utrum exſtent hujus urbis numi.

AVTOMALA.

Maritima et extrema verſus Africam propriam in caſtelli modum.

Autonomum Pellerinius huc referri poſſe cenſuit: (Rec. III. p. 173.)

a) T. II. p. 163. b) B. L. T. XXXVII. p. 377. c) Num. Titi tab. XIII. n. 18.
d) Cap. 2. e) Num. pop. P. II. p. 153.

Caput imberbe cum cornu arietis. ✗ ΑΥΤ. (*in monogrammate.*) *Herma.* AE. II.

Rationes ſunt primum monogramma, quod tres hujus urbis priores literas includit, deinde caput anticae, quod eſſe Iovis Ammonis ſtatuit. Alterum hoc argumentum ſane infirmum; nam dubitari jure poſsit, placueritne unquam veteribus Ammonem imberbem fingere; ſane in numis, in quibus ipſum vocabulum ΑΜΜΩΝ additur, ut videre eſt in numis Mytilenes, et in illo, quem ſupra in Ammonia Marmaricae citavi, barbatus ſemper eſt, ut taceam obvios tot Aegypti regum numos aliosque innumeros. Supra in Cyrenes numis dixi, veriſimilius eſſe, eo capite proponi Bacchum in parte Ammonis quoque filium creditum. Neque hoc caput in Cyrenaicae ſolum numis, ſed etiam in moneta inſularum Archipelagi ſaepe recurrit. Et cum praeterea monogrammata plerumque varie poſsint reſolvi, ſatis apparet, hujus numi omnem cauſam plane eſſe dubiam, et incertam.

Alium aeneum III. formae ex muſeo Hunteriano huc refert Combius inſcriptum ΑΥΤΩ. Verum hoc oppidum ſcriptum fuit per O, non per Ω, etſi quorſum hic numus pertineat, ignorem.

* * *

Imperatorios quoque, eosque Alexandri Severi binos video citari:

ΑΥΤΟΜΑΛΗϹ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩϹ. ΛΥΒΙΚΗϹ. *Diana venatrix cervum inſequitur.* AE. m. m. (Vaillant.)

Hoc numisma admodum ſuſpectum, ac jure videtur Pellerinio, [a]) cum quod metropolis dicatur Automala, de quo honore nihil nobis conſtat ex veteribus, qui eam tantum *φρȣριον*, *caſtellum*, dixere, tum quod minus proprie urbs Libyae dicatur, et quod pro orthographiae lege ſaltem ordinaria ſcribendum fuerat ΛΙΒΥΚΗϹ. Alter:

ΕΠΙΣ. ΑΥΤΟΜΑΛΕϹ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΟϹ. ΛΙΒΥΚΗ. quem Gorius ex Mediceo promulgavit, hunc quoque maximi moduli. [b]) Numum vidi ipſe, et adulterinum facile agnovi, quod judicium ab aliis etiam cauſis confirmatur, quas alibi commemoravi. [c])

BARCE.

Mediterranea ſecundum Ptolemaeum, quamvis a Strabone aliisque dicatur eadem cum illa, quae ſerius *Ptolemais* eſt appellata, et maritima fuit, de quo vide Cellarium et Spanhemium. [d])

Autonomos hujus urbis edidere Spanhemius, [e]) Pellerinius, et Combius ex Hunteriano:

ΒΑΡ. ΒΑΡΚ. ΒΑΡΚΑΙ. *Caput Ammonis barbatum cornutum.* In alio: *Caput cornutum imberbe.* ✗ *Silphium.* AR. I. II. III.

De ſimilibus capitibus egi in Cyrene et Automala.

AR. RR.

a) Rec. III. p. 173. b) Muſ. Florent. c) Numi vet. p. 306. d) T. I. p. 296. e) l. c.

HERACLEA.

Autonomum edidit Pellerinius:

Caput Ammonis. ✕ ΗΡΑΚΛΕΙΑ. *Aries cauda ſolito longiore et craſsiore.* AE. II.

Heraclea nulla a veteribus in Cyrenaica proditur; tamen cum typus utrinque ſit Cyrenaicus, exiſtimat Pellerinius, numum hunc pertinere poſſe ad eam Heracleam, quam in Libya collocat Stephanus, additque, verveces cum ſimili cauda noſtra quoque aetate in hoc tractu reperiri. Praeclare haec quidem concordant. At quod idem alio loco ad eandem Heracleam revocet autonomum alium per cauſam Palladis in eo expreſſae, quam Tritoniam, atque adeo huic tractui propriam putat, [a]) iſtud, ut verum eſſe poteſt, ita ſolido fundamento deſtituitur.

AE. RRRR.

PHYCVS.

Promontorium cum oppido cognomine, et teſte Syneſio Cyrenaeorum navale. [b])

Autonomus apud Pellerinium:

Caput muliebre adverſum corona faſtigiata tectum. ✕ ΦΥ. *Bos cornupeta juxta palmam.* AE. III.

Rationem auctori, cur numum huc revocet, ſufficit fabrica, et typus palmae. Narrat Seſtinius, in ſimili alio, quem vidit, legi ΜΑΓΝ - - ΑΦΤΡ - - videri ergo potius tribuendum Magneſiae Ioniae.

AE. RRRR.

PTOLEMAIS.

A nonnullis eadem habita cum Barce, ut in hac diximus.

Huc pertinere Pellerinius cenſet ſequentem *autonomum:*

Caput muliebre velatum. ✕ ΑΡΙΣΤΑΓΟΡ. ΠΤΟ - - - - *Mulier ſedens d. ſpicas et papaver*, *ſ. haſtam.* AE. II.

Ex manca epigraphe vix credo certi aliquid pro hac Cyrenaicae Ptolemaide poſſe ſtatui.

* * *

Binos alios cum epigraphe ΠΤΟΛΕΜΑΙ. et typo aquilae ſtantis huc, etſi timide, refert Pellerinius. Malim numos ſimiles largiri Ptolemaeo Epiri regi, cauſas attuli in mea Sylloge I. p. 84.

a) Rec. III. p. 175. b) Epiſt. 100.

SYRTICA.

LEPTIS MAGNA.

Gemina fuit in hoc tractu Leptis nomine urbs, una in Syrtica prope Cinyphum fl. cognomine *Magna*, altera magis in occidentem in Byſacene, dicta *Parva* vel *Minor*. Leptis nomine exſtant imperatorii Graeci, et coloniae autonomi. Ad utram referendi ſint, ad ſingulos inquiretur.

Imperatorii.

ΛΕΠΤΙΣ. *Caput Mercurii*, *pone caduceus*, in numo Auguſti. (Vaillant.)

ΛΕΠΤΙΣ. B. *Caput Mercurii*, in numo Tiberii. (Vaillant., Morelli Impp.)

ΛΕΠΤΙΣ. *Caput turritum*, in numo Agrippinae Germanici. (Seguin Sel. num. p. 317.)

Hi numi, aenei omnes, utrum ad Leptin majorem, an minorem referendi ſint, dubitatum. Conſtat quidem, Leptin Majorem fuiſſe coloniam, at poterant hi numi ſignari, antequam deduceretur colonia. Pro Syrtica aliquod argumentum, quod Cyrenaicae vicinior fuit, in qua numi Graeca lingua inſcripti fuere. Sed Leptis Byzacena vicina Carthagini, atque huic conſtanter paruit. Nullus igitur hic linguae Graecae uſus.

AE. RRR.

Coloniae numi cum Leptis nomine exſtant, iique *autonomi* tantum.

COL. VIC. IVL. LEP. *Caput juvenile galeatum.* ☧ P. SALPA. M. FVLVI. PR. IIVIR. *Bos cornupeta.* (Morelli in Fam. Fulv. Pellerin.)

Eadem epigraphe. Protome juvenilis capite diademato. ☧ L. NEP. L. SVR. PR. IIVIR. *Bos.* (Morelli in Fam. Cornel. Pellerin.)

C. V. I. L. PR. IIVIR. *Caput muliebre*, *pone ramus.* ☧ C. BALBO. L. PORCIO. *Bos.* (Morelli in Fam. Porc. Pellerin. Muſ. Caeſ.)

COL. VIC. IVL. LEP. *Protome Victoriae.* ☧ M. FVL. COTA. PR. QVIN. *Colonus arans.* (Morelli in Fam. Fulv.)

C. V. I. L. *Caput Solis adverſum radiatum.* ☧ L. CAL. SEX. NIC. AED. *Leo ſtans.* (Florez Med. de Eſpanna Tab. 58.)

C. V. I. L. *Caput nudum barbatum.* ☧ L. SEMP. MAX. M. CAEC. AED. *Bos.* (Ibidem.)

Tiberii numum citat Harduinus, ſed videtur hic idem eſſe cum eo, quem hic numero quartum deſcripſi.

Ad utram Leptin hi numi ſpectent, rurſum diſceptatum. Pellerinius ſatis habuit, variantes eruditorum ſententias commemorare. Addit, Harduinum eos parvae Lepti adjudicare, qui tamen in ſuis numis illuſtratis diſerte majorem Leptin horum patriam agnoſcit. Havercampus in minorem aperte propendet, [a]) verum argumento idoneo abſtinet. Minorem Byzacenam ſaltem Plinii aetate nondum fuiſſe coloniam, eo argui poteſt, quod is eam *liberam* dicat, quo epitheto ornare colonias non conſuevit; at numi hic citati haud dubie primorum Auguſtorum aetate ſignati ſunt. Qua tempeſtate Major deducta fuerit, definite non conſtat, colonia tamen diſerte vocatur in itinerario Antonini, et tabula Peutingeriana.

Titulus *Victricis Iuliae* exemplo ab aliis petito ſuadet, coloniae auctorem fuiſſe I. Caeſarem, vel Auguſtum. Verum haec ipſa cauſa litem movet Lepti majori, quam vidimus adhuc Tiberii aetate feriiſſe numos Graecos absque mentione coloniae, et favet adeo minori. Nihil in hac cauſa expeditum.

Magiſtratus IIviri. His conſtanter adduntur literae PR., quarum explicatio antiquariorum ſententias diſtraxit, quas enumerat Pellerinius, [b]) et Florezius. [c]) Eas veriſimiliter legendas PR*aefectus*, latius oſtendemus in tractatu de coloniis. Alii magiſtratus *Praefectus Quinquennalis*, et *Aediles*.

* * *

De numis epigraphe peregrina notatis, quos huc refert Pellerinius, [d]) actum in tractatu de numis Phoenicio charactere inſcriptis poſt numos Phoenices.

AE. R.

OCEA.

Maritima a Lepti Magna in occaſum, dicta hodie vetus Tripolis. In MSS. plerumque dicitur *Oea*, aut corrupte aliter. Verum orthographiam reſtituit numus ſequens

Coloniae Ant. Pii. COL. AVG. OCE. *Imperator eques.* (Pellerin Suppl. II. p. 47.)

Quo tempore deducta ſit colonia, non conſtat. Pellerinius cenſet, factum iſtud, quando Hadrianus eum tractum per Iudaeorum ſaevitiam atrociter vexatum novis ſupplementis frequentavit. Verum titulus AVG. conditorem Auguſtum non quidem exigit, ſed mavult.

* * *

Notandi etiam variorum lapſus.

Harduinus Graecum Ant. Pii inſcriptum ΩΙΩΝ. huc, tanquam ad urbem, dictam *Oeam* vocavit. Verum hic nu-

a) in Morellii Fam. Fulv. I. p. 141.

b) Rec. III. p. 16.

c) Med. de Eſp. p. 55.

d) Mel.

mus certe est Cos insulae, legendumque ΚΩΙΩΝ. Idem enim numus Ant. Pii cum typo Iunonis pavonibus vectae ab ipso Harduino inter numos ejus insulae recensetur.

Vaillantius et Harduinus ad hanc urbem retulere numos Ant. Pii, in quibus legerunt: C. A. O. A. F. quod explicuere aut *Aelia Oensis*, aut: *Antoniniana Oensis*, at perperam sic lectam epigraphen pro CO. AE. CA., eosque numos esse Coloniae Aeliae Capitolinae, erudite docuit Pellerinius. [a])

AE. RRRR.

---

a) Mel. I. p. 277. et Suppl. II. p. 47.

BYZACENE.

ACHVLLA.

Maritima, varie apud auctores ſcripta *Achylla*, *Acholla*, *Acilla*, *Cholla* etc: Vera lectio ex numis *Achulla*.

Auguſtum, ejusque familiam praeferunt ſequentes:

AGRIPPA. P. QVINC†LI. VARI. *Caput Agrippae nudum.* ✗ AVG. PONT. MAX. *Caput Auguſti nudum inter capita nuda Caii et Lucii.* AE. I. (Liebe pag. 410.)

ACCHVLLA. P. QVINC†LI. VARI. *Caput ſimile.* ✗ AVG. PONT. MAX. *Eadem capita, ſed praeterea infra capita Caii et Lucii:* C. L. AE. I. (Pellerin Rec. I. p. III. Panel ex muſeo le Bret.)

ACHVL. L. VOLVSIVS. SATVR. *Caput nudum.* ✗ *Eadem averſa.* AE. I. (Panel ibid.)

Vulgarunt numos ſimiles Morellius, [a]) Vaillantius, [b]) aliique, ſed cum horum exemplaria vitiata videantur, eorum ratio habenda non eſt, at Liebeus et Pellerinius numos ſuos integerrimos ſpondent.

Vterque numus prior absque dubio ad unam eandemque urbem pertinet, atque inter ſe collatus uterque alter alterum egregie juvat. In Liebeano deeſt urbis nomen, atque adeo vir eruditus, quorſum referendus eſſet, fluctuabat, quem modo Pellerinianus Achullae invicte vindicat. At in Pelleriniano abeſt vocabulum AGRIPPA, et cum adſtitutum caput non ſatis Agrippam referat, dubitavit Pellerinius, an revera ejus caput exiſtimari poſsit. [c]) Sed curam eximit Liebeanus, novumque argumentum ſufficit, lineamentorum fidem in numis extra urbem ſignatis eſſe perexiguam.

Fueritne haec urbs colonia, incertum. Hirtius et Strabo eam *liberam* dixere, Plinius: *Acolitanum oppidum.* Sed neque numus eam coloniam nuncupat. In typis Morellianis legitur IIV - - - quod videretur indicare IIV*irum*, ſed pro eo vocabulo in nitidoribus binis legitur vel nomen urbis, vel Agrippae.

Magiſtratus P. Quinctilius Varus. Havercampus hunc credidit fuiſſe IIvirum, deceptus nempe pictura Morelliana, de qua mox egi. [d]) Dubium non eſt, Varum hunc, quo tempore cuſi ſunt

a) Impp. in Agrippa, et Fam. Quinctil. b) in Colon. ſub Agrippa. c) Rec. I. p. VI. Mel. I. p. 253. d) ad Morellii Fam. Quinctil.

hi numi, fuiſſe proconſulem Africae, quae provincia, ut videbimus, prae aliis amabat proconſulum nomina monetae inſcribere. Eorum aetas ſatis prope poteſt definiri. Nam cum Auguſtus pontificatum max. iniverit anno demum V. C. 741. et anno proxime ſequente obiverit Agrippa, certum eſt, eos intra hoc biennium ſignatos. Idem Varus anno V. C. 750. praepoſitus eſt Syriae, cujus urbs princeps Antiochia ejus nomine, ut vidimus, ſignavit numos, inſcriptos: ΕΠΙ. ΟΥΑΡΟΥ. Translatus in Germaniam ab Arminio internecione caeditur V. C. 762.

L. Voluſius Saturninus numi poſtremi. Ejus quoque nomen habetur in numis Antiochiae inſcriptis: ΕΠΙ. ΣΑΤΟΡΝΙΝΟΥ. ΟΥΟΛΟ., quos vide.

AE. RRR.

HADRVMETVM.

Byzacenes urbs princeps.

Autonomum olim edidi ex Medioeo: (Num. vet. p. 307.)

Caput muliebre velatum, pone ſceptrum. ✕ HADR. *Caput Neptuni, ante quod tridens.* AE. III.

Typus pro urbe maritima. Eundem numum jam recitavit Hollſtenus, ſed perperam Hadriae Galliae Cisalpinae tribuit. (Not. ad Steph. p. 9.)

AE. RRRR.

Imperatorii caput Auguſti offerunt, omnes a Pellerinio editi. (Rec. III. p. 17.)

HADR. AVGVSTVS. *Caput Auguſti nudum.* ✕ CAESAR. *Caput nudum I. Caeſaris, ante quod lituus, pone aſtrum.* AE. m. m.

APR. FA - - - - PROCOS. VII. V. EPVL. *Caput, ut videtur, Auguſti nudum.* ✕ HADRVM. *Protome capite velato barbato, quod pileo peregrinae formae integitur, ſ. ſpicas.* AE. II.

APR. FA. MAX. COS. PROCOS. VII. VIR. EPVLO. *Caput, ut videtur, Auguſti nudum.* ✕ C. LIVIN. GALLVS. PRO. PR. *Elephas anteriore pede ſerpentem calcans.* AE. II.

Poſteriores duo numi varia memoratu digna offerunt, I. Fabii Maximi omnes titulos, quos inter rarior VIIviri epulonum, qui etiam memoratur in numis gentis Coeliae. Conſules Fabii Maximi, quorum uni praenomen Paulli, alteri Quinti, memorantur ad annos V. C. 743. 744. At aenigmati ſimile videtur praepoſitum APR. quod reſolvere neglexit Pellerinius, tum etiam, quod in uno eodemque numo hinc proconſul, inde propraetor proditur. An Fabium Hadrumetini honoris cauſa, quod forte patronus urbis ſuae eſſet, inſcripſerunt monetae additis muniis, quae per vices geſſit? quo modo Gaditani municipem ſuum Cornelium Balbum, Caeſarienſes Bithyniae Veidium Pollionem apud ſe natum in numos ſuos intulerunt. II. *Gallus*, cognomen

gentis Livineiae nondum ex numis cognitum. III. Typus elephanti ſerpentem calcantis, qui idem eſt in denariis I. Caeſaris obviis. Videntur Hadrumetini in ejus dictatoris gratiam hoc typo uſi; alioqui fuiſſe eos illi devotos, arguit numus primo loco citatus.

Allati numi inter coloniae numos referri non poſſunt, cujus mentionem non faciunt. Quin eam primum a Trajano deductam coloniam, arguit inſcriptio Gruteriana, in qua ei *Trajanae* epitheton additur. [a]) Plinius eam adhuc inter oppida libera recenſet, at Ptolemaeus coloniam vocat.

AE. RRR.

---

a) pag. 362.

ZEVGITANA.

CARTHAGO.

Olim potentiae Romanae aemula, ſubinde V. C. 608. ab Romanis eodem, quo Corinthus anno everſa in ruderibus aliquamdiu jacuit, donec V. C. 632. lege Rubria deducta colonia, et prima quidem extra Italiam, lecto ejus deducendae IIIviro C. Graccho, et appellata *Iunonia* ex vetere urbis numine. Haec Livius, [a]) Plutarchus, Appianus, aliique. Neglecta paullo poſt iterum abolitis C. Gracchi actis, [b]) tum et vetantibus prodigiis [c]) novos illuc colonos deduxit I. Caeſar eodem, quo et Corinthum reſuſcitavit, anno, ut narrant Dio, [d]) Strabo, [e]) Pauſanias. [f]) Factum iſtud Dio inter acta anni V. C. 710., qui fuit I. Caeſaris poſtremus, refert. Cum Dione conſpirat Appianus, qui narrat, Carthaginem centeſimo et altero anno, ex quo diruta eſt, deductam coloniam. [g]) Repetitum beneficium ab Octaviano V. C. 725. refert Dio, [h]) nam Lepidus, cum partem ejus habitatoribus orbaſſet, jus coloniae ſuſtuliſſe videbatur, fuitque ſedes proconſulis Africae veteris. Neque deinceps defecit ſplendor, nam ab Herodiano una Roma inferior, et certaſſe cum Alexandria de principatu dicebatur. [i]) Quam urbis gloriam ſic eleganter praedicat Auſonius: [k])

Conſtantinopoli adſurgit Carthago priori,
Non toto ceſſura gradu, quia tertia dici
Faſtidit.

Autonomos Carthaginis, quamdiu ſui juris fuit, quique Carthagine ipſa ſignati eſſent, nullos certos habemus. Complures edidit Pellerinius, aliique, quos, quia Punice inſcripti ſunt, eſſe in hac urbe cuſos magis conjecerunt, quam auſi ſunt adfirmare, neque certi aliquid licebit ſtatuere, donec de literarum Punicarum valore primum, deinde ipſa Poenorum lingua plus conſtabit. Exſtant magno numero numi aurei, argentei, aenei, quos, quia Punicam habent epigraphen, in Carthaginienſium quidem moneta jure putamus, tamen quia operis elegantiam praeferunt plane Siculam, tum et typos Siculos non raro imitantur, invaluit communis opinio, ſignatos fuiſſe in ea Siciliae parte, quae diu in Poenorum poteſtate fuit. Eos hoc loco non recenſebimus,

a) in Brev. L. LX. b) Plut. in C. Gracch. c. 13. c) Appian. Punic. c. 136. d) L. XLIII. § 50. e) L. XVII. f) L. II. ſub init. g) Bell. Pun. ſub fin. h) L. LXII. § ult. i) L. VII. k) Carm. 286.

quia jam bis iſtud fuit peractum, primum in numis Panormi Siciliae, quo loco monetae hujus Punico - Siculae metallum, typos, aliosque modos enarravimus, deinde in diſſertatione Phoenices numis adjecta, in qua epigraphen Punicam in examen vocavimus. Ex omnibus cauſis apparet, Carthaginienſes liberos moneta ſignata non fuiſſe uſos, ſed aurum, argentum, aes mercis loco fuiſſe. Etenim ſi, ut alibi, ejus valuiſſet uſus, ſequeretur ſane, magno eam numero, ut in tanto imperio, tantisque opibus, hodieque ſupereſſe, ejus certum aliquem, ratumque fuiſſe modum, formam, pondus, quibus facile ſe diſcerneret, perinde ac moneta Romanorum, Athenienſium, aliorumque, et in primis adeo ſcientiae noſtrae incunabulis rem Carthaginienſium monetariam fuiſſe cognitam, de qua tamen in hunc usque diem diſceptatur. Gravis argumenti inſtar eſt, quod ſcriptores veteres in praeda Carthaginis bis a Scipionibus captae argenti illati ſolum pondus memoraverunt, cum tamen Livius aliique in praedae Hiſpanienſis, Macedonicae, Aſiaticae parte non argenti modo infecti pondus, ſed facti etiam et ſignati ſoliti ſint meminiſſe. Non diſsimulo, in praeda, quam C. Duillius victis prima pugna maritima Poenis extorſerat, teſte inſigni columna roſtrata numerari *aur*OM. CAPTOM. NVMEI etc. *argen*TOM. CAPTOM. PRAEDA. NVMEI. etc. CAPTOM. AES. etc. Numerum vide apud Ciacconium ejus monumenti interpretem. At enim probari nequit, captos hos numos proprie fuiſſe Punicos. Neque enim is tota ea expeditione Africam unquam adivit, ſed ante, ac poſt commiſſam in Liparae conſpectu pugnam Siciliam obivit, urbes alias a Poenorum obſidione liberavit, alias cepit. Quae quidem jam vel una cauſa ſatis perſuadet, memoratam praedam conſtitiſſe partim numis omnis metalli urbium Sicularum, partim Punico - Siculis, quos Panormitanos, ut dixi, vocamus. Lego in dialogo Platonis, cui nomen Eryxias, tali Carthaginienſes moneta uti. Parvo corii fruſto illigatum eſt aliquid ſtateris ſummum magnitudine, quid vero ſit illud, quod illigatum eſt, nemo novit, niſi qui iſtud faciunt. Illo deinde obſignato pro numismate utuntur. Haec narratio etſi fabulae videatur propior, cum alioqui is dialogus inter Platonis nothos referatur, tamen ne fingi quidem iſtud potuiſſet, ſi qua cognita fuiſſet ejus populi ſignata pecunia. Ceterum Ariſtides quoque auctor eſt, Carthagine numos ſcorteos valuiſſe. [a]) Habuit ergo Carthago iſtud quoque cum Corintho commune, quod, ſicut urbs utraque eodem anno fuit everſa, eodem deinde anno deducta colonia ſurrexit, ſic utriusque, quamdiu ſui arbitrii fuit, certos numos non habemus.

Coloniae Carthaginis pauci exſtant, ſuntque:

ARISTO. MVTVMBAL. RICOCE. SVF. *Capita duo jugata nuda imberbia.* Ӿ VENERIS. KAR. *Templum 4. colum-*

a) Orat. II. Platon. p. m. 145.

narum. AE. I. (Muf. Caef. Pellerin.)

Alius fimilis, fed epigraphe averfae: COL. KAR. VEN. (Bayer lengua de los Fenic. p. 367.)

Quorum fint duo capita partis adverfae, ambiguum. Sunt, qui Caii et Lucii Agrippae filiorum putent. Templum Veneris in gentis Iuliae gratiam aedificatum Carthagine, et in moneta propofitum videtur. Pellerinius in fuo magiftratum legit ARISIO, quod impugnat Bayerius, [a]) et jure, nam ipfe nuper fimilem nactus fum cum luculento ARISTO. Sane et ARISTO Zeugitanus inter legatos fubfcriptus legitur in tabula aenea apud Gruterum. [b])

Magiftratus SVF. explendus SVF*fetes*, qui Carthagine libera principem locum obtinebant. Livius agens de Carthaginienfibus: [c]) *Senatum itaque Suffetes, quod velut confulare imperium apud eos erat, vocaverunt.* Paulus diaconus apud Feftum: [d]) *Sufes conful lingua Poenorum.* Vocabulum duxit Scaliger ab Hebraico צפה *fpeculatus eft, exploravit,* ac tum illi Suffetes idem erant, quod apud Spartanos ἔφοροι. [e]) Forte melius alii a שפט, *judicavit*, unde שפטים *judices.* Hi igitur Suffetes haud dubie indicantur vocabulo hujus numi truncato SVF. Fors coloniae Carthaginis IIviris Suffetum nomen inditum in memoriam aetatis praeteritae, Romanis haec αὐτονομίας ludicra non gravate indulgentibus. Enimvero in binis tabulis aeneis imperante Augufto confectis, in quibus civitates Apifia et Siagitana, utraque Zeugitanae, hofpitium feciffe cum Silio Aviola leguntur, fubfcriptos videas Suffetes, in una quidem: EGERVNT. HASDRVBAL. IVMMO. HASDRVBAL. HANNONIS. CHINISDO. SVFETES. in alia: AGENTE. CELERE. MILCHONIS. GVLALSAE. FILIO. SVFETE. [f])

Vocabulum MVTVMBAL in Plauti quoque Poenulo occurrit praedicante Hannone. fe effe *Carthaginienfem Muthumballis filium.* [g])

AE. RR.

Carthaginis honorifica fit mentio in numis Severi et Caracallae, deinde Diocletiani et fequentium Caefarum, fed quos, quia commatis Romani funt, hoc loco pro inftituto praetereo.

* * *

Africa a Vandalis occupata proprios ex eadem gente habuit reges, quos inter fuit Hildericus, cujus nomine fignatus Carthagine numus proditur.

D. N. HILDERIX. REX. *Caput regis imberbe diadematum.* ℞ FELIX. KART. *Mulier ftans extenta utraque manu fpicas geftat.* AR. III. (Seguin Sel. num. p. 51. Muf. Lefroyanum.)

Praeftantifsimus hic eft numus, idemque rarifsimus. Vfitatum fuit aevo inferiore, urbes *Felicis* cognomento ornare. In numis aevi Diocletianei obvium eft legere *Felix Karthago*, in aliis huic noftro fere coaevis legitur: FELIX. RAVENNA, FELIX. TICINVS. Typus averfae reftitutus eft ex citatis Diocletiani et fequentium numis.

* * *

KARTHAGO. *Figura militaris ftans*

a) l. c. b) pag. 470. 1. c) L. XXX. c. 7. d) in Sufes. e) L. III. Canon. Ifagog. f) Gruter p. 470. 1. 2. g) Act. V. 2. 34.

s. hastam. ✠ XII. *in aliis* XXI. *in aliis* XLII. *Caput equi frenatum.* AE. II. (Hunter, Muſ. Caeſ. Patin Impp. p. 12. Florez T. I. p. 317.)

Gilimere Hilderici ſucceſſore a Beliſario Iuſtiniani duce devicto, et deleto Vandalorum imperio, Africa ad veteres dominos Romanos redivit, ac tum demum id genus numi videntur fuiſſe ſignati, et ex memoria veteris inſtituti *caput acris equi* in moneta propoſitum, de quo vide plura in moneta Panormi. Fabrica horum numorum fere barbara, et omnis conformatio facile ſuadent, eos huic aevo deberi, nam his ſpectata fabrica ſimiles ſunt numi inſcripti INVICTA. ROMA, additis etiam notis arithmethicis XX. aliisque, quos opinamur percuſſos Gothis in Italia everſis, ut dicemus ad hos numos Gothorum regum monetae ſubjectos. Ceterum de ſenſu numerorum, quos numi hi praeferunt, nihil audeo adfirmare.

AE. R.

Numi a variis Carthagini coloniae tributi.

Iuvat in eundem locum conferre numos varii generis ac modi, non quod ſignatos Carthagine auſim adſerere, ſed quod fuere non pauci, qui Carthaginem iis patriam adſignaverunt, ut adeo, cum aliquem tamen locum obtinere debeant, hac eos includi ſtatione maxime opportunum exiſtimem. Perlectis iis, quae ad ſingulos adnotabo, arbitretur denique lector, utrum in incertis ſint putandi, an certo cuidam populo absque erroris metu permittendi.

1.) IMP. CAESAR. DIVI. F. C. C. I. P. *Caput Auguſti nudum.* ✠ M. AGRIP - - - *Caput Agrippae nudum.* AE. I. (Pellerin Rec. I. p. XXII. Muſ. Theupoli p. 657. Morelli Impp. in num. Agripp. ſed ubi perperam legitur C. C. I. B. numusque tribuitur Babbae.) Sed jam ſatis conſtat, omnes hos numos eſſe coloniae Parianae Myſiae, legendumque: C. G. I. P., ut in hac diximus.

2.) PERMIS. P. CORNELI. DOLABELLAE. PROCOS. C. P. CAS. D. D. *in area* C. P. *Mercurius rupi inſidens d. caduceum. In numis Tiberii.* AE. I. (Beger Th. Br. T. II. p. 97. Morelli Impp. et in Famil. Cornel.)

3.) PERMIS. P. DOLABELLAE. PROCOS. C. L. GAVIO. CAS. *in area* C. I. P. *Typus idem. In numo Tiberii.* AE. m. m. (Muſ. Piſan. Tab. V.) In hoc numo perperam lectum fuiſſe C. L. pro C. P., docent alii numi ſimiles, et jam advertit Pellerinius. (Rec. I. p. VIII.)

4.) PERMISSV. P. DOLABELLAE. PROCOS. C. P. - - - *Mulier velata ſedens d. pateram, s. haſtam. In numo Tiberii.* AE. I. (Vaill. in colon. et fam. Corn. Morelli in fam. Cornel., qui eum ſerius reſtituit in Impp. Tab. X. ſed in area reliquis vitiatis comparet praeterea litera I.

5.) PERMISSV. L. APRONI. PRO-

COS. III. C. SEX. POM. CELSO. *in area* C P / I A *Mercurius rupi insidens d. caduceum.* *In numo Tiberii.* (Pellerin Lettres p. 152.)

6.) PERMISSV. L. APRONII. PROCOS. III. *Caput Mercurii, retro caduceus.* *In numo Drusi jun.* (Vaill. in Colon. et in fam. Apron. Morelli in Impp. et in fam. Apron.)

7.) PERM. DOLABELLAE. PROCOS. C. P. G. CAS. *Caput Mercurii.* *In numo Drusi jun.* (Pellerin. Mel. I. p. 260.)

Cum his conjungo sequentes:

8.) IMP. C. D. F. P. M. P. P. *Caput Augusti nudum.*
C. I. C. P. I. S. P. D. V. S. II. VIR. *in medio:* P. P. D. D. AE. II. (Pellerin Mel. I. p. 259. Morelli in August. Tab. XXXIII. n. 21.)

9.) IMP. C. D. F. A. P. M. P. P. *Caput Augusti nudum.*
C. I. C. P. I. S. P. D. V. S. P. IIVIR. *in medio:* P. P. D. D. AE. II. (Arigoni Tom. IV. in Colon. tab. 2.)

10.) IMP. C. D. F. A. P. M. P. P. *Caput Augusti nudum.*
CRISPPVS. I. IIVIR. *in medio:* P. P. D. D. AE. II. (Arigoni Tom. II. tab. 1.)

11.) TI. CAE. IMP. V. *Caput Tiberii nudum.*
CICRISPDVSPIIVIR. *in medio:* PPD D. AE. (Mus. Caes.)

12.) TI. CAE. IMP. V. *Caput Tiberii nudum.*
C. I. C. P. I. S. P. D. V. S. II. VIR. *in medio:* P. P. D. D. AE. II. (Pellerin Mel. I. p. 259.)

TI. CAE. IMP. *Caput Tiberii nudum.*
CICRISPPVS. IIVIR. *in medio:* PP DD. AE. II. (Arigoni Tom. I. in aliis Coloniis tab. 2.)

14.) TI. CAESAR. IMP. P. P. *Caput Tiberii nudum.*
L. A. FAVSTVS. D. C. BASSVS. II. VIR. *Mulier velata sedens d. pateram, s. hastam, in area:* P. P. D. D. AE. II. (Morelli in fam. Corn. tab. 4. et in numis Tiberii tab. XIII.)

Conjungo item sequentes:

15.) *Caput Augusti nudum, prae quo lituus.*
M. EGN. Q. OCT. IIVIR. S. P. S. C. *intra coronam.* AE. II. (Morell. Impp. tab. XXXIII. Vaillant. in Egnatia.)

16.) P. S. S. C. *Caput Augusti laur.*
L. CAEL. CLEM. FL. TI - - *Apex.* AE. III. (Neumann, Morelli Impp. tab. XLV.)

17.) *Caput Augusti nudum, prae quo lituus.*
C. LOLLI. ITE. M. DOM. IIVIR. P.

S. S. C. *Figura militaris galeata basi insistens d. hastam.* AE. III. (Vaill. in Colon. p. 48. Idem in fam. Lollia. Morelli in fam. Lollia, sed cum capite Tiberii.)

18.) *Caput Tiberii nudum.*
C. LOLLI. M. DOM. IIVIR. P. S. S. C. *Mulier velata sedens d. pateram, s. hastam.* AE. III. (Vaill. in Colon. et in fam. Loll. Morelli in Impp. et in fam. Lollia.)

19.) P. S. S. C. *Caput Tiberii laur.*
A. VERGILIVS. - - - IIVIR. *Mars galeatus nudus stans d. hastam, s. parazonium.* AE. III. (Mus. Caes.)

20.) P. S. S. C. *Caput Tiberii laur.*
L. CAEL. - - - *Typus dubius.* AE. III. (Mus. Caes.)

21.) MINEIA. M. F. *Caput muliebre.*
P. S. S. C. *Templum.* AE. III. (Mus. Caes. Morelli in fam. Mineia.)

22.) P. S. S. C. (*literis retrogradis*) *Caput juvenile dubium.*
- - NVN. L. SVL - - *Templum.* AE. III. (Mus. Caes.)

De primis septem citatis numis haec habeo virorum eruditorum judicia:

Begerus censet, numum suum signatum Carthagine. Posse quidem literam C notare etiam Clupeam, atque id tanto magis, quoniam ea urbs teste Plinio promontorio Mercurii insedit, quem numi similes impressum habent, sed absterretur eo, quod eam Plinius *liberam* dicit. Literas C. P. CAS. D. D. C. P. explet: *Caius Publius CASsii Decreto Decurionum Curaverunt Poni.* Verum haec lectio refellitur numis 3. et 7. Cum Begero sentit Schlegelius. [a])

Havercampo Carthago item placet, (in fam. Cornel. p. 140.) verum argumenta petit ex numis, quos nunc constat esse Apameae Bithyniae, aliisque inscriptis P. S. S. C., de quibus jure dubitatur, an Carthaginiensium moneta sint. Explet deinde epigraphen: *Curarunt Poni Carthaginis Antiquae Suffetes Decreto Decurionum Coloniae Patrono,* numi autem Pisani: *Caio L - - - GAVIO. Carthaginis Antiquae Suffete Coloniae Iuliae Patrono.*

Perizonius in epistola ad Morellium, ut testatur ibidem Havercampus, literas CPCASDD explicat: *Curaverunt Poni Coloniae Augustae Saldes* vel *Sabatrae Decuriones.*

Mazzolenus quoque numum suum Pisanum Carthagini tribuit, et separatis violente epigraphes literis legit *Colonia Carthago Pia Iulia*, facitque auctorem numi sui L. Gavium Cassium. Variat iterum in iis legendis, aut potius fluctuat in singulari dissertatione, quae exstat in musei sui Pisani P. II. p. 265.

Harduinus numum Patris Achaiae tribuit, et literas explicat more suo: *Coloniae Patrensis Cives Augustum Salutant Decreto Decurionum.* [b])

Vaillantius alliud non docuit, quam

a) Morelli Impp. T. I. p. 588. b) Opp. sel. p. 132.

numos Dolabellae nomine inſcriptos ſignatos fuiſſe in Africa.

Numum cum mentione L. Apronii ejus commentatores Vaillantius et Havercampus in Africa cuſum adſerunt, et veriſimiliter Lepti, quoniam hujus quoque numi Mercurium ſiſtunt.

Poſtremus Pellerinius, quo loco numum ſede I. propoſitum deſcribit, non abhorret ab eorum ſententia, qui eos numos Carthagine percuſſos opinantur. At cum ſerius numum loco 5. citatum ederet, eos *Paradae* ejus tractus oppido mediterraneo tribuit, legendo literas ſic diſpoſitas C P / I A *Colonia Iulia PArada* et alios ejus generis, in quibus C. C. I. P., explicando: *Colonia Campeſtris* vel *Concordia Iulia Parada*. Sed jam monui ſupra ad numum I., numos inſcriptos C. C. I. P. eſſe Parii Myſiae.

Quae ergo horum numorum vera patria? et quis horum virorum, quorum hic varias ſententias deſcripſi, vero propiora edixit? Iſtud enim vero perquam difficile. In Africae hoc tractu ſignatos P. Dolabellae, et L. Apronii proconſulum nomina haud dubie evincunt. L. Apronius Africae proconſul memoratur a Tacito ad annum V. C. 773., cujus nomen exſtat etiam in numo Hipponis liberae. Hunc in tertium annum proconſulatu functum docent numi 5. et 6. Et videtur hic annus 773. ejus poſtremus fuiſſe, nam anno ſequente Blaeſum a Tiberio in Africam miſſum idem refert, [a]) eique prorogatam provinciam in annum ſequentem 775., [b]) qui geſto feliciter adverſus Tacfarinatem bello Imperator dictus eſt, ultimo exemplo collati in privatum ejus tituli. P. Dolabellam ad annum V. C. 777. Africae proconſulem idem prodit, qui Tacfarinatem tandem in acie occidit, [c]) at neceſſe eſt, eum jam anno praecedente 776. fuiſſe proconſulem, docente iſtud numo 7. cum capite Druſi junioris, qui eodem anno obiit.

De provincia certo cum conſtet, de urbe magna lis. Qui Carthaginem malunt, argumentum idoneum nullum adferunt. Nituntur unice litera C, ſed a qua variae urbes incipiunt. Quin cenſeo, Carthaginienſes ad notandam urbem ſuam litera K fuiſſe uſuros, nam in omnibus certis ejus urbis numis reperimus K, non C, quod elementum in ſcribenda Carthagine valuit in numis ſub ipſum Diocletiani aevum ſignatis cum epigraphe: SALVIS. AVGG. FELIX. KART. Eodem exemplo Carthago Nova Hiſpaniae fere conſtanter K uſurpat. Paucis ut abſolvam, viris eruditis Carthago placuit, quia urbem aliam, cui literae C. I. P. poſſent competere, in eo tractu, in quo ſignatos hos numos conſtat, non reperere. Et mallem ſane prae Carthagine Clupeam, cui magnopere favet typus Mercurii monti inſidentis, cum teſtetur Plinius, eam in Mercurii promontorio ſtetiſſe, in quam ſententiam timide propendiſſe Begerum ſupra diximus. Nequidquam abſterreri ſe paſſus eſt teſtimonio Plinii, qui Clupeam *liberam* dixit, nam in hac ſententia το C non *Coloniam*, ſed *Clupeam* notaret, et videmus in hoc tractu ſignatos fuiſſe numos cum inſcriptione

a) Annal. L. III. c. 35. ſeq. b) ibid. c. 58. c) L. III. c. 23. ſeq.

Latina etiam ab urbibus, quae coloniae non fuere.

Iam vero ad Pellerinii quoque Paradam aggrediamur. Quo hanc malit, argumentum ei fortiſsimum praebet epigraphe numi 5. C P / I A Nam quo minus litera C poſsit notare Carthaginem, aut urbem aliam ab hoc elemento incipientem, illud obeſſe putat, quod rara ſunt exempla, cum urbi tituli honorifici adduntur, urbis vocabulum praecedere, ſequi titulos, cum contrarium fere conſtanter in uſu fuerit. Secundum hanc legem ait primam literam C. notare *Coloniam*, I. *Iuliam*, ſupereſſe adeo, ut το PA. urbem ipſam indicet, quo nomine cum in eo tractu praeter Paradam Hirtii alia non fuerit, neceſſe videri, huic uni hos numos adjudicandos. Facile in Pellerinii ſententiam deſcenderem, ſi id oppidum vel mediocre aliquod nomen habuiſſet. A nemine praeterquam ab Hirtio memoratur, idque tantum per caſum belli, quo ſaepe loca obſcuriſsima ſolent innoteſcere. Narrat enim, Scipionis equites ex praelio profugos perveniſſe ad oppidum Paradam. [a]) Verum an credibile, numos tam illuſtres, et maximi etiam moduli, eximiae etiam fabricae, et ſuperbo proconſulis nomine inſignes in obſcuro oppido ſignatos, cum in ea ora eſſent urbes illuſtres Carthago, Vtica, Hippon etc. in quibus moneta proconſularis cuderetur. Accedit, ſi colonia fuit, ut cenſet Pellerinius, et quidem alicujus nominis, quod praeclari hi numi arguerent, cur a geographis praeteritur? Ex his ſatis apparet, numos hos ſpiſsis adhuc tenebris involvi. Id unum indubitatum mihi videtur, quomodocunque urbis ipſius epigraphe legenda eſt, eos in conſpectiore aliqua ejus regionis urbe ſignatos, quod tamen ex indiciis hactenus notis decidi vix poterit. Poſtremum adverto, quod forte prodeſſe horum numorum explicatui poſsit, Mercurium eodem modo ſedentem exſtare in certis numis Panormi.

Quod ad inſcriptorum magiſtratuum lectionem attinet, animadvertendum, fere in omnibus citatis poſt vocabulum PROCOS. occurrere literam C, quae quam varie a viris eruditis expleta fuerit, ſupra vidimus. Indubitatum, etiam ad ſequens magiſtratus nomen pertinere, ac tum veriſimile eſt, eam ſignificare *Curante*, ſic ut ſingularum inſcriptionum ſenſus ſit:

In numis 2 et 4. *Curante Publio* CAS. (quod eſt pro *Caſca* aut alio cognomine ignoto) *Decreto Decurionum.*

In numis 3 et 7. *Curante Publio* GAVIO. CAS*ca.*

In numo 5. *Curante* SEX*to* POM*pejo*, vel POM*ponio* CELSO.

Huic conjecturae lucem praeſtant numi obvii vicinae Vticae, in quibus poſt nomen proconſulis paſsim legitur v. g. A. M. GEMELLVS. F. C., de quarum literarum probabili ſignificatione vide, quae ibi dicentur.

* * *

Numi ſequentes ab 8. usque 14. propter averſae literas verum ſunt aenigma, quod antequam quis ſolvere tentet, certum eſſe oporteret, ſintne ipſae

a) Bell. Afric. c. 87.

literae in numis punctis difcretae, an non. Sin illud, fingulae per fe erunt principium vocabuli; fin hoc, poterunt literae plures conjungi ad conftituendum vocabulum. Punctis eas difcrevere Morellius, Pellerinius, et femel Arigonius, ut adcurate exprefsi, atque hac fiducia Havercampus Harduino plenus eas fic explet: IIVIR*i* C*oloniae* I*uliae* C*arthaginis* P*ofuerunt* I*n* S*ignum* P*iae* D*evotionis* V*oto* S*oluto* P*ublice*, P*ecunia* P*ublica* D*ecreto* D*ecurionum*. [a]) At in numo integro mufei Caefarei, tum et in binis Arigonianis puncta abfunt, quo fufpicio mihi fuborta eft non levis, nimia, et femper periculofa antiquariorum diligentia in alios quoque hujus generis numos haec puncta irrepfiffe, quod viderint horum numorum poffeffores. Verum quando etiam ab his vinculis liberi fumus, funt tamen alia, quae explicationem impediunt. Nam etfi plures etiam literas jungas, apta vocabula vix conficies. Tamen re omni follicite expenfa verifimillimum vifum, literas omnes *το* IIVIR. praecedentes aliud non indicare, quam praenomen, nomen, et cognomen IIviri, ut femper alias, fic ut exemplo numi XI. prima et fecunda litera C. I. fint ἀρχαικῶς praenominis et nominis, reliquae cognomen conftituant, quo admiffo erit C. I*ulius* CRISPVS, ut revera Iulium Crifpum reperit Glandorpius. CRISPPVS, vel CRISPDVS forte barbarae in colonia dialecto debebitur, et quae hoc vocabulum fequitur, litera P, quae tamen ex Pelleriniano abeft, forte Crifpi agnomen indicat. Nolo tamen hanc fententiam pertinacius tueri, quia forte vere fingulis literis puncta interponuntur, quod me ignorare dixi, ac praeterea fi, ut a nonnullis promulgatum vidēmus, litera quarta eft certum P, crefcit difficultas in eliciendo nomine *Crifpi*. Ex numo mufei Caefarei nihil audeo adfirmare, quia is eo loco vitium fecit.

Ad haec incerta accedit etiam horum numorum patria incerta. Probabile eft, eos Vticam pertinere, in cujus moneta perfrequens eft P. P. D. D., ut etiam mulier velata fedens, qualem poftremus numus exhibet. Singulare eft in his numis: IMP. C. D. F. A. P. M. P. P. id eft: IMP*erator* C*aefar* D*ivi* F*ilius* A*ugustus* P*ontifex* M*aximus* P*ater* P*atriae*.

* * *

Procedant jam numi a numero 15. ad 22. defcripti. In iis explicandis nefcio, an magis mirere eruditorum opiniones difsidentes, an eorum inconftantiam et fecum ipfis pugnam, ex quo apparet, nullo eos opportuno argumento nixos ad eos illuftrandos acceffiffe, cum praeftaret fane, relinquere aliquid diei pleniorem fors olim lucem ex monumentis magis loquacibus fuppeditaturae, quam tot inanibus conjecturis infpergere paginas, in quibus obtrudendis multo moleftifsimus faepe eft Havercampus. Paucis ut horum fententias commemorem, Vaillantius literas numi 15. S. P. S. C. legit: *Sumptibus Publicis Senatus Confulto*, cenfetque numum percuffum Romae ab Egnatio et Octavio IIviris aedium locandarum.

a) In Morellii Impp. T. I. p. 375.

etc: [a]) Alio loco literas P. S. S. C. explicat: *Posuere Suffetes Carthaginis*, [b]) putatque adeo, eos numos cusos Carthagine. Harduinus, qui numum XVII. Vticae tribuit, legit *Poni Suo Sumptu Curaverunt*. At Perizonius: [c]) *Pecunia Signata Senatus Consulto*, cum quo sentit etiam Havercampus. [d]) Verum idem alio loco sententiam Vaillantii de Suffectibus et numis Carthagine cusis approbat. [e]) Alio loco legit: *Publico Sumptu Senatus Consulto*. [f]) Idem similes numos jam signatos putat Corinthi, [g]) jam Vticae, [h]) jam Romae ex S. C. [i]) Bimardus legit: *Publico Sumptu Statuam Conlocaverunt*. [k]) Postremum de his differenti Neumanno certum videtur Hispaniam eorum esse patriam, etsi de urbe non constet. Argumenta capit a typo apicis in ejus regionis numis obvii, et adfinibus magistratuum nominibus. [l]) Sed occurrit illud, si moneta Hispaniensis sunt, necesse esse, multos etiam effodi in Hispania, ac tum vehementer mirarer, eos attentissimi Florezii aciem fugisse, qui cum numos omnes patriae suae contento studio persequeretur, horum numulorum ne verbo quidem meminit. Hactenus igitur inter numos coloniarum incertos reponendi. Monendus hic lector, me aliquando opinatum, numos 19. 20. pertinere Paestum Lucaniae, sic ut ex epigraphe P S / S C superiores duas literas putarem indicare contractum Paesti nomen, inferiores *Senatus Consulto*. [m]) At nunc contentis numis aliis hic descriptis, et quoniam nunc certum mihi est, in iis proponi caput Tiberii, cum tamen Italiae continentis urbes Augustorum aetate monetam non amplius signaverint, omnes ii adimendi Paesto certe sunt. Numum XXI. Morellius tribuit familiae Mineiae, at perperam, ut monebo in numis familiarum.

* * *

Observandum adhuc, Vaillantium per suum coloniarum opus numos non paucos a I. Caesare usque ad Trebonianum Carthagini coloniae tribuisse, quos nunc certum est, aliorsum pertinere. Ita numus Iulii Caesaris est certus Sinopes Paphlagoniae, in quo sigendo erravit etiam Morellius, ejusque commentator Schlegelius, [n]) reliqui inde ab Agrippina sen. sunt omnes coloniae Apameae Bithyniae, adeo ut Carthaginis Coloniae numos saltem certos ostentare non possimus, praeter eos, quos supra in Carthaginis numis certis recitavi.

HIPPO LIBERA.

Vrbs maritima prope Vticam, cujus numos ac historiam eleganter descripsit eruditus Blondius. [o]) Propter aquarum irrigua teste Plinio dicta fuit *Diar-*

a) in fam. Egnat. b) In Colon. incert. Augusti, et in fam. Lollia. c) Num. Consul. p. 276. d) ad Morell. in Lollia. e) Fam. Cornel. p. 142. f) in Fam. Mineia. g) in Egnatia. h) in Lollia. i) in Fam. Mineia. k) ad Iobert. T. II. p. 140. l) Num. pop. et urb. p. 255. m) Catal. mus. Caes. T. I. p. 25. n) Impp. T. I. p. 73. o) B. L. T. XXXIX. p. 549.

rhytus, quo difcernebatur ab altero Hippone Numidiae, qui, quoniam regibus olim parebat, dictus erat *Regius*. Fuiffe eam coloniam, diferte dixit Plinius junior, [a]) fed etiam folus, nam fcriptores reliqui, ut et numi, coloniae mentione abftinent. Erraffe ergo Plinium exiftimat Blondius, non modo propter reliquorum auctorum filentium, fed multo magis, quod ea urbs in numis dicitur LIBERA, quod vocabulum, inquit, opponitur coloniae. At enim vereor, ut utraque caufa fatis fit valida. Ennam Siciliae fuiffe municipium, numi invicte docent, tamen Plinius fenior non modo collatum hunc honorem diffimulat, fed plane Ennam inter urbes Siciliae ftipendiarias refert. [b]) Neque etiam fatis caufae reperio, cur titulus *Liberae* adverfetur coloniae. Fuit in Hipponis vicinia municipium Thiburfica, apud quam bina reperta funt marmora infcripta: [c])

RESP. MVNICIPI. SEVERIANI. ANTONINIANI.
LIBERI. THIBVRSICENSIVM.

Si municipium dici potuit liberum, nefcio, cur non et colonia. Nonnullas vero colonias prae aliis plura habuiffe privilegia, quorum fiducia *liberas* fefe profiteri poterant, ejusque tituli admodum incertam fuiffe fignificationem, docebimus in tractatu de urbibus autonomis et liberis. Auctores alii, tum et numi Hipponem coloniam non adferunt, fed neque negant. Enimvero neque Agrigenti, neque Panormi numi, eodem, quo Hipponenfes, aevo fignati, coloniae nomen addidere. Ceterum haec adverfus Cl. Blondium adlata argumenta ejus tamen non funt momenti, ut plane evincant, unius Plinii teftimonio ftandum, Hipponem coloniam adferentis, nifi forte Hippo fub Tiberio, quo imperante ejus numi funt fignati, libera quidem fuit, ferius autem deducta colonia, et verum adeo dixit Plinius.

Autonomi:

LIBERA. *Caput muliebre velatum.* ✠ HIPPONE. *Mulier adverfa ftans capite tutulato d. furfum elata, f. caduceum cum fpicis.* AE. fere II.

Tres hujus generis hactenus cogniti, unus eft in mufeo Caefareo, alter apud Seguinum, (fel. num. p. 13.) tertius in Pembrockiano. (Part. II. tab. 10.) at typos defcripfi ex nitidifsimo mufei Caefarei, nam Seguinus in fuo perperam rofam vidit, pro qua in noftro manifeftus eft caduceus cum fpicis. Pembrockianus etfi idem eft, tamen vel ex iconismo fatis apparet, aevo fuiffe adrofum. Capite anticae videri pofsit propofita Iulia Tiberii mater. Typo pofticae credo exhiberi Venerem Vraniam fumma religione in hoc tractu cultam. Molefta eft Seguini explicatio in antica deam Liberam, in averfa deam Hipponam videntis.

Mirum, Hipponem in numis effe generis feminini, cum tamen auctores veteres et hunc Zeugitanae Hipponem, five Diarrhytum, tum et alterum Nu-

a) L. IX. ep. 33. b) L. III. p. 163. c) Shaw Voyage T. I. p. 220. 221.

midiae, ſive Regium, marem faciant.

AE. RRR.

Imperatorii bini ſub Tiberio ſignati hactenus cogniti, quos Blondius ex inſigni muſeo olim Enneryano unicos edidit, ſed tertium jam ex Pembrockio novimus.

Epigraphe et caput nudum Tiberii. ✠ HIPPONE. LIBERA. *Iulia velata ſedens d. pateram, ſ. facem, per medium numi majore charactere ſcriptum* IVL. AVG. AE. II. (le Blond.)

Proponitur in hoc numo Iulia Tiberii mater ſpecie Cereris, et videtur eſſe Ceres Africana, de qua Tertullianus: [a]) *Viduas Africanae Cereri aſsiſtere ſcimus.*

* * *

Eadem adverſa. ✠ DRVSVS. CAESAR. HIPPONE. LIBERA. *Caput nudum Druſi jun.* AE. II. (le Blond.)

Eadem adverſa. ✠ L. APRONIVS. HIPPONE. LIBERA. *Caput Druſi jun. nudum.* AE. II. (Pembrock P. III. tab. 48.)

De L. Apronio procos. Africae vide, quae notavimus ſupra in numis incertis Carthagini tribui ſolitis p. 142.

AE. RRR.

PARADA.

De numis huic urbi tributis egi mox ſupra in numis Carthaginis coloniae.

VTICA.

Maritima prope Bagradae oſtia, Carthagine everſa regionis princeps, et Catonis violenta morte celebrata.

Autonomi incomperti; quos nonnulli huc vocavere, ſunt Tudertis Vmbriae.

Municipii nomine exſtant copioſi, et ſub uno Tiberio ſignati. Quis municipii auctor fuerit, diſceptatur. Gellius Vticam in antiquis municipiis numerat. [b]) Dio de Octaviano: [c]) τȣς Ουτικησιȣς πολιτας ἐποιησατο, *Vticenſes civitate donavit*, a quo beneficio profectum *Iuliae* cognomen videtur.

Typus in omnibus idem: *Mulier velata ſedens d. pateram, ſ. haſtam*, quae eſt ipſa Iulia Auguſta; nam ad ſimile ſignum in numo muſei Theupoli adſcriptum legitur: AVGVSTA. MATER. PATRIAE. [d]) et confirmatur magis numo Hipponis, de quo proxime egimus.

Epigraphe in his numis, quos vide omnes apud Vaillantium:

1.) M. MVN. IVL. VTICEN. DD. PP. i. e. *Municipes Municipii Iulii Vticenſis.*

2.) C. VIB. MARSO. PR. COS. NE. vel NER. CAE. Q. PR. A. M. GEMELLVS. F. C. DD. PP.

3.) C. VIB. MARSO. PR. COS. DR. vel DRV. CAE. Q. PR. T. C. RVFVS. F. C. DD. PP.

4.) C. VIB. MARSO. PR. COS. II. L. CAECILIVS. PIVS. IIV. M. M. I. V.

a) L. I. ad uxorem c. 6. b) L. XVI. c. 13. c) L. XLIX. § 16. d) pag. 664.

5.) C. VIBIO. MARSO. PR. COS. II. SEX. TADIVS. FAVSTVS. IIVIR. M. M. I. V.

6.) C. VIBIO. MARSO. PR. COS. III. C. CASSIVS. FELIX. A. IIVIR. DD. PP.

7.) C. VIBIO. MARSO. PR. COS. III. CAELIVS. TAX. AV. IIVIR. DD. PP.

8.) C. VIBIO. MARSO. PR. COS. III. C. SALLVSTIVS. IVSTVS. IIV. M. M. I. V.

Alium cum ſimili epigraphe, ſed mire implexa, et neſcio, an feliciter tentata explicatione, vide apud Liebeum. [a])

9.) M. M. IVL. VTI. DD. *in medio numi* P. P. ☧ *Caput Iuliae velatum*, *pone ſceptrum.* (Morelli in num. Liviae tab. III. n. 6.)

Magiſtratus.

Proconſul: C. Vibius Marſus in omnibus his memoratur, atque ex additis numeris I. II. III. docemur, eum triennio hoc magiſtratu functum. Ejus muneri ſua nunc aetas adſignanda. Ex Tacito diſcimus, anno V. C. 770. Africae proconſulem fuiſſe Furium Camillum, qui Tacfarinatem primus impetiit, fuditque. [b]) Eidem ſucceſſor datus L. Apronius docente id ipſum Tacito, [c]) qui victum item ab hoc proconſule Tacfarinatem V. C. 773. memorat. Quo definite anno proconſulatum adiverit, hiſtoricus non prodit, at iſtud docent numi 5. et 6., quos ſupra in numis Carthaginis deſcripſi, in quibus hic L. Apronius dicitur PROCOS. III. Nam cum ex his conſtet, L. Apronium in triennium praefuiſſe Africae, anno vero 770. proconſul fuerit Camillus, et anno 774. Blaeſus, ut refert Tacitus, [d]) neceſſe eſt, tres L. Apronii annos incidere in V. C. 771. 772. 773. Annis 774. 775. Africae praefuiſſe Blaeſum, tum annis 776. 777. P. Dolabellam, ſupra in numis Carthaginis docuimus. Quis Dolabellae datus fuerit ſucceſſor, dicere non habeo. Iſtud certum, Vibium anno V. C. 779. Romae in ſenatu adfuiſſe, cum cauſa Smyrnaeorum diſceptaretur, ut refert Tacitus. [e]) Igitur annus I. proconſulatus Vibii Marſi reſpondet anno V. C. 780. aut uni ſequentium, ex quibus poſtremus eſſe poteſt annus 784., quoniam eo primum proconſule quaeſtores memorantur Nero et Druſus Caeſſ. Germanici filii, et hi eodem hoc anno caeſi fuere.

Quaeſtor propraetore. Sic dicuntur Nero et Druſus Caeſares honoris cauſa, nimirum ut legendas cenſeo ſiglas Q. PR., de quo agam copioſe in tractatu de Quaeſtoribus pro praetore in numis.

IIviri: in nonnullis. In numis 6. et 7. poſt IIvirorum nomina legitur A. et AV. dubia ſignificatione. Vaillantius explet legendo *Augur*, vel *Auguſtalis.*

a) Goth. num. p. 298. b) Ann. II. 52. c) Ann. III. 21. d) Ann. III. 35. e) Ann. IV. 56.

* * *

DD. PP. Vaillantius explicat: *Decuriones Posuere.* Havercampo etiam placet: *Decreto Decurionum publice posita* nimirum statua Iuliae in his numis proposita. Vterque vir eruditus a scopo longe aberravit. Nam ecquam significationem dabunt iisdem literis PP. DD., quae occurrunt pariter in numis 8. 9. 10. etc. quos supra in numis Carthagini vulgo tributis descripsi, in quibus non modo statua nulla est, sed ne typus quidem ullus, ac nuda tantum epigraphe? Eidem huic statuae Havercampus aliique applicant quoque literas F. C. in numis 2 et 3 Vticae nostrae, sic ut secundum eos epigraphe: GEMELLVS. F. C. DD. PP. significet: *Gemellus* statuam in hoc numo depictam *faciundam curavit, Decuriones posuere.* Hanc explicationem admittendam nullo pacto censeo, etsi per annosum virorum eruditorum consensum altas jam radices videatur egisse. At multa vera diu credita per severiorem crisin falsa sunt comperta. Enimvero I. sententia haec arbitraria prorsus est, nihilque opportunum, quod persuadeat, adfertur. II. Insolens prorsus est ratio, seu numos spectes, seu marmora, ut unus dicatur unam eandemque statuam *faciendam curasse*, alter *posuisse.* Et quid tandem vocabulo *Posuere* notabitur, quod Decurionibus ex hac sententia tribuitur? an sumptus, aut procuratio? sed utrumque horum jam praecepit Gemellus; an dedicatio? verum si istud esset, haud dubie ex usitata formula scriptum fuisset DD. pro PP. quod responderet Graeco in numis saepe occurrenti ΑΝΕΘΗΚΕΝ, *dedicavit.* III. Falsa insuper est haec opinio; nam si Gemellus statuam hanc faciendam curavit, is aut sumptus ad perficiendum hoc opus contulit, aut consilium et procurationem. At neutrum vindicare sibi Gemellus potest, nam idem etiam de Rufo in numo 3. praedicatur, nempe: RVFVS. F. C. DD. PP. IV. Falsa praeterea ex eo, quia paullo antea monui, literas PP. DD. scriptas etiam esse in numis, in quibus statua nulla sistitur, ut in numo 9. ex numis in Carthagine laudatis.

Quocirca nemo non videt, alium ab his literis sensum extorquendum, quam qui hactenus iis est tributus, atque ut rem paucis absolvam, ajo, eas non ad statuam Liviae, sed ad ipsos numos, eorumque fabricam ac modum pertinere. Istud de literis F, C. collati alii numi facile docent. Ipso docente Havercampo in denariis inscriptis EPPIVS. LEG. F. C. postremae hae literae monent, Eppium Scipionis in Africa legatum eos in belli praesentem usum *faciendos curasse.* Eadem ille cum Vaillantio docet ad numos aeneos Oppii, et Sempronii Atratini, quorum titulis eaedem literae adduntur. Cum ergo in his literae F. C. ad monetae fabricam referantur, cur iis in his, de quibus agimus, numis alius sensus adfingitur? Quod hic literis F. C. indicatur, illud in numis 2. 3. 4. 5. 7. supra in Carthagine colonia descriptis solo C. notatur, quod haud dubie *Curante* legendum, sic ut sensus obvius sit, eam monetam signatam *Permissu Dolabellae Procos. Curante P. Gavio Casca*, quo modo saepe in marmoribus Graecis opus aliquod a senatu populoque imperatum le-

gitur curante illud (ἐπιμεληθέντος) hoc vel illo, cujus exempla pafsim proftant in Mifcellaneis Sponii, aut quo modo L. Sulla tempore belli Mithridatici monetam in Peloponnefo feriri jufsit procurante opus iftud Lucullo, ut narrat Plutarchus. [a])

Reftant explicandae literae DD. PP. vel PP. DD. Eas jam vidimus fupra in Carthagine inter numos huic urbi a nonnullis tributos inde a numero 8 usque ad 14, in quibus femper fcribitur PP. DD., et fere femper in medio numi loco typi, fequiturque nomina IIvirorum. In Vticenfibus noftris fcribitur: A. M. GEMELLVS. vel: T. C. RVFVS. F. C. DD. PP. In tot coloniarum numis obviae funt literae DD., vel EX. DD., quae nemine hactenus repugnante lectae funt EX. *Decreto Decurionum*, nimirum praecipientium pecuniam fignari. Multo id clarius elucet ex numis vicinae Babbae, in quibus: DD. PVBLIC. vel: EX. CONSENSV. DEC., id eft: *Decreto Decurionum publico*, vel: *ex confenfu decurionum*, quae epigraphe non utique ad typum, aut ftatuam, fed ad pecuniam referenda eft, nifi dicere velimus, palmam arborem, quae in Babbae numis vifitur, aut bovem cornupetam decreto decurionum fuiffe pofitum. Praeeuntibus ergo his numis libenter has literas DD. PP. explicarem legendo: *Decreto Decurionum Publico*, fed turbat geminatum P, quod multitudinis item numerum exigit. Quid fi legendum ftatuamus: *Decuriones probavere?* fic ut fenfus fit: A. M. GEMELLVS vel: T. C. RVFVS. hos numos *Flandos*, vel *Feriundos*, vel *Faciundos Curavit*, *Decuriones Probavere*. Conftat ex veteribus, opera publica, quae, ut perficerentur, elocata fuere, fubinde a magiftratu fuiffe examinata, inquifitumque, an ad praefcriptum fuerint confecta. Livius: [b]) *Eo anno C. Furius Pacilus, et M. Geganius Macerinus cenfores villam publicam in campo Martio probaverunt.* Idem alibi: [c]) *Petentibus* cenforibus, *ut ex inftituto ad farta tecta exigenda, et ad opera, quae locaffent, probanda anni et bimenfis tempus prorogaretur etc.* Ovidius loquens de condito in Circo Herculis templo ait: [d])

Si titulos quaeris, Sulla probavit opus.

Magis idonea eloquuntur lapides. Carolus Neapolis ad hunc ipfum Ovidii verfum recitat marmor:

M. MANILIVS. M. F.
L. TVRPILIVS. L. F.
DVOMVIR.
DE. SENATVS. SENTENTIA
AEDEM. FACIENDAM. COERA
VERVNT. EIDEMQVE
PROBAVERE.

Infcriptio pontis Fabricii apud Gruterum, [e]) fed quam correctius edidit Fabrettus, [f]) haec habet:

a) in Lucullo. b) L. IV. c. 22. c) L. XLV. c. 15. d) Faft. VI. v. 212. e) p. 260. 3. f) Infcript. p. 240.

L. FABRICIVS. C. F. CVR. VIAR.

FACIVNDVM. COERAVIT

EIDEMQVE. PROBAVEIT.

Confer ſimile marmor aliud apud Gruterum. [a]) Ad eundem modum fieri poterat, ut Gemello, vel Rufo feriundae hujus monetae mandaretur negotium, ſic tamen, ut decurionum conlegium ſibi jus reſervaret, in juſtum ejus pondus, et ſi ad praeſcriptum ſignata eſſet, inquirendi, eamque ratam habendi, aut ſecundum hactenus dicta probandi.

---

a) Pag. 187. 4.

NVMIDIA.

Reſtant ad finiendam geographiam numismaticam extremae in occaſum Africae regiones Numidia, et Mauretania. Vtraque regio usque ad Caeſarum aetatem in numis ignota, ſi numos Iubae I. demas, magis deinde ſub regibus, quos Caeſares impoſuere, coepit inclareſcere. Horum regno a Caligula everſo fuit una colonia Babba, quae deinceps numos ferire perrexit, quorum poſtremus exſtat cum capite Galbae. Tamen deinceps in numis Hadriani, Antonini Pii, et Commodi, ſed commatis Romani, ſit mentio Mauretaniae, ſcripto conſtanter MAVRETANIA, quos olim in ſerie ſua dabimus. Iam ergo, qui ab Hiſpania Luſitanica Oceano Atlantico adſita Apolline Moneta duce viam ingreſsi ſumus, itinere, ſi curſum ſpectes, velut Circenſi, ad eundem Oceanum revertimur, viſi nobis ex continente in vicinas inſulas Fortunatas transgreſsi, ibique longi laboris mercede beari, ſi modo iis, quae hactenus ſcripſi, eruditi lectoris videar ſuffragia promeritus.

HIPPO REGIVS.

Vrbs S. Auguſtini epiſcopatu clara, ſed numorum ſterilis; nam quos inſcriptos C. G. I. H. P. A. huic largitus eſt Vaillantius, eſſe Parii Myſiae, in hujus coloniae numis docuimus.

VAGA.

Numos literis Africanis inſcriptos huc refert cl. Dutens. [a]) Sed de numis ſimili charactere notatis egimus in tractatu de numis Phoeniciis.

a) Expl. de quelq. méd. p. 67. et 132.

MAVRETANIA.

CAESAREA, *antea* *IOL.*

A Iuba juniore ſic in Auguſti gratiam appellata. Fuit urbs maritima in Mauretania Caeſarienſi. Hiſtoriam illuſtris hujus urbis ejusque monumenta multa eruditione expoſuit Belleyus. [a])

Autonomos et *Imperatorios* Tiberii et Iuliae literis Africanis notatos Pellerinius, quod iis nomen *Iol* contineri cenſuerat, huc refert, [b]) de quibus pauca attigi in tractatu de numis Phoeniciis.

BABBA.

Mediterranea in Mauretania Tingitana, quam Plinius ait eſſe *coloniam Auguſti*, appellatam *Iuliam Campeſtrem*, [c]) quos titulos numi quoque confirmant.

Coloniae nomine ſunt cum capite Auguſti, (Pellerin.) Agrippae, (Morelli Impp.) Claudii, Neronis, Galbae, quos vide apud Vaillantium et Morellium.

Epigraphe: C. C. I. B. vel: Col. I. BA. vel: COL. C. I. BA. additur ſemper vel DD. vel DD. PVBL. *Decreto Decurionum* PVBL*ico*, vel EX. CONS. D. vel DEC. vel plenius: EX. CONSENSV. DD.

Typi: in numis Auguſti *Livia velata ſedens d. pateram, ſ. haſtam.* In aliis: *palma*, *bos undis innatans*, *caput Aeſculapii*, *pons*, *bos cornupeta.* Sunt apud Vaillantium. *Figura rupi inſidens d. ancoram*, *ſ. cornucopiae*, in numo Claudii. (Arigon.)

Tituli: *Iulia*, *Campeſtris*, uterque ex numis, et Plinio. Quia huic *colonia Auguſti* dicitur, exiſtimat Harduinus, deductam ab Auguſto, dictamque Iuliam, quia et Auguſtus Iulius. Sed Vaillantius deductam a Iulio, cujus propterea nomine gloriatur, auctam ab Auguſto conjicit. Mallem praeferre priorem Harduini.

AE. R.

CILI, *ZILIS.*

Fuit Zilis ſecundum Plinium in ora ipſius Oceani, et dicta Plinio *Colonia Auguſti Iulia Conſtantia.* Florezius huc referendum conjectat numum inſcriptum CILI. [d]) quem aliquando ratione typi Celtiberorum urbi incertae tribuerat. Res etiam nunc incerta.

---

a) B. L. T. XXXVIII. hiſt. p. 90. b) Rec. III. p. 150. Mel. I. p. 143. c) L. V. § 1.
d) Med. de Eſp. T. III. p. 50.

REGES NVMIDIAE ET MAVRETANIAE.

Ex regibus Numidiae, quorum perpetuam feriem habemus apud Reineccium, et Belleyum, [a]) opes numismaticas fero tandem offert Iuba. Eas una cum regum genealogia defcriptas reperies apud Sponium, [b]) et Frölichium. [c])

IVBA I.

Hiempfalis filius. In bello civili Pompejanas partes fecutus I. Caefaris duces Africam infeftantes magnis detrimentis adficit. Ipfe tandem junctis cum Scipione copiis ad Thapfum a Caefare victus inter magnificas epulas una cum M. Petreio mutuis vulneribus occumbit V. C. 708.

Numi :

REX. IVBA. *Caput regis barbatum peregrino cultu, juxta fceptrum.* ✠ *Epigraphe Numidica. Templum octo columnarum.* AV. (Pembrock Tab. XI. Muf. reg. Gall. tefte Beauvais.) AR. III. obvii.

REX. IVBA. *Protome Victoriae.* ✠ *Eadem epigraphe. Equus liber currens.* AR. III. (Muf. Caef.)

Caput Iovis Ammonis. ✠ *Eadem epigraphe. Elephas.* AR. mixti I. II. (Muf. Caef. Pellerin Rec. III. p. 144.)

Caput muliebre elephanti exuviis tectum. ✠ *Eadem epigraphe. Leo gradiens.* AE. II. (Pellerin l. c.)

In numo I. caput regis barbatum et cultu peregrino proponitur. Nonnihil huc conferunt verba Strabonis, qui Mauros comam in cincinnos cogere et barbam alere teftatur, [d]) et narrat Suetonius, I. Caefarem adhuc juvenem in altercatione ejusdem Iubae barbam invafiffe. [e]) Eundem *bene capillatum* dixit Cicero. [f]) In nonnullis id genus numis capitis ornatus conftare plumulis videtur. Literas epigraphes, cujus hactenus explicatum nemo reperit, Punicas plerique ftatuunt, fed forte verius funt putandae Numidicae a Punicis diftinctae, quod jam opinatus eft Pellerinius. [g]) Numus alter nomen quidem regis, non item caput fiftit, tamen Iubae I. jure tribuimus, cum quod epigraphe ejusdem formae literas exhibet, quales nu-

a) B. L. T. XXXVIII. hift. p. 90. b) Mifc. p. 147. c) regg. vett. num. p. 75. d) L. XVII. p. m. 1184. e) in I. Caef. c. 71. f) Leg. agrar. II. c. 22. g) l. c.

mus prior, tum quod hactenus in certis Iubae II. numis characterem Numidicum non obſervavimus. Averſa ſiſtit equum citato curſu, nam tractus is jam vetere aevo a propagine generoſorum equorum claruit. Perrari hujus numi picturam olim vulgavi. [a]) Numi duo poſtremi regis neque effigiem, neque epigraphen praebent, tamen eidem Iubae vindicare illos non veretur Pellerinius, quod in his item ejusdem rationis eſt epigraphe, quae in praecedentibus. Apparet ergo, in has usque plagas Iovis Ammonis gloriam propagatam, et elephantum ut Aegypti et Libyae, ſic et Numidiae fuiſſe ſymbolum.

In omnibus his numis ut eadem eſt epigraphe, eadem literarum forma et ordo, ſic et in ipſa literarum Numidicarum ſe conſequentium ſerie interceptas videas literas XX 𐤕. In citato aureo Pembrockiano praetenditur ſcriptum XXXX 𐤕, ſed vereor, ne ejus numi pictor poſtremos duos characteres, qui vere ſunt Numidici, incautius in X mutaverit. Viri eruditi non pauci notis his indicari regni annos credidere, capto haud dubie judicio ex numis filii Iubae II., et nepotis Ptolemaei. Ergo Belleyus, quem in eadem fuiſſe ſententia, et fidem numo Pembrockiano habuiſſe video, [b]) non veretur Iubae tribuere annos regni XXXX, at cum certa fide conſtet, eum tot annos regno ſolum non praefuiſſe, a patre Hiempſale adſcitum collegam opinatur. Verum a Cicerone, qui in conſulatu ſuo hunc Iubam praeſentem Romae vidit, non rex, ſed regis filius dicitur, [c]) et ſic etiam a Suetonio. [d]) Enimvero nullatenus dubito, notas XX in hujus Iubae numis, quoniam non ſeorſim ſcriptae ſunt, ſed in medio inſcriptionis Numidicae poſitae, eſſe quoque Numidicas, neque obeſt, habere illas formam characteris Latini, nam eandem literam habet etiam alphabetum Samaritanum, in quo *Tau* notat; quin et eandem literam in aliis numis Mauretanicis obtinere locum, patebit perluſtranti tabulam CXX. Pellerinii in Rec. T. III., qua ejus generis numismata plura continentur.

AR. R. AE. RRR.

IVBA II.

Iubae I. filius, caeſo poſt Thapſenſem calamitatem patre paene infans victori Caeſari traditus, atque ab hoc in Africano ſuo triumpho inter captivos oſtentatus liberaliter tamen in urbe educatus fuit. Octavianus per M. Antonii necem rerum unus potitus circa annum V. C. 724. Iubae paternum Numidiae regnum reſtituit, et una Cleopatram Selenen M. Antonii et Cleopatrae filiam uxorem dedit. Idem aliquot poſt annos pro Numidia Mauretaniam illi Caeſarienſem et Tingitanam ceſsit additis ſerius Getulis. Mortuus eſt circa annum V. C. 772. P. X. 19. relicta praeclara ſui memoria, quam moderatione, ac praecipue multiplici eruditio-

a) Catal. muſ. Caeſ. T. I. tab. IV. n. 21.
b) B. L. T. XXXVIII. hiſt. p. 101. et 113.
c) leg. agrar. II. c. 22.
d) in I. Caeſ. c. 71.

ne, qnam editis multis libris, cumprimis hiſtoricis comprobavit, eſt promeritus, quae prolixe expoſita vide apud Sevinum. [a])

Ex Cleopatra Selene filium habuit *Ptolemaeum*, qui ſucceſsit.

Numi:

REX. IVBA. *Caput imberbe diadematum.* X *Cornucopiae intermedio ſceptro.* AR. III. (Muſ. Caeſ.)

Eadem adverſa. X LVCV. AVGVSTI. *Ara inter duas lauros, infra aſtrum.* AR. III. (Pellerin.)

Eadem adverſa. X *Elephas.* AR. III. (Catal. d'Ennery p. 318.)

Eadem adverſa. X *Aquila fulmini inſiſtens, et ſceptrum.* AR. III. (Ibid.)

Numus alter per averſae argumentum nobilis. Offert nempe lucum Auguſto a Iuba dedicatum, non uno hoc exemplo, nam et *lucus Auguſti* memoratur in marmore Hiſpanico apud Arundam reperto, quod edidit Carterus Anglus in itinerario ſuo. [b]) In alio apud Sponium [c]) T. Nigrius dicitur oriundus TRIBOCO. EX. GERMANIA. SVPERIORE. LVCO. AVGVSTI. Lucus Auguſti in Vocontiis Galliae laudatus Plinio. [d]) De ſacris id genus lucis hic plura monere non attinet. Lucos hos fuiſſe religione ſacros, dicam in numis Auguſti conſecrati.

* * *

REX. IVBA. REGIS. IVBAE. F. *Caput diadematum.*

R. PTOLA. XVII. *Aquila.* AE. I. (Maffei Ant. Gall. p. 117.)

REX. IVBA. *Caput imberbe diadematum, pone clava.*

R. XXXI. *Victoria navi inſiſtens.* AR. III. (Frölich Reg. vet. p. 80. Catal. d'Ennery.)

Eadem adverſa.

R. XXXII. *Victoria gradiens ſuper capite elephanti.* AR. III. (Liebe Goth. num. p. 145.)

Eadem adverſa.

R. XXXII. *Corona querna, intra quam ſcriptum* CAESAREA. AR. III. (Maffei Oſſervaz. lett. T. V. p. 285. Belley B. L. T. XXXVIII. hiſt. p. 110.)

REX. IVBA. *Ejus caput.*

R. XXXIIII. *Aſtrum intra lunam.* AR. III. (Catal. d'Ennery l. c.)

Eadem adverſa.

R. XXXV. *Capricornus, globus, cornucopiae.* AR. III. (Ibid.)

REX. IVBA. *Caput regis leonis exuviis tectum.*

R. XXXVI. *Cornucopiae cum transverſo tridente.* AR. III. (Beger Th. Br. T. I. p. 303.)

REX. IVBA. *Caput regis diadematum.*

R. XXXXII. *Capricornus cum remo, glo-*

a) B. L. T. IV. p. 457. b) Part. I. p. m. 147. c) Miſc. p. 188. d) L. III. p. 48.

bo, cornucopiae. AR. III. (Spanheim T. I. p. 543.)

REX. IVBA. *Caput regis diadematum.*
ET. MΓ. *Clava intra lauream.* AR. III. (Muf. Caef.) In alio: ET. ME. (Harduin, Catal. d'Ennery l. c.)

Eadem adverfa.
R. XXXXVIII. *Caput fenile diadematum.* AR. III. (Harduin.)

Eadem adverfa.
R. XLVIII. *Ara, feu bafis fumans intra duas arbores.* AR. III. (Harduin.) Spanhemius in fimili avim arae incubantem intra duas arbores videt. [a]) Dubium non eft, typum effe eundem, quem fupra in numo LVCV. AVGVSTI. defcripfimus.

Habes hic Iubae II. numos omnes collectos, qui regni annos infcriptos offerunt. Elementum R. effe initium vocabuli R*egni*, et fubaudiri *Anno*, confit ex numis filii Ptolemaei, in quibus aperte ponitur R. A. In paucifsimis, ut vidimus, regni annus Graece notatur, fed quemadmodum numos patris Iubae vidimus bilingues, fic ut horum epigraphe conftaret literis partim Latinis, partim Numidicis, ita et numos filii habemus bilingues, at fic, ut unus idemque numus epigraphen et Latinam et Graecam praeferat, quod magis patebit ex fequentibus. Ex numis duobus poftremis perfpicimus, Iubae II. regnum faltem in annum XLVIII. porrectum. Inquirendum jam, quantum hi valeant ad figendum ejus regni initium finemque. De Iubae exceffu haec Strabo: [b]) Ιȣϐας μεν ȣ̓ν νεωϛι ἐτελευτᾳ τον ϐιον. διαδεδεκται δε την ἀρχην ὑιος Πτολεμαιος γεγονως ἐξ Αντωνιȣ θυγατρος και Κλεοπατρας. *Iuba quidem nuper diem obivit. Succeffit in regno filius Ptolemaeus ex Antonii et Cleopatrae filia natus.* Non multo ergo antea Iuba II. mortem oppetiit, quam Strabo opus fuum vulgavit. Factum iftud V. C. 773. P. X. 20., contendit Soucietus. [c]) Si ergo Iuba paternum Numidiae regnum adiit V. C. 724. vel 725., ut difcimus ex Dione, [d]) annus regni XLVIII. incidet in annum V. C. 771. vel 772., et fi is paullo poft diem obiit, poterat is a Strabone dici *nuper* mortuus.

Typi aut Herculis aut Augufti cultum praedicant. Auguftum a Iuba impenfius obfervatum, quod ei praeclaram in urbe inftitutionem, regnum, et omnia debuerat, nequaquam mirum. Adfectus in Herculem caufam fuppeditat Plutarchus, cum narrat, [e]) Herculem ex victi Antaei uxore Tinge genuiffe Sophacem, unde genus fuum traxere reges Mauretaniae, atque inter hos nofter quoque Iuba. In hoc etiam tractu Herculem cum Antaeo commiffum, coelum pro Atlante geftaffe, fitosque fuiffe Hefperidum hortos, unde mala aurea abftulit, docuit fabula. Quae caufa fuit, cur et clavam capiti fuo adftituerit Iuba, ut in numis aliquot ex citatis vidimus.

Infcriptum in uno CAESAREA recte

---

a) l. c. b) L. XLII. p. m. 1185. c) Differt. T. III. p. 4. d) L. LI. § 15.
e) in Sertorio.

Belleyus ad ludos *Caesarea* a Iuba in Augusti honorem celebratos refert.

* * *

IVBA. REX. IVBAE. F. II. V. Q. *Flos loti.* ☧ CN. ATELLIVS. PONTI. II. V. Q. *Instrumenta pontificalia.* AE. II. (Florez Med. de Esp. T. II. p. 654.)

Numum hunc fuisse in colonia quapiam signatum, ejusque coloniae ipsum nostrum Iubam IIvirum, epigraphe diserte enunciat. Eum Gadibus IIviratus honore functum, testatur Avienus de iisdem agens Gadibus: [a])

At vis in illis tanta, vel tantum decus
Aetate prisca sub fide rerum fuit,
Rex ut superbus, omniumque praepotens,
Quos gens habebat forte tum Maurusia,
Octaviano principi acceptissimus,
Et literarum semper in studio Iuba,
Interfluoque separatus aequore,
Inlustriorem semet urbis istius
Duumviratu crederet.

Ceterum quae fuerit haec colonia, quae praesentem signavit numum, et Iubae IIviratu illustris fuit, etsi numus non memorat, verisimile tamen est, fuisse Carthaginem Novam. Apud hanc enim urbem repertum est marmor, quod edidit Sponius, [b]) emendatius deinde Belleyus ex itinerario Shaw, [c])

REGI. IVBAE. REGIS. IVBAE. FILIO.
REGIS. IEMPSALIS. N. REGIS. GAVD - -
PRONEPOTI. MASINISAE. PRONEPOTIS.
NEPOTI. IIVIR. QVINQ. PATRONO. COLONI.

Cum ergo certo sciamus, Iubam hujus coloniae fuisse quinquennalem, probabile etiam, numum in eadem colonia signatum, praecipue cum constet, adfectasse eam, illustres habere IIviros, nam et Neronem, Drusum, Caium Caesares ab ea in IIvirorum collegium cooptatos ex numis docemur. Ejus quidem marmoris fidem in critica sua lapidaria acriter impugnavit Scipio Maffeius, [d]) sed credo immerito, ut plura alia in eo opere. Etiam filium Ptolemaeum ex numis IIvirum probari, mox videbimus. Flos loti ad genus uxoris Cleopatrae ex Aegypto ductum, instrumenta pontificalia ad Cn. Atellii PONTI*ficatum* adludunt.

AR. R.

Numi Iubae II. et Cleopatrae.

REX. IVBA. *Caput regis imberbe diadematum.*
Sine epigraphe. Caput Cleopatrae. AR. III. (Pellerin.)

Eadem adversa.
ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ. *Hujus caput.* AR. III. (Mus. Caes. Morelli Specim. tab. 23.)

Eadem adversa.

---

a) de ora marit. v. 275. b) Misc. p. 145. c) B. L. T. XXXVIII; hist. p. 104.
d) pag. 407.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ. *Aſtra ſolis et lunae.* AR. III. (Harduin, Catal. d'Ennery p. 318.)

Eadem adverſa.

ΒΑCΙΛΙ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ. *Lotus et ſiſtrum.* AR. III. (Pembrock P. II. tab. 74. Catal. d'Ennery l. c.)

REX. IVBA. *Caput regis diadematum prominente retro clava.*

ΒΑCΙΛΙCCΗC. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑC. *Flos loti.* AE. II. (Muſ. Caeſ.)

Vides, Iubam inſcribi Latine, uxorem Cleopatram Graece. Nimirum Iuba, qui Graecus non fuit, uti malebat lingua Latina, quae tum in ejus aula plurimum valuit; at placuit Cleopatrae retinere linguam Graecam ſibi domeſticam. Ad unam Cleopatram pertinent lotus et ſiſtrum originis Aegyptiacae argumenta, ut et aſtra ſolis et lunae, quibus indicantur Alexander et haec Cleopatra, quos uno partu editos Antonius IIIvir et Cleopatra ſolem et lunam appellavere, et conſtat ex Dione, Alexandrum hunc ſolem capta Aegypto Octaviani permiſſu ſororem lunam in Numidiam ſecutum, [a]) niſi forte hic typus adludit ad ſolis lunaeque cultum, quem in hoc Africae tractu valuiſſe narrat Herodotus. [b])

AR. R. AE. RRR.

Numus Cleopatrae ſolius.

Caput reginae peregrino cultu, cujus vertici lotus imminet, in area aſtra ſolis et lunae. ✕ *Tres ſpicae.* AR. III. (Pellerin Rois p. 55.)

Multa ſunt, quae purgatum Pellerinii judicium confirmant, drachmam hanc numum, etſi anepigrapha ſit, huic Cleopatrae tribuentis, lotus, ſolis et lunae aſtra, quae ejus reginae amica fuiſſe ſymbola ex praecedentibus numis vidimus. Deinde plerique regum Numidiae et Mauretaniae numi, ut praeſens, argentei ſunt, et drachmae pondere, repertum etiam ſuum eo loco, ubi hodiernum eſt Alger, teſtatur Pellerinius. At quod plurimum huc facit, in filii Ptolemaei numo eadem eſt averſa trium ſpicarum.

AR. RRRR.

PTOLEMAEVS.

Videtur a patre adhuc vivo in regnum adſcitus, ut colligo ex numis. Eum Tiberius beneficiis auxit, quod Romanos in bello adverſus Tacfarinatem juvit. A conſobrino Caligula Romam evocatus, cum hujus odium ſeu propter opes, ſeu regii cultus magnificentiam incurriſſet, poſitis inſidiis e medio tollitur V. C. 793.

Numi:

Hujus regis numos ſibi cognitos collegit ediditque Frölichius. [c]) Ab eo tempore proditi alii. En eorum ſyllabum:

PTOLEMAEVS. REX. *Caput diadematum.*

---

a) L. LI. § 15. b) L. IV. c. 188. c) reg. vet. num. p. 84.

R. A. I. *Palma arbor.* AR. III. (Pembrock P. II. 74.)

Eadem adversa.

R. A. Δ. *Duae sellae curules, quibus corona imposita, ad dexteram hasta transversa.* AR. III. (Frölich l. c.) Addita nota numeralis haud dubie senarius est.

Eadem adversa.

R. A. X. *Capricornus cum gubernaculo et cornucopiae.* In alio: *Leo currens.* In alio: *Palma arbor.* In alio: *Tres spicae.* AR. III. (Muf. Caef. Pellerin, Spanheim, Muf. M. Ducis.)

Eadem adversa.

Astra solis et lunae. AE. III. (Vaill. ad Seguin. p. 404.)

Literae R. A. addito numero Regni Annos indicant, qui mos jam in moneta patris obtinuit. Typi explicatione non egent, si numum ex adlatis secundum demas, quem non ambigue explicat Tacitus: [a]) *Cognitis dehinc Ptolemaei per id bellum* (Tacfarinatis) *studiis repetitus ex vetusto mos, missusque e senatoribus, qui scipionem eburnum, togam pictam, antiqua patrum munera daret, regemque et socium atque amicum appellaret.* Similia collati regibus exteris honoris argumenta adfatim videas in numis Regum Thraciae et Bospori. Accedit, quod annus VI. Ptolemaei revera in annum V. C. 777., quo finitum est bellum Tacfarinatis, incidat, si annum, quo solus regnare coepit, statuamus V. C. 772., quo mortuum patrem supra diximus. Decretos ergo sibi a Tiberio honores, sellam curulem, et hastam, seu scipionem eburnum continuo grati animi causa numis insculpsit.

* * *

AVGVSTVS. DIVI. F. *Caput Augusti nudum.* X REX. PTOL. *intra coronam; in numi peripheria:* C. LAETILIVS. APALVS. II. V. Q. AE. II. (Florez T. II. tab. LVI. n. 8.) AE. III. (Muf. Caef.)

Patrem Iubam coloniae IIvirum supra vidimus, en similem honorem a filio Ptolemaeo quoque admissum. Sed enim difficultatem non levem creat illud, quod Ptolemaeus in numo dicatur REX., qui vivo adhuc Augusto signatus eo intelligitur, quod abest appellatio DIVI, et omnis ejus consecrati character. At constat, Ptolemaeum regnum adivisse, cum jam annus V. ab Augusti morte iret. Ejus expediendi nodi aliam non reperio rationem, quam si statuamus, Augusto adhuc vivo, et hoc permittente Ptolemaeum patris in regno conlegam agnitum. Quid quod veteres honoris causa nonnunquam reges dixere illos, qui fuere regum filii, cujus exemplum altius dedi in numis Herodis M. (Vol. III. p. 485.) Verisimile est, numum hunc Carthagine Nova cusum, perinde atque numum patris, ut in hujus moneta diximus.

* * *

Eodem loco Frölichius numum drach-

a) Ann. IV. c. 26.

mae pondere edidit, et huic Ptolemaeo tribuendum conjecit, in cujus una parte est caput diadematum addita epigraphe, ut vir eruditus legerat: ΠΤΟΛΕΜΑΙ. In aversa est: C. MAMIL. LIMETAN. typo Vlyssis gradientis, cui adblanditur canis. Rei insolenti cum non statim fidem haberem, numum hunc, qui una cum museo de France Vindobona Londinum in gazam Hunterianam concessit, iterato inspexi, et continuo adverti, esse ex eorum genere, quos barbari ad exemplar numorum Romanorum frequentes signavere, de quibus a me non multo post agetur.

NVMI POPVLORVM, VRBIVMQVE INCERTARVM.

Exſtant hujus claſsis numi non pauci, qui ignobilem incertorum ſtationem occupant, et diu, ac forte ſemper occupabunt. Ejus vitii cauſae ſunt complures, ſive cum loci natalis mentionem plane reticent, quo malo numi operis pervetuſti ſaepe laborant, aut cum urbis nomen litera tantum una binisve abſolvitur, inſcripto tantum v. g. Σ, vel ΣΑ, aut Φ, vel ΦΑ, ſcilicet multis urbibus ab his literis incipientibus; ſive cum urbis nomen cum multis aliis commune eſt, neque certum aliud adeſt diſcrimen, cui urbi potius prae alia tribuendus ſit numus, quo nomine negotium ſaepe faceſſunt numi, qui Apolloniae, ac multo magis, qui Heracleae nomen inſcriptum offerunt; ſive cum temporum injuriis vexati exeſa penitus literarum parte, aut ſaltem attrita dubiam oculis epigraphen offerunt. Multis fortuna dedit, ut, cum diu incertorum agmen augerent, tandem, cujates eſſent, intelligeretur, nimirum cum in lucem prodirent ſimiles alii, qui epigraphen aliquam addidere, aut ſaltem minus parcam, aut pro vitiata illaeſam, magisve integram. Sic cum diu dubitaretur, quorſum eſſent vocandi numi quidam inſcripti ſolo Σ, vel ΣΑ, docuit denique ſimilis numus Hunterianus pleniore vocabulo ΣΑΜΙΩΝ, ex Samiorum eos officina prodiviſſe. Similia ejus modi exempla alia paſsim per hoc opus occurrunt. Quid quod ad noſcendos veros numorum natales ſaepe profuit erudiri, qua in regione ac vicinia majore numero ſoleant reperiri. Ita cum inde a Goltzio omnibus eſſet perſuaſum, argenteos ſatis obvios operis perantiqui, qui violentum virginis raptum ſiſtunt, eſſe Lesbios, nunc ſatis conſtat, in Macedoniam eſſe revocandos, quia certos habemus auctores, in hac eos frequenter effodi.

Horum ope ſubſidiorum cum multis ſuam patriam reddidimus, ita ſaepe dubitamus adhuc, aut plane ignoramus, quam eſſe de multis aliis ferendam ſententiam putemus. Lubet pauca ſimilium numorum exempla proferre.

* * *

Caput muliebre cum corona fastigiata, et floribus distincta. ✕ ΙΑΣΩ. *Serpens ab ara adsurgens.*

Hunc numum ex auro vidi in museo M. Ducis, aeneum produxere auctores non pauci, quos vide apud Rasche in Lexico. [a]) Hos alii esse Iassi Cariae edixere, alii ejusdem nominis urbi Achaiae, alii vocabulo ΙΑΣΩ intelligendam filiam Aesculapii ejusdem nominis etc. Hactenus incerta omnia.

* * *

MEP. (*literis perantiquae formae*) *Bacchus barbatus et nudus stans d. extenta aliquid lunae crescenti simile, intra brachium sinistrum surculum vitis ad pedes usque dependentem stringit.* ✕ *Racemus pendente botro.* AR. I.

Numi hujus iconismum princeps Turris Muciae Raschio viro clarissimo misit, qui eum in Lexico suo aeri incisum dedit. [b]) Existimat eruditus princeps, eum deberi *Meroe* Lyciae urbi. Raschius respondit, [c]) videri sibi, esse numum Coorum, quorum insula *Merope* antiquitus vocata fuit. Cl. Sestinus utriusque sententiam in examen vocans, qui numum ipse in museo Baronis Astuti vidit, numum esse Siculum non dubitat, praecipue cum repertum in Sicilia constet, et forte adeo dandum urbi Siculae, dictae *Mezaca*, vel *Mazaca*. [d]) Omnibus his conjecturis nihil hactenus provectum. Esse numum Lyciae, vel Co insulae, nemo peritior sibi persuaderi patietur, qui tamen vix adhaerebit in Sicilia, vel saltem Graecia magna signatum profiteri, adeo omnia hujus tractus monetam, sed antiquissimam, spirant. Esse Mezacae, tum denique credam, cum quis fidem fecerit, postremam literam P positam esse pro Z, (in numis Zancles, qui huc in testimonium vocantur, elementum P non est positum pro Z, sed est certum Δ) aut exstitisse in Sicilia urbem aliquam dictam *Mezaca*. Erit igitur numus hic alicujus urbis, quae aut nomen suum mutavit, ut ex Zancle facta est Messana, aut cujus propter ignobilitatem, aut quod dudum deserta jacuit, auctores veteres non meminere. Quod Bacchum dixi lunae specie dextera praeferre, haud dubium est cornu, quo vetustissima aetas pro poculis uti consuevit.

* * *

Caput turritum. ✕ ΑΡΤΑ - - ΚΑΙΩΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. *Spicae cum monogrammate utrinque.* (Maffei Ant. Gall. epist. 22.)

Caput muliebre turritum. ✕ ΑΡΤΑΚΑΙΩΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕѠΣ. *Spica, in area* ΙΒ, *et duo monogrammata.* AE. III. (Mus. Muselli T. I. tab. IV. urbb.)

Maffejus numum suum Artace Bithyniae, aut Artacoanae, quae fuit caput Arianae regionis, tribuit. Huic judicio non adversatur quidem Frölichius, addit tamen, a cl. Corsino tribui Phrygiae. [e]) In museo Musellii dicitur esse *Artaclii*, sed cujus haec regionis urbs? Operae pretium non esset, in ea investiganda tam esse curiosum, nisi addi-

a) sub ΙΑΣΩ. T. III. p. 80. b) T. III. P. II. in praef. e) Notit. elem. p. 76. c) in praef. ad Tom. seq. d) Lettere.

tus *metropoleos* titulus cupiditatem intenderet.

*
* *

ΛΑΝΔΙΝΑ. ΟC. *Caput muliebre.* ✕ *Mulier sedens.* AE. III. (Pellerin Rec. I. tab. X. n. 6.)

Caput Apollinis. ✕ ΛΑΝΔΙΝΑ. *Mulier stans d. coronam.* AE. III. (Ibid. n. 7.)

De urbe quapiam dicta *Landina* nihil ex veteribus constat. Pellerinio ex Italia advenere.

*
* *

Caput virile laur. ✕ ΠΟΙΗΤΟΥ ΚΑ ΧΟΡΤΩΝΟC. *Duo ligna parallelo situ posita.* AE. III. (Sestini Tom. I. tab. IV. n. 25.)

Auctor per universum suum opus numi hujus ne verbo quidem meminit, et tamen causa insolentis suae inscriptionis promereri istud videbatur.

*
* *

Quadrupes alatus instar leonis vel gryphi, vel: *Caput leonis adversum*, vel: *Duae boum protomae conjunctae averso situ*, vel: *Leo bovem depascens*, vel: *Pegasus etc.* ✕ *Epigraphe varia*, ΚΟΠ. ΚΟΠΡΑΛΕ. ΡΑΨΑΡΕ. *in nonnullis mixtae literae peregrinae incerti valoris. Triquetrae quaedam species intra quadratum.* AR. II. III. (Hunter tab. 66. n. XXIII. — XXVII. Pembrock P. II. tab. 15. Mus. Caes.)

Numi hi longae antiquitatis omnia praebent specimina, sed dolendum, ad noscendam eorum patriam nihil posse certi adferri. Typus triquetrae, in Aspendi et Selges numis frequens, ut et horum numorum apparens fabrica opinari jubet, in Pisidia aut vicino tractu fuisse signatos.

*
* *

Caput Iovis. ✕ ΑΡΤΕ ΜΕΝ *Gubernaculum, inferne sagitta.* AE. III. (Mus. princ. de Waldeck.)

Eundem numum cl. Odericius ex museo Benedicti vulgavit, sed quidquid ad epigraphen explicandam attulit, non effecit, ut numus ex incertorum statione posit eximi.

* * *

En tibi ex amplo agmine numos tantum aliquot, de quorum patria jure adhuc dubitatur. Erat principio animus construere catalogum numorum omnium hoc vitio laborantium. Verum abjeci consilium, non quo molestum laborem subterfugerem, sed quia praevideram, lectorem eruditum parum inde utilitatis hausturum, quoniam, cum explicandis numis dubiis impendimus operam, necesse est, vel numos ipsos usurpare oculis, vel certe fideles eorum imagines. Vtile tamen visum, commemorare virorum eruditorum opera, in quibus hujus naturae numi continentur, quod indicium secuti ii, qui nostris studiis vacant, saltem molesto eos investigandi labore se levatos experientur. Enimvero non parum ad solidam artis hujus cognitionem confert, istud numorum genus per intervalla oculis percurrere.* Profecto nunquam egomet hunc mihi laborem sumpseram, quin insigni-

orem aliquem locatae operae fructum reportarem.

Primus fuit Pellerinius, vir ab artis noſtrae ſtudioſis nonniſi ſummo ſemper cum honore nominandus, cui e re viſum, numis urbium certis, quos vulgavit, addere ad calcem numos ambigui explicatus. Hunc deinde ducem ſecuti ſunt plerique, qui numorum anecdotorum ſeriem in lucem dedere, quorum tibi nunc omnium opera indicabimus. Monendum tamen, ab hoc cenſu excludi numos peregrinis, ignotisque literis inſcriptos, quos certis ſuis, quorſum pertinent, ſtationibus inſeruimus.

* * *

PELLERIN. Praeter incertos Hiſpaniae, Galliae, Italiae, quos ſingularum regionum numis adjecit, et de quibus loco proprio egimus, eorum juſtum numerum parte operis ſui inſcripta *Recueil* Tomo III. tabula CXV. et pluribus ſequentibus obtulit. Vix paucos in operibus, quae deinceps edidit, reperias.

KHELL. Horum nonnullos obtulit in *Adpendiculae II*, tab. III. et IV.

EGO in variis meis operibus, quae poſt hos IIviros edideram, incertorum numerum non parum auxi. Licuiſſet utinam minuere. Ac primum quidem in meis *Numis veteribus* pag. 308 eorum nonnullos dedi. Majus deinde agmen in *Catalogo muſei Caeſarei* fine Tomi I. Denique in mea *Sylloge I.* pag. 76.

NEVMANN. In praeclaro ſuo opere *Populorum et regum numi* complures hujus generis edidit Parte II. pag. 170.

COMBE eruditus muſei Hunteriani praeco, inde a tabula 66 longum eorum agmen in conſpectum dedit.

En tibi auctores, qui numos id genus ἀδεσποτες in lucem dedere eo conſilio, ut, quos ipſi ignorarent urbium natales, felicius erueret aliorum ſive ingenium, ſive facultas. Revera ſecuta antiquariorum induſtria et ſagacitas a multis adhibita quaeſtione patriae ſuae confeſsionem extorſit, cujus exempla copioſa hactenus ipſe videris.

Sunt hujus claſsis numi non pauci, quos eruditi varii certis eſſe populis urbibusque proprios ſanxere, at non iis argumentis, quae noſtrum hactenus adſenſum potuerunt ſibi impetrare. Exemplo ſunto v. g. numi illuſtres argentei inſcripti ΜΩΔΑΙΩΝ, quos eſſe Pergamenos Myſiae conjecit Pellerinius, alii: ΑΖΕΤΙΝΩΝ, aliquibus moneta Attica crediti, alii: ΤΡΙΑ., quos Combius eſſe Triadizzae Moeſiae, Seſtinus Traelii Macedoniae ſanxerunt, ſed quos, quorumque ſimiles alios quamplurimos etiam poſt qualescunque eruditorum conatus non minus hodieque in incertis putamus. Sane in arte noſtra nihil eſt, quod magis ſtomachum moveat, quam commentarii in hac cauſa bene longi, et ſaepe magno eruditionis apparatu conſcripti, quibus perlectis aut aeque incertus es, ac fuiſti dudum, aut intelligis, auctorem incautius inconſultiusque ſcribere aggreſſum longe a ſcopo aberraſſe. Numos hoc modo adhuc incertos hoc loco non producimus, quia eos jam in judicium vocavimus in moneta earum urbium, quibus aut inique, aut nulla veriſimili cauſa fuere adjudicati. Sic de numis ΜΩΔΑΙΩΝ egimus in moneta Pergami etc.

Inter numos incertos hucusque vulgatos magnus eſt eorum numerus, qui, praeterquam quod exigua appareat ſpes eruendi natalis eorum ſoli, etiam hoc denique cognito philologiae cauſis, cui uni noſtris his ſtudiis litamus, nihil, aut perparum prodeſſent. Quocirca nimia mihi ſaepe viſa eſt diligentia eorum, qui tantopere deſudant in reperiunda ſimilium numorum patria, et augent conjecturas conjecturis, operoſis iis quidem, ſed ſane, ut neceſſe eſt, inanibus, cum meminiſſe oporteret, cordatum quemque lectorem pertinacem in re levi contentionem averſari, neque illi certius illudi, quam cum conjecturis nullius meriti ludimus. Cum non adſunt certae adſerendi cauſae, opinionem noſtram aut paucis, et citra pertinaciam abſolvamus, aut permittamus aliquid poſteritati, quae aliquando certius ac minus operoſe judicium ſuum peraget, capto forte indicio ex loco, qui eos majore numero ex terrae ſinu emittit, quod profecto validiſsimum eſt argumentum, cum in numorum patriam inquirimus.

NVMI REGVM, PRINCIPVMQVE INCERTORVM.

Sunt in moneta vetere numi, qui nomina continent principum, quorum ſcriptores veteres non meminere, ſic tamen, ut, qua in regione imperaverint, ex certis, aut veriſimilibus indiciis ſatis intelligamus. Hac ratione comperimus Philiſtidem reginam Syracuſarum, Pepaepiridem Boſpori, Oradaltidem Bithyniae, Xerxem et Samum Armeniae reges, tum et regulos Gallicos. At leguntur etiam in numis reges principesve, quos hactenus, cui regioni imperaverint, ignoramus, et necdum ex incertorum ſtatione eximere licuit. Modicus eſt eorum numerus, poſſuntque facile coram proponi.

* * *

BALLAEVS.

Caput regis nudum imberbe curtis capillis. X ΒΑΛΛΑΙΟΥ, *ſic ut plerumque* ΒΑΛΛ *ſit ſcriptum recte*, ΑΙΟΥ *retrograde. Rarius* ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΒΑΛΛΑΙΟΥ. *Vir habitu ſuccincto gradiens d. facem praetendit, ſ. duo jacula.* In aliis: *Mulier ſtans d. facem, ſ. femori impoſita.* Sunt AE. infra III. formam, craſsiusculi, plerique operis fere barbari.

Numuli hi, ex quo noſci coepere, varia experti ſunt eruditorum judicia. Eos Paſſerius in ſymbolis Gorianis Florentinis *Bali* Cyrenaicae tribuit. [a]) Frölichius, cum horum ſimiles iterato antea vulgaſſet, *Balam* Syriae, vel *Balatham* Meſopotamiae imprudens reſpexit. [b]) Idem olim, cum regios eſſe numos non dubitaret, et in eorum uno legendum ſibi videretur: ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΑΛΑΝΟΥ, *Alanum* regem Alanorum, qui ad Iſtri oſtia ſedes habuere, his in numis exhiberi conjecit. [c]) Serius nactus numum, in quo apparebat ſcriptura: ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΒΑΛΑΝΟΥ, credidit, eo intelligendum *Balanum* Galliae Transalpinae regulum, qui teſte Livio legatos Romam miſit, per quos auxilia Romanis in bello Macedonico polliceretur, et ſic retractavit, quae antea de rege Alanorum ſcripſerat. [d]) At ego multum dubitem, utrum in horum aliquo legatur ΒΑΛΑΝΟΥ. Sane Frölichius ipſe numum, ex quo nomen iſtud excepit, parum eſſe integrum profitetur,

a) Tom, IV. p. 122. b) Not. elem. p. 78. c) Reg. vet. numismata p. 119. d) Ad num. reg. acceſsio p. 82. Not. elem. p. 157.

et haud dubie illud ſibi legendum viſum fuerit, quia hoc nomine regem apud Livium reperit. Enimvero numi omnes, quos aut ego, aut alii majore numero viderunt, inſcriptum ΒΑΛΛΑΙΟΥ offerunt. Cl. Odericus aliquem per Aſiam regem, dictum Balanum, inveſtigandum putat. [a]) Poſtremus Pellerinius ex fabricae cauſis conjecit, hos numos cuſos in Illyrico, et eſſe Ballaei ejus tractus regis, cujus hiſtoria non meminit. [b]) Pellerinii ſententiae tanto ſubſcribo libentius, quia nobis, utpote Illyrico vicinioribus, rari non habentur. Inter numos complures, qui ante annos non multos mihi Venetiis miſsi ſunt, fuere hujus Ballaei numi VI., qui omnes in muſeum ill. Com. Vitzai migravere, et quod amplius eſt, teſtatur cl. Neumannus, ſibi numos id genus omnino XIV. haud ita pridem fuiſſe oblatos, repertos omnes apud Scodram Illyrici, hodie *Scutari*. [e])

HELIOCLES.

Caput regis imberbe diadematum. ✕ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΗΛΙΟΚΛΕΟΥΣ. ΔΙΚΑΙΟΥ. *Iuppiter gradiens vultu fere adverſo d. fulmen, ſ. haſtam, in area monogramma.* AR. m. m.

Singularis hic numus vulgatus exſtat in Catalogo muſei d'Ennery, [d]) ubi perhibetur fabricae eſſe Syriacae. Ceterum Helioclis regis nomen mihi plane ignotum.

SARIAS.

Caput mulieris velatum, et quaſi ſpicis ornatum. ✕ ΒΑΣΙΛ. ΣΑΡΙΑ. *Duae ſpicae erectae.* AE. III.

Caput imberbe nudum ſenili vultu. ✕ ΒΑΣΙ. ΣΑΡΙΙ - - *Pharetra.* AE. III.

Vtrumque numum ex muſeo Savorgnan promulgavit Frölichius, [c]) ſed quis ſit *Sarias*, ſi modo verum eſt iſtud nomen, non conſtat.

CANOG - -

Caput Apollinis laureatum. ✕ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΚΑΝΟΓ - - - *Mulier ſtans ſ. cornucopiae, infra* ΠΟΛΥ. AE. II.

Hunc incerti regis numum protulit Pellerinius. [f])

PATRAVS, LYCCEVS.

Caput imberbe laureatum. ✕ ΠΑΤΡΑΟΥ. *Eques galeatus virum galeatum humi jacentem haſta impetit, pone diota.* AR. I. (Beger Thes. Br. T. I p. 283.)

Caput juvenile diadematum. ✕ ΠΑΤΡΑΟΥ. *Aquila ſtans, in area quid inſtar ancorae.* AR. III. (Muſ. Caeſ. et a me olim vulgatus in meis numis vet. p. 223.)

Caput virile imberbe laureatum. ✕ ΛΥΚΚΕΙΟΥ. *Hercules humi ſedens ſ. leonem premit, dextero pugno ictum intentat, infra pharetra.* AR. I. (Muſ. M. Ducis, et a me editus ibidem.)

a) de numo Orcitirigis p. 19. b) Rois p. 201. c) Num. pop. P. II. p. 154. d) pag. 40. e) Notit. elem. p. 202. f) Rois pag. 202.

Begerus nomine *Patrai* intelligendum Patreum, notum Patrarum Achaiae conditorem, contendit. [a]) Abunde hanc ſententiam olim refutavimus, [b]) diximusque, hos *Patrai* et *Lyccei* numos, quoniam ſimilis ſunt cum Audoleontis numis fabricae, videri in Illyrico ſignatos, et utrumque adeo huic regioni, aut parti imperaſſe. Auget ſuſpicionem, quod in Audoleontis quoque numorum area aliquid plerumque comparet, quod triquetrae, vel ancorae ſpeciem refert, qualem offert numus ex deſcriptis alter.

a) l. c. b) Num. vet. pag. 221.

NVMI BARBARORVM.

Poſtremum laborem monetae barbarorum impendemus, eſtque ejus operae pretium, et noſtri plane inſtituti, quia vetus, quia metalli nobilitate illuſtris, et copioſa. Neque tamen hoc loco generatim numos barbarorum, v. g. Hiſpanorum, Gallorum, Parthorum etc. recenſebimus, de quibus, quia de patria ſatis conſtabat, in horum moneta populorum egimus, ſed eos tantum barbarorum numos in judicium vocabimus, quorum vera patria ſaepe etiam artis noſtrae peritiſsimis fuit ignota. Antequam ad rem aggredior, lubet praemittere catalogum numorum ſimilium, quos eſſe praeſentis examinis materiam propoſitum eſt.

* * *

1.) *Caput virile imberbe coronatum.* X ADNA. MATI. *Eques citato curſu d. jaculum intorquet.* AR. et AE. I. (Muſ. Caeſ.)

2. *Protome juvenilis in medio duorum, ut videtur, ramuſculorum.* X AIIVO. XIR. *in aliis:* FARIΑΙΩ. *Caput muliebre retrorſum ſpectans, et impoſitum trunco gallinae gradientis.* AR. I. (Muſ. Caeſ.)

3. *Caput virile laureatum, in alio: Caput imberbe cultu barbaro.* X ATTA. *Eques citato curſu d. protenta jaculum, infra equitem nonnunquam tridens.* AR. I. (Pellerin Rec. I. tab. II. n. 24. Muſ. Neumann.)

4. *Caput virile nudum.* X BIATEC. *Eques citato curſu d. ramum.* AR. I. (Muſ. Caeſ.)

5. *Capita duo jugata, quorum anterius eſt laureatum, poſterius galeatum, addito in nonnullis* BIA. X BIATEC. *Typus ſimilis.* AR. I. AE. I. (Muſ. Caeſ.)

6.) *Caput muliebre colligatis filo crinibus.* X BIATEC. *Aper venabulo trajectus.* AR. III. (Editus in Catal. Muſ. Caeſ. Tab. VI. n. 17.)

7.) BIATEC *ſcriptum per medium numi, ſuperne velut manus divaricatis digitis.* X *Luna creſcens, ut videtur, divergentibus radiis.* AV. III. (Muſ. Caeſ.)

8.) BIAT. *ſcriptum in parte numi convexa.* X *Bina velut ova conjuncta, oram ambiunt lineae in angulos ductae.* AV. III. (Muſ. Caeſ.) Vide hujus numi iconismum in Catalogo muſ. Caeſ. T. I. tab. VI. n. 16, et apud Neumannum Num. pop. P. I. p. 140.)

9.) *Protome muliebris colligatis pone crinibus, prae illa ramuſculus.* X BVSV.

Caput muliebre alatis humeris et respiciens impositum trunco equi cum cauda leonis sursum elata. AR. I. (Muſ. Caeſ.)

10.) *Capita duo jugata, fere ut supra num. 5.* ✠ COBISOVOAAI. (*literis dubiis*) *Leo currens, infra quem* RV. AR. I. (Muſ. Caeſ.)

11.) *Caput virile imberbe.* ✠ COISA. *Quadrupes, quae ursa videtur, arrecto corpore humi ſedens, juxta ſtans vir ſuccincto habitu d. haſtam, omnia intra coronam.* AR. I. (Muſ. Caeſ.)

12.) *Caput virile diadematum* ✠ CONGE. *Eques citato curſu, d. haſtam intorquens.* AR. I. (Muſ. Neumann.)

13.) COVNOS, *Protome Palladis cum aegide.* ✠ *Eques nudus citato curſu intra coronam.* AR. I. (Neumann Num. pop. P. I. tab. IV.)

14.) *Caput virile diadematum.* ✠ ECCAIO. EICCAIO. *Eques citato curſu d. haſtam intorquet, in area monogramma* AR. AR. I. (Muſ. Caeſ.)

15.) *Protome juvenilis nudo capite, prae quo hedera adſurgens, pone* AA. ✠ EVOIVRIX. *Equus currens, ſed cujus pedes pro ungulis habent ungues avis rapacis, et cauda eſt leonis.* AR. I. (Muſ. Caeſ.)

16.) *Caput virile diadematum.* ✠ ELVIONA. R. *Eques citato curſu.* AR. I. (Muſ. Neumann.)

FARIEΩ, vel FARIΛIΩ vide ſupra num. 2.

17.) *Caput virile diadematum.* ✠ AENET. *Eques d. haſtam.* AR. I. (Muſ. Caeſ.)

18.) *Protome juvenilis, prae qua ramus.* In aliis: *Caput juvenile.* ✠ NONNOS. (*etiam retrograde.*) *Eques citato curſu variantibus attributis.* AR. I. (Muſ. Caeſ.)

19.) *Protome virilis capite nudo intra coronam.* ✠ NONNOS. (*retrograde*) *Phanthera currens.* AR. II. (Muſ. Caeſ.)

20.) *Arbor ramis opaca, in cujus medio aries.* ✠ SVICCA. *Eques citato curſu, in area monogramma* AR. AR. I. (Muſ. Caeſ.)

Addi his poſſent plures alii, quorum inſcriptio literas continet integras quidem, ſed quarum potentiam nequeo definire. Addi poſſent ſimilis naturae alii, ſed anepigraphi, ſed quos praeſtat negligere, quia nihil praeterea amplius docent.

* * *

Hujus ergo operis numi, argenti et probitate, et mole (nam craſſo ſunt omnes orbiculo) conſpicui, quam ſibi velint patriam, inquirendum. Quam inique eorum aliquos viri eruditi in varias orbis plagas extorres fecerint, infra in ſingulis intuebimur. De eorum natali ſolo jam olim diſputaveram diſſertatione ſingulari, quae inſerta eſt Diario apud nos Vindobonae edito: *Real-*

zeitung 1. April 1777. Idem argumentum ſerius majore ἀκριβεια tractavit cl. Neumannus noſter. [a]) Vtriusque noſtrum una eſt, et concors ſententia, veterem Daciam, Moeſiam ſuperiorem, Pannoniam inferiorem, tum et mediterranea montanaque Moeſiae inferioris, Thraciae, Macedoniae, Pannoniae, Illyrici ſimilium eſſe numorum certam patriam. Cauſa hujus judicii una, eaque, quae fallere non poteſt, id genus numos incredibili copia his in terris hodieque effodi. Vnde fit, ut muſea noſtra propter viciniam hac merce abundent, et paſsim hi numi propter vilitatem furno ſoleant mandari. Propoſita hac ſententia, quam a multis annis quotidiana fere experientia habemus comprobatam, poſſum abſtinere argumentis aliis, quae laudatis locis praeſto habes. Supereſt, ut variorum lapſus in definiendo eorum natali ſolo, tum ſi qua de horum nonnullis obſervatu digna videbuntur, commemorem, ac denique de eorum charactere aliisque cauſis aliqua addam.

Num. 1. ADNA. Numum ſic inſcriptum Pellerinius binis locis propoſuit, utrobique eſſe numos veteres Hiſpanienſes judicavit. [b]) Idem ejus fuit judicium de nonnullis ſequentibus, ut patebit. Sequeretur ergo, majore eos copia in ipſa Hiſpania reperiri. Sin iſtud, cur eos praeſtans Florezius, veteris monetae patriae non praeco ſolum eruditus, ſed et indagator indefeſſus in catalogum numorum Hiſpanienſium non recepit, et ne tum quidem, cum eos ſibi a Pellerinio indicatos vidit? Ex quo apparet, inſigni eos viro, quia non profert Hiſpania, nunquam numos Hiſpanienſes fuiſſe creditos, ac propterea neglectos, tanquam monetam ad propoſitum non pertinentem. Omnes ergo conjecturas, quas de numis ſimilibus propinavit Pellerinius, venti irritas abſtulere.

Num. 2. FARIAIΩ, ut legitur in meo. Pellerinius in ſuo non multum abſimili legit FAPIAIΩ, eumque tribuit *Phariae*, hodie *Lieſina*, Adriatici inſulae juxta Illyricum. [c]) Hujus fallaciam judicii jam agnovit nobil. Iacobus Gradenigo, qui ad me ſcripſerat, ſibi ejus inſulae ſaepe hoſpiti numum ſimilem nunquam fuiſſe oblatum. Vidi ejus generis plures alios in noſtris muſeis. Cum in numis ſimilibus aliis, et multo adhuc magis apud nos obviis, legatur AIIVO XIR, patet, nihil jam de Pharia cogitandum.

Num. 3. ATTA. Hunc quoque Pellerinius Hiſpannienſem putavit.

Num. 4, 5, 6, 7, 8. BIA. BIAT. BIATEC. De numis ſic inſcriptis mirum, quam fuerint varia eruditorum judicia. Potes ea intelligere ex faſtidioſa Archaeophili et Dulodori apud Begerum contentione, variantibus ſtudiis jam pro urbe Meſſeniae, in qua Bias amnis, jam pro Biatia Hiſpaniae, jam pro Biſaltis, vix tandem ab interveniente Philormo lite dirempta. [d]) Pellerinius ſibi conſtans in BIATEC regulum Hiſpanienſem vidit. Iſtud certum, noſtris in muſeis nihil eſſe hoc numorum

a) Num. pop. P. I. p. 135. ſeq. b) Rec. I. p. 11. Suppl. I. p. 9. c) Rec. III. p. 118.
d) Thes. Brand. T. I. 522.

genere vilius tritiusque. Numi 7. 8, quia aurei, et necdum aliunde cogniti, obſervari merentur, et habet muſeum Caeſareum utriusque plura exemplaria, ſed in quibus deeſt epigraphe, tamen quia typos, pondus, fabricam habent plane geminam, nemo ſanus adhaerebit, quo minus et hos anepigraphos eodem cuſos auctore adfirmet. Erant, qui opinabantur, numulos ſimiles poſſe accenſeri iis aureis, qui frequenter, et magna nonnunquam copia in Bohemia effodiuntur, quia illis ſpectato pondere et fabrica proxime accedunt. Vide, quae de hoc dubio prolixius diſſeruit Neumannus. [a]) Sin iſtud, certum perinde erit, etiam numos inſcriptos BIATEC eſſe Bohemicos. Tamen certiſsimum eſt, hos, de quibus agimus, aureos nihil habere commune cum Bohemicis illis, partim quia tam nitida ſcriptura BIATEC faſtidit ſaecula illa medii aevi barbara, quibus aureos illos Bohemicos cuſos conſtat, partim quia numi id genus aurei mihi ex Hungaria et Tranſilvania adlati fuere, partim quia tum argui poſſet ac deberet, etiam argenteos inſcriptos BIATEC eſſe Bohemicos, cum veriſimile non ſit, regulum ejusdem nominis fuiſſe et in Bohemia, et in Oriente, et tamen argentei hi omnes ex Oriente nobis adferuntur, partim denique, quia in numis certis Bohemicis, etſi ſpectatis nonnullis cauſis videantur his noſtris eſſe ſimiles, tamen iidem typi comperti nondum ſunt, ut patet ex iconismis numorum, qui anno labentis ſaeculi LXXI. prope Podmokl Bohemiae pagum pondere librarum LXXX. reperti ſunt, quosque aeri inciſos dedit Adauctus Voigt in diſſertatione Pragae forma epiſtolari edita, cui titulus: *Schreiben an einen Freund etc.*

Num. 20. SVICCA. Numos quoque ſic inſcriptos in Hiſpanienſibus putavit Pellerinius.

* * *

Characterem horum numorum conſtituunt typi, modus picturae, et fabrica.

Antica offert caput aliquod, adſtituto ſaepe, etiam utrinque, ramuſculo, numi oram praeter globulos, quos *Grenetis* appellamus, claudentibus variae formae anfractibus. Averſam plerumque occupat eques, typus tam cultis, quam barbaris populis placitus. Sed et amabant animalia ex variis naturis compoſita, quod inſtitutum barbarum diceremus, niſi eos excuſarent Graecorum Chimaerae, Sphinges, Centauri etc. Vtrum valuerint in ſymbola, et allegorias, an ex mythologia privata fuerint petita, ignoramus, *carent quia vate ſacro.* De captis ex alieno typis agemus articulo ſequente.

Picturae modus barbariem omnino ſpirat. Apparet haec cumprimis ex capitibus anticae, et equis averſae. Quam haec ſaepe fuerint monſtris, ac portentis ſimilia, dicetur proxime.

a) Num. pop. p. 140.

Materia numorum eſt argentum, perrarum aes. Ex quo efficitur, numos hos deberi regionibus, quae argento foſsili abundabant, quo ſane abundaſſe eas, quibus iſtud numorum genus tribuimus, ſatis conſtat. Sunt etiam aurei, ſed rari. Argentum eſt ſolidum craſſumque, ſed ſunt etiam aurei argenteique metalli tenuioris, parte una convexi, alia concavi. Aurei parvi inſcripti BIAT., quos dedimus in catalogo numero 8, hujus ſunt formae, ac propterea in *ſcutellis iridis* habiti, de qua anili fabula lege laudatam ſupra epiſtolam Adaucti Voigt.

Vocabula his numis inſcripta eſſe principum barbarorum ejus tractus, dubitari nequit; nam ſi eſſent urbium, non potuiſſent ea ſic interire, ut eorum nullum omnino exſtaret indicium ſive in hiſtoricis, ſive geographis. Horum nomina regulorum hiſtoriae fuerunt indicta, quia latibulis ſuis incluſi emergere aut noluere, aut auſi non ſunt. Quis Decebalum hodie noviſſet, niſi bello cum Romanis fuiſſet colliſus?

Supereſt, ut de horum aetate numorum judicemus quoque. Quia literis ſunt Latinis inſcripti, neceſſe eſt ſignatos eos fuiſſe tum, ex quo Romani coeperunt eorum ditioni propius imminere. Iam inde a capta Macedonia, et maritimo Illyrico Roma mediterraneis his populis coepit innoteſcere et timeri. Propiores deinde cauſae imperante Auguſto, Romanis per bella Dalmatica, Illyricana, Pannonica magis introrſum progreſsis, capta denique etiam omni Thracia, deletisque vicinis barbaris. Factum ex hac utriusque populi vicinia, ut magna pecuniae Romanae vis etiam in regiones trans Iſtrum poſitas ope commercii inferretur, quod quidem factum fuiſſe ſatis mature, non modo veriſimile eſt, ſed etiam plane evidens propterea, quia ingens monetae quoque conſularis numerus in Tranſilvania, quae veteris Daciae pars fuit, fere indies eruitur. Paullatim ergo barbari literarum uſum didicere, quo modo et Galli veteres parte Galliae, quae in meridiem vergit, in provinciam redacta, Latinis literis ſuam coeperunt inſignire monetam. Vide ad hoc argumentum pertinentia alia articulo ſequente. Ab hac ergo epocha iſtud numorum genus tuto licebit ducere, neque antea, quia Romani tum adhuc ignoti, et conſtat experientia, barbaros tum ſibi Graecorum potius monetam imitandam ſumpſiſſe, ut dicetur proxime. Neque ultra Trajanum ejus velim fines prorogari, quia veriſimile eſt, Dacia ab hoc Romano imperio ſubjecta barbaras ejus tractus nationes deinceps a feriunda pecunia abſtinuiſſe.

Ex quibus liquet, numos ſimiles, tum et eos, quos continuo in plagiis enumerabimus, male a Patino, [a]) et Ioberto [b]) vocari *Gothicos*, cum eorum aetas, ut alias cauſas negligamus, longe Gothorum aetatem antevertat. Longe etiam a vero aberravit Frölichius, cum

a) Hiſt. de Méd. cap. XII. b) Science des Méd. T. I. p. 96.

conjecit, numos ſimiles, qui ſunt laboris mediocris, ſignatos quarto ſaltem aerae Chriſtianae ſaeculo, qui peſsimi, poſt ſextum fere ſaeculum a variis barbaris, Moeſiam, Macedoniam, Thraciam, Pannoniam inundantibus, Hunnis, Slavis, Bulgaris aliisve procuſa videri. [a]) Vel ſolae cauſae, quod hac aetate nuspiam tanto pondere, et craſsitie numi ſignati non ſunt, et quod, ſi qui horum populorum ea aetate monetam ſuam habuere, eam plane ad morem communis tum monetae Byzantiae ſignaverunt, hanc conjecturam plane evertunt.

a) Ad num. regg. vett. acceſsio nova pag. 46.

PLAGIA BARBARORVM NVMISMATICA.

Cum ante annos complures musei Caesarei numos veteres in ordinem redigerem, justo numero sese mihi obtulere numi operis haud dubie barbari, sic tamen, ut satis appareat, barbaros, quicunque ii fuere, typos monetae seu Graecae, seu Romanae sibi imitandos sumpsisse. Quoniam ad varias rei numismaticae causas non parum prodesse videbatur, barbarorum istud institutum manifesta quadam ratione explicatum proponere, coepi numos similes in unum locum conferre, hac tamen lege, ut singulis adstituerem archetypon sive Graecum sive Romanum, quod barbaris imitari placuit, et quod cum numo barbaro collatum imitationis servilis dubium omne continuo aufert. Placuit istud hominum incultorum institutum vocare *plagium*, cujus causam non tribuimus voluntati barbarorum in alienum honorem fraude involandi, sed stupori gentis, et ignorantiae, cui recte applicaveris illud Horatii: *O imitatores, servum pecus!* Res ab exemplis manifesta fiet. Dabimus ergo primum praecipuorum hujus classis numorum aliquem conspectum, deinde quae observanda venient, paucis praecipiemus. Numi omnes capti sunt ex museo Caesareo.

* * *

1.) *Caput Bacchi.* ✕ *Hercules stans.* AR. I.

Thasiorum nota tetradrachma imitatus est monetarius barbarus. Nihil plane ex archetypo idem neglexit, sed expressit modo, quo potuit. Epigraphen ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ. ΣΩΤΗΡΟΣ. ΘΑΣΙΩΝ finxit globulis parallelo situ positis. Pictura ipsa ultimae est ruditatis argumentum. Vide quae de similibus numis in moneta Thasiorum notavimus.

2.) *Caput Apollinis laur.* ✕ *Vir bigis vectus, infra fulmen.* AV. II.

Exemplum petitum ex numis aureis Philippi Amyntae. Epigraphen ΦΙΛΙΠΠΟΥ barbarus item sex globulis absolvit. Reliqua omnia ingenio barbaro digna. Exstant etiam similes aurei III. formae, quos frequenter reperiri in Gallia testatur Pellerinius, de quibus vide, quae notavi in Prolegomenis ad numos Galliae.

3.) *Caput Iovis.* ✕ *Epigraphe literis luxatis. Eques.* AR. I.

Horum exemplum numorum funt tetradrachma ejusdem Philippi II. Nihil hac rei numariae veteris illuvie ac fordibus magis tritum, arte plerumque, an fcelerata dicam, an magis ridenda? Nemo Apelles barbariem felicius fcitiusque pinxerit, quam in his barbaries femetipfam exprefsit, aut verius imitando fuperavit. Vt difficile eft, eorum naturam adcurate defcribere, fic neque neceffarium, quia parabiles funt, et in omnium manibus verfantur. Itali eos ab imagine generatim vocant *Caballos*. Vide, quae de his alia jam monui in numis Philippi II., et monebo adhuc infra.

4.) *Caput Palladis.* ✠ *Victoria ftans.* AV. II. III.

Typi capti ex moneta aurea Alexandri M. Par in his ruditas, gemina barbaries.

5.) *Caput Herculis.* ✠ *Iuppiter aetophorus.* AR. I. III.

Nota moneta argentea ejusdem Alexandri M., ex qua hi typi funt deprompti. Quo loco in hac eft epigraphe AΛEΞANΔPOΥ, eodem in his barbaris leguntur literae diftortae, et nullo fenfu. Non fatis Pellerinio hujus mercis natura perfpecta fuit, qui numum fimilem, qui etiam eft in mufeo Caefareo, effe Theffalonicae, vel Thespiarum conjecit. [a]) Nobis, quibus efferata haec moneta fere domeftica eft, verum de ea judicium in proclivi eft.

6.) *Caput Dianae prominente pone arcu et pharetra.* ✠ *Eques.* AR. I.

Imago partis anticae capta eft ex obviis tetradrachmis infcriptis MAKEΔONΩN. ΠPΩTHΣ. Hos frequentius barbaris imitari placuit, quia ex vicino petiti. Copiofos vidi variis modis barbaros, feu typis, feu literarum inconcinna forma, quorum unum aeri incifum dedit Neumannus. [b])

* * *

En numorum exempla, qui captos ex Graecorum moneta typos aperte profitentur. Nimirum barbari, cum monetae ufum ad caufas commercii opportunum viderent, atque ipfi abundarent metallo, coepere et ipfi intra fines fuos eam ferire. Sive autem in fe nihil reperere fubfidii ad reperiundos typos, qui ad fe unos pertinerent, five magis conducere commerciis eft vifum, fi monetam fuam adcommodarent ad eam formam, qua ufi funt finitimi, placuit denique horum monetariam legem fpectatis typis, et faepe pondere ac metallo imitari. Idem feciffe barbaros Gallos imitando numos Graecorum Maffilienfium, diximus in prolegomenis ad numos Galliae. Numi, quos defcripfi, quorum fuerint barbarorum, facile eft intelligere. Archetypa, ut vidimus, funt Thafiorum, qui infulam Thraciae fere contiguam inhabitabant, et Macedonum. Ergo neceffe eft, numos hos fignatos fuiffe a barbaris, qui his vicini

a) Suppl. I. p. 11.

b) Num. pop. P. II. p. 137.

fuere, et propter viciniam archetypa, quae imitarentur, prae manibus femper habuere, ergo a nationibus barbaris a Thracia maritima et Macedonia in feptentriones pofitis, fcilicet ab iis ipfis, a quibus numos articulo praecedente defcriptos dixi fuiffe cufos. Atque haec quidem caufa eft, cur in hac numorum claffe non compareant, faltem quod ego norim, vocati ad imitationem numi Athenienfium, Boeotorum, Epirotarum, aliorumve populorum, quorum moneta pafsim eft obvia. Nimirum quia hi longius ab fuis finibus diftabant, eorum etiam numi minus fibi fuere cogniti, neque in commercii ufum recepti. At vero quantum olim hujus tractus barbari abundaverint numis Thafiorum, Philippi II., ejusque filii Alexandri, tum et numis ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. ΠΡΩΤΗΣ, argumento efto, quod horum ipforum ingens copia ibi frequenter ex terrae finu emergit, quos adeo fere folos fibi ob dictas caufas imitandos fumpfere. Praecipuus fuit ad imitandos Philippi II. numos ardor et contentio; nam omnia mufea abundant tetradrachmis barbaris, in quorum una parte eft caput Iovis, in altera eques. Iam iisdem typis ab eodem archetypo captis ufus eft in moneta fua Audoleon Paeoniae rex Philippi II. aequalis, atque jam in hujus numis obfervare licet opus faltem femibarbarum, etfi Paeonia cultae Macedoniae fuit finitima. Ergo neceffe eft credere, numos cum iisdem typis, fed pictura plane abnormi, fignatos fuiffe a barbaris magis intus loca mediterranea obtinentibus, et a Graecorum cultura remotioribus. Denique ne dubitari pofsit, eum, quem dixi, tractum certam effe horum numorum patriam, fciendum eft, ibi, neque alibi obfcoenam hanc mercem fupra quam credi poteft, copiofe ac frequenter indies reperiri. Barbarae hujus monetae origo ducenda videtur ab ejus ipfius Philippi II. aetate, qua propter incredibilem ejus numorum copiam, tum et viciniam barbaris pecuniae commoda magis coeperunt innotefcere. Forte monetae Thafiae imitatio remotius fibi aevum poftulat. Numos ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. ΠΡΩΤΗΣ barbari nonnifi poft captam a Romanis Macedoniam imitari poterant. Iidem ferius cognita Romanorum moneta, et jam magis magisque invalefcente ad hujus typos in fuam transferendos deflexere, ut dictum articulo proximo, et dicetur continuo.

* * *

Procedimus ad barbarorum artem monetae Romanae imitatricem allatis aliquot ejus exemplis.

7.) *Caput Palladis galeatum alatum, addita nonnunquam etiam pone nota* X., non raro obvium in numis Gallicis, exemplo fumpto a denariis Romanorum confularibus.

8.) *Caput genii barbatum diadematum.* Ӿ RAVIS. *Sceptrum laureatum*, *globus gubernaculum.* AR. III. Typus ex denariis Corn. Lentuli.

9.) *Caput Iunonis Sifpitae.* Ӿ RAVIS *Gubernaculum*, *globus*, *tridens*, *vel fulmen.* AR. III. Antica ex denariis gentis Papiae vel Rofciae, averfa ejusdem Corn. Lentuli.

Inſcriptum his numis RAVIS videtur eſſe nomen barbari reguli perinde ac BIATEC, et ſimilia alia.

10.) IMP SPONSIANI. *Caput radiatum.* Ӿ C. AVG. *Columna, ſuper qua ſtatua d. haſtam tenens, ex columnae baſi exſurgunt duae ſpicae, adſtat hinc figura togata utraque manu incertum quid tenens, et pede ſiniſtro aliquid incertum premens, inde vir augurali habitu cum lituo.* AV. II. Typus averſae eſt ex denariis C. Minucii Augurini, qua de cauſa ad hanc claſſem numus hic certe pertinet. Ceterum quae mea ſit de praetenſo hoc *imperatore Sponſiano* ſententia, aperiam in moneta imperatorum poſt numos Philipporum.

11.) PLAVTIVS. *Perſona adverſa.* Ӿ *Aurora gradiens d. haſtam, ſ. binos Solis equos freno ducit.* AV. II. Vtriusque partis typus eſt ex denariis gentis Plautiae.

Exſtant in muſeo Caeſareo ſimiles aurei tres, etſi hujus generis alius ex locupletiſsimis muſeis editus necdum ſit. Reperti ſunt anno 1713 in Tranſilvania cum pluribus aliis barbaris aureis, et in muſeum Caeſareum illati. Vide de his plura in numis gentis Plautiae.

12.) *Capita jugata virile laureatum, muliebre galeatum.* Ӿ BIATEC. *Eques citato curſu.* AR. I. Antica eſt ex denariis gentium Fuſiae et Muciae.

13.) *Caput muliebre colligatis filo crinibus.* Ӿ BIATEC. *Aper venabulo trajectus.* AR. III. Antica eſt ex gente Cariſia, averſa ex Hoſidia.

Addendi his numi familiarum, quos barbari ſpectatis typis, metallo, pondere plane geminos reſtituerunt, ſed picturae legibus tam perverſis, ut in riſum ſolvi neceſſe ſit ſpectatorem elegantibus culti populi formis adſuetum. Ejus generis exempla plura dedi in Catalogo muſei Caeſarei. [a]) In his imitandis tam anxii et diligentes fuere monetarii barbari, ut ne quidem literas ſolitarias, aut minuta ſigilla areae numi impreſſa negligenda putarent.

Neque a reſtituendis hoc modo Auguſtorum numis barbarae manus ſeſe abſtinuere. Notus denarius Auguſti, in cujus averſa: C. L. CAESARES. etc. *Cajus et Lucius togati ſtantes etc.* ab iis, neſcio cur, impenſius fuit lectus, in quo artem ſuam exercerent. Sunt ejus in muſeo Caeſareo exempla quinque variarum matricum, operis omnia inſignite pravi, quorum aſpectum vix perferant oculi. Sunt etiam aliorum imperatorum numi ejusdem artis in omni metallo et forma.

* * *

Iam ſupra indicavi, paullatim viciniam Romanorum occaſionem dediſſe barbaris, ex eorum moneta typos petendi. Vt opus monetarium, ſic et typorum dilectus fuit dignus barbaro populi ingenio. Nemo enim ſibi perſuadebit, in hoc eos certam aliquam rationem et conſilium ſecutos. Quo enim pacto bar-

a) P. I. p. 291.

bari adcommodare fibi poterant typos, quos Romani ex civitatis fuae rebus geftis petivere? aut quid barbaris cum Romanorum mythologia, inftitutis, belli pacisque artibus, cum illi fuam haberent religionem, fuisque fe ipfi legibus regerent? Atqui hanc ipfam optionem fuiffe argumentum ingenii barbari, neque hujus tantum aevi, aut populi, docebunt numi, quos multis abhinc faeculis barbari alii alio fub fole pofiti fignavere, quorum poftremo meminiffe juvat.

* * *

Poftremum plagii numismatici exemplum fuppeditant numi Arabum, quorum, etfi extra inftituti mei fines fe porrigunt, oportet tamen meminiffe, quia eorum argumenta capta funt ex numis intra ditionem meam pofitis. Huic caufae nequaquam diu immorabor, contentus indicaffe egregiam differtationem, quam de his praeftantifsimus in ftudiis noftris Barthelemyus magno cum judicio, additis etiam numorum imaginibus confcripferat. [a]) Pauca inde excerpam. Sunt hi Arabum numi omnes Mahometo pofteriores, quin non ante faeculum poft Chriftum natum XII. fignati. Patria iis Mefopotamia, Syria, aliaeque regiones vicinae. Continent nomen principis, et aliquam ex Corano fententiam, tum et non raro annum Hegirae, atque haec omnia Arabum lingua, etfi difficile fit faepe literarum valorem definire, quia punctis vocalibus, aliisque fignis deftituuntur. Plagii vero indicium certifsimum funt capita, aut typi ex numis feu Graecis, feu Romanis petiti. In horum uno v. g. eft caput luculentum veteris cujusdam Syriae regis, quod Seleuco VI. tribuit Frölichius, qui numum in fuis Syriae annalibus ex mufeo Caefareo vulgaverat, at Barthelemyus ex fimili fuo effe Antiochi VII. conjicit. In aliis comparent capita Gordiani, Conftantii, vel imperatorum Byzantiorum, quin et protome Chrifti capite nimbato, et evangeliorum librum manu geftantis, quae in numis Byzantiis obvia eft. In aliis ftat virgo deipara, quae adftanti imperatori diadema imponit, obvius item typus in Byzantiorum moneta, nifi quod religiofus monetarius Arabs cruculam, quae in his diademati, et globo, quem imperator manu praefert, imminere folet, omifit, nimium fcilicet manifeftam Chriftiani ritus notam. Atque ne de plagio vel minimum dubitari pof-fit, adfert Barthelemyus numum, in cujus una parte; *Epigraphe Arabica fine typo*, in altera: VICTORIA. CONSTANTINI. AVG. *Victoria ftans tabulam praefert, cui infcriptum*: VOTA. XXX. *infra* SIS., qui typus totus captus eft ex averfa numi Conftantini M. Ab his ergo exemplis jure arguit auctor eruditus, quoniam hi typi nullum habent cum Arabum rebus nexum, barbaros horum monetarios in alienos numos, qui primi fibi occurrerant, temere nulloque confilio involaffe, quin, quorum fint ea capita, ipfi intelligerent, parumque folicitos, utrum arrepti ex alieno typi cum moribus et inftitutis fuae gentis

a) B. L. Tom. XXVI. p. 557.

poſsint componi. Quorum dynaſtarum Arabum ſint hi numi, et quo pacto hi ſibi permiſſum putaverint, ſignare in monumentis publicis imagines Mahometi lege vetitas, vide apud laudatum auctorem. Quam longe a vero aberraverit Hadrianus Relandus in diſſertatione de marmoribus Arabicis, et numo Arabico, quae inſerta eſt Memoriis Trevoltienſibus in Februario 1706 pag. 227, ex praeclaris his Barthelemyi commentariis patet. Ceterum habuiſſe Arabas jam ſaeculo VII. poſt Chriſtum monetam ſuam, eamque auream, et propria ſua nota inſignem, docuit diſerte Zonaras, [a]) de quo teſtimonio agetur alibi.

* * *

Denique barbari etiam plagii piaculo ſe obſtrinxiſſe videtur numus Hadriani I. papae rariſsimus, ac ſingularis, quem ex muſeo ſuo in lucem protulit Benedictus Floravantes. [b])

HADRIANVS. PP. *Protome Hadriani.* ☧ VICTORIA. DNN. *Crux ſuper baſi, hinc* R *illinc* M, *in imo* CONOB.

Nemini ignotum, numi hujus averſam in numis aureis imperatorum Orientis obviam eſſe, tritamque. Verum quis Victoriae cum pontificis R. imagine nexus? Rem inſolentem ſic explicat Muratorius, qui numum hunc reſtituit: [c]) *Ius cudendae monetae jam accepiſſe videntur Romani pontifices a Graecis imperatoribus. Sed quis adhuc urbis dominus foret, indicatur per ſiglas illas DNN. ſignificantes aut domini noſtri, aut dominorum noſtrorum.* Verum hanc explicationem ejus temporis periſtaſes non admittunt. Hadrianus I. pontificatum ſuſcepit anno Chriſti 772. At jam inde a Leone III. Iſauro, qui anno Chr. 717 Orientis imperium adivit, pontifices Romani, et Italia cum imperatoribus colliſi, quod ſanctarum imaginum cultum ejurare jubebantur, detrectato denique obſequio, caeſis, aut pulſis Graeci nominis omnibus in libertatem ſeſe adſeruere. Vrgentibus deinde Longobardis, et Romae ipſi imminentibus, cum imperatores Graeci ferre opem aut nollent, aut non poſſent, coacti ſunt pontifices R. Francorum, et qui tum his praefuere, Caroli Martelli, Pipini, Caroli M. auxilia ſibi adjungere. Horum ope fractis primum barbaris victor Pipinus pontificibus exarchatum Ravennatem ceſsit, quem iis non multo poſt Carolus M. Deſiderio poſtremo Longobardorum rege in exilium ejecto confirmavit, quod factum anno Chr. 774, qui fuit tertius Hadriani I. Ergo is facta ad vires ſacras opis profanae acceſsione altius coepit efferre caput, et jacere fundamenta ejus potentiae, quam deinde in omnis fori cauſis paene infinitam expertus eſt orbis, cujusque velut quidam cardo, praeludium, primumque tentamen fuit moneta publica, imagine ſua, imperantium principum more, inſignis, cujus pars eſt numus, in quo ſumus, quod ne ipſe quidem Floravantes inficiatur, haec in ejus explicatione ponens: [d]) *praetermiſſum in eo imperatoris nomen oſtendit, tunc*

---

a) L. XIV. c. 22. b) Antiquiores Pont. Rom. denarii pag. 1. c) Antiqu. Ital. med. aevi T. II. diſſ. XXVII. p. 548. d) l. c. p. 10.

penes Romanos pontifices summam urbis dominationem, cudendaeque monetae jus omne, ac potestatem exstitisse. At pars aversa violenter ex numis imperatorum Orientis in monetam pontificiam translata non inique numo praesenti in hac plagiorum classe stationem adsignat, urbe Roma, omnique Europa saeculo VIII., et quae secuta sunt, non multo minus barbara, atque olim fuere Dacia, Moesia, aliaeque, quas commemoravi.

OBSERVATA GENERALIA

AD PARTEM I. HVIVS OPERIS.

PRAEFATIO.

Enarratis, explicatisque urbium, populorum, regumque numis nondum mihi omnia ad communem utilitatem ſatis videbantur eſſe proviſa, niſi et generales quasdam cauſas, ac periſtaſes, quas complures hujus claſsis numi inter ſe communes habent, tractandas, exponendasque ſuſciperem. Et vero ſeparato eas loco, confertasque fuiſſe proponendas, tum et explicandas, ipſa rei natura palam eſt viſa poſtulare. Enimvero, ut paucis iſthaec exemplis illuſtrem, cum non una fuerit urbs, ſed plures aliae, quae v. c. Aſiarchas, epocham Seleucidarum, formulam ΑΝΕΘΗΚΕ, ludos Pythios, certos quosdam honorum titulos etc. numis ſuis inſcripſere, nullam habui certam rationem, cur varia haec inſcripta, et quae ad haec obſervanda fuere, in numis potius Epheſi, quam Pergami, Byzantii, quam Sardium memorarem. Ad haec uno etiam quopiam, certoque loco explicanda ſunt, quae ad evolvendam epocharum naturam, easque computandi modum, coloniarum, municipiorumque, tum et metropolium variam ſignificationem, et quae ſunt id genus alia, pertinent. Viderit hactenus lector, numos heroum, heroidum, conditorum, perſonarumque illuſtrium a me non in certam quampiam claſſem, quod a plerisque

hactenus factum, fuiſſe tributos, ſed enarratos in iis urbibus, ex quarum officinis monetariis prodivere. At proxime ſingulorum revocabuntur nomina addito natali ſolo, cujus eos ſeu veneratio, ſeu adfectus monumentis publicis inſeruit, tum et commemoratis honoribus, et cultu, quo urbes Graecae heroes ſuos, conditoresque ornare publice, et praedicare conſueverunt.

Haec et ſimilia, quod reliquum eſt hujus voluminis, omne complectetur, quo perlecto facile quis intelliget, commentarios hos non modo continere eruditionem ejus generis, quae cum re numismatica proxime connectitur, ſed et varias amoliri difficultates, quae progreſſum in praeſtantiſsima hac arte vulgo ſolent impedire. Eodem olim conſilio Vaillantius quoque operi ſuo, quo imperatorios Graecorum numos in unum contulit, adjecit prolixos commentarios, in quibus ſparſam disjectamque per totum opus variae indolis materiem revocavit, et in certas claſſes diſtribuit, explicavitque. Verum multa is neglexit, quia ad inſtitutum ſuum non pertinuere, multo in iis plura corrigenda, quae auctior, ſinceriorque noſtra hac aetate numorum veterum ſupellex aliter eſſe capienda palam imperat.

Quae ſint variae partes, quibus univerſus hic tractatus componitur, indicatas reperies in conſpectu, quem principio hujus voluminis IV. praefiximus.

OBSERVATA GENERALIA.

CAPVT I.

DE MAGISTRATIBVS et TITVLIS HONORIFICIS.

Magiſtratuum perfrequens eſt in moneta urbium populorumque, tum et nonnunquam regum mentio, cujus adferre exempla ſupervacaneum. Nam cui ignota eſſe poſſunt numiſmata Dyrrhachii, Apolloniae, Athenarum, Chii, Cyrenes etc.? Saepe duos vel tres, eosque variae poteſtatis unus, idemque numus continet.

Hi magiſtratus vel enunciantur ſimpliciter nulla praefixa particula, et vel in recto, vel obliquo, ut in Dyrrhachenis hinc ΜΕΝΙΣΚΟΣ, illinc ΑΡΧΙΠΠΟΥ, vel adjunctam habent praepoſitionem aliquam, ex quibus uſitatiſsimum eſt ΕΠΙ, *ſub*, de quo latius agemus infra in tractatu de magiſtratu eponymo cap. II. Frequenter, ac praecipue in numis urbium Moeſiae praefigitur ΥΠΟ. Inſolentior eſt praepoſitio ΔΙΑ Phrygiae nonnullis urbibus familiaris, ut: ΔΙΑ. ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ. Vide hanc

phrasin explicatam in moneta Attudae Phrygiae. (Vol. III. p. 142) Praesixum ΠΑΡΑ in unico Apameae Phrygiae numo observavi: ΠΑΡΑ. ΑΥΡ. ЄΡΜΟΥ.

Magistratuum nominibus adjicitur nonnunquam mentio patris, ut in numis Erythrarum Ioniae: ΓΝΩΤΟΣ. ΕΚΑΤΩΝΥΜΟΥ, vel: ΠΟΛΥΚΡΙΤΟΣ. ΠΟΛΥΚΡΙΤΟΥ, rarius avi, ut in numo ejusdem urbis: ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ. ΗΡΑΚΛΕΟΥ. ΤΟΥ. ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ.

De magistratibus, qui dignitatem suam in numis non addunt, in praesente commentario agere non instituo. Neque enim de his aliud praeter conjecturas aridas adferri potest. Quod si quid de his certum, dignumque potest perhiberi, istud in ipsis ejus urbis, cujus fuere magistratus, numis sumus persecuti. Hujus ergo loci tantum erunt magistratus illi, qui, cujus generis fuerint, in moneta sunt confessi, aut quorum etiam non confessorum dignitas, quod tamen rarius factum, facile potest intelligi.

Praesens tractatus suapte in sectiones binas dividitur, quarum prima continet magistratus domesticos urbium, populorumque, altera magistratus Romanos, quos civitates subjectae observantiae causa monetae suae inscripserunt. Vtraque magistratus sacros aeque, ac profanos continebit, omissis tamen NEOCORIS utriusque sexus, quos opportunius in tractatum de populis, et urbibus neocoris differemus. Addemus etiam, qui magistratus non fuerunt, sed tituli tantum honorifici, cujusmodi fuit *sophistarum*, quorum conditio προαιρεσις tantum fuit, id est, vitae institutum, aut *parentum*, vel *patronorum*, quos titulos solus adfectus, et observantia parturivit.

Erit ergo partium praesens caput constituentium ordo sequens:

SECTIO I.

MAGISTRATVS DOMESTICI.

SECTIO II.

MAGISTRATVS ROMANI.

§. I.

DE ORDINIBVS CIVITATVM.

Vt Romanorum ſtatus politicus diviſus fuit in ordinem ſenatorium, equeſtrem, et popularem, iisque impoſiti annui conſules, ſic et civitates Graecae conſtabant ſenatu, populo etc. quibus praefuit annuus archon, praetor, prytanis, aut quocunque alio nomine magiſtratus, atque ut obvium eſt illud Romanorum, *placuit ſenatui, populoque Romano*, ſic et obvium illud Graecorum: *ἐδοξε τη ϐϫλη και τῳ δημῳ Σμυρναιων, Περγαμηνων, Ἐφεσιων κ. τ. λ.* Non raro ordines plures Graecorum pſephismatis praefiguntur, velut in marmore, quod edidit Cuperus: a) Η. ΒΟΥΛΗ. ΚΑΙ. Ο. ΔΗΜΟΣ. ΚΑΙ. Η. ΓΕΡΟΥΣΙΑ. ΚΑΙ. ΟΙ. ΝΕΟΙ. ΕΤΕΙΜΗΣΑΝ. ΑΤΤΑΛΟΝ. κ. τ. λ. *Senatus, et populus, et ſeniores, et juniores honorant Attalum etc.* qui quidem varii ordines collecti uno vocabulo ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ in numis Tarſi et Anazarbi Ciliciae urbium expreſsi mihi videntur, quemadmodum eosdem ordines, aut certe totum archontum collegium vocabulo ΣΥΝΑΡΧΙΑ in numis Antiochiae Cariae indicatum alias diximus. b)

Non eſt mihi propoſitum, variorum horum ordinum omnes cauſas, fines, jura exponere, praecipue cum haec in ſingulis urbibus variaverint, et nos in his explicandis plerumque deſtituant ſuperſtites ſcriptores veteres. Eos tantum hoc loco commemorabo, quorum numi meminere.

ΒΟΥΛΗ. vel ΙϹΡΑ. ΒΟΥΛΗ. *Senatus*,

a) Lettr. de crit. p. 246. b) Vol. II. p. 574.

facer fenatus, frequens in numis, praecipue provinciae Afiae. Etiam conjunctim ΒΟΥΛΗ. ΔΗΜΟC. in numo Nicopolis Moefiae, ΒΟΥΛΗ. ΔΗΜΟC. ΟΜΟΝΟΙΑ. in numo Nicomediae, vel: ΒΟΥΛη ΓΕΡΟΥσια, in numo Tiberiopolis Phrygiae. Fingitur hic civitatum fenatus capite muliebri velato, in nonnullis velato et laureato, etiam capite viri juvenis nudo, aut laureato; in numo dictae Tiberiopolis typo mulieris ftantis d. caduceum tenentis. Ceterum nomine ΒΟΥΛΗC notari fenatum urbium Graecarum, ut nomine CΥΝΚΛΗΤΟΥ fenatum Romanum, probabimus infra in Ordinibus Romanorum.

ΔΗΜΟC.-ΙΕΡΟC. ΔΗΜΟC. *Populus*, *facer populus*, vel ΔΗΜΟC. ΑΤΤΟΥΔΕΩΝ. *Populus Attudenfium*, et fimiliter. Saepe occurrit, ac frequentius in numis provinciae Afiae. Typus eft caput juvenile nudum, vel laureatum, vel diadematum. In numo Laodiceae Phrygiae eft caput barbatum laureatum. In numis Latinis Corinthi: POPVL*us* COL*oniae* COR*inthi*, vir togatus fedens dextera fublata. Varia populorum fimulacra allegorica habemus apud Plinium et Paufaniam. Tefte Plinio [a]) *pinxit Parrhafius demon* (populum) *Athenienfium, argumento quoque ingeniofo. Volebat namque varium, iracundum, injuftum, inconftantem, eundem exorabilem, clementem, mifericordem, excelfum, gloriofum, humilem, ferocem, fugacemque, et omnia pariter oftendere.* Qua quidem in narratione nefcio, utrum magis mirer, artificiumne pictoris, fin revera praeftitit, quod adferitur, fin minus, quod magis verifimile, credulum Plinium. Refert Demofthenes, [b]) decreviffe Byzantios, ut erigerentur in Bofporo ftatuae, fexdecim fingulae cubitorum, argumento populi Athenienfis coronati a populo Byzantiorum et Perinthiorum, et tefte Polybio Hiero, et Gelo binas ftatuas Rhodi pofuerunt, nempe populum Rhodiorum a populo Syracufano coronatum. [c])

ΓΕΡΟΥCΙΑ. Si vocabulum fpectes, refpondet Latinorum *fenatui*; nam ut hoc a *fenibus* dicitur, fic illud ἀπο των γεροντων. Et revera fuiffe in nonnullis civitatibus Graecis ordinem feniorum, cui oppofitus fuit ordo juniorum, difcimus ex citato fupra marmore Cuperi, in quo memorantur Η. ΓΕΡΟΥΣΙΑ. ΚΑΙ. ΟΙ. ΝΕΟΙ, *ordo fenum et juniorum.* In alio ejusdem Cuperi, [d]) quod ftetit Magnefiae Ioniae: ΦΙΛΟΣΕΒΑΣΤΟΣ. ΓΕΡΟΥΣΙΑ. ΚΑΙ. ΟΙ. ΝΕΟΙ. κ. τ. λ. Atque ut ΓΕΡΟΥΣΙΑ, *fenatus*, fic et ΓΕΡΟΝΤΕΣ, *fenes*, in marmoribus produntur. Legitur in Oxonienfi: [e]) ΤΩ. ΣΕΜΝΟΤΑΤΩ. ΣΥΝΕΔΡΙΩ. --- ΤΩΝ. ΕΝ. ΣΜΥΡΝΗ. ΓΕΡΟΝΤΩΝ. *fumme venerando conlegio feniorum Smyrnae*, qua in oratione cumprimis obfervandum vocabulum σεμνοτατος, quod fenibus proprie competit, tum et συνεδριον, quod conlegium et ordinem notat. Sic et tefte Plutarcho [f]) additos regibus Spartanis optimates caufa fenii Apollo Delphicus vocavit πρεσβηγενεας, Lycurgus γερουσιαν, quam quidem Paufanias vocat συνεδριον Λακεδαιμονιοις κυριωτατον της πο-

a) L. XXXV. cap. 10. b) de corona p. 487. c) Hift. L. V. c. 88. d) Lettr. de erit. p. 281. e) num. 167. f) an feni ger. refp. p. 789.

λιτειας, conlegium, penes quod apud Lacedaemonios summa civilis regiminis est auctoritas. [a]) Ejusdem rationis fuere secundum Livium missi a Carthaginiensibus ad petendam pacem *triginta seniorum principes*, de quibus continuo addit: *id erat sanctius apud illos consilium, maximaque ad ipsum senatum regendum vis.* [b]) Vide de hoc argumento plura apud Hesychium, Festum, Varronem. (L. IV. de lingua Lat.) Fuisse vero γερσιαν et βυλην ordines diversos, jam vidimus ex citato Tiberiopolis numo, in quo ΒΟΥΛη ΓΕΡΟΥσια, tum etiam ex citato marmore Cuperi: Η. ΒΟΥΛΗ. ΚΑΙ. Ο. ΔΗΜΟΣ. ΚΑΙ. Η. ΓΕΡΟΥΣΙΑ. κ. τ. λ. Omnium vero certissime varios hos ordines distinguit Dio Chrysostomus: ὀυχ ὡς πρωην, inquit, χωρις ἠν ὁ δημος, και χωρις ἡ βυλη, και νυν ἐτι καθ' ἀυτυς ὁι γεροντες, δια το συμφερον ἑκαςων δηλονοτι σκοπυντων, *non ut antea seorsim sua curabat populus, seorsim senatus, atque ut adhuc nunc sui juris sunt seniores, dum videlicet singuli sua unice commoda considerant.* [c]) Et paullo infra: [d]) ἱνα γαρ την βυλην ἀφω, και τον δημον τε και τυς νευς και τυς γεροντας. *ut enim senatum mittam et populum, et juvenes et senes.* Video etiam locum ipsum, in quo congregabantur ὁι γεροντες, vocatum Γερυσιαν. Ejus testem produco Plinium juniorem: [e]) *Nicomediae vastissimum incendium multas privatorum domos, et duo publica opera, Gerusian, et Isson*, (forte Iseon) *absumpsit.* Et Vitruvius: [f]) *Croesi domus, quam Sardiani civibus ad requiescendum aetatis otio seniorum collegio Gerusiam dedicaverunt.* Quod et confirmat Plinius senior. [g])

Γερυσιαν bini tantum numi memorant, et quidem

Hierapolis Phrygiae: ΓΕΡΟΥCΙΑ. *Caput juvenile laureatum.*

Tiberiopolis Phrygiae: ΓΕΡΟΥσια, *Vir togatus et velatus stans s. ramum dependentem*, ΒΟΥΛη, *Mulier stans d. elata caduceum.*

Qua ratione pingi solita sit gerusia, docet Dio Cassius narrans Trajani, antequam imperium susciperet, somnium. [h]) Εδοκει ἀνδρα πρεσβυτην ἐν ἱματιῳ και ἐσθητι περιπορφυρῳ, ἐτι δε και ςεφανῳ ἐςολισμενον, ὁια πυ και την γερυσιαν γραφυσι, κ. τ. λ. *Visus sibi est videre virum senem tunica et veste purpurea indutum, coronatumque, quo modo gerusiam pingere solent, etc.* tametsi hoc loco Dio potius videatur designare senatorem Romanum, sed parum interest.

---

a) L. III. cap. 11. b) L. XXX. c. 16. c) Orat. XXXIV. p. 418. d) pag. 419. e) L. X. epist. 42. f) L. IV. c. 8. g) L. XXXV. § 49. h) L. LXVIII. § 5.

§. II.

DE ARCHONTIBVS, PRAETORIBVS, SCRIBIS.

Conjungimus triplicem hunc magistratum, cum quod reliquis frequentius in numis reperitur, tum quod explicatio unius alterius etiam naturam illustrat. Singulorum principio damus catalogum, sed diversum ab eo, quem vulgavit Vaillantius in numis suis Graecis, in quo archontes, praetores, scribae ex numis cogniti ordine alphabetico recensentur. Magis utile visum, recensere ipsas urbes, quae vario hoc magistratu usae sunt.

Vrbes et populi, quorum magistratus

ARCHON.

Abydus Troadis: ЄΠΙ. ΑΡΧ. etc.
Acmonia Phrygiae.
Ancyra Phrygiae: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β.
Aphrodisias Cariae: ΤΙ. ΖΗΛΟΥ. ΠΡΩΤΟΥ. ΑΡΧ.
Apollonidea Lydiae: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β.
Attaea Phrygiae.
Bagae Lydiae: ΑΡΧ. Α. Β.
Blaundos Lydiae: ΑΡΧ. Α.
Byzantium Thraciae.
Cadi Phrygiae.
Chius insula: ЄΠΙ. ΑΡΧ. ΠΡЄΙΜΟΥ. ΔΙC. — ЄΠΙ. ΑΡ. ΧΡΥCΟΓΟΝΟΥ.
Cidyessus Phrygiae: ЄΠΙ. ΑΡΧ. ΠΡΩτȣ ΠЄΙCΩΝΟC.
Cilbiani superiores Lydiae.
Colossae Phrygiae: ΤΙ. ΑΠЄΙΡЄΙΔΟC. ΑΡΧΩΝ.
Cos insula ex numis dubiis.
Cotiaeum Phrygiae.
Cyzicus Mysiae.
Daldis Lydiae: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Δ.
Dardanus Troadis.
Dorylaeum Phrygiae: ЄΠΙ. ΠΑΥΛΟΥ. Α. nisi το Α aliud notet.
Germe Mysiae: ЄΠΙ. Γ. ΑΥΡ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΟΥ. Α. ΑΡΧ.
Gordus Iulia Lydiae: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β.
Hadriani Bithyniae: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β.
Hadrianotherae Bithyniae: ΑΡΧ. Α.
Halicarnassus Cariae: ΑΡΧ. Γ.
Hyrcania Lydiae: ЄΠΙ. Α. ЄΡΜΟΓЄΝΟΥC.
Hyrgalea Phrygiae: ΑΡΧΟ.
Iulia Phrygiae: ΑΡΧ. ΤΟ. Β.
Maeonia Lydiae: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β.
Midaeum Phrygiae: ЄΠΙ. ΑΥΡ. ΔΙΟΝΥCΙΟΥ. ΠΡ. ΑΡΧ.
Miletus Ioniae.
Myndus Cariae.
Nacolea Phrygiae.
Nicomedia Bithyniae: ЄΠΙ. Α. ΑΡΤЄΜΙΔΩΡΟΥ. ΑΡΧ.
Pergamus Mysiae ex numo varie lecto.

Philadelphia Lydiae: Αρχοντος ΠΡωτȣ Β.

Priene Ioniae.

Saetteni Lydiae: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β.

Sardes Lydiae.

Silandus Lydiae.

Vrbes et populi, quorum magiſtratus

PRAETOR, ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ.

Acraſus Lydiae.

Adramytium Myſiae.

Aegae Aeolidis.

Anemurium Ciliciae.

Apollonia Ioniae.

Apollonia Lydiae: ΧΑΡΜΙΔΗϹ. ΝЄΙΚΟϹΤΡΑΤ. ϹΤΡΑΤΗΓΩΝ.

Apollonidea Lydiae.

Aſſus Myſiae.

Attaea Phrygiae.

Attalia Lydiae.

Aureliopolis Lydiae.

Bargylia Cariae.

Blaundos Lydiae.

Ceretape Phrygiae.

Cilbiani ſuperiores Lydiae.

Cius Bithyniae.

Clazomenae Ioniae: ЄΠ. ϹΤ. ΖΩϹΙΜΟΥ. Τ. Є. id eſt: *quintum*.

Colophon Ioniae.

Cyme Aeolidis.

Cyzicus Myſiae.

Daldis Lydiae.

Dionyſopolis Phrygiae: ϹΤΡΑΤΗΓΟΥΝΤΟϹ. - - ΤΡΑΤΟΥ.

Dioshieron Lydiae.

Elaea Aeolidis.

Epheſus Ioniae.

Erythrae Ioniae.

Germe Myſiae.

Hadrianotherae Bithyniae.

Hermocapelia Lydiae.

Hierapolis Lydiae forte.

Hypaepa Lydiae: ЄΠΙ. ΚΗΡΙΝΘΟΥ. Δ. ϹΤΡΑΤ. Α.

Hyrcania Lydiae.

Lampſacus Myſiae.

Laodicea Phrygiae: ΑΓΡΙΠΠΙΝΟϹ. ϹΤΡΑΤΗΓΩΝ.

Lesbus inſula.

Magneſia Lydiae.

Methymna Lesbi.

Metropolis Ioniae.

Metropolis Phrygiae.

Miletopolis Myſiae.

Moſtene Lydiae.

Myrhina Aeolidis.

Mytilene Lesbi.

Nacraſa Lydiae.

Nicaea Bithyniae forte.

Nicomedia Bithyniae.

Pergamus Myſiae: ϹΤΡΑ. ΚЄΦΑΛΙΩΝΟϹ. ΤΟ. Β.

Perperene Myſiae.

Phocaea Ioniae.

Pionia Myſiae.

Pitane Myſiae: ЄΠΙ. ϹΤ. Μ. ΑΥΡ. ΠΟΒΛΙΟΥ. ΤΟ. Β.

Sardes Lydiae.

Silandus Lydiae: ЄΠΙ. ΔΗΜΟΦΙΛΟΥ. ϹΤΡΑΤ. Β.

Smyrna Ioniae.

Stectorium Phrygiae.

Stratonicea Cariae.

Tabala Lydiae.

Temnus Aeolidis.

Teos Ioniae.

Theſſali: ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ. ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ.

Thyatira Lydiae.
Tralles Lydiae ex numo dubio.

Vrbes et populi, quorum magiſtratus

SCRIBA, ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ.

Adramytium Myſiae: ЄΠ. ΓΡΑΜΜΑΤ.
Antiochia Cariae: ΕΠΙ. ΓΡ.
Apamea Phrygiae: ЄΠΙ. ΓΡΑΜ. ΤΟ. Β.
Cilbiani inferiores Lydiae: ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ.
Epheſus Ioniae: ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ.
Laodicea Phrygiae.
Magneſia Ioniae.
Megara Atticae.
Mylaſa Cariae: ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΟΝΤΟΣ.
Nyſa Cariae: ΓΡΑΜ. ΤΟ. Β.
Pergamus Myſiae: ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΩΝ.
Tralles Lydiae.

* * *

ARCHON ſpectato etymo eſt, cui in alios eſt imperium, fuitque in non paucis urbibus archon appellatus is, cui a populo rerum ſumma permiſſa fuerat. Quin ex eadem poteſtatis cauſa Graeci nonnunquam archontem quoque dixere proconſulem Romanum, etſi hunc alias magis proprie ἀνθυπατον dicerent, cujus aliquot exempla adfert Spanhemius, [a]) quo modo variatum fuiſſe cum vocabulo ἡγεμων, alias dicetur. Aſander Bospori princeps *archontem* ſe in numis dixit, antequam regium nomen invaderet.

Fuiſſe Athenis novem archontes, quorum primus erat eponymus, id eſt, qui anno nomen dedit, alter rex, tertius polemarchus, denique ſex thesmothetae, docuit Pollux. [b]) Athenarum exemplo non modo harum coloniae archontem ſibi praefecere, ſed etiam copioſae urbes aliae, quibus Athenienſium inſtituta placuere, atque in his quoque plures una fuiſſe archontes, ex numis manifeſtum fit, inſcripto ſaepe, ut vidimus ΑΡΧ. ΠΡΩτȢ, vel pro hoc: ΑΡΧ. Α. id eſt: *archonte primo.* Si primus, fuit ergo aliquis ſecundus, vel tertius, atque is primus ſemper eponymus; nunquam enim legimus, ἀρχοντα δευτερον, vel B numis illatum. Archontes binos in inſula Thera memorat marmor Sponii: [c]) ΑΡΧΟΝΤΩΝ. ΑϹΚΛΗΠΙΑΔΟΥ. Β. ΚΑΙ. ΚΟΙΗΤΟΥ. Β. *archontibus Aſclepiade iterum, et Quieto iterum.* In numis conjuncti duo ſemel comperti, nimirum Cilbianorum ſuperiorum Lydiae: ЄΠΙ. ΑΡΧ. ΑΥΡΗ. ΔΙΟΝΥϹΙΟΥ. Κ. ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΥ. *Archontibus Aurelio Dionyſio, et Metrodoro.* Perperam junctos binos in Byzantii numis vidit Cl. Vandale, nimirum ut ipſe legit: ЄΠΙ. ΑΡΧ. Γ. ϹΑΛΛ. ΑΡΙϹΤΑΙΝЄΤΟΥ. ΚΑΙ. ΑΙΛΙΔΟϹ. et: ЄΠ. ΦΡΟΝΤΩΝΟϹ. ΚΑΙ. Α. ΦΗϹΤ. etc. [d]) Additum enim alterum nomen non eſſe archontis II., ſed muliebre, in ejus urbis moneta diximus. Repetitum fuiſſe archontis munus, ex praefixo catalogo docemur, ſic: ΑΡΧ. Α. Β. vel: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β. ſignificat: *archonte primo iterum*, vel pro hoc: ЄΠΙ. ΑΡΧ. ΔΙϹ. *archonte iterum*, in numo Dal-

a) T. I. p. 692. b) l. VIII. c. 9. ſegm. 85. c) Miſc. p. 341. n. 64. d) Diſſ. II. c. 4. p. m. 224.

dis: ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Δ. *archonte primo quartum*, nisi forte et hic litera Δ posita pro ΔΙϹ. Sic et in lapide Ancyrano apud Montfauconium [a]) habemus *T. Flavium Gajanum equitem Romanum et* ΔΙϹ. ΤΗΝ. ΠΡΩΤΗΝ. ΑΡΧΗΝ. ΑΡΞΑΝΤΑ. *bis primi archontis munere functum*, et in alio Ancyrano apud Gruterum: [b]) *Alexandrum summum pontificem*, ΚΑΙ. ΤΟ. Β. ΠΡΩΤΟΝ. ΑΡΧΟΝΤΑ. *et iterum primum archontem.*

Cum in numis ΑΡΧ. tantum exaratur, adhibenda cautio, ne ΑΡΧων pro ΑΡΧιερευς legatur, et vicissim, in quo aliquoties offendit Vaillantius, ut diximus in moneta Cyzici Mysiae et Daldios Lydiae, et frequenter Vandale dissertatione III. de pontificibus Graecorum.

* *

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ, Latinis PRAETOR, secundum auctores utriusque linguae. Cicero: [c]) *Cum civitate mihi res est acerrima et conficientissima litterarum*, (Temno Aeolidis) *in qua nemus commoveri nullus potest sine quinque praetoribus etc.* Rursum propraetor Romanus in numis Cyrenaicae dicitur ΑΝΤΙΣΤΡΑτηγος. Iam remotissimo aevo variae urbes Graecae habuere strategum, fuitque is magistratus non solum militaris, sed etiam civilis, nam ϛρατος olim non modo militares copias, sed etiam coetum civium significavit, quod erudite probat Spanhemius. [d]) Causa discriminis nonnunquam dicti ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ. ΕΠΙ. ΤΩΝ. ΟΠΛΩΝ. *armorum praefecti*, et ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ. ΕΠΙ. ΤΟΥΣ. ΠΟΛΙΤΑΣ. *praetores civiles*, quod ex marmoribus eruit cl. Vandale. [e]) Eodem modo Romanorum praetor in utramque partem est acceptus, nam teste Varrone: [f]) *Praetor dictus, qui praeiret iure et exercitu.* Στρατηγον etiam Graeci dixere Romani exercitus imperatorem. Sic in praeclaro marmore Gytheatarum Laconiae, quod vulgavit Pacciaudus, [g]) legitur: ΤΙΤΟΝ. ΤΙΤΟΥ. ΚΟΙΓΚΤΙΟΝ. ΣΤΡΑΤΑΓΟΝ. ΥΠΑΤΟΝ. ΡΩΜΑΙΩΝ. κ. τ. λ. *Titum Titi F. Quinctium imperatorem consulem Romanorum etc.* in quo nollem ab erudito viro το ΣΤΡΑΤΑΓΟΝ Latine redditum *praetorem* pro *imperatorem;* nam quem eundem T. Quinctium Polybius ϛρατηγον dixit, ἡ συγκλητος ἡ Ῥωμαιων και Τιτος Κοϊντιος ϛρατηγος, [h]) Livius vertit *imperatorem*, nimirum: *Senatus Romanus et T. Quinctius imperator.* [i]) Verum qui alii fuerint per urbes Graecas strategi varii muneris, hoc loco inquirere non vacat, et potes petere ex citatis hactenus auctoribus. Nam hic tantum agimus de stratego, magistratu urbium Graecarum Romanis servientium jam mere civili, et nullo amplius cum re militari nexu, quem elegere sui, ut jus diceret, pacem publicam procuraret, annumque nomine suo signaret.

Vt eodem tempore in una civitate archontes fuere plures, sic et praetores. Binos dat Mostene Lydiae: ЄΠΙ. СΤΡΑ. Μ. ΑΥΡ. ΖЄΥΞΙΔΟϹ. Κ. ΛΟΥ. ΤΥΛ-

a) Palaeogr. p. 158. n. II. b) pag. 448. 1. c) pro Flacco c. 19. d) T. I. p. 696. e) Diss. V. cap. 3. f) de L. L. Lib. IV. g) Monum. Pelop. Vol. II. p. 101. h) exc. leg. IX. i) L. XXXIII. 32.

ΛΙΟΥ. *Sub praetoribus M. Aurelio Zeuxide et Lucio Tullio.* Alterum exemplum forte praebent numi Mytilenes, ſed quorum lectio dubia. In citato ſupra Hypaepae Lydiae numo: ЄΠΙ. ΚΗΡΙΝΘΟΥ. Δ. CΤΡΑΤ. Α. *Sub Cerintho quarta vice praetore primo.* Plures apud Smyrnam memorat marmor Oxonienſe, quod eſt ordine ſecundum: ΕΔΟΞΕΝ. ΤΩΙ. ΔΗΜΩΙ. ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ. ΓΝΩΜΗ. *Placuit populo de ſententia praetorum.* In marmore Sponii Bonnatus dicitur ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ. ΠΡΩΤΟΣ. ΔΙΣ. *Praetor primus iterum.* [a]) Temni Aeolidis praeſediſſe praetores quinque, paullo ſupra ex Ciceronis teſtimonio vidimus.

Sic et praeturam ſaepius iteratam, ſupra vidimus. In numo Clazomenarum legitur Zoſimus praetor *quintum*, quo auctiorem numerum non habemus; quanquam et in Aſpendi numo legatur ΘЄΜΙΔΟϹ. ΤΟ. Є. at in marmore Sponii habemus apud Megara Atticae Oneſiclem ςρατηγον ΒΙ. id eſt: *duodecimum.* [b])

* * *

ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ, SCRIBA. Ejus conditio apud varias civitates varia fuit. Viluiſſe Romae, pluribus teſtimoniis evicit Spanhemius, [c]) quorum luculentiſsimum eſt Cornelii Nepotis loquentis de Eumene, *itaque*, inquit, *cum habuit* (Philippus Amyntae) *ad manum SCRIBAE loco, quod multo apud Graecos honorificentius eſt, quam apud Romanos. Nam apud nos revera, ſicut ſunt, mercenarii ſcribae exiſtimantur. At apud illos contrario nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, et induſtria cognita, quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem.* Tenuem etiam ſcribarum Syracuſis et Athenis fuiſſe fortunam, ibidem Spanhemius ex veteribus conficit, ſic ut etiam ὑπηρετȣ, *apparitoris* loco haberentur. Eam tamen alibi fuiſſe illuſtrem, plenamque dignitatis, atque etiam poteſtate conſpicuam, cum citatus Nepotis locus, tum et monumenta alia affatim teſtantur. Sed enim diſpar haec ratio nihil ad praeſentem cauſam facit. Nimirum non eſt ſpectandum nomen, quod dare muneri cuipiam publico civitati placuit, ſed quantum dignitatis et poteſtatis cum hoc nomine fuerit conjunctum. Sic et in populari regimine civitatum Germaniae inter prima magiſtratus ſubſellia locum obtinet is, qui *ſcriba urbis* (Stadtſchreiber) appellatur, et longe differt a ſcribarum vulgo, qui mercenarium tantum manuum miniſterium commodant. Iulius Pollux varia ſcribarum, qui Athenis fuere, munera commemorat; alius nimirum fuit, qui juxta prytaneam electus ſorte fuit ad ſervandas tabulas et decreta, alius electus a ſenatu ad leges, alius electus a populo, praelegit ſenatui et populo. [d]) Ex quo apparet, in ipſis etiam Athenis inter ſcribas fuiſſe honoris diſcrimen. De varia hac ſcribarum apud Graecos conditione lege praeclare differentem Biagium. [e]) Ad noſtri argumenti numos ut revertar, certum eſt, in urbibus iis, quarum catalogum dedi, ſcribam ma-

a) h) Miſc. p. 356. n. 99. b) Miſcell. p. 329. n. 20. c) T. I. p. 703. d) L. VIII. ſegm. 98. e) de Decret. Athen. c. 13.

gnae fuiſſe auctoritatis et honoris, quod ejus nomen monetae publicae intulere. Sane tumultum Paulo ad populum dicente Epheſi exortum progreſſus in medium ſcriba auctoritate ſua compeſcuit. [a]) Quin et in marmore Epheſio apud Muratorium [b]) T. Flavius Munatius ſimul Γραμματευς, ſimul Ασιαρχης dicitur, quae poſterior dignitas nonniſi viris provinciae primariis demandata fuit. Quin et in nonnullis civitatibus ſcribam fuiſſe magiſtratum principem, aut ſaltem e primoribus unum, comprobat marmor editum a Cupero, [c]) quo dictante Magnetes Ioniae honorant T. ΙΟΥ. ΜΕΝΑΝΔΡΟΝ. ΑΥΡΗΛΙΑΝΟΝ. ΜΕΤΑ. ΠΟΛΛΑΣ. ΑΡΧΑΣ. ΚΑΙ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣΑΝΤΑ. ΤΗΣ. ΠΟΛΕΩΣ. ΕΠΙΦΑΝΩΣ. *T. Iulium Menandrum Aurelianum, qui poſt multos magiſtratus, et munera publica ſcribae in urbe munere ſplendide functus eſt.* Ex quo ſane apparet ſcribae apud hos Magnetes dignitas, quos alioqui conſtat, unum ſcribam monetae ſuae inſcripſiſſe. Adverſari quidem huic ſententiae videtur Vaillantius, cum ait: [d]) *ſi archon aut praetor e vita in magiſtratu exierat, nomen ſcribae in numis ſignabatur, quod in urbibus, ubi eorum nomen pro magiſtratu in numis apponebatur, apparet.* At enim contrarium potius docent numi. Nam cum in numis Antiochiae Cariae, Apameae Phrygiae, Magneſiae Ioniae, Mylaſae Cariae, Nyſae Cariae, Trallium Lydiae nunquam memorentur archontes vel praetores, ſemper ſcribae, ſequitur, non tunc demum ſcribas monetae illatos, quando illi vita exceſſere, ſed ſcribas fuiſſe ordinarium earum civitatum magiſtratum eponymum, niſi velis, archontes et praetores conſtante ac mirabili lege ſimul electos, ſimul victa functos.

Vrbes, quae magiſtratum ſcribam ſiſtunt, ſunt omnes provinciae Aſiae, demptis Megaris Atticae. Fuerintne in omnibus his eodem tempore ſcribae duo, quod diſerte adſirmat Vaillantius, [e]) non temere edixero; neque enim in numis hucusque cognitis unquam legitur ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ. ΠΡΩΤΟΣ. vel Α, quod in archontibus et praetoribus factum videmus. In unico Magneſiae Ioniae numo bini occurrunt: ΕΠΙ. ΓΡ. ΦΛΑΚΚΟΥ. ΚΑΙ. ΠΑΤΑΙΝΟΥ.

* * *

Reſtant de triplice hoc magiſtratu nonnulla communiter obſervanda.

I. Fuere urbes, quae per intervalla jam archontes, jam ſtrategos numis ſuis inſcripſere, nimirum: Attaea Phrygiae, Apollonidea Lydiae, Blaundos Lydiae, Cilbiani ſuperiores Lydiae, Cyzicus Myſiae, Daldis Lydiae, Germe Myſiae, Hadrianotherae Bithyniae, Nicomedia Bithyniae, Sardes Lydiae, Silandus Lydiae.

II. Factum etiam, ut eadem perſona in ejusdem imperantis numis jam ſcriba, iam praetor diceretur. Sic in numis Hadriani et Sabinae, Laodiceae Phrygiae cuſis, jam legas: ΑΓΡΙΠΠΙΝΟϹ. ΓΡΑΜ. jam ΑΓΡΙΠΠΙΝΟϹ. ϹΤΡΑΤΗΓΩΝ. In numis Sardium, qui praetor,

a) Act. Apoſt. c. XIX. v. 35. b) p. 184. c) Lettr. de crit. p. 281. d) num. Graec. p. 313. e) l. c.

idem et archon; ſic: CTPA. ЄIO. AIBΩNIANOϒ. in alio: AP. IO. AIBΩNIANOϒ.

III. Magis mirum, unam eandemque perſonam in eodem numo ſimul ſtrategum, ſimul archontem prodi. Sic in numo Sardianorum, quem citat Belleyus, [a]) ЄΠI. CTP. HPAKAЄIΔOϒ. APX. A. In alio: ЄΠI. CTP. MЄNЄCTPATIANOϒ. APX. ſi modo rite lecta eſt horum numorum epigraphe, ut monui in moneta Sardium.

IV. Vrbes, quae archontibus uſae ſunt, etſi, ut vidimus, non raro ſtrategos admiſerint, nunquam tamen ſcribas in moneta ſua ſignavere. Contra ab urbibus, qui ſtrategum magiſtratum habuerunt, videmus etiam admiſſos ſcribas, ut docent numi Adramytii Myſiae, Epheſi, Pergami, Laodiceae Phrygiae.

Varios hos, quod ad magiſtratus attinet, modos propoſui, ſed et totidem difficultates, artis noſtrae magiſtris fere intactas. Quam enim cauſam inconſtantiae dabimus, quam loco I. dedi, ſcilicet inſcripti in ejusdem urbis numis jam archontis, jam praetoris? an toties mutatum regimen politicum? quod vix credibile. An perinde habitum, ſummum ſuum magiſtratum an archontem, an praetorem appellarent? Sententia non incommoda: etenim ex pluribus inferioris aetatis teſtimoniis jam collegit Harduinus, mutato nomine eandem utriusque fuiſſe poteſtatem. [b]) Sic in gloſsis: Στρατηγος, *magiſtratus*, *duumvir*, *praetor*. Modeſtinus: [c]) Εαν ὁ της πολεως ἀρχων, τȣτεςιν ςρατηγος κ. τ. λ. *Si urbis archon, id eſt, ſtrategus etc.* De Conſtantino M. narrat Iulianus, [d]) ϐασιλευς γαρ ὢν και κυριος παντων, ςρατηγος ἐκεινων ἠξιȣ καλεισθαι, *rex et dominus omnium cum eſſet, eorum ſtrategus voluit vocari*, id eſt: Athenienſium; at conſtat, ſummum apud hos magiſtratum proprio vocabulo non fuiſſe ſtrategum, ſed archontem. Adde proconſules, propraetores a Graecis ſcriptoribus nullo ſaepe diſcrimine jam ἀρχοντας, jam ςρατηγȣς, jam ἡγεμονας appellatos, cujus obvia ſunt exempla, atque ſecundum hunc morem dixere Leo et Conſtantinus Augg. [e]) το τȣ ἀρχοντος ὀνομα γενικον ἐςι, και σημαινει και ςρατηγον, και ἀνθυπατον, και παντας τȣς των ἐπαρχιων διοικητας. *archontis nomen generale eſt, et ſignificat aeque praetorem, et proconſulem, et omnes provinciarum praeſides.*

Hanc igitur magiſtratuum ſpectato nomine confuſionem ſi conſideremus, poſſemus ſane conjicere, Graecos ſupremum ſuum magiſtratum jam archontem, jam praetorem appellaſſe. At ſupereſt alius nodum hunc exſolvendi modus. Conſtat, in pluribus civitatibus varios fuiſſe eodem tempore et variae poteſtatis magiſtratus. Fuere Athenis archontes, ſtrategi, ſcribae. De archontibus, eponymo earum magiſtratu, vulgo conſtat. De conſtitutis ibi ſtrategis, varioque eorum munere vide Spanhemium. [f]) De Athenienſium ſcribis egimus ſupra. Eandem magiſtratuum varietatem apud alias quoque urbes obtinuiſſe et veriſimile eſt, et par-

---

a) B. L. T. XVIII. p. 128. b) Num. ill. ſub Αιζανιτων. c) L. XXVII. dig. tit. I. de excuſat. leg. 15. d) Orat. I. e) Tit. VI. de praeſidib. f) Tom. I. p. 697.

tim ex monumentis certum eſt. Quo factum, ut jam hujus, jam alterius generis magiſtratus numis inſcriberetur, ſive in urbe ſummus eſſet, ſive eponymus, ſive neutrum. Ex duobus, vel tribus viris, quos plerumque tetradrachmis Atticis inſcriptos videmus, nullus haud dubie fuit, qui ſummo Athenis magiſtratu functus eſſet. Videmus in numis, praecipue Smyrnae, et Laodiceae Phrygiae, notari omnis generis magiſtratus tam ſacros, quam profanos. Neque vero etiam praefixum ΕΠΙ ſemper magiſtratum eponymum notat, ſed ſaepe tantum, hoc ſive archonte, ſive ſtratego, ſive ſcriba, ſive quaeſtore, ſive pontifice, ſive Aſiarcha etc. ſignatos numos, prout nempe huic vel illi demandatum fuit feriundae monetae negotium, aut quis eam ſuo arbitrio feriundam curavit, eodem plane modo, quo inſcriptos numis conſularibus jam praetores, jam quaeſtores, jam aediles, jam IIviros monetales videmus, prout his illisve mandatum ſignandi argenti opus.

II. Quod idem Agrippinus jam ſcriba, jam praetor dicitur, factum forte propterea, quod is primum ſcribae munere functus, in praetoris ſubinde dignitatem ſuccesſit. Exiſtimat Pellerinius, [a]) abſente vel mortuo praetore hujus magiſtratus jura interim in ſcribam fuiſſe translata. At non advertit vir eruditus, et praetorem et ſcribam dici in numis Agrippinum, et haud dubie eſſe unum eundemque.

III. Quam hoc loco propoſui difficultatem, quicunque volet, enodandam relinquo.]

IV. Quod hoc loco obſervavimus, aliud non probat, quam morem civitatum, quae magiſtratum hoc illove nomine ſibi praeeſſe voluere.

§ III.

DE EPHORIS.

Illuſtrem hunc Spartanorum magiſtratum unicus numus memorat.

ΛΑ. ΕΦΟΡΟ- ΤΙΜΑΡΑϹΤΟϹ. *Clava Herculis cum caduceo.* Eſt autonomus aeneus Lacedaemonis apud Pellerinium. [b])

In numo Poppaeae apud Ancyram Phrygiae ſignato cum epigraphe: ΤΙ. ΒΑΣΣΙΛΑΟΥ. ΕΦ. ΑΙΤΗΣΑΜΕΝΟΥ. etc. ephorum videre ſibi viſus eſt Vaillantius, ſed quam lectionem in numis hujus urbis in dubium vocavi.

* * *

Fuere, quod inter omnes conſtat, ephori collegium V. virorum regiae potentiae oppoſitum, et annui, quo-

---

a) Mel. II. pag. 72. b) Suppl. IV. p. 43.

rum unus anno nomen dabat. De eorum muniis et varia poteſtate vide Nicolai Cragii remp. Laced. L. II. c. 4, et alios paſsim.

§ IV.

DE PRYTANIBVS.

Paucae urbes magiſtratum Prytanem numis ſuis inſcripſere. Habes hic earum catalogum:

* * *

Apamaea Phrygiae: ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ. ΠΡΥΤ. in ciſtophoris, quos vide.

Cyme Aeolidis: ΔΙΑ. ЄΡΜΙΑϹ. ΠΡΥΤ.

Pergamus Myſiae: ΑΠ. vel ΑΣ. vel ΕΥ. etc. addito ΠΡΥΤ. vel ΠΡΥΤΑ. in ciſtophoris, quos vide.

Smyrna Ioniae: ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ. ΠΡΥΤΑΝΕΙΣ. absque nomine, in aureo autonomo, de quo vide numos Smyrnae.

Synnada Phrygiae: ЄΠΙ. ΠΡΥ. ΚΛΟΓΙЄ. ΑΤΤΑΛΟΥ. vel parcius: ЄΠΙ. Π. ΑΤΤΑΛΟΥ.

Addi poſſet numus: ЄΠ. ΑΡΧ. ΠΡΥΤΑΝЄΙ. ЄΠΙΚΡΑΤΟΥ. Β. ЄΓΙΑΛЄΩΝ. niſi ſuſpicio νοθειας ſubeſſet, ut monui ad Aegialum Achaiae Vol. II. p. 234.

* * *

De prytanibus adcurate et copioſe ſcripſere Antonius van Dale, [a]) Spanhemius in diatriba de Veſta et prytanibus, poſtea contractius in magno opere de praeſtantia numorum. [b]) Horum partim uſus opera magiſtratus hujus naturam paucis exponam.

Prytanes Athenis atque alibi concilii publici ſeu βȣλης, *ſenatus*, partem praecipuam conſtituebant, poterantque convocare ſenatum ac populum, et agere de rebus reip. bonum ſpectantibus. Vnde apud Thucydidem [c]) Nicias deſtinatus ab Athenienſibus in Siciliam dux his verbis prytanin ejus concionis praeſidem appellat: *tu vero, o prytani, ſiquidem ad te pertinere exiſtimas conſulere civitati, et civis bonus eſſe vis, calculos adpone, et iterum Athenienſes ſententiam roga, reputans animo, ſi rem revocare ad ſuffragia, et reſcindere plebiſcitum reformidas, tibi in tanta teſtium frequentia rem iſtam nequaquam crimini datum iri, ſed te civitatis, quae malum conſilium ceperit, medicum fore etc.* En amplam ſane prytanum in conſilio publico poteſtatem atque auctoritatem. Sed de prytaniarum apud Athenienſes ſtatu lege copioſe diſſerentes Corſinium in *Faſtis Atticis*, et Biagium in ſuo de *decretis Athenienſium* opere. Prytanes in multis aliis Graeciae urbibus fuere, quas enumerat Span-

a) diſſert. V. c. 2. b) T. I. p. 700. c) L. VI. c. 14.

hemius, [a]) at varia poteſtate. Rhodi fuiſſe prytanem ſummum magiſtratum, dixi in ejus moneta, et fuit tempus, quo et Corinthi prytanes annuum imperium tenuerunt. [b]) Tarſi fuiſſe ſemeſtres, tradit Dio Chryſoſtomus. [c]) Fuere et magiſtratus eponymus Pergami teſte marmore Sponii, [d]) narrante, A. Clodium ibi ΤΑΝ. ΕΠΩΝΥΜΟΝ. ΑΠΟ. ΒΑΣΙΛΕΩΝ. ΠΡΥΤΑΝΕΙΑΝ. ΕΚ. ΓΕΝΕΟΣ. ΔΙΑΔΕΞΑΜΕΝΟΝ, *collatam a regibus in gentem ſuam eponymam prytaniam iniviſſe;* quin et fuiſſe eponymum Epheſi, colligitur ex Ioſepho, apud quem legitur decretum Epheſiorum, quod incipit: Επι πρυτανεως Αρτεμωνος, Ληναιωνος πρωτη. [e]) et ex marmore Sponii, [f]) quod incipit: ΕΠΙ. ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ. ΚΛΑΥΔΙΟΥ. ΤΙΤΙΑΝΟΥ. κ. τ. λ. fueritque haud dubie eponymus hic prytanis reliquis dignitate prior; nam et eorum plures una fuiſſe, docet marmor Smyrnaeum, quod refertur inter Oxonienſia num. XXV., et perhibet Paternianum ΠΡΥΤΑΝΙΝ. ΠΡΩΤΟΝ. In marmore Cyzici, quod praeclare explicat Belleyus [g]) legitur: ΕΠΡΥΤΑΝΕΥΣΑΝ. *Prytanes fuerunt*, et quidem, quod ex ſequentibus apparet, menſtrui ſecundum tribus, Athenienſium iterum exemplo. Eximie vero hoc prytanum collegium una cum eorum capite confirmatur marmore Mileſio apud Chandlerum: [h]) ΕΠΙΜΕΛΗΘΕΝΤΟΣ. ΤΟΥ. ΑΡΧΙΠΡΥΤΑΝΙΔΟΣ. ΚΤΗΣΙΟΥ. ΤΟΥ. ΚΤΗΣΙΟΥ. ΚΑΙ. ΤΩΝ. ΣΥΝΑΡΧΟΝΤΩΝ. ΑΥΤΟΥ. *Curante archiprytanide Cteſia Cteſiae F. et collegis ejus.* Communicatam etiam cum feminis hanc dignitatem, ſed, ut exiſtimo, tantum cauſa ſacrorum, non reipublicae, tenemus ex marmore Phocaeae Ioniae reperto, quod Flaviam quandam vocat ΠΡΥΤΑΝΙΝ additis aliis obiti ſacri magiſtratus titulis. [i])

Sed ad ſacras etiam reip. cauſas adhibiti prytanes. Sic Ariſtoteles eos, qui ab univerſa civitate deſignati fuere ad peragenda ſacrificia publica, dictos ait jam archontes, jam reges, jam prytanes. [k]) Ad haec praefecti fuere prytaneis. Erant vero prytanea curiae publicae, et tanquam urbis penetralia, aſyli jure donatae, et in Veſtae tutela habitae. Teſte Dionyſio Halic. [l]) ταγε τοι καλȣμενα πρυτανεια παρ' αυτοις ἐϛιν ἱερα, και ϑεραπευεται προς των ἐχοντων το μεγιϛον ἐν ταις πολεσι κρατος, *quae vero apud eos* (Graecos) *vocantur prytanea, ſacra ſunt, et eorum cura ad eos pertinet, qui in civitatibus maximam habent dignitatem.* Athenis in prytaneo ſervari Solonis leges tradit Pauſanias, [m]) et poſita ibi ſigna Veſtae et Pacis. In prytaneis quoque datus victus e publico legatis exteris, aut ſi quis alius cauſa meritorum dignus habitus eſt, qui e publico veſceretur, ut tradit Pollux, [n]) et Livius: [o]) *Cyzici in prytaneum, id eſt penetrale urbis, ubi pu-*

---

a) de praeſt. T. I. p. 701. b) Pauſan. L. II. c. 4. c) Orat. 34. p. 424. d) Miſc. p. 348. e) Ant. L. XIV. c. X. § 12. f) ibid. p. 356. g) Caylus Ant. T. II. p. 243. h) Inſcr. ant. p. 17. i) Spon Miſc. p. 349. k) Politic. L. VII. ſub fin. l) L. II. p. 126. m) L. I. cap. 18. n) L. IX. c. V. ſegm. 40. o) L. XLI. c. 20.

blice, quibus is honos datus est, vescuntur, etc. Vide etiam de prytaneis Suidam et Hesychium. Vaillantius in suo de numis Graecis opere magistratus prytanis non meminit; nam το ΠΡΥΤ. in numo Cymes non legit, ut oportuerat, ΠΡΥΤανις, sed *Prytanidis F.*, et in numo dubio, quem supra ad calcem catalogi addidi, το ΠΡΥΤΑΝЄΙ. legit *Prytanide*, instar nominis proprii. Reliqui numi a me descripti aut illi non fuere cogniti, aut ad ejus propositum non pertinuere.

§ V.

DE QVAESTORIBVS, ΤΑΜΙΑΙΣ.

Graecas urbes inter magistratus suos habuisse quaestorem, auctores non pauci, et marmora prodidere. Parcior ejus in numis mentio, quos hic sisto.

* * *

Pergamus Mysiae: ЄΠΙ. ΤΑΜιȣ ΑΙΛ. ΘЄΟΦΙΛΙΑΝΟΥ.

Rhodus insula: ΤΑΜΙΑ. ΤΕΙΜΟΣΤΡΑΤΟΥ. in autonomo.

Smyrna Ioniae: ΓΑ. ΚΑ. ΒΙΩΝΟC. ΤΑΜΙΟΥ. in autonomo.

Exclusi memoratos aliis in numis quaestores, sed qui non urbium Graecarum, sed Romanorum in provinciis fuere magistratus, quos vide in Sectione II.

* * *

Quaestores, Ταμιαι, fuere, qui pecuniam publicam quocunque nomine, ad usus sive sacros, sive profanos, administrabant. Eorum varia munia potes ex Suida petere. In marmore Smyrnaeo, quod est inter Oxoniensia num. XXV., Paternianus dicitur ΤΑΜΙΑΣ. ΤΗΣ. ΠΟΛΕΩΣ, *quaestor urbis*. In celebri decreto Smyrnaeorum jubetur ταμιας Callinus praebere viaticum legatis. [a]) In marmore Sponii [b]) est: ΤΑΜΙΟΥ. ΤΟΥ. ΔΗΜΟΥ. ΤΟ. ΔЄΥΤЄΡΟΝ, *quaestore populi iterum*. Aristoteli memoratur ταμιας των ἱερων χρηματων, *quaestor a sacris pecuniis*. [c]) Et fuere in

a) Marm. Oxon. II. vers. 31. b) Voyage T. III. p. 93. c) Politic. L. VII. sub fin.

eadem civitate numero plures. Sic Temni Aeolidis fuiſſe tres perhibet Tullius. [a]) Fuit eorum in nonnullis civitatibus auctoritas non vulgaris. Sane Athenis teſte Polluce [b]) habebant poteſtatem remittendi multam, ſi injuſte ab archontibus injuncta fuiſſet.

§ VI.

DE PONTIFICIBVS.

Summi pontifices, qui in numis:

ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ.

Summos pontifices numis ſuis inſcripſere urbes ſequentes:

Apamea Phrygiae: ΕΠΙ. Μ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΒΕΛ. ΑΡΧΙ.

Cidyeſſus Phrygiae: ΕΠΙ. ΦΛΑΟΥΙΟΥ. ΠΙΝΑΡΙΟΥ. ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ.

Cius Bithyniae: ΕΠΙ. ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ. ΚΛΑΥ. ΒΙΑΝΤΟΣ.

Cotiaeum Phrygiae: ЄΠΙ. Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ. ΠΟΝΤΙΚΟΥ. ΑΡΧΙЄΡЄΩC.

Epheſus Ioniae: ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ. additis variis nominibus. — ΑΡΧ. ΚΟΥΣΙΝΙΟΣ. Δ.

Eumenia Phrygiae: ΙΟΥΛΙΟΣ. ΚΛΕΩΝ. ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ. ΑΣΙΑΣ.

Ionum commune: ΦΡΟΝΤΩΝΟC. ΑCΙΑΡΧΟΥ. ΚΑΙ. ΑΡΧΙЄ. in numo ambiguae lectionis. V. *Ionia.*

Laodicea Phrygiae: Λ. ΑΙΑΝ. ΓΩΤΑΜ. ΑΡΧ. ΜЄΓ. ex numo dubio.

Philadelphia Lydiae: ΕΡΜΙΠΠΟΣ. ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ.

Sardes Lydiae: ΓΑΛ. ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ. ΑΡΧΙЄ. ΜЄΓ.

Silandus Lydiae: ЄΠΙ. ΑΡΧΙЄΡЄΩC. ΤΑΤΙΑΝΟΥ. Κ. ΑΡΧ.

Smyrna Ioniae: ΕΡΜΙΠΠΟΣ. ΑΡΧΙΕΡΕ.

Tarſus Ciliciae: ЄΠΙ. ΑΡΧ. Γ. ΟΜ. ex numo dubio.

Temenothyrae Lydiae: ΝЄΙΚΟΜΑΧΟC. ΑΡΧΙЄΡЄΥC. ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β.

Addi his poſſunt Summi pontifices Olbae Ciliciae, quorum numos in hac deſcriptos vide, et ſummus pontifex Zenodorus tetrarcha, cujus numum poſt numos regum Iudaeae Vol. III. p. 490. dedimus.

a) pro Flacco cap. XIX.

b) L. VIII. ſegm. 97.

Pontifices, qui in numis:

ΙΕΡΕΙΣ.

Achaei: ΟϹΤΙΛΙΟϹ. ΜΑΡΚЄΛΛΟϹ. ΙЄΡЄΥϹ. ΤΟΥ. ΑΝΤΙΝΟΟΥ. Vide numos Antinoi in moneta imperatorum.

Colophon Ioniae: ΕΠΙ. ϹΤΡ. ΚΛ. ΚΑΛΙϹΤΟΥ. ΙЄΡЄΩϹ. ΙΩΝΩΝ.

Ephesus Ioniae: ΙΕΡΕΥΣ. ΑΥΡ. ΜΟΥΣΟΝΙΟΣ. ΑΣΤΛΟΥ. ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. ΕΦΕΣΙΩΝ.

Epiri forte: ΜΕΝΕΔΗΜΟΣ. ΙΕΡΕΥΣ.

Heraclea Cariae: ΓΛΥΚΩΝ. ΙЄΡЄΥϹ.

Magnesia Lydiae: ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. ΙΕΡΕΥΣ.

Nysa Cariae: ЄΠΙ. ΓΡ. Μ. ΑΥΡ. ΜΟΥϹΩΝΙΟΥ. ΙЄΡЄΩϹ.

Pergamus Mysiae: ЄΠΙ. ΑΥΡ. ΚЄΛ. ΙЄΡЄΩϹ. ΔΙΑ. ΒΙΟΥ. ΤΩΝ. ϹЄΒ. ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ. In aliis: Μ. ΦΟΥΡΙΟΣ. ΙΕΡΕΥΣ. ΚΑΙ. ΑΣΙΑΡΧΗΣ, sed de qua ambigua lectione vide, quae dixi in numis Pergami Vol. II. p. 471.

Perperene Mysiae: ЄΠΙ. ΑΓΩΝΟΘЄΤ. ΙЄΡЄΟϹ. ΔΙΑ. ΒΙΟΥ. ΤΩ. ϹЄΒ. ΓΛΥΚΩΝΟϹ. in numis varie lectis.

Sala Phrygiae: ЄΠΙ. ΑΛЄΞΑΝΔΡΟΥ. ΙЄΡЄ.

Vrbis incertae: ΧΑΡΙΔΑΜΟΥ. ΙΕΡΕΟΣ. Vide meam Syllogen I. p. 77.

In parte aversa numi Carthaginis Novae, in cujus antica est: IVBA. REX., legitur: CN. ATELLIVS. PONTI*fex* II. V. Q. nempe Pontifex urbis suae. Numum hunc plenius descriptum vide in moneta Iubae II. Numidiae regis.

Adde his *pontifices*, et *pontifices magnos* charactere Samaritano, inscriptos numis principum Hasamonaeorum Iudaeae.

Sacerdotes feminae.

Acmonia Phrygiae: ϹЄΡΟΥΗΝΙΟΥ. ΚΑΠΙΤΩΝΟϹ. ΚΑΙ. ΙΟΥΛΙΑϹ. ϹЄΥΗΡΑϹ. Alii in similibus praefigunt ЄΠΙ.

Attuda Phrygiae: ΔΙΑ. ΦΛΑΒΙΑϹ. ΙЄΡΙΑϹ.

Byzantium Thraciae: ЄΠΙ. ΘЄΑϹ. ΦΑΥϹΤΙΝΗϹ. addito plerumque nomine viri, ut: ЄΠΙ. ΑΡ. ΔΙΟΝΥϹΟΥ. ΤΟ. Β. ΚΑΙ. ΑΛЄΞΑΝΔΡΑϹ. Sacerdotes alias vide descriptas in hujus urbis moneta.

Sacerdotem Neocoram Pediam Secundam, quae legitur in numo Eucarpiae Phrygiae, dabimus in tractatu de populis et urbibus neocoris.

* * *

ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ, *summus pontifex*, ex ipsa nominis notione magistratum indicat, ad quem, tanquam supremum judicem, sacrorum et religionis negotia pertinuere, et cui, tanquam capiti, inferioris ordinis sacerdotes subjecti fure. Ejus fines arctiores alibi, alibi laxiores. Marmor, quod vulgavit Whelerus, [a]) M. Aur. Diadochum vocat ΑΡΧΙЄΡЄΑ. ΤΗϹ. ΑϹΙΑϹ. ΝΑΩΝ. ΤΟΝ. ЄΝ. ΠЄΡΓΑΜΩΙ. ΚΑΙ. ΑΡΧΙЄΡЄΑ. ΚΑΤΑ. ΤΟΝ. ΑΥΤΟΝ. ΚΑΙΡΟΝ. ΤΗϹ. ΠΑΤΡΙΔΟϹ. *summum pontificem templorum Asiae, quae sunt Pergami et eodem tempore summum pontificem in patria sua.* Eodem modo dubium non est, eorum plures, quos in catalogo stiti,

a) Voyage T. I. L. III. p. 21.

fuiſſe ἀρχιερεις civitatis tantum ſuae. Huc pertinent ἀρχιερεις ſingulorum numinum, qualis in marmore Sponii [a]) praedicatur L. Septimius Tryphon *ſummus pontifex Bacchi, et ſummus pontifex M. Aur. Antonini* Caracallae. Latius patuit ſummus pontificatus Iulii Cleonis, qui in numo Eumeniae ſupra citato dicitur ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ. ΑΣΙΑΣ, *ſummus pontifex Aſiae* provinciae, quae formula forte idem ſignificat, quod Aſiarcha, de quo infra. Habuiſſe ἀρχιερεας poteſtatem in ſacerdotes inferioris ordinis, eleganter Spanhemius probat ex binis epiſtolis Iuliani Aug., in quarum una is hortatur Arſacium Galatiae ἀρχιερεα, ut omnes per Galatiam ſacerdotes vel ratione vel minis permoveat, ut probi ſint ac diligentes in promovendo deorum cultu; ſin morem non geſſerint, ut eos ſacerdotali officio privet. In altera his verbis Theodorum ἀρχιερεα Aſiae urget: *Quid ergo illud eſt, quod dico me velle tibi committere? ut omnibus Aſiae ſacris praeſis, regionis ac urbium ſacerdotibus imperes, ac injungas unicuique id, quod ei convenit.* [b]) A ſimilibus igitur exemplis facile adducor, ut credam cum Vandalio, [c]) eandem fuiſſe inter gentiles ἀρχιερεων provinciarum rationem, quae ſubinde fuit epiſcoporum metropolitarum, atque hos eorum exemplo inſtitutos. Plura qui de ſummis pontificibus noſſe cupit, adeat Spanhemium et Vandalium locis mox citatis.

In nonnullis civitatibus ſummum pontificatum fuiſſe annuum, patet ex citato numo Epheſi, in quo ΚΟΥΣΙΝΙΟΣ dicitur ΑΡΧιερευς Δ, id eſt, *quartum.* Sane in iis urbibus, in quibus ἀρχιερευς fuit magiſtratus eponymus, nonniſi annuus eſſe potuit. His opponuntur ſummi pontifices *perpetui*, dicti Graecis δια ϐιȣ, *per omnem vitam*, quarum in vetuſtis epigrammatis mentio non infrequens. Marmor Sponii [d]) meminit M. Aurelii Fauſti ΑΡΧΙЄΡЄΩC. ЄΚ. ΠΡΟΓΟΝΩΝ. ΔΙΑ. ΒΙΟΥ. CЄΒΑCΤΩΝ. Exempla alia vide in marmoribus, quae collegit Vandalius. [e]) Ejusdem naturae fuit ſummus pontificatus Romanorum. ΜΕΓαλȣ, *magni* titulum aliquoties in numis ἀρχιερει additum vidimus. Communicatum etiam ſummum hunc ſacrorum honorem cum feminis, ex marmoribus tenemus. Sic lapis Smyrnaeus, qui inter Oxonienſes loco IV. refertur, memorat ΑΥΡ. ΦΑΥCΤΑΝ. ΑΡΧΙЄΡЄΙΑΝ. Alia exempla vide apud Vandale. [f])

Potuiſſe ἀρχιερεα eodem tempore archontis quoque munere fungi, vidimus ex citatis numis Silandi et Temenothyrarum.

* * *

ΙΕΡΕΥΣ, *pontifex*, vel ſacerdos minoris ordinis, ἀρχιερει, ſi quis in civitate fuit, ſubjectus, ut Romae pontifices, augures etc. ſummo pontifici. De pontificum variis miniſteriis plura commemorare neceſſe non exiſtimo, quod de his jam egere alii, et ſuapte cuivis notum ſit, pontificibus ſacra civitatis, et numinum cultum fuiſſe commiſſum. Vidimus ſupra in catalogo ſacerdotem Antinoi, Dianae Epheſiae,

---

a) Miſc. p. 369. b) de praeſt. num. T. I. p. 419. c) Diſſert. III. c. I. p. m. 235. d) Miſc. p. 335. e) l. c. p. 258. ſeq. f) Diſſert. III. c. II ſub finem.

Auguſtorum, tum et ſacerdotem Ionum, et in binis numis pontificem *perpetuum*, ΔΙΑ. ΒΙΟΥ. Eodem etiam tempore magiſtratu profano functos, nimirum vel ſtrategi, vel ſcribae, citata ſupra exempla teſtantur. Repetitum etiam fuiſſe pontificatum, docent marmora. Sic apud Sponium [a]) ΙЄΡЄΥϹ. ΚΑΤΑ. ΤΟ. ЄΞΗϹ. ΔΙϹ. *pontifex continuus iterum*. Apud eundem [b]) ΙЄΡЄΑ. ΔΙΟϹ. ΔΙϹ. *ſacerdotem Iovis iterum*. Fuit ergo et pontifex magiſtratus eponymus, de quo agetur ex inſtituto in tractatu de magiſtratu eponymo.

* * *

ΙΕΡΕΙΑ, *ſacerdos femina*. Feminas etiam antiquitus inter cultas aeque ac barbaras nationes ſacrorum curam geſſiſſe, res eſt in vulgus nota. Sane Plato inter tria magiſtratuum genera recenſet ἱερεας τε και ἱερειας, *ſacerdotes mares ac feminas*. [c]) Sexus alterius ſacerdotes ex numis dedi in catalogo ſupra adducto. Majore eas numero in moneta ſua obtulit Byzantium, atque etſi his non addatur ἱερειας nomen, tamen dubium non eſt, eas ratione muneris ſacri numis illatas, ut dixi in hujus urbis moneta. Alia ſacerdotum feminarum, et copioſa quidem exempla praebent epigrammata et ſcriptores. En pauca duntaxat. Marmor Sponii [d]) vocat Flaviam ΑΡΧΙЄΡЄΙΑΝ. ΑϹΙΑϹ. ΝΑΟΥ. ΤΟΥ. ЄΝ. ЄΦЄϹΩ. ΠΡΥΤΑΝΙΝ. ϹΤЄΦΑΝΗΦΟΡΟΝ. ΔΙϹ. ΚΑΙ. ΙЄΡЄΙΑΝ. ΤΗϹ. ΜΑϹϹΑΛΙΑϹ. Repertus nempe hic lapis Phocaeae Ioniae, unde Maſsilienſes Galliae, tanquam a metropoli ſua, ſacrorum antiſtitem feminam petebant, ut dixi in ejus populi numis. Inſignem aliam ſiſtit lapis Chandleri, [e]) nempe: ΙΟΥΛΙΑΝ. ΤΙΤΟΥ. ΘΥΓΑΤΡΑ. ΒΕΡΕΝΙΚΗΝ. - - - ΙΕΡΕΣΑΜΕΝΗΝ. ΤΗΣ. ΚΥΡΙΑΣ. ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. *Iuliam Titi F. Berenicen, ſacerdotem dominae Dianae.* Trallibus Lydiae fuiſſe ſacerdotem feminam, quae ſalutans Antoninum pium adhuc privatum non ſine omine dixit: *ave imperator*, pro *ave proconſul*, refert Capitolinus in vita ejus imperatoris. [f])

a) Miſc. p. 369. b) pag. 356. c) de leg. L. VI. n. 759. d) Miſc. p. 349. n. 83. e) inſcr. ant. p. 91. n. 5. f) ſub init.

§ VII.

DE ASIARCHA.

Sacrum hunc magiſtratum jactant in moneta ſua urbes populique ſequentes, omnes provinciae Aſiae proconſularis:

* * *

Cyzicus Myſiae: CTP. AΥP. MЄIΔIOΥ. ACIAPXOΥ. Aliter legit Vaillantius, ut dixi in numis hujus urbis.

Hypaepa Lydiae: ЄΠI. AI. AΠIΩNOC. ACIAP. TO. B.

Ionum commune: KΛ. ΦPONTΩNOC. ACIAPXOΥ. KAI. APXIЄPЄΩC. Vide prolegomena ad numos Ioniae.

Laodicea Phrygiae: Λ. AIΛ. ΠIΓPHC. ACIAPXHC. Γ. Vide, quae de hoc numo in moneta hujus urbis monui.

Otrus Phrygiae: AΛEΞANΔPOC. ACIAPXHC. ANЄΘHKЄN.

Pergamus Myſiae: M. ΦOΥPIOΣ. IEPEΥΣ. KAI. AΣIAPXHΣ. Verum in hoc numo veriſimilius legendum IEPEΥΣ. ΓΥMNAΣIAPXHΣAΣ., a me probatum fuit in hujus urbis moneta. — ЄΠI. CTPA. ΠOΛΛIΩNOC. AC. — ЄΠI. C. AΥP. ΔAMA. ACIAPX.

Sardes Lydiae: ЄΠI. ΔOM. POΥΦOΥ. ACIAPX. K. ΥIOΥ. T. ACI. APX. A. — In alio: ЄΠI. CTPA. KOP. OΥЄTTHNIANOΥ. ACIAPX. Δ. Sed de lectione numi hujus et ſimilium vide, quae in moneta hujus urbis monui. In alio: ЄΠI. COΥΛ. ЄPMOΦIΛOΥ. ACIAPX.

Smyrna Ioniae: ЄΠI. TЄPTIOΥ. ACIAPXOΥ.

* * *

In Aſiarcham, cujus non infrequens apud veteres mentio, ejusque munus commentati ſunt philologorum non pauci, quos inter: Henricus Valeſius, [a]) Antonius Vandale, [b]) Ioannes Maſſon, [c]) Albertus Rubenius, [d]) Ezechiel Spanhemius, [e]) Siberius, [f]) Be Boze, [g]) Abbas Mazzolenus, [h]) Seldenus, [i]) Belleyus. [k])

Eruditi hi viri in judicanda hac cauſa ſic ſunt verſati, ut tamen non pauca in medio relinquerent, quae lucem adhuc poſtulant, ut ex praeſente meo commentario patebit.

---

a) ad Euſebii hiſt. L. IV. c. 15. b) Diſſert. III. cap. III. c) Collect. hiſt. ad Ariſtidem ad ann. V. C. 818. § 10. ſeq. d) de urbib. neocor. diatribe. e) de praeſt. num. T. II. p. 416. f) Diſſert. ad Act. Apoſt. cap. XIX. v. 31. g) B. L. Tome XVII. p. 8. h) Animadverſ. XI. de Aſiarch. i) ad marm. Oxon. X. p. m. 184. k) B. L. Tome XVIII. Mem. p. 147.

ΑΣΙΑΡΧΗΣ ex vocabuli notione ſignificat eum, *qui praeeſt Aſiae*, nempe ei, quae olim ditio regum Pergamenorum, ſubinde Romanis ſubjecta, *proconſularis Aſia* dici conſuevit. Eodem exemplo aliarum quoque nationum habemus ex veterum monumentis praeſides, ut: Lyciarchas, Bithyniarchas, Galatarchas, Syriarchas, Phoeniciarchas etc. Arabarchen, *Arabiae principem*, ſed σατυρικως, habemus apud Iuvenalem. [a]) Horum rectorum varia fuit varia aetate potentia. De Lyciis refert Strabo, [b]) ab iis in civitatum conventu creatum Lyciarcham, deinde reliquos magiſtratus, ac tum actum de pacis et foederum negotio. Verum, ut continuo addit, valuit iſtud tantum, cum Lycia ſui adhuc juris eſſet, nam ſua aetate non amplius iis licuit agere conventus, niſi Romanorum permiſſu, et ſolum tum, cum iſtud e Romanorum re eſſet. At enim nunquam licuit Aſiarchis cauſis ſe politicis miſcere; nam ex quo Aſia haec poſt victum Antiochum M. in unum corpus coaluit, paruit regibus Pergamenis, horum gente exſtincta Romanis.

Aſiarcha ſacer tantum magiſtratus fuit, qui praeerat ſacris, non quidem ſingularum civitatum, nam hae propria habuere ſacra et miniſtros, ſed quae conſtituta fuere totius provinciae nomine, et jam in hac, jam alia urbe peracta, quorſum convenit promiſcua multitudo ad faciendos ludos in honorem deorum, qui apud ſe praecipui fuere, ac praecipue ad concipienda vota pro ſalute et aeternitate imperantium, qui quidem conventus non raro in numis memorantur inſcripto ΚΟΙΝΟΝ. ΑΣΙΑΣ., de quo agetur capite de feſtis ac ludis, quorum adeo omnium moderator fuit Aſiarcha. Fuit ergo Aſiarchae munus verum ſacerdotium, quod et diſertis verbis comprobat Modeſtinus: [c]) Εθνȣς ἱερωσυνη, οἱον Ἀσιαρχια, Βιθυναρχια, Καππαδοκαρχια. *Gentis ſacerdotium, cujus modi ſunt Aſiarchia, Bithynarchia, Cappadocarchia.* Et ſic etiam haec Aſiarchia aliquoties in libris jurisconſultorum dicitur *Aſiae ſacerdotium*, vel *in Aſia ſacerdotium provinciae*, ut teſtatur Spanhemius, [d]) vel, ut eſt in Baſilicis, [e]) οἱ ἱερεις ἐπαρχεων, τȣτεςιν Ασιαρχαι και οἱ λοιποι. Eodem loco ait eruditus hic vir, Aſiarchas dictos etiam fuiſſe ἀρχιερεις, probatque iſtud ope epiſtolae, qua Smyrnaei mortem S. Polycarpi apud ſe paſsi referunt, et in qua Philippus quidam jam Ασιαρχης, jam ἀρχιερευς dicitur. Sed argumentum iſtud non ſatis eſt validum; poterat enim idem Philippus, qui tum annuus fuit Aſiarcha, eodem tempore eſſe ἀρχιερευς Smyrnae. Nam licuit Aſiarchis alio praeterea munere fungi, ut infra dicetur. Sane diſcrimen inter utrumque titulum manifeſtat citatus ſupra Ionum numus, in quo Fronto dicitur Ασιαρχης και ἀρχιερευς, nempe ſacerdos pu-

a) Sat. I. v. 130. b) L. XIV. p. m. 980. c) Leg. VI. § 14. D. de excuſat. d) l. c. p. 417. e) L. XXXVIII.

blicus gentis, et privatus Ionum. Diſerte etiam inter utrumque munus distinguit marmor a Muratorio citatum, [a]) quod Gajanum vocat ΑΡΧΙΕΡΕΑ. ΤΟΥ. ΚΟΙΝΟΥ. ΤΩΝ. ΓΑΛΑΤΩΝ. ΓΑΛΑΤΑΡΧΗΝ. ΣΕΒΑΣΤΟΦΑΝΤΗΝ. κ. τ. λ.

Tamen veriſimile eſt, cum quis generatim dicitur ἀρχιερευς της Ασιας, ut Iulius Cleon in numo Eumeniae Phrygiae, aut Scopelianus ſophiſta apud Philoſtratum loco infra citando, tum intelligendum Aſiarcham. At non perinde, cum quis dicitur ἀρχιερευς της Ασιας ναων των ἐν Περγαμῳ, ut M. Aurelius Diadochus in marmore Wheleri, [b]) vel alibi: των ἐν Σμυρνῃ, vel: των ἐν Εφεσῳ, vel ut legitur apud Sponium: [c]) των ἐν Λυδιᾳ Σαρδιανων; hi enim, ut conjicio, particulares tantum fuere pontifices, et praefecti templis, quae propter Κοινον Ασιας, quod per vices in his urbibus agi conſuevit, exſtructa fuere, conferentibus ſymbolam urbibus minoribus, ut colligo ex Dione Chryſoſtomo, qui ſic Apamenſes adloquitur: [d]) και των μεν ἱερων της Ασιας μετεςιν ὑμιν, της δε δαπανης τοσουτον, ὁσον ἐκειναις ταις πολεσιν, ἐν αἱς ἐςι τα ἱερα. *et jus vobis eſt in Aſiae templa, tantosque in ea ſumptus facitis, quantos illae urbes, in quibus ea templa ſunt.* Parum modeſtiam ſuam comprobavit Scipio Maffejus, dum Spanhemium, Vandalium, aliosque, qui in ſimili ſententia fuere, ignaros gentilium theologiae auſus eſt vocare. In his enim marmoribus, inquit, Aſiae nomine non locus, ubi ſacerdotio iſti fungerentur, ſed numen, cui miniſtrarent, ſignificari, ita ut reddi debeat: *templorum deae Aſiae pontificem.* Neque eo conſtitit criticus noſter, verum etiam, cum legitur: ἀρχιερευς της πατριδος, intelligi vult *ſummum ſacerdotem deae patriae.* Haec ille pluribus. [e]) Vtinam vir bonus ex tot marmoribus et numis vel unicum dediſſet exemplum, Aſiam ab indigenis, quos conſtat in religionis ſuae negotio admodum fuiſſe loquaces, divinos honores abſtuliſſe. Habemus praeter obvium in Aſiae numis ΘΕΑ. ΡΩΜΗ. etiam ΘΕΑ. ΚΑΛΖΟΜΕΝΗ., tum et variarum urbium capita adſcriptis nominibus, Aſiae effigiem, nedum cum deae appellatione, nullam habemus. Iuſtius ergo nos Maffeji ſententiam noviciam faſtidiemus, quam ille noſtram.

Ceterum jam licuit colligere, et patebit amplius, Aſiarcham cauſa hujus muneris in magna fuiſſe auctoritate. Enimvero quemadmodum Romanis honorificum viſum, ſi majores habuere conſulares, ſic et Graecis, ſi patres aut avos Aſiarchas jactare poterant. Ejus teſtem primo habemus numum Sardianorum cum epigraphe: ΕΠΙ. ΔΟΜ. ΡΟΥΦΟΥ. ΑΣΙΑΡΧ. Κ. ΥΙΟΥ. Τ. ΑΣΙ. ΑΡΧ. Α. *ſub Domitio Rufo Aſiarcha et filio Aſiarchae, Archonte primo;* deinde quod Philoſtratus, dum Scopeliani genus extollit, refert, et hunc fuiſſe Aſiarcham, et prognatum a majoribus Aſiarchis, quod teſtimonium mox integrum videbimus.

a) p. 630. 3. b) Voyage T. I. L. III. p. 211. c) Miſc. p. 356. n. 99. d) Orat. 35. in Celaen. e) Ars crit. lapid. p. 138.

Fuiſſe Aſiarcham annuum, numi docent et marmora. Vidimus ſupra Aſiarchas B. Γ. Δ. id eſt: ſecunda, tertia, quarta vice. Ad marmora quod attinet, habemus apud Muratorium [a]) Iulianum ΤΟΝ. ΔΙC. ΑCΙΑΡΧΗΝ. Alius lapis apud eundem [b]) memorat Dionyſium ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΑ. ΚΑΙ. Β. ΑΣΙΑΡΧΗΝ.

Fuerintne eodem tempore Aſiarchae plures, copioſe diſputatum. Qui plures aſſeruere, ſequentibus nituntur auctoritatibus. I. In Actis Apoſtolorum c. XIX. v. 31. plures memorantur uno tempore Aſiarchae: Τινες δε και των Ἀσιαρχων, πεμψαντες προς ἀυτον, κ. τ. λ. *Quidam vero ex Aſiarchis mittentes ad ipſum*, nempe D. Paulum, qui tum Epheſi concionabatur. II. Ariſtides rhetor, poſteaquam narraſſet, oblatum ſibi fuiſſe commune totius Aſiae ſacerdotium, (την κοινην της Ἀσιας ἱερωσυνην) id eſt: Aſiarchiam, mox infra addit: και γινομαι τριτος ἠ τεταρτος τῃ χειροτονιᾳ, *et tertio vel quarto loco ſum electus*, [c]) cum quo videtur conſentire teſtimonium Dionis Chryſoſtomi, quod infra totum producam. Ergo, inquiunt, ſaltem quatuor ſimul fuere Aſiarchae. III. Strabo jactans Trallenſium Lydiae opes et copias, ejus eſſe argumentum adferit, quod ἀει τινες εἰσιν ἐξ ἀυτων οἱ πρωτευοντες κατα την ἐπαρχιαν, ὃς Ασιαρχας καλȣσιν, *ſemper aliqui ſunt ex ipſis, qui primates ſunt provinciae, quos Aſiarchas vocant.* [d]) Si ſemper, inquiunt, ſunt aliqui, ergo plures. His motus rationibus Cl. Vandale cum aliis exiſtimat, plures ſimul ac quidem diverſis ex urbibus Aſiarchas fuiſſe, unumque primum, ſeu qui aliis praeſideret, ceteros adſeſſores aut ſocios, ac ſecundos, tertios, quartos etc. ordine συνεδριαν in eo collegio obtinuiſſe. Atqui diverſos diverſarum civitatum fuiſſe Aſiarchas, eo probat, quod Smyrnaei, Pergameni, Sardiani, Hypaepeni, Cyziceni ſuos ſinguli in numis Aſiarchas jactant; qua quidem in ſententia fuiſſe etiam Muratorium video; nam ad verba marmoris ſui: Τ. Φλ. Μȣνατιος Φιλοσεβαςος ὁ γραμματευς και Ασιαρχης της πρωτης και μεγιςης μητροπολεως της Ασιας και Β. Νεωκορων Σεβαςων Εφεσιων πολεως, obſervat: *at hinc diſcimus, peculiarem ſuum Aſiarcham fuiſſe Epheſinae reipublicae.* [e]) At qui unum tantum eodem tempore Aſiarcham ſtatuunt, numero plurium Aſiarcharum, quos in Actis memorat S. Lucas, comprehendunt etiam eos, qui Aſiarchia functi jam ſunt, et qui tum ex cauſa aliqua, v. g. ludorum, vel συνεδριας, una cum D. Paulo Epheſi adfuere. Quin et conjicit Cl. de Boze, [f]) ſacrum hiſtoricum nomine Ασιαρχων non intellexiſſe noſtros ſacerdotes Aſiae, ſed loquendo laxius, et in ſenſu populari intellexiſſe revera principes, vel primores Aſiae. Verba Strabonis et Ariſtidis fateor obſcuriora ſunt, quam ut iis major eorum numerus evidenter confici poſsit, ut revera a variis varie explicata ſunt, ſed cui cauſae inutile puto diutius immorari. Minime vero probatur, quod duce Cl. Vandale exiſtimat Muratorius, Smyrnaeos, Epheſios, etc.

a) pag. 559. 3. b) pag. 184. c) Orat. IV. ſacra ſub fin. pag. m. 345. d) L. XIV. p. m. 960. e) pag. 184. 1. f) l. c. pag. 10.

peculiarem ſuum habuiſſe Aſiarcham. Nam ſi viri hi eruditi ſic ſentiunt propterea, quia in numis legitur v. g. ЄΠΙ. ΔΟΜ. ΡΟΥΦΟΥ. ΑCΙΑΡΧΟΥ. CΑΡΔΙΑΝΩΝ., tanquam nimirum hic Rufus fuiſſet Aſiarcha Sardianorum, nihil obſtat, quo minus ſtatuamus quoque, Nicaeenſes peculiarem ſuum habuiſſe proconſulem, quia in horum numis legimus: ΕΠΙ. ΑΤΤΙΟΥ. ΛΑΚΩΝΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ΝΙΚΑΙΕΩΝ. Nimirum quemadmodum variae Bithyniae urbes proconſulem ſuum numis inſcripſere, ſic et variae Aſiae urbes communem ſuum ſacrorum magiſtratum Aſiarcham. Deinde citatum Muratorii marmor ſic explico, ut tantum vocabulum γραμματευς, qui ordinarius et proprius fuit Epheſi magiſtratus, ad Epheſiorum urbem referatur, et addatur Ασιαρχης, quia tum caſu, qui ſcriba, etiam Aſiarcha fuit. Ceterum difficile, ſcriptoribus ſimiles periſtaſes aut tantum in tranſcurſu attingentibus, aut plane reticentibus, in hac cauſa verum reperire. Iſtud certum, nullum exſtare monumentum, in quo quis diceretur ΑΣΙΑΡΧΗΣ. ΠΡΩΤΟΣ. vel Α, quae quidem ſolita eſt collegii formula.

Potuiſſe Aſiarcham eodem tempore munia alia, ſive ſacra, ſive profana, obire, diſerte ex praefixo numorum catalogo docemur, qui eundem Aſiarcham ſimul praetorem, vel archontem, vel ſummum pontificem praedicant. In marmore Muratorii mox citato habemus T. Munatium ſimul ſcribam Epheſi, ſimul Aſiarcham.

Pars hujus muneris fuit procuratio ludorum ſecundum plura veterum teſtimonia, quae ne longior ſim, videre potes apud Mazzolenum. [a]) Quare et Rufinus vocabulum Ασιαρχης, quod occurrit apud Euſebium, [b]) vertit *munerarius*. Magnos igitur ſumptus poſtulabat Aſiarchia, nec niſi beatioribus ad eam obeundam aſpirare licuit. Supra vidimus Strabonem Trallenſium opulentiam eo comprobantem, quod ſemper eorum aliqui ad Aſiarchiam ſunt evecti. Philoſtratus de Scopeliano ſophiſta: [c]) Αρχιερευς μεν γαρ ἐγενετο της Ασιας ἀυτος τε και ὁι προγονοι ἀυτȣ, παις ἐκ πατρος παντες. ὁ δε ϛεφανος ȣτος πολυς, και ὑπερ πολλων χρηματων. *Summus enim pontifex Aſiae fuit ipſe majoresque ejus, filio patri in eo officio ſuccedente. Magna autem haec dignitas, magnisque impenſis conſtat.* Quapropter factum, ut nemo hoc Aſiae ſacerdotium ſuſcipere cogeretur, qui numero liberorum quinque ſubnixus eſſet, ut ex libris jurisconſultorum eruit Spanhemius. [d])

Claudam commentarium adducto inſigni loco Dionis Chryſoſtomi ex oratione XXXV. Celaenis dicta, qui ſecundum Caſauboni correctionem ſic habet: Αλλ’ ȣς σοφȣς ὑμιν ἀποδεικνυȣσι, τρεις η τετταρας, κομητας, καθαπερ τȣς ἱερεας των παρ’ ἡμιν. Τȣς μακαριȣς λεγω, τȣς ἁπαντων ἀρχοντας των ἱερεων, τȣς ἐπωνυμȣς των δυω ἠπειρων της ἑσπερας ὁλης. Ταυτα γαρ ἐϛι τα ποιȣντα και τȣτȣς ἐυδαιμονας, ϛεφανος, και πορφυρα, και παιδαρια κομωντα και λιβανωτον φεροντα. *Sed quos vobis ſapientes deſignant, tres vel quatuor, coma-*

a) l. c. p. 236. b) L. IV. c. 14. c) Vit. ſoph. XXI. d) l. c. p. 417.

tos, quales sunt sacerdotes ex illis, qui apud nos sunt. Beatos istos intelligo, omnium sacerdotum principes, qui ejusdem sunt nominis cum duabus terris continentibus totius occidentis. Haec enim sunt, quae hos beatos faciunt: corona, purpura, puelli comati et tus gestantes. Albertus Rubenius, qui in sua de urbibus neocoris diatribe hujus loci jam meminit, non dubitat, hac oratione Asiarchas notari, nimirum qui revera principes omnium sacerdotum in provincia fuere. At vero istud praedicari etiam potuit de ἀρχιερευσι, ut in his diximus. Magis Asiarchas probaret, quod sequitur: τȣς ἐπωνυμȣς etc. si verum erit, quod existimat Rubenius, sub duabus continentibus totius occidentis intelligendam provinciam Asiam, et si το ἐπωνυμȣς hoc loco vere significat *ejusdem nominis*, capto nimirum Asiarcha ab Asia. Sed primum, hanc orationis partem satis esse ambiguam, facile patebit intuenti, deinde το ἐπωνυμȣς hoc etiam loco potest significare magistratum, *qui anno nomen dat.* Atqui anno in aliquo saltem sensu nomen dare poterant non Asiarchae modo, sed omnis generis sacerdotes annui. Quod si revera Asiarchae indicantur, quod magis videtur probabile, eorum confirmatur sententia, qui plures uno Asiarchas eodem tempore fuisse statuerunt, et quidem tres vel quatuor, apposite ad citatam supra Aristidis orationem. Docemur item, eos gestasse coronam, et purpura fuisse indutos, quod utrumque cum stephanephoris fuisse commune, mox singulari articulo videbimus.

§ VIII.

DE STEPHANEPHORIS.

Hyrcania Lydiae: ЄΠ. CT. ΦΡΑΤ. ЄΡΜΟΓЄΝΟΥ. Β. CΤЄΦ.

Maeonia Lydiae: ЄΠΙ. ΑΥΡ. ΑΠΦΙΑΝΟΥ. ΤΟΥ. ΑΘΗΝΑΙΟΥ. ΑΡΧ. Α. ΚΑΙ. CΤЄΦΑΝΗΦ.

* * *

Seldenus, [a]) et Vandale [b]) operose collegerunt, quae veteres de sacro hoc magistratu memoriae prodidere, quorum ego eruditis curis pleraque, quae sequens diatribe complectitur, debere lubens profiteor.

Στεφανηφορος est, *qui coronam gestat*, atque in generali hoc sensu, ςεφανηφοροι fuerunt sacerdotes omnes, et in genere omnes ii, qui sacrificia diis obtulere; nemo enim non coronatus ad peragendam rem divinam accessit. At videbimus continuo, urbes nonnullas sacerdotibus suis stephanephororum no-

a) ad marmor Oxon. II. b) Diss. V. cap. 1.

men dediſſe, magnamque iis tributam auctoritatem, quin et titulum hunc veteris aevi ad ſeros poſteros duraſſe. Teſte Athenaeo [a]) Poſis libro III. Magneticorum τον Θεμιϛοκλεα φησιν ἐν Μαγνησιῃ ΤΗΝ ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΝ ΑΡΧΗΝ ἀναλαβοντα θυσαι Αθηνᾳ, και την ἑορτην Παναθηναια ὀνομασαι, *Themiſtoclem inquit Magneſiae, cum ſtephanephori ſumpſiſſet dignitatem, ſacrificaſſe Palladi, et feſtum iſtud vocaſſe Panathenaea.* Ex quo apparet non modo muneris hujus vetuſtas, ſed etiam, cum illud ἀρχην dicat, magiſtratus, ſacri ſcilicet, rationem habuiſſe. Neque minus illuſtris alter ejusdem Athenaei locus: [b]) Και Ταρσȣ δε Επικȣρειος φιλοσοφος ἐτυραννησε, Λυσιας ὀνομα, ὁς ὑπο της πατριδος στεφανηφορος αἱρεθεις, τȣτ᾽ ἐϛιν, ἱερευς Ἡρακλεȣς, ȣ̓κ ἀπετιθετο την ἀρχην, ἀλλ᾽ ἐξ ἱματιȣ τυραννος ἠν. *Et fuit Tarſi tyrannus philoſophus Epicureus, nomine Lyſias, qui a civibus ſuis creatus ſtephanephorus, id eſt, ſacerdos Herculis, eo magiſtratu ſe non abdicavit, ſed habitu ipſo tyrannidem prae ſe tulit.* Hoc iterum teſtimonio ſtephanephorus inſtar magiſtratus proponitur, ac, quod praecipuum eſt, diſerte, cujus fuerit rationis, explicatur, nimirum ſacerdos Herculis. In lapide, quem Sponius Lampſaci vidit, legitur; ΤΟΥ. ΙЄΡЄΩC. ΤΩΝ. CЄΒΑCΤΩΝ. ΚΑΙ. CΤЄΦΑΝΗΦΟΡΟΥ. ΤΟΥ. CΥΜΠΑΝΤΟC. ΑΥΤΩΝ. ΟΙΚΟΥ. *Flamine Auguſtorum, et ſtephanephoro totius eorum domus.* [c]) Communicatum cum feminis iſtud ſacerdotium docet marmor Sponii. ЄΠΙ. CΤЄΦΑΝΗΦΟΡΟΥ. ΚΟCΚΩΝΙΑC. [d]) item aliud apud Chandlerum. [e])

Stephanephorum non fuiſſe perpetuum, ſed temporarium, mox ex Athenaei Lyſia vidimus, qui cum ſe abdicare hoc munere oporteret, illud per vim obire perrexit; quin fuiſſe annuum, certa habemus teſtimonia, ac primum quidem marmor a Patino editum, quod citat Vandale, [f]) in cujus verſu ultimo legitur: ЄΠΙ. CΤЄΦΑΝΗΦΟΡΟΥ. ΑΙΛΙΟΥ. ΒΙΩΝΟC. ΜΗΝΟC. ΤΡΙΤΟΥ. *Sub ſtephanephoro Aelio Bione menſe tertio.* Atque iſtud tanto magis verum, quod certa fide conſtat, fuiſſe ſtephanephorum in nonnullis civitatibus magiſtratum eponymum. De Smyrna iſtud adfirmat Philoſtratus, cum narrat de Heraclide ſophiſta: [g]) και την ϛεφανηφορον ἀρχην παρ᾽ ἀυτοις ἠρξεν, ἀφ᾽ ἡς τοις ἐνιαυτοις τιθενται Σμυρναιοι τα ὀνοματα, *et ſtephanephori munus apud eos obivit, a quo annis Smyrnaei nomina imponunt*, quam quidem orationem audacius ſic vertit Olearius: *magiſtratum quoque praeturae apud eos geſſit, a quo annis etc.* nimirum in ſubjecta nota ad Smyrnaeorum numos provocans, qui paſsim ſtrategum, ſive praetorem tanquam magiſtratum eponymum memorant, ac praecipue ad notos illos Commodi numos Smyrnae cuſos: CΤΡΑ. ΗΡΑΚΛЄΙΔΟΥ. ΟΜΟνοια CΜΥΡ. ΛΑΚЄΔΑΙ. Nam cum nullus dubitet, Heraclidem horum numorum eſſe eundem cum Heraclide Philoſtrati, hunc vero ex numis conſtet fuiſſe Smyrnae praetorem, inde conſequi exiſtimat, Philoſtratum nomine ϛεφανηφορȣ ἀρχης

---

a) L. XII. p. m. 533. b) L. VI. p. m. 215. B. c) Voyage T. III. p. 93. d) Miſc. p. 353. e) Inſcr. ant. p. 19. n. 54. f) l. c. p. 375. g) Vit. ſoph. L. II. c. 26. § 2.

intelligere praeturam. At enim ſi vir eruditus Smyrnaeorum monumenta attentius pervolviſſet, vidiſſet ſane, in his non ſtrategos ſolum, ſed et proconſules eponymorum more propoſitos. Quin et in eximio foedere Smyrnaeorum cum Magnetibus, quod exhibet marmor Oxonienſe II., Smyrnaeorum eponymus proditur non ſtrategus, ſed ἱερευς Ηγεσιας. Iam vero, ſive Smyrnaeorum eponymus ſecundum marmor dicatur ἱερευς, ſive ſecundum Philoſtratum ςεφανηφορος, perinde haberi poteſt, cum ex hactenus dictis conſtet, ςεφανηφορȣς fuiſſe ἱερεας, ut adeo Philoſtrati oratio ſuffragante hoc marmore eximie juvetur. Ad eponymos noſtros ſtephanephoros ut revertamur, eos Magneſiae quoque Ioniae forte in eponymis habitos, docet idem marmor inter Oxonienſia II., de quo modo egimus, in quo legitur: ΕΠΙ. ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥ. ΠΥΘΟΔΩΡΟΥ. Ex quibus omnibus patet, ſtephanephoros eodem loco habitos, et eadem fuiſſe dignitate, qua vulgo in urbibus Graecis eminuiſſe omnis generis ſacerdotes, quod et erant, paſsim legimus.

Quae alia ſtephanephori habuerint ſibi propria, veterum monumenta non prodidere. Quo habitu in publicum proceſſerint, deſcribit Athenaeus loco, quem ſupra citavi. Erat nempe Lyſias ſtephanephorus et tyrannus indutus tunicam pupuream albo diſtinctam, chlamydem ſumptuoſam, ſubjectis ſoleis albis Laconicis, redimitus corona laurea ex auro. Cur autem ſacerdotes hi a coronae geſtatione nomen traxerint, cauſam in promptu non habeo. Corona enim, ut diximus, ſacerdotes omnes decuit, et Aſiarchae quoque corona redimiti fuere, ut ſupra, cum de his agerem, ex Dione Chryſoſtomo indicavimus, et Flaminibus quoque Auguſtalibus in provinciis indultam fuiſſe coronam auream, diſerte teſtatur Arrianus. [a])

§ IX.

DE PANEGYRIARCHIS, AGONOTHETIS, GYMNASIARCHIS.

Conjunxi tres hos magiſtratus, quia cauſa conjunguntur. Vt in marmoribus frequens eorum mentio, ſic in nummis rarior, ut patebit ex ſequente elencho.

Panegyriarchae.

Apamea Phrygiae: ΠΑΥ. ΒΑΚΧΙΟΥ. ΠΑΝΗ. In alio: ΠΑΥ. ΣΤΡΑΤΟΝΙ-

a) ad Epictet. L. I. c. 19.

ΚΙΑΝΟΥ. ΠΑΝΗΓΥΡ. In alio: ΠΑΡΑ. ΑΥΡ. ЄΡΜΟΥ. ΠΑΝΗΓΥΡΙΑΡΧΟΥ.

Agonothetae.

Apamea Phrygiae: ЄΠΙ. ΑΓΩΝΟΘЄΤΟΥ. ΑΡΤЄΜΑ. Γ.

Perperene Myſiae: ЄΠΙ. ΑΓΩΝΟΘЄΤ. ΙЄΡЄΟϹ. ΔΙΑ. ΒΙΟΥ. ΤΩ. ϹЄΒ. ΓΛΥΚΩΝΟϹ. Β. ΔΗΜЄ. ΠЄΡΠЄΡΗ. nimirum ut perverſam hanc epigraphen legere eſt in catalogo d'Ennery p. 408. Vide numos hujus urbis.

Gymnaſiarcha.

Pergamus Myſiae: Μ. ΦΟΥΡΙΟΣ. ΙΕΡΕΥΣ. ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΣ. Vide de hoc numo varie lecto monetam hujus urbis.

* * *

PANEGYRIARCHAE dicti illi, qui panegyri praeſuere. Significat autem πανηγυρις coetum promiſcuae multitudinis ob quamcunque cauſam coactae. Sic panegyres dici poterant ludi per Graeciam celeberrimi Olympia, Pythia etc. et revera ſic dicuntur in pſephismate Byzantiorum apud Demoſthenem, [a]) ἀποςειλαι δε και δωρεας ἐς τας ἐντε Ἑλλαδι πανηγυριας, Ισθμια, και Νεμεα κ. τ. λ. *mittere etiam dona ad conventus, qui ſunt in Graecia, Iſthmia, Nemea etc.* Valuit idem vocabulum ad coetus ordinarios. Cicero: [b]) *res agebatur in circo Flaminio, et erat in eo ipſo loco illo die nudinarum* πανηγυρις. Proinde ἀλεγορικως et valde appoſite dictum de malis per agmina confluentibus: κακων πανηγυρις. [c]) Graecis imperatorum aetate jam aliud nihil meditantibus quam feſta et omnis generis ludos, obtentu quidem religionis, et in Caeſares obſervantiae, revera ut otii faſtidium levarent, nequaquam mirum, panegyres immenſum fuiſſe auctas, ipſa eorum moneta, inſcriptis tot, tamque varii argumenti ludis, earum frequentiam comprobante. Has ergo ſacras panegyres qui ſupremo imperio moderabatur, jure dictus panegyriarcha. Vaillantius decurtata in numis ſupra deſcriptis vocabula ΠΑΝΗ. ΠΑΝΗΓΥΡ. explevit ΠΑΝΗΓΥΡΙϹΤΗϹ., adſeruitque, qui panegyriſtae dignitate ornatus erat, deorum vel imperatorum laudes in publicis feſtorum et ludorum conventibus protuliſſe. [d]) At enim iam ſatis comprobatum ab erudito Vandale, [e]) et Cupero, [f]) a Graecis ſcriptoribus eos dictos panegyriſtas, qui ad panegyres ſpectatum convenerant, non qui aliquo ibi munere fungerentur. Veram lectionem ſtabilit numus tertius, in quo plene ſcriptum ΠΑΝΗΓΥΡΙΑΡΧΟΥ, et ſic quoque in binis marmoribus: ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣΑΝΤΑ. ΚΑΙ. ΠΑΝΗΓΥΡΙΑΡΧΗΣΑΝΤΑ, [g]) in alio: ΠΑΝΗΓΥΡΙΑΡΧΗΣΑΝΤΑ. ΚΑΙ. ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣΑΝΤΑ. ΤΩΝ. ΜΕΓΑΛΩΝ. ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ, [h]) in alio: ΤΟΝ. ΠΑΝΗΓΥΡΙΑΡΧΟΝ. ΚΑΙ. ΑΓΟΡΑΝΟΜΟΝ. [i])

* * *

AGONOTHETA cum panegyriarcha

a) de corona. p. m. 487. b) ad Attic. L. I. ep. 14. c) Erasm. adag. Chil. II. cent. X. § 27. d) num. Graec. p. 316. e) Diſſ. VII. c. 2. p. m. 547. f) Lettr. de crit. p. 517. g) Gruter p. 1091. 4. h) Spon Voyage T. III. part. II. p. 129. i) Pocock Incr. ant. p. 12.

penitus connectitur, nam et hunc fuiſſe ludorum moderatorem, nomen ipſum eloquitur. Magnae fuiſſe hoc munus dignitatis, eo poteſt intelligi, quod Hadrianus ipſe Athenis pro agonotheta reſediſſe fertur. [a]) Fuiſſe diſcrimen inter panegyriarcham et agonothetam, dubitari vix poteſt, nam in marmoribus mox citatis utrumque munus particula KAI ſatis diſtinguitur. Atque hoc admiſſo nequaquam dubitem, panegyriarcham dignitate praeſtitiſſe, ſic ut ad hunc non ſola ludorum procuratio pertineret, quae privatim agonothetae fuerit impoſita, ſed etiam ſacrificiorum, victimarum, ſolennis pompae, forte et rei annonariae, paucis, quaecunque ad panegyreos ſplendorem et commoda facere poterant. Quanquam haec, quae modo dixi, vix poſsint ad omnes conventus valere; nam veriſimile eſt, in civitatibus magis opulentis, feſtisque magis conſpicuis diviſa inter plures fuiſſe munia, quae in civitatibus minoribus, conventibusque ordinariis uni fuerint demandata, ſic ut parum referret, is, qui ludos moderabatur, eſſetne dicendus panegyriarcha, an agonotheta. Neque vero magnopere probaverim ſubtiles eas diſtinctiones agonothetae, agonarchae vel agoniſtarchae, athlothetae, quas extundere conatus eſt Vandalius, quae ſane videntur fuiſſe vocabula ejusdem ſignificationis a ſcriptoribus promiſcue uſurpata, quemadmodum illi, ut vel uno exemplo utar, proconſulem Romanum jam dixere ἀνθυπατον, jam ϛρατηγον, jam ἀρχοντα, jam ἡγεμονα. Vt agonothetae, ſic fuere etiam agonothetides, de quibus, ut de univerſa hujus magiſtratus ratione, vide cl. Vandale. [b]).

* * *

GYMNASIARCHA fuit, quod et nomen indicat, ſupremus gymnaſii moderator. Fuiſſe hunc magiſtratum magnae vulgo exiſtimationis, vel inde patet, quod M. Antonius IIIvir, totiusque orientis rector promiſerit Tarſenſibus, ſe apud eos gymnaſiarchae munere functurum, cumque ipſe per ſe vacare hoc munere non poſſet, Boethum quendam pro ſe ἀντιγυμνασιαρχον ſuffecerit receptis in ſe faciendorum ſumptuum rationibus. Haec Strabo. [c]) Quid quod et Titus Auguſtus in marmore Gruteri [d]) ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣΑΣ. ΤΟ. Γ. et ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΣ. dicitur. Et vero Ariſtoteles quoque gymnaſiarchas inter urbium magiſtratus recenſet, [e]) et inter ſacros quidem fuiſſe, apparet ex Demoſthene: [f]) ἐρȣσι γαρ, ὁτι ταυτ᾽ ἱερων ἐϛιν ἁπαντα τα ἀναλωματα, ἁι χορηγιαι και ἁι γυμνασιαρχιαι. *Dicent enim, ſumptus hos omnes, ut ſunt choregiae et gymnaſiarchiae, ad ſacra pertinere.* Magiſtratus hujus non infrequens ſit mentio in marmoribus. Ceterum quae alia ad gymnaſiarcharum munus pertinent, non meum hic exiſtimo latius exponere, et videri de hoc argumento poſſunt rei agoniſticae ſcriptores.

Dixi in moneta Pergami, unicum hunc eſſe numum, qui certam gymnaſiarchae mentionem offert. Habemus numos binos, in quibus legitur voca-

a) Spartian. in Hadrian. b) Diſſ. VII. c. 2. c) L. XIV. p. m. 991. d) p. 173. 8. e) Politic. L. VI. c. 8. f) contra Leptinem p. m. 559.

bulum ΓΥΜΝΑCΙΑΡΧΙΑ, de quo quae mea ſit ſententia, vide in tractatu de ludis ſub *Gymnaſiarchia*.

Feminas etiam gymnaſiarchae munere functas docet marmor apud Chandlerum. [a])

§ X.

DE THEOLOGO.

Sacri hujus muneris meminere numi ſequentes:

Pergami Myſiae: ЄΠΙ. CΤΡ. ΤΙΒ. ΚΛ. ΑΛЄΖΑΝΔΡΟΥ. ΘЄΟΛ. In alio: ЄΠΙ. CΤΡ. ΓΛΥΚΩΝΟC. ΘЄΟΛΟΓΟΥ.

Aegarum Ciliciae: Μ. ЄΥΓ. Π. Θ. *M. Eugenes Pius theologus.*

* * *

Ipſum theologi nomen indicat hominem, qui explicandae rei divinae operam impendit, quales ut hodie, ſic et olim fuere plurimi. Ad theologorum munus, cujus citati numi meminere, quod attinet, videntur ibi potiſsimum fuiſſe conſtituti, ubi oraculorum ſedes fuit, quorum deinde ambigua petentibus explicarent. Theologos Delphicos habemus apud Plutarchum, [b]) πλειϛον δε της ἀληθειας διαμαρτανεσι οἱ Δελφων θεολογοι, *at longiſſime a vero aberrant Delphorum theologi.* At conſtat etiam, Pergamum et Aegas non Aeſculapii modo cultu, ſed et oraculis per ſomnium plerumque dictatis fuiſſe inclytas, quae vel maxime theologum interpretem requirunt. Sic et praeſtigiatorem Alexandrum, qui in Paphlagonia Glyconis ſui nomine oracula dedit, theologi quoque opera uſum, refert Lucianus. [c])

In numo altero elementum Θ videri explendum legendo Θεολογος, jam innui in moneta hujus urbis.

§ XI.

DE HIEROMNEMONE.

Ejus mentio ſit in unico numo

Byzantii Thraciae: ΙЄΡΟΜΝΑ. ΑΙΛΙ. CЄΟΥΗΡΟC. ΒΥΖΑΝΤΙΟΙC. ſecundum correctionem cl. Corſinii, ut dixi in moneta hujus urbis. Eſt L. Veri.

a) Inſcr. ant. p. 19. n. 54.

b) de defectu orac.

c) in Pſeudomant.

* * *

Hieromnemonum meminere omnes ii, qui de sacro Amphictyonum collegio scripsere. Secundum Suidam: ὁι πεμπομενοι ἐις το των Αμφικτυονων συνεδριον ἐξ ἑκαςης πολεως των τȣ συνεδριȣ μετεχȣσων ȣτω καλȣνται, *ii, qui missi sunt ad Amphictyonum concilium e singulis urbibus, quae ejus participes fuere, sic vocati sunt.* In eandem sententiam Hesychius, Harpocration, Vlpianus, [a]) Scholiasta ad Aristophanis nubes, [b]) aliique. Nimirum Pylagoris, qui a civitatibus ad concilium illud sive Delphos sive Pylas missi fuere, additus fuit hieromnemon tanquam legationis caput. Ejus mentionem facit marmor, insigne quidem, verum, sive unum idemque fuit, sive diversum, a variis varie ac mendose promulgatum, a Grutero bis, [c]) a Reinesio, [d]) paullo adcuratius a Muratorio, [e]) quod sic primaevae integritati restituendum puto:

ΘΕΟΙϹ.
ЄΠΙ. ΑΡΙϹΤΑΓΟΡΑ. ΑΡΧΟΝΤΟϹ.
ЄΝ. ΔЄΛΦΟΙϹ. ΠΥΛΑΙΑϹ. ΗΡΙΝΗϹ.
ΙЄΡΟΜΝΗΜΟΝΟϹ. ΤΩΝ. ΑΙΤΩΛΩΝ.
ΠΟΛЄΜΑΡΧΟΥ.
ΑΛЄΞΑΜЄΝΟΥϹ. ΔΑΜΩΝΟϹ.

Deis. Aristagora archonte Delphis, Pylaeae synodi *vernae hieromnemone polemarcho Aetolorum Alexamene Damonis F.* Nempe Amphictyonum collegio bis per annum coacto, et quidem Delphis, et apud Pylas, seu Thermopylas, unum ἐαρινον, *vernum*, alterum μετοπωρινον, *autumnale* dictum est, cujus quoque testem habemus Demosthenem: [f]) Επι ἱερεως Κλειναγορȣ ἐαρινης Πυλαιας ἐδοξε τοις πυλαγοραις και τοις συνεδροις των Αμφικτυονων κ. τ. λ. *Pontifice Clinagora* synodi *vernae Pylaeae, placuit Pylagoris et concilio Amphictyonum etc.* Vnde verisimile mihi principio visum, pro ΗΡΙΝΗϹ. in marmore legendum ЄΑΡΙΝΗϹ., verum probat cl. Vandale citato Aristophane, etiam ἡρινος dictum pro ἐαρινος. Vide ibi plura, quae ad hujus marmoris explicatum faciunt. [g]) Ejusdem rationis sunt hieromnemones expressi in lapide Delphico, quod protulit Muratorius inscriptum Latine, in quo legitur: SENTENTIA. HIEROMNEMONVM, CVM. HIEROMNEMONVM. IVDICIO. etc. [h]) Sed justo longior fui in explicando hieromnemone, qui nostri argumenti non est. Vide de hoc plura apud Vandale [i]) et Humphridum Prideaux. [k])

Agimus hoc loco de hieromnemone, quem nonnullas urbes magistratus loco habuisse, ex certis monumentis constat. In praesente Byzantii numo legitur ΙЄΡΟΜΝΑμων Aelius Severus, nempe Dorice pro ΙЄΡΟΜΝΗμων, qua dialecto usos Byzantios vulgo notum. Neque solum hoc est monumentum, quod nobis ejus populi hieromnemonem edisserat. Iam Demosthenis aetate hic ibi magistratus valuit, nam recitatum ab eo Byzantiorum decretum sic incipit: Επι ἱερομναμονος Βοσποριχω, *Hieromnemo-*

a) in orat. contrr. Timocr. p. m. 823. b) v. 624. c) pag. 129. 15. et 1021. 7. d) Class. I. n. 241. e) pag. 570. 3. f) de corona. g) Dissert. VI. cap. 2. h) pag. 598. i) l. c. k) Marm. Oxon. p. 364.

ne Bosporicho. [a]) Addo memoratum a Polybio Byzantiorum ἱερομνημονῦντα Cothonem, quo tempore hi cum Prusia Bithyniae rege bellum gessere. [b]) In alia adhuc civitate eundem magistratum proditum reperio, Chalcedone Bithyniae Byzantio vicina, et ab hac urbe angusto freto dirempta, in cujus ruderibus repertum marmor sic inscriptum: ΒΑΣΙΛΕΥΣ. ΠΡΟΜΑΘΙΩΝ. ΘΕΟΔΟΤΟΥ. ΙΕΡΟΜΝΑΜΩΝ. ΕΡΜΑΙΟΣ. ΕΡΜΑΙΟΥ. κ. τ. λ. [c]) Constat, plura alia fuisse Chalcedoni cum Byzantio communia.

Cuivis facile patebit, alteros hos hieromnemones alius fuisse generis, quam quos priore loco nominavimus; neque enim Byzantium et Chalcedon fuere in earum civitatum numero, quibus permissum legatos suo nomine ad Amphictyonum concilium mittere. Vrbici hujus magistratus etsi disertam apud veteres mentionem non reperiam, tamen vel ab ipso nomine facile colligitur, fuisse e sacris unum, et si ab etymo velimus augurium capere, ejus erat commonere, et in memoriam revocare, quae a majoribus in religionis caussa constituta sunt, et quo pacto ejus caerimoniae obeundae sint, interpretari, eodem modo, quo secundum Hesychium ἱεροφαντης fuit μυςαγωγος, ἱερευς τα μυςηρια δεικνυων, id est: *sacerdos mysteria repraesentans.* Fuit ergo hieromnemon Byzantii et Chalcedone idem, qui alibi simpliciter ἱερευς est dictus, alio tantum peculiari nomine huic sacerdotio indito, quemadmodum variarum urbium summos sacerdotes fuisse dictos stephanephoros, et Syracusis quidem amphipolos, alibi diximus.

§ XII.

DE AMPHICTYONIBVS.

Celeberrimi in tota Graecia Amphictyonum concilii unicus meminit Delphorum Phocidis numus autonomus, de quo vide, quae in ejus urbis moneta ad hunc numum adnotavi.

a) Orat. de corona. b) Hist. L. IV. c. 52. c) Caylus Ant. T. II. p. 170.

§ XIII.

DE CVRATORIBVS, *qui in numis:* ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ, ΕΠΙΣΤΑΤΑΙ.

Επιμελητας duae tantum urbes, eaeque in Caria ſitae, memorant.

* * *

Antiochia Cariae: ΕΠΙΜΕΛΗ. ΚΛ. ΑΓΛΑΟΥ. vel: ΤΙ. ΚΛ. ΑΓΛΑΟΥ. Є-ΠΙΜЄΛΗCΑΝΤΟC.

Stratonicea Cariae: ЄΠΙΜЄΛΗ. ΤΙ. - -. ΑΡΙCΤЄΑ.

Vtrosque numos uberius deſcriptos vide in ſingularum urbium moneta.

* * *

Erant Επιμεληται Graecis, quod Latinis *curatores*. Plato in civitate ſua conſtituit viarum, habitationum, portuum, fori, fontium, templorum et ſacrorum ἐπιμελητας. [a]) Eodem exemplo Ariſtoteles toto capite VIII. libri VI. de republica longum ἐπιμελητων catalogum conſcripſit, quorum fidei civitatium ſalus, religio, ſecuritas, rectus ordo, abundantia, ornamenta committerentur. Quae hi legis modo ſanxerunt, ea per urbes Graecas reipſa conſtituta docent marmora et ſcriptores. ЄΠΙΜЄΛΗΤΗC. ΤΗC. ΠΟΛЄΩC. habetur apud Sponium. [b]) Adde ἐμιμελητας regionum, tum et regum, nempe horum tutores, quorum exempla dat Spanhemius. [c]) Επιμεληται ludorum exſtant in marmore Athenienſi apud Chandlerum, [d]) ἐπιμελητης ἐυθηνιας, *procurator annonae*, [e]) ἐπιμελητης ὁδων, *curator viarum*. [f]) Idem vocabulum ſaepe in marmoribus adhibitum tum, cum ſummi etiam magiſtratus opus aliquod procurabant, cujus copioſa exempla ſunt vel apud unum Sponium in Miſcellaneis. Sic: ЄΠΙΜЄΛΗΘЄΝΤΟC. ΤΟΥ. CΤΡΑΤΗΓΟΥ. ΤΗC. ΠΟΛЄΩC. ΑΡΙCΤΟΝΟC. *curante praetore urbis Ariſtone.* [g]) ΤΗC. ΑΝΑΓΡΑΦΗC. ЄΠΙΜЄΛΗΤΗC. ΑΙCΧΙΝΗC. ΦΙΛΩΝΟC. ΤΑΜΙΑC. *epigrammatis* (ſeu ſcribendi pſephismatis) *curator Aeſchines Philonis F. quaeſtor.* [h]) ЄΠΙΜЄΛΗΘЄΝΤΟC. ΤΗC. ΑΝΑCΤΑCЄΩC. ΠΟΜΠΗΙΟΥ. ΛΑΤΡΙΟΥ. ΤΟΥ. ΠΡΩΤΟΥ. CΤΡΑΤΗΓΟΥ. *curante erectionem* (ſtatuae) *Pompejo Latrio primo praetore.* [i]) ΤΗΝ. ЄΠΙΜЄΛЄΙΑΝ. ΚΑΙ. ΤΗΝ. ΑΝΑCΤΑCΙΝ. ΠΟΙΗCΑΜЄΝΩΝ. ΑΡΧΟΝΤΩΝ. κ. τ. λ. *praefectis faciendae et erigendae* ſtatuae *archontibus etc.* [k]) quorum ſenſum optime explicat epigramma ſequens: την προνοιαν της παρασκεδης (ſic) και της ἀνασασεως τε ἀνδριαντος ποιησαμενε τε πρω-

a) de legib. L. VI. p. 758. b) Miſc. p. 319. n. 6. c) T. I. p. 715. d) inſcr. ant. p. 48. e) ibid. p. 81. f) ibid. p. 92. g) pag. 327. h) pag. 336. i) pag. 340. k) pag. 341.

τȣ ἀρχοντος κ. τ. λ. *curante opus et erectionem ſtatuae primo archonte etc.* [a]) Legimus etiam: ὑπο την ἐπιμελειαν Ιȣλιȣ Κανδιτȣ τȣ κρατιςȣ ἀνθυπατȣ ςρατηγȣντος Αισχιωνος, *curante Iulio Candito potentiſſimo proconſule, praetore Aeſchione.* [b])

Quae fuerit provincia his Cariae urbium ἐπιμεληταις impoſita, numi diſſimulant.

* * *

Commode Επιμελητῃ jungimus Επιςατην, qui *curatorem* quoque ſignificat, quo nomine et magiſtratus fuere, de quibus copioſe Suidas, et latius ex recentioribus Spanhemius. [c]) In unico numo, et quidem Pergami, memoratur, quam vide.

§ XIV.

DE SOPHISTIS.

Articulus hic eos complectitur, qui ſophiſtarum inſtitutum ſecuti ſunt, et tales ſeſe in numis profitentur. Eorum nomina praedicant urbes ſequentes;

Cidyeſſus Phrygiae: ЄΠ. ΑΡ. ΟΥΑΡΟΥ. ΣΟΦΙϹΤΟΥ. ut legit Vaillantius; aliter Belleyus nempe ΛΟΓΙϹΤΟΥ. Vide numos hujus urbis.

Laodicea Phrygiae, et *Smyrna Ioniae:* ΑΤΤΑΛΟϹ. ϹΟΦΙϹΤΗϹ. ΤΑΙϹ. ΠΑΤΡΙϹΙ. ϹΜΥΡ. ΛΑΟ.

Smyrna Ioniae praeter praecedentem: ЄΠΙ. ΚΛ. ΠΡΟΚΛΟΥ. ϹΟΦΙϹΤΟΥ. In alio: ϹΤΡΑ. ΚΛ. ΡΟΥΦΙΝΟΥ. ϹΟΦΙ.

* * *

Sophiſta ſecundum Suidam eſt πας τεχνιτης, *omnis artifex.* Cauſam addit Heſychius, quia veteres πασαν τεχνην σοφιαν ἐλεγον, *omnem artem ſapientiam dixerunt.* Praecipue vero ſic dicti ii, qui artem callebant hominibus ſive propter utilitatem, ſive voluptatem gratam acceptamque, quales fuere medicina, muſica, poeſis. Tranſivit appellatio ad indicandum virum gravem et ſapientem, et conſtat, omnium primum Solonem dictum ſophiſtam. Denique obtinuit uſus, ut ſic dicerentur, qui aut eloquentiae praecepta darent, aut eam publice dicendo ad populum comprobarent. Tales florentibus Graeciae rebus fuere Gorgias Leontinus, Prodicus Ceus, Protagoras Abderites, Hippias Eleus, aliique, imperatorum deinde aetate, Dio Chryſoſtomus, Ariſtides, Themiſtius, quorum ſuperſunt orationes, tum et copioſi alii, quorum vitas conſcripſit Philoſtratus. Atque in hoc fere ſtetit diſtinctio philoſophi et ſophiſtae, quod hic philoſophiae ſtudium cum eloquentia conjunxit, quamvis non

a) ibid. b) pag. 318. c) T. I. p. 715.

raro utrumque nomen promiſcue fuerit uſurpatum.

Magnum ſine dubio fuit omni aevo ſophiſtarum nomen, magnique iis vulgo conſtituti honores et praemia, quod orationis ſuavitate noſſent mulcere animos audientium, et quidquid vellent, perſuadere. Sane hujus cauſa aureus in templo Delphico ſtetit Gorgias, alii laudati publice honorificis civitatum decretis, conſtitutum etiam ab imperatoribus, ut qui viginti annos cum laude docuerint, maximis honoribus et dignitatibus perfruantur. Et vero non paucos ad ſumma evectos, variis exemplis comprobat Philoſtratus, inter quae praecipuum Herodes Atticus bis ad conſulatum evectus, tum et Dio Chryſoſtomus a Trajano in currum, quo ipſe vehebatur, admiſſus. (Suidas ſub Διων. Photius Cod. 209.) Inter privilegia iis conferri ſolita praecipuum fuit vacatio munerum, nimirum ne cauſis publicis diſtracti detrahere liberalibus ſuis ſtudiis cogerentur. Ejus illuſtre exemplum ſuppeditat marmor, quod eſt inter Oxonienſia CLXXIX., quodque, cum praeſens argumentum eximie illuſtret, totum huc referendum viſum: *Οι θειοτατοι Αυτοκρατορες Σευηρος και Αντωνεινος τοις Σμυρναιοις. Ει Κλαυδιος Ρουφινος ὁ πολειτης ὑμων, ὁ δια την προαιρεσιν, ἡ συνεσιν ἐπι παιδειᾳ, και τον ἐν λογοις συνεχη βιον, την προκειμενην τοις σοφισαις κατα τας θειας των προγονων ἡμων διαταξεις* ΑΤΕΛΕΙΑΝ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ *καρπουμενος, ὑμων ἀυτον ἑκουσιῳ αναγκῃ προκαλουμενων, ὑφεση την ϛρατηγιαν κατο το προς την πατριδα φιλτρον, την γουν ἐις τα ἀλλα μενειν ἀπραγμοσυνην ἀκεινητον ἀυτῳ δικαιοτατον ἐϛιν. Ου γαρ ἀξιον τῳ ἀνδρι την ἐις ὑμας φιλοτειμιαν γενεσθαι ζημιαν, και μαλιϛα ταυτην ὑμων ἀιτουντων ὑπερ ἀυτου την χαριν. Ευτυχειτε.* Επρεσβευον Αυρ. Αντωνεινος και Αιλιος Σπηρατος. *Diviniſſimi imperatores Severus et Antoninus Smyrnaeis: Si Claudius Rufinus civis veſter, qui, ob profeſſionem ſtudiorum et aſſiduam in eloquentia vitam, propoſita ſophiſtis ſecundum divinas majorum noſtrorum conſtitutiones VACATIONE MVNERVM fruitur, vobis eum ſponte ac neceſſario compellantibus, praeturam pro ſuo in patriam amore ſuſcepit, juſtiſſimum eſt, otium illi quoad alia immotum permitti. Neque enim decet, viro ſuam in vos obſervantiam detrimento eſſe, praecipue vobis hanc pro eo gratiam poſtulantibus. Valete. Legati fuerunt Aur. Antoninus et Aelius Speratus.* En vacationem munerum ſophiſtis jam ante Severum ab imperatoribus litteris publicis conceſſam, et ab hoc confirmatam, quin et praeclare cum hoc decreto conſpirantem citatum ſupra Smyrnaeorum numum cum epigraphe: ЄΠΙ. CΤΡΑτηγου ΚΛαυδιου ΡΟΥΦΙΝΟΥ. CΟΦΙϛου, in cujus altera facie Severus, Caracalla, Geta ſedentes proponuntur. Alia hujus ἀτελειας exempla offert Philoſtratus in vita Favorini et Heraclidae.

Hactenus ſophiſtarum merita et honores peregimus, jam et vitia et contemptum commemoremus. Operae pretium puto, ex Plutarcho ſophiſtarum ortum primum, deinde et aliquatenus progreſſum referre. Agens ille de Mneſiphilo, [a]) *fuit hic*, inquit, *non orator*,

a) in Themiſtocle cap. 2.

neque ex secta philosophorum, quos physicos nominant, verum eam, quam sapientiam vocabant, quae scientia fuit reip. gerendae, et prudentia negotiosa, amplexus est, et tenuit velut sectam ex successione Solonis, quam ii, qui deinde secuti sunt, cum artibus confuderunt forensibus, et exercitationem a rebus agendis ad artem oratoriam transtulerunt, unde et sophistae dicti sunt. Quo ex testimonio jam multo clarius videmus, artem sophisticam, quae primum, ut jam supra innui, in rep. tractanda versabatur, in artem forensem cum eloquentia conjunctam fuisse immutatam. Iam vero tum male coepit audire, cum comperti essent, qui eam profitebantur, oratione fucata et subdola, omnibusque, quae animos abripiunt, lenociniis instructa veritati vim adferre, unde orta in eos dicteria: τὸν ἥττω λογον κρειττω ποιειν, τα μικρα μεγαλα, τα δε μεγαλα μικρα ποιειν, etc. *quod nefas est, in speciem justi exornare, augere parva, magna minuere etc.* eorumque ars passim diceretur κακοτεχνια, ματαιοτεχνια, κλεπτικη, ψευδοπαιδια, et eorum sermones, *nodi, retia, laquei, labyrinthi*, tum et ἐριστικοι, sive *contentiosi*, atque in hoc sensu Hesychio recte dictus sophista ἀπατεων, διδασκαλος πανουργος, *veterator, doctor vafer*, ac propterea id hominum genus saepe totis regnis, provinciis, civitatibus pulsum. Contemptum vero etiam promeriti sunt, quod, cum maxime ostentare ingenium suum vellent, argumenta ad disputandum frivola arripuere, et jure adeo de iis dixerit Aelianus, [a]) ουδεν ὑγιες ὀντας, ουδε τε συνειδαιον ἠ ειδοτας, ἠ λεγοντας, *nihil in iis sanum inesse, et qui nec scirent, neque docerent quidquam operae pretium.* Scitum vero, ac multo lepidissimum est illud Dionis Chrysostomi, qui, dum hominem sophistam non differre a libidinoso eunucho dixit, caussam addit: ὁτι των εὐνουχων φασιν οἱ ἀσελγεστατοι ἀνδρες εἰναι και ἐραν των γυναικων, και συγκαθευδουσιν αυταις και ἐνοχλουσι, γιγνεται δ' ουδεν πλεον, ουδ' ἀν τας τε νυκτας και τας ἡμερας συνωσιν αυταις, atque eodem modo prosequitur, multos sophistas ad senium pervenisse adhuc indoctos etc. [b]) Auxit indignationem, quod, cum virtutem docerent, vitia sectarentur. Iam de sui aevi sophistis Philo: [c]) τι γαρ ὀφελος λεγειν μεν τα βελτιστα, διανοεισθαι δε και πραττειν τα αἰσχιστα; Σοφιστων ουτος ὁ τροπος. *Quid enim prodest dicere optima, sentire autem et agere turpissima? Mos hic est sophistarum.* Alibi eos plane abjicit, cum ait: [d]) *eandem rationem habere sophistam ad sapientem,* (σοφιστην προς σοφον) *quam habet infans ad virum perfectum.* Ceterum quae hucusque dixi, lacinia tantum sunt ampli, et eruditi sane tractatus, quem de sophistis in suo Theatro veterum rhetorum exhibuit celeberrimus Ludovicus Cresollius, quod insertum est Tomo X. antiquitatum Graecarum Gronovii, atque unde me partem eorum, quae modo enarravi, hausisse lubens profiteor.

Ad numos nostri argumenti ut revertar, habemus in his Attalum sophistam, quem ex Philostrato constat fuisse Polemonis sophistae filium, et Hermocra-

a) Var. hist. L. II, c. 13. b) Orat. IV. p. 64. c) de Posterit. Caini. d) de verbis Resipuit Noe.

tis sophistae patrem, [a]) atque ut praeterea numi enunciant, patria simul Laodicensem, simul Smyrnaeum, quod explicavimus in moneta Laodiceae Phrygiae. De Claudio Rufino supra egimus. Reliqui minus extra numos cogniti, ut alias diximus. Observandum praeterea, plerosque hos sophistas nos Smyrnaeorum monetae debere; at constat etiam ex Philostrato, [b]) Smyrnam prae ceteris civitatibus sophistarum Musis litasse. Denique necesse non puto monere, hos viros nequaquam numis illatos, quod sophistae essent, sed quod praeter sophistarum institutum, cui sese applicuere, urbis magistratus fuerunt.

SECTIO II.

MAGISTRATVS ROMANI.

§ I.

DE ORDINIBVS ROMANORVM.

Quo nomine intelligo senatum populumque Romanum, tum et equestris ordinis viros in provincialibus numis memoratos.

Pronum erat, Romam orbis dominam sive causa obsequii, sive assentandi studio in numis subjectorum populorum argumentum fuisse non infrequens. Et testantur istud numi magno numero superstites, inscripti ΡΩΜΗ vel ΘΕΑ. ΡΩΜΗ, vel, ut legitur in numis coloniae Corinthi: ROMAE. ET. IMPERIO, cum ejus protome, aut stantis sedentisve effigie, praecipue ex quo miranda haec urbs, et divinae credita prosapiae, per omnes imperii provincias aris ac templis coepit observari. Par etiam honor tributus senatui populoque Romano, quorum mentio in exterarum gentium moneta hoc modo peragitur.

CΥΝΚΛΗΤΟC. vel IЄΡΑ. CΥΝΚΛΗΤΟC. vel IЄΡΑΝ. CΥΝΚΛΗΤΟΝ. vel ΘЄΟΝ. CΥΝΚΛΗΤΟΝ. *Senatus*, *sanctus senatus*, *deus senatus*. Pingitur capite juvenili nudo, vel laureato, vel diademato, at capite muliebri velato in numis Nysae Cariae. In numo Cydoniae Cretae caput barbatum velatum.

a) in vita Hermocratis. b) in vita Heraclidis.

ΔΗΜΟΣ. ΡΩΜΑΙΩΝ. *Populus Romanorum.* Vir togatus ſtans d. haſtam, ſ. cornucopiae, in numis Alexandrinis Neronis.

Vtrumque ordinem in eodem numo offert numus Synnadenſium Phrygiae, in cujus una parte: ΙЄΡΑΝ. CΥΝΚΛΗΤΟΝ. Caput juvenile diadematum, in altera: ΔΗΜΟΣ. ΡΩΜΑΙΩΝ. Vir togatus ſtans d. pateram. Vide numos hujus urbis. In alio apud Liebe, [a]) quem is Damaſco Coeleſyriae tribuit, in una parte: ΔΗΜΟC. ΡѠΜΑΙѠΝ. Caput juvenile nudum, in alia: ΙЄΡΑ. CΥΝΚΛΗΤΟC. Mulier laureata ſedens d. globum. In numo coloniae Corinthi: SENATV. P. Q. R. Caput ſenatus velatum.

* * *

Nomine ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ, aut, ut in numis marmoribusque conſtanter ſcribi video, ΣΥΝΚΛΗΤΟΥ, certum eſt, intelligendum ſenatum Romanum, neque reperi hactenus in utroque hoc monumentorum veterum genere exemplum certum, quo doceremur, hoc nomine unquam intellectum ſenatum urbium Graecarum, qui Βουλη, vel Γερȣσια fere tantum dici conſuevit. Teſtes primum adhibeo numos, deinde marmora. In uno eodemque numo Smyrnae conjunguntur CЄΒΑCΤΗ. CΥΝΚΛΗΤΟC. CЄΒΑCΤΟC. ΤΙΒЄΡΙΟC. *Auguſta*, nempe Iulia Tiberii mater, *Senatus*, et *Auguſtus Tiberius.* Iam vero in hac epigraphe nomine CΥΝΚΛΗΤΟC indicari ſenatum Romanum, ex eo patet, quod docente hiſtoria decrevere Aſiae urbes templum Tiberio, matrique ejus ac ſenatui, ut ad hunc numum in moneta Smyrnae latius dixi. Legimus in parte adverſa numi Cydoniae Cretae: ΤΙΒΕΡΙΩ. ΚΑΙΣΑΡΙ. ΣΕΒΑΣΤΩ. in averſa: ΣΥΝΚΛΗΤΩ. ΚΡΗΤΕΣ. nimirum, *Tiberio Caeſari Auguſto*, et *Senatui Cretenſes* hunc numum dedicant. Praeterquam quod veriſimile non eſt, Cretenſes ſuo ipſorum ſenatui dedicaſſe monetam, conſtat etiam ex numis, hunc populum ſub primis imperatoribus in obſervandis Romanis fuiſſe adſiduum, de quo vide numos Cretenſium in genere. In citato mox Synnadenſium Phrygiae legitur: ΙЄΡΑΝ. CΥΝΚΛΗΤΟΝ. et in altera parte: ΔΗΜΟΣ. ΡΩΜΑΙΩΝ. Cum vocabulum ΔΗΜΟΣ ſignificaverit quemcumque populum, non Romanum ſolum, ſed omnium civitatum, ad tollendum ambiguum recte additum ΡΩΜΑΙΩΝ. Quod ſi CΥΝΚΛΗΤΟC. ſignificaſſet etiam qualemcunque ſenatum, non Romanum ſolum, ex eadem cauſa ſcribendum etiam fuiſſet ΙЄΡΑΝ. CΥΝΚΛΗΤΟΝ. ΡΩΜΑΙΩΝ. Quae quidem ſententia eo etiam confirmatur, quod epigraphe CΥΝΚΛΗΤΟC, ΙЄΡΑ. CΥΝΚΛΗΤΟC., ΘЄΟC. CΥΝΚΛΗΤΟC ſaepiſſime in numis Aſiae proconſularis, rarius in aliarum provinciarum moneta reperitur. Haec enim provincia ex Auguſti voluntate permiſſa fuit ſenatui populoque Romano, et ut in moneta Smyrnae obſervavimus, ſenatui Romano tanquam deo templum decrevit, et Smyrnae erexit. Alteri, ut dixi, teſtes marmora, ex quibus una Oxonienſia ſufficiant. In

a) Goth. num. p. 330.

uno eodemque, quod eſt ordine IV., ſcriptum eſt: Η. ΚΡΑΤΙϹΤΗ. ΒΟΥΛΗ. ϹΜΥΡΝΑΙΩΝ. - - - - ΚΑΤΑ. ΤΑ. ΔΟΓΜΑΤΑ. ΤΗϹ. ΙЄΡΟΤΑΤΗϹ. ϹΥΝΚΛΗΤΟΥ. *Potentiſsimus ſenatus Smyrnaeorum - - - ſecundum conſulta ſanctiſsimi ſenatus*, ſc. Romani. Similia lege in marmoribus continuis V. et VI. In marmore X. iterum Smyrnaeo legitur: ΔЄΥΤЄΡΟΝ. ΔΟΓΜΑ. ϹΥΝΚΛΗΤΟΥ., *alterum ſenatus conſultum*, quo iterum neocori facti ſunt Smyrnaei. Contra in marmore Gortynae Cretae apud Gruterum: [a]) ΔΟΓΜΑΤΙ. ΤΗΣ. ΛΑΜΠΡΑΣ. ΓΟΡΤΥΝΙ. ΒΟΥΛΗΣ. *conſulto illuſtris ſenatus Gortyniorum.* In Decreto Sardianorum, quod recitat Ioſephus: [b]) nomine συγκλητȣ ſemper ſenatus R., nomine Βȣλης ſemper ſenatus Sardianorum intelligitur. Vni ergo Romanorum ſenatui permiſſum fuit a Graecis Συνκλητȣ nomen, ſaltem quod ex numis et marmoribus conſtet; non enim negavero, poſſe forte reperiri exempla, quibus probare quis poſsit, etiam Graecae urbis ſenatum a ſcriptoribus nonnunquam dictum Συνκλητον. Ejus quidem bina obtulit Spanhemius, [c]) ſed parum, ut opinor, valida, et quae nunc ſive refutare, ſive explicare non vacat. Interim certum etiam, non negatum ſenatui Romano Βȣλης nomen. Suidas: Βȣλη, ταξις παρα Ρωμαιοις, *ordo apud Romanos*, nempe ſenatorius. In marmore Oxonienſi CLXXXII. dicitur Antoninus Pius ΑΝЄΝЄΓΚΩΝ. ЄΙϹ. ΤΗΝ. ΒΟΥΛΗΝ. ϹΥΝΚΛΗΤΟΥ. ΔΟΓΜΑΤΙ. *referens ad ſenatum ſenatus conſulto.* Atqui et nomine Βȣλης et Ϲυνκλητȣ hic intelligendum ſenatum Romanum, perſpicuum erit totum illud epigramma legenti. Ceterum his, quae modo diſputavimus, iſtud tantum evincere fuit propoſitum, nomine Συνκλητȣ ſemper indicari ſenatum Romanum, et nomen Βȣλης, ſi pauca exempla demas, ſenatui urbium Graecarum reſervatum, cujus credo cauſa diſcriminis Plinius junior, etſi Latine ſcribens, non dubitavit vocabulo Graeco Βȣλη uti, cum Graecorum ſenatum vellet intelligi: *Qui*, inquit, *virilem togam ſumunt*, - - - *ſolent totam* bulen, *atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare.* [d])

* * *

Equeſtris ordinis viri, dicti ΙΠΠΙΚΟΙ memorantur in graecorum numis. En horum ſeriem:

Cotiaeum Phrygiae: ЄΠΙ. ΙΟΥ. ΚΟΔΡΑΤΟΥ. ΥΙΟΥ. ΙΠΠ. ΑΡΧ. In alio: ЄΠΙ. Π. ΑΙΛ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΝΟΥ. ΙΠΠΙΚ. (in aliis ΙΠΠΙ.) ΑΡΧ.

Gordus Iulia Lydiae: ЄΠΙ. ΑΥΡ. ΑΙΛ - - - - ΙΠΠΙΚΟΥ. ΑΡΧ.

Smyrna Ioniae: ЄΠΙ. ϹΤΡ. Μ. ΑΥΡ. ΦΙΛΗΤΟΥ. ΙΠΠΙΚΟΥ. In alio: ЄΠΙ. ΦΙΛΗΤΟΥ. ΙΠΠΙΚ.

* * *

Vocabulum ΙΠΠ. vel ΙΠΠΙΚΟΥ. in his numis occurrens non video hactenus ab artis noſtrae magiſtris recte explicatum. Fuerintne, qui recte ſenſerint, ignoro. Wildius priorem Cotiaenſium numum reddit: *Sub Iulio Quadrato filio Hipparchi*, nimirum conjunctis male binis vocabulis ΙΠΠ. ΑΡΧ. [e]) quae ſeparanda ſane ſunt, et legenda: ΙΠΠικȣ ΑΡΧοντος. Eorundem numum alterum ſic vertit Vaillantius: *Sub P. Aelio Demetriano Hippici F. archonte.* [f]) Eum

a) p. 1090. 11. b) Ant. L. XIV. c. X. § 24. c) T. I. p. 139. d) L. X. ep. 117.
e) Sel. num. tab. XXV. f) num. Graec. p. 177.

ſecutus eſt Frölichius. [a]) At Harduinus: *Sub Aelio Demetriano Hippia*, vel *Hippiae F. archonte.* Numum Gordi auctor catalogi Theupoli ſic: *Sub Aurelio - - - Hippici F. archonte.* De Smyrnaeorum numo ſic iterum Vaillantius, [b]) *Sub* praetore *M. Aurelio Phileta Hippici F.* ejusque legens veſtigia Pellerinius alterum Smyrnaeorum numum explicat: *Philotas, fils d'Hippicus* [c]) Id genus explicationes jam faſtidivit cl. Maſſon, meliorem ac veram juxta policitus. [d]) Vtrum fidem liberaverit, ignoro.

Ad veram hujus vocabuli explicationem ſuppetias vocanda marmora.

H. ΠΑΤΡΙC. Μ. ΑΥΡ. ΔΙΑΔΟΧΟΝ. ΙΠΠΙΚΟΝ. κ. τ. λ. Sic habet marmor in itinerariis Sponii et Wheleri, tum et in itinerario Peyſſonelii pag. 268.

ΙΟΥΛΙΟC. ΑΥΡΗΛΙΟC. CΕΠΤΙΜΙΟC. ΙΑΔΗC. ΙΠΠΙΚΟC. in marmore Palmyreno, quod aeri inciſum exhibet Barthelemyus in Mem. B. L. Tomo XXVI. poſt paginam 596.

In binis his monumentis το ΙΠΠΙΚΟΝ. et ΙΠΠΙΚΟC. non poſſe ſignificare *Hippici filius*, ſuapte patet, et cum idem vocabulum eadem ratione ſit ſcriptum in numis, patet etiam, aliam in his quoque ejus ſignificationem eſſe debere. Enimvero ſi ΙΠΠΙΚΟC. eſſet nomen viri, mirum, nunquam in numis urbium Aſiae ipſum Hippicum patrem comparere tanquam archontem vel praetorem, ſed ſemper ac toties Hippici filium. Accedit, nusquam in Graecorum onomaſticis, ſaltem quod ego norim, memorari quempiam nomine Hippicum. Denique cum ea dictio in numis et marmoribus ſemper nomina ejus, qui inſcribitur, conſequatur, dubium non eſt, eſſe honoris et dignitatis epitheton, quod cujus ſit naturae, explicabunt iterum marmora ſequentia.

Α. Κ- - - ΚΙΟΣ. ΚΥΡ. ΠΡΟΥΔΗΝΣ. ΙΠΠΕΥΣ. ΡΩΜΑΙΩΝ. ΠΡΩΤΟΣ. ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. κ. τ. λ. *A. C - - - cius Quirina Prudens eques Romanus, primus Melitenſium etc.* Eſt apud Gruterum, [e]) et Reineſium. [f])

Τ. ΦΛ. ΓΑΙΑΝΟΝ. ΙΠΠΕΑ. ΡΩΜΑΙΟΝ. κ. τ. λ. habet Montfauconius. [g])

ΙΟΥΛΙΟC. ΑΥΡΗΛΙΟC. CΑΛΜΗC. - - - ΙΠΠΕΥC. ΡΩΜΑΙΩΝ. in marmore Palmyreno, quod vulgavit Barthelemyus. [h])

His ergo marmoribus comprobatur, quod quidem alias in vulgus notiſsimum, provinciales etiam in equeſtrem Romanorum ordinem cooptatos, de quo vide, ut taceam majorum gentium auctores, ea, quae paucis notavit Bimardus, [i]) et Noriſius. [k]) Eorum non paucos per urbes Graecas ad inſignem fortunam evectos, argumento eſto citatum Montfauconii marmor, in quo Gajanus eques dicitur legati munere functus ſub divo Antonino, ſummus ſa-

a) Appendic. II. novae p. 114. b) ibid. p. 179. c) Mel. I. p. 66. d) Collect. hiſt. ad Ariſtid. ad ann. V. C. 882. e) pag. 388. 4. f) T. I. p. 357. g) Palaeogr. p. 159. h) Mem. B. L. Tomo XXVI. poſt pag. 596. i) ad Iobert. T. II. p. 86. k) Cenot. Piſ. Diſſ. I. c. 3. p. m. 66.

cerdos communis Galatarum, Augusti flamen, et conditor metropolis Ancyrae. In hunc ergo ordinem adscitis honorificum visum hanc etiam dignitatem in monumentis publicis jactare, ut etiam de se praedicavit Ovidius eques: [a])

Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis haeres,
Non modo fortunae munere factus eques.

Atque ut hi equestrem suam dignitatem palam extulere, sic et alii genus suum consulare vel senatorium. In marmore, quod est apud Vandale, [b]) de Cl. Rufo praedicatur: ΟΥΤΟϹ. ΔЄ. ЄΓЄΝЄΤΟ. ΚΑΙ. ΓЄΝΟΥϹ. ΥΠΑΤΙΚΩΝ. *hic vero natus est ex genere consulari.* In marmore Palmyreno, cujus partem edidit cl. Renaudotius, [c]) legitur: ϹЄΠΤΙΜΙΟϹ. ΟΔΑΙΝΑΘΟϹ. Ο. ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟϹ. ϹΥΝΚΛΗΤΙΚΟϹ. *Septimius Odaenathus clarissimus senator.* Iactantius marmor Muratorii [d]) vocat Alfenum Arignotum ΥΠΑΤΙΚΟΝ. ΕΥΓΕΝΗ. ΥΙΟΝ. ΚΑΙ. ΕΓΓΟΝΟΝ. ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ. ΑΣΙΑΣ. *consularem, illustri genere natum, filium et nepotem summorum sacerdotum Asiae.*

Ceterum vocabulo ἱππικος passim usi sunt scriptores Graeci, cum vellent indicare ordinem equestrem. Sufficiat unum citasse Strabonem, [e]) qui loquens de provinciis, quas sibi retinuit Augustus, addit: ὧν ἐις ἅς μεν πεμπει τȣς ἐπιμελησομενȣς ὑπατικȣς ἀνδρας, ἐις ἅς τε ϛρατηγικȣς, ἐις ἅς δε και ΙΠΠΙΚΟΥΣ, *quarum alias regendas committit consularibus, alias praetoriis, alias viris ex ordine EQVESTRI.*

* * *

Denique et tribus SERGIA unico in moneta vetere exemplo proditur in numo, quem Florezius praeco ex fabrica Hispaniensem agnoscit, scripto juxta caput virile ignotum: T. MANLIVS. T. F. SERGIA. [f]) Vide, quae de singulari hoc numo monebo in denariis gentis Manliae. Vtrum SERG. in numis Neapolis Samaritidos, et AEL. in numis Iconii Lycaoniae significent tribus *Sergiam*, et *Aeliam*, valde adhuc incertum.

§ II.

DE CONSVLIBVS.

Consulatus rarissime numis populorum et urbium inscribuntur, si demas consulatus Augustorum saepius obvios, praecipue in Antiochenis Syriae; sed de his, ut et de Augustorum tribunicia potestate, pontificatu etc. agemus in numis

a) Trist. L. IV. el. X. v. 7. b) Diss. VIII. c. 1. p. m. 640. c) Mem. B. L. Tome II. p. 530. d) p. 674. e) L. XVII. fine. f) Medall. de Espan. T. III. p. 144.

commatis Romani. Solum iſtud hoc loco monemus, numos inſcriptos: ΠΛΟΥCIAC., vi cujus eruditi non pauci Auguſtum Pluſiae vel Plutiae Siciliae oppidi conſulem edixere, a me in jus vocari in moneta Temni Aeolidis, quorſum revera pertinent. Conſulatum privatorum duae tantum, quod norim, urbes inſcripſere:

Bilbilis Tarraconenſis: TI. CAESARE. V. L. AELIO. SEIANO. COS.

Vide de ſingulari hoc numo monetam Tiberii ad annum V. C. 784.

Hadrumetum Byzacenes: APR. FA. MAX. COS. PROCOS. VII. VIR. EPVLO.

Vide numos hujus urbis.

§ III.

DE PROCONSVLIBVS, PROPRAETORIBVS, LEGATIS, PRAESIDIBVS.

En tibi amplam diſputandi materiem, eamque confuſam admodum atque incertam, cum haec, quae praefiximus, magiſtratuum vocabula differre quidem inter ſe videantur, ut differunt etiam, non tamen ſic, ut non ſaepe unum pro altero ſive arbitrarie, ſive ex cauſa incerta poneretur. Dabimus operam, ut in explicando horum titulorum uſu ac poteſtate cum brevitate conjungamus claritatem, quod utrumque obtineri poſſe ſperamus adhibita opportune cum materiae, tum temporum diſtributione.

Praemittimus triplicem numorum catalogum, quorum prior complectitur memoratos in his *proconſules* et *propraetores*, alter *legatos*, et *legatos propraetore*, tertius *praeſides*, dictos in numis ἡγεμονας. Placuit praeterea, cum numis externis urbium populorumque conjungere numos commatis Romani, quae ratio, etſi praeter operis noſtri inſtitutum eſt, efficit tamen, ut commune argumentum non cogar bis, ac locis disjunctiſsimis tractare. Separando tamen tempora obtinui, ut ferenda videatur haec perverſitas. Praecedunt enim, ubi ejus occaſio fuit, numi ſignati ſtante republica Romanorum, et usque ad annum V. C. 727., qui quidem annus velut cardo quidam eſt, in quo vetus ratio deſinit, et unde nova procedit, quod continuo patebit.

Ceterum hoc loco agere non inſtituimus de viris ipſis magiſtratu praeditis, quorum fortunam, ſi qua comperta fuit, enarramus ſive in numis familiarum, ſive in moneta ſingularum urbium et regionum, quae hos magiſtratus numis ſuis inſcripſere.

I. *Proconsules*, *Propraetores cum vel sine mentione dignitatis.*

Stante republica, *et usque ad annum V. C. 727.*

C. ANNI*us* T. F. T. N. PROCOS. SC. provinciae incertae, in denariis.

M. CATO. PRO. PR*aetore* provinciae incertae, in numis gentis Porciae.

A. ALLIENVS. PROCOS. Siciliae, in denariis.

C. ARRVNTANVS. BALB. PRO. PR. Siciliae, in numis Melitae.

MAGN. PROCOS. *Cn. Pompejus M.* Hispaniae, vel per bellum piraticum, in denariis.

Q. CAEPIO. BRVTVS. PRO. COS. Macedoniae, in denariis gentis Iuniae.

C. ANTONIVS. M. F. PRO. COS. Macedoniae, in denariis.

L. PLANCVS. PROCOS. Asiae sub Antonio IIIviro, in denariis gentis Munatiae.

M. OPPIVS. CAPITO. PROPR. incertae provinciae, sub Antonio IIIviro, in Aeneis.

C. FONTEIVS. CAPITO. PROPR. incertae provinciae, sub Antonio IIIviro, in Aeneis.

BALBVS. PROPR. provinciae incertae sub Octaviano, in denariis gentis Corneliae.

C. COPONIVS. PR*aetor* S. C. in denariis.

CAE. PR*aetor* in tetradrachmo Macedoniae in genere.

Γ. ΠΑΠΙΡΙΟΥ. ΚΑΡΒΩΝΟΣ. in autonomis aeneis urbium Bithyniae, Paphlagoniae, Ponti.

ΕΠΙ. ΓΑΙΟΥ. ΟΥΙΒΙΟΥ. ΠΑΝΣΑ. in autonomis aeneis Apameae, et Nicomediae Bithyniae urbium.

ΕΠΙ. ΓΑΙΟΥ. ΚΑΙΚΙΛΙΟΥ. ΚΟΡΝΟΥΤΟΥ. in autonomis aeneis Amisi Ponti.

C. PVLCHER. PROCOS. Asiae, in cistophoris Pergami et Trallium Asiae.

C. FAN. PONT. PR. Asiae, in cistophoris Ephesi et Trallium Asiae.

Q. METELLVS. PIVS. SCIPIO. IMPER. Asiae, in cistophoro Pergami Mysiae.

P. LENTVLVS. P. F. IMP. Ciliciae, in cistophoris Laodiceae et Apameae Phrygiae.

M. TVLL. IMP. Ciliciae, in cistophoris Laodiceae Phrygiae.

AP. PVLCHER. AP. F. PRO. COS. Ciliciae, in cistophoris Laodiceae et Apameae Phrygiae.

* * *

Addi his possent L. CESTIVS. PR. — A. HIRTIVS. PR. aliique nonnulli, quos citabo in numis gentis Cestiae, sed in quibus το PR. magis verisimile est notare Praetorem urbis, vel praefectum urbis, ut ibi monebo.

Ab Anno V. C. 727. et deinceps.

M. ATIVS. BALBVS. PR. Sardiniae, in autonomo.

L. CLODIO. RVFO. PROCOS. Agrigenti Siciliae, sub Augusto.

ΕΠΙ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ΘΩΡΙΟΥ. ΦΛΑΚΚΟΥ. Nicomediae Bithyniae, sub Augusto.

ACINIOC. ΓΑΛΛΟC. - - - Temni Aeolidis, sub Augusto.

A. PLAVTIVS. PROCOS. Cypri, sub Augusto.

ΟΥΑΛΕΡΙΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ. Synnadae Phrygiae, sub Augusto.

S. CATO. PROCOS. Cyrenaicae, ſub Auguſto.

S. CATO. PR. Cyrenaicae, ſub Auguſto.

FA*bius* MAX*imus* COS. PROCOS. in numo Hadriani Byzacenes, ſub Auguſto.

CN. DO*mitius* PROCOS. in numis Panormi, ſub Auguſto.

P. QVINCTILI. VARI. Achullae Byzacenes, ſub Auguſto.

L. VOLVSIVS. SATVR*ninus*, Achullae Byzacenes, ſub Auguſto.

M. ACILIVS. GLABRIO. PROCOS. incertum ubi, ſed lectione numi incerta. Vide numos Auguſti ad annum V. C. 729.

ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ΣΙΛΩΝΟΣ. incertum ubi, in numis binis M. Agrippae, quos vulgavi. (Sylloge I. p. 78.)

ΕΠΙ. ΚΟΡ. ΛΥ. *Sub Cornelio Lupo*, ſub Tiberio, in variis Cretae urbibus. V. prolegomena ad numos Cretae.

ΕΠΙ. ΠΕΤΡΩΝΙΟΥ. Smyrnae, ſub Tiberio.

P. CORNELI. DOLABELLAE. PROCOS. Carthaginis forte, ſub Tiberio.

L. APRONI. PROCOS. III. Carthaginis forte, ſub Tiberio.

C. VIBIO. MARSO. PR. COS. addito in nonnullis II. vel III. Vticae Zeugitanae, ſub Tiberio.

ΓΑΙΟΥ. ΑΣΙΝΙΟΥ. ΠΟΛΛΙΩΝΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Sardium Lydiae, ſub Druſo juniore.

L. APRONIVS. Hipponis Zeugitanae, ſub Druſo juniore.

ΕΠΙ. ΠΟΠΛΙΟΥ. ΟΥΙΤΕΛΛΙΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Nicomediae Bithyniae, ſub Germanico.

ΕΠΙ. ΑΥΓΟΥΡΙΝΟΥ. Gortynae, Hierapytnae et Polyrhenii Cretae, ſub Caligula.

ΕΠΙ. ΦΛΑΟΥΙΟΥ. Hierapytnae Cretae, ſub Caligula.

ΕΠΙ. ΛΟΥΙΟΛΛ. Pergami Myſiae, et Smyrnae Ioniae, ſub Caligula.

ΕΠΙ. Λ. ΜΙΝΔΙΟΥ. ΠΟΛΛΙΩΝΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Bithyniae, ſub Claudio.

Γ. ΚΑΔΙΟΣ. ΡΟΥΦΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ. Nicaeae Bithyniae, ſub Claudio.

Λ. ΜΙΝΔΙΟΣ. ΒΑΛΒΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ. Nicaeae Bithyniae, ſub Claudio.

Γ. ΚΟΗΛΙΟΣ. ΒΑΛΒΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ. Nicomediae Bithyniae, ſub Claudio.

ΕΠΙ. ΦΡ. ΠΑΣΙΔΙΗΝΟΥ. ΦΙΡΜΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Nicomediae Bithyniae, ſub Claudio.

ΕΠΙ. ΦΙΡΜΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Nicomediae Bithyniae, ſub Claudio.

ΕΠΙ. ΚΟΜΙΝΙΟΥ. ΠΡΟΚΛΟΥ. ΑΝΘΥ. Cypri, ſub Claudio.

ΕΠΙ. Γ. ΣΕΡΤΩΡΙΟΥ. ΒΡΟΚΛΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ſub Claudio, in numo AE. max. mod. (Pellerin Rec. III. tab. 132. n. 5.) Vrbis nomen non additur, atque etiam hic *C. Sertorius Broclus*, verius *Proclus*, vel *Proculus* mihi ignotus.

ΕΠΙ. ΑΤΤΙΟΥ. ΛΑΚΩΝΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Nicaeae Bithyniae, ſub Nerone.

Μ. ΤΑΡΚΥΙΤΙΟΥ. ΠΡΙΣΚΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟ. Nicomediae Bithyniae, ſub Nerone.

ΕΠΙ. Μ. ΟΥΕΤΤΙΟΥ. ΝΙΓΡΟΥ. Apameae Phrygiae, ſub Nerone.

ΕΠΙ. ΜΑΡΙΟΥ. ΚΟΡΔΟΥ. Apameae Phrygiae, ſub Nerone.

ΑΟΥΙΟΛΑ. ΑΝΘΥΠΑΤΩ. Ephesi Ioniae, ſub Nerone.

ΟΥΟΛΑΣΕΝΝΑ. ΑΝΘΥΠΑΤΩ. Ancyrae Phrygiae, ſub Poppaea Neronis.

ΕΠΙ. ΒΩΛΑΝΟΥ. Smyrnae, ſub Veſpaſiano.

ΕΠΙ. Μ. ΜΑΙΚΙΟΥ. ΡΟΥΦΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Bithyniae, ſub Veſpaſiano, Tito, Domitiano.

ΕΠΙ. Μ. ΠΛΑΝΚΙΟΥ. ΟΥΑΡΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. in numis variarum Bithyniae urbium, ſub Veſpaſiano, · Tito, Domitiano.

ΕΠΙ. Μ. ΣΥΙΛΛΙΟΥ. ΝΕΡΟΥΛΙΝΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Smyrnae Ioniae, ſub Veſpaſiano.

ΑΝΘΥ. ΙΤΑΛΙΚΩ. Smyrnae Ioniae, ſub Veſpaſiano.

ΑΝΘΥ. ΕΠΡΙΩ. ΜΑΡΚΕΛΛΩ. Γ. Cymes Aeolidis, ſub Veſpaſiano.

ΕΠΙ. ΠΛΑΝΚΙΟΥ. ΟΥΑΡΟΥ. Apameae Phrygiae, ſub Veſpaſiano.

ΕΠΙ. Μ. ΣΟΥΛΠΙΚΙΟΥ. ΠΡΟΚΛΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤ. Nicomediae Bithyniae, ſub Tito.

ΕΠΙ. ΦΛΟΡΟΥ. ΑΝΘΥ. Smyrnae Ioniae, ſub Iulia Titi F.

ЄΠΙ. ΑΝΘΥ. ΚΑΙCЄΝΝΙΟΥ. ΠΑΙΤΟΥ. Epheſi et Smyrnae Ioniae, ſub Domitiano.

ΑΝΘΥ. Μ. ΤΙΒ. ΠΑΝCΑ. Epheſi Ioniae, ſub Domitia Domitiani.

ΦΟΥΣΚΩ. ΑΝΘΥ. Smyrnae Ioniae, ſub Trajano.

ΑΝΘΥ. ΦΡΟΝΤЄΙΝΟΥ. Smyrnae Ioniae, ſub Trajano.

ΑΝΘΥΠΑΤΩ. ΨЄΡΟΚΙ. Hierocaeſareae Lydiae, ſub Trajano.

ΕΠΙ. Β. ΤΟΥΛΛΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Sardium Lydiae, ſub Trajano.

ЄΠΙ. ΑΝΘ. CЄΚΟΥΝ. Attaeae Phrygiae, ſub Trajano.

ЄΠΙ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ΑΠΡΟΝΙΑΝΟΥ. Smyrnae Ioniae, ſub Antonio Pio.

Q. TERENTIO. CVLLEONE. PROCOS. III. incertum ubi, in Aeneo I. Vide numos gentis Terentiae.

II. *Legati*, *Legati pro praetore*.

Stante republica.

C. FLAV. HEMIC. LEG. PROPR. in denariis gentis Flaviae.

M. POBLICI. LEG. PROP. in denariis Pompeji M.

EPPIVS. LEG. in denariis Metelli Scipionis.

P. CRASSVS. IVNI. LEG. PROPR. in denariis Metelli Scipionis.

COSTA. LEG. in denariis M. Bruti.

M. SERVILIVS. LEG. in denariis M. Bruti et C. Caſsii.

M. AQVINVS. LEG. in denariis C. Caſsii.

Q. PAQVIVS. RVF. LEG. in aeneo M. Antonii, et forte Viennae Galliae cuſo, quam vide.

Sub Auguſtis.

P. CARISIVS. LEG. vel: LEG. PROPR. vel: LEG. AVGVSTI. ſub Auguſto, in denariis.

ΕΠΙ. ΟΥΑΡΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Auguſto.

ΕΠΙ. ΣΑΤΟΡΝΙΝΟΥ. ΟΥΟΛΟ. Antiochiae Syriae, ſub Auguſto.

C. LIVIN. GALLVS. PROPR. Hadrumeti Byzacenes, ſub Auguſto.

ΕΠΙ. ΣΙΛΑΝΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Auguſto et Tiberio.

PERM. SILANI. Beryti Phoeniciae, ſub Auguſto et Tiberio.

ΕΠΙ. ΦΛΑΚΚΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Trajano.

ΕΠΙ. ΠΕΤΡΩΝΙΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Claudio.

ΕΠΙ. ΚΑΣΣΙΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Claudio.

ΕΠΙ. ΚΟΥΑΔΡΑΤΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Nerone.

ΕΠΙ. ΚΕΣΤΙΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Nerone.

ΕΠΙ. ΜΟΥΚΙΑΝΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Galba et Othone.

ΕΠΙ. ΤΡΑΙΑΝΟΥ. Antiochiae Syriae, ſub Tito.

ЄΠΙ. ΙΟΥ. ΚЄΛΙC. ΠΡЄCϐευτȣ, in numo Perinthi Thraciae, ſub Trajano.

ЄΠ. ЄΙΤΙ. ΡΟΥΦΟΥ. ΠΡЄCϐευτȣ ΚΑΙ. ΑΝΤΙϛρατηγȣ ΤΟΥ. CЄΒαϛȣ, in numis Bizyae Thraciae, ſub Hadriano.

ЄΠΙ. ΑΝΤ. ΖΗΝΩΝΟC. ΠΡεσϐευτȣ CЄΒαϛȣ ΑΝΤωνινȣ, in numis Philippopolis et Perinthi Thraciae, ſub Ant. Pio.

ΕΠΙ. Μ. ΝΕΡΑ. ΠΑΝΣΑ. ΠΡΕΣΒΕΥΤΟΥ. in numis Galatiae et Cappadociae, ſub Tito.

ΕΠΙ. ΤΙΤ. ΠΟΜΠΩΝΙΟΥ. ΒΑΣΣΟΥ. ΠΡΕΣΒΕΥΤΟΥ. vel: ΠΡΕΣΒΕΤ. ΑΝΤΙΣΤΡ. in numis Galatiae et Cappadociae, ſub Domitiano, Nerva, Trajano.

Hos Neratii Panſae et Pomponii Baſſi numos omnes collectos deſcriptosque vide in moneta Caeſareae Cappadociae.

III. *Praeſides, in numis* ΗΓΕΜΟΝΕΣ.

ΗΓΕΜ. ΑΠ. ΚΛ. ΜΑΡΤΙΑΛΟΥ. Anchiali Thraciae, ſub Domitiano. Videtur dubitari poſſe, utrum in hoc numo ſit caput Domitiani, et non potius L. Veri. Vide prolegomena ad numos Thraciae.

ΗΓЄ. CΤ. ΒΑΡΒΑΡΟΥ. ibidem, ſub Severo.

ΗΓЄ. ΠΟΜ. ΟΥЄΠЄΙCΚΟΥ. Bizyae Thraciae, ſub Antonino Pio.

ΗΓЄ. Μ. ΠΟΝΤΙΟΥ. CΑΒЄΙΝΟΥ. Hadrianopolis Thraciae. Alia praeſidum nomina inde a M. Aurelio usque ad Caracallam vide in moneta hujus urbis.

ΗΓȣΜευȣ ΤЄΡЄΒЄΝΤΙΝΟΥ. Marcianopolis Moeſiae inferioris, ſub Caracalla et Alexandro Severo.

ΗΓЄ. Μ. ΠΟΜΠΗΙΟΥ. ΟΥΟΠЄΙCΚΟΥ. Pautaliae Thraciae. Nomina alia ab Antonino Pio usque ad Plautillam vide in moneta hujus urbis.

ΗΓЄ. ΙΟΥ. ΚΟΜΜΟΔΟΥ. etc. Perinthi Thraciae, ſub Ant. Pio, et ſeq.

ΗΓЄ. ΠΟΜ. ΟΥΟΠЄΙCΚΟΥ. Philippopolis Thraciae, ſub Ant. Pio, aliique ſub ſequentibus usque ad Domnam.

ΗΓЄ. ΠΟΜΠ. ΟΥΟΠЄΙCΚΟΥ. Plotinopolis Thraciae, ſub Ant. Pio.

ΗΓЄ. ΚΛ. ΑΠΠΙΟΥ. ΜΑΡΤΙΑΛΟΥ. Serdicae Thraciae, ſub L. Vero, aliisque. Vide monetam hujus urbis.

ΗΓЄ. ΙΟΥ. ΚΟΡΔΟΛΟΥ. Topiri Thraciae, ſub. Ant. Pio.

ΗΓ. ΑΚΙΛΙΟΥ. etc. Trajanopolis Thraciae, ſub Severo et ſeq.

Sintne magiſtratus Marcianopolis et Nicopolis Moeſiae numis inſcripti ἡγεμο-

νες putandi, non ſatis liquet. Vide numos hujus Nicopolis.

* * *

Enumeratis his, qui vario nomine provincias rexere, Romanorum magiſtratibus, jam quae ad eorum explicatum ſpectant, perſequemur. Procedunt ordine

PROCONSVLES et PROPRAETORES. Pulſis regibus Romanae reipublicae praefuere conſules duo, praetores totidem, quorum unus dictus praetor urbanus, alter peregrinus, quod hic inter peregrinos, ille inter cives jus diceret. Captis ſubinde primum Sicilia, deinde Sardinia additi duo, atque iterum duo alii, Hiſpania citeriore et ulteriore in poteſtatem Romanorum redactis. Varie ſerius auctus praetorum numerus, quae quidem minutim commemorare huc non pertinet. Atque haec fuit origo magiſtratuum Romanorum pro praetore in provincias miſsorum.

Proconſulum multiplex fuit ratio, quam ſtrictim a prima eorum origine expendemus. I. quando conſuli bellis diſtricto exeunte magiſtratus tempore prorogatum fuit imperium. Ejus primum exemplum anno V. C. 427. in Q. Publicio Philone, quem bello Samnitum Graecorumque occupatum inde avocare nequaquam e rep. viſum. Quocirca decretum in urbe: *ut pro conſule rem gereret, quoad debellatum cum Graecis eſset.* a) Lapis Capitolinus: *Q. Publilius. Q. F. Q. N. Philo. Primus. Pro. Cos De. Samnitibus. Palaeopolitanis.* Quo modo ſubinde frequenter prorogata fuere imperia, quod vulgo notum. II. Proconſul aliquoties extra ordinem creatus, etiam qui prius conſul non fuiſset. Sic flagrante bello Punico II. P. Scipio privatus, annos natus XXIV., ſerius Pompejus M. privatus quoque contra Sertorium pro Conſule cum imperio in Hiſpaniam miſsi ſunt. III. Proconſules, quae ordinaria fuit ratio, fuere, qui poſt obitum conſulatum, vel etiam tantum praeturam ad regendam provinciam cum imperio et jurisdictione ſunt deſignati. IV. Proconſul extraordinarius, qualis fuit Cn. Pompejus, qui ferente legem A. Gabinio bello cum piratis gerendo fuit praefectus, ſic *ut eſſet imperium aequum in omnibus provinciis cum proconſulibus usque L. miliarium a mari; quo ſenatus conſulto paene totus terrarum orbis uni viro deferebatur. Sed tamen idem hoc ante biennium in M. Antonii praetura decretum erat.* b) Fuit hic proconſulatus imago illius, qualem ſubinde Tiberius Germanico, Nero Corbuloni in provincias Orientis ampla cum poteſtate conceſsit.

Lege ordinaria, qui ex conſulatu provinciam ſortiti ſunt, ſtante republica dicti *proconſules*, qui ex praetura, *praetores* vel *propraetores*, fuitque adeo proconſulis dignitas auctoritasque major, quam propraetoris, quod quidem ex duplice Catonis Vticenſis facto eluceſcit, cui cum poſt Pompeji ad Pharſalum cladem imperium in Corcyra deferretur, illud Ciceroni ceſsit, ὡς ὑπατικῳ ϛρατηγικος, *ut conſulari praetorius.* Rurſum paullo poſt cum eſsent, qui ei imperium in Africa decernerent, negavit

a) Liv. L. VIII. c. 23. 26. b) Velleius L. II. c 31.

ſe legibus adverſaturum, ȣδε ἑαυτον ἀντιςρατηγον ὀντα παροντος ἀνϑυπατȣ προσταξειν, *neque ſe, qui propraetor eſset, praeſente proconſule* (Scipione Metello) *imperaturum.* Haec Plutarchus: [a]) Atqui Cicero conſul, et aliquot poſt annis provinciam Ciliciam pro conſule rexit, Scipio conſul et mox proconſul Syriae, ipſe Cato conſul nunquam fuit, ac propterea cum miſsus eſset in Cyprum, eam non pro conſule, ſed pro praetore adminiſtravit. Secundum quod eleganter Cicero: [b]) *Sunt omnes ſine macula, ſunt aeque boni viri atque integri, ſed ſervari neceſse eſt gradum. Cedat Conſulari generi praetorium, nec contendat cum praetorio equeſter locus.*

Factum tamen non raro, ut quis ex praetura Romae obita in provinciam pro conſule mitteretur. Cicero de Gellio: [c]) *cum pro conſule ex praetura in Graeciam veniſset.* Eodem modo Statium Murcum, quem V. C. 710. a I. Caeſare miſsum ad regendam Syriam Vellejus appellat virum praetorium, [d]) Cicero proconſulem dixit. [e]) Ejus cauſa haud dubie fuit, quod ſaepe ſtatus provinciarum ampliorem poteſtatem, quam quae vulgo praetori tributa fuit, exigeret. Ejus luculentum exemplum ſuppeditat Appianus, qui cum narraſset, [f]) in Syriam a Pompeio nuper occupatam miſsos Marcium Philippum, deinde Lentulum Marcellinum, ambos praetorios, utrumque vero ſaepe conflictatum cum Arabibus ex vicino infeſtantibus, addit: και τȣδε χαριν ἐς το ἐπειτα ἐγενοντο Συριας ςρατηγοι των τα ἐπωνυμα ἀρξαντων ἐν ἀςει, ἱνα ἐχοιεν ἐξȣσιαν καταλογȣ τε ςρατειας και πολεμȣ, ὁια ὑπατοι. *Cujus cauſa factum, ut deinceps in Syriam mitterentur rectores ex eorum numero, qui conſulatu in urbe functi ſunt, quo pacto poſsent conſulari poteſtate agere delectus, bellumque gerere.* Aliud illuſtre exemplum adfert Plutarchus. [g]) Orto in Hiſpania bello eo tempore, quo conſules bello Antiochi M. intenti fuere, miſsus eſt in Hiſpaniam L. Aemilius Paullus praetor, non cum ſex ſecuribus, quot praetores habere ſolent, ſed additis ſex aliis, quo facto ejus praetura auctoritatem accepit conſularem. Ergo ſi quis praetorius in provinciam hoſtibus infeſtam miſsus eſt, addita fuit extra ordinem poteſtas, aut verius imperium proconſulare, ut ad res cum hoſte gerendas magis eſset expeditus. Sed iſtud in populari Romae regimine valuit, nam poſt factam ab Auguſto diviſionem, de qua infra, etiam proconſulibus habendi delectus et belli gerendi poteſtas adempta fuit.

Quantumvis interim hoc proconſulum praetorumque diſcrimen ſatis videatur expeditum, tamen eorum in veterum monumentis valde confuſam habemus rationem, cum unum eundemque hominem jam proconſulem, jam praetorem non raro appellent. De ſtatu Romae liberae nunc loquor; alia enim ratio ſub Roma imperante. Sic Suetonius Quintum Ciceronis fratrem dixit *parum ſecunda fama proconſulatum Aſiae adminiſtraſse*, [h]) cum tamen hic Quintus fuerit praetorius, eumque frater

a) In Catone min p. 786. 787. b) pro Plancio c. 6. c) de Legib. L. I. c. 20. d) L. II. c. 69. e) Philipp. XI. f) Syriac. c. 51. g) in Aem. Paullo p. m. 256. h) in Aug. c. 3.

Marcus ipse praetorem Asiae appellet. [a]) A. Allienum denarii vocant proconsulem Siciliae, tum et Cicero in epistolis ad eum datis, at Hirtius jam praetorem Siciliae, [b]) jam proconsulem. [c]) C. Clodius Pulcher in cistophoris dicitur proconsul Asiae, qui tamen praetor fuit, ut ex Cicerone docet Pighius. [d]) Iunium, quem I. Caesar praedonum maritimorum causa adiit, proconsulem Asiae vocat Velleius, [e]) at eum rectius Plutarchus praetorem, ϛρατηγον. [f]) Magis mirum, eundem hominem ab eodem auctore Livio jam praetorem, jam propraetorem, jam proconsulem dici, cujus plura exempla congessit Dukerus, [g]) qui et addit, a se observatum, eos, qui Hispaniis praeerant, saepius proconsules a Livio appellari, quam qui alias provincias habebant.

Praetoribus in provinciam missis additi sunt lictores sex cum suis singuli fascibus et securibus, ex qua causa a scriptoribus Graecis velut proprio quodam nomine ἑξαπελεκεις, *sex secures habentes*, dicti sunt, et quae eos peristasis a praetoribus urbanis discrevit, quibus sex fasces praeferri soliti sunt, sed sine securibus, quales fingi videmus in denariis Livineii Reguli, quae omnia late et erudite exposita vide apud illustrem Spanhemium. [h]) Si quando consulari potestate missi sunt, additi fuere sex alii fasces, cujus exemplum mox e Plutarcho vidimus. Valuit haec ratio stante republica, quin usque ad

Annum V. C. 727., quo anno Augustus, obtentu, nolle se provinciis omnibus imperare, aliarum regimen sibi, aliarum senatui populoque R. addixit, cujus celebratae divisionis hae fuere leges:

I. Provincias pacatiores minusque hostibus expositas senatui restituit; quae propter potentiam plus periculi ostenderent, aut hostium incursionibus magis paterent, sibi retinuit. Quo factum, ut legionum robore per suas provincias distributo ipse solus imperium teneret, senatum inermem et imbellem efficeret. Haec Dio, [i]) Strabo, [k]) et strictim Suetonius. [l]) Quae tum factae fuerint provinciae Augusti, quae senatus, Dio et Strabo iisdem locis enumerant, et vide de his amplius Sigonium de antiquo jure Italiae, et Panvinii Imperium Rom. in Thesauro Graevii Tom. II.

II. Augustus tum provincias duas consulares fecit, Asiam et Africam, decem item praetorias, utrasque senatui permissas. [m]) Eo senatus consules et praetores miserat, quanquam et haec diverse solebant dividi, prout usus postulaverat. [n]) Clarius Dio: [o]) Senatui vero et speciatim iis, qui consulatu functi sunt, Africam et Asiam, praetura functis reliquas omnes provincias adscripsit.

III. Nomina consulum et praetorum Italiae reservavit. Qui provincias extra hanc sitas regerent, tanquam pro

---

a) ad Q. fratr. L. I. ep. 1. c. 7. b) bell. Afr. c. 2. c) ibid c. 34. d) Ann. Rom. ad ann. 699. e) L. II. c. 42. f) in Jul. Caes. g) Ad L. XXXIX. c. 29. in nota 4. h) T. II. p. 105. seq. i) L. LIII. §. 12. k) L. XVII. fine. l) in Aug. c. 47. m) Strabo l. c. Dio L. LIII. §. 14. n) Strabo l. c. o) l. c.

his magistratus gererent, *proconsules* et *propraetores* appellavit. [a])

IV. Proconsules dici voluit non modo duos illos, qui consules fuissent, sed etiam alios, qui praeturam modo vel gessissent, vel inter praetorios etiam relati tantum fuissent. [b])

V. In provinciis suis Augustus constituit rectores, quos vocavit legatos suos et *ἀντιστρατηγους*, *propraetores*, etiam eos, qui consulatu functi erant. Nam cum nomina praetoris et consulis diu ante in rep. valerent, praetoris nomine, (στρατηγου) quippe bellis ab antiquis temporibus conveniente, suis praefectos provinciis insignivit, propraetores appellans, consulum appellatione reliquos, ut paci propinquiores affecit, proconsules vocans. [c])

VI. Augustus in senatus provincias magistratus annuos mitti voluit, eosque sorte lectos, neque gladio accinctos, neque habitu militari utentes, jussitque iis apparere lictores sex, nempe quot habere praetoribus in urbe permissum fuit; quanquam qui provincias Asiam et Africam rexerunt, quoniam, ut diximus, non nomine tantum fuere proconsules, sed re, quippe consulatu functi, verisimile est, apparuisse lictores XII., quot nempe in urbis consulatu habuere, de quo lege disputantem Spanhemium. [d]) At legatis pro praetore, sive qui in suas provincias mitterentur, hoc tribuit, ut ultra annum essent cum imperio, quousque sibi placuisset, et veste militari uterentur, et haberent in comitatu lictores item sex. Haec omnia Dio. [e]) Interim etsi ex decreto Augusti annuum fuit in populi provinciis regimen proconsulum, ut mox ex Dione ostendimus, et confirmatur a Tacito, qui annuum hunc magistratum opponit diuturnitati officii legati Caesaris, [f]) tamen saepe proconsulibus quoque prorogatum fuisse imperium, vel ex numis discimus. Vidimus supra in catalogo: L. APRONI. PROCOS. III. item: C. VIBIO. MARSO. PR. COS. vel simpliciter, vel addito in aliis II. vel III. item ΑΝΘΥ. ΕΠΡΙΩ. ΜΑΡΚΕΛΛΩ. Γ., quo sane aliud indicari non potest, quam in II. et III. annum proconsulatu functos. Forte et idem significat ΠΟΥΠΙΟϹ. ΑΝΤΙϹΤΡΑ. L. A. in numis Cyrenaicae.)

VII. Quae regiones post hanc divisionem imperio accesserunt, ut Galatia, Cappadocia, Thracia, Lycia, aliaeque, Caesarum provinciae factae sunt. Constare istud ex Dione tradit Spanhemius, [g]) verum ex eo loco, quem citat, non videtur posse erui. Interim satis istud docent marmora, quae Caesarum legatos iis impositos passim offerunt.

Atque haec fuit ratio provinciarum constituta ab Augusto, et quae deinceps usque ad imperii prolapsionem duravit, quod luculentis exemplis comprobat Spanhemius, [h]) quibus addo marmor Gruteri omnia continens inferioris aevi indicia, positumque *L. Aradio. Val. Proculo. V. C. - - - legato. pro. praetore. provinciae. Numidiae. praesidi. provinciae. Byzacenae. consulari. provinciae.*

---

a) Dio L. LIII. §. 13. b) Dio L. LIII. §. 13. c) Dio L. LIII. §. 13. d) T. II. p. 116. seq. e) L. LIII. 13. f) Hist. IV. 48. g) T. II. p. 588. et 597. h) T. II. p. 588.

Europae. et. Thraciae. consulari. provinciae. Siciliae. - - - *proconsuli. provinciae. Africae. vice sacra. judicanti. eidemque. judicio. sacro. per. provincias. proconsularem. et. Numidiam. Byzacium. ac. Tripolim. itemque. Mauretaniam. Sitifensem. et Caesariensem. etc:* Factum tamen, ut ad imperatorum arbitrium ordo constitutus frequenter immutaretur, quod diserte testatur Dio, [a]) provinciae plures subjicerentur unius imperio, uni in partes plures sectae plures imponerentur rectores, cujus quidem exempla passim offerunt scriptores ac marmora, et aliquod ipsi dabimus infra. Vnicum hoc loco liceat apponere, quod de Tiberio refert Tacitus: [b]) *Macedoniam et Achaiam onera deprecantes, levari in praesens proconsulari imperio, tradique Caesari placuit*, id est: ex praetoriis, sive proconsularibus populi fieri provincias Augusti. Quo ex Taciti testimonio discimus praeterea, has posteriores mitius, quam proconsulares populi habitas. In quo constiterit gravius istud earum onus, negotium sibi facessere candide professus est Lipsius. Explicare conatus est Spanhemius, [c]) an aeque satisfecerit, dubitem. Provinciam Augustis attributam palam eloquuntur numi Trajani obvii, inscripti: DACIA. AVGVSTI. PROVINCIA.

* * *

Ad LEGATOS, quos continet catalogus alter, accedimus. Huc tamen non pertinent legati ad externas nationes sive honoris causa, sive ut mandata perferrent, missi, neque, qui saepe ab historicis, vel in marmoribus memorantur, legati legionum, quia nulla utrorumque in numis habetur mentio. Hic ergo tantum agitur de legatis provincialibus.

Majoribus magistratibus, ut imperatoribus, proconsulibus, praetoribus in provinciam profectis libera adhuc Roma additi ex S. C. legati, ut diserte testatur Cicero, [d]) aut si sibi quos legaverant, a senatu adprobati, nimirum, ut *horum opera consilioque uterentur peregre magistratus,* ut inquit Varro. [e]) Eos Cicero vocat *nuncios pacis ac belli*, *curatores*, *interpretes*, *bellici consilii auctores*, *ministros muneris provincialis.* [f]) Hujus generis fuit celebrata olim legatio Scipionis Africani senioris, cum is se fratri Lucio consuli ad bellun Antiochi M. profecto legatum sponte, et adprobante senatu adderet. Alius est illustris locus apud Caesarem, discrimen imperatorem inter et legatum statuens: [g]) *aliae enim sunt legati partes atque imperatoris; alter omnia agere ad praescriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet.* Atque hujus rationis sunt ii, qui in numis supra descriptis, et stante quidem adhuc republica, dicuntur aut simpliciter LEG*ati*., aut LEG*ati* PRO. PR*aetore*.

Facta ab Augusto V. C. 727. provinciarum divisione duplicis generis habemus legatos, I. illos, qui summis magistratibus in provincias sive populi, sive Augustorum profectis eo modo, quo stante rep. factum diximus, consilii et vicariae operae causa praeter

a) L. LIII. §. 12. b) Annal. I. 76. c) T. II. p. 590. d) in Vatin. c. 15. e) L. IV. de L. L. f) l. c. g) de bell. civ. L. III. c. 51.

quaeſtorem additi fuere. Eos Dio *παρεδρευοντας*, *aſseſsores*, appellari mavult, quam *πρεσϐευτας*, *legatos*, quo eos nomine vulgo vocabant Graeci. [a]) Sic et idem infra repetit, [b]) mortuo V. C. 759. Achaiae praefecto, provinciae regimen diviſum fuiſse inter quaeſtorem et asſeſsorem, quem, ut continuo addit, *legatum* Graece vocamus. Strabo cum narraſset, Hiſpaniam Baeticam fuiſse attributam populo, Luſitanicam et Tarraconenſem Auguſto, addit, in Baeticam mitti praetorem cum quaeſtore et legato, (*ϛρατηγος ἐχων ταμιαν τε και πρεσϐευτην*) in Luſitanicam pro Auguſto praetorium, ſub quo eſset legatus, (*ϛρατηγικος ἐχων συν αὐτῳ πρεσϐευτην*) in Tarraconenſem conſularem praefectum cum tribus legatis. (*ὑπο τῳ ὑπατικῳ ἡγεμονι ἐχοντι πρεσϐευτας τρεις.*) [c]) At enim certum eſt contra Dionem, minores hos magiſtratus non a Graecis modo, ſed et Latinis legatos fuiſse dictos, atque iſtud tanto magis verum, quod aſseſsorum nulla forte in marmoribus ſit mentio, at perfrequens minorum id genus legatorum tam in provinciis Caeſarum, quam populi. Sic dicitur Domitius Afer *Legatus Ejusdem. Provinciae.* (Africae) *Tulli. Fratris. ſui.* [d]) Alibi: Q. Caecilius *Leg. C. Sereni. Procos. Galliae. Transalpinae.* [e]) Alibi: *Legatus. Provinciae. Africae. Eodem. Tempore. Vice. Proconſulis.* [f]) A Plinio juniore proditur Hoſtilius Firminus legatus Marii Priſci proconſulis Africae, [g]) a Tacito Tarquitius Priscus legatus Tauri Africam imperio proconſulari regentis. [h]) Amplius iſtud patet ex marmoribus, in quibus varia unius ejusdemque viri munia vario tempore obita memorantur. Sic C. Oppius in eodem lapide dicitur: *Legatus provinciae Baeticae*, et *Proconſul prov. Baeticae.* [i]) L. Fabius Cilo in eodem marmore dicitur *Procos. itemque Leg. prov. Narbonens.* [k]) perinde ac Quadratus in eadem epigrammatis ſerie fertur *ἀνθυπατος Ασιας* et *πρεσϐευτης Ασιας.* [l]) Atque in hoc ſenſu fere conſtanter in marmoribus accipiendum puto vocabulum LEGATVS abſolute poſitum, cujus frequentia in iis exſtant exempla; nam cum intelligendus eſt legatus, ſummus in Caeſarum provinciis magiſtratus, vix tum deeſse ſolet vocabulum AVGVSTI. vel PROPR., quod quidem aliter ſe habet in numis, et ſcriptoribus, ubi utrumque ſaepe ſupprimitur.

Alterum legatorum genus fuere ii, qui in Caeſarum provincias ſumma cum poteſtate miſsi ſunt. Hi in numis vel vocantur ſimpliciter LEG*ati*, vel LEG. AVGVSTI. vel LEG. PROPR., ut ex adductis in catalogo P. Cariſii denariis vidimus. Hiſtorici ſaepe ſolo legati nomine legatos Caeſarum deſignant, cujus exempla, quod obvia ſunt apud Tacitum, recitare non lubet. Eandem poteſtatem notat LEGATVS apud Gruterum, [m]) item: LEGATVS. PRAETORIVS. Sic de Hadriano Spartianus: *Legatus poſtea praetorius in Pannoniam inferiorem miſsus.* Eodem modo marmora: *Legato. Praetorio. Provinciae.*

a) L. LIII. §. 14. b) L. LV. §. 27. c) L. III. p. m. 253. d) Grut. p. 403. 1. e) Grut. p. 9. 1. f) Grut. p. 381. 3. g) L. II. ep. 11. h) Ann. XII. 59. i) Grut. p. 446. 4. k) Marini iſcrip. Alb. p. 51. l) Murat p. 317. 1. m) p. 414. 5.

Asiae. vel: *Siciliae*, vel: *Africae*. [a]) etiam praetoricio. [b]) CONSVLARIS. LEGATVS, vel etiam tantum CONSVLARIS. Haec quoque hujus magistratus nomina fuere. Serius nempe factum, ut *consulares* dicerentur provinciae Augusti, *proconsulares* provinciae senatus, ut post alios observavit Spanhemius. [c]) Suetonius de Tiberio: [d]) *Hispaniam et Syriam per aliquot annos consularibus legatis habuit*. Tacitus: [e]) *Inferioris Germaniae legiones diutius sine consulari fuere*, et similiter Suetonius: [f]) *Vespasianus Cappadociae propter assiduos barbarorum incursus legiones addidit, consularemque rectorem imposuit pro equite Romano*. In epigrammate vetere: [g]) *Leg. Consulari. provinc. Germ. Superioris, item Syriae*. Latinos imitati sunt Graeci. Sic in citato supra catalogo Caesarum rectores vel vocantur simpliciter ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ. *legati*, vel ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. *legati Augusti*, vel ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ. ΚΑΙ. ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΙ. ΤΟΥ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. *legati et pro praetore Augusti*. Illustre est marmor apud Muratorium, [h]) quod Quadratum variarum per vices Augusti provinciatum praesidem laudat, nempe. Πρεσβευτην Σεβαστον ἐπαρχιας Καππαδοκιας. Πρεσβευτην Σεβαστον και στρατηγον Λυκιας και Παμφυλιας. Πρεσβευτην και ἀντιστρατηγον Βειθυνιας. Πρεσβευτην και ἀντιστρατηγον Αυτοκρατορος Νερυας Τραιανȣ Καισαρος Σεβαστȣ Γερμανικȣ Δακικȣ ἐπαρχιας Συριας. Consularis, Graece ὑπατικος, exstat in marmore Gruteri, [i]) sed quod est inferioris aevi, in quo Asclepiodotus dicitur ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΣ. ΥΠΑΤΙΚΟΣ. ΤΗΣ. ΚΡΗΤΩΝ. ΕΠΑΡΧΙΑΣ. *clarissimus consularis provinciae Cretae*. Atque ex hac causa etiam provinciarum, quibus consulares praefuere, metropoles, ut Tyrus, Carthago, dictae fuerunt ὑπατικαι, *consulares*, ut videre est apud Spanhemium. [k])

Vnum adhuc, sed diversae naturae legatum suppeditat Africa, proconsularis populi provincia, de quo haec Tacitus: [l]) *Legio in Africa, auxiliaque tutandis imperii finibus sub divo Augusto Tiberioque principibus proconsuli parebant. Mox Cajus Caesar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens, ablatam proconsuli legionem misso in eam rem LEGATO tradidit*. Narrat jam eodem loco, initio Vespasiani proconsulem in Africa fuisse L. Pisonem, eumque a Valerio Festo tum LEGATO nefarie interemptum. Idem refert Dio, [m]) nimirum cum L. Piso (verius M. Silanus secundum Tacitum) Africam proconsularem regeret, veritus Caligula, ne is res novas moliretur, Africam in duas partes divisit, sic ut alteri exercitus et Numidas mandaret, additque, hunc morem divisae sic Africae sua adhuc aetate obtinere. Ejusdem conditionis legatus in Africa sub Neronis exitum memoratur Clodius Macer, [n]) cujus etiam numis, quos sub finem monetae Neronianae recito, legiones binae, quas ob-

a) Grut. 398. 2. — 492. 9. — 403. 1. b) Grut. p. 398. 1. c) Tom. II. p. 595. d) c. 41. e) hist. I. 9. f) in Vesp. c. 8. g) Murat. p. 691. 7. h) p. 317. 1. i) p. 1094. 4. k) Tom. II. p. 610. seq. l) Hist. IV. 48. m) L. LIX. § 20. n) Suet. in Galba c. 11. Tacit. Hist. IV. 49.

tinuit, inſcriptae leguntur. Ad haec obſervo, hos Caeſarum in Africa legatos a legatis proconſulum eo etiam distinctos, quod hi una cum ſuis proconſulibus e provincia deceſſerunt, [a]) at illos diutius in Africa reſtitiſſe. [b]) Quae fuerit reliqua diviſi hujus in Africa proconſulem inter et Auguſtorum legatos regiminis ratio, et an hi quoque dicti legati pro praetore ad morem aliorum in Caeſaris provincias miſſorum, equidem ignoro. Iſtud certum, Clodium Macrum, de quo mox mihi ſermo fuit, in nonnullis numis, ſed quos plerique ſpurios cenſent, PROPR*aetorem* AFRICAE dici, atque eundem titulum praefert is, qui teſte marmore Muratorii [c]) MISSVS. EST. AB. IMP. VESPASIANO. AVG. LEGATVS. PRO. PRAETORE. AD. EXERCITVM. QVI. EST. IN. AFRICA. ac praeterea in marmoribus copioſi occurrunt legati propraetores provinciae Africae etſi proconſularis, quos adeo pronum eſt ſuſpicari, fuiſſe dictos modo legatos Auguſti proconſulibus oppoſitos, quo de argumento mox iterum agemus.

Dixi ſupra, tempore Romae liberae, quo provincias conſtat diviſas fuiſſe in conſulares et praetorias, tamen in enunciandis earum rectoribus ſaepenumero fuiſſe variatum, ſic ut perinde non raro haberetur, idem magiſtratus an proconſul, an propraetor diceretur. Major titulorum perturbatio, ex quo Auguſtus imperium in provincias ſuas et ſenatus fecuit, quam ut explicatius oſtendam, neceſſe eſt, veram harum appellationum naturam ex Auguſti mente enucleatius proponere.

PROCONSVL. Sic proprie dicti praeſides Aſiae et Africae, quia in has miſsi fuere viri proconſulares, ut dictum ſupra § II. Latius, ſed tamen etiam ex mente Auguſti, ſic etiam vocati praeſides illi, qui praetorias X. populi provincias obtinebant, ut dictum § IV. et V.

PRAETOR. Sic dicti praeſides in reliquas X. praetorias populi provincias miſsi, quia nonniſi praetura functi fuere. Vide § II.

Vi utriusque hujus legis patet, perinde eſſe, utrum provinciarum populi rectores dicantur proconſules, an praetores. Sic Tacitus Granium Marcellum, Bithyniae ſub Tiberio praefectum, *praetorem* vocat, [d]) etſi Bithyniae praeſides in numis paſsim dicantur ἀνθυπατοι, *proconſules*, ut ex praefixo catalogo abunde liquet. Idem Tacitus e converſo de Petronio: [e]) *proconſul tamen Bithyniae, mox conſul.* Vtrumque jure. Praetorem dixit Tacitus, quia Bithynia fuit provincia praetoria, proconſules numi, quia, ut modo diximus, proconſulis nomen omnibus provinciarum ſenatus rectoribus permiſſum. Atque ſecundum hanc legem paſsim videre eſt cum in ſcriptoribus, tum marmoribus proconſules Achaiae, Baeticae, Cretae et Cyrenaicae, Cypri, aliarumque populi provinciarum. Ceterum ſatis laxe ſcripſit Tacitus, cum rectorem

a) Tacit. Ann. XII. 59. b) Tacit. hiſt. IV. 48. c) pag. 766. 5. d) Ann. I. 74. e) Ann. 16. c. 18.

Aſiae proconſularis appellavit praetorem. [a])

LEGATVS, vel. LEGATVS. AVGVSTI, vel: LEGATVS. PROPRAETORE, quos varios modos, quibus provinciarum Caeſaris rectores deſignantur, ſupra expoſui.

Ex his praeceptis ſuapte ſequitur, cum *proconſulem* legimus, intelligendum rectorem provinciae ſenatus populique, cum *propraetorem*, vel *legatum pro praetore*, rectorem provinciae Auguſti. At enim frequentiſsime legimus, ac praecipue in marmoribus, iis provinciis, quae ex primo Auguſti inſtituto ad ſenatum pertinuere, praefuiſſe legatos Auguſti pro praetore. Exempla non adfero, quod haec paſsim habentur apud Gruterum, Muratorium, aliosque epigrammatum compilatores, quodque magis mirum, eorum teſtimonio jam proconſules, jam rectores Auguſti ipſa habuit Africa, quae tamen inter praecipuas populi provincias fuit, atque, ut diximus, proprie proconſularis. Sic LEG. PROPR. PROVINCIAE. AFRICAE. habes apud Gruterum. [b]) Videri poſſet, his Africae legatis propraetoribus intelligendos illos legatos, quos mixto cum proconſulibus imperio miſſos ab Auguſtis in provinciam Africam ſupra ex Tacito et Dione docui, neque iſtud injuria. Verum iſtud in Aſia quoque conſtitutum, provincia ejusdem cum Africa naturae, et aeque proconſulari, nemo veterum prodidit, et tamen non minus frequenter legitur LEG. PROPR. PROVINCIAE. ASIAE. [c]) Cujus quidem diſsidii alia adferri cauſa idonea non poteſt, quam quod ſaepe Auguſti ſive libidine, ſive ex cauſis urgentibus provincias ſuas cum provinciis populi mutavere. Iſtud diſerte jam docuit Dio, et quidem jam factum ab Auguſto hujus diviſionis auctore. [d]) Tiberius Macedoniam et Achaiam, provincias antea proconſulares, fecit ſuas. [e]) Easdem populo reſtituit Claudius. [f]) Ab Hadriano Bithynia facta provincia Auguſti, et pro hac populo data Pamphylia. [g]) M. Antoninus provincias ex proconſularibus conſulares, aut ex conſularibus proconſulares aut praetorias pro belli neceſsitate fecit. [h]) Quapropter nequaquam mirum, ut provinciarum formam, ſic et rectorum ſtatum vario tempore fuiſſe varium. In aliquot marmoribus memorantur *Prolegati* provinciarum, quos veriſimile eſt fuiſſe legatos vicarios et ad tempus ſuffectos.

Ceterum univerſa haec cauſa quanto magis eſt impedita et undique confuſa, tanto fuit diligentius adcuratiusque tractanda. Neque tamen et ſic omnes poſſunt difficultates enucleari, quae non raro variarum id genus appellationum explicationem impediunt. Satis ſibi beata noſtra videtur ars, ſi, quemadmodum medicina, in commune conſulit, malis immedicabilibus ſuae fortunae relictis.

* * *

Agmen claudunt PRAESIDES, Grae-

a) Ann. IV. 15. b) pag. 427. 9. — 390. 2. — 471. 6. — 498. 5. — 398. 2. — 403. 1. c) Gruter pag. 442. 2. — 390. 2. — 471. 6. d) L. LIII. § 12. e) Tacit. Ann. I. 76. f) Suet. in Claud. c. 25. g) Dio L. LXIX. 14. h) Capitolin in M. Antonin

cis ΗΓΕΜΟΝΕΣ. De hoc nomine haec Macer: [a]) *Praefidis nomen generale eft, eoque et proconfules, et legati Caefaris, et omnes provincias regentes, licet fenatores fint, PRAESIDES appellantur.* Atque in hoc haud dubie fenfu Moefiae rector a Trajano dicitur *praefes.* [b]) Necefle non puto, orationem hanc exemplis a Latinis fcriptoribus petitis confirmare. Vt Latinorum praefes nomen fuit generale, fic et Graecorum ἡγεμων; nam nullus fuit majoris imperii magiftratus, quem illi non ἡγεμονα dixiffent, ut proconfulem Afiae pafsim Ariftides, et Iofephus, [c]) Achaiae Paufanias, [d]) Ciliciae marmor Tarfenfe apud Paulum Lucas, [e]) ΤΟΥ. ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ. ΗΓΟΥΜЄΝΟΥ. ΗΜΩΝ. Marmor Ancyranum laudat ΙΟΥΛΙΟΝ. ΣΑΤΟΡΝΕΙΝΟΝ. ΤΟΝ. ΗΓΕΜΟΝΑ. [f]) Narrat Polybius, [g]) Romanos copiis adverfus Hannibalem egrefsis praefecifle ἑξαπελεκυν ἡγεμονα, *fex fecurium ducem*, quo nomine intelligendum praetorem fupra diximus. Quid quod Strabo Auguftum ipfum vocat ἡγεμονα των Ρωμαιων. [h]) Iure ergo fcribi potuit ΝЄΡΩΝΟC.ΚΛΑΥΔΙΟΥ. ΗΓЄΜΟΝΙΑ, *Neronis Claudii principatus* in numo Perperenes Myfiae, quem ex mufeo fuo edidit Harduinus, (num. ill. fub. *Perperene.*) et reftituit Morellius. [i]) Apud S. Lucam [k]) idem ἡγεμονος nomen tribuitur tam Tiberio Augufto, quam Pontio Pilato procuratori Iudaeae. Εν ἑτει δε πεντεκαιδεκατῳ της ἡγεμονιας Τιβεριυ Καισαρος, ἡγεμονευοντος Ποντιυ Πιλατυ της Ιυδαιας κ. τ. λ.

Hactenus extra Thraciam, et faltem Moefiam inferiorem numus confpectus non eft, qui fuum provinciae rectorem ἡγεμονα diceret. Novi, vulgatum ab Harduino Clazomenarum numum cum capite Claudii et epigraphe: ΕΠΙ. ΗΓΕΜΟΝΟΣ. ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ, fed miror, hoc loco, quod facere femper alias folitus eft, neglectam mufei mentionem tam rarum numisma fervantis, ac praeterea illud neque a Vaillantio, neque alio quoquam citari. Quanquam etfi talis effet epigraphe, qualis praetenditur, iftud fententiae meae non adverfaretur, quia tum Afclepiades, per ipfum hoc nomen plane Graecum et nullatenus Romanum, privatum Clazomenarum magiftratum indicaret, mihi autem de magiftratu Romano fermo fit. Fuere, qui in numo Communis Ioniae legerent ΗΓεμονος. ΚΛ. ΦΡΟΝΤΟΝΟC., fed quam lectionem impugnavi in prolegomenis ad numos Ioniae.

Infcriptos harum regionum numis ἡγεμονας fuiffe praefectos Romanos, qui toti provinciae praefuere, non vero privatos urbium magiftratus, eo primum arguimus, quod haec nomina conftanter funt gentium Romanarum, deinde quod idem praefes, et eodem quidem tempore legitur in numis variarum Thraciae urbium. Sic Pompejum Vopifcum memorant numi Bizyae, Hadrianopolis, Pautaliae, Philippopolis, Plotinopolis, omnes cum capite Antonini Pii.

---

a) L. I. ff. de offic. praefid. b) Plin. jun. L. X. epift. 53. c) bell. Iud. L. II. c. 16. d) L. VII. c. 16. e) Voyage T. I. p. 323. f) Tournefort. g) Hift. L. II. c. 24. h) L. III. p. m. 253. i) Specim. tab. XXI. k) c. 3. v. 1.

Alia exempla dabunt inſpecti ipſarum urbium numi.

Conſtituto igitur, ἡγεμονας fuiſſe homines Romanos ad regendam totam provinciam miſſos, quaeritur, quoniam ἡγεμων, ut diximus, et proconſulem, et legatum Caeſaris ſignificavit, fueritne is magiſtratus provinciae ſenatus, an Auguſtorum. Fuiſſe Auguſtorum, eo probat Spanhemius, [a]) quod Strabo in Caeſarum provincias miſſos ἡγεμονας, και διοικητας, *praeſides et procuratores* narrat. [b]) At enim hoc Strabonis teſtimonio non ſatis comprobata cauſa videtur propterea, quod apud ſcriptores laxior fuit ἡγεμονος ſignificatio. Certius magiſtratum Auguſteum comprobat hiſtoria Thraciae, qua docemur, eam regionem a Veſpaſiano demum in provinciam fuiſſe redactam, ut diximus in prolegomenis ad monetam Thraciae. Iam vero ſtabilivimus ſupra, regiones omnes, quae poſt conſtitutam ab Auguſto provinciarum diviſionem Romano imperio adjunctae fuerunt, Auguſtorum fuiſſe factas provincias. Accedit, in numis urbium Thraciae, puta Perinthi, Bizyae, Philippopolis, jam inde a Trajano memorari legatos pro praetore, quos fuiſſe magiſtratum Auguſteum, non ſenatus populique, ſatis ſupra diſputavimus. Addit Spanhemius, [c]) praeſidis nomen lapſu temporis de iis, qui minores provincias, et quidem Caeſaris adminiſtrarent, fuiſſe uſurpatum, idque probat ex Lampridio de Alexandro Sev. narrante: *provincias praetorias, PRAESIDIALES plurimas fecit, proconſulares ex ſenatus voluntate ordinavit*, ubi, inquit, per praetorias, ac proinde praeſidiales, Caeſaris, per proconſulares populi provinciae intelligendae veniunt. Ergo cum Thracia fuerit una ex Caeſarum provinciis, harum rectores legati Caeſarum, indubitatum videtur, ἡγεμονος nomine legatum Caeſarum intelligendum. Interim mirum tamen, ſi ἡγεμων idem fuit cum legato propraetore Auguſti, in Thraciae urbium numis usque ad Antoninum ſemper prodi legatum Auguſti, dempta forte Anchialo, ab hoc conſtanter deinceps ἡγεμονα. Mirum etiam, in ſola Thracia et Moeſia Auguſtorum magiſtratum dici ἡγεμονα, quando teſtibus marmoribus aliarum Auguſti provinciarum rectores dici adhuc perrexere legati pro praetore, ipſum vero praeſidis nomen inde a Carino demum et Diocletiano uſurpari coepit, cujus exempla affatim dabunt Gruterus et Muratorius. Dixi, teſtibus marmoribus, quia numi poſt Antoninum Pium omni jam proconſulum et legatorum mentione abſtinent. In marmore Gruteri, [d]) quod imperante Alexandro Severo, certe non ante hunc, epigraphen ſortitum eſt, habemus *Q. Atrium. Leg. Aug. Pr. Pr. Provinciarum. Thraciae. Cappadociae. Syriae. Majoris*, ergo legatum pro praetore, non praeſidem. Atque his cognitis difficile ſane erit rationem reddere, non modo cur in rectorum titulis in una Thracia tam ſit variatum, ſed etiam cur una Thracia rectores ſuos ἡγεμονας appellaverit. Qua forte in cauſa non vane quis conjecerit, Graecas Thraciae urbes praefectos ſuos, quos proprie legatos pro

a) T. II. p. 597. b) L. XVII. p. 840. c) l. c. p. 598. d) p. 1091. 5.

praetore dici oportuit, generatim vocaſſe ἡγεμονας, quo modo omnis generis magiſtratus, qui ſane certa ſua ac propria habuere vocabula, tam a ſcriptoribus, quam in marmoribus dici videmus nomine generico ἀρχοντας, vel: ἐπαρχϐς, etc. ut in marmore Gruteri Agorius dicitur ΕΠΑΡΧΟΣ Κρητης, *praefectus provinciae* Cretae, pro ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ, *proconſul.*

Superſunt monenda pauca, quae ad genuinam vocabuli ἡγεμονος lectionem pertinent. Vaillantius, et qui eum ſecutus eſt, auctor muſei Theupoli, aliquoties legunt: ΗΓЄΜΟC. ΤΑΤΙΑΝΟC. vel: ΗΓЄΜΟC. ΤΙΒ. ΒΑΡΒΑΡΟC. Verum ΗΓΕΜΟΣ pro ΗΓΕΜΩΝ, manifeſtum adverſus grammaticam peccatum tamdiu in numis non admittam, dum fide dignior alter illud teſtimonio ſuo ſtabiliat. In numo Pautaliae muſei Caeſarei legitur ΗΓЄΜΟ ſubjecto puncto luculento, explendum adeo legendo ΗΓЄΜΟνος. Iſtud praeterea ſingulare in his ἡγεμονων numis, quod nunquam praefigant particulas ΕΠΙ. vel ΥΠΟ. ſed ſemper abſolute ponantur.

§ IV.

DE QVAESTORIBVS, PROQVAESTORIBVS, QVAESTORIBVS PRO CONSVLE, QVAESTORIBVS PRO PRAETORE.

Quaeſtores, Graecis Ταμιας, omnis omni aevo reſpublica habuit, quorum erat adminiſtrare pecunias publicas, et praeeſſe aerario. In Romanorum moneta non infrequens eorum mentio, qui quaeſturam in urbe obivere. Exſtant in denariis TI. SEMPRONIVS. GRACCVS. *Quaeſtor* DESIG*natus*, et Q. VOCONIVS. VITVLVS. Q. DESIGN. tum vero: NERI. *Quaeſtor* VRB*anus*. — T. MAL. AP. CL. Q. VR. — PISO. CAEPIO. Q. — P. SABIN. Q. — C. FVNDAN. Q. — L. TORQVA. Q. EX. S. C. De his vide numos familiarum. Ταμιας, quatenus hi fuere privatus urbium Graecarum magiſtratus, inſcriptos numis Pergami, Rhodi, Smyrnae, ſupra dedimus.

Creſcente Roma miſsis in provincias proconſulibus, praetoribusve additus quaeſtor, cujus erat, militibus ſtipendia perſolvere, tabulas accepti et expenſi conficere, praedam in tabulas referre, et ſimilia, habebantque ſuos faſces, quibus tamen caruere quaeſtores urbani, ſed ſine ſecuribus, ut exiſtimat

Spanhemius. [a]) Quaeſtores, ſive proquaeſtores non raro familiarum denariis inſcriptos reperias. Sic: L. FABI. L. F. HISP. Q. et Q. TARQVITI. P. F. Q. uterque quaeſtor C. Annii proconſulis. L. MANLI. PROQ*uaeſtor* L. Cornelii. Sullae, VARRO. PROQ. et CN. PISO. PROQ. et P. MINAT. SABIN. PROQ. proquaeſtores Pompeji M. L. SESTI. PROQ. M. Bruti. De his agitur in numis familiarum.

In numis commatis peregrini memorantur quaeſtores Romani.

CN. IVLI. L. F. Q*uaeſtor*, in numis Cordubae Baeticae.

M'. ACILI. Q*uaeſtor* in numis coloniae Panormi.

L. AP. DEC. Q*uaeſtor* in numis Vrſonis et Mundae Baeticae urbium.

AESILLAS. Q*uaeſtor* in tetradrachmis Macedonum.

ΓΑΙΟΥ. ΤΑΜΙΟΥ. vel: ΤΑΜΙΟΥ. ΓΑΙΟΥ. ΠΟΠΛΙΛΙΟΥ. vel ΤΑΜΙΟΥ. ΛΕΥΚΙΟΥ. ΦΟΛΚΙΝΝΙΟΥ. in aeneis Macedonum, quos vide.

ΠΟΥΠΙΟC. ΡΟΥΦΟC. ΤΑΜΙΑC. in Cyrenaicis.

Hi ergo numi omnes partim commatis Romani, partim peregrini, et tempore reip. ſignati, magiſtratum offerunt, dictum *quaeſtorem*, vel *proquaeſtorem*. Fueritne *quaeſtor* idem, quod *proquaeſtor*, aut aliquod inter utrumque diſcrimen, equidem ignoro. Secundum Pitiſcum (in lexic. ſub *Proquaeſtore*.) fuit Proquaeſtor is, qui quaeſtore aut mortuo, aut de provincia decedente muneri quaeſtorio praeficiebatur. Verum neſcio, an iſtud ſatis ex citatis binis Ciceronis locis Verrinae I. cap. 15, et 36 probet. Non negavero, ſuffectos hos quaeſtores dictos fuiſſe, aut potuiſſe dici proquaeſtores, at enim hanc appellationem in duplice tantum hoc caſu valuiſſe, nullo pacto veriſimile videtur, niſi ſtatuere velis, omnes hos, qui citatis modo denariis inſcripti ſunt, aut qui alibi apud auctores leguntur, quorum complures collegit Spanhemius, [b]) non fuiſſe pro quaeſtore ex urbe in provinciam miſſos, ſed vel quaeſtore mortuo, vel ex provincia egreſſo vicariae quaeſturae praefectos. Alterutrius ſane naturae non fuit Lentulus Spinther, quem in Aſiam proquaeſtore propraetore miſſum mox infra dicemus. Ait Spanhemius, [c]) ut quaeſtoris, ita proquaeſtoris occurrere apud veteres auctores mentionem. Iſtud pol ſciveramus, verum, fueritne aliquod inter utrumque diſcrimen, dicere neglexit. Credam, quaeſtorem et proquaeſtorem ſic perinde habitum, ut ſaepe praetorem et propraetorem. Proquaeſtoris appellatio ſub Auguſtis fere deſiit. Sane unicum ejus certum exemplum reperi in marmoribus, et quidem in cenotaphii Piſani fine: CORAM. PROQVAESTORIBVS. Semel etiam, neque ſaepius, proquaeſtorem Graece redditum Αντιταμιαν in marmoribus obſervavi, nempe in marmore Muratorii: [d]) ΓΑΙΟΝ. ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΝ. ΓΑΙΟΥ. ΥΙΟΝ. ΒΑΛΒΟΝ. ΑΝΤΙΤΑΜΙΑΝ.

Reſtant *Quaeſtores pro conſule*, et *pro praetore*. Vtriusque ſimplex exemplum in numis reperio:

M. SILANVS. AVG. Q. PRO. COS. in denario M. Antonii.

a) T. II. p. 164. b) T. II. p. 166. c) l. c. d) p. 1022. 4.

ΠΟΥΠΙΟϹ. ΡΟΥΦΟϹ. ΤΑΜΙΑϹ. in aliis: ΑΥΛΟϹ. ΠΟΥΠΙΟϹ. ΤΑΜΙΑϹ. ΑΝΤΙϹΤΡΑ. in aliis: ΠΟΥΠΙΟϹ. ΑΝΤΙϹΤΡΑ. ΚΑΙ. ΤΑΜΙΑϹ. in numis Cyrenaicae.

M. Silanus in denario dicitur *quaeſtor pro conſule*, haud dubie, quod qualemcunque provinciam, proconſule ex qualicunque cauſa carentem, pro conſule rexit, donec illi M. Antonii juſſu ſucceſſum eſſet, vel quod in eam provinciam quaeſtor proconſulari poteſtate miſſus eſſet. Haec ex ſequentibus clarius patebunt.

Numi alterius loci A. Pupium *quaeſtorem pro praetore* diſertis verbis praedicant, quem quidem magiſtratum aliquanto verboſius explicare proderit, quia video, viris etiam eruditis in eo recte definiendo tenebras fuiſſe offuſas. Sane Pellerinius, cum ſimilem Pupii numum vulgaret, [a]) ignoramus, inquit, ſitne exemplum, quaeſtorem eodem tempore dictum quoque pro praetorem, et eſſet operae pretium, ſi vir quispiam eruditus huic argumento lucem ad funderet. Et volupe eſt, et neque difficile, viri inſignis voluntati ſatisfacere. Vt taceam, factum ſaepe, ut proconſules, vel praetores, cum e provincia diſcederent, vel in bello a caſtris longius abeſſent, provinciae vel caſtrorum regimen permitterent quaeſtori ſuo, qua adeo de cauſa vere dici poterant quaeſtores pro conſule, vel pro praetore, copioſis etiam erudimur exemplis, quaeſtores pro praetore, vel praetorio imperio ex urbe in provincias miſſos. Salluſtius: [b]) *Poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam quaeſtor pro praetore miſſus eſt.* Teſte Vellejo [c]) Clodius legem tulit, ut Cato *QVAESTOR CVM IVRE PRAETORIO adjecto etiam QVAESTORE mitteretur in inſulam Cyprum.* Conſtat, P. Lentulum Spintherem V. C. 710. poſt Caeſaris caedem in Aſiam extra ordinem proquaeſtore propraetore miſſum, docente iſtud epiſtola, quam is ad ſenatum ſcripſit praefixo titulo: P. LENTVLVS. P. F. PROQVAEST. PROPR. [d]) Apud Ioſephum L. Antonius dicitur ἀντιταμιας και ἀντιςρατηγος, *proquaeſtore*, *propraetore*. [e]) Apud Salluſtium Marius conſul a caſtris longius profectus Sullam quaeſtorem ſuum pro praetore reliquerat. [f]) Idem comprobant copioſa marmora. En pauca: CN. CALPVRNIVS. CN. F. PISO. QVAESTOR. PROPR. EX. S. C. PROVINCIAM. HISPANIAM. CITERIOREM. OPTINVIT. [g]) L. ACILIO. L. F. Q. N. RVFO. Q. PROPR. PROVINC. SICIL. etc. [h]) In marmore Athenis reperto. Ο. ΔΗΜΟΣ. ΠΟΠΛΙΟΝ. ΚΟΡΝΗΛΙΟΝ. ΠΟΠΛΙΟΥ. ΥΙΟΝ. ΣΚΙΠΙΩΝΑ. ΤΑΜΙΑΝ. ΚΑΙ. ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΝ. ΑΡΕΤΗΣ. ΕΝΕΚΑ. [i]) Et duravit hic magiſtratus per Auguſtorum imperium. Flaviorum aetate Cn. Domitius Afer dicitur: QVAESTOR. PROPRAETORE. PROVINC. AFRIC. [k]) Marmor aliud de Geta Severi Aug. fratre: ΠΟΥΒΛΙΟΝ. ϹΕΠΤΙΜΙΟΝ. ΓЄΤΑΝ. ΤΑΜΙΑΝ. ΚΑΙ. ΑΝΤΙϹΤΡΑΤΗΓΟΝ. ΚΡΗΤΗϹ. ΚΑΙ. ΚΥΡΗΝΗϹ. κ. τ.

a) Rec. I. in praef. p. XIV. b) bell. Catil. p. m. 16. c) L. II. c. 45. d) Cicer. Famil. L. XII. ep. 15. e) Ant. L. XIV. c. X. § 17. f) Bell. Iug. p. m. 149. g) Grut. p. 383. 5. h) ibid. p. 344. 8. i) Chandler Inſcr. ant. p. 57. 36. k) Gruter p. 403. 1.

λ. [a]) Hi ergo quaeſtores praetorio jure in provinciam miſsi multum utique praeſtabant quaeſtoribus provinciarum ordinariis, quos etiam ſibi additos et ſubjectos habebant, ut mox de Catone vidimus, erantque tum ſupremi provinciarum rectores. Atque haec fuit cauſa, cur in nonnullis A. Pupii numis adjectas faſcibus ſecures conſpiciamus, quibus carebant faſces ordinariorum provinciae quaeſtorum, ut jam obſervavit Spanhemius. [b])

Cum his quaeſtoribus pro praetore conjungendi denique ii quaeſtores, vel proquaeſtores, qui officii ſui vocabulo adjiciunt litteras P. vel PR., vetere diſsidio, quo modo ſolitariae hae literae ſint enunciandae. En tibi eorum catalogum, mixtis iterum numis commatis Romani et peregrini.

M. BARBAT. Q. P.
L. GELL. Q. P.
M. NERVA. PROQ. P.

Omnes hi tres memorantur in denariis M. Antonii, nempe conſtituti ab hoc in variis provinciis quaeſtores.

C. VIB. MARSO. PR. COS. addito: DRV*ſo* CAE*ſare* Q. PR. in aliis: NERone CAE*ſare* Q. PR. in numis Vticae, et cum capite Tiberii Aug.

Dixi variare eruditorum ſententias in explicandis decurtatis his vocabulis Q. P., legentibus aliis *Quaeſtore Provinciae*, aliis *Quaeſtore Propraetore*, aliis *Quaeſtore Publico*, etiam *Quaeſtore Praetorianorum*, quas ſententias a variis collectas enumerat Spanhemius, e quibus veriſimiliorem illam putat, quae explicat *Quaeſtor Provinciae*, ea praecipue de cauſa, quod quaeſtores provinciae ſaepe in marmoribus occurrunt. [c]) Verum non minus frequenter in his occurrunt quaeſtores pro praetore, ut adeo non minus hi literis Q. P. vel Q. PR. intelligi poſſe videantur. Quod ſi iſtud minus probabitur propterea, quod veriſimile non ſit, eodem tempore in eadem provincia fuiſſe proconſulem, et una quaeſtorem pro praetore, quo modo ſecundum citatos Vticae numos eodem tempore in provincia fuiſſet proconſul C. Vibius Marſus, et quaeſtores pro praetore Nero et Druſus Caeſares, poſſum opponere marmor Gruteri, in quo exaratum legimus: DEDICANTIBVS. M. HATERIO. CANDIDO. PROCOS. ET. L. CORNELIO. MARCELLO. Q. PR. PR. [d]) quae poſtrema verba nemo dubitabit legenda eſſe *quaeſtore pro praetore*. Atque eandem lectionem in citatis quoque M. Antonii denariis praeferendam, colligo ex numis L. Gellii, et M. Cocceii Nervae. Dicemus in numis gentis Gelliae, fuiſſe hunc Gellium inter principes M. Bruti amicos; ex quo apparet, fuiſſe eum jam tum hominem gravem, et rebus gerendis idoneum. Idem ſubinde cum prodito perfide Bruto ad Antonium deſciſceret, an nactus eſſet dignum defectionis praemium, ſi vir magni in parte adverſa nominis provincialem denique quaeſturam ab Antonio abſtuliſſet, quod munus quoddam velut fuit rerum gerendarum initium, et ſic quidem, ut propterea quaeſtor praetori ſuo filii loco haberetur? At majoris eſt momenti, quod ſequitur. In annalibus Augu-

a) Grut. p. 1099. 7. b) T. II. p. 164. c) l. c. p. 161. d) p. 100. 10.

ſti ad annum V. C. 715. dicemus, hoc anno ab Antonio et Octaviano conſules in octo annos deſignatos, nimirum ut jam tum gratos ſeſe probarent iis, quorum hactenus fideli opera ad ſuam ornandam amplificandamque dignitatem experti ſunt. Hos inter fuere L. Gellius et M. Nerva, qui hoc, quo dixi anno, deſignati, revera V. C. 718. proceſſerunt, dicti nunc in numis Q. P. vel PROQ. P. Sed enim quod tam illuſtre meritum eſſe potuit quaeſtoris provinciae, quo ſibi inter praepotentes aemulos conſulatum, maximam in rep. dignitatem, poterat promereri? Ruit omnis haec difficultas, ſi ſtatuamus, legendas eas litteras *Quaeſtor Propraetore*, quem magiſtratum fuiſſe honorificum, et ſummis etiam interdum viris collatum, patet ex citatis ſupra exemplis Catonis et Lentuli, qui honoris cauſa quaeſtores cum jure praetorio hic in Aſiam, ille Cyprum miſsi ſunt.

§ V.

DE PROCVRATORIBVS.

Procurator Graecis Διοικητης, frequentius Επιτροπος, in uno, ſummum duobus hactenus numis repertus.

ΕΠΙ. Λ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ. ΝΑΣΩΝΟΣ. ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ. ΒΙΘΥΝΙΑ. in numo Veſpaſiani.

Similem haud dubie inſcriptionem habet numus Domitiani, ſed quam ex numo ſuo male, ut videtur, recitat Vaillantius, ut dixi in moneta Bithyniae in genere.

Primus Auguſtus procuratores ad rationem provincialis evexit. Dio ad annum V. C. 727: [a]) *Etiam procuratores* (*ſic enim vocamus eos, qui publicos reditus colligunt, et praeſcriptos ſibi ſumptus faciunt*) *in omnes provincias tam ſuas, quam populi, alios quidem ex equitibus, alios ex libertis mittit, niſi quod proconſules iis in locis, quibus praeſunt, tributa exigunt. Etiam mandata quaedam dat imperator his procuratoribus, et proconſulibus, et propraetoribus, ut certis legibus in provincias eant.* Strabo [b]) agens de Hiſpania, *ſunt*, inquit, *ibi et procuratores Caeſaris*, (επιτροποι τȣ Καισαρος) *qui militibus pecuniam ad vitae neceſſitatem ſuppeditant.* Ab his ergo teſtimoniis diſcimus, procuratores ex equeſtri ordine captos fuiſſe, confirmante iſtud etiam Tacito: [c]) *Iulius Agricola utrumque avum procuratorem Caeſarum habuit, quae equeſtris nobilitas eſt.* Diſcimus etiam, quid procuratoribus lege praeſcriptum fuerit, nimirum ut publicos reditus colligerent, et neceſſarias inde ex-

a) L. LIII. § 15. b) L. III. p. m. 254. c) in Agric. c. 4.

penſas caperent, quas inter erant etiam ſtipendia militum. Nonnunquam vero etiam privatas tantum imperatorum pecunias procuraſſe, colligo ex Taciti loco mox citando, quo docemur, a Tiberio procuratori Aſiae jus non fuiſſe datum, niſi in ſervitia et pecunias familiares. Munus iſtud, uti ſuapte publicum ſibi odium impoſuit, ita nonnullorum avaritia et duritie infame redditum. Enimvero conqueſtos legimus Britannos: *ſingulos ſibi olim reges fuiſſe, nunc binos imponi, e quibus legatus in ſanguinem, procurator in bona ſaeviret.* [a]) Interim varia eorum fuit poteſtas, ſive ex uſu ſingularum provinciarum, ſive ex praeſcripto ſingulorum imperantium, ut recte ſupra dixerat Dio, procuratores certis quibusdam legibus ab imperatore praeſcriptis in provincias mitti. Lucilio Capitone Aſiae procuratore a provincia accuſato adſeveravit Tiberius: *non ſe* illi *jus niſi in ſervitia et pecunias familiares dediſſe; quod ſi vim praetoris uſurpaſſet, manibusque militum uſus foret, ſpreta in eo mandata ſua.* [b]) Majoribus eos provinciae praeſidibus fuiſſe ſubjectos, Iudaeae hiſtoria docet, quae ſuos quoque habuit procuratores, ex quibus notior Pontius Pilatus apud Ioſephum, [c]) et de quo Tacitus: [d]) *Auctor nominis ejus Chriſtus, Tiberio imperitante per procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio adfectus erat.* Diviſa namque ſub Claudio Iudaeae procuratione, ſic ut Galilaeorum natio Ventidio Cumano, Samaritani Felici parerent, hisque regionem latrociniis caedibusque miſere infeſtantibus, *arſiſſet,* inquit Tacitus, qui haec refert, [e]) *bello provincia, ni Quadratus Syriae rector ſubveniſſet.* Iam enim inde ab aliquot annis, ut idem narrat, [f]) Iudaea provinciae Syriae addita fuit, ex quo Quadrati in Iudaeae procuratores jura. Temporarium nonnunquam imperium nacti ſunt, cum ſuccederent in locum praeſidis in magiſtratu mortui, quod me docuit Noriſius, [g]) citato teſtimonio ex actis martyrii S. Perpetuae: *Hilarianus procurator, qui tunc loco proconſulis Minucii Timiani defuncti jus gladii acceperat.* Tale etiam fuit imperium, extra ordinem Trebonio Africae procuratori a Galba datum, ut Clodium Macrum Africae legatum res novas molientem e medio tolleret. [h]) Ait Gordianus: [i]) *Procuratori noſtro non vice praeſidis agenti etc.* ergo aliquando procuratores vice praeſidis functi ſunt. Vide etiam conſtitutiones Decii et Valentiniani, [k]) et Caracallae. [l])

At fuere etiam regiones, quarum regimen penes unum procuratorem ſtetit. Harum nonnullas enumerat Tacitus, cum provinciarum ſtatum ſub exceſſum Neronis enarrat. *Duae Mauretaniae,* inquit, [m]) *Raetia, Noricum, Thracia, et quae aliae procuratoribus cohibentur.* Atque ad hos credo pertinere, quod ſanciri voluit Claudius teſte Tacito: [n]) *parem vim rerum haben-*

---

a) Tacit. in Agric. c. 15. b) Tacit. Ann. IV. 15. c) B. Iud. L. II. c. IX. § 2. d) Ann. XV. 44. e) Ann. XII. 54. f) l. c. c. 23. g) Cenot. Piſ. diſſ. II. c. 16. p. m. 405. h) Tacit. Hiſt. I. 7. i) Cod. L. III. tit. III. § 1. de procuratore Caeſaris. k) ibid. tit. 22 et 26. l) Cod. L. IX. tit. 47. § 2. m) Hiſt. I. 11. n) Ann. L. XII. 60.

dam a procuratoribus ſuis judicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Quod idem narravit quoque Suetonius. [a]) Vnde factum exiſtimo, ut non contenti procuratores eo, quod erant, nobiliores nonnunquam titulos adfectarent. Nimirum legimus apud Gruterum: PROCVRATORI. ET. PRAESIDI. ALPIVM. COTTI. [b]) et alibi apud eundem: PROCVR. AVGVSTOR. ET. PROLEG*ato* PROVINCIAI. RAITIAI. ET. VINDELIC. ET. VALLIS. POENIN. [c]) Quid quod et Epictetus apud Arrianum [d]) procuratorem Epiri vocet ἀρχοντα Epirotarum.

Ceterum in explicando vero procuratorum ſtatu multa adhuc ſunt ambigua et incerta. In cauſa eſt, quia, ut dixi, varia fuit eorum poteſtas, quae fere a principis nutu pendebat, et quia plerumque ſcriptores minus clare ſunt locuti, quo factum, ut recentiorum judicia non raro a vero longe aberrarent. Exempli cauſa: dixit Dio loco, quem ſtatim principio citavi, proconſules in iis locis, quibus praeſunt, non procuratores, tributa exigere. Ad quae verba notat Fabricius: *Proconſules hoc loco vocat praefectos provinciarum, quas non ſibi Auguſtus regendas ſumſerat, ſed populo reliquerat; illos enim omnes, etiam qui propraetore eſſent, communi proconſulum nomine venire dixit.* Sin iſtud, ergo ſibi planiſsime contradixit Dio, qui paullo ſupra mitti procuratores tam in Caeſaris quam populi provincias dixit. Verius hoc loco Dio nomine proconſulum intellexit praeſides Aſiae et Africae, qui ſoli proprie proconſules dicti ſunt, quia conſulatu functi, ut alias ſatis dixi, et quae ſententia opportune confirmatur oraculo Tiberii ſupra citati, quo is profeſſus eſt, non ſe procuratori Aſiae jus niſi in ſervitia et pecunias familiares dediſſe.

Ad L. Antonium Naſonem procuratorem ut revertar, ut unicum iſtud eſt hactenus exemplum memorati in moneta procuratoris, ita mirum, a Bithynis numo Veſpaſiani inſcribi procuratorem, quando hi inde ab Auguſto, et ſub ipſo etiam Veſpaſiano omnibus aliis numis inſcribere proconſules ſuos ſunt ſoliti. An is in locum proconſulis ſive mortui, ſive avocati interim ſucceſsit, cujus ſimile exemplum ex actis S. Perpetuae ſupra dedimus? An jam ſub Veſpaſiano aliquid in Bithyniae regimine immutatum? Quae quidem omnia ignoramus.

---

a) in Claud. c. 12. b) pag. 493. 6. 7. c) pag. 376. 6. d) L. III. c. 4.

§ VI.

DE PONTIFICE, SEPTEMVIRO EPVLONVM.

Ex viris privatis, neque enim hic agimus de pontificibus Augustis et Caesaribus, binos reperio pontifices numis commatis peregrini inscriptos.

BALBVS. PONT. Instrumenta pontificalia, in autonomo aeneo Gadium Baeticae.

De hoc pontifice Cornelio Balbo vide quae notavimus in moneta hujus urbis.

CN. ATELLIVS. PONTI. II. V. Q. in numo Iubae II. Carthagine Nova signato.

* * *

Semel etiam in moneta peregrina proditur VIIvir epulonum, noti apud Romanos sacerdotii.

APR. FA. MAX. COS. PROCOS. VII. VIR. EPVLO. in numo Hadrumeti Byzacenes.

In denariis gentis Coeliae legimus quoque: L. CALDVS. VIIVIR. EPVL. In illustri marmore Pergameno, quod edidit Sponius, [a]) tum et Smithius, Wehlerus, Muratorius, habemus ΓΑΙΟΝ. ΑΝΤΙΟΝ. - - - ΣΕΠΤΕΜΟΥΙΡΟΥΜ. ΕΠΟΥΛΟΝΩΝ. non habentibus Graecis verba idonea, quae sacrum hunc magistratum exprimerent, perinde ac illum, qui continuo sequitur: ΦΡΑΤΡΕΜ. ΑΡΟΥΑΛΕΝ.

§ VII.

DE PARENTIBVS, PATRONIS.

Complures habemus numos urbium, quae viros illustres hoc elogio donavere.

M. AGRIPPA. MVNICIPI. PARENS. vel: MVNICI*pi* GA*ditani* PATRON*us*, vel conjunctim: PATRONVS. PARENS. MVNICIP. in numis Gadium Baeticae.

P. AVR*elius* COT*ta* PA*tronus*, in numis Emporiarum Tarraconensis.

---

a) Voyage T. III. p. 140.

CN. COR. M. TVC. PATRoni, in numis Paesti Lucaniae.

Λ. ΜΙΝΔΙΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ. ΠΑΤΡΩΝ. — ΕΠΙ. Λ. ΜΙΝΔΙΟΥ. ΠΟΛΛΙΩΝΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ΠΑΤΡωνος. — ΕΠΙ ΦΡ. ΠΑΣΙΔΙΗΝΟΥ. ΦΙΡΜΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Β. ΠΑΤΡΩΝΟΣ. ΤΗΣ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. ΝΕΙΚΟμηδιας. — ΚΛΑΥΔΙΟΥ. (forte ΚΑΔΙΟΥ.) ΡΟΥΦΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ΠΑΤΡωνος. — Μ. ΤΑΡΚΥΤΙΟΥ. ΠΡΕΙΣΚΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟ. ΠΑΤΡΩΝΟΣ. — ΕΠΙ. ΑΤΤΙΟΥ. ΛΑΚΩΝΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. ΠΑΤΡΩΝΟΣ. — Μ. ΠΛΑΝΚΙΟΥ. ΟΥΑΡΟΥ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. Β. (subaudi ΠΑΤΡΩΝΟΣ.) ΤΗΣ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. ΝΙΚΟΜ. in numis Nicaeae et Nicomediae Bithyniae urbium, quos plenius descriptos vide in prolegomenis ad numos Bithyniae.

* * *

Patronus a Romanis dicebatur, quem sibi quis inferior, suaeque conscius infirmitatis delegerat, ut sibi adversus potentiorum vim praesidio esset, quemque adeo *parentis* loco habere est solitus, sic ut hujus causa observantiae parens quoque dici consueverit. Neque singuli tantum privique, sed integra etiam conlegia, corpora, communitates illustriorem quempiam virum, qui se suaque tueretur, sibi patronum praefecere, cujus exempla passim offerunt marmora. Denique et urbes, municipia, coloniae, quin et provinciae viro cuipiam praecipuae in urbe auctoritatis se in clientelam dedere, qui apud senatum populumque R., si quid adversi ingrueret, caussam suam tueretur. Nemo istud disertius Dionysio Halicarnassensi docuit. *Nec tantum*, inquit, [a]) *in ipsa urbe plebs sub patriciorum erat patrocinio, sed et coloniarum, et sociarum atque amicarum civitatum, et bello subactarum suos quaeque habuit tutores ac patronos, quoscunque vellet e Romanis; et saepenumero senatus controversias civitatum ac gentium ad earum patronos remisit, eorumque judicia rata habuit.* Eximia sunt aliquot apud Gruterum epigrammata, in quibus patronatus hospitiumque et oblatum et susceptum perhibetur. Legitur in tabula aenea aevi Augustei: [b]) *Civitas Apisia majus* (Zeugitanae Africae) *hospitium fecit cum C. Silio C. F. Fab. Aviola - - - eum, liberosque, posterosque ejus sibi, libertis, posterisque suis patronum cooptarunt.* Sequitur continuo: *C. Silius C. F. Fab. Aviola - - - civitatem Apisiam majus, liberos, posterosque eorum sibi, liberis, posterisque suis in fidem clientelamque recepit. Egerunt Hasdrubal Iummo, Hasdrubal Hannonis Chinisdo Sufetes.* Ejusdem rationis est tabula aenea proxima civitatis Siagitanae Zeugitanae, et alia apud eundem, [c]) in qua civitates Civilitana et Hadrumetina provinciae Byzacenae Valerium Proculum provinciae suae praesidem patronum cooptat. Ad provincias quod attinet, Siculi, exactis a Marcello ex insula Poenis se huic posterisque ejus in clientelam dedere, unde Marcelli a Cicerone *antiquissimi Siciliae patroni* dicuntur. [d]) Alios totarum regionum patronos collegit Norisius. [e])

---

a) L. II. p. 85. b) pag. 470. 1. c) pag. 362. d) in Verr. L. III. c. 18. e) Cenot. Pis. diss. II. c. 7. sub fin.

Ex adductis his exemplis difcimus etiam, fuiffe civitates et provincias, quae patronos fuos non mutaverunt, delato perpetuo uni eidemque genti patrocinio.

Similem ergo clientelam teftantur numi, quos fupra defcripfi. Placuit Gaditanis cooptare patronum ipfum M. Agrippam jam alias a fimili beneficio cognitum; nam legitur apud Sponium: [a]) M. AGRIPPAE. L. F. PATRONO. RVFRANI. COLONI. Etiam patronum fimulque parentem habent marmora. Apud Fabrettum [b]) L. Calidius Nigrinus dicitur PARENS. ET. PATRONVS. MVNICIPI. Alibi Auguftus PARENS. COLONIAE Iaderae. [c]) Lucius Caefar in cenotaphio Pifano PATRONVS. COLONIAE. NOSTRAE. id eft: Pifanae fertur. In numo Paeftano IIviri CN. COR. et M. TVC. produntur coloniae patroni, neque iftud fine exemplo. In marmore Gruteri: [d]) L. VOLVMNIO. L. F. POMP. IVLIANO. SEVERO. IIIIVIRO. COL. SIGN. PATRONO. COLONIAE. SVAE. SENATVS. POPVLVSQVE. SIGNINVS. Bithyniae urbes fuis fe proconfulibus in clientelam tradidere. Ejus exemplum mox fupra in Civilitanis et Hadrumetinis vidimus, et vidit Cicero multas in Sicilia C. Verris ftatuas adfcripto patroni titulo. [e]) Numi, quos fupra defcripfi, a Claudio ad Vefpafianum usque porriguntur. Vfae funt Graecae hae urbes vocabulo *Πατρων* ducto certe a Latinorum *patronus*, cum alias Graeci patronum fignificarent vocabulis *προςατης*, *συνηγορος*, *φυλαξ*, et fimilibus. Sedulos fuiffe Bithynos in obfervandis patronis, docent copiofa marmora a Muratorio collecta, in quibus variae eorum urbes ΠΑΤΡΩΝΙ. ΚΑΙ. ΕΥΕΡΓΕΤΗΙ., incertum cui, obfequia fua, gratumque animum profitentur. [f]) Iftud mirum, in aliquibus ex his numis legi B. ΠΑΤΡΩΝΟΣ, id eft: *patroni iterum* urbis, repetitum adeo patroni honorem, ut archontis, ftrategi, aliorumque magiftratuum, quo verifimile fit, urbes quotannis hunc clientelae nexum cum folennitate renovaffe, fi forte, quod non raro factum, proconful anno diutius in provincia duravit.

Quos ex numis citavi patronos, ante annos non multos coepere innotefcere. Gaditanos reperit Florezius, Emporitanos divinavi ego verius, quam adferui, Paeftanos videre Pellerinius et Magnonus; Bithyni fe pridem in moneta oftentavere, fed incredibile, quam inique vocabulum ΠΑΤΡΩΝ, vel ΠΑΤΡΩΝΟΣ lectum fit a viris artis noftrae antefignanis Vaillantio, Harduino, Spanhemio, aliisque, quo factum, ut numos fimiles unanimi fententia Patras Achaiae revocarent. Effe numos urbium Bithyniae, veramque lectionem talem, qualem propofui, et intelligendos patronos, late olim expofui, [g]) et paucis rem attigi in prolegomenis ad numos Bithyniae.

---

a) Mifc. p. 178. b) Infcr. p. 748. num. 554. c) Maffei muf. Veron. p. 95. d) p. 490. 5. e) in Verr. L. II. c. 63. f) p. 1073. feq. g) Numi vett. p. 185.

Vrbium patronos ad infimum usque aevum duraſse, colligo ex conſtitutione Iuſtini, qua vetantur haeretici eſſe πατερες πολεων, parentes urbium, addita cauſa, ne poſsent vexare Chriſtianos. [a])

C A P V T II.

DE MAGISTRATV EPONYMO.

Magiſtratus ἐπωνυμοι dici ſolent ii, a quorum annuo regimine respublicae, civitates, aut quaecunque communitas annos ſignant, et faſtos ſuos inſcribunt. Hujus naturae fuerunt Athenis archontes, Spartae ephori, Romae conſules, unde faſti Attici, faſti conſulares in vulgus noti. Magiſtratum hunc Graeci dixere την ἐπωνυμον ἀρχην, cujus fidem faciunt monumenta non pauca. Marmor Sponii [b]) Dexippum vocat ΑΡΞΑΝΤΑ. ΤΗΝ. ΕΠΩΝΥΜΟΝ. ΑΡΧΗΝ. *qui geſsit magiſtratum eponymum* ſc. Athenis, quod marmor plenius et correctius vulgavit Chandlerus. [c]) Diſertius Philo: [d]) Αρχων Αθηνησι ὁ ἐπωνυμος, και των ἐννεα ἀρχοντων ἀριστος, ἀφ ȣ οἱ χρονοι καταριθμȣνται. *Archon Athenis eponymus, et inter novem archontes praecipuus, a quo tempora numerantur.* Philoſtratus Apollonium ſophiſtam inter ſummos magiſtratus, qui apud Athenienſes habentur, obiviſſe etiam την ἐπωνυμον refert, nempe archontis primi. [e]) Cauſa analogiae Romanos quoque conſules Appianus dixit ἐπωνυμȣς. [f]) Και τȣδε χαριν, inquit, ἐς το ἐπειτα ἐγενοντο Συριας ϛρατηγοι των τα ἐπωνυμα ἀρξαντων ἐν ἀϛει. *Quapropter deinceps rectores in Syria conſtituti ſunt ex eorum numero, qui eponymum in urbe magiſtratum geſſere*, id eſt: conſulatum. Pollux novem Athenienſium archontes recenſens, ait: ἐισι δε, ὁ τȣ ἐνιαυτȣ ἐπωνυμος ἀρχων, βασιλευς, πολεμαρχος, και θεσμοθεται ἑξ. *Sunt vero, primum archon, qui anno nomen dat, deinde rex, polemarchus, denique ſex Thesmothetae.* [g]) De temporario apud Athenas eponymo ſacerdote vide mox infra.

Vt archontes Athenis, ſic aliis in civitatibus eponymi fuere vario nomine ac

---

a) Cod. L. I. tit. V. §. 12. b) Voyage T. III. part. II. p. 129. c) Inſcr. ant. p. 56. d) Lib. de Abraham. e) Vit. Soph. L. II. c. 20. f) Syriac. c. 51. g) L. VIII. c. 9. ſegm. 85.

dignitate cum ſacra, tum profana. Refert Plato, [a]) conſtitutum inter alia fuiſſe apud Magnetas, incertum Theſſaliae, an Aſiae: *ἀρχιερεα δε ἑνα κατ᾽ ἐνιαυτον τον πρωτον κριθεντα των γενομενων ἐκεινῳ τῳ ἐνιαυτῳ των ἱερεων, και τȣνομα ἀναγραφειν τȣτȣ κατ᾽ ἐνιαυτον, ὁπως ἀν γιγνηται μετρον ἀριθμȣ τȣ χρονȣ, ἑως ἀν ἡ πολις ὀικηται.* *Summus vero ſacerdos annuus is eſto, qui ex creatis ejus anni ſacerdotibus primus renunciatus fuerit, ejus autem nomen per annum inſcribitor, ut ſit menſura temporis, quoad urbs habitabitur.* Inter alia, quae Timoleon ejecto Dionyſio ſapienter conſtituit, fuit etiam ſtabilitus annuus, isque honorificentiſsimus magiſtratus, (*ἡ κατ᾽ ἐνιαυτον ἐντιμοτατη ἀρχη*) quem ſacerdotium (*αμφιπολιαν*) Iovis Olympii vocant Syracuſani. Addit Diodorus, qui hoc ſcripſit: [b]) *και το λοιπον διετελεσαν ὁι Συρακȣσιοι τȣς ἐνιαυτȣς ἐπιγραφοντες τȣτοις τοις ἀρχȣσι μεχρι τωνδε των ἱϛοριων γραφομενων, και της κατα την πολιτειαν ἀλλαγης.* *Vnde mos apud Syracuſanos inolevit, ut magiſtratibus hiſce anni deinceps inſcriberentur, quod ad praeſens usque tempus, quo hiſtoriam hanc concinnamus, et reip. ſtatus immutatus eſt, duravit.* *Poſtquam enim*, proſequitur, *Romani cum Siculis civitatis ſuae jura communicarunt, ſamulorum munus* (*ἡ των ἀμφιπολων ἀρχη*) *antiquari coepit, cum ſupra CCC. annos floruiſſet.* De Laconum et Athenienſium eponymis haec Pauſanias: [c]) *Εφοροι δε τα τε ἀλλα διοικȣσι τα σπȣδης μαλιϛα ἀξια, και παρεχονται τον ἐπωνυμον, καθα δη και Αθηναιοις των καλȣμενων ἐννεα ἐπωνυμος ἐϛιν ἑις ἀρχων.* *Ephori gravioribus* (apud Spartanos) *praeſunt negotiis, atque ex his unum edunt, de cujus nomine annum ſignant, quemadmodum et apud Athenienſes ex novem ſic dictis archontibus unus eſt, a quo nominantur anni.* Apud Smyrnaeos *ἐπωνυμιαν* tributam fuiſſe Stephanephoris, auctor eſt Philoſtratus perhibens de Heraclide ſophiſta: [d]) *και την ϛεφανηφορον ἀρχην παρ᾽ ἀυτοις ἠρξεν, ἀφ᾽ ἡς τοις ἐνιαυτοις τιθενται Σμυρναιοι τα ὀνοματα*, *et Stephanephori munus apud eos obivit, a quo annis Smyrnaei nomina imponunt.* Vide, quae de hoc Philoſtrati loco plura adnotavimus ſupra capite de *Stephanephoris.* In marmore Pergami apud Sponium [e]) dicitur A. Clodius ΤΑΝ. ΕΠΩΝΥΜΟΝ. ΑΠΟ. ΒΑΣΙΛΕΩΝ. ΠΡΥΤΑΝΕΙΑΝ. ΕΚ. ΓΕΝΕΟΣ. ΔΙΑΔΕΞΑΜΕΝΟΣ. *collatam a regibus in gentem ſuam eponymam prytaniam ſuſcepiſſe.*

Vt magiſtratus quis eſſet vere eponymus, neceſſe fuit, eſſe annuum, cujus generis omnes fuiſſe vidimus, quos hactenus commemoravi. Clariſſime hanc eponymi naturam exprimit marmor Gruteri: [f]) ΓΑΙΟΣ. ΓΑΙΟΥ. ΑΧΑΡΝΕΥΣ. ΙΕΡΕΥΣ. ΓΕΝΟΜΕΝΟΣ, ΘΕΩΝ. ΜΕΓΑΛΩΝ. ΔΙΟΣΚΟΡΩΝ. ΚΑΒΕΙΡΩΝ. ΕΝ. ΤΩΙ. ΕΠΙ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. ΤΟΥ. ΜΕΤΑ.ΛΥΚΙΣΚΟΝ.ΑΡΧΟΝΤΟΣ.ΕΝΙΑΥΤΩΙ. ΙΔΡΥΣΑΤΟ. *Cajus Caji F. Acharnenſis, factus ſacerdos magnorum deorum Dioſcurorum Cabirorum, eo anno poſuit, quo archon fuit Dionyſius is, qui Lyciſco ſucceſsit.* Quo in epigrammate ipſum anni vocabulum, alias conſtanter diſsimulatum, exprimitur, cumque, ut

a) de legib. L. XII. b) L. XVI. c. 70. c) L. III. c. 11. d) Vit. Soph. L. II. c. 26. §. 2. e) Miſc. p. 348. f) pag. 310. 2.

apparet, nomine Dionyſii duo fuerint diverſi per vices archontes eponymi, discriminis cauſa additur: *qui Lyciſco ſucceſsit*, ne annus, quo ſignum poſitum eſt, in incerto ſit. Eodem modo in pſephismate Athenienſium, quod eſt in muſeo Nanii, legitur: ΕΠΙ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. ΑΡΧΟΝΤΟΣ. ΤΟΥ. ΜΕΤΑ. ΠΑΡΑΜΟΝΟΝ. Vide hujus formulae exempla plura apud cl. Biagium. [a])

Athenienſes cum praeter immodicos Antigono et Demetrio decretos honores iſtud etiam vellent, ut ab illis anni ſui nominarentur, archontem quidem, qui patrio more anno nomen dabat, abrogarunt, (τον ἐπωνυμον και πατριον ἀρχοντα καταπαυσαντες) verum quia reges hi annui non fuere, neque adeo eponymi eſse poterant, *ſacerdotem Servatorum*, ἱερεα των Σωτηρων, quotannis creaverunt, eumque plebiſcitis et contractibus praeſcripſerunt. Haec Plutarchus, [b]) ſed qui idem infra refert, [c]) Athenienſes plures poſt annos averſo jam a Demetrio animo Diphilum, ejus anni Servatorum ſacerdotem ex faſtis expunxiſſe revocato iterum vetere ſuo archonte. Annuus Romanorum conſulatus, isque vere eponymus, res notior, quam ut immorer. Ad quam normam Seneca, cum feminarum ſingulis fere annis ad novas nuptias transeuntium libidinem ſugillat, maritos eponymos lepide ac ſalſe finxit, *poſtquam*, inquit, [d]) *illuſtres quaedam et nobiles feminae non conſulum numero, ſed maritorum annos ſuos computant.*

Altera lex, quae magiſtratum vere eponymum conſtituit, eſt, ut ratio ab hoc annos ſignandi ad totam aeque civitatem aut provinciam pertineat, cujus iterum generis fuere magiſtratus eponymi, quos ſupra recitavi. Fuerunt ſane communitates tam ſacrae, quam profanae cujuscunque inſtituti, corpora et collegia, quae annuos ſuos habuere magiſtratus, et quos latius eponymos dicere poſsis, ſed qui privati tantum erant uſus, neque ultra ejus communitatis fines valebant. Cum ergo legimus in marmore Sponii: [e]) ΕΠΙ. ΑΡΧΟΝΤΟΣ. ΒΕΝΤΙΔΙΟΥ. ΣΩΤΑ. ΠΥΘΑΥΛΟΥ. - - - ΚΑΙ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ. ΑΙΛΙΟΥ. ΑΓΑΘΗΜΕΡΟΥ. ΚΙΘΑΡΩΔΟΥ. κ. τ. λ., nequaquam nomine archontis, nomine ſcribae intelligendi archontes et ſcribae, quales ſummum fuiſse in multis civitatibus Graecis magiſtratum alias diximus, ſed qui in ludis, et exercitiis gymnaſticis praeſedere. Quis enim perſuadere ſibi poterit, Πυθαυλην, ſeu, *qui Pythia canit*, vel citharoedum munus in civitate publicum obiviſse? Vnicum iſtud exemplum privati magiſtratus propoſuiſse ſufficiat, cum multa alia paſsim in marmoribus proſtent.

Has leges ſi adcuratius expendiſsent viri eruditi, minus ſaepe liberales in adſerendis magiſtratibus eponymis fuisſent. In horum numero jure habeo illuſtrem ſane, et in explicandis veterum monumentis acerrimum Belleyum, cum adſerit, apud Sardianos imperante Tiberio et Trajano proconſulem Aſiae, deinceps archontem vel ſtrategum fuiſse

a) de Decret. Athen. c. VIII. b) in Demetr. p. 893. c) p. 911. d) de benefic. L. III. e) Miſc. p. 369.

eponymos.[a]) Credo, virum eruditum, ut ſic ſentiret, eo fuiſſe impulſum, quod cum compluribus aliis crediderat, particulam ЕПІ magiſtratuum nominibus praepoſitam certum eſse magiſtratus eponymi indicium. Quae quidem lex quam ſit fallax, neceſse eſt, nonnihil copioſius comprobare. Dubium non eſt, magiſtratui eponymo fuiſse praefixum ЕПІ; nam paſsim reperias apud Diodorum, aliosque, factum hoc illudve fuiſse v. g. *ἐπ᾽ ἀρχοντος Αθηνῃσι Ξανθιππȣ*, *archonte Athenis Xanthippo.* At certum eſt etiam, non ſolis eponymis eam fuiſſe praefixam. Dixi ſupra, magiſtratum, qui annum nomine ſignaret, eſse debuiſse annuum. Tamen videmus praefixum ЕПІ etiam iis, qui annui non fuere, neque adeo eponymi eſse poterant. Obvia ſunt in numis Antiochiae Syriae: ЕПІ ΟΥΑΡΟΥ. — ЕПІ. ΣΙΛΑΝΟΥ. etc. quae ſunt nomina legatorum Auguſti propraetore, qui eponymi eſse non poterant, quia eorum in Syria annuum imperium non fuit, quin conſtat etiam ex adſcriptis epochae annis, Varum et Silanum Syriae in III. annum praefuisſe. In numis Hicetae Syracuſarum tyranni legitur: ЕПІ. ΙΚΕΤΑ. Atqui eponymus hic eſse non potuit, cum quod IX. annis imperium Syracuſis obtinuit, tum quod ejus aetate magiſtratum eponymum in hac urbe fuiſse amphipolum ſupra ex Diodoro vidimus. Saepe Aſiarchis quoque praeponitur ЕПІ. ut: ЕПІ. ΤЄΡΤΙΟΥ. ΑCΙΑΡΧΟΥ.; verum hi proprie eponymi eſse non poterant, quia eorum munus tantum fuit, praeeſse feſtis ac ludis communi provinciae Aſiae nomine agi ſolitis, neque ad eos privata civitatum negotia pertinuere, de quarum tamen magiſtratu eponymo fere tantum quaeritur. Sane quo tempore maxime in Aſia valebant Aſiarchae, Pergameni et Smyrnaei, utrique in eadem Aſia ſiti, proprios ſuos habuere eponymos, illi prytanes, hi ſtephanephoros, ut diximus. Enimvero jam Vandalio, [b]) et Cupero [c]) non ſatis veriſimile viſum, agonothetas, panegyriarchas, Aſiarchas etc. cauſa horum munerum fuiſse magiſtratus eponymos. At cum praefixum ſaepe his dignitatibus ЕПІ viderunt, quod illis item ſignificare magiſtratum eponymum videbatur, ſuſpicati ſunt, omiſsa in numis nomina ἀρχοντος, vel ϛρατηγȣ, quae munera eponyma tum hi ipſi agnothetae, Aſiarchae etc. una obivere. Diſertius iſtud Vandalius alio loco docet.[d]) Agens enim de numo: ЄПІ. CΤρατηγȣ ΔΑΜ. ΑCΙΑΡ., addit: *Quo ſatis clare indicatur, Damam iſtum ἐπωνυμον quidem fuiſse, quatenus erat* ϛρατηγος, *ſed non quatenus Aſiarcha.* Mox infra recitato numo Smyrnaeorum cum epigraphe: ЕП. ΠΟΛΛΙ. ΑΝΘΥπατȣ., Pollionem hunc, inquit, dum eſset Aſiae proconſul, ſimul honoris cauſa Smyrnaeorum fuiſse ϛρατηγον. Neque enim ſibi dedecori duxiſse proconſules, ſi una eſsent ſummus civitatum magiſtratus, cum et Hadrianus jam Auguſtus tamen archon Athenienſium eſse voluerit. His ergo argumentis viri eruditi eponymum ſuum ЕПІ conati ſunt ſtabilire. At enim ſi vera haec ſunt, neceſse etiam erit ſtatuere, omnes Syriae legatos, nullo dem-

a) B. L. Tom. XVIII. Mem. p. 152. b) diſſ. VII. c. 2. p. m. 548. c) Lettres. p. 493. d) l. c. p. m. 564.

pto, Varum, Saturninum, Silanum, Flaccum, Petronium etc. fuiſſe praeterea eponymos Antiochiae, quin et Agrippam II. regem ex Herodis progenie fuiſſe provinciarum ſuarum eponymum, quia hi omnes ſibi vocabulum ΕΠΙ praefixere, quin et anno vertente et deinceps iterum electos, quia per ſequentes etiam annos, quibus provinciam adminiſtrabant, eadem in numis formula ſunt uſi. Quod ſi etiam velimus permittere, cur his Syriae legatis, vel alibi proconſulibus, v. g. Bithyniae, ne ſemel quidem additam legimus dignitatem eponymam, quam honoris cauſa ſuſcepere? Fuere Auguſtus, Agrippa, Tiberius Quinquennales Coloniae Celſae Tarraconenſis, Nero et Druſus Caeſares IIviri Caeſarauguſtae, Iuba II. et Ptolemaeus reges Mauretaniae IIviri Carthaginis Novae, atque hunc magiſtratum etiam eorum numis inſcriptum legimus. Quaeritur item, ſi legati hi, vel proconſules honoris cauſa civilem in urbibus magiſtratum geſſere, cur ne ſemel quidem in numis ſit mentio, fuiſſe eum iterum vel tertium ſuſceptum, cum tamen de Trajano, qui ſummum Byzantii magiſtratum obire non infra ſe putavit, praedicetur in numis: ΕΠΙ. ΤΡΑΙΑΝΟΥ. ΚΑΙ. ΤΟ. Β. vel ΤΟ. Γ. *Sub Trajano Caeſare iterum*, vel *tertium*?

Ex quo ſatis apparet, praefixum ΕΠΙ non modo magiſtratum eponymum, ſed quemcunque alium, ſive annuum, ſive quantivis temporis, item ſive publicum civitatis, ſive privatum ſynodi vel collegii ſignificare, et hercle incaſſum nos laborare, cum ex quovis magiſtratu ſic enunciato, Aſiarcha, neocoro, ſacerdote, agonotheta, prytane, quaeſtore, tum proconſulibus, propraetoribus, procuratoribus, volumus eponymos extundere. Etenim tam varii generis magiſtratus ſaepe videmus unius ejusdemque civitatis numis inſcriptos, ut jam ex hac ipſa cauſa incredibile videatur, eos omnes in eponymorum fuiſſe numero. Exemplo ſint magiſtratus Byzantii. Horum unus eſt v. g. ΕΠΙ. ΤΡΑΙΑΝΟΥ. ΚΑΙ. quem collatis numis aliis haud dubium eſt fuiſſe urbis archontem, et quidem magiſtratum eponymum. Alius: ΕΠΙ. ΘΕΑϹ. ΦΑΥϹΤΕΙΝΗϹ. An Fauſtinam feminam urbis archontem dabimus? Alius: ΕΠΙ. ΑΡ. ΔΙΟΝΥϹΟΥ. ΤΟ. Β. ΚΑΙ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑϹ. En tibi cum urbis archonte conjunctam feminam. Alius, quem offert decretum Byzantiorum apud Demoſthenem: [a]) Ἐπὶ ἱερομνάμονος Βοσπορίχω. En hieromnemonem, magiſtratum ſacerdotem. Omnes hi, ut vides, praefigunt ΕΠΙ, an vero etiam omnes eponymi? Multo major, moleſtiorque in Smyrnae numis varietas, quam, ne longior ſim, hic non repeto. Non dubitavit Pellerinius, qui de Smyrnaeorum magiſtratu eponymo late diſſerit, [b]) adſerere, hujus civitatis eponymum fuiſſe ſtrategum, eos vero nulla auctoritate niti, qui ejus ſacerdotibus hunc honorem tribuerunt. Ergo nulla eſt Philoſtrati ſupra citati auctoritas, qui ſtephanephoros, id eſt: ſacerdotes, eponymum Smyrnae magi-

a) Orat. de coron. b) Rec. II. p. 85.

ſtratum geſsiſſe teſtatur? At vero idem Pellerinius, qui, ut dixi, ſtrategum Smyrnae eponymum ex praefixo ΕΠΙ agnoſcit, qua ratione explicabit numum Smyrnaeorum obvium: ΕΠΙ. ΤΙ. ΚΛΑΥΔΙΟΥ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ. et in averſa: ΣΤΡΑ. ΤΙ. ΚΛ. ΣΩΣΑΝΔΡΟΣ.? in quo το ΕΠΙ ademptum ſtratego eponymo, tribuitur alteri non eponymo. Accedit, ſaepe legi in Smyrnae numis: ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ. ΚΛΑΡΟΣ. vel, ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ. ΕΡΜΟΣ., atque adeo ſtrategum ſine ΕΠΙ, et eponymum tamen. In ſimiles laqueos cum ſe implicatum videret, nequaquam ille quidem difficilis, quae antea faſtidiverat, coepit appetere, cum ſanciret, fuiſſe tempus, quando ſtrategi Smyrnae non fuerunt eponymi, ſed ſacerdotes, ſtephanephori, proconſules, et quivis alii. Adeo neceſſe eſt vacillare ſubſtructionem iniquo fundamento impoſitam.

Quapropter cum certi jam ſimus, particulam ΕΠΙ ad alios etiam magiſtratus non eponymos valuiſſe, indagandum reſtat, quid ea his adjecta notaverit. Ac primum quidem dubium non eſt, eam adhibitam ad indicandum non quidem annum, ſed tempus, quo quis vel provinciae, vel civitati, vel privatae etiam communitati praefuit, etſi plures illud annos complexum eſt. Cum ergo legimus in numis Syracuſarum: ΕΠΙ. ΙΚΕΤΑ., intelligendum, eos ſignatos tum, cum Hicetas eam civitatem non magiſtratus more, ſed arrepto violenter imperio rexit. Idem exiſtima de numis regis Agrippae II inſcriptis ΕΠΙ. ΒΑ. ΑΓΡΙ. Legimus apud Lucam: [a]) Εν ἐτει δε πεντεκαιδεκατῳ της ἡγεμονιας Τιβεριε Καισαρος, ἡγεμονευοντος Ποντιε Πιλατε της Ιεδαιας, και τετραρχεντος της Γαλιλαιας Ηρωδε, Φιλιππε δε τε ἀδελφε ἀυτε τετραρχεντος της Ιτεραιας και Τραχωνιτιδος χωρας, και Λυσανιε της Αβιληνης τετραρχεντος, ἐπ' ἀρχιερεων Αννα και Καϊαφα. Attuli hoc exemplum, ut appareat, non raro a ſcriptoribus tempus aliquod jam propius, jam laxius, mentione virorum variae dignitatis, nulla magiſtratus eponymi mentione, fuiſſe definitum. Iam enim primum Tibeberius Caeſar eponymus non fuit, neque Pontius Pilatus, qui pluribus annis Iudaeam procuravit, neque aut Herodes Galilaeae tetrarcha, aut frater ejus Philippus tetrarcha Ituraeae et Trachonitidis, aut Lyſanias tetrarcha Abilenes. Neque vero etiam eponymi fuere ſummi pontifices Annas et Caiphas, etſi ΕΠΙ illis praeponatur; non enim uterque fuit ejusdem anni pontifex, neque ſummi Iudaeorum pontifices annui, cum et ipſe hic Caiphas ſaltem decennio pontificatum geſserit, de quo vide Tillemontium. [b]) Eodem modo cum proconſulum, propraetorum, procuratorum nomina monetae urbium inſcribuntur, aliud iſtud non ſignificat, quam numos hos ſignatos fuiſſe tum, cum hi provinciae praeeſſent, ac plerumque iſtud non alia de cauſa factum videtur, quam cauſa officioſae in praefectos ſuos obſervantiae, quam ut impenſius demonſtrarent Bithyni, proconſules ſuos in numis ſaepe patronos dixerunt. Et ſatisfacere aeque officio ſuo viſi ſibi ſunt Graeci, ſive illud ΕΠΙ adderent, ſive diſſimularent. In multis ſane procon-

a) c. 3. v. 1. b) Hiſt. T. I. p. 744.

ſul legitur in recto, ut: Γ. ΚΑΔΙΟΣ. ΡΟΥΦΟΣ. ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ., in aliis in gignendi caſu, ut: ΑΝΘΥ. ΦΡΟΝΤΕΙΝΟΥ., in aliis in dandi caſu, et formula quadam votiva, ut: ΑΝΘΥ. ΕΠΡΙΩ. ΜΑΡΚΕΛΛΩ. Ceterum non negavero, factum aliquoties, ut proconſulatus quodammodo eponymus eſſet. Smithius [a]) Peyſſonelius [b]) et Muratorius [c]) exhibent marmor, quo praecone Fabius Zoſimus monumentum ſibi et uxori fecit. Additur in fine: ταυτης ἐπιγραφης ἐπεγραφη ἀπλα δυω, ὡν το ἑτερον ἐτεθη ἐις το ἀρχειον ἐν τῃ λαμπροτατῃ Θυατειρηνων πολει ΑΝΘΥΠΑΤΩ ΚΑΤΙΛΛΙΩ ΣΕΒΗΡΩ ΜΗΝΟΣ ΑΥΔΙΝΑΙΟΥ ΤΡΙΣ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΥΠΟ ΜΕΝΟΦΙΛΟΝ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΝ. *Hujus inſcriptionis confecta ſunt exemplaria duo, quorum alterum inlatum eſt in tabularium, quod eſt in ſplendidiſsima Thyatirenorum civitate, proconſule Catillio Severo menſis Audinaei die XIII. ſub Menophilo Iuliani F. miniſtro publico.* In alio ſimili apud Peyſſonel: [d]) της ἐπιγραφης ἀντιγραφον ἐτεθη ἐις το ἀρχειον ΑΝΘΥΠΑΤΩ ΓΕΝΤΙΑΝΩ ΛΟΛΛΙΑΝΩ - - - ΑΠΕΛΛΑΙΟΥ - - - ΥΠΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΚΑΙ ΚΟΝ - - - *Hujus inſcriptionis exemplar inlatum eſt in tabularium proconſule Gentiano Lolliano - - - menſis Apellaei - - - ſub Alexandro et Con - - -* Verum ſatis apparet, laxam fuiſſe hanc eponymiam, et quae ad cauſam privatam ſufficere poterat, cum, ut diximus, proconſulum in provinciis regimen annum ſaepe exceſſerit.

Deinde poterat vocabulum ΕΠΙ a magiſtratibus non eponymis adhiberi ad cauſas, quae ab eorum jurisdictione pendebant. Conſtat enim, in civitatibus praeter ſummum magiſtratum, v. g. archontem, fuiſſe minores alios, ut ſtrategos, quales fuere Athenis, ſummum pontificem, vel regem ſacrorum, quaeſtorem, ſcribam, gymnaſiarcham etc. vel qui ſacris totius provinciae praeerant, ut Aſiae, Ioniae, Bithyniae, Galatiae etc. Hi ergo edicta in his, quae ad ſe pertinuere, proponere poterant, quae vim legis haberent, qualia et Romae fuerunt non conſulum modo, ſed et praetorum, aedilium, tribunorum plebis, et tum ſua quoque praefigere nomina. Quare etiam, cum legimus in numis: ΕΠΙ. ΤΕΡΤΙΟΥ. ΑΣΙΑΡΧΟΥ, iſtud ſignificabit, monetam hanc ſignatam fuiſſe curante Tertio ad faciendos ſumptus, quos pro Aſiarchae munere in feſtorum ludorumque procurationem fieri oportuit. Vide, quae ad hoc argumentum faciunt, nonnulla alia ſupra capite de archontibus etc. Atque propterea neque obſto etiam, ſi quis varios hos magiſtratus velit dicere eponymos, ſed jurisdictionis tantum ſuae, quod jam etiam Vandalium, etſi in transcurſu, video attigiſſe, cum ait: [e]) *licet minime dubitem, in faſtis communium Aſiae ludorum Aſiarchas, ut eatenus ἐπωνυμους, fuiſſe ſignatos.* At enim mihi initio propoſitum fuit agere de eponymis totius civitatis, quales fuere Athenis archon, Romae conſules, Carthagine ſuffetes.

Ex his manifeſtum eſt, quam ſit dif-

a) Notit. 7. eccles. p. 18. b) Vogage pag. 278. c) pag. 2052. 1. d) pag. 282.
e) Diſs. VII. c. 2. p. m. 564.

ficile veros civitatum eponymos ſive ex numis, ſive marmoribus eruere. Sed neque ſcriptores huc multum conferunt, qui raro de his tam evidenter ſunt locuti, quam de Syracuſanis loco ſupra laudato Diodorus. Paullatim urbes Graecae annos Romanorum more conſulibus definire coeperunt, docentibus iſtud marmoribus. Aliae aera ſua uſae ſunt. Atque hunc morem tempora ſive eponymis, ſive aerae annis notandi Iuſtiniano adhuc imperante in nonnullis urbibus obtinuiſſe, docet novella XLVII., qua permiſſum quidem adſcribere actis publicis το της πολεως πασι τροποις ἐτος, *annum, quocunque is modo ab urbibus notari conſuevit*, ſed imperatum praeterea, ut adderent annum imperantis, conſules, indictionem, menſem et diem.

CAPVT III.

DE VRBIBVS AVTONOMIS, LIBERIS, ET IMMVNIBVS.

En tibi urbium his titulis inſignium catalogum:

Vrbes Autonomae.

Abila Leucas Decapoleos, A.
Aegae Ciliciae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Anazarbus Ciliciae, ΑΥΤΟΝΟΜΟC.
Antiochia Syriae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Apamea Syriae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Arethuſa Syriae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Capitolias Coeleſyriae, A. vel ΑΥ.
Corycus Ciliciae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Diocaeſarea Galilaeae, ΑΥΤΟ.
Dora Phoeniciae, ΑΥΤ.
Gadara Decapoleos, A. —
Halicarnaſſus Cariae, ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ. ex numo dubio.
Laodicea Syriae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Moca Arabiae, ΑΥΤΟ.
Mopſus Ciliciae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Samoſata Commagenes, ΑΥΤΟΝ.
Sebaſte Ciliciae, ΑΥΤΟΝ.
Seleucia Syriae, ΑΥ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Termeſſus Piſidiae, ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ.
Tripolis Phoeniciae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.
Tyana Cappadociae, ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.

Vrbes Liberae.

Amiſus Ponti, ЄΛЄΥΘЄΡΑC.

Cherſonneſus Taurica, ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ.

Hippo Zeugitanae, LIBERA.

Rhodus inſula, ΕΛΕΥΘ.

Sebaſte Ciliciae, ЄΛЄΥΘЄΡΑ.

Seleucia Ciliciae, ЄΛЄΥΘЄΡΑC.

Tarſus Ciliciae, ЄΛЄΥΘ.

Theſſalonica Macedoniae, ΘЄCCΑΛΟΝΙΚЄΩΝ. ЄΛЄΥΘЄΡΙΑC.

Vrbes immunes.

Alabanda Cariae, ΑΤЄΛЄΙΑC. ΑΛΑΒΑΝΔЄΩΝ.

* * *

Ἀυτονομος urbs populusve eſt, qui ſui juris, legibus apud ſe natis, aut ſponte receptis, non a tyranno, aut externo quodam imperio per vim latis utitur. Caruit lingua Latina vocabulo, quod ἀυτονομȣ potentiam exprimeret. Ergo circumſcriptione opus fuit, dictumque paſsim: *legibus, judiciis ſuis uti*, aut ſimiliter, quam ut evaderet, non eſt veritus Tullius ipſe peregrinum ἀυτονομιας nomen arceſſere. Sic ſcribens ad Atticum [a]) *Graeci*, inquit, *tamen ſe ἀυτονομιαν adeptos putant.* Paullo infra [b]) alter exſtat inſignis locus, qui praeterea ἀυτονομιας naturam explicat: omnes civitates *ſuis legibus et judiciis uſae, ἀυτονομιαν adeptae revixerunt.*

Ἐλευθερα urbs populusve fuit Graecis, quod Latinis urbs populusve *liber*. Ἐλευθερια, *libertati*, opponitur δȣλεια, *ſervitus*. Livius: [c]) *ut omnibus gentibus appareret, arma P. R. non* liberis ſervitutem, *ſed contra* ſervientibus libertatem *adferre.* Auguſtus teſte Dione [d]) Cyzicenos, Tyrios, Sidonios antea liberos, ſed variorum criminum reos in ſervitutem redegit, (ἐδȣλωσατο.) At habuit haec urbium libertas ſuos gradus. Dictae fuerunt liberae, quando, ut eſt apud Xenophontem, [e]) hominum neminem pro domino, ſed ſolos deos adoravere. Sed fuere etiam dictae liberae, acciſa jam, multumque imminuta libertate. Apud Livium [f]) Macedonibus et Illyriis poſt victos eorum reges Perſea et Gentium magnificis verbis libertatem Romani impertivere, etſi dimidium tributi pendere juberentur. Quin adeo dictae etiam liberae, cum praeter libertatis nomen et umbram nihil relictum eſſet, quando, ut uno exemplo utar, ipſos etiam reges intra imperii R. fines conſtitutos, ſpecie liberos certe ſuique juris, non dubitavit Tacitus *inſervientium* nomine dedecorare. [g])

Quod ad utriusque vocabuli uſum attinet, certum eſt, conſultis Herodoto, Thucydide, Xenophonte, aliisque omnibus, fuiſſe eum promiſcuum, et nullo utrumque diſcrimine adhiberi ſolitum, ut adeo, cum urbem quampiam ſive ἀυτονομον ſive ἐλευθεραν dicerent, ſignificarent ſemper urbem ſui plene juris, nulliusque imperio obedientem. At enim fueritne eadem adhuc utriusque vocabuli ſignificatio ea aetate, qua Romani rerum potiebantur, et qua conſtat non paucas alias verborum ſignifi-

a) L. VI. ep. 1. b) ibid. ep. 2. c) L. XLV. 18. d) L. LIV. § 7. e) de exped. Cyri L. III. f) l. c. g) Hiſt. II. c. 81.

cationes immutatas, et aliorſum derivatas, haud perinde certum. Ratio dubitandi eſt, quia videmus non raro tam in numis marmoribusque, quam apud ſcriptores veteres, civitates alias ſeorſim dici αὐτονομȣς, *legibus ſuis viventes*, alias ἐλευθέρας, *liberas*, et quod amplius eſt, utrumque iſtud elogium uni eidemque civitati in eodem monumento, vel ab eodem ſcriptore tribui; ex quo ſequitur, diverſum fuiſſe utriusque valorem, niſi velimus utrumque otioſe conjunctum exiſtimare. Sic Sebaſte, inſula Ciliciae adjacens, dicitur in numis ΑΥΤΟΝομος ЄΛЄΥΘЄΡΑ. Mopſus Ciliciae in noto marmore Gruteriano ΕΛΕΥΘΕΡΑ - - - ΚΑΙ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ. Eodem modo paſsim apud auctores, permiſſam populis victis ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, et obvium apud ſcriptores Latinos: *in libertate eſſent, ac legibus ſuis uterentur*, et ſimilia.

Si ergo, quod ſequi inde videtur, diſtincta fuit utriusque ratio, quaeritur, quid utroque nomine intellectum veteribus. Variae, ut in re incerta, vulgatae ſententiae. Spanhemius in ſuo de praeſtantia numorum opere [a]) et ſubinde multo diſertius in praeclaro ſuo libro, qui *Orbis Romanus* inſcribitur, (Exercitat. II. inde a cap. IX. usque ad XVI.) nullum fere inter utrumque diſcrimen agnoſcit. Ejus mentem ex binis Orbis R. locis plane intelliges. *Liberae*, inquit [b]) *gentes a Romanis dictae, quae vel bello victae, vel eorum opera alienae dominationis, cui antea ſubjacebant, jugo exemptae, aut ob aliquod earum meritum in P. R. vel ob cognationem, ſicut Ilienſes, ſuarum legum, patrii magiſtratus, regionis etiam ſive agrorum libertatem a Romanis conſequebantur, quae ſingula tribus hiſce vocibus complectuntur Graeci auctores:* νομȣς, πολιτείαν, vel πολίτευμα, *et* χώραν. Et infra: [c]) *Erat enim haec autonomia vel praecipua pars libertatis earum urbium, quae ceteroquin erant in Romanorum fide, in eo quippe ſita, ut eaedem ſuis legibus uterentur, proprios crearent magiſtratus, a quibus nempe jus iis, non a Romanis rectoribus diceretur, agrosque ſuos praeterea vel oppida, quae erant in eorum ditione, retinerent, a Romanorum vero praeſidiis eſſent vulgo immunes etc.* Cum Spanhemio fere conſentit Abbas Guaſco [d]). Secundum Vaillantium [e]) autonomis urbibus legibus ſuis uti permiſſum erat, ſed erant vectigales; at ἐλευθέραι dicebantur, quae nullum omnino vectigal penderent. Contra Scipio Maffejus cenſuit, [f]) autonomas urbes eſſe, quae legibus ſuis uterentur, at liberas, quae a praeſidis R. jurisdictione eſſent immunes. Poſtremus eruditus Belleyus refutatis omnibus his ſententiis ſuam propinat, cujus ſumma eſt: [g]) Conſtat, urbes non paucas praeter αὐτονομίαν, ſeu jus legibus ſuis vivendi, adeptas etiam ἀτέλειαν, ſeu immunitatem a tributis et vectigalibus. Exiſtimat igitur, hanc autonomiam una cum dicta immunitate conſtituiſſe illud, quod Graeci ἐλευθερίαν dixere; quo quidem privilegio verum conficitur diſcri-

a) Tom. I. p. 674. b) p. m. 205. c) pag. 219. d) Saggi Cort. T. V. differt. IV. e) Num. Graec. p. 214. f) Veron. illuſtr. L. III. p. 46. g) Mem. B. L. T. XXXVII. p. 419.

men inter urbes tantum ἀυτονομȣς et ἐλευθερας; hae enim posteriores super jus ἀυτονομιας gavisae sunt etiam immunitate a tributis. Vnde sequitur, omnes urbes ἐλευθερας fuisse etiam ἀυτονομȣς, at non vicissim; nam ἐλευθερια continebat omnia ἀυτονομιας jura, videlicet jus suis se legibus gubernandi, et suos magistratus judicesque eligendi, et insuper eam, quam dixi, immunitatem. Quod quidem, inquit, discrimen minus ex scriptoribus Latinis elucet; nam cum hi certis vocabulis destituerentur, quibus ἀυτονομιαν et ἐλευθεριαν designarent, et ad utrumque designandum vocabulo *libertas* uterentur, necesse fuit, non raro ambigui sensus orationem enasci. Sententias singulas paucis expendamus.

Dilato interim Spanhemii judicio, id quod sanxit Vaillantius, admitti nequit. Copiosis enim veterum testimoniis probari potest, urbem, quae fuit ἐλευθερα, non continuo fuisse immunem a pendendis vectigalibus. Disertis enim verbis inter utrumque distinxere veteres. Secundum Appianum [a]) Antonius IIIvir Λυκιȣς μεν ἀτελεις φορων ἀφιεις, *Lycios immunitate a tributis donavit*, et mox infra: Λαοδικεας δε και Ταρσεας ἐλευθερȣς ἠφιει και ἀτελεις φορων, *Laodicenses vero et Tarsenses libertate et immunitate donavit.* Teste Livio [b]) jussit populus R. *Illyrios esse liberos*, additque continuo, *non solum liberos, sed etiam immunes fore Issenses et Taulantios etc.* quo quidem testimonio nihil potest esse evidentius. Oracula alia idem comprobantia infra proferentur. Neque secundum omnes causas valere potest opinio Maffei, urbes liberas a praesidis R. jurisditione fuisse eximias adserentis. Maximum hujus sententiae patronis momentum positum est in verbis Strabonis agentis de Massiliensibus Galliae, quibus, inquit, [c]) Romani την ἀυτονομιαν ἐφυλαξαν, ἡν ἐξαρχης ἐιχεν ἡ πολις, ὡςε μη ὑπακȣειν των ἐις την ὑπαρχιαν πεμπομενων ςρατηγων, *autonomiam conservavere, qua olim gavisa est urbs, ut neque morem gerere teneantur missis in provinciam rectoribus.* At vero idem hoc testimonium propterea favere non potest Maffejo, quod causa ἀυτονομιας, non, quod probandum susceperat, causa ἐλευθεριας Massilienses a praesidum imperio exemptos diserte dixit Strabo. Majus in Ciceronis oraculo pondus, qui, dum in Pisonem Macedoniae procos. invehitur, inter alia ejus per vim facta commemorat etiam: *omitto jurisdictionem in libera civitate* (Byzantio) *contra leges senatusque consulta.* [d]) At vero si in liberam civitatem nullum fuit proconsuli jus, quo pacto licuit Plinio Trajani legato eorundem Byzantiorum nimios sumptus auctoritate sua compescere, ut docuit ipse data ad Trajanum epistola, [e]) et adprobante istud Trajano optimo? Quod si cui non adrideret hoc Byzantiorum exemplum, quia, etsi adhuc a Plinio seniore liberae fuisse conditionis dicuntur, sub Vespasiano feruntur amisisse libertatem, ut dixi in eorum numis, passim tamen legas in

a) bell. civ. L. V. c. 7. b) L. XLV. c. 27. c) L. IV. p. m. 274. d) de prov. consf. § 3. e) L. X. ep. 52.

ejusdem Plinii epiſtolis, quam etiam minima in aliis liberis civitatibus aequiſſimus cetera hic vir ad ſe pertinere exiſtimaverit. Non auſi ſunt Amiſeni, liberi certe et foederati, ſine auctoritate proconſulis conſtituere apud ſe eranos, ſeu collationem pecuniae ad ſuſtinendam tenuiorum inopiam. [a])

Sequitur ſententia Belleyi, quam ſane facile eſt contrariis argumentis penitus evertere. Ait: ἐλευθεριαν urbibus conceſſam bina privilegia complexam, ἀυτονομιαν, ſeu jus legibus ſuis vivendi, et ἀτελειαν, ſeu immunitatem a tributis, atque in hoc niti diſcrimen inter urbes tantum ἀυτονομȣς et ἐλευθερας. Antequam iſtud impugno, inquirendum puto, fueritne Latinis vocabulo *Libertatis* idem intellectum, quod Graecis vocabulo Ἐλευθεριας, quod, ut dixi, in cauſae ſuae patrocinium negat Belleyus. Eundem utriusque fuiſſe valorem, multis poteſt exemplis demonſtrari. Secundum Polybium [b]) *Senatus R. et T. Quinctius imperator Philippo rege et Macedonibus devictis* ἀφιασιν ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ, ἀφρȣρητȣς, ἀφορολογητȣς, νομοις χρωμενȣς τοις πατριοις Κορινθιȣς, Φωκεας etc. *permittunt LIBEROS, ſine praeſidio, immunes, patriis eſſe legibus Corinthios, Phocenſes etc.* Iisdem verbis rem narrat Plutarchus. [c]) Livius, qui ut alias, ſic et hoc loco Polybium Latine reddidit, his verbis idem S. C. refert: [d]) *Senatus R. et T. Quinctius imperator Philippo rege Macedonibusque devictis, LIBEROS, immunes, ſuis legibus eſſe jubent Corinthios, Phocenſes etc.* Quis facile negaverit, Livium in reddenda ſenatus conſulti formula, quo in genere reddendo omnes ſolent verborum apices magna cautione expendi, dum vocabulum ἐλευθερȣς reddit *liberos*, uſum fuiſſe vocabulo maxime proprio, et idem plane ſignificante? Alibi idem Livius victo captoque Perſeo narrat adlatum Roma decretum, *quo omnium LIBEROS eſſe placebat Macedonas.* [e]) Idem narrans Plutarchus ait: Μακεδοσι μεν ἀπεδωκε την χωραν και τας πολεις ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ οἰκειν και ἀυτονομȣς, *Macedonibus permiſit regionem et urbes LIBERAS legibusque ſuis utentes.* [f]) In numis Amiſi Ponti legitur: ΑΜΙϹΟΥ. ЄΛЄΥΘЄΡΑϹ. et appoſite ad Graecum hoc elogium Plinius in laudata ſupra epiſtola: *Amiſenorum civitas LIBERA.*

Conſtituto igitur, Latinis idem fuiſſe *liberum*, quod Graecis ἐλευθερον, inquirendum jam, utrum libertas civitatibus data, ſive ἐλευθερια, complexa ſit etiam immunitatem a tributis, ſive ἀτελειαν. Contrarium plane docent auctores cum Graeci tum Latini. En aliquot exempla: Ioſephus loquens de incolis tractus cujusdam Bataneae: παρ' ὡν, inquit, Ῥωμαιοι δεξαμενοι την ἀρχην, τȣ μεν ἘΛΕΥΘΕΡΟΥ και ἀυτοι τηρȣσι την ἀξιωσιν, ἐπιϐολαις δε των φορων ἐις το παμπαν ἐπιεσαν ἀυτȣς, *a quibus* (utroque Agrippa) *Romani cum accepiſſent principatum, LIBERTATIS dignitatem etiam illis conſervarunt, ſed auctis continue tributis in univerſum eos oppreſſerunt.* [g]) Si oppreſsi tributis, quomodo in Belleyi ſententia conſervata τȣ ἐλευθερȣ dignitas? Appianus, quo loco narrat varia

a) L. X. ep. 93. b) exc. leg. IX. c) in T. Quinct. p. m. 374. d) L. XXXIII. c. 32. e) L. XLV. c. 18. f) in Aemil. Paullo p. m. 270. g) Ant. L. XVII. c. 2. § 2.

civitatibus Graecis a M. Antonio concessa beneficia, Λυκιυς μεν, ait, ἀτελεις φορων ἀφιεις, *Lyciis immunitatem a tributis concessit*, et mox infra: Λαοδικεας δε και Ταρσεας ἐλευθερυς ἠφιει και ἀτελεις φορων*, *Loodicenses vero et Tarsenses liberos esse jussit et immunes.* [a]) Quid necesse fuerat addere immunitatem, si haec jam in libertate inclusa fuit? Eodem exemplo Livius enarrans, quae finito bello Gentii Illyriis evenere, *senatum*, inquit, *populumque R. Illyrios esse liberos jubere, praesidia ex omnibus oppidis, arcibus, et castellis sese deducturum. NON SOLVM LIBEROS, SED ETIAM IMMVNES fore Issenses et Taulantios etc.* [b]) Est hic locus classicus; manifeste enim distinguit inter *liberum* et *immune*, cumque Illyrios minore beneficio *liberos* tantum appellatos dixisset, addit, Issensibus largiore beneficio praeter libertatem accessisse etiam immunitatem, nimirum quod, ut continuo subjicit, incolumi Gentio ad Romanos defecissent. Ergo immunitas sub libertate comprehensa non fuit, neque adeo, qui liber, ἐλευθερος, etiam immunis, ἀτελης fuit. Victo Philippo jussere Romani, Corinthios, Phocenses, etc. esse ἐλευθερυς, ἀφορολογητυς, *liberos*, *immunes*. Testimonia integra tam Graeca, quam Latina paullo supra recitavi. At non sic actum cum Macedonibus victo Perseo; nam hi secundum adducta mox Livii et Plutarchi oracula tantum promulgati fuere ἐλευθεροι, non vero etiam ἀτελεις, quia, ut fine ejusdem capitis refert Livius, jussi fuere, *dimidium tributi, quam quod regibus ferre soliti erant, populo R. pendere*, cum quo conspirat etiam Plutarchus loco, quem indicavimus. Nolo cumulare infinita alia exempla permissae ἐλευθεριας una cum ἀτελεια, cum jam ab allatis exemplis satis superque eluceat, hanc sub illa non fuisse intellectam, et utrumque privilegium valoris multum diversi exstitisse, et quod suapte sequitur, dictatum a Belleyo discrimen ἀυτονομιαν inter et ἐλευθεριαν locum habere nequit.

At quid tandem inter utrumque hunc titulum interest? Credo, verum utriusque discrimen ne ipsis quidem veteribus satis fuisse exploratum, aut si fuit, sic utriusque confusos fuisse fines, ut satis dignosci ac definiri non possent. Quo factum, ut ne ipse quidem magnus Spanhemius exitum ex hoc labyrintho reperiret, et passim ἀυτονομιαν cum ἐλευθερια confunderet. Atqui erat is vir, qui propter incredibilem eruditionem, et quod juri publico R. liberalem operam impenderat, prae multis aliis fuit idoneus, qui verum reperiret, siquidem reperiri posset. Monui principio, jam a vetustissimis Graecis utrumque vocabulum promiscue fuisse adhibitum, atque etiam sequioris aevi Graecis perinde habitum, hoc, illove modo permissa sibi jura enunciarent. Quin reperio, Graecas civitates, quas certa fide constat, fuisse ἐλευθερας, non raro in monumentis publicis ἀυτονομυς sese tantum appellasse. Teste Plinio seniore liberae fuerunt Antiochia Syriae, Aegae et Mopsus Ciliciae, et tamen

a) de bell. civ. L. V. c. 7.

b) L. XLV. c. 26.

in numis *αὐτονόμους* ſe tantum profitentur. Termeſſenſes Piſidiae, qui in celebri tabula aenea, quae exſtat apud Muratorium, [a]) ex populi R. ſententia dicuntur *liberi*, *amicei*, *ſocieique populei Romani, eique legibus ſueis ita utunto etc.* ii inquam Termeſſenſes ſolo ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ titulo in moneta ſua contenti ſunt. Quin et ipſe Cicero, qui, quod quaeſtor in Sicilia fuit, et provinciam Ciliciam partemque Phrygiae proconſule adminiſtravit, omnes juris apices noſſe debuit, parem utrique privilegio efficaciam non obſcure tribuit. Inter alia enim, quae de ſua provinciae adminiſtratione ad Atticum perſcripſerat, refert etiam: [b]) *multaque ſecutus ſum Scaevolae, in iis illud, in quo ſibi* libertatem *cenſent Graeci datam, ut Graeci inter ſe diſceptent ſuis legibus.* Idem paullo infra: *Graeci vero exultant, quod peregrinis judicibus* (id eſt: propriis ſuis) *utuntur. Nugatoribus quidem inquies. Quid refert? tamen αὐτονομίαν adeptos putant.* Idem alibi: [c]) *Ita multae* (civitates) *omni aere alieno liberatae, multae valde levatae ſunt, omnes ſuis legibus et judiciis uſae, αὐτονομίαν adeptae revixerunt.* Ergo quam efficaciam vir conſularis priore loco largitur libertati, eandem in binis ſequentibus tribuit autonomiae. Enimvero facile credo eſt divinare, cur tam vaga et fluctuantia fuerint utriusque beneficii jura. Nimirum jactata haec Graecarum urbium ſive autonomia ſive libertas umbratilis potius fuit et ſcenica, quam res veri ſolidique emolumenti, aut honoris. Neque enim valuit, quod *lege Caeſaris juſtiſſima atque optima* cautum fuiſſe teſtatur Cicero, [d]) *ut populi liberi PLANE et VERE eſſent liberi*, verum ita cum iis actum plerumque reperimus, ut non multum abeſſent a ſervitute. Verba Ciceronis in locis mox adductis, cum ait: *in quo ſibi libertatem* cenſent *Graeci datam*, et cum Graecos judices *nugatores* appellat, ſatis manifeſtant, non modo nihil ſolidum his privilegiis quaeſitum, ſed et plane ridendos ſeſe Graecos iis tam ambitioſe aucupandis praebuiſſe, atque etiam hac in cauſa inſanum eorum ingenium, quod jam titulorum faſtu et veteris laudis quadam imagine fere ſolum paſcebatur, compertum. Sane cum Plinii ad Trajanum literas, hujusque reſcripta percurrimus, mirabimur, populos potuiſſe dici aut *αὐτονόμους* aut *ἐλευθέρους*, qui in levibus etiam cauſis nihil auſi ſunt inconſulto proconſule ſive ſuſcipere, ſive innovare. Atque hac conditione fuerunt gentes liberae imperante Trajano, impoſito provinciae Plinio, quorum utrique, generis humani amantiſsimo, propoſitum ſemper fuit, populis jura, ſi qua habuere, integra atque illaeſa praeſtare. Nemini jam in mentem venit inquirere, quid interfuerit inter dictatorem, conſulem, proconſulem, quod horum varia poteſtas certa fuit, et certis legibus ſtabilita; ergo cum in reperiundo *αὐτονομίας* et *ἐλευθερίας* diſcrimine tanto laboremus opere, neceſſe eſt confiteri, utriusque jura nullis certis fuiſſe finibus definita. Neque alia cauſa eſt, cur in aliis quoque explicandis juribus tantopere diſsiderent eruditi, et

a) pag. 582. b) L. VI. ep. 1. c) ad Attic. L. VI. ep. 2. d) in Piſon c. 16.

necdum ſatis explicatam habeamus rationem in definiendo, quae fuerint jura μητροπολεων, vel urbium πρωτων, vel ναυαρχιδων etc. atque ut ad Romana deflectamus, quibus fuerint finibus circumſcripta jura coloniarum, municipiorum, aut urbium, quae Latio donatae fuere.

Ceterum dubitari non poteſt, cum urbes ſeſe in monumentis publicis αυτονομȣς jactant, hoc nomine non intelligi αυτονομιαν illam ſimplicem ac plane ordinariam, quam promiſcue urbibus omnibus, ſimul atque in Romanorum ditionem tranſivere, fuiſſe permiſſam, vel ipſi numi affatim docent. Paſsim enim in moneta urbium infimi ſubſellii, et quae propter fortunae tenuitatem adſpirare ad honores non potuiſſent, legimus perſcripta nomina magiſtratus domeſtici, archontum, ſtrategorum, ſcribarum, a quibus privatim regebantur, et a quibus anno quoque, tanquam a magiſtratu eponymo nomen dabatur, quibus ex marmoribus adde cosmos, et protocosmos notum urbium Creticarum magiſtratum. Huc pertinent communia civitatum concilia, ΒΟΥΛΗ, ΔΗΜΟϹ, ΓΕΡΟΥϹΙΑ, obvia in numis provinciae Aſiae, ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ in numis Tarſi et Anazarbi Ciliciae, in quibus actae cauſae, quae ad ſe unas pertinuere. Nemo non videt, hujus generis non fuiſſe αυτονομιαν illam, quam in monumentis publicis tam ſuperbe jactabant urbes, et quam, quod ſaltem de Antiochia Syriae conſtat, magna pecuniae vi a Romanis redemere. Atqui de hac altera et illuſtriore autonomia quaeritur, quid contulerit in urbes, quae illa donatae fuere, et quibus cauſis differat ab ἐλευθερια. Vtut erit, ſive res diſtinctae fuerunt utrumque beneficium, ſive eaedem diverſo nomine, aut certe multum adfines, de quo, ut hactenus copioſe dixi, difficile eſt arbitrari, dubitari nequit, certa quaedam civitatibus liberis permiſſa fuiſſe jura, quibus caruere urbes ſubjectae. Vt enim omittam uſitatam orbis R. diviſionem in provincias, regna, liberas civitates, aut ſecundum Graecos, in populos foederatos, amicos, ſocios, et in ſubjectos, de quo vide Spanhemium, [a]) ex quo ſane liquet, diſtinctum fuiſſe urbium liberarum ſtatum, non deſunt exempla, quae nos jurium conceſſorum partem edoceant. Iam ſupra adduxi teſtimonium, quo Piſoni exprobrat Cicero: [b]) *Omitto jurisdictionem in libera civitate contra leges ſenatusque conſulta.* En privilegium liberarum urbium ſenatus conſulto munitum. Interroganti Plinio, utrum poſsint Amiſenis liberis et foederatis permitti erani, de quibus jam egi ſupra, reſcripſit Trajanus: *Amiſenos, ſi legibus iſtorum, quibus de officio foederis utuntur, conceſſum eſt eranos habere, poſſumus, quo minus habeant, non impedire - - - in ceteris civitatibus, quae noſtro jure obſtrictae ſunt, res hujusmodi prohibenda eſt.* [c]) Permiſſum igitur urbi liberae, quod negatum ſervienti, quo modo Auguſtus quoque a Dione dicitur ſubjectos (το ὑπηκοον) ex legum R.

a) Orb. R. c. X. b) de prov. conſ. c. 3. c) Plin. L. X. ep. 94.

praeſcripto compoſuiſſe, ſed foederatis (τῷ ἐνσπονδῳ) permiſiſſe uti majorum inſtitutis. [a]) Rurſum interrogatus a Plinio Trajanus, utrum aedes Matris Magnae, quae fuit Nicomediae, ſalva religione poſsit in alium locum transferri, reſpondit: *ſolum peregrinae civitatis capax non eſſe dedicationis, quae ſit noſtro jure.* [b]) Eſt vero *peregrina civitas*, quae legibus ſuis utitur. Sic loco ſupra indicato Tullius dixit *peregrinos judices*, nempe qui Graecis liberis jus dixere, et eodem ſenſu Graecos Bithynos, qui Nicomediae degebant, ξενȣς, *peregrinos*, dixit Dio Caſsius. [c]) Ergo liberae civitates in religionis quoque negotio ſuis permiſſae legibus. Similia exempla plura poſſent ex ſcriptoribus cumulari, ac praecipue ex laudato ſupra decreto ſenatus, quo varia privilegia acceſſere Termeſſenſibus Piſidiae, [d]) et quae alia ſupra ex Spanhemii judicio commemoravi, et commemorabuntur capite ſequente, in quo de urbibus amicis et foederatis agetur. Etſi nequaquam mirum, civitates peregrinas ſua qualicunque fuiſſe libertate gaviſas, quando victos Italiae populos, atque ipſas etiam colonias Romanas ſuis relictas legibus, et ſimilibus privilegiis fruitas legimus. De populis Italiae vide quae plura exempla adfert Spanhemius. [e]) Ad colonias Romanas quod attinet, teſtatur de Nemauſo Strabo, eam a praeſidum R. jurisdictione fuiſſe immunem. [f]) Patrenſibus Achaiae colonis conceſſum ab Auguſto, ut libertate ſua uterentur. [g]) Cum vellet Plinius cognoſcere coloniae Apameae Bithyniae reditus et impendia, reſponſum eſt ab oppidanis, rationes ſuas nunquam eſſe lectas ab ullo proconſulum; habuiſſe privilegium, et vetuſtiſsimum morem, arbitrio ſuo remp. adminiſtrare. [h]) Verum haec ſive autonomia ſive libertas quam fuerit plerumque precaria et eluſa a dominis Romanis, cum ex adductis hactenus exemplis ſatis vidimus, tum ex reſponſo Trajani ad praeſentem Plinii epiſtolam abunde poteſt colligi, qua jubet proconſulem inſpicere rationes Apamenſium *ſalvis* tamen *quae habent privilegiis.* Interea qualiscunque haec fuit libertatis umbra, tamen etiam hac in communi verorum jurium jactura contenti fuere Graeculi titulorum avidiſsimi. Quapropter humaniſsimus Plinius Maximum in Achaiam reip. cauſa miſſum his verbis admonet: *Habe ante oculos*, - - - *Athenas eſſe, quas adeas, Lacedaemonem eſſe, quam regas, quibus reliquam VMBRAM, et reſiduum LIBERTATIS NOMEN eripere, durum, ferum, barbarumque eſt.* [i])

---

a) L. LIV. § 9. b) Plin. L. X. ep. 59. c) L. LI. § 20. d) Muratori inſcript. p. 582. e) Orb. Rom. cap. XII. p. m. 69. et Exercitat. II. c. IX. p. 191. f) L. IV. p. m. 285. g) Pauſan L. VII. p. m. 569. h) L. X. ep. 56. i) L. VIII. ep. 24.

CAPVT IV.

DE VRBIBVS AMICIS ET FOEDERATIS.

Horum explicatio titulorum ex proxime praecedentibus pendet. Vnicus exſtat numus, et is Valeriani, cuſus Sagalaſsi Piſidiae, qui utrumque conjungit, nimirum:

ΡΩΜΑΙΩΝ. CΑΓΑΛΑCCΑΙΩΝ. ΠΡΩΤΗC. ΠΙCΙΔΩΝ. ΚΑΙ. ΦΙΛΗC. CΥΝΜΑΧΟΥ. *Romanorum Sagalaſſenſium primae Piſidiae, et amicae foederatae*, ſive *ſociae* urbis. Typus, *duae dexterae junctae.* (Pellerin Rec. III. pag. V. in praefat.)

Ad haec epitheta illuſtranda uſus ſum potiſsimum opera cel. Spanhemii, in eruditiſsimo ſuo Orbe Romano hanc quoque juris Romani partem adcurate tractantis. [a]) *Foederati* dicti ii, reges vel populi, qui non bello victi, ſed vario jure, variisque legibus ſe ad remp. Romanam contulere. Aliis nominibus dicti etiam *amici*, *ſocii*, *fratres*, Graece: *το ἐνσπονδον*, *ὑποσπονδον*, *φιλοι*, *συμμαχοι*. Foederis vel ſocietatis cum his initae leges aereis tabulis inciſae in Capitolio, aut aede quapiam ſacra figebantur. Fuere haec foedera partim *aequa*, partim *iniqua*. Prioris generis fuere illa, quae Romani nondum praepotentes cum populis aliis externis adhuc integris fecere, dicta etiam foedera *ex aequo jure*, *ex dignitate pari*. Tale fuit foedus, quod Romani cum Poenis ante bella Punica, integris adeo et illaeſis pepigere. Foederis iniqui frequentior apud ſcriptores mentio, ex quo res Romana aut jam omnia occupavit, aut iis, qui adhuc ſtetere, metum injecit, neque ſolum initi cum civitatibus Graecis, ſed et cum regulis, dynaſtis, quin et cum regibus majorum gentium, ceu cum Parthis, cujus plura exempla adfert Spanhemius. [b]) Ceterum hoc loco ſermo tantum eſt de civitatibus foederatis intra populi R. ditionem poſitis, atque, ut ſuapte patet, foederis iniqui.

Varias civitates liberas in amicis quoque et foederatis habitas, omnis generis monumenta evincunt. Sagalaſſum Piſidiae coram ex numo intuemur. Ex

a) Exercit. II. c. X. b) l. c. p. 208.

praescripto composuisse, sed foederatis (τῳ ἐνσπονδῳ) permisisse uti majorum instititutis. [a]) Rursum interrogatus a Plinio Trajanus, utrum aedes Matris Magnae, quae fuit Nicomediae, salva religione posſit in alium locum transferri, respondit: *solum peregrinae civitatis capax non esse dedicationis, quae sit nostro jure.* [b]) Est vero *peregrina civitas*, quae legibus suis utitur. Sic loco supra indicato Tullius dixit *peregrinos judices*, nempe qui Graecis liberis jus dixere, et eodem sensu Graecos Bithynos, qui Nicomediae degebant, ξενυς, *peregrinos*, dixit Dio Casſius. [c]) Ergo liberae civitates in religionis quoque negotio suis permissae legibus. Similia exempla plura possent ex scriptoribus cumulari, ac praecipue ex laudato supra decreto senatus, quo varia privilegia accessere Termessensibus Pisidiae, [d]) et quae alia supra ex Spanhemii judicio commemoravi, et commemorabuntur capite sequente, in quo de urbibus amicis et foederatis agetur. Etsi nequaquam mirum, civitates peregrinas sua qualicunque fuisse libertate gavisas, quando victos Italiae populos, atque ipsas etiam colonias Romanas suis relictas legibus, et similibus privilegiis fruitas legimus. De populis Italiae vide quae plura exempla adfert Spanhemius. [e]) Ad colonias Romanas quod attinet, testatur de Nemauso Strabo, eam a praesidum R. jurisdictione fuisse immunem. [f]) Patrensibus Achaiae colonis concessum ab Augusto, ut libertate sua uterentur. [g]) Cum vellet Plinius cognoscere coloniae Apameae Bithyniae reditus et impendia, responsum est ab oppidanis, rationes suas nunquam esse lectas ab ullo proconsulum; habuisse privilegium, et vetustisſimum morem, arbitrio suo remp. administrare. [h]) Verum haec sive autonomia sive libertas quam fuerit plerumque precaria et elusa a dominis Romanis, cum ex adductis hactenus exemplis satis vidimus, tum ex responso Trajani ad praesentem Plinii epistolam abunde potest colligi, qua jubet proconsulem inspicere rationes Apamensium *salvis* tamen *quae habent privilegiis.* Interea qualiscunque haec fuit libertatis umbra, tamen etiam hac in communi verorum jurium jactura contenti fuere Graeculi titulorum avidisſimi. Quapropter humanisſimus Plinius Maximum in Achaiam reip. causa missum his verbis admonet: *Habe ante oculos, - - - Athenas esse, quas adeas, Lacedaemonem esse, quam regas, quibus reliquam VMBRAM, et residuum LIBERTATIS NOMEN eripere, durum, ferum, barbarumque est.* [i])

a) L. LIV. § 9. b) Plin. L. X. ep. 59. c) L. LI. § 20. d) Muratori inscript. p. 582. e) Orb. Rom. cap. XII. p. m. 69. et Exercitat. II. c. IX. p. 191. f) L. IV. p. m. 285. g) Pausan L. VII. p. m. 569. h) L. X. ep. 56. i) L. VIII. ep. 24.

CAPVT IV.

DE VRBIBVS AMICIS ET FOEDERATIS.

Horum explicatio titulorum ex proxime praecedentibus pendet. Vnicus exſtat numus, et is Valeriani, cuſus Sagalaſsi Piſidiae, qui utrumque conjungit, nimirum:

ΡΩΜΑΙΩΝ. CΑΓΑΛΑCCΑΙΩΝ. ΠΡΩΤΗC. ΠΙCΙΔΩΝ. ΚΑΙ. ΦΙΛΗC. CΥΝΜΑΧΟΥ. *Romanorum Sagalaſſenſium primae Piſidiae, et amicae foederatae*, ſive *ſociae* urbis. Typus, *duae dexterae junctae.* (Pellerin Rec. III. pag. V. in praefat.)

Ad haec epitheta illuſtranda uſus ſum potiſsimum opera cel. Spanhemii, in eruditiſsimo ſuo Orbe Romano hanc quoque juris Romani partem adcurate tractantis. [a]) *Foederati* dicti ii, reges vel populi, qui non bello victi, ſed vario jure, variisque legibus ſe ad remp. Romanam contulere. Aliis nominibus dicti etiam *amici*, *ſocii*, *fratres*, Graece: το ἐνσπονδον, ὑποσπονδον, φιλοι, συμμαχοι. Foederis vel ſocietatis cum his initae leges aereis tabulis inciſae in Capitolio, aut aede quapiam ſacra figebantur. Fuere haec foedera partim *aequa*, partim *iniqua*. Prioris generis fuere illa, quae Romani nondum praepotentes cum populis aliis externis adhuc integris fecere, dicta etiam foedera *ex aequo jure*, *ex dignitate pari*. Tale fuit foedus, quod Romani cum Poenis ante bella Punica, integris adeo et illaeſis pepigere. Foederis iniqui frequentior apud ſcriptores mentio, ex quo res Romana aut jam omnia occupavit, aut iis, qui adhuc ſtetere, metum injecit, neque ſolum initi cum civitatibus Graecis, ſed et cum regulis, dynaſtis, quin et cum regibus majorum gentium, ceu cum Parthis, cujus plura exempla adfert Spanhemius. [b]) Ceterum hoc loco ſermo tantum eſt de civitatibus foederatis intra populi R. ditionem poſitis, atque, ut ſuapte patet, foederis iniqui.

Varias civitates liberas in amicis quoque et foederatis habitas, omnis generis monumenta evincunt. Sagalaſſum Piſidiae coram ex numo intuemur. Ex

a) Exercit. II. c. X. b) l. c. p. 208.

vel: ΚΑΡ. ΚΟ. ΜΗΠΟΛ. pro ΜΗΤΡΟΠΟΛ. inde a M. Aurelio.

Coropiſſus Lycaoniae.
ΜΗΤΡΟ. ΚΟΡΟΠΙϹϹЄΩΝ. in numo Hadriani.

Damaſcus Coeleſyriae.
ΔΑΜΑϹΚΗΝΩΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛЄΩϹ. inde ab Hardiano, ſerius COL. DAMA. METRO. inde a Philippo.

Diocaeſarea Ciliciae.
ΑΔΡΙΑΝΩΝ. ΔΙΟΚΑΙϹΑΡЄΩΝ. ΜΗΤΡΟ. ΚЄΝΝΑΤΩ. in numis Philipporum.

Edeſſa Meſopotamiae.
ΜΗΤ. ΚΟΛ. ЄΔЄϹϹΗΝΩΝ inde a Macrino.

Emiſa Syriae.
ΜΗΤΡΟ. ΚΟΛ. ЄΜΙϹΩΝ. inde ab Elagabalo.

Halicarnaſſus Cariae.
ΑΛΙΚΑΡΝΑϹϹЄΩΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛЄΩϹ. in numo Severi ſuſpecto.

Heraclea Bithyniae.
ΗΡΑΚΛЄΩΤΑΝ. ΜΑΤΡΟΠΟΛЄΙΤΑΝ. in numis Trajani. — ΗΡΑΚΛЄΩΤΑΝ. ΜΑΤΡΟϹ. ΑΠΟΙΚΩΝ. ΠΟΛΙΩΝ. in numo Gordiani.

Iſaurus Iſauriae.
ΜΗΤΡΟΠΟΛЄΩϹ. ΙϹΑΥΡΩΝ. in numis Getae et Elagabali.

Lampſacus Myſiae.
ΜΗΤΡΟΠ. ΛΑΜΨ. in numo Caracallae.

Laodicea Syriae.
ΙΟΥΛ. ΛΑΟΔΙΚ. ϹЄΟΥΗ. ΜΗΤΡΟΠΟΛЄΩϹ. ſub Severo, ab hoc deducta colonia, et inde: COL. LAO. *Provinciae Syriae* METROPOLEO. vel ſimiliter.

Magneſia Ioniae.
ΜΗΤΡ. ΜΑΓΝΗΤΩΝ. in numis Ant. Pii. Vide de dubio metropolis honore monetam hujus urbis.

Neocaeſarea Ponti.
ΝЄΟΚΑΙϹΑΡЄΩΝ. ΜΗΤΡΟ. addito in nonnullis ΠΟΝΤΟΥ. inde a M. Aurelio.

Nicomedia Bithyniae.
Μ. ΝΙΚΟΜΗΔЄΩΝ. in numo Germanici, ſerius: Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ. ΚΑΙ. ΠΡΩΤΗ. ΒЄΙΘΥΝΙΑϹ.

Niſibi Meſopotamiae.
ϹЄΠ. ΚΟΛ. ΝЄϹΙΒΙ. ΜΗΤ. inde ab Alexandro Sev.

Perga Pamphyliae.
Ex numo perperam dicta metropolis a Spanhemio. Vide ejus monetam.

Pergamus Myſiae.
Η. ΠΡΩΤΗ. ΑϹΙΑϹ. ΚΑΙ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ. ΠΡΩΤΗ. etc. ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΠΟΛΙϹ. in numo Caracallae.

Petra Arabiae.
ΠЄΤΡΑ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ. in numis Hadriani.

Philippopolis Thraciae.
ΜΗΤΡΟ. ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛЄΩϹ. inde a Severo.

Pompejopolis Paphlagoniae.
ΠΟΜΠΗΙΟΠΟΛΙϹ. ΜΗΤΡΟ. addito etiam ΠΑΦΛ. inde a M. Aurelio.

Prusias ad Hypium Bithyniae.
ΜΗΤΡ. ΠΡΟΥϹΙΕΩΝ. in numo Macrini apud unum Tristanum.

Roma.
ΡΩΜΗΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΝ. ΝΕΙΚ. Hunc numum explicatum vide in moneta Nicomediae Bithyniae.

Samosata Commagenes.
ΦΛΑ. ϹΑΜΟϹΑΤΕΩΝ. ΜΗΤΡΟΠ. inde ab Hadriano.

Sardes Lydiae.
ΑϹΙΑϹ. ΛΥΔΙΑϹ. ΕΛΛΑΔΟϹ. Α. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ. ϹΑΡΔΙϹ. in binis autonomis. — ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩϹ. ΑϹΙΑϹ. in numo Severi.

Seleucia Ciliciae.
ϹΕΛΕΥΚΕΩΝ. ΜΗ. in numo Gallieni.

Sidon Phoeniciae.
COL. AVR. PIA. METROP. SIDON. inde ab Elagabalo.

Tarsus Ciliciae.
ΤΑΡΣΟΥ. ΜΗΤΡΟΠΟΛ. inde ab Augusto, addito nonnunquam ΚΙΛΙΚΙΑϹ. vel: ΤΩΝ. ΚΙΛΙΚΩΝ.

Thessalonica Macedoniae.
ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗ. ΜΗΤ. inde a Decio, sub Valeriano: ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗ. ΜΗΤ. ΚΟΛΩ.

Tomi Moesiae inf.
ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕΩϹ. inde ab Ant. Pio.

Tripolis Phoenices.
ΤΡΙΠΟΛΙΤ. ΜΗΤΡ. ex autonomo, sed lectio suspecta.

Tyrus Phoenices.
ΤΥΡΟΥ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. obvium in autonomis, inde a Severo: COL. SEPT. TYRVS. METROP. et in numo Alexandri: SEP. TYRO. METROP. COL. PENIC.

Exclusi ex hoc catalogo urbes dictas in numis metropoles sive ex figmentis Goltzii, sive ex falsis variorum auctorum indiciis, quae pridem peritis repudianda sunt visa.

De varia METROPOLEOS in numis significatione.

Non una fuit apud veteres vocabuli Μητρόπολις significatio, quam hoc articulo explicandam suscipimus, quod ea in numis quoque variat. Levavit inquirendi laborem immortalis memoriae vir Ezechiel Spanhemius, qui erudita disputatione totam hanc causam complexus est, [a]) ex qua pleraque, quae tibi hic propinantur, excerpsi, additis nonnullis, quae illustrando huic

a) Tom. I. p. 568. seq.

argumento ſervire poterunt, aliis aliter explicatis.

Μητροπολις ſpectata etymologia eſt *urbs mater*, ἀλληγορικως iſtud, et eleganter, quod ut mater prolem, ſic urbs urbem velut quandam generis ſui prolem poteſt procreare. Dicitur ergo, et eſt urbs quaepiam mater, quae ob varias cauſas ex ſuorum numero civium alibi colonias conſtituit, cujus quidem inſtituti infinita numero omnis aevi habemus exempla. Vt taceam vetuſtiſsimos Phoenices, qui quaeſtus cauſa maria omnia ad Oceanum usque deductis a ſe coloniis frequentarunt, quis ignorat copioſam Graecorum ſobolem per omnia maris mediterranei, Adriatici, Aegei, Euxini littora ſparſam, probantibus maxime fecunditatem Athenienſibus, Corinthiis, Mileſiis, Chalcidenſibus Euboeae? Potuit etiam urbs dici avia, ſi forte neptes habuit. Sic Corinthus fuit mater reſpectu Corcyrae filiae, et avia reſpectu Dyrrhachii a Corcyraeis deducti. Sed deductam hanc altius originem veteres dixere *majorem patriam*, *matrem* vel *patriam antiquam*. Sic et ἀναλογως urbes ejusdem conditoris, ſeu patris dictae ſunt ſorores, et populi dicti fratres, teſtantibus iſtud numis quoque cum nota epigraphe: ΑΔΕΛΦΩΝ. ΔΗΜΩΝ. *fratrum populorum*, quo nomine intelligendas illuſtres Syriae urbes Antiochiam, Seleuciam, Laodiceam, Apameam, ab uno Seleuco conditas, probavimus in moneta urbium Seleucidos. Sed nolo eſſe longior in cauſa pervulgata, in qua explicanda copioſus jam fuit Spanhemius, [a]) quo loco multa etiam diſſerit de juribus et privilegiis metropoleon ratione coloniarum. In numis una Heraclea Bithyniae ſeſe metropolim hujus ſignificationis profitetur docente numo Gordiani ſic inſcripto: ΗΡΑΚΛЄΩΤΑΝ. ΜΑΤΡΟC. ΑΠΟΙΚΩΝ. ΠΟΛΙΩΝ. *Heracleotarum* urbis, *matris coloniarum urbium*. Quo iſtud jure potuerit adſirmare, diximus in moneta hujus urbis. Addo Tyrum Phoeniciae, quae Thebas Boeotiae, ſuam per Cadmum filiam numis inſcripſit, tum et Didonis meminit, quae Tyro profecta Carthaginem condidit. Ceterum copioſos habemus numos, in quibus urbes coloniae adſcitis ſuarum metropoleon typis earum ſe aut filias aut neptes palam teſtantur, ſed de his opportunius agemus in tractatu de numis coloniarum. Huc etiam pertinet titulus *metropolis frugum*, μητροπολις των καρπων auctore Ariſtide ex Apollinis oraculo inditus Athenis, quod haec urbs beneſicio Cereris prima habuit fruges, et deinde per omnes terras diſpenſavit, additque, hujus beneficii cauſa quotannis a Graecis frugum primitias huc miſſas. [b]) Sin iſtud, Athenae, dum aliis conſulunt, ſui fuere improvidae. Nam teſte Demoſthene Athenienſes importato aliunde frumento omnium mortalium uſi ſunt plurimo, magnam partem a remotiſsimis Boſporanis petito. [c]) Sed enim aliud ſaepe docent fabulae fictae, aliud hiſtoria vera.

Haec cum eſſet a principio, neque alia, et ab ipſo quidem nomine ductà metropoleos ſignificatio, factum ſubin-

a) l. c. b) in Panathenaica T. I. p. 105. c) contra Leptinem p. m. 545.

de, ut metropoles dicerentur urbes, quae colonias nunquam deduxere, modo dignitate, copiis, aliisque caufis praeftarent, et nomine adeo metropoleos fubinde etiam, et multo frequentius caput provinciae intelligeretur, atque in hoc fenfu Dionyfius Periegetes dixit [a])

Ρωμην τιμηεσσαν, ἐμων μεγαν οἰκον ἀνακτων,
ΜΗΤΕΡΑ ΠΑΣΑΩΝ ΠΟΛΕΩΝ.
Romam venerandam, meorum magnam domum regum,
Matrem omnium urbium.

accedente etiam numorum Nicomediae auctoritate, in quibus legas: ΡΩΜΗΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΝ. Hujus alterius fignificationis jam Graeci ipfi dedere exemplum. Antiochia Syriae, urbs, quod inter omnes notum, nuper condita, nullamque ipfa prolem enixa, metropolis in numis dicitur, ut demonftravimus in ejus urbis moneta, jam anno V.C. 662., multo adeo ante quam duce Pompejo M. in Romanorum leges iret. Theffalonica quoque ab Antipatro Theffalonicenfi jam Augufti aetate dicitur μητηρ πασης Μακεδονιης. [b]) Sed nolim in eundem cenfum vocare Tyrum quoque, ut iftud vifum Spanhemio, qui ex infcriptis Tyriae monetae annis conjecit, Tyrum ftante adhuc rep. Romanorum perinde atque Antiochiam dictam fuiffe metropolin, et quidem in altera hac fignificatione, quorum illud ex numorum teftimonio improbandum, iftud plane dubium. Etenim Tyrus, quod hactenus conftet, non ante Claudii tempora in numis fe dixit metropolim, ut oftendi in ejus urbis moneta; quod ad alteram partem attinet, cum in marmore Gruteri, [c]) quod fubinde late explicavit Ignarra, [d]) Tyrus dicatur μητροπολις Φοινικης και ἀλλων πολεων, dubium non videtur, eam vocari metropolim in priore fignificatione, et adludi ad colonias intra extraque Phoeniciam conftitutas, quod, ut mox vidimus, fecere et Heracleotae.

At Roma demum imperante in immenfum auctus metropoleon in pofteriore hoc fenfu numerus. Nimirum cum urbes vere matres tam propter vetuftatem, quam fobolis multitudinem magnis vulgo laudibus efferrentur, urbes noviciae, fed opibus ac potentia confpicuae, quales fuere Smyrna, Antiochia, Nicomedia, dedecus fuum arbitratae, fi, quod erant, fteriles vocarentur, matris nomen immodica coeperunt ambitione adfectare, non difficilibus ad haec eorum vota Romanis, et cum fieri poterat, adnuentibus, qui ridere folebant inepta haec Graecorum defideria, et vanas has de excellentia contentiones vocare Ἑλληνικα ἁμαρτηματα, *Graecanica peccata*, ut teftatur Dio Chryfoftomus vellicans ipfe fatuam hanc gentis fuae ambitionem. [e]) Fuiffe ab imperatoribus metropoleos honores non raro decretos, illuftre teftimonium habemus Canonem XIII. concilii Chalcedonenfis: ὁσαι δε ἠδη πολεις δια γραμματων βασιλικων τῳ της μητροπολεως ἐπι-

a) Orb. defcript. v. 355. b) Brunck Anal. T. II. p. 112. c) pag. 1105. d) de pal. Neap. p. 279. e) Orat. 38. p. m. 479.

μηϑησαν ὀνοματι, κ. τ. λ. *quaecunque vero urbes literis imperatoriis metropoleos nomine decoratae fuere etc.* Impetrato ergo hoc titulo factum, ut urbs quaepiam provinciae caput agnosceretur. Disertis istud verbis prodidit Procopius. [a]) Agens enim de Caesarea Cappadociae haec subjungit: ἐξ ȣ δη και εἰς μητροπολεως ἀξιωμα ἠλϑεν. ȣτω γαρ πολιν την πρωτην τȣ ἐϑνȣς καλȣσι Ρωμαιοι. *unde et metropolis dignitatem nacta est; sic enim urbem gentis primam vocant Romani.* Atque hoc quidem Procopii testimonium ex praecipuis est, quibus utuntur Spanhemius aliique, ut comprobent, nativam matris urbis significationem serius in aliam capitis provinciae fuisse detortam. Tamen, quod pace clarissimorum virorum dixero, non sic velim intelligi recitatum Procopii locum, quasi matris urbis significatio exspirasset, posteaquam civitas oblato metropoleos titulo caput regionis aut gentis est agnita. Esto, non deduxit colonias, id est: non fuit mater natura, at potuit fieri mater ex jure scripto. Quemadmodum enim, qui liberis caruit, evasit pater, cum liberos sibi adoptavit, sic urbs suapte sterilis evasit mater, cum ei ab imperatore aliae ejusdem regionis urbes velut adoptandae sunt traditae, quo constituto hae eadem illi obsequia juberentur praestare, quae par erat matri urbi praestari a coloniis. Ad haec licuit urbibus, alterius civitatis adoptare cives singulos, cur non et collectos, seu civitatem integram? Iam vero singulorum, qui duas pluresve patrias agnovere, naturalem unam, alias per quandam velut adoptionem, innumera habemus in veterum monumentis exempla, quorum nonnulla adduxi in moneta Laodiceae Phrygiae ad numum inscriptum: ΑΤΤΑΛΟC. COΦICTHC. TAIC. ΠΑΤΡΙCΙ. CMΥΡ. ΛΑΟ. Occurrit exemplum aliud argumentum istud insigniter illustrans. Valuit Graecos inter et Romanos jus, quod trium liberorum dicebatur, variaque iis beneficia et honores indulgebat, qui totidem se liberos genuisse poterant testari. Tamen si quis vel vir vel mulier praecipua fuere dignitate, aut meritis conspicui, etsi sobolem aut desideratum numerum repraesentare non possent, non raro imperatorum indulgentia trium liberorum jus sunt consecuti. Ad hunc modum teste Dione Casio Livia Augusti conjux in matrum, quae ter peperissent, album est relata, [b]) qui et addit continuo: *quibus enim seu viris seu mulieribus fortuna tot liberorum negasset proventum, eorum nonnullis tamen lex, ~~antea~~ quidem per senatum, nunc autem per imperatorem jus trium liberorum largitur, ut neque poenis iis, quae orbitati sunt destinatae, teneantur, et paucis duntaxat exceptis constituta copiosae proli praemia adipiscantur.* Quapropter quid vetat opinari, eodem modo urbes quaspiam illustriores ad metropoleos dignitatem esse evectas sic, ut in matrum numero vere putarentur, et tametsi prolibus ipsae carerent, in earum locum ex jure scripto sufficerentur urbes provinciae minores, quae ei tanquam urbi matri omnia filiarum officia deferrent? Aliud exemplum significationis ex juris

a) de aedific. Iustinc. L. V. c. 4. b) L. LV. § 2.

arbitrio inditae praebent coloniae Romanae. Hoc nomine primum vocabantur urbes, in quas Romani partem civium deduxere, at ſerius urbes coloniae dici coepere, quibus coloniarum tantum jura conceſſa ſunt etiam nemine civium in eas evocato. Adeo enim paullatim perverſae fuerunt ipſae rerum ſignificationes, ut paſsim aliud enunciaretur, aliud intelligeretur, nihilque aut parum admodum veteris moris inſtitutique remaneret. Quin et iſtud ſingulare, non paucas urbes in uno eodemque numo ſimul metropoles, ſimul colonias dici, ut Antiochia Syriae, Boſtra, Caeſarea Samaritidos, Carrhae, Damaſcus, Edeſſa, Emiſa, Laodicea Syriae, Niſibi, Sidon, Theſſalonica, Tyrus, quarum paucae colonos emiſere, paucae recepere.

Metropoleos honor Romanis non ſine juſtis cauſis conferendus eſt viſus, inter quas commemorat Spanhemius, ſi qua urbs regum antea ſedes exſtitit, ſi magnitudine, antiquitate, ſitus opportunitate, templi majeſtate ac religione inclaruit, magnum etiam momentum fuit, ſi qua meritis in Caeſares, populumque Rom. ſpectata fuit. Sane urbes fere omnes, quas praefixus catalogus metropoles adſerit, ab una pluribusve id genus cauſis celebritatem nactae ſunt. Si qua urbs cetera ignobilior in numis fertur metropolis, cujus generis nonnullas dictus catalogus offert, poteſt aut jure praetenſa lectio in dubium vocari, aut hic titulus aliter explicari, quo modo explicavimus Iſaurum Iſauriae metropolim, aut extraordinaria ſubeſt collati ejus honoris cauſa, quae omnia ex ſequentibus diſtinctius patebunt. Mirum videri poſſet, urbes a vetere fama maxime inclytas, quales fuere Athenae, Sparta, Corinthus, Argos, Cnoſus, aliaeque, in nullis veterum monumentis metropoles praedicari, niſi ſatis conſtaret, titulorum inſanam libidinem unis fere tantum Graecis transmarinis fuiſſe adfixam, quam modicarum etiam urbium arrogantiam ſalſe ridet epigramma Ammiani: [a])

> 'Εςω μητροπολις πρωτον πολις, ἑιτα λεγεθω
> Μητροπολις. μη νυν, ἡνικα μηδε πολις.
> *Heus tu*, μητροπολις, *eſto primum* πολις, *deinde dicare*
> Μητροπολις, *non nunc, quando ne quidem* πολις *es.*

Ex veterum monumentis certum inſuper, in una eademque provincia Romana plures fuiſſe urbes metropoleos honore decoratas. Atque de celeberrima omnium provincia Aſia ut initium ducam, quae complexa eſt Phrygiam, Lydiam, Myſiam, Aeolidem, Ioniam, Cariam, Lycaoniam, vel ex numis ſupra deſcriptis habemus metropoles Halicarnaſſum, Lampſacum, Magneſiam, Pergamum, Sardes, Coropiſſum, ac praeter has ex variis aliis monumentis Smyrnam, Epheſum, Cyzicum, aliasque, quas enumerat Spanhemius, et quas miramur, cum tot alios titulos tam ambitioſe in moneta ſua jactaverint, metropoleos titulum ab ea

a) Brunck Anal. T. II. p. 386. VII.

conſtanter procul habuiſſe. Fuere in Cilicia metropoles Tarſus, Anazarbus, Seleucia, Diocaeſarea, in Syria Antiochia, Emiſa, Laodicea, Samoſata, in Paphlagonia Amaſtris, Pompejopolis, in Meſopotamia Carrhae, Niſibi, Edeſſa, in Ponto Amaſia, Neocaeſarea. Obſervandum tamen, metropoleon numerum arctum primum, ſubinde per intervalla auctum fuiſſe, quo in inſtituto praeter cauſas ſupra allatas ſuas etiam partes habuere principum ſeu adfectus ſeu odium. Sic cum Syria ſuas jam haberet metropoles, eis addita ab Elagabalo Emiſa, quod haec ejus eſſet patria. Iratus Antiochenſibus cum eſſet Hadrianus, volebat Syriam a Phoenice ſeparare, ne tot civitatum metropolis Antiochia diceretur, ut teſtatur Spartianus. [a]) Revera Tyrum Phoenices ab Hadriano dictam metropolin refert Suidas. [b]) Severus Antiochenſibus item iratus, quod a Peſcennio ſtetiſſent, omnia his adempta jura in Laodiceam ad mare transtulit, inter quae fuit etiam metropoleos honor. Idem ſub Elagabalo experta Tyrus, Sidone in ejus locum ſuffecta metropoli. Etſi vero principum bonitate Antiochia et Tyrus in integrum reſtitutae fuere, tamen ſaltem Laodicea metropolis eſſe perrexit. Haec omnia in ſingularum urbium numis habes comprobata.

Cum plures fuere in una provincia metropoles, factum, ſed rarius, ut harum una quaepiam ſe metropolin *primam* palam profiteretur. Sic Pergamus dicitur in numo ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ. ΠΡΩΤΗ. et Sardes majore hiatu: ΑϹΙΑϹ. ΛΥΔΙΑϹ. ЄΛΛΑΔΟϹ. Α. (id eſt: πρωτη) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ. Vtrum et Carrhae Meſopotamiae addito in nonnullis Α. indicare voluerint metropoleos primatum, non ſatis liquet, ut in earum moneta obſervavimus. Fuerintne primis his metropolibus certa quaedam adfixa jura, difficile eſt ſtatuere, et vix operae pretium inquirere, quod metus eſt, ne impenſus omnis labor irritus ſit, ſi, quod ſuſpicari ſane licet, ſuperbus hic titulus non decreto ſenatus, ſed privata ambitione partus fuit, qua impellente Sardes ſe dixiſſe *Aſiae*, *Lydiae*, *Helladis primam metropolim*, qua in formula Ἑλληνικων ἁμαρτηματων Ἑλληνικοτατον agnoſco, dixi in moneta hujus Lydiae urbis. Sed non eſt cur magnopere miremur, hujus nos primatus cauſam ignorare, cum ne quidem explicatum apud veteres reperiamus, quid ſive commodi, ſive honoris, ſive jurium acceſſerit urbi ad metropoleos dignitatem evectae, utrum imperium in urbes inferioris ordinis, an jurisdictionis quaedam poteſtas, an praeter honorem nihil. Enimvero Scaligerum adſerentem in ſuis ad Euſebium notis, metropoles ſaltem in Aſia eas habitas, in quibus conventus aut cauſarum fora agerentur, praeclare jam refutavit Spanhemius [c]) auctoritate reſcripti Antonini, dicti Caracallae, ad commune Aſiae, in quo diſertis verbis diſtinguitur inter urbes metropoles, inter eas, quae habent fora cauſarum, et reliquas inferiores. Fuiſſe tamen aliquem, qualemcunque illum, urbium inferiorum cum metropoli nexum, inde conjicio, quod ſecus

---

a) in Hadriano. b) in Παυλος. c) T. I. p. 611.

non intelligo, cur Hadrianus juxta citatum mox Spartiani teſtimonium voluerit Syriam a Phoenice ſeparare, ea, ut ibi additur, de cauſa, ne tot civitatum metropolis Antiochia diceretur. Aliquam etiam nexus imaginem videntur indicare typi, de quibus continuo agemus. Iudice Spanhemio [a]) haec fuerunt metropoleos jura, etſi non ſatis evidenter a viro ſummo probata, ut nempe eſſent capita provinciae, ſedes Romani praeſidis, ut leges in iis et edicta proponerentur, ut communia gentis concilia, ſolennes ſacrorum et ludorum panegyres in iis haberentur, tum ad publica earum opera, ubi id neceſsitas exigeret, ſumptus a minoribus civitatibus erogarentur. Magis definitum aliud reperio in Dione Chryſoſtomo his verbis Nicomedenſes adhortante: [b]) *Conamini igitur principatum inter urbes obtinere, primum cum earum curam geritis*, τȣτο γαρ, addit, καϑο μητροπολις ἐςε, ἐξαιρετον ἐςιν ἐργον ὑμετερον, *iſtud enim propterea, quod metropolis eſtis, praecipuum eſt veſtrum negotium.* Alia metropoleos jura vide alibi apud eundem rhetorem. [c])

De epigraphe nihil habeo praeterea quod moneam, cujus leges ex praefixo catalogo poſſunt intelligi. Ad typos quod attinet, bini tantum mihi cogniti ſunt numi, qui ad metropoleos dignitatem videantur adludere. Quorum unus eſt Neocaeſareae Ponti cum capite Severi apud Haymium, in cujus averſa finguntur ſtantes ſex genii muliebres; alter coloniae Laodiceae Syriae cum capite Elagabali apud Pellerinium (Mel. I.) in quo fingitur ſedens in medio mulier turrita, adſtantibus quatuor mulieribus aliis turritis ad eam converſis; quibus quidem geniis non aberravero ſi credam indicari urbes ejusdem regionis inferiores metropoli ſubjectas.

* * *

Metropoleos una adhuc ſupereſt ſignificatio, nempe cum indicatur *urbs Matris*, id eſt: Cybeles, quae κατ' ἐξοχην *Mater* appellabatur. Teſte Stephano Metropolis Phrygiae urbs nomen traxit ab hac dea Matre, a qua condita ferebatur, ut et Metroum Bithyniae, de quo egi alibi. [d]) Atque a ſimili Cybeles cultu veriſimile eſt inditum nomen plerisque aliis, quarum non paucas notavit Stephanus, inferioris omnes ordinis, ſic adeo vocatas a religione ſui numinis, ut a ſuis numinibus vocatas habemus Dioſpolin, Heropolin, Apollonopolin, Hermopolin etc. Haec non παρεργως hoc loco commemoramus, nam propter haec, quae modo diſſerui, facile adducor ut credam, nonnunquam urbibus additum metropolis titulum, non quod eſſent vel urbes matres vel capita provinciae, ſed Cybeles neocorae, quemadmodum et Cabira Ponti dicta fuere Diopolis a Iovis ſcilicet cultu, aut Caſtabala Cappadociae Hieropolis etc. Ergo cum metropoleos magnificum titulum in numis jactare videmus urbes aut obſcuras, aut ſaltem non ejus rationis, propter

a) T. I. p. 637. b) Orat. XXXVIII. p. 477. c) Orat. XXXIV. p. 427. d) num. vet. p. 181.

quam aut urbs mater, aut prima provinciae dici posse videatur, possumus suspicari, epitheto metropoleos intelligendam urbem Matri Cybele devotam. Atque in hoc sensu existimo Coropissum in numis dici metropolin, oppidum sane ignobile, aut verius judice Strabone *κωμην vicum*, quam hercle verisimile est nunquam aut deduxisse colonias, aut fuisse caput provinciae, ad haec sitam in Lycaonia regione modica et parum conspicua, cui utique sufficere poterat Iconium, quae urbs Hierocle teste fuit certa Lycaoniae metropolis.

CAPVT VI.

DE VRBIBVS PRIMIS, ΠΡΩΤΑΙΣ.

Primas sese in numis dixere urbes sequentes:

Amasia Ponti.
ΑΜΑCΙΑ. ΜΗΤ. ΠΡΩΤ. ΠΟΝΤ. vel: ΜΗτροπολις ΝΕωκορος ΠΡωτη Ποντȣ aut similiter inde a M. Aurelio.

Caesarea Samaritidos.
COL. PRIMA. FL*avia* AVG. CAESARIA. addito inde ab Alexandro Sev. METR*opolis* titulo.

Ephesus Ioniae.
ЄΦЄCΙΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. ΑCΙΑC. vel: Α. ΑCΙΑC. inde a M. Aurelio — In numo Macrini: ЄΦЄCΙΩΝ. ΜΟΝΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. ΑCΙΑC. — In numo Elagabali: ЄΦЄCΙΩΝ. Η. ΠΡΩΤΗ. ΠΑCΩΝ. ΚΑΙ. ΜЄΓΙCτη.

Laodicea Syriae.
Perperam huic a Vaillantio tributum primatum probavi in meis *numis veteribus* pag. 285.

Mytilene Lesbi.
ΠΡΩΤΗ. ΛЄCΒΟΥ. ΜΥΤΙΛΗΝΗ. in numo autonomo.

Nicaea Bithyniae.
ΝΙΚΑΙΕΙΣ. ΠΡΩΤΟΙ. ΤΗΣ. ΕΠΑΡΧΙΑΣ. in numis Domitiani; in alio ejusdem: ΝΕΙΚΑΕΙΣ. ΠΡΩΤ. ΠΟΝΤ.

Nicomedia Bithyniae.
Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ. ΚΑΙ. ΠΡΩΤΗ. ΒΕΙΘΥΝΙΑΣ. vel: Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ. ΝΙΚΟ. ΚΑΙ. ΠΡΩΤΗ. ΒΕΙΘΥΝΙΑΣ. ΚΑΙ. ΠΟΝΤȣ. in numis Domitiani, Trajani, et Ant. Pii, post quos primatus mentione abstinuit.

Pergamus Myſiae.
ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. inde a Caracalla, in eximio ejusdem alio muſei Caeſarei: H. ΠΡΩΤΗ. ΤΗC. ACIAC. ΚΑΙ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙC. ΠΡΩΤΗ. ΚΑΙ. ΤΡΙC. ΝЄΩΚΟΡΟC. ΠΡΩΤΗ. ΤΩΝ. CЄΒΑCΤΩΝ. ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΠΟΛΙC.

Sagalaſſus Piſidiae.
CΑΓΑΛΑCCΑΙΩΝ. ΠΡΩΤΗC. ΠΙCΙΔΩΝ. in numo Valeriani.

Samus inſula.
CΑΜΙΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. ΙΩΝΙΑC. in numis Gordiani et Decii.

Smyrna Ioniae.
CΜΥΡΝΑΙΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. addito etiam ACIAC. inde a Commodo. — In numis Caracallae: CΜΥΡΝΑΙΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. ACIAC. Γ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ. ΤΩΝ. CЄΒΑCΤΩΝ. ΚΑΛΛЄΙ. ΚΑΙ. ΜЄΓЄΘЄΙ.

Tralles Lydiae.
ΤΡΑΛΛΙΑΝΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. ΕΛΛΑΔΟC. in autonomo.

Quae ſit urbis πρωτης ſignificatio, nulli principio dubio obnoxia videatur, quod urbs, quae ſe *primam* dicit, ipſo nomine provinciae caput ſit intelligenda. At vero cum ſecundum haec, quae in tractatu praecedente diximus, etiam metropoleos nomen caput provinciae indicaverit, ad haec nonnullorum numorum epigraphe: ΜΗΤΡΟΠΟΛΙC. ΚΑΙ. ΠΡΩΤΗ. certum inter utrumque vocabulum diſcrimen enunciet, dubitari coeptum de vera πρωτης ſignificatione, cumque auctores veteres non ſatis explicent, quae urbibus excellentia addito hoc nomine acceſſerit, factum, ut eruditi eo explicando occupati in varias abirent ſententias, quas continuo paucis enarramus.

Exiſtimavit *Humphridus Prideaux*, urbem Aſiae proconſularis tum dictam πρωτην, quando inſtituta in imperatorum honorem feſta, quae Κοινα της Ασιας dicebantur, in illa acta fuerunt, quo factum, ut ad plures idem honor redundaret, ipſe vero perpetuus non eſſet, ſed cum dictis feſtis exſpiraret. Haec auctor clariſsimus. (ad marm. Oxon. p. 467. At neſcio, cur haec ſententia tam a Buonarrotio, quam Mazzoleno in commentariis, quos infra citabo, Seldeno tribuatur.) Sententiam hanc prorſus arbitrariam refutabunt ea, quae ſequentur.

Othoni Sperlingio viſum, ΠΡΩΤΩΝ Pergamenorum numis additum ſignificare Pergamenos primos, ſeu caput ſuae regionis, nempe Myſiae. [a]) Verum quo pacto explicabimus, cum legimus, Epheſum et Smyrnam, quae fuere unius Ioniae urbes, utramque tamen dici πρωτην?

Albertus Rubenius eas ajebat urbes dictas πρωτας, quae conventus ſeu fora cauſarum habebant. [b]) Verum multae fuerunt in Aſia urbes, in quibus acti conventus, quasque enumerat Plinius, et tamen ſolae in hac fuerunt Epheſus, Smyrna, Pergamus, quae primatum in monumentis publicis jactavere.

Ioanni Vaillantio urbes primae fue-

a) ad num. Tranquillinae. b) diatr. de Neoc.

runt, quae tributa quaedam ab aliis accipiebant, erant ſedes conventuum et judiciorum, in qua diſceptarent aliae urbes, et quae praetores in oppida mitterent, atque etiam ſacrorum pro Auguſtis et certaminum curam habebant, quae omnia ex Dione Chryſoſtomo et Ariſtide liquere ait. [a]) Sed haec temere adſerta ex iisdem auctoribus refellemus. Tamen a Vaillantio non magnopere diſſentit *Harduinus*.

Ezechiel Spanhemius conjicit, contentionem de primatu inter Epheſum, Smyrnam, et Pergamum inde profectam, quod communia in Aſia proconſulari eſſent gentis concilia, communia inſuper totius provinciae templa, tum ſacra et agones, pro quibus apud ſe celebrandis primatum ſibi prae duabus aliis ejusdem provinciae urbibus deberi contendebant ſingulae illae tres primariae ejus Aſiae civitates. Sed cum iſtud tantum ad civitates Aſiae valere poſſet, ad explicandum Ponti et Bithyniae urbium primatum alias arceſsit cauſas. Vide haec omnia a viro doctiſsimo explicata inde a pagina 632. Tomi I.

Philippo Buanarrotio creditum, nomine *primae* ſignificatam urbem aliis magis illuſtrem, neque tamen huic propterea aliquid ſive verae dignitatis ſive veri emolumenti acceſsiſſe, ſolamque fuiſſe immodicam ambitionem adpetiti hujus vani ſterilisque tituli cauſam, quae quidem omnia ex veteribus commode probari, continuo patebit. [b]) Eruditi hujus viri ſententiam laudavit adprobavitque *Albertus Mazzolenus*, cujus exſtat copioſus nitidusque de hoc urbium primatu commentarius [c]), in quo Buonarrotii brevia dictata uberius explicare ſuſcepit.

* * *

Habes hic enarratas eruditorum de ſignificatione ΠΡΩΤΩΝ ſententias, ſed quibus perlectis haud dubie parum tibi profeciſſe videberis. Quod ſi haec cauſa necdum ſatis eſt illuſtrata, nequaquam iſtud tribuendum virorum praeſtantium negligentiae, quorum novimus, quam fuerint pertinaces in explicandis moumentis conatus, ſed veterum commentariis ſive plane ſilentibus, ſive ejus ſignificationis non ſatis explicatam rationem tradentibus. Tamen ut ambigui hujus argumenti cauſas et modos, quoad ejus fieri poterit, intelligamus, neceſſe eſt, quae certa ſunt, quaeque incerta, repraeſentare.

Quaeritur I. quae ſit nativa vocabuli Πρωτος ſignificatio? Ratione argumenti noſtri triplicem eſſe inteligo, numis etiam ſtabilitam. Vna eſt, quae nonniſi ſimplicem diviſionem, geographicam, chorographicam, aut quamcunque aliam indicat, cujus generis eſt in numis ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. ΠΡΩΤΗΣ. *Macedonum* partis *primae*, quia Macedonia in quatuor partes diviſa fuit, quae diviſio provinciarum in primam, ſecundam, tertiam infimo Romani imperii aevo maxime valuit. Eodem modo legimus in denariis M. Antonii LEG*io* PRIMA., quia legiones numeris definiebantur. In ſimilibus exemplis primatus excellentiam non dedit, quod in his numeri partium tantum diſtributio-

a) num Graec. p. 209. b) oſſerv. iſtor. p. 195. ſeq. c) in num. onus Piſ. animadv. p. 209.

nem enunciant. Alia ſignificatio eſt, cum quid indicatur primum ratione temporis, ut in denariis gentis Iuniae: L. BRVTVS. PRIMVS. CO*n*S*ul*. vel Memmiae: MEMMIVS. AED*ilis* CERIALIA. PREIMVS. FECIT. Similia famam et nomen tribuere poſſunt, at non prae aliis excellentiam. Tertia eſt, cum quid proditur primum cauſa dignitatis et eminentiae, ut in tractatu praecedente vidimus ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ. ΠΡΩΤΗ. *Metropolis prima*, in numis aliis obviis: ΑΡΧΩΝ. Α. *Archon primus.* Nemo non videt, primatum in numis noſtri argumenti ad tertium iſtud genus pertinere, quo honorem ſibi urbes, et ut alias praecellerent, quaeſivere, quidcunque deinde fuerit illud, cujus cauſa ſe πρωτας dici voluere. Similem dignitatis rationem habet epygraphe: ΜΑΓΝΗΤΩΝ. ЄΒΔΟΜΗ. ΤΗϹ. ΑϹΙΑϹ., qua ſe Magneſia Ioniae *ſeptimam* Aſiae jactat, de qua agemus infra. Accedit denique, Ariſtidem, cum in oratione, quam paullo poſt citabimus, poſt laudatas Pergamum et Smyrnam ad laudandam tertiam Epheſum tranſiret, metu ne hanc urbem, quod tertiam nominaverat, poſtponere videretur, continuo addidiſſe: λεγω δε ἀριϑμῳ τριτην, ȣ ταξει, *ajo vero tertiam numero, non ordine.* Ex quibus verbis apparet, ſolicite caviſſe urbes cetera illuſtriores, ne non primum dignitate inter alias locum obtinere viderentur.

Quaeritur II. fueritne diſcrimen inter *metropolin*, et *primam*? Si veterum geographorum et hiſtoricorum communem uſum ſpectes, promiſcue utroque vocabulo ad indicandum provinciae caput uſos conſtat, cujus plura exempla adducit Spanhemius. [a]) Ac jure quidem. Nam cum, ut in ſuperiore tractatu diximus, aetate Caeſarum nomine metropolis indicari ſoleret urbs, quae dignitate prima fuit, poterant ſcriptores, qui ſubtiles Graeculorum definitiones aut ignorarunt, aut contempſerunt, nullo ambiguae orationis periculo utrumque nomen perinde habere. Atque ex ipſo quidem ſyllabo, quem praefixeram, credo poſſe exempla ſumi, quasdam urbes dictas πρωτας propterea, quod vere metropoles, id eſt, capita ſuae regionis eſsent. Sic Mytilene dicta ΠΡΩΤΗ. ΛЄϹΒΟΥ, Sagalaſſus ΠΡΩΤΗ. ΠΙϹΙΔΩΝ., quia ſine dubio illa urbs princeps Lesbi, haec Piſidiae fuerunt. Tamen reperiſſe Graecorum ingenium verum inter utrumque diſcrimen, aliquot ſupra deſcripti numi aperte teſtantur, v. g. Nicomediae, quae dicitur Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ. ΚΑΙ. ΠΡΩΤΗ. ΒΕΙΘΥΝΙΑΣ., quod et confirmat Dio Chryſoſtomus, cum diſerte ait, metropoleos nomen fuiſſe peculiare Nicomediae, at πρωτης commune et Nicomediae et Nicaeae. [b])

Poſteaquam igitur demonſtravimus, epitheton πρωτης ſignificaſſe aliquam excellentiam, et quiddam a metropoli diverſum, inquirendum reſtat, quidnam urbes hoc titulo tam avide captato ſibi quaeſiverint. Scriptores, ex quibus aliquid luminis ad illuſtrandam hanc quaeſtionem peti poſsit, et quos eruditi omnes, qui de hoc argumento ſcripſerunt, in conſilium adhibuere, ſunt

a) T. I. p. 632. et 646. b) Orat. 38.

primum Ariſtides rhetor in oratione περι ὁμονοιας ταις πολεσιν, quae exſtat in editione Iebbiana Tomo I. p. 517., alter Dio Chryſoſtomus, qui in oratione, quae eſt numero XXXVIII., ineptam Nicomedenſium et Nicaeenſium in captandis titulis ambitionem reprehendit, adde orationem XXXIV., ad Tarſenſes alteram, tertius Philoſtratus in vita Polemonis ſophiſtae, et vixere hi quidem ea aetate, qua Aſiae minoris urbes atrocius quam alias honorum inſania laborabant, et fuit praeterea illis propoſitum, nimium civitatum in hos titulos adfectum refrenare. Recte igitur cenſuere Buonarrotus eumque ſecutus Mazzolenus, propter cauſas memoratas ab his unis verum primatus ſenſum eſſe eruendum, etſi et hi minus, quam vellemus, aperte ac dilucide ejus omnes cauſas explicarent. Iam igitur quid hi ipſi ſenſerint, ex eorum ipſorum dictatis intelligamus.

Singulorum ſcripta ſi excutiamus, apparebit facile, urbibus, quae ſe primas dici voluere, praeter honorem, eumque mere fictitium, nihil acceſsiſſe ſive poteſtatis, ſive utilitatis. Iam primum bonus et apertus Dio nihil circuitione eſt uſus, cum dixit in citata oratione Tarſenſi, [a]) Aegaeenſes cum Tarſenſibus, Apamenſes cum Antiochenis, Smyrnaeos cum Epheſiis de principatu contendentes *de aſini, quod ajunt, umbra*, περι ὀνȣ σκιας, φασι, litigare. Atque hanc ipſam aſini umbram cumulatius tota oratione XXXVIII. explicat. Commiſſi primatus cauſa (ὑπερ πρωτειων) inter ſe fuere Nicomedenſes et Nicaeenſes. At cujus naturae, interrogat orator, eſt hic primatus, pro quo dimicatis? an res, et verum bonum, et non potius nomen inane? - - Geſſerunt bella Athenienſes, ut tributa ab inſulis acciperent, de omnium juribus apud ſe diſceptarent, verbo: de regno illis bellum fuit. Sed eſto, Nicaeenſes ſponte nobis primatum cedere, an propterea tributa percipiemus, quae percipiunt illi? an urbes ab eorum juribus pendentes ad nos vocabimus? an magiſtratus iis praeficiemus? quid nobis inde accederet amplius? - - Nos vero exiſtimamus, ſi modo primi dicamur, jam etiam habere primatum. Quisnam, viri Nicomedenſes, hic eſt primatus? iterum vos atque tertium appello, quae ejus utilitas? quod tantum bonum? an opulentiores fiemus, an majores, an potentiores? Amentium eſt appetere vanam gloriam, et ſtupidorum etc. At vero praeſides Romani (ἡγεμονες) cum deberent veſtrum jus aequumque tueri, manus abſtinere a rapinis urbium, hominumque privatorum, neminem adficere contumelia, his omiſſis nomina vobis ac titulos propinant, cum vos primos aut dicunt, aut ſcribunt. Simili oratione ad civitates Aſiae uſus Ariſtides, cogitare vos velim, inquit, et Lacedaemonios, et Athenienſes, et Thebanos (vetera horum de principatu bella intelligit) habuiſſe aliquam rerum earum, quas inter ſe gerebant, cauſam - - At vos, ſi quis ex vobis contentionis, ſeditionis, ac tumultus cauſam quaerat, quid eſtis, obſecro, reſponſuri? cujus imperii cauſa vos id

---

a) pag. 427.

facere diceretis, vel quorum fociorum, qualiumve portuum, triremium, tributorum, locorumve gratia? etc.

Ab his ergo coaevorum fcriptorum teftimoniis abunde docemur, primatum hunc non modo nihil intuliffe five poteftatis five emolumenti, fed fterilem omnino fuiffe titulum, nomen inane, afini adeo umbram. Nimirum urbes illuftriores effe fibi domi caufas idoneas finxerunt, quibus confifae efferre fe prae aliis urbibus poffent audere. Sic ut de unius provinciae Afiae urbibus agamus, praedicavit de fe Pergamus, fuiffe fe regum Pergamenorum fedem, et imperaffe adeo reliquis civitatibus aemulis, jactavit Smyrna amplitudinem fuam, et fubftructionum magnificentiam, tum et Mufarum apud fe Gratiarumque confortium, Ephefus fuper longam vetuftatem miraculum templi Dianii, ejusque late pervagatam religionem, et quae plura alia de tribus his urbibus praedicat Ariftides, ob quae primatu fingulae poffent dignae videri, fic tamen ut ipfe adferere vereatur, quae inter tres rivales prima fit conftituenda, ut fupra dixi. Sane in numis ipfis fimiles primatus caufas jactant, ut v. g. Smyrnaei fe profitentur ΠΡΩΤΟΥϹ. ΑϹΙΑϹ. ΚΑΛΛΕΙ. ΚΑΙ. ΜΕΓΕΘΕΙ. *primos Afiae pulchritudine et magnitudine* urbis fuae, quo titulo cum fibi non inferiores viderentur Ephefii, oppofuere infcriptionem non magis moderatam: ЄΦЄϹΙΩΝ. Η. ΠΡΩΤΗ. ΠΑϹΩΝ. ΚΑΙ. ΜЄΓΙϹΤΗ. *Ephefiorum prima omnium et maxima* urbs, atque etiam abrogato reliquis omnibus primatu: ЄΦЄϹΙΩΝ. ΜΟΝΩΝ. ΠΡΩΤΩΝ. ΑϹΙΑϹ. *Ephefiorum, qui foli primi funt Afiae.* Arrogantius Pergamus triplicem jactat primatum; fed quae omnia in fingularum urbium moneta curatius explicantur. Ergo urbs quaepiam fimilibus nixa meritis cum aliquid deeffe ad fuas laudes putaret, fi fibi tantum prima videretur, neque iftud aliis perfuafiffet, primam fe palam coepit appellare five fuo arbitrio, five ex praefidum fcito, a quibus fimiles obtentas gratias fupra diximus, parum folicita, fitne adfcititio hoc nomine aliquid veri boni adfecuta, modo pueriliter fcenicum titulum poffet jactare, quem deinde pari ambitione, ne inferiores viderentur, fibi adfcivere urbes aliae. Crefcentibus deinde urbium difcordiis magis, quam iftud expedire reip. videretur, nequaquam mirum, oratores philofophos in medium progreffos hanc inanium titulorum infaniam, ut videmus, pro deridiculo putaffe, ipfos vero tum etiam magiftratus Romanos, qui tefte Dione haec urbium Afiaticarum defideria, quamdiu modum non exceffere, Ἑλληνικὰ ἁμαρτήματα appellare confueverunt, [a]) immodicis earum cupiditatibus frenum injeciffe, quod quidem imperium ex numis ipfis non obfcure colligitur. Etenim Nicaeenfes, qui, ut ex Dione vidimus, inflammatis odiis de primatu cum Nicomedenfibus contenderunt, caufa difcefsiffe inferiores inde apparet, quod in folis Domitiani numis fe primos jactant, deinceps hoc titulo, non fponte, ut verifimile eft, abftinent. Atque haec de primatus honore difputata fufficiant,

a) Orat. XXXVIII. p. 479.

inani illo, si oratores audias, nisi forte, quod oratores facere solent, ejus praestantiam causa sic exigente elevare intenderunt. Narrat Philostratus,[a]) Smyrnaeis controversiam fuisse de templis, eorumque juribus, delatoque ad imperatorem Antoninum Pium judicio Smyrnam primatum abstulisse, και απηλθεν η Σμυρνα τα πρωτεια νικωσα. Ex quo videtur colligi posse, litem de primatu non fuisse inanis tituli causa, cujus judicium ad ipsum imperantem delata est, nisi forte nomine πρωτειων hoc loco aliud intelligitur, quam in numis. Existimat Mazzolenus, iis, qui primos se appellabant, priorem in publicis solennitatibus locum cessisse, istudque eruit ex Dione Chrysostomo sic Nicomedenses adloquente: [b]) ει μη τι νυν δοκειτε αυτȢς υπερ της προπομπειας καλως αγωνιζεσθαι, *nisi forte existimatis vos de priore in solennitatibus loco recte contendere.* Apud Iosephum Dolabella, qui post Caesaris dictatoris mortem summam sibi in Asia potestatem arrogavit, praecipit Epheso πολει πρωτευȢση της Ασιας, ut edictum suum dimittendum curet per urbes singulas, suo, ut opinor, primatui obnoxias. [c])

Cum tres essent in Asia urbes, quae *primae* titulo gloriabantur, Ephesus, Pergamus, Smyrna, fuit etiam, quae *septimae* honore satis sibi nobilitata est visa. Fuit haec Magnesia Ioniae, cujus numus inscribitur: ΜΑΓΝΗΤΩΝ. ЄΒΔΟΜΗϹ. ΤΗϹ. ΑϹΙΑϹ. *Magnetum urbis, quae est septima Asiae.* Quas sex alias se praestantiores agnoverit, non constat, neque habemus numos alios, ex quibus, quae fuerit secunda, quae tertia, etc. intelligeremus. Vide, quae de singulari hoc titulo in moneta hujus urbis notavimus.

CAPVT VII.

DE POPVLIS ET VRBIBVS NEOCORIS.

Frequenter cum in marmoribus, tum numis privatim personas utriusque sexus, publice populos urbesque ΝεωκορȢς legimus. Ejus igitur vocabuli significatio primum definienda. Ducitur ab Attico νεως *templum*, et κορεω, *verro*,

a) in vit. Polem. § 8. b) Orat. XXXVIII. p. 479. c) Ant. L. XIV. c. X. § 12.

purgo, et quod ſequitur, *νεωκορος* eſt is, ad quem purgandi a ſordibus templi cura pertinet. Vnde Heſychius : [a]) Νεωκορος, ὁ *τον ναον κοσμων, κορειν γαρ το σαιρειν ἐλεγον*. id eſt: Νεωκορος *eſt is, qui templum mundat; κορειν enim dixere σαιρειν, id eſt: verrere*. Philo Iudaeus neocoros vocat etiam illos, qui janitorum munere funguntur, qui ante ſacrarium invigilant, ne quis profanus intret, qui diurnas nocturnasque ſtationes ſortiti templum obeunt, qui porticus, atriumque verrunt, et ſordes amoliuntur. [b]) * Ex quo apparet primaeva hujus miniſterii vilitas, ſed quo ſubinde ſervis relicto retentum tamen nomen, quod et innuit Suidas : [c]) Νεωκορος, ὁ *τον νεων κοσμων και ἐυτρεπιζων, ἀλλ᾽ ȣχ ὁ*

---

a) in Νεωκορος. b) de praem. Sacerd. Tom. II. p. 236. edit. Mangey. c) in Νεωκορος.

* Haec olim lecta cum non ſatis adriderent eruditiſsimo L. B. de Locella, in haec verba reſcripſit :

„ Diu eſt quod me offendit recepta vocabuli *νεωκορος* etymologica explicatio. Praefertur ſcilicet
„ in verbo *κορεω* ſignificatio *verrendi*, negligitur minus nota *curandi*, *ornandi*, *inſtruendi*, atque
„ adeo pro *aedituis* nobis ſupponuntur puri puti templorum ſanorumve *ſcoparii*, ut cum Vlpiano
„ loquar. Gloſſam in Heſychio non moror; nam, praeterquam quod ipſius Heſychii opus non ha-
„ bemus, non video cur maior eſſe debeat eius lexici auctoritas quam Suidae, quandoquidem uter-
„ que ſua e veteribus ſcholiis compilavit. Apud Suidam igitur eadem verba, quae in v. Νεωκορος
„ leguntur, occurrunt denuo in v. Κορη, ubi vero praecedunt iſta haud ſpernenda : *λεγεται δε*
„ *και κορη και κορος ὁ νεωτατος, ἀπο τȣ κορω, το ἐπιμελȣμαι*. Mox etiam adfertur gloſſa
„ *κορησατε, ἐπιμεληθητε*. Similiter fere Photius in Lex. Ms. Νεωκορος, ὁ *τον νεων κοσ-*
„ *μων και ἐυτρεπιζων*, ſine mentione *τȣ σαιρειν*. Et Cyrillus in Lex. Ms. Νεοκορος (ſic ſcribi-
„ tur quoque in Cod. Biblioth. Caeſ. Vindob.) *ὁ τον ναον κοσμων. κοσμειν γαρ το κορειν ἐλεγον*.
„ Itaque ſi *κορειν*, conſentiente etiam Heſychio, praeter *σαιρειν* et *καθαιρειν*, ſignificat *κοσμειν*
„ et *ἐπιμελεισθαι*, quid prohibet quin Νεωκορους a curandi, ornandi, inſtruendi munere potius
„ quam ab everrendi opera dictos fuiſſe credamus? tametſi negare non auſim purgandi quoque tem-
„ pli miniſterium, inter cetera, priſcos Νεωκορȣς et Ζακορȣς obiiſſe. Hoc dumtaxat mihi iure tueri
„ poſſe videor, numquam ſola ſcopa horum munus (neque etiam *των σηκηκορων*, ſi Suidae fi-
„ des,) fuiſſe circumſcriptum. Quid quaeris? nonne eodem modo quo *νεωκορος* compoſita ſunt :
„ *γυιοκορος*, quod de corporis ornatu praeclare interpretatus eſt Graev. ad Heſiodi Opp. et D. v.
„ 66. Graecorum grammaticorum auctoritate firmans verbi *κορειν* poteſtatem, neque Neocororum
„ nominis oblitus? tum vero Ζακορος, Σιοκορος, et eius interpretatio *θεοκορος* apud Heſy-
„ chium? Quare ne plura addam, *τȣς νεωκορȣς και* Ζακορȣς inter *ὀνοματα των θεους θερα-*
„ *πευοντων* relatos videmus a Polluce.

σαρων, *qui templum mundat et instruit*, *non qui scopis verrit.* Serius enim Neocori dicti fuere sacer magistratus, cui illustria templorum sacrorumque rituum ministeria sunt demandata. Ejus mentionem fieri jam video apud Xenophontem, qui sese incertae belli aleae commissurus, Ephesi pecuniam κατελιπε παρα Μεγαβυζῳ τῳ της Αρτεμιδος νεοκορῳ, *deposuit apud Megabyzum Dianae aedituum* addito mandato, si quid sibi humanitus accidisset. [a]) Vnde intelligimus primum muneris hujus vetustatem, deinde neocororum fidei solitos fuisse credi thesauros, ac vel ideo hos fuisse viros conspicuae famae et nominis, et sacri magistratus rationem habuisse, quod praeclare confirmat Plato tria magistratuum genera constituens: πολεως ἀςυνομȣς, ἀγορας ἀγορανομȣς, ἱερων νεωκορȣς, ἱερεας τε και ἱερειας, *urbis astynomos*, *fori agoranomos*, *templorum neocoros*, *sacerdotes mares et feminas.* [b])

Νεωκορον Latini reddunt *aeditimum*, *aedituum*, utroque perinde dicto teste Varrone: [c]) *Sementivis feriis in aedem Telluris veneram rogatus ab* aeditimo, *ut dicere didicimus a patribus nostris*, *ut corrigimur a recentibus urbanis*, aedituo. Apud Ausonium: [d]) *Qui Beleni* aedituus *nil opis inde tulit.* Sequiore aevo non difficiles Latini ipsum *Neocori* vocabulum in linguam suam recepere. Sic in numis Coloniae Neapolis Samariae Latine inscriptis haec dicitur NEOKORA. In marmore Gruteri: NEOCORO. HIEROFANTAE. etc. [e]) praeter Firmicum mox citandum. Aliter Tacitus insulam Co vocat Aesculapii dei *ministram* [f]) id est: neocoram. Fuisse in nonnullis urbibus Neocororum quoddam collegium, atque hos inter aliquem, qui dignitate alios praeibat, docet insignis lapis Farnesius apud Gruterum [g]) in quo M. Aurelius Asclepiades dicitur Ο. ΠΡΕϹΒΥΤΑΤΟϹ. ΤΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΤΟΥ. ΜΕΓΑΛΟΥ. ϹΑΡΑΠΙΔΟϹ, *Senior inter aedituos magni Sarapidis.* Quod idem testatur etiam Firmicus Maternus: [h]) *Hic* (Sarapis) *in Aegypto colitur*, *hic adoratur*, *hujus simulacrum Neocororum turba custodit etc.*

Ab his ergo testimoniis erudimur, neocoratus, vilis olim, ut dixi, ministerii, sensim crevisse dignitatem auctoritatemque, et veri sacerdotii instar fuisse, cujus erat procurare templorum nitorem, ac substructiones, tueri privilegia, et jura, custodire donaria, et quae ibi velut communi asylo fuere deposita, pecunias, thesauros, testamenta, etc. quibus deinde sub imperatoribus, ut dicetur, accesserit procuratio sacrificiorum, ludorumque. Secundum Theodoretum Neocororum fuit templum ingressuros aqua lustrali purificandi causa aspergere, atque idem beneficium praestare carnibus ad Caesaris mensam destinatis. Vtriusque adfert exempla. [i]) Nequaquam adeo mirum, archontes, prytanes, strategos aliosque magistratus eponymos neocoratus etiam honorem adfectasse, eumque testimonio marmorum numorumque reliquis suis titu-

---

a) de exped. Cyri. L. V. p. m. 350. b) de legib. L. VI. c) de re rust. L. I. c. 2. d) Carm. 200. 19. e) pag. 1102. 2. f) Ann. XII. 61. g) pag. 314. 1. h) de error. prof. rel. p. m. 432. i) L. III. c. 6. et 14.

lis adjeciſſe. Exempla ex marmoribus non adfero, quorum complura habes apud Van Dale. [a]) At lubet neocoros omnes, quotquot in numis reperi, hoc loco ob cauſae adfinitatem proponere, etſi juſte in magiſtratus ſacri ſtationem forent trajiciendi. Comparebunt in hoc ſyllabo neocori tam viri, quam feminae, nam haec dignitas, ut cauſae poſtulabant, tam fuit cum utroque ſexu communis, quam ſacerdotia, quibus et praefuiſſe feminas in vulgus notum, de quo vide Van Dale [b]) ac praecipue inſignem Platonis locum. [c])

ЄΠ. CTP. ΑΥΡ. ΓΑΡΟΥ. B. NЄωκορȣ. in numo Adramytii Myſiae.

MAP. ЄΥΓЄΝΟΥC. ΝЄΩΚΟΡΟΥ. in numo Aegarum Ciliciae.

ЄΠΙ. ΙΟΥ. CЄΥΗΡЄΙΝΟΥ. ΑΡΧ. Γ. ΝЄΩΚΟΡ. in numo Aezanis Phrygiae.

ЄΠΙ. ΜΗΝΟΔΩΡΟΥ. NЄωκορȣ. in numo Ancyrae Phrygiae.

ЄΠΙ. ΙΟΥ. ΚΟΔΡΑΤΟΥ. NЄωκορȣ ΑΡΧ. in numo Cotiaei Phrygiae.

ЄΠΙ. CTP. ΠЄΛΛΩΝΙΟΥ. NЄωκορȣ. in numo Eleae Aeolidis.

ЄΠΙ. NЄωκορȣ ΠЄΔΙΑC. CЄΚΟΥΝΔΗC. in numo Eucarpiae Phrygiae.

ЄΠΙ. ΓΡ. ΤΥΧΙΚΟΥ. B. NЄωκορȣ. in numo Magneſiae Ioniae.

ЄΠΙ. CTPA. ΚΑ. CTPATΩΝЄΙΚΙΑΝΟΥ. NЄΩκορȣ. in numo Thyatirae Lydiae.

Numos ſingulos in ſuarum urbium moneta laxius deſcriptos reperies, ubi et obſervamus, factum aliquoties, ut ab his, qui numos ſimiles ediderant, neocoratus juxta ſcriptus perperam transferretur ad ipſas urbes, cum tamen ad perſonas pertineret.

A perſonis neocoris ad populos civitatesque neocoras transeamus, ad quod examen, longum ſane, lubricum et implexum antequam aggredimur, lubet ex vetere meo inſtituto eorum populorum, urbiumque, qui neocoratu praediti fuere, catalogum conſtituere.

CATALOGVS

Populorum, Vrbiumque Neocorarum.

Abila Decapoleos, *iterum.*
ΑΒΙΛΗΝΩΝ. Β. ΝЄ.

Acmonia Phrygiae.
ΑΚΜΟΝЄΩΝ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ.

Adramytium Myſiae. Ejus neocoratus falſo adſertus a Vaillantio, ut diximus in ejus numis.

Aegae Ciliciae.
ΑΙΓЄΑΙΩΝ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ. vel ΝЄΩΚΟΡΟΥ.

Amaſia Ponti.
ΑΜΑCΙΑC. ΝЄΩΚ.

Ancyra Galatiae, *iterum.*
ΑΝΚΥΡΑC. Β. ΝЄ.

Attalia Lydiae.
ΑΤΤΑΛЄΩΝ. ΝЄΩΚ.

a) diſſ. IV. c. 1. b) l. c. c) de Legib. L. VI. p. 759.

Caesarea Cappadociae, *iterum*. Inde a Severo: KAICAP. NЄΩK. inde a Gordiano B. NЄ.

Cibyra Phrygiae. Ejus incertus neocoratus, ut dixi in hujus urbis moneta.

Claudiopolis Isauriae. Ejus neocoratus perperam intrusus a Vaillantio. Vide numos Claudiopolis Bithyniae.

Cyzicus Mysiae, *iterum*, *tertium*. Inde ab Hadriano: KΥZIKHNΩN. NЄOKOPΩN. — inde a Caracalla usque Claudium Goth. ΔIC. vel B. NЄOKOPΩN. nulla tamen certa lege, nam et neocoratus simplex saepe notatur. — In unico, eoque autonomo: KΥZIKHNΩN. Γ. NЄOKOPΩN. (Hunter.)

Ephesus Ioniae, *iterum*, *tertium*, *quartum*. Inde a Nerone adhuc Caesare: EΦ. NEΩKOPΩN. — inde ab Hadriano: ΔIC. NЄΩKOPΩN. — inde a Caracalla: TPIC. NЄΩKOPΩN. et sub hoc insolens formula: ΔIC. NЄΩKOPΩN. KAI. THC. APTЄMIΔOC. — Sub Elagabalo magnifice: ЄΦЄCIΩN. MONΩN. AΠACΩN. TЄTPAKI. NЄΩKOPΩN. In aliis deinceps: TЄTPAKIC. vel: Δ. NЄΩKOPΩN. Sed inde a Maximino variant Γ et Δ. NЄΩKOPΩN.

Halicarnassus Cariae.
AΛIKAPNACCЄΩN. NЄΩKOPΩN.

Heraclea incerti situs.
HPAKΛЄIΩN. NЄΩKOPΩN. in numo Elagabali. (Vaill.) HPAKΛHAC. NЄΩKOPΩN. in numo Saloninae. Vide, quae de ambiguis his numis notavi in moneta Heracleae Bithyniae.

Hierapolis Phrygiae.
IЄPAΠOΛЄITΩN. NЄΩKOPΩN.

Iuliopolis Bithyniae.
IOΥΛIOΠOΛЄITΩN. NЄΩKOPΩN.

Laodicea Phrygiae.
ΛAOΔIKЄΩN. NЄΩKOPΩN. inde a Caracalla, addito etiam in nonnullis Caracallae et Maesae: ΔOΓMATI. CΥNKΛHTOΥ.

Laodicea Syriae. Eam Vaillantius neocoram injuria facit. Vide ejus numos.

Macedones, *iterum*. KOINON. MAKЄΔONΩN. NЄΩK. in aliis: B. vel ΔIC. NЄΩK. sic inscribuntur numi frequentes aenei, in quorum antica est caput Alexandri M., de quibus vide monetam hujus regis. In imperatoriis sub Caracalla demum neocoratus notari incipit, ac tum statim B. NЄΩ., quod et deinceps observatur dempto numo Diadumeniani, in quo: KOI. MAKЄΔONΩN. NЄΩKOPΩ.

Magnesia Ioniae.
MAΓNHTΩN. NЄΩKOPΩN. THC. APTЄMIΔOC.

Mantalus Phrygiae.
MANTAΛHNΩN. NЄΩKOPΩN. sed numus est dubiae fidei, ut suo loco monuimus.

Miletus Ioniae.
ΜΙΛΗΣΙΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. in ſolis numis Balbini et collegarum.

Neapolis Samaritidos.
COL. NEAPOL. NEOKOPO. in quibusdam numis Philippi; ſerius: ΦΛ. ΝΕΑΣΠΟΛΕΩΣ. ΝΕΩΚΟΡΟΥ. in numis Treboniani et Voluſiani.

Neocaeſarea Ponti.
ΝΕΩΚΑΙΣΑΡΙΑΣ. ΔΙΣ. ΝΕΩ. in numo unico Valeriani. (Seſtini Lettere P. III. p. 10.)

Nicomedia Bithyniae, *iterum, tertium.*
ΝΕΙΚΟΜΗΔΕΙΑΣ. ΝΕΩΚΟΡ. ſub Antonino Pio — Incipit ſub Commodo ΔΙΣ. ΝΕΩΚ. — Sub Caracalla ΤΡΙΣ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. et deinceps usque ad Gallienum jam ΔΙΣ. jam ΤΡΙΣ.

Nyſa Cariae.
ΝΥΣΑΕΩΝ. ΝΕΩΚ. in rariſsimis M. Aurelii.

Perga Pamphyliae.
ΠΕΡΓΑΙΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ.

Pergamus Myſiae, *iterum, tertium.*
ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ſub Antonino Pio, et adhuc ſub hoc: ΔΙΣ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. — inde a Caracalla ΤΡΙΣ. vel Γ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. In numo Caracallae muſei Caeſarei: ΚΑΙ. ΤΡΙΣ. ΝΕΩΚΟΡΟΣ. ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΠΟΛΙΣ.

Perinthus Thraciae, *iterum.*
ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ſub Severo ſcribi coeptum, et adhuc ſub hoc Δ vel ΔΙΣ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ.

Philadelphia Lydiae.
ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΑ. ΝΕΩΚΟΡΟΣ. vel: ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. in pluribus autonomis et imperatoriis.

Philippopolis Thraciae.
ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΩΣ. ΝΕΩΚΟΡΟΥ.

Sardes Lydiae, *iterum, tertium.*
Inde ab Antinoo: ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. — Sub Severo: Β. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. — Sub Caracalla: Γ. vel ΤΡΙΣ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Sub ſequentibus imperatoribus variant Β. et Γ. Sed vide, quae de his in moneta Sardium obſervo.

Side Pamphyliae.
ΣΙΔΗ. ΝΕΩΚΟΡΟΣ.

Smyrna Ioniae, *iterum, tertium.*
ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. inde a Trajano. — Sub Commodo: Β. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. et forte adhuc ſub hoc: Γ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Vide numos hujus urbis. In numis Caracallae et Alexandri Sev. Γ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΤΩΝ. ΣΕΒΑΣΤΩΝ.

Taba Cariae.
ΤΑΒΗΝΩΝ. Ν. in uno Gallieni numo apud Pellerinium, (Rec. III. p. 217.) ſed minus certum, utrum ea littera Neocoratum notet.

Tarſus Ciliciae. *iterum.*
ΤΑΡΣΟΥ. ΔΙΣ. ΝΕΩΚΟΡΟΥ. in aliquot autonomis, et imperatoriis unius Commodi nullo cognito ſimplice neocoratu.

Teos Ioniae, *iterum.*
ΤΗΙΩΝ. ΝΕΩΚ. et B. ΝΕ. utrumque in numis M. Aurelii et Fauſtinae jun.

Theſſalonica Macedoniae, *iterum tertium.*
ΘΕCCΑΛΟΝΙΚΗ. ΝΕΩΚΟΡΟC., vel ΝΕΩΚΟΡΑ. addito in aliis B. ΝΕ. vel Γ. ΝΕ. nulla certa lege, ut dictum in ejus urbis moneta.

Tomi Moeſiae infer.
ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. ΝΕΩΚ. in unico Domnae numo.

Tralles Lydiae.
ΤΡΑΛΛΙΑΝΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. vel ΤΩΝ. CΕΒΑCΤΩΝ. in numis Caracallae.

Tripolis Phoeniciae.
ΤΡΙΠΟΛΙΤ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. in unico Elagabali.

Ne mirere catalogi hujus anguſtias. Facile enim fuerat duplo auctiorem repraeſentare, ſi libuiſſet ſinceram meam mercem inquinare exemplis aliis, quae ſive Goltzii fraudes, ſive iniqua Occonis, aliorumque praeconia parturivere. Ego enim ſic exiſtimo, quantum commentarii numismatici indies creſcunt inventis veris, tantum iis detrahenda, quae falſa ſunt comperta, quae quoniam humano paſtui jam non proſunt, blattis tineisque in eſcam permittantur. Eccur enim, quas jam ſtomachamur, recoquamus adhuc Goltzianas illas vomicas: Καρϑαγηνων ἐις νεωκορων — Φαλαισιεων ἐις νεωκ. — Σκιρφλιων νεωκορων et plures alias belli ejus theſauri?

Apparet ex hoc ſyllabo, ſi quatuor Europae, tres Syriae late ſumptae populos demas, reliquos omnes populos urbesque neocoras eſſe Aſiae minoris, qua regione, ut aliorſum conſtat, nulla alia magis vano titulorum apparatu delectabatur.

Scribitur ΝΕΩΚΟΡΩΝ, cum gentile ponitur, at ΝΕΩΚΟΡΟΥ, cum urbis nomen enunciatur. Singulare in numis Aegarum Ciliciae: ΑΙΓΕΑΙΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΟΥ. ſubaudi: πολεως, quo modo, ſed expreſsis verbis, in marmore Sponii legitur: Η. ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗ. ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΟC. ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ. ΠΟΛΙC. [a]) Poteſt etiam ſubaudiri δημος ſecundum aliud ejusdem Sponii marmor, in quo: ΝΕΩΚΟΡΟC. CΜΥΡΝΑΙΩΝ. ΔΗΜΟC. [b]) In omnibus fere Cyzicenorum numis habetur ΝΕΟΚΟΡΩΝ adverſus communem morem et orthographiae legem, quem modum nonnunquam imitati quoque ſunt Pergameni, nemo, quod norim in numis, alius, etſi Heſychius quoque ſcripſerit νεοκορος.

In legendis numeris additis, cum hos litera tantum ἀρχαικως indicat, cautione opus. B. vel Γ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. moleſta non ſunt, cum haec ſemper *iterum*, vel *tertium* indicent: verum Δ ſignificare poteſt vel Δις, *bis*, vel τετρακις, *quartum*; utriusque habemus exemplum in numis Perinthi, et Epheſi. Ceterum in ſolis Epheſi numis το Δ poteſt ſignificare *quartum*, quia ſola haec urbs quartum neocora fuit. Qui eundem

a) Voyage T. III. p. 98. b) l. c. p. 130.

honorem aliis urbibus ſunt impertiti, aut decepti ſunt ipſi, ut Harduinus legendo ΝΙΚΑΙΕΩΝ. ΤΕΤΡΑΚΙ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. [a]) aut το Δ interpretati ſunt τετρακις, pro ΔΙC. in quo peccavit Cuperus. [b]) Egregiam formulam: ΒΙΣ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. pro ΔΙΣ. inter Goltzii cupedias repone, toties hoc vocabulum hybridam invitis Muſis Graecis obtrudentis.

Numum ſingularem vulgavit Patinus [c]) in cujus antica caput Alexandri M., in averſa: ΚΟΙΝΟΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Β. ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Miror, potuiſſe viros eruditos in explicando Β. ΔΙC., cujus utraque pars *bis* ſignificat, tantum laboris incaſſum impendere, ut videre eſt apud Cuperum. [d]) Cum ii ipſi monetariorum ſphalmata non raro fuerint experti, et agnoſcere etiam coacti fuerint, mirum ſane, cur in hac inſcriptione ſuſpicari noluerint tautologiam ab ignavo monetario admiſſam. Obvium eſt in his numis jam Β. jam ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Ergo monetarius utrique adſuetus ſi utrumque temere ſociaſſe dicatur, quod proniſsimum eſt credere, nihil amplius cauſae erit, cur nodum in ſcirpo quaeramus.

Numi ante Neronem neocoratum non produnt. Sunt hi, ut vidimus, Epheſi, et quia Neronem nondum Auguſtum offerunt, ſub Claudii imperio ſignati. Anterior nondum compertus, ſi Goltzii iterum nugas demas, jam in numis Iulii Caeſaris et M. Antonii neocoratus ementiti. Neocoratus mentio ſub Claudio Gothico cum ipſis Graecarum urbium numis deſinit. Tamen, quod mirum, adhuc Fl. Leonis I. aetate Sardiani ſe dixere ΔΙC. ΝΕΟΚΟΡΟΥC., teſte marmore, quod citavi in moneta Sardium.

* * *

Enumeratis populis et urbibus, quae neocoras ſeſe profeſſae ſunt, deinceps capita duo ad examen vocanda, I. Quorum numinum ſe populi urbesque in numis neocoros profiteantur. II. Quae fuerint variae eruditorum ſententiae de multiplicato urbium neocoratu.

§ I.

Quorum numinum ſe populi urbesque in numis neocoros profiteantur.

Neocoros veteris fuiſſe in Graecia inſtituti, iisque templorum fuiſſe demandatam curam, jam inter omnes conſtat. Neque jam animus eſt refellere Goltzium, ejusque interpretem Nonnium, tum et Antonium Auguſtinum, qui miram vocabulo ΝΕΩΚΟΡΩΝ ſignificationem affinxere, quorum varia judicia expoſuit Vaillantius in diſſertatione, quam infra laudabo. Primum perſonae ſingulae, deinde civitates, neocorae fuerunt eorum numinum, quae ſibi

---

a) numi pop. ill. b) Lettres de critique p. 490. c) numi impp. pag. m. 12. d) Lettres de crit. p. 499.

fuere domeftica, et tutelaria, aut quorum honori intra moenia fua aedes facras erexere. Perfonas fingulas certorum numinum neocoras frequenter memorant marmora. Vrbis numinis fui neocorae infigne habemus exemplum in facris literis, Ephefiorum fcriba, ut eft in actis Apoftolorum, [a]) his verbis concitatum populum compefcente: Ανδρες Εφεσιοι, τις γαρ εϛιν ἀνθρωπος, ὁς ȣ γινωσκει την Εφεσιων πολιν ΝΕΩΚΟΡΟΝ ȣσαν της μεγαλης θεας Αρτεμιδος και τȣ Διοπετȣς; *Viri Ephefii! quis enim eft homo, qui ignoret Ephefiorum urbem NEOCORAM magnae deae Dianae et figni de coelo delapfi?* Ac privati quidem hujus domefticorum numinum neocoratus bina habemus exempla in numis imperatorum aetate percufsis: ЄΦЄCIΩN. ΔIC. NЄΩKOPΩN. KAI. THC. APTЄMIΔOC. *Ephefiorum bis neocororum et Dianae*, nimirum Ephefiae fuae. MAΓNHTΩN. NЄΩKOPΩN. THC. APTЄMIΔOC. *Magnetum* (Ioniae) *neocororum Dianae*, nempe Leucophrynes fuae, ut in eorum moneta comprobamus. Et juvat obfervare, fecundum hanc Graecorum phrafin Iofephum bis Iudaeos dei fui neocoros dicere, nimirum: ȣς ὁ θεος ἑαυτῳ νεωκορȣς ἠγεν, *quos deus fibi neocoros conftituit*, iterum cum narraffet, eos dei fui beneficio Babylone in patriam reverfos, addit: πρȣπεμφθησαν γȣν ὑπ' ἀυτȣ, και παλιν τον ἀυτων συμμαχον ἐνεωκορȣν, *deducti enim funt ab eo, et rurfum adjutoris fui facti funt neocori.* [b])

Privati hi Graecorum neocoratus vilefcere fenfim coepere inductis novis, quos fuafit fervitium, et quae hûic adhaerefcere confuevit, adfentandi libido. Etenim Graeci Afiatici crefcente latius Romanorum potentia et ad fe usque porrecta nihil omifere officiorum, quibus poffent populi praepotentis fibi gratiam promereri. Ex his Smyrnaei dato fibi a Tiberio fenatu profefsi funt publice, fe primos templum urbis Romae ftatuiffe M. Porcio confule, nimirum anno V. C. 559. [c]) Ab his in alias urbes datum exemplum; poft annos enim non multos Alabandenfes Cariae Romae item templum fecere ludis anniverfariis ei deae inftitutis. [d]) Petentibus Afiaticis permifit Auguftus, ut nomine D. Iulii, vel fuo, vel urbis Romae aedificarentur templa per illuftrifsimas Afiae urbes Ephefum, Nicaeam, Pergamum, Nicomediam. [e]) Reliquiae templi, Romae et Augufti honori infcripti, hodieque apud Mylafa Cariae fuperant, [f]) ut templum Lugduni communi Galliarum nomine, aliaque copiofa per imperii provincias pofita praeteream, de quibus agam latius in numis Augufti commatis peregrini. Non multo poft erectum fuit Smyrnae templum Tiberio, ejusque matri Iuliae et Senatui, [g]) Commodo Nicomediae Bithyniae. [h]) Atque haec exempla pofsunt ad caufam meam fufficere. Si ergo Graeci Romae et imperantibus conftituerunt templa, neocoris etiam iis opus fuit, et ne minus in eos videren-

a) Cap. XIX. v. 35. b) bell. Iud. L. V. c. 9. p. 348. c) Tacit. Ann. IV. 56. d) Liv. L. XLIII. c. 6. e) Dio L. LI. § 20. f) Chishull ant. Afiat. p. p. 207. g) Tacit. Ann. IV. 15. 56. h) Dio L. LXXII. § 12.

tur officiofi, fi uni tantum alterive templi curam, et quae ibi peragenda fuere, facrificia ac pro falute vota demandaffent, placuit totum populum, aut civitatem dicere neocoram, et communis in principem obfequii facere participem. Iam vero numi aliquot certum praebent teftimonium, infcriptum neocoratum non ad privatum urbis numen, fed principes Romanos pertinuiffe. In numis Smyrnenfium non raro legas: CMΥΡΝΑΙΩΝ. Γ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΤΩΝ. CEBACΤΩΝ. *Smyrnenfium ter Neocororum Auguftorum*, atque idem confirmat marmor Oxonienfe, in quo Smyrna dicitur Γ. ΝΕΩΚΟΡΟC. ΤΩΝ. CEBACΤΩΝ. *ter Neocora Auguftorum.* [a]) In numo Trallianorum Lydiae: ΤΡΑΛΛΙΑΝΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΤΩΝ. CEBACΤΩΝ. eodem fenfu. Sunt qui exiftiment, neocoratus omnes numis infcriptos, nifi cum diferte alterius dei nomen exprimunt, ut de Ephefo et Magnefia diximus, ad imperatores pertinere, etfi Augufti nomen non addatur, et indicare, in imperantis cujuspiam honorem ibi erectum templum, et vota ftatis temporibus concipi folita. Iftud non adfirmavero, etfi hoc aliae caufae in nonnullis faciant verifimile, v. g. in numis Teii Ioniae vifitur caput Augufti intra templum, ergo tale ibi ftetit, et credibile, Teios, qui fe neocoros dixere, fuiffe neocoros Augufti. At de aliis omnibus hoc adferere difficile, quamquam facile adfentiar Rubenio, qui iftud faltem tunc verum effe conjicit, quando urbs quaepiam fefe bis vel ter neocoram profitetur, quia hactenus exemplum non exftat, urbem aliquam caufa Dianae fuae, vel Iovis, vel Apollinis fe bis vel ter neocoram appellaffe. Confirmare hoc videtur nota in numis Ephefiis epigraphe: ΕΦΕCΙΩΝ. ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΚΑΙ. ΤΗC. ΑΡΤΕΜΙΔΟC. in qua haud dubie poft ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. fubaudiendum: ΤΩΝ. CEBACΤΩΝ., fic ut fenfus fit: *Ephefiorum*, qui funt *bis neocori* Auguftorum, *et* neocori *Dianae*.

Confentiunt fere eruditi, neocoratus honorem non fuiffe meri arbitrii, fed ad eum obtinendum fenatus confulto opus fuiffe. Neque defunt ad iftud adferendum certa antiquitatis monumenta. Sic in marmore Oxonienfi Smyrna dicitur Γ. ΝΕΩΚΟΡΟC. ΤΩΝ. CEBACΤΩΝ. ΚΑΤΑ. ΤΑ. ΔΟΓΜΑΤΑ. ΤΗC. ΙΕΡΩΤΑΤΗC. CΥΝΚΛΗΤΟΥ. *tertium neocora Auguftorum* non fuopte arbitrio, fed *fecundum decreta fanctiffimi fenatus.* [b]) In alio marmore Oxonienfi [c]) memoratur ΔΕΥΤΕΡΟΝ. ΔΟΓΜΑ. CΥΝΚΛΗΤΟΥ. ΚΑΘΟ. ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΟΙ. ΓΕΓΟΝΑΜΕΝ. *alterum fenatus confultum, fecundum quod bis neocori facti fumus*, nempe Smyrnaei. His adde numos Laodiceae Phrygiae: ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΔΟΓΜΑΤΙ. CΥΝΚΛΗΤΟΥ. *Laodicenfium neocororum Senatus confulto.* Haec certa; fed nolim aeque certum putare, quod adferit Vaillantius in differtatione infra citanda, in numo Perinthiorum bis neocororum cum capite Elagabali additum Γ. Β. indicare, eos alterum neocoratum

a) num. V. b) num. 5 et 6. c) num. 10.

ſenatus conſulto conſecutos. Equidem facile dedero, eas litteras ſignificare Γνωμη Βȣλης, *ſenatus conſulto*, verum an hic nomine Βȣλης intelligatur ſenatus Romanus, magnopere dubitem. Hunc enim Graeci in monumentis ſuis conſtanter dixere συγκλητον, ut diximus ſupra pag. 225. Potius ergo in hoc numo indicatur magiſtratus domeſticus, perinde atque hic in numis Tarſi et Anazarbi indicatur ſimilibus litteris Γ. Β. vel Γ. Γ. id eſt: γνωμη vel Γραμματι Βȣλης vel Γερȣσιας. In viam ut redeam, teſte Dione Nicomedenſes a ſenatu denique impetravere, ut erigere Commodo templum, et agere ludos liceret. [a]) Ergo, ut diximus, urbium neocoratus a ſenatus Rom. arbitrio pendebat, qui toties ſe Graecorum rebus miſcuit, quoties res imperantis agebatur, vel eorum mores in licentiam verterunt. Cujus generis fuere neocoratus, imperatorum, ut vidimus, honori conſtituti, tum et indita urbibus ab imperantibus nomina, de quibus agemus alibi, aut denique aſylorum licentia ſenatus conſulto cohibita, cujus memoriam conſervant numi Epheſi inſcripto: ΔΟΓΜΑΤΙ. CΥΝΚΛΗΤΟΥ. ΟΥΤΟΙ. ΝΑΟΙ. *Senatus conſulto haec templa*, de quo vide monetam hujus urbis. Sed neque minus cohibenda fuit Graecorum ambitio neocoratum certatim expetentium, quod hic propter feſtorum ludorumque ſolennia magnos ſumptus flagitabat. Ceterum ut lubenter permiſero, neocoratus imperatorios fuiſſe a ſenatu petendos, ſic dubium non videtur, urbes ſuomet arbitrio potuiſſe ſe dicere numinum ſuorum neocoras.

§ II.

Quae fuerint variae eruditorum ſententiae de multiplicato urbium neocoratu.

Hactenus inoffenſo pede in inveſtiganda neocoratus natura ſumus progreſſi. Reſtant explicandi neocoratus iterati. Vidimus enim ſupra, v. g. Epheſum ſub Claudio dici ſimpliciter neocoram, ſub Hadriano bis, ſub Caracalla ter, ſub Elagabalo quater neocoram. Sed neque iſtud pro recepto plurium imperatorum cultu, quem infra exponemus, difficultatem pariat. Verum illud explicare permoleſtum, quo pacto urbs, quae ſe jam v. g. tertium neocoram profeſſa eſt, ſerius ſe potuerit profiteri bis neocoram. atque deinceps inter ſecundum et tertium neocoratum variare. Implexi hujus argumenti enodatio mirum quantum eruditorum torſerit ingenia, verum exitu hucusque infelice, quod antequam comprobamus, neceſſarium videtur, eorum, qui in praeſente cauſa explicanda aliis copioſius elaboravere, dictata quam fieri poterit breviter ſtrictimque proponere.

Iudicium IOANNIS SELDENI, quod exſtat in marmorum Arundellianorum,

a) L. LXXII. § 12.

ſeu Oxonienſium editione II. Londin. pag. 186. Eruditus hic vir primus fuit, qui verum vocabuli ΝΕΩΚΟΡΩΝ ſenſum eruit, quem ii, qui praeceſſere, aut inexplicabilem ſunt profeſsi, aut infeliciter interpretati. De additis numeris, de quibus nunc agimus, ſic ſentit: Neocoros ad panegyres, ſeu ſacra certamina, ſive pentaeterica, ſive aliis tempeſtatibus annuis innovata attinuiſſe; temporum autem notas, ſeu numeros ſaepius adjectos non annos exiſtimat, non agones ſignare, ſed tantummodo muneris των Νεωκορων vices continuas; unde fiebat, ut intermiſſa prorogatione, alia nimirum ad aedituandum urbe ſuffecta, cives, qui hoc munere antea bis, ter, quaterve continenter functi eſſent, vices ſuas, ſeu prorogationes denuo minime unquam dinumerarent, ſed a prima vice, ſi quando iterum pluries neocori fierent, ſimiliter, ut primo, redauſpicarentur. Haec vir eruditus ad oraculi Pythii morem obſcure ſane et implexe. Sintne ejus ſenſum recte adſecuti Vaillantius et Mazzolenus in diſſertationibus mox citandis, non moror, cum vel ii ipſi a Seldeni explicatione recedendum ſibi putent.

Iudicium ALBERTI RVBENII, quod exſtat in diatribe de Neocoris inſerta Tomo XI. ant. Rom. Graevii. Is additos numeros Β. Γ. Δ. ad numerum templorum in una eademque urbe Caeſarum honori exſtructorum refert. Confirmat iſtud Nicomedenſium exemplo, qui per Saoterum impetrarunt veniam celebrandi agonem et templum in Commodi honorem aedificandi teſte Dione. [a]) Quapropter Nicomedenſes, qui ſe antea dixere neocoros ſimpliciter ob templum Auguſti a communi Bithyniae poſitum, poſthac ſe dixere bis neocoros. Iam vero Nicomedenſium numos ſententiae ſuae planiſsime favere exiſtimat; ii enim, inquit, qui ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. inſcribunt, plerique duo templa exhibent, ut alii tria templa cum epigraphe ΤΡΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. in numis Caracallae. At cum haud dubie templum Caracallae imperfectum remanſerit, iterum ad ΔΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. redivere, reſumpto ΤΡΙC. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ſub Valeriano in numis trium templorum typo inſignibus.

Iudicium IOANNIS HARDVINI in numis popp. et urbb. illuſtratis ſub ΑΒΟΛΛΑΙΩΝ. Sub eodem, inquit, principe non modo ſemel, ſed bis, ter, quaterve urbes, ludos ut ederent, depoſcebant, et eximii honoris loco ducebant. Quare occurrit in numis δις, τρις, τετρακις Νεωκορων.

Iudicium ANTONII VAN DALE, quod eſt inter ejus diſſertationes IX. diſſertatione IV. cap. IV. Sub uno, inquit, eodemque imperatore, vel pluribus una imperantibus urbes quandoque ſemel, quandoque bis, ter vel quater factas fuiſſe neocoras, quin tamen exigeretur, ut tot erigerentur templa, quot erant neocoratus, hoc enim fuiſſe meri arbitrii. Ergo ex gr. ſi uni Severo conſtitutum templum et ludi, ſemel fiebant neocori, et quidem τȣ Σεϐαςȣ;

a) L. LXXII. § 12.

ſi Severo ac Domnae, bis; ſi Severo, Domnae, Caracallae ſimul, ter, ſicque erant τρις νεωκοροι των Σεβαςων, quamvis in unico templo, quod principio ſoli Severo poſuerant, etiam hos ceteros ſimul poſt conſecrarent. At ſaepe plura templa pluribus, id eſt, unicuique proprium aedificabatur templum, docente iſtud numero templorum in numis. Cum pro numero imperantium major eſt neocoratuum numerus, ſtatuendum, etiam mortuos in honoris ſocietatem adſumptos. Sic cum Epheſii ſub Elagabalo leguntur ter et quater neocori, probabile eſt, ab eo Marcum, Severum, Caracallam accitos, quod is quam maxime Antoninus haberi vellet. Atque hoc is modo difficultates omnes per omnium imperatorum numos nullo, ut vides lector, negotio reſecat. Ambidexterum iſtud ſyſtema graviter jam ac ſevere impetiit Cuperus in epiſtolis ſuis criticis pag. 484. ſeq.

Iudicium IOANNIS VAILLANTII. Aperuit illud vir praeſtans primum in opere, quo Graecos imperatorum numos vulgavit, [a]) aliquot poſt annis adcuratius expoſuit in diſſertatione inſerta τοις *Memoires des inſcriptions Tome II. p. 507.* Dubitari non poteſt, inquit, neocoratus varios non ſub eodem principe, ſed variis conceſſos, ſic ut v. g. Epheſii neocoratum primum auferrent ſub Nerone, alterum ſub Hadriano, tertium ſub Caracalla. Quod ſi in numis Epheſiorum ſub poſterioribus imperatoribus legatur ЄΦЄCIΩN. NЄΩKOPΩN., quando ſub praecedentibus reperimus ΔIC vel TPIC. NЄΩKOPΩN., tum tenendum, ſuppreſſum in illis numerum, quemadmodum etiam perfrequenter numerum tribuniciae poteſtatis in imperatorum numis ſuppreſſum videmus. Cum objicitur, exſtare exempla, urbem quampiam ſe dicere ΔIĊ neocoram, poſteaquam ſe jam ante TPIC inſcripſit, reſpondet, vereri ſe, ut numi hi rite ſint promulgati, atque exemplo probat, in quae avia non raro iniqua haec indicia antiquarios deduxerint. Quod ad Epheſios attinet, qui ſe ſub Elagabalo dixerunt μονυς ἀπάσων TЄTPAKI νεωκορυς, ſub ſequentibus deinde jam Γ. jam Δ νεωκορυς, ait, eos ſub quarto neocoratu comprehendiſſe privatum ſuum THC. APTЄMIΔOC. ab ipſis etiam numis indicatum, quo in variis numis omiſſo reſtabant neocoratus tres TΩN. CЄBACTΩN.

Iudicium ALBERTI MAZZOLENI, quod eſt inter animadverſiones in numismata max. mod. e muſeo Piſano animadverſione IX. Poſtquam conſtituiſſet, urbes neocoras fuiſſe ſacras, et unum idemque eſſe ſacram et neocoram, et multis teſtimoniis comprobaſſet, urbibus neocoris ſeu ſacris varia praeterea privilegia fuiſſe conceſſa, ut aſylum, immunitatem, autonomiam, certamen ſacrum etc., conjicit denique, urbes a numero horum privilegiorum bis terve neocoras dictas, quo porro admiſſo facile explicatur, quomodo urbes, quae prius ter quaterve neocorae inſcribebantur, poſtea minore numero neocorae dicantur. Fieri enim potuit, ut effuſus nimis gravisque urbibus cultus numinum et inde etiam privilegia

a) pag. 216.

minuerentur, vel haec aliunde demererentur urbes, ut cum imperante Tiberio, ut narrat Tacitus, afylis Graecorum modus praefcribebatur.

Iudicium IOSEPHI PELLERINII, dictatum in ejus opere: *Melange II. p. 266.* In explicandis, inquit, neocoratuum numis binas occurrere difficultates, quarum prima jam ab aliis agitata in eo conftitit, ut expediatur ratio, quo pacto urbs quaepiam, quae fe jam bis, ter, quater neocoram appellavit, fubinde numerum minorem infcripferit, atque iterum ad majorem fuum rediverit; altera, et omnibus hactenus intacta, qui factum, ut urbes fecundum et tertium neocoratum ejusdem anni numis infcriberent. Ejus bina adfert exempla ex numis Sardium Lydiae a Vaillantio defcriptis primum fub Caracalla, quorum alii habent: ЄΠΙ. ΡΟΥΦΟΥ. ΑΡΧ. CΑΡΔΙΑΝΩΝ. Β. ΝЄΩΚΟΡΩΝ., alii: ЄΠΙ. ΑΝ. ΡΟΥΦΟΥ. ΑΡΧ. Α. ΤΟ. Β. (in aliis: ΤΟ Γ.) CΑΡΔΙΑΝΩΝ. Γ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ., deinde fub Gordiano, in quorum aliis legitur: ЄΠΙ. ΡΟΥΦЄΙΝΟΥ, CΑΡΔΙΑΝΩΝ. Β. ΝЄΩΚΟΡΩΝ. in aliis: ЄΠΙ. ΡΟΥΦЄΙΝΟΥ. ΑΡΧ. ΤΟ. Β. CΑΡΔΙΑΝΩΝ. Γ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ. Cum vero conftet, magiftratus numis infcriptos fuiffe annuos, et tam in Caracallae, quam Gordiani numis idem magiftratus jungatur jam cum Β. jam cum Γ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ., fequitur, intra unum eundemque annum neocoratus numerum variaffe.

Vtramque difficultatem ut refolvat, ante omnia obfervari jubet, nuspiam a veteribus fcriptoribus memorari, in quo conftiterint fefta et ludi neocoratibus fingulis adnexi. Verifimile tamen effe, fingulos neocoratus propria fua ac peculiaria habuiffe fefta. Quoniam vero haec magnos fumptus poftulabant, factum, ut neocoratus tres darentur tantum urbibus primi ordinis, duo fecundi, quod vel ipfi numi docent. Ait deinde, ex numis verifimile fieri, urbes bis vel ter neocoras fingulis annis in honorem plurium imperatorum celebraffe ludos, et nonnullas celebraffe ludos duplicis generis eodem anno et vario ejus tempore. Ergo numi, in quibus fimplex ΝЄΩΚΟΡΩΝ legitur, fignati funt caufa ludorum, ad quos illis neocoratus primus jus dabat, et fic deinceps. Ergo numerus infcripti neocoratus erat is ipfe neocoratus, quem celebrabant tum, cum numus fignatus eft. Atque hac doctrina conftituta fuapte liquet non modo, cur a neocoratu tertio ad fecundum fit retroceffum, atque iterum ad tertium reditum, fed etiam cur in numis Sardium unius ejusdemque anni et fecundus et tertius neocoratus notentur.

Epicrifis
fententiarum adductarum.

Ergo antiquariorum, quos citavimus, nonnulli exiftimavere, plures numero neocoratus urbibus fub uno eodemque principe accefsiffe, quos inter fuere Seldenus, et Harduinus, quibus hac in parte fuffragatum etiam video Gisbertum Cuperum. [a]) Sin iftud, neceffe

a) lettres de critique pag. 484.

erit, quanto diuturnius alicujus fuit principis imperium, tanto etiam esse auctiorem neocoratuum numerum, quanto illud contractius, tanto etiam hunc contractiorem, atque numos Commodi, Severi, Alexandri plures jactare neocoratus, quam numos Macrini, Elagabali, Maximini, quorum perbreve fuit imperium. Verum plane videmus, diuturnius breviusve imperium neocoratus numeros neque augere neque minuere, cujus quidem facti exempla non adfero, quod ea ex praefixo catalogo peti possunt. Neque etiam animus est argumentis pluribus, quae sane non desunt, sententiam hanc convellere, cum et temporis et chartae jacturam putem, suapte infirmam et jam pafsim fastiditam impugnare. Qui in hac causa plura volet, adeat commentarios Mazzoleni.

Sententia omnium maxime verisimilis est illa, quae collectos per varia imperia neocoratus enunciat. Credo, eruditos antiquarios inde a principio in ea fuisse acquieturos, neque respecturos unquam illam, quae neocoratuum incrementa singulis imperiis adscripsit, nisi eos solicitassent decrescentes iterum eorum numeri, atque iterum aucti, cujus sane inconstantiae rationem difficile est in hoc systemate explicare. Quo enim pacto v. g. Nicomedia, quae sub Caracalla se tertium neocoram est professa, variare deinceps potuit, et se jam bis, jam tertium neocoram enunciare? Enimvero Vaillantius facile ab hac sese molestia liberat, cum reos hujus inconstantiae numos male esse a scriptoribus promulgatos suspicatur. Mira hercle haec oratio visa eruditis, cum sic sibi ipsi certam falsi indicii litem intentet. Etenim non meminit, editos a se in suo de numis Graecis opere numos varios Nicomediae et Sardium, in quibus neocoratus B. et Γ variant, et si quis vellet amplius de praeconiorum fide dubitare, facile hunc possem auctoritate numorum musei Caesarei convincere. Hic ergo nodus cum modo simplice exsolvi non posset, varias eruditos conjecturas, saepe absurdas, certe male cohaerentes coegit comminisci. Aliquid sibi videbantur adtulisse Rubenius, Vandalius, [a]) Sperlingius, [b]) et Buonarrotus, [c]) qui ex numero templorum, quae saepe in numis similibus pars aversa sistit, numerum neocoratuum posse explicari putabant, at vero quam saepe utrorumque numerus discordet, in laudatis supra commentariis jam satis comprobarunt Vaillantius, Mazzolenus, Pellerinius. Quam sibi salutem postremi hi duo effugiis suis quaesiverint, suapte patet eorum commentarios legenti, qui in causa implexa perturbataque praeter conjecturas nulla nixas auctoritate aliud nihil suppeditant, et qui denique simul leguntur, simul certissime fastidiuntur. Ad Pellerinium quod attinet, mirari satis non possum, qua is ratione potuerit adserere, se in Sardium numis uno eodemque anno signatis deprehendisse duplicis generis neocoratum, nempe B. et Γ. quod, inquit, a nemine hactenus fuit observatum. Numos, quibus is nititur, supra descripsi in judicio Pel-

a) ll. cc. b) diss. ad num. Tranquillinae. c) osserv. ist. p. 159.

lerinii. At enim, vir bone, si istud hactenus a nemine est observatum, in causa est, quod ipsi hi numi plane contrarium docent. Vnum eundemque annum conficit, ut diximus, eo, quod sub eodem Rufo Archonte, qui magistratus annuus fuit, legatur et B. et Γ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ. Verum non advertit, in quibus numis Rufus dicitur Archon simpliciter, Sardianos dici B. Νεωκορȣς, et in quibus Archon TO. B. vel: TO. Γ., eos dici Γ. Νεωκορȣς. Quare cum numi hi intra varios magistratus sui annos sint percussi, necesse est etiam, auctum eorum neocoratum non in annum unum eundemque, sed diversum incidere. Quaecunque igitur ad explicandam hanc causam attulit, temere sunt in chartam conjecta, a me vero etiam commemoranda, ne incautior alter ejus viri auctoritate in fraudem inducatur.

Meum denique in praesente causa judicium si quis requirat, is norit, illud ab hactenus vulgatis oppido esse diversum. Si aliis e re visum, suae de hoc argumento sententiae conjecturis longe arcessitis, nullaque aut pertenui auctoritate nixis fidem facere, ex quo istud denique obtinuere, ut causam suapte implexam involverent magis, quam explicarent, at mihi majorum irritos conatus apud animum reputanti utilius videatur, non quidem ejus omittere censuram, sed differre judicium, donec reperta nova monumenta, aut solida qua ratio feliciorem jubeat eventum sperare, neque ego nullam ab erudito lectore confido initurum gratiam, si non, oblata animo novae doctrinae imagine, aptae in speciem concinnaeque, ad scribendum continuo aggrediar, augeamque dissertationum fasciculum jam nunc nimio molestum iis, qui hujus naturam tituli cupiunt cognoscere. Equidem non aliam existimo quaestionem Minerva minus propitia a viris eruditis agitatam, neque alterius quaestionis argumenta majore taedio, et satietate legi expendique.

Iuvat, quae latius modo disputavi, paucis verbis complecti, ut arctiore hac circumscriptione universa causae cognitio, tum quae certa, quaeque incerta, continuo appareat. Fuere neocori templorum ministri, principio viles abjectique ipso nominis indicio, addita subinde dignitas, sic ut neocorus a procuratore templorum, caerimoniarum, sacrificiorum non differret. Quare et principes urbium magistratus non dubitabant, neocoratum, quo praeterea praediti fuere, cum reliquis suis titulis in numis marmoribusque conjungere. Serius populi, civitatesque integrae, ut publice pietatem suam testarentur, se numinum suorum dixere neocoras, quod de Ephesiis et Magnetibus Ioniae diserte tenemus. Civitates Graeciae Romanis servire coactae, atque Asiaticae praecipue, ne minore principes suos honore, quam veteres urbis suae custodes deos adficere viderentur, petierunt, ut sibi ex senatus consulto liceret esse neocoris ejus alicujus Augusti, cujus sibi demereri gratiam impensius studuere. Quo a senatu permisso coepere in numis scribere v. g. ЄΦЄCΙΩΝ. ΝЄΩΚΟΡΩΝ. nempe Cεϐαςȣ, vel των Cεϐαςων. Quae hucusque dixi, certa numorum, marmorum, scriptorum auctoritate nituntur. Nemo est,

qui non facile intelligat, Graecos nequaquam sibi honorem quempiam otiosum tam avide quaesivisse, sed qui faceret sui jactandi, et herilem gratiam aucupandi copiam. Certum iterum, Graecos Augustorum honori erexisse templa sive Augustis id permittentibus, sive senatu, atque his in templis dubium non est peracta fuisse ea, quae ad neocoratum Augusteum obeundum requirebantur. Quibus illa ritibus legibusque fuerint definita, quantum his solennibus interpositum tempus, dum iterum celebrari occiperent, nemo memoriae prodidit, sed quibus Graecorum religio ac studia sunt cognita, continuo intelligent, sacrificiis, conceptis votis, et certaminibus stetisse. Quod vero rei caput est, certum etiam, plures urbibus, quae eminuere, concessos neocoratus. Sic Ephesii imperante Claudio simpliciter scripsere ΝΕΩΚΟΡΩΝ., inde ab Hadriano: ΔΙϹ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ., inde a Caracalla: ΤΡΙϹ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ., inde ab Elagabalo: ΤΕΤΡΑΚΙϹ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Dubio iterum vacat, si neocoratus primus observandi cujuspiam principis gratia fuit constitutus, sequentes ad alterius principis honorem spectasse; verum adhaeremus iterum, an singuli principes sua seorsim habuerint templa, an unum idemque praecedentis Augusti, aut etiam vetus numinis cujuspiam domestici novo deo cellam indulserit, an eorum honores conjunctim celebrati, an seorsim, haec atque similia alia plane ignoramus.

Certum denique, urbes nonnullas, quae se ter, vel quater neocoras, et quidem nonnunquam cum ostentatione, dixere, subinde detraxisse de numero, et sese bis tantum vel ter neocoras professas. Atque haec una causa fuit, cur viri praestantes doctrinam, quam modo proposui, planam sane ac nativam aspernati, sententias, quas commemoravi, insolentes plerasque atque incredibiles consingerent. At enim existimo, si prius animo magis tranquillo praesentis causae momenta omnia expendissent, reperissent certe, non esse operae pretium, propter objectos pauculos obices a via trita planaque ad alteram multo impeditiorem deflectere. Non ego hic Alexandri gladium dari mihi postulo, quo usus est aut Vaillantius, cum, ut dixi, suspectam eorum numorum lectionem vocat, qua subinde neocoratuum numerus minuitur, aut Cuperus, cum in animum inducit, ut credat, in neocoratuum calculo veteres negligenter versatos. [a]) Nolim ego aut numorum lectionem, aut veterum circumspectionem solicitare, at nolim etiam, propter unam alteramve urbem, quae diversam ab aliis legem secutae videri possunt, doctrinam ceteram solidam convelli. Cum dixi, unam tantum alteramve urbem a communi lege discedere, nihil adfirmo temere, siquidem mihi permittatur, nonnunquam sese urbes scripsisse simpliciter neocoras, etiam cum bis et saepius essent neocorae, in qua quidem sententia jam et Vaillantium mihi praeivisse video. Nimirum ut in numis imperatorum tam Latinis, quam Graecis omissus tribu-

a) Lettr. de crit. p. 508.

niciae poteſtatis numerus non ſemper indicat trib. poteſtatem primam, ſic neque omiſſus neocoratus numerus neceſſario indicabit neocoratum ſimplicem. Quid quod et Philippus ſenior in numis obviis dicitur ſimpliciter COS., etiam cum ex aliis cauſis manifeſte pateat, eum tum jam conſulatu III. fuiſſe functum. Atque etiam ſi ab urbium communi doctrinae adverſantium catalogo eximam Epheſum, non iſtud meum unius eſt arbitrium, ſed jam docuit Vaillantius, quando, inquit, in Epheſiorum moneta legitur TPIC. NЄΩKOPΩN., intelligendos tum tres Auguſtorum neocoratus, quando TЄTPAKIC., tum conjunctum una intelligendum neocoratum THC. APTЄMIΔOC. ſeu Dianae ſuae, ut adeo judice Vaillantio varians in Epheſi numis TPIC. vel TЄTPAKIC. tantum arguat additum vel demptum privatum ſuum neocoratum, nihilque in lege ordinaria immutatum. Ergo quibus in urbibus certo conſtet variatum, tranſitumque a Γ ad B, ſolae ſunt Sardes et Nicomedia, quae utique cauſas ſuas privatas nobis ignotas, cur ſic variarent, habere poterant. Quid ſi nonnunquam neocoratum unum ſuppreſsiſſent, ſive quod hic majores ſumptus exigeret, quam ferre civitas poſſet, ſive quod ſeneſceret memoria alicujus beneficii, cujus cauſa Auguſti alicujus neocoratum ambivere, ſive verſo ſubinde in imperatorem odio, cujus fuere neocori? Neque enim quis prudenter ſibi perſuaſerit, impetratum ſenatus conſulto neocoratum ſic fuiſſe in civitate conſtitutum, ut aeternus hic ille eſſet, neque quidquam liceret poſteris immutare. Poſſunt haec, quae dixi, ab exemplis aliis adſinibus copioſe illuſtrari. Fuere urbes, quae in imperatorum gratiam novam ab his aeram invexere, ſerius iterum extruſere. Sic poſteaquam Antiochenſes Syriae aeram Caeſarianam induxerunt, non multis tamen poſt annis aeram Actiacam ſic admiſere, ut utramque teſtibus etiam numis promiſcue uſurparent, mox adventitiam alteram mortuo Auguſto, cujus illa cauſa inducta fuit, eliminarent. Sinopenſes Ponti aeram a Iulio Caeſare ductam ſic admiſere, ut ea ſaeculis circiter duobus cum dimidio conſtanter uterentur, at imperante demum Alexandro Severo placuit eam ſeponere, et ad veterem ſuam obtentae libertatis cauſa conſtitutam redire. Neque aliter actum videmus cum nominibus ab imperatoribus captis, quae urbes ſibi, ſive vere, et grati animi cauſa, ſive palpandi ſtudio, adſcivere. Tarſus Ciliciae ſe primum dixit *Hadrianam*, tum *Hadrianam Commodianam*, mox *Hadrianam Severianam*, iterum *Hadrianam Severianam Macrinianam*, ſubinde *Hadrianam Severianam Alexandrinam*, ex quo exemplo patet, eam ſe dixiſſe Hadrianam et Severianam ex vero adfectu, quod haec nomina perſeverarunt, at Commodianae et Macrinianae titulos adſentandi cauſa ſuſceptos, quod hac ſublata continuo ſunt abjecti. An vero abſurdum videatur opinari, in neocoratuum cauſa more non abſimili aliquando ab urbibus actum? Eſto, ur bem quampiam ad obſervandum Elagabalum novum ſibi neocoratum impetraſſe, an credemus adiviſſe periculum

a successore Alexandro, si neocoratum principi abrogavit, cujus nomen ac memoriam senatus ex monumentis publicis aboleri jussit? A similibus igitur exemplis nemo erit, qui inficiari audeat, posse etiam variationum, quas neocoratus offerunt, caussas peti, quas tamen qui propius desinire volet, is conjecturas nobis obtrudet ejus generis, quibus ob nescio quae majorum delicta ars nostra antiquaria jam nimium laborat. Denique et meminisse velim, hanc neocoratuum perversionem tum demum in numis observari, quando jam veteres leges atque instituta sus deque verti et civitates jura, quae olim senatus Romanus impertiri consuevit, ab suo arbitrio petere coeperunt, tempora intelligo inde a Severo currentia, quam quidem in similibus caussis aetatis suae licentiam jam etiam indicavit Dio Cassius. [a]) Atqui si quis perturbatum neocoratuum calculum impensius mirabitur, is velim perpendat, ea aetate ipsam etiam tribuniciae potestatis et consulatuum rationem, quae multo majoris sunt momenti, in ipsis numis Latinis non raro claudicare; cujus exempla adfatim dabunt numi Macrini, Alexandri Severi, Philipporum, aliorumque, neque tamen propterea quis sanus a luxatis hujus aetatis exemplis veram utriusque dignitatis naturam esse explicandam censebit. Quae quidem rite expensa tantum mihi habere roboris videntur, ut possint in re desperata, nisi nova quaedam solidaque argumenta suppetias veniant, a molesta inquisitione absterrere. Atque hic et longae disputationis, et subjectae ἀνακεφαλαιώσεως terminus esto.

C A P V T VIII.

De urbibus SACRIS et ASYLI jure gaudentibus.

De his abunde actum a Ioanne Osiandro [b]) Spanhemio [c]) Simone [d]) et paucis a Belleyo ad numos Olbensium. [e])

Praemitto catalogum urbium, alterutro aut utroque titulo insignium.

* * *

a) L. LIV. c. 23. b) Gronov. ant. Graec. T. VI. c) T. I. p. 659. d) B. L. T. III. p. 35. e) B. L. T. XXI. p. 428.

Abila Decapoleos: I. A.
Aegae Ciliciae: ΙЄΡΑϹ.
Ancyra Galatiae: ΑϹ. ex numo dubio.
Antiochia Ciliciae: ΙЄΡ. ΚΑΙ. ΑϹΥΛ.
Antiochia ad Hippum Decapoleos: ΙЄΡ. ΑϹΥΛΟϹ.
Antiochia Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ. ΚΑΙ. ΑΣΥΛΟΥ.
Antiocheni Ptolemaidis; ΙΕΡΑΣ. ΑΣΥΛΟΥ.
Apamea Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ. etiam addito ΚΑΙ. ΑΣΥΛΟΥ.
Arethuſa Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ.
Aſcalon Iudaeae: ΙΕΡ. ΑΣΥ.
Byblus Phoenices: ΙЄΡΑϹ.
Caeſarea Panias: ΙЄΡ. ΚΑΙ. ΑϹΥ.
Caeſarea Samaritidos: ΑΣΥΛΟΥ. in numo Agrippae I.
Capitolias Coeleſyriae: ΙЄΡ. ΑϹ.
Caſtabala Cappadociae: ΙЄΡΟΠΟλις.
Comana Ponti: ΙЄΡΟΚΑΙϹΑΡЄΩΝ.
Corycus Ciliciae: ΑϹΥ.
Damaſcus Coeleſyriae: ΙЄΡΑ.
Demetrias Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ.
Diocaeſarea Galilaeae: ΙЄΡΑ. ΑϹΥ.
Dora Phoenices: ΙЄΡΑ. etiam addito ΑϹΥΛ.
Epheſus Ioniae: ΑΡΤЄΜΙϹ. ΑϹΥΛΟϹ.
Epidaurus Argolidos: ΙΕΡΑΣ.
Epiphanea Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ.
Euſebia, quae et Caeſarea Cappadociae: ΑΣΥ.
Gadara Decapoleos: I. A.
Gaza Iudaeae: ΙΕΡ. ΑΣΥ.
Germe Myſiae: ΙΕΡΑ.
Hieroſolymae Iudaeae: *Kedoshah*, id eſt: *ſancta*, litteris Samaritanis.
Laodicea Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ.
Lariſſa Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ.
Moca Arabiae: ΙЄΡ. ΑϹΥ.
Mopſus Ciliciae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ.
Nicopolis Epiri: ΙΕΡΑΣ. forte et ΑϹΥΛΟΥ.
Nyſa Scythopolis Samariae: ΙЄΡΑ. ΑϹΥ.
Olba Ciliciae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ.
Perga Pamphyliae: ΑϹΥΛΟΥ.
Ptolemais Galilaeae: ΙЄΡΑϹ. ΚΑΙ. ΑϹΥΛΟΥ.
Raphia Iudaeae: ΙЄΡ.
Rhoſus Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ. ΚΑΙ. ΑΣ.
Samoſata Commagenes: ΙЄΡ. ΑϹΥΛ. ΑΥΤΟΝ.
Sebaſte inſula: ΑϹΥ.
Seleucia Syriae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ. ΚΑΙ. ΑΣΥΛΟΥ.
Sidon Phoenices: ΙΕΡΑΣ. ΚΑΙ. ΑΣΥΛΟΥ.
Synnada Phrygiae forte: ΙЄΡΑΠΟΛЄΙΤΩΝ.
Tarſus Ciliciae: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ. ΚΑΙ. ΑΣΥΛΟΥ.
Tripolis Phoenices: ΤΗΣ. ΙΕΡΑΣ. ΚΑΙ. ΑΣΥΛΟΥ.
Tyana Cappadociae: ΙЄΡΑϹ. ΑϹΥΛΟΥ.
Tyrus Phoenices: ΙΕΡΑΣ. ΚΑΙ. ΑΣΥΛΟΥ.

SACRI titulum paucioribus abſolvam, nam ſuapte patet, regionem, urbem, locum quemcunque, perſonam, rem, fuiſſe ſacram ea cauſa, quod numini cuipiam fuit conſecrata. Pleraeque urbes, quarum catalogum praemiſimus, cognitas habent ἀφιερώσεως cauſas, ut Epidaurus, Hieroſolymae, Nicopolis etc. nimirum propter religionem numinis cu-

juſdam ibi impenſius culti, quo de ritu egimus in ſingularum urbium numis.

Epigraphe in his: I. IEP. IEPA. IEPAΣ. ſed in poſtremo hoc vocabulo adhibenda cautio; nam non raro diviſim eſt legendum, nempe ut ſignificet: IEPας AΣυλȣ. in quo offenderunt non pauci. Conſecrationem etiam me judice notant additum in Caſtabalis IEPOΠOΛις, in Comanis IEPOKAIΣAPEΩN, in Synnadis IEPAΠOΛEITΩN, qua de conjectura vide, quae dixi in earum urbium numis, tum et ad Hieropolin Ciliciae. Fuere urbes, quae ſanctitatem ſuam ipſo etiam nomine expreſſerant, ut Hierocaeſarea Lydiae, tum et aliae dictae Hierapoles.

ASYLI rationem ex uno fere Spanhemio, qui eam loco laudato late explicat, expono. Fuere aſyla loca, quae ſive reis, non involuntariis modo, ſed interdum etiam voluntariis, perfugium praebuere, ſive quae ab hoſtibus invadi ſpoliarive nefas habitum. Prioris exemplum offert aſylum a Romulo apertum ex cauſa cognita, alterius, fana, urbes, inſulae, regiones non paucae a Spanhemio citatae, quas religio ab hoſtium incurſu tutas praeſtabat, unde a Graecis nonnunquam pro ἱερα και ἀσυλος repoſitum ἱερα και ἀπορθητος, *ſacra et ab omni populatione immunis*, atque analoge ad hanc formulam Salluſtius, aut quisquis eſt auctor orationis I. ad C. Caeſarem, *ſacrum atque inſpoliatum fanum* memorat. Livio Samothrace dicitur *ſacra inſula et Auguſti tota inviolatique ſoli*, [a]) atque idem fanum lucumque Apollinis Delii vocat *ea religione et eo jure ſanctum, quo ſunt templa, quae aſyla Graeci appellant.* [b])

Aſyla primum habita arae, ſimulacra deorum, templa, tum veſtibula, porticus, et adjacentes his luci, vineae, ac denique, ut diximus, totae urbes, regiones, inſulae, ut Epheſus cauſa Dianae, Elis cauſa ſacrorum ludorum, Delus, Samothrace, Samus cauſa notorum numinum et ſacrorum. Aſyli jus tum valuit, quando conſecrationis lege illud conceſſum fuit, [c]) valuitque, ſive ex praeſcripto vetuſtatis, quo nomine illud obtinuere templa et oracula vetuſtae famae, ſive indulto ſacri cujusdam concilii, quo modo illud Amphictyonum decreto tributum fuit Samiis, [d]) ſive principis, aut magiſtratuum, quo modo Seleucus Callinicus Smyrnam aſylum conſtituit, [e]) aut praetores Romani Hierocaeſaream Lydiae, [f]) ſive ex mutuo conſenſu urbium populorumque, ut Teos Ioniae ἀσυλιαν ſibi acquiſivit. [g]) Ab iisdem pariter aſyli fines circumſcripti. Auctore Tacito [h]) imperatores Romani non modo templo Hierocaeſareae, ſed duobus millibus paſſuum eandem ſanctitatem tribuerunt. Sanxit loco mox laudato Seleucus, ut non modo templum Veneris Stratonicidis apud Smyrnaeos, ſed tota urbs aſyli juribus gauderet. Templo Dianae Epheſiae teſte Strabone [i]) Alexander M. ſtadium largitus eſt; Mithridates, quousque ſagit-

---

a) L. XLV. 5. b) L. XXXV. 5. c) Servius ad Aen. II. v. 761. d) Tacit. Ann. IV. 14. e) Marm. Oxon. f) Tacit. Ann. III. 62. g) Cishull ant. Aſiat. p. 104. ſeq. h) l. c. i) L. XIV. p. 950.

ta ab angulo tecti emiſſa pertingeret; M. Antonius id duplicavit, et partem urbis aſylo adjecit. Verum haec aſylorum indulgentia ſubinde in licentiam vertit, peſſimo quoque ſecuritatem ſibi in his quaerente. Quare jam Auguſtus Epheſiorum aſylum abrogavit, ut refert eodem loco Strabo, ac praecipue Tiberius urbium Aſiae ἀσυλίαν nimium patentem coercuit, ut late docet Tacitus. [a])

In numo nullo Graeciae Europaeae, ſaltem certae fidei, ἀσυλίας jura praedicantur, at frequens eorum mentio praecipue in numis urbium Ciliciae et Syriae late ſumptae. Obſervanda formula, qua non urbes, ſed numina in iis culta, aſylo gaudere dicuntur. Sic in numis Epheſi legitur ΑΡΤЄΜΙC. Є-ΦЄCΙΑ. ΑCΥΛΟC. in numis Pergae Pamphyliae ΠЄΡΓΑΙΑC. ΑΡΤЄΜΙΔΟC. ΑCΥΛΟΥ.

CAPVT IX.

DE VRBIBVS NAVARCHIDIBVS.

Hunc titulum in numis jactant:

Aegae Ciliciae, ΝΑΥΑΡΧΙΔΟC.
Caryſtus Euboeae, ΝΑΥΑΡΧΙ.
Corycus Ciliciae, ΝΑΥΑΡΧΙC.
Dora Phoeniciae, ΝΑΥΑΡ.
Nicopolis Epiri, ΝΑΥΑΡΧΙΔΟC.
Sebaſte Ciliciae, ΝΑΥΑΡΧ.
Sidon Phoenices, ΝΑΥΑΡΧΙΔΟΣ.
Tomi Moeſiae, ΝΑΥ.
Tripolis Phoenices, ΝΑΥΑΡΧ.

Omiſi Tyrum, quia numus, cujus cauſa Vaillantius eam navarchidem ſtatuit, eſt Tripolis Phoenices, ut dixi in hujus moneta.

Navarchidos titulus, fueritne tantum honorificus, eo quod urbs quaepiam navalibus copiis et apparatu magis claruit, eoque urbes ſive arbitratu ſuo, ſive indulgentia Auguſtorum, Senatusve Romani uſae fuerint, an vero ex certa cauſa, atque uſu imperii permiſſus, tacentibus veterum teſtimoniis definiri nequit. In hoc ſcriptorum ſilentio Spanhemius ex vocabuli ναυαρχίδος etymo ſanxit, urbes ναυαρχίδας dictas propterea, quod naves ibi ſeu claſſes

a) Ann. III. 60. ſeq.

ad tutelam urbis ac provinciae velut in ſtatione agerent, et in quas imperium iisdem urbibus erat conceſſum. [a]) At enim ſi urbs dicta ναυαρχις propterea, quod in ejus portu naves ad ſui tutelam ſtarent, nulla ſane fuit urbs maritima, quae non ſe ναυαρχιδα dicere potuerit, cum nulla non naves habuerit ad oram ſuam defendendam paratas. Sin propterea, quod provincia tota fuerat tuenda, mirum, ad provinciam unam, eamque non maximi ambitus, tuendam, tribus ναυαρχισι opus fuiſſe, quo modo Cilicia, et Phoenicia tres ſingulae ναυαρχιδας habuere docentibus numis. Veriſimilius igitur exiſtimo, primum ab imperatoribus per opportunos portus claſſes ad provinciarum cuſtodiam, aut rem frumentariam diſtributas, easque dictas ναυαρχιδας, ſive claſsicas, quales per Italiam fuere Ravenna, et Miſenus; factum deinde aemulatione urbium, ut ſi qua praeſtare ſeſe portus commoditate, naviumque numero credidit, ναυαρχιδος quoque nomine ſe poſſe gloriari exiſtimaret, ſatis perſpecta urbium Graecarum libidine, quascunque titulorum umbras ambitioſe aucupantium. Atque haec reor ex propinquo petita ſat commode explicare naturam urbium ναυαρχιδων, neque egere longo ac ſubtili ratiocinio, quo eam refutatis aliorum ſententiis inveſtigavit Abbas Mazzolenus. [b])

C A P V T X.

DE MENTIONE SITVS, ET MAGNITVDINIS.

Factum paſsim a veteribus tam hiſtoricis, quam geographis videmus, ut ejusdem nominis urbes addita quadam nota diſtinguerent, ne unam cum altera perperam lectores confunderemus. Sic in definienda utraque Carthagine, et Roma diſcrimen a *vetere* et *nova* petitum. Magis uſitatum diſcrimen ſumptum ab urbis ſitu, et poſitione variis modis capta, quos ſequentes articuli, quod ad numos attinet, ſuppeditabunt. Sunt autem:

I. a regionibus, populis, urbibus.

---

a) T. I. p. 687. b) Part. II. animadv. III. p. 251.

II. a montibus.
III. a luco.
IV. ab ἄνω, et κατω.
V. a mari.
VI. a fluviis, et fontibus.
VII. a magnitudine.

§ I. *A regionibus, populis, urbibus.*

Amaci, AMAKVR, Hiſpaniae populus, cujus urbs Aſturica Tarraconenſis.

Arecomici, AREC. Galliae Narbonenſis populus, cujus urbs Volcae.

Aulerci, AVLERCO, in quibus Eburovices Galliae Lugdunenſis.

Bithynia, ΒΙΘΥ. in numis Nicaeae Bithyniae.

Bruttii, ΒΡΕΤ., in quibus Mamertini Bruttii.

Cennati, ΚΕΝΝΑΤΩΝ, Ciliciae populus, inſcripti numis Diocaeſareae Ciliciae.

Cilbiani, in quibus Nicaeenſes: ΝΙΚΑΙΕΩΝ. ΤΩΝ. ΕΝ. ΚΙΛΒΙΑΝΩ.

Cilices, ΚΙΛΙΚΩΝ, in numo Alarum Ciliciae.

Coeleſyria, Κ. C. — ΚΟΙ. CΥ. — vel plene: ΚΟΙΛΗC. CΥΡΙΑC, in numis Abilae, Gadarorum, Philadelphiae Decapoleos urbium.

Commagene, ΚΟΜ. in numis Germaniciae Caeſareae.

Dardania, CΚΗΨΙΩΝ. ΔΑΡΔΑ., in numis Scepſiorum Troadis.

Epirus, ΗΠΕΙΡΟ., quo nomine intelligitur *regio continens*, Thaſo inſulae oppoſita, in numo Thaſi.

Galatia, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙC. ΤΗC. ΓΑΛΑΤΙΑC., in numis Ancyrae Galatiae. ΓΑΛ., in numis Peſsinuntis Galatiae.

Ionia, ЄΝ. ΙΩΝΙΑ, vel: ΤΩΝ. ЄΝ. ΙΩΝΙΑ., in numis Apolloniae, et Metropolis Ioniae.

Iſſus, Ciliciae urbs ad ſinum cognominem. ΚΑΤ. ΙCCΟΝ, in numis Alexandriae Ciliciae.

Lycia, ΛΥ. ΛΥΚΙΩΝ, in numis Apolloniae Lyciae, et pluribus aliis urbium Lyciae.

Meſopotamia, ΜЄCCΟΠ., in numis Carrharum Meſopotamiae.

Moeſia ſuperior, P. M. S. in numis coloniae Viminacii.

Moloſſi Epiri, ΜΟΛΟΣΣΩΝ, in numo Caſſopes Epiri.

Opuntii, ΟΠΟΥ., quo ſe Locri Opuntii ab aliis Locris diſcernunt.

Paeonia, ΕΝ. ΠΑΙΩ., in numis Nyſae, et Pautaliae Paeoniae.

Palaeſtina, vide *Syria*.

Paphlagonia, ΠΑ. ΠΑΦΛ. in numis Germanicopolis, et Pompejopolis ejusdem regionis.

Phoenice, PENIC. in numo coloniae Tyri.

Phrygia, ΦΡΥΓ., in numo Metropolis Phrygiae.

Pieria Seleucidis pars, ΠΙЄΡΙΑC, vel ΤΩΝ. ΕΜΠΙΕΡΙΑΙ, in numis Seleuciae Syriae.

Piſidia, PRO. P. *Provinciae Piſidiae*, in numo Cremnae Piſidiae. — ΠΡΩΤΗ. ΠΙCΙΔΩΝ. in numis Sagalaſsi Piſidiae.

Pontus, ΕΝ. ΠΟΝΤΩ, in numis Apolloniae Thraciae, Heracleae Bithyniae. — ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. in numis Tomorum Moeſiae inferioris. — ΤΟΥ. ΠΟΝΤ. Zelae Ponti.

Portus Augustus, ΚΑΙΣΑΡΙΑ. Η. ΠΡΟΣ. ΣΕΒΑΣΤω. ΛΙΜΕΝΙ, in numis Caesareae Samaritidos.

Ptolemais Galilaeae urbs, ΤΩΝ. ΕΝ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΔΙ, nempe Antiochensium Syriae Ptolemaide degentium.

Samaria, CAM. ΣΑΜΑΡΕΙΑΣ, in numis Neapolis Samariae.

Seleucis, ΤΗϹ. ϹΕΛΕΥΚΙΔΟϹ. in numis Nicopolis Seleucidis.

Sidicini, Campaniae populus, ΣΙΔΙΚΙΝ., in numo Teani Campaniae.

Syria, ΣΥ. in numis Balaneae Syriae. — ϹΥΡ. ϹΥΡΙΑϹ., in numis Sebastes Samaritidos. — P. S. P. vel: PR. S. PAL., id est: *Provinciae Syriae Palaestinae*, in numis Caesareae Samaritidos. — ϹΥΡΙΑϹ. ΠΑΛΑΙϹΤΙΝΗϹ, in numis Neapolis Samaritidos.

Tectosagi, Galatiae populus, ΤΕΚΤΟΣΑΓΩΝ, in numis Sebastes Galatiae.

Thessalia, ΛΑΡΙΣΑ. ΘΕΣΣΑΛΩΝ, in numo Larissae Thessaliae.

Thracia, ΕΝ. ΘΡΑΚΗ, in numo Aeni Thraciae.

Tolistobogii, Galatiae populus, ΤΟΛΙϹ., in numis Pessinuntis Galatiae.

Troas, TROAS. TROAD., in numis coloniae Alexandriae Troadis.

Trocmi, populus Galatiae, TR. TRO., in numis Tavii Galatiae.

§ II. *A montibus*.

Non raro montes videmus in numis effictos additis etiam frequenter nominibus, idque non solum caussa discriminis, sed et venerationis. Satis constat, veterum superstitionem non alia re magis, quam montium miraculis fuisse nutritam. Nam quo altius caput attollerent, tanto opportuniorem diis praeparatam sedem credidit, in quam se de coelo demitterent. Quapropter non modo religione consecrati fuere Olympus, Ida, Atlas, Argaeus, aliique, sed et his ipsis inesse numen creditum. Intenderunt superstitionem prodigia ex caussis quidem naturalibus profecta, sed quas facilius fuit imperitis ad deos referre, quam ratione explicare. Sic cum viderent, Olympum Lyciorum montem placido per noctem lumine collucescere, ipsum hoc lumen habitum est et templum, et statua. [a]) Ex eadem caussa observatum a Caesarensibus Cappadociae Argaeum, ab Apolloniatis Illyrici monticulum Nymphaeum, et numis illatum, in horum moneta vidimus. Montem Garizim jactant in numis Neapolitani Samariae, Panachaicum Patrenses Achaiae, alii alios.

Montium in numis forma ex natura est petita. Vertici in nonnullis templum imminet, si quo fuere nobilitati. Argaeus et Nymphaeum flammas attollunt per caussam mox adlatam. Alia alios addita insignia distinguunt, quae in singulis commemorantur.

Sequens catalogus offert montes omnes, quorum nomina sive definiendi situs caussa, quod plerumque, sive religionis, et observantiae in numis extra urbem signatis produntur.

* * *

Anazarbus, ΥΠ. ΑΝΑΖΑΡ. vel ΤΩΝ.

a) Maxim. Tyr. diss. VIII. § 8.

ΠΡΟϹ. ΤΩ. ΑΝΑΖΑΡΒ., in numis Caesareae Anazarbi Ciliciae.

Argaeus, ΠΡ. ΑΡΓ. vel: Τ. ΠΡ. ΑΡΓΑΙΩ, in numis Caesareae Cappadociae.

Cnemis, ΕΠΙΚΝΑ. Dorice, quo notantur Locri Epicnemidii, sive Cnemidi adsiti.

Gaurus, ΓΑΥΡΟΥ, in numis Nuceriae Campaniae.

Hippus, ΠΡ. ΙΠ. in numis Antiochiae Decapoleos.

Ida, ΙΔΗ, in numo Scepsiorum Troadis.

Libanus, ΠΡΟϹ. ΛΙΒΑΝΟΝ, in numis Heliopolis Coelesyriae. — ΛΙΒΑΝ. vel: ΠΡΟϹ. ΛΙΒΑΝΩ, vel: ΤΩΝ. ΕΝ. ΤΩ. ΛΙΒΑΝΩ, Laodiceae Coelesyriae. — ΛΙΒΑΝΟΥ, serius: LIB., Caesareae Phoeniciae.

Olympus, ΠΡΟϹ. ΟΛΥΜΠΟΝ. vel: ΕΝ. ΟΛΥΜΠΩ, in numis Hadrianorum Bithyniae.

Panium, ΠΡ. ΠΑΝЄΙΩ. vel: ΥΠ. ΠΑΝЄΙΩ. in numis Caesareae Trachonitidos.

Pelorias, vel *Pelorum*, ΠΕΛΩΡΙΑΣ, in numis Messanae Siciliae.

Rhodope, ΡΟΔΟΠΗ, in numo Philippopolis Thraciae.

Sipylus, ϹΙΠΥΛΟΥ, vel: ΑΠΟ. ϹΙΠΥΛΟΥ, in numis Magnesiae Lydiae.

Taurus, ΤΩΝ. Π. Τ. id est: Προς Ταυρῳ, in numis Tyanorum Cappadociae. In autonomo Tyanorum proponitur taurus animal adludendo ad nomen montis.

Viarus, ΟΥΙΑΡΟϹ, in numo Prostannae Pisidiae.

§ III. *A luco.*

Daphne lucus prope Antiochiam: ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΔΑΦΝΗΙ, in numis Antiochiae Syriae.

§ IV. *Ab* ἀνω *et* κατω.

ΤΩΝ. ΑΝΩ. vel ΤΩΝ. ΚΑΤΩ. Nimirum in *superiores*, et *inferiores* divisi fuere Cilbiani Lydiae populi. Sic et Moesia duplex, *superior*, et *inferior*, et *superior* quidem etiam in numis Viminacii memorata.

§ V. *A mari.*

ΠΡΟΣ. ΘΑΛΑΣΣΗ, vel: ΘΑΛΑΣΣΑΝ. Sic se distinxere Prusias Bithyniae, et Laodicea Syriae ab aliis urbibus ejusdem nominis.

§ VI. *A fluviis, et fontibus.*

Non sola tollendi ambigui causa fluvios, fontesque monetae inscripsit, sed potiores in hoc instituto partes obtinuit religio. Quis enim ignorat, veteres non modo singulis fluviis, fontibusque sua praefecisse numina, quae Najades, aut Napaeas appellare placuit, sed cum iis summos etiam deorum honores communicavisse? Sic Aegyptus non magis in Sarapide, quam Nilo superstitiosa, dii, quod inter omnes constat, a Trojanis habiti Xanthus Simoisque, ab Apamenis Phrygiae Maeander et Marsyas, tum Iovis filius habitus Hermus in Aeolica, Lydiaque mo-

neta obvius, ut eſt in vita Homeri, quae Herodoto tribuitur: [a])

Ἑρμȣ δινηεντος, ὃν ἀθανατος τεκετο Ζευς,
Hermi vorticoſi, quem immortalis genuit Iuppiter.

Acceſſere ad obſervandos fluvios cauſae aliae, quas eleganter, et vere enumerat Maximus Tyrius: [b]) ἐστι πȣ, *inquit*, και ποταμων τιμη, ἡ κατ᾽ ὠφελειαν, ὡσπερ Αιγυπτιοις προς τον Νειλον, ἡ κατα καλλος, ὡς Θετταλοις προς τον Πηνειον, ἡ κατα μεγεθος, ὡς Σκυθαις προς τον Ιστρον, ἡ κατα μυθον, ὡς Αιτωλοις προς Αχελωον, ἡ κατα νομον, ὡς Σπαρτιαταις προς τον Ευρωταν, ἡ κατα τελετην, ὡς Αθηναιοις προς Ιλισσον. *Sed et ſuus habetur fluviis honor ſive utilitatis cauſa, ut ab Aegyptiis Nilo, ſive pulchritudinis, ut a Theſſalis Peneo, ſive magnitudinis, ut a Scythis Iſtro, ſive ex fabulis, ut ab Aetolis Acheloo, ſive ex lege, ut a Spartanis Eurotae, ſive ex ſacro inſtituto, ut ab Athenienſibus Iliſſo.* A ſimilibus igitur cauſis cum amarent Graeci typorum argumenta petere, nequaquam mirum, tam frequenter in monetam ſuam fluvios fuiſſe derivatos.

Placuit etiam populum aut regionem fluviorum imaginibus συμϐολικως exprimere. Sic in elegante numo Alexandrino cum capite Antonini Pii Tiberis, et Nilus ſtantes dexteras jungunt ſcripto juxta: TIBЄPIC. OMONOIA, quo nimirum ſymbolo ſuam Aegyptii adverſum Romanos obſervantiam teſtatam voluere. Eodem modo in eximiis Trajani numis commatis Romani Tigris et Euphratis imagines Meſopotamiae partes agunt utroque hoc flumine interceptae. Ex diverſa cauſa in monetam Trajani advocatus DANVVIVS, nimirum victoriae Dacicae ex vicino teſtis et praeco.

Ex his liquet, fluvios non unius ſitus indicandi cauſa numis fuiſſe illatos, quod praeter adductum mox exemplum Tiberis in moneta Alexandrina propoſiti confirmat etiam Meles Smyrnae fluvius inſcriptus numis Amaſtrios Paphlagoniae, Xanthus Troadis, quem jactat numus Germanicopoleos ejusdem Paphlagoniae. Certum ſitus indicium faciunt praefixa ΠΡΟC, ЄΠΙ, ΑΠΟ, quorum exempla dabit ſubjectus catalogus.

Quae de fluviis dixeram, cum fontibus quoque communicanda, in quorum cultu non minus teſtibus veterum monumentis vetus ſuperſtitio inſanivit. Non majore ſane adfectu in Nilum ſuum ferebatur Aegyptus, quam in ſuam Syracuſae Arethuſam, ut taceam aliarum urbium in fontes ſuos adfectum, quo de argumento vide praeclaram diſſertationem abbatis Fontenu, [c]) et Bimardi diſſertationem de diis ignotis praefixam tomo I. Inſcript. Muratorii. Fontes ergo hos quoque inſcriptos numis comprobant Arethuſa certus Siciliae fons, aliique, tum et vocabula ΠΗΓΗ, *fons*, ΠΗΓΑΙ, *fontes*, et in numo Pompejopolis ΠΗΓΗ. COΥΝΙΑC, *fons Sunias.* Fontes etiam exiſtimo ignota geographis nomina ΚΟΡCΥΜΟC, ЄΛΑΤΗC, ΤЄΡΑ, et ſimilia alia infra fluvii jacentis imaginem poſita, quorum

a) Cap. 9. b) Diſſ. VIII. c. 1. c) B. L. Tom. XII. hiſt. p. 27.

certe alicubi exſtaret mentio, ſi fluvii fuiſſent, at neglecti, quia fontes tantum fuerint, et unis oppidanis per ſuperſtitionem, aut aliam cauſam honorati habiti, de quo vide, quae diſſerui in numis Phocaeae Ioniae ad ſimilia nomina fluviorum imaginibus ſubjecta.

Generatim binis modis fingi flumina in numis conſuevere, primum typo figurae virilis, rarius muliebris additis variis inſignibus, de quibus mox infra. Obtinuit hic modus per Graeciam Europaeam, et totam Aſiam minorem demptis Cappadocia, et Cilicia. Sic et Aegyptii Nilum ſuum finxere, et Romani in monumentis ſuis fluvios omnes. Deinde typo juvenis nudi medio corpore ab aquis exſtantis, et diductis brachiis natare viſi, ſupra quem plerumque conſpicua mulier turrita rupi inſidens. Hoc typo adumbratos fluvios videas in numis Cappadociae, et Ciliciae, et ab his per totum reliquum Orientem numismaticum. Extra hunc tractum non reperi fluvium in hunc modum formatum, praeterquam in numo Nicaeae Bithyniae, quem olim edidi. [a]) Cl. Ennius Viſconti ſignum marmoreum vulgavit forma ſimilis mulieris rupi inſidentis emergente ſubtus fluvio. Hanc cum frequenter videret in numis Antiochiae Syriae, non dubitavit adfirmare, ea genium Antiochiae exhiberi. Verum, ut dixi, obvius eſt hic typus in moneta variarum hujus tractus urbium, ac praecipue Tarſi quoque illuſtris in Cilicia urbis. Addit, Orontem videri in his Antiochiae numis propterea fingi imberbem, quia is teſte Strabone [b]) prope Antiochiam terram ſubingreſſus poſt XL. ſtadia renaſcitur. At non reflexit animum vir praeclare eruditus, in omnium, quas laudavi, urbium numis fluvios hoc modo propoſitos fingi imberbes. Haec generatim, ſed privatim alius mos valuit. In Sicularum urbium numis ſinguntur fluvii, et fontes ſpecie decora viri juvenis, aut puellae, atque hi aut ſtantes, aut ſolo eorum capite propoſito, ex cujus fronte plerumque minutum cornu turget. Acheloum in numis Oeniadarum Acarnaniae indicat caput barbatum duplici taurino cornu praefixum, et in tauri collum abiens, nimirum quod tauri ſpecie in certamen cum Hercule deſcendiſſe ferebatur. Eodem exemplo bovem cum capite humano in numis urbium Campaniae et Siciliae fuiſſe ſymbolum fluviorum, adſeruit princeps Turris Muciae, et cum eo alii, ſed quam ego ſententiam late impugnavi in diatribe Campaniae numis adfixa. Maeandrum Phrygiae et Cariae fluvium deſignant in numis lineae in ſe recurrentes, capta imagine a natura fluminis tortuoſi, et ſe in ſerpentis morem ſinuantis, unde in proverbium, et poetarum luſus valuit. In Damaſci Coeleſyriae numo videntur fluvios indicare duae lineae vagae ex montis vertice ductae, et ad ejus radicem coeuntes, de quo vide numos hujus urbis.

Cum fluvii ſpecie viri humi decumbentis finguntur, varia illis inſignia ab eorum ducta indole tribui ſolent. Sic

a) Num. vet. p. 183. b) L. VI. p. m. 422.

v. c. cubito finiftro innituntur urnae, ex qua unda profluit, dextera tenent arundinem, quam ipfi educant, finiftra cornucopiae, quia fertilitatem procurant, quo modo eos defcribit Dio Chryfoftomus, exhibentes, inquit, [a]) ειδη οικεια και σημεια απο της φυσεως, οιον τȣς ποταμȣς κατακειμενȣς γυμνȣς, το πλεον γενειον πολυ καθεικοτας, μυρικην η καλαμην εστεφανωμενȣς, *fpecies fibi proprias et figna ex natura fumpta, ut fluvios nudos jacentes, barba plerumque multum promiffa, myrica vel arundine coronatos.* At comitantur fluvios alios infignia fibi unis propria. Nili omnem apparatum, crocodilum, hippopotamum, ibin, cubitos expofui in numis Alexandrinis. Xanthus Palladium praetendit infigne Trojae, quam adluit. Folia apii juxta Selinum Pergami rivum comparent, a qua herba nomen abftulit. Cornua tribuuntur fluminibus, quod per undarum ftrepitum impetumque taurorum irruentium vim ac mugitum imitantur, de quo egi copiofius ad numos Campaniae. Sed haec frequentius a poetis, quam artificibus video adficta. In Siciliae numis iftud obvium, extra hanc vix reperias. Cornua praefigit Achelous, fed quia, ut dixi, in taurum abit. Cornutus eft etiam fluvius decumbens, qui eft in numo Poftumi infcripto: SALVS. PROVINCIARVM, et qui Rhenus putatur, denique et Oceanus in numo coloniae Tyri, fed qui ibi fluvii imago non eft, fed maris magni extra Herculis columnas porrecti. Ad haec alias periftafes videre fibi vifi funt eruditi nonnulli. Dejeravit Vaillantius, fluviorum imagines tum proponi imberbes, aut cultu femineo, cum ipfi in alios fluvios exeunt, aut navium patientes non funt, aut cum numi, qui hos exhibent, fub principibus imberbibus fignati funt; contra proponi barbatos, cum magni funt, aut cufi fub imperatoribus barbam nutrientibus. [b]) At enim vagas effe has leges, et quas fibi artifices veteres praefcribi certe pafsi non funt, jam ante me vidit Pellerinius adverfantibus exemplis non paucis contrarium docentibus, [c]) ac multo ante Iobertus. [d]) Equidem obfervaveram, majorum gentium fluminibus additam barbam, at variatum in iis, quibus tenuior domi facultas, tum et in fontibus. Enimvero Romani, quos in artefactis fuis Graecorum legibus inhaefiffe fatis conftat, in notis Trajani numis genium AQVAE TRAIANAE, quo nomine notabatur modica aquae portio per aquaeductus in urbem derivata, liberaliter barbatum propofuere. Ceterum fontes, perinde atque eorum praefides nymphas, plerumque puellari fpecie fuiffe effictos, ex refiduis veterum ftatuis abunde conftat, atque hunc morem confirmat Dio Chryfoftomus, cum narrat, [e]) και κρηνας ἐν τισι γυναικειοις ειδεσι, *et fontes quibusdam mulierum formis* exhiberi fuiffe folitos. Aliud magis mirum edixit abbas Fontenu, qui laudatam fupra differtationem, egregiam fane atque eruditam, his verbis claudit: *iidem hi fluvii in numis aut ad dexteram, aut finiftram partem funt converfi, prout nimi-*

a) Orat. IV. p. 73. b) Num. Graec. p. 342. c) Mel. II. p. 365. d) Tom. II. p. 5.
e) Orat. IV. p. 73.

rum eorum curſus aut in Orientem, aut Occidentem fertur. Quid his verbis intelligi velit vir praeſtans, difficile eſt ariolari; nam fluvii figura, ſi numum in gyrum ducas, omnes poteſt plagas reſpicere. Satis apparet, auctoris noſtri mentem, cum haec ſcriberet, chartis noſtris geographicis fuiſſe adfixam, in quibus Oriens plerumque reſpicienti ad dexteram, Occidens ad ſiniſtram eſt poſitus. Sed neque ſic veritas ſibi conſtat. Nam fluviorum imagines, cum privae in numis proponuntur, fere conſtanter in occaſum ſunt verſae, et ſic etiam, ut innumeris aliis exemplis abſtineam, Danuvius et Nilus, quorum ille in Orientem, hic in ſeptem triones tendit.

Cum humanam fluviis formam largirentur veteres, nequaquam mirum, humanas quoque illis adfectiones tributas. Amantium fluviorum, et qui inter ſuas ipſi undas, ut olim ignis ille Graecus, arſere, catalogum juſtum adornavit amoris ipſe magiſter, et adſectator Naſo, [a]) et numi quoque exempla ſuppeditant.

Sequitur quem promiſeram, catalogus fluviorum omnium fontiumque, quorum ex quacunque cauſa fit mentio in numis extra urbem ſignatis. Quae ad ſingulos fluvios notanda ſunt, pete ex numis, qui horum meminere.

Fontes anonymi.

Fontes nullo addito nomine offerunt binae urbes:

ΠΗΓΗ, *fons*, Philadelphia Lydiae.

ΠΗΓΑΙ, *fontes*, colonia Damaſcus Coeleſyriae.

Fluvii et fontes additis nominibus.

Acragas, ΑΚΡΑΓΑΣ, in numis Agrigenti Siciliae.

Amenanus, ΑΜΕΝΑΝΟΣ, in numis Catanae Siciliae.

Arethuſa, ΑΡΕΘΟΣΑ, in numis Syracuſarum Siciliae, fons famigeratus et religione ſacer.

Aſines, ΑΣΣΙΝΟ, in Numis Naxi Siciliae.

Axius, ΑΠΑΜΕΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩ. ΑΞΙΩ, in numis Apameae Syriae cum capite Alexandri I. Syriae regis.

Billaeus, ΒΙΛΛΑΙΟΣ, junctus etiam cum *Sardo* ſeu fluvio, ſeu fonte, in numis Tii Bithyniae.

Callirhoe, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΤΩΝ. ΕΠΙ. ΚΑΛΛΙΡΟΗΙ. Vide numos Antiochiae Syriae.

Calycadnus, ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩΙ. ΚΑΛΥΚΑΔΝΩΙ, in numis Seleuciae Ciliciae.

Caper, vide infra in *Lyco.*

Caus, ΚΑΟϹ, dubium fluvii nomen in numo Erizae Cariae.

Cayſter, ΚΑΥϹΤΡΟϹ, in numis Epheſi Ioniae. Cum hoc conjungitur nonnunquam alter fluvius.

Cenchrius, ΚЄΝΧΡΙΟϹ. ΚΑΥϹΤΡΟϹ, in ejusdem Epheſi numis.

Ceſtrus, ΚЄϹΤΡΟϹ, in numis Sagalaſsi Piſidiae.

Cetius, ΚΗΤΙΟϹ, ſemper in conſortio cum ϹЄΛΙΝΟϹ, in numis Pergami Myſiae.

a) Amor L. III. eleg. 6.

Chryſas, CRYSAS, in numis Aſſori Siciliae.

Chryſorrhoas, ΧΡΥϹΟΡΟΑϹ, in numis Hierapolis Phrygiae, et Leucadis Coeleſyriae.

Corſymus, ΚΟΡϹΥΜΟϹ, in numis Aphrodiſiadis Cariae.

Cydnus, ΚΥΔΝΟϹ, vel ΤΑΡΣΕΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩΙ. ΚΥΔΝ., in numis Tarſi Ciliciae.

Elates, ΕΛΑΤΗΣ, in numo Midaei Phrygiae.

Euphrates, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΠΡΟϹ. ΕΥΦΡΑΤΗΝ, in numis Antiochiae Commagenes.

Glaucus, ΓΛΑΥΚΟϹ, in numis Eumeniae Phrygiae.

Hermus, ΕΡΜΟϹ, in numis Bagarum Lydiae, Cadorum Phrygiae, Cymes Aeolidis, Magneſiae Lydiae, Saettenorum Lydiae, Sardium Lydiae, Tabalorum Lydiae, Temni Aeolidis.

Hipparis, ΙΠΠΑΡΙΣ, in numis Camarinae Siciliae.

Hippurius, ΙΠΠΟΥΡΙΟϹ, in numis Blaundi Lydiae.

Hyllus, ΥΛΛΟϹ, in numis Saettenorum Lydiae.

Hypius, ΠΡΟΥΣΙΕΙΣ. ΑΠΟ. ΥΠΙΟΥ, vel: ΠΡΟΥϹΙΕΩΝ. ΥΠΙΟϹ, vel: ΠΡΟϹ. ΥΠΙΩ, in numis Pruſiadis Bithyniae.

Hypſas, ΗΥΨΑΣ, in numis Selinuntis Siciliae.

Iberus, HIBERA. ILERCAVONIA, in numis Ilercavoniae Tarraconenſis.

Indus, ΙΝΔΕΙ. ϹΤΡΑΤΟΝΕΙ. in numis Stratoniceae Cariae, niſi forte hic ΙΝΔΕΙ. non Indum Cariae fluvium, ſed Cariam Indicam notat.

Iſter, ΝΙΚΟΠΟΛΙΤΩΝ. ΠΡΟϹ. ΙϹΤΡΩ. vel: ΠΡΟϹ. ΙϹΤΡΟΝ, in numis Nicopolis Moeſiae inferioris.

Limyrus, ΛΙΜΥΡΟϹ, in numis Limyrae Lyciae.

Lycus, ΛΥΚΟϹ. ΚΑΠΡΟϹ, bini fluvii in numis Laodiceae Phrygiae.

Maeander, ΜΑΙΑΝΔΡΟϹ, ΜΕΑΝΔΡΟϹ, in numis Antiochiae Cariae, Apameae Phrygiae, Dionyſopolis Phrygiae, Magneſiae Ioniae, Tripolis Cariae. ΑΠΑΜΕΙΑΣ. ΠΡΟΣ. ΜΑΙΑΝΔΡΟΝ, in numis Apameae Phrygiae. Occurrit etiam in conſortio Marſyae: ΜΑΡϹΥΑϹ. ΜΑΙΑΝΔΡΟϹ, in numis Apameae Phrygiae. Omiſſo nomine ſolis lineis recurrentibus indicatur in numis Apolloniae Cariae, Magneſiae et Prienes Ioniae, et Apameae Phrygiae. Nempe ſinuoſi hi flexus fluminis hujus naturam exprimunt per varias ambages ad caput ſuum redire viſi, quae poetarum non paucis, ac Naſoni praecipue, ad amoenos luſus materiam ſuffecit, unde fluvius hic dictus Senecae *poetarum omnium exercitatio, et ludus.* [a]) Similes flexus non raro in aliis veterum monumentis, ac praecipue Etruſcis, ornamenti cauſa comparent, ſaepe etiam in picturis vaſorum fictilium Campanorum. Vnde recte Feſtus: [b]) *Maeandrum, genus picturae, dictum eſt a ſimilitudine flexus amnis, qui appellatur Maeandrus.* In vetuſtiſsimis Syracuſarum numis ejusdem generis lineae tortuoſae reticulum, quo muliebris capitis crines colliguntur, ambiunt. Et conſtat, idem iſtud in veſtibus ornamenti genus ſumpta a tortuoſo Maeandro ſimilitudine Maeandrum fuiſſe dictum teſte ejus Marone: [c])

a) Epiſt. 104. b) in *Maendrum.* c) Aen. V. 250.

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura maeandro duplici Meliboea cucurrit.

Ad quem locum Servius: *Maeandro duplici, flexuoſo, et hoc dicit: Erat in chlamyde flexuoſa, et in ſe remeabilis purpura, in modum Maeandri fluminis Cariae.* Fluminis exemplum ad mores etiam fuit traductum, dictumque *Maeandri more* de iis, qui obliquis conſiliis, neque ſimpliciter agere cum hominibus conſueverunt, de quo vide lexica eruditorum.

Marnas, ΜΑΡΝΑΣ, in numis Epheſi Ioniae.

Marſyas, ΜΑΡϹΥΑϹ, in numis Apameae Phrygiae, junctus etiam cum Maeandro, ut mox diximus.

Meles, ΜЄΛΗϹ, in numis Amaſtrios Paphlagoniae.

Meſtus, ΝΙΚΟΠΟΛЄΩϹ. ΠΡΟϹ.ΜЄϹΤΩ, in numis Nicopolis Thraciae.

Nilus, ΝΙΛΟΣ, in Alexandrino Titi.

Oceanus, ΩΚЄΑΝΟϹ, ſive hoc nomine indicetur Nilus, ſeu mare, in Alexandrino Commodi, et coloniae Tyri.

Orontes, ΑΠΟ., quas literas ſic legendas conjicio: Αντιοχεων Προς Ορoντῃ, in numo Antiochiae Syriae.

Parthenius, ΠΑΡΘЄΝΙΟϹ, in numis Amaſtrios Paphlagoniae.

Pitnaeus, ΠΙΤΝΑΙΟϹ, alii legunt: ΤΙΤΝΑΙΟϹ, ignotus fluvius, vel fons, in numis Aegarum Aeolidis.

Pyramus ΠΥΡΑΜΟϹ, in numis Anazarbi Ciliciae. ΕΛΕΥΘΕΡΟΚΙΛΙΚΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩΙ. ΠΥΡΑΜΩΙ, in numis Eleutherocilicum Ciliciae, ſed quae lectio ſuſpecta. ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩ. ΠΥΡΑΜΩ, in numis Hieropolis Ciliciae. ΜΕΓΑΡΣΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩ. ΠΥΡΑΜΩ, Megarſi Ciliciae.

Rhodius, ΡΟΔΙΟϹ, in numis Dardani Troadis.

Rhyndacus, ΡΥΝΔΑΚΟϹ, vel: ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΩΝ. ΠΡΟϹ. ΡΥΝΔΑΚΩ, in numis Apolloniae Myſiae.

Sagaris, *Sangarius*, ϹΑΓΑΡΙϹ, in numis Nicaeae Bithyniae. ϹΑΝΓΑΡΙΟϹ addito collega ϹΚΟΠΑϹ, in numo Iuliopolis Bithyniae.

Sardo, ϹΑΡΔΩ, ſeu fluvius, ſeu fons, ſed geographis ignotus, addito ſocio ΒΙΛΛΑΙΟϹ, in numis Tii Bithyniae.

Sarus, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. Π. ΣΑΡΟΝ, vel, ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩΙ. ΣΑΡΩΙ, in numis Antiochiae Ciliciae.

Scamander, ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΣ, in numis Alexandriae, et Ilii Troadis urbium.

Scopas, ϹΚΟΠΑϹ, vide *Sangarius*.

Selinus, ϹЄΛΙΝΟϹ conjuncto etiam ΚΗΤΙΟϹ, in numis Pergami Myſiae.

Smard - - ϹΜΑΡΔ., in numo Phocaeae Ioniae.

Strymon, ϹΤΡΥΜΩΝ, in numis Pautaliae Thraciae.

Sunias, ΠΗΓΗ. ϹΟΥΝΙΑϹ, *fons Sunias*, in numo Pompeiopolis Ciliciae.

Tera, ΤЄΡΑ, in numis Phocaeae Ioniae.

Tiberis, ΤΙΒЄΡΙϹ, in Alexandrino Antonini Pii.

Tigris, ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΙΓΡΕΙ, in numis Seleuciae Meſopotamiae.

Timeles, ΤΙΜЄΛΗϹ, in numis Aphrodiſiadis Cariae.

Xanthus, ΞΑΝΘΟϹ, in numo Germanicopolis Bithyniae.

§ VII. *A magnitudine.*

ΤЄΡΜΗϹϹЄΩΝ. ΤΩΝ. ΜЄΙΖΟΝΩΝ, nam fuit in Pifidia Termeffus duplex, major et minor.

ΥΒΛΑΣ. ΜΕΓΑΛΑΣ, Hyblae magnae in Sicilia ob eandem caufam.

ΔΙΟΠΟΛΙ. ΜЄ. Diofpolis magna Aegypti; nam fuit in hac etiam altera parva.

ΟΑϹΙϹ. ΜЄΓ. Oafis magna Aegypti, ut diftingueretur a parva ejusdem nominis.

CAPVT XI.

DE VRBIVM VARIIS NOMINIBVS.

Saepenumero factum antiquitus, ut urbes vetus fuum nomen invecto novo altero permutarent. Novandi caufa potior aut principum victorumque libido, aut foeda populorum adulatio fuit. Sic Ariarathes Eufebes Cappadociae rex Mazacam ex nomine fuo in Eufebiam, Meffenii victores Zanclen Siciliae in Meffanam, Sicyonii in gratiam Demetrii regis Sicyonem fuam faeculorum gloria nobilitatam in Demetriadem verterunt. Et erant urbes, quibus per vices plura impofita nomina. Ita quae olim Sybaris, ferius Thurium, poftremo Copia, comprobantibus etiam hanc varietatem numis; quae olim Bethfan Samaritidis urbs, fubinde Nyfa, denique Scythopolis. At potifsimum a Macedonibus in vetera nomina faevitum, ex quo fibi per Alexandri M. victorias Afiam minorem, Aegyptum, Syriam, Phoenicen, aliasque in ortum regiones fubjecere. Parcitum quidem plerumque coloniis Graecis, quae maritima fere tantum infedere, reverentia credo conditorum, parcitum etiam magnis nominibus, ut Tyro, Sidoni, aliisque fimilis famae. At nulla in urbes mediterraneas Afiae minoris, Syriaeque, easque tum adhuc incultas barbarasque moderatio. Memorabile eft, quod refert Appianus, [a]) Seleucum I. urbibus ditionis fuae indidiffe nomina ex nominibus urbium Macedoniae Graeciaeque. Factum inde, ut non Macedonia Graeciaque magis, quam Syria fuam habeat

a) Syriac. c. 56.

Berhaeam, Pellam, Amphipolin, Arethuſam, Chalcidem, Lariſſam etc. Adde Pieriam Seleucidis partem a Pieria Macedoniae regione nomen mutuatam, quin et Axium flumen teſtibus Apameae numis ex Macedonia in Syriam derivatum. Addit Appianus eodem loco, Seleucum per regnum ſuum aedificaſſe XVI. Antiochias, VI. Laodiceas, IX. Seleucias, III. Apameas, I. Stratoniceam. At noli credere, eas omnes a fundamentis excitatas. Satis conſtat, Apameam Phrygiae dictam prius Celaenas, tum et Cibotum, Laodiceam Syriae olim Ramitha, miſsis infinitis exemplis aliis, quae videre potes apud Stephanum. Verum adſcititia haec nomina non ſemper aevum tulere, praecipue cum aut invitis fuerunt imperata, aut unius adulationis cauſa arceſsita. Sublatis enim ſive metus ſive benevolentiae cauſis revixit vetuſtatis amor urbibus Graecis penitus inſitus. Ita Sicyonii paullo poſt noviciam Demetriadem, Ciani Bithyniae multis denique poſt annis Pruſiadem abjecerunt. Et reſpexere vetus Mantineae nomen Antigonenſes Arcadiae, Bithynii Claudiopolitae Bithyniae, utrique Hadriani Auguſti ſuaſu, ut in eorum numis docuimus. At fuere urbes aliae, quibus et vetus et novum nomen retinendum viſum, utroque ſaepe nomine uni eidemque numo inſerto, cujus mox exempla proferemus. Haec in Graecis comperta, eosque ſive imitati Romani, ſive ſuapte, nomina urbium ipſi quoque immutavere, ſaepe ridiculo ſuperſtitionis impulſu. Nam cum *Maleventum* Samnii urbs mali eſſe ominis videretur, quod nollent niſi *bene venire*, obſcoenum iſtud nomen in auſpicatius *Beneventi* placuit commutare, ut tradit Plinius. Habeo auctores veteres, ſimilis illos delirii monitu Egeſtam Siciliae in Segeſtam, Epidamnum Illyrici in Dyrrhachium vertiſſe, ſed effeci invictis numorum teſtimoniis, quae in utriusque urbis moneta commemoravi, ut victor orbis populus ſaltem hac parte minus videretur ridiculus. Hadrianum Hieroſolymas in Aeliam Capitolinam, Conſtantinum M. Byzantium in Conſtantinopolin tranſtuliſſe, in vulgus notum. Quo pacto iſthaec numorum ſubſidio comprobentur, ſubjecta experimenta dabunt, ſed variationum cauſas ex ſingularum urbium numis pete.

Vrbes vetus ac novum nomen in numis, ſed diverſis, enunciantes.

Aboni tichos Paphlagoniae. ΑΒΩΝΟΤЄΙΧЄΙΤΩΝ, ſerius *Ionopolis*, ΙΩΝΟΠΟΛЄΙΤΩΝ.

Ace Galilaeae. ΑΚΗ, ſerius *Ptolemais*, ΠΤΟΛΕΜΑΙΔΕΩΝ. vel : COLONIA. PTOLEMAIS.

Alexandria Aegypti. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ, ſerius *Roma* ſub Antonio IIIviro, ΡΩΜΗΣ. Vide numos Alexandrinos.

Anthedon Iudaeae ΑΝΘΗΔΟΝΟC, ſerius Agrippias, ΑΓΡΙΠΠΕΩΝ.

Antiochia Syriae. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ, ſerius *Theupolis*, THEVP. in numis Latinis infimi aevi.

Byzantium Thraciae. ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ,

ſerius *Conſtantinopolis*, CONSTANTI-NOPOLIS.

Elaeuſa inſulae cognominis juxta Ciliciam. ΕΛΑΙΟΥΣΙΩΝ, ſerius *Sebaſte*, ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ.

Ieruſalem Iudaeae. ירושלים litteris Samaritanis, ſerius *Aelia Capitolina*, COL. AEL. CAP.

Soli Ciliciae. ΣΟΛΕΩΝ, ſerius *Pompejopolis*, ΠΟΜΠΗΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ.

Sybaris Lucaniae. ΣΥΒΑ., ſerius *Thurium*, ΘΟΥΡΙΩΝ., ſerius *Copia*, COPIA.

Zancle Siciliae. DANKLE, ſerius *Meſſana*, MESSANIΩN, ſerius *Mamertinorum urbs*, ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ.

Vrbes, quae vetus nomen reſtituerunt.

Adana Ciliciae, ſerius *Antiochia*, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ. ΤΩΙ. ΣΑΡΩΙ, iterum ΑΔΑΝΕΩΝ.

Anazarbus Ciliciae, ſerius *Caeſarea*, ΚΑΙϹΑΡЄΩΝ, iterum ΑΝΑΖΑΡΒΟΥ.

Anthedon Iudaeae, ſerius *Agrippias*, ΑΓΡΙΠΠΕΩΝ, iterum ΑΝΘΗΔΟΝΟϹ.

Bithynium Bithyniae, ſerius *Claudiopolis*, ΚΛΑΥΔΙΟΠΟΛЄѠϹ, iterum ΒΙΘΥΝΙЄΩΝ.

Cius Bithyniae, ſerius *Pruſias*, ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ, iterum ΚΙΑΝΩΝ.

Edeſſa Macedoniae, ſerius *Aegae*, ΑΙΓΑΙΟΝ, iterum ΕΔΕΣΣΑΙΩΝ.

Lugdunum Galliae, ſerius *Copia*, COPIA, iterum *Lugdunum* in numis Latinis Albini Clodii.

Mantinea Arcadiae, ſerius *Antigonia*, ΑΝΤΙΓΟΝΕΩΝ, iterum ΜΑΝΤΙΝΕΩΝ.

Vrbes in uno eodemque numo vetus et novum nomen enunciantes.

Apamea Bithyniae, olim *Myrlea*, ΑΠΑΜΕΩΝ. ΤΩΝ. ΜΥΡΛΕΑΝΩΝ.

Apamea Phrygiae, olim *Cibotos*, ΚΙΒΩΤΟϹ. ΑΠΑΜΕΩΝ.

Caeſarea Cappadociae, olim *Euſebia*, ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ. ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ.

Crannon Theſſaliae, olim *Ephyri*, ΚΡΑΝΝΟΥ. ΕΦΥΡ.

Flaviopolis Bithyniae, olim *Cretia*, *Cratia*, ΚΡΗΤΙΕΩΝ. ΦΛΑΟΥΙΟΠΟΛЄΙΤΩΝ.

Leucas Decapoleos, olim *Abila*, ΛΕΥΚ. ΑΒΙΛΑ.

Patrae Achaiae, olim *Aroe*, COLonia *Auguſta Aroe* PATRAE.

Scythopolis Samariae, olim *Nyſa*, ΝΥϹΑΙЄѠΝ. ΤΩΝ. ΚΑΙ. ϹΚΥΘΟΠΟΛΙΤΩΝ.

CAPVT XII.

DE VRBIBVS ORIGINEM SVAM, AVT COMMVNICATAM CVM ALIIS CIVITATEM PROFESSIS.

Legimus non raro in numis urbium ad populi nomen additum alterum alterius populi, ut: ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ. ΙΩΝΩΝ. vel: ЄΥΜЄΝЄΩΝ. ΑΧΑΙΩΝ. aut similiter. Ejus addendi causa fuit duplex, seu cum urbs primorum conditorum, suumque adeo genus voluit profiteri, seu commemorare populum, quem forte in societatem vitae et juris communionem adscivit. Ad illud quod attinet, constat, varias gentes Graecas sive quod sobolis multitudine laborarent, sive quod istud civitati suae expedire varias ob causas videretur, colonos aliorsum deduxisse, qui deinceps memores, unde essent profecti, addita originis mentione suam in matrem pietatem amabant comprobare. Ita Perinthii *Ionas* sese in numis professi sunt, quia deducti a Samiis, qui Iones fuere. Quanquam in numis et alii occurrunt metropolin profitendi modi, seu typis, seu inscribendi ratione. Ita Syracusani insculpto Corinthiorum Pegaso Corinthios sese volebant intelligi, tum Siculi, Peloponnesii, Cretes, Rhodii Dorice in numis loquendo Dores sese edixere. Sed de binis his originem suam indicandi modis hoc loco non agimus. Populi Asiae minoris non pauci sese dixere *Macedonas*, quorum nomina in subjecto catalogo proferemus, et praeter hos Plinius in Macedonibus numerat Aschilacas Aeolidis, Caduenos Phrygiae, et Mysomacedones. Ejus causa epitheti in promptu. Constat, Macedonas primum sub Alexandro, deinde sub ejus ducibus longo bello exercitos impetrata missione in variis Asiae regionibus consedisse, ac tum aut novas sibi sedes condidisse, quod de Docimeo Phrygiae historia docet, aut sese cum veteribus urbium incolis miscuisse, quo modo Romani iis, qui con-

fectis ſtipendiis erant, per Hiſpaniam aut urbes aedificarunt, aut eos urbibus jam aedificatis adſcripſerunt, quae fuit Italicae, Patriciae, et Emeritae origo. Vtrumvis factum, poterant ſe oppidani eorumque poſteri Macedonas dicere, ſive quod ipſi urbis auctores eſſent, ſive quod pars] urbis nobilior contemptis utique indigenis barbaris haberentur. Haec rite et ex hiſtoriae verae praeceptis conſtituta exiſtimo. Verum altius Panelius Macedonum nomen pluribus Aſiae minoris populis tribui ſolitum orditur. [a]) Narrat, totam fere Aſiam minorem antiquiſsimo aevo dictam Macedoniam, idque probat ex libro Eſtheris [b]) ubi dicitur *Aman filius Amadathi et animo et gente MACEDO, alienusque a Perſarum ſanguine.* Additur mox infra: [c]) *hoc cogitans, ut regnum Perſarum transferret in Macedonas.* Atqui, infert Panelius, de Macedonibus Europaeis haec verba accipi non poſſunt, quod hi Artaxerxis aetate nullius erant nominis, et cum propterea, tum propter locorum intercapedinem Perſis metum incutere nondum poterant. Intelligenda ergo Macedonia Aſiatica, ex qua profecti coloni annis circiter centum quinquaginta ante Artaxerxem in Emathia ſedes poſuere. Taedet inconcinna reliqua, quae addit, referre. At enim priusquam iſthaec tam audacter aſſereret, neceſſe fuerat, in fidem vocabuli *Macedo*, quam offert vulgata, curatius inquirere. Textus Hebraicus, cum Amani genus recitat, eum binis locis vocat האגגי [d]) quod et vulgata conſtanter et rite vertit *de ſtirpe Agag*. At variant LXX., qui Amanum binis locis non *Agagitem*, ſed Βȣγαιον faciunt, [e]) ac paullo poſt hoc etiam nomen aſpernati adfingunt aliud, diciturque illis Aman filius Αμαδαϑȣ ὁ ΜΑΚΕΔΩΝ. [f]) Hebraica, et LXX. interpretum Eſther ultra caput X. non progrediuntur. Ad vulgatam quod attinet, ea, quoties textus Hebraicus praeſto fuit, ſemper vertit, ut dixi, *Agag*. Deinceps (nam in ſex alia capita procurrit ex vetere Hieronymi verſione) ipſa quoque variat, atque illi Aman jam eſt Agagites, jam Bugaeus, [g]) jam Macedo. [h]) Habemus igitur Amanum ſecundum Hebraeos conſtanter Agagitem, ſecundum LXX. Bugaeum et Macedonem, ſecundum vulgatam Agagitem, Bugaeum, Macedonem, et eſt volupe videre inanem niſum Lyrani, Eſtii, Menochii, Tirini, aliorumque, dum exſolvere moleſtum hunc nodum ſatagunt. Praeſtabat, Gordios hos nexus Pellaei juvenis gladio explicare, et profiteri palam, non audiendos hoc loco aut LXX., aut Hieronymum, tanto intervallo ab oraculo Hebraico aberrantes. Ad Panelium ut revertar, donec gravioribus argumentis Macedonas ſuos Aſiaticos ſtatuat, permiſſum mihi putabo, his neglectis in ſimplice meo, quem propoſui, explicatu acquieſcere.

Ceterum non ſemper facile definire, utrum additum populi externi nomen

---

a) num. ciſtoph. p. 85. ſeq. iterum in Remarq. ſur les prem. verſ. de Maccab. b) cap. XVI. 10. c) v. 14. d) cap. III. 1. et IX. 24. e) c. III. 1. et c. IX. 10. f) c. IX. 24. g) c. XII. 6. h) c. XVI. 10.

conditores notet, an hunc ipſum populum veteri urbi adjectum. Docimenſes Phrygiae per Docimum Macedonem eumque conditorem fuiſſe origine Macedones diximus, at certum etiam eſſe, Nicaeenſibus propterea additum fuiſſe vocabulum ΚΙΛΒΙΑΝΩΝ, quod cum Cilbianis cohabitarunt, apparet ex altera in eorum numis formula: ΝΙΚΑΙΕΩΝ. ΤΩΝ. ΕΝ. ΚΙΛΒΙΑΝΩ. In compluribus lucem dabunt, quae in ſingulorum numorum explicatu commemoro, quorum hic ſyllabum habes.

Achaei, memorati in numis *Eumenenſium* Phrygiae, ЄΥΜЄΝЄΩΝ. ΑΧΑΙΩΝ., ſive hi ab Achaeis genus duxere, ſive cum Achaeis permixti.

Campani, a quibus profecti *Entellini* Siciliae, ΕΝΤΕΛΛΑΣ. ΚΑΜΠΑΝΩΝ.

Dores, a quibus oriundi *Meſembriani* Thraciae, ΜΕΣΑΜΒΡΙΑΝΩΝ. ΔΩ. — In numis *Synnadae* Phrygiae: СΥΝΝΑΔЄΩΝ̄. ΔΩΡΙЄΩΝ., in aliis: ΙΩΝΩΝ., in aliis conjunctim ΔΩΡΙЄΩΝ. ΙΩΝΩΝ. ex quo mixtos Synnadae incolas intelligas.

Himerenſes Siciliae, a quibus ortos ſe profitentur Thermitani Siciliae, ΘΕΡΜΙΤΩΝ. ΙΜΕΡΑΙΩΝ.

Iones, a quibus deducti *Perinthii* Thraciae: ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ. ΙΩΝΩΝ., vel: ΤΟΝ. ΚΤΙСΤΗΝ. ΙΩΝΩΝ. ΠЄΡΙΝΘΙΩΝ. nempe: Herculem. Iones *Synnadenſes* mox vidimus.

Macedones, ſunt in numis *Blaundi* Lydiae: ΒΛΑΥΝΔЄΩΝ. ΜΑΚЄ. — *Docimei* Phrygiae: ΔΟΚΙΜЄΩΝ. ΜΑΚЄΔΟΝΩΝ. — *Hyrcani* Lydiae, ΥΡΚΑΝΩΝ. ΜΑΚЄΔ. — *Peltae* Phrygiae: ΠЄΛΤΗΝΩΝ. ΜΑΚЄΔΟΝΩΝ.

Myſi, ſic vocantur in numis Abbaeti incerti ſitus, ΜΥΣΩΝ. ΑΒΒΑΙΤΩΝ.

Nicaeenſes, *Pergameni*, ſinguli vel conjuncti memorati in numis *Cilbianorum* Lydiae: ΝΕΙΚΑΙΕΩΝ. ΚΙΛΒΙΑΝΩΝ. vel: ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΚΙΛΒΙΑΝΩΝ. vel: ΝΙΚΑΕΩΝ. ΠΕΡΓΑΜ. ΚΙΛΒΙΑΝ.

CAPVT XIII.

DE VRBIBVS IMPERATORVM NOMINA SIBI ADDENTIBVS.

Ex ipſo hoc titulo apparet, non agi hic de urbibus, quae abjecto vetere nomine novum ab imperatore captum uſurpavere, quales fuere Soli, deinde Pompejopolis, Mazaca deinde Caeſarea, ut et Diocaeſarea, Hierocaeſarea, Neocaeſarea, aliaeque, ſed quae qualicunque ſuo nomini, quo tum praedi-

tae fuerunt, unum plurave imperatorum nomina adjecerunt, ut *Hadriana* Amasia, vel *Hadriana*, *Severiana*, *Antoniniana* Amasia.

De adscitis his nominibus locus classicus est apud Dionem Cassium. [a]) Παφιοις, inquit, σεισμῳ πονησασι και χρηματα εχαρισατο, και την πολιν ΑΥΓΟΥΣΤΑΝ καλειν κατα δογμα επετρεψε. *Paphiis terrae motu adflictis pecunias largitus est, et urbem AVGVSTAM vocari ex S. C. permisit*, nempe Augustus; et paullo infra; αλλ' οτι και τας επωνυμιας ταις πολεσιν η γερουσια εν μερει τιμης ενεμε, και ουχ ωσπερ νυν, αυτοι εαυτοις εκαστοι καταλογους ονοματων, ους αν εθελησωσιν, ως πληθει ποιουνται. *Sed quod cognomina etiam urbibus honoris causa senatus imposuit, aliter ac modo fit, cum plerumque singulae seriem sibi, quam voluerint, nominum imponunt.* Docet insigne hoc testimonium, primo, nequaquam initio permissum arbitrio urbium, ut quibus vellent, imperatorum nominibus uterentur, sed senatus decreto opus fuisse, quorsum pertinet et illud Taciti: [b]) *At in Italia vetus oppidum Puteoli jus coloniae, et cognomentum a Nerone adipiscuntur*, deinde, id genus nomina pro urbium libidine adoptata. Innuit Dio, qui historiam suam imperante Alexandro Severo scripserat, ineptum aetatis suae morem ab ipsis etiam numis comprobatum, qua maxime cumulati hi tituli, atque ut vere idem loquitur, καταλογοι ονοματων valuere.

Causa adpetendi haec nomina fuit duplex, vera una, altera ficta. Vera fuit, cum urbs quaepiam grati animi causa, quod insignia ab imperatore beneficia abstulit, ejus nomine gloriari concupivit. Ficta fuit, cum urbs adulandi tantum studio, et aucupandae gratiae imperantis sibi nomen adscivit. Ad utram pertinuerint singula nomina, non raro potest colligi. Nam si aevum tulere, quemadmodum Laodicenses Syriae se usque in Severi tempora dixerunt Iulienses, Amasenses Ponti se Hadrianos sub ipsum adhuc Alexandri Severi imperium, dubium non est, serio fuisse usurpata. At si continuo abjecta fuerunt imperatore vita functo, quod factum ab iis, qui v. g. Commodi et Macrini nominibus usi sunt, suapte patuit adulatio, quemadmodum teste Eustathio [c]) Byzantii se dixerunt Antoninianos, sc. in honorem Caracallae, verum, ut addit, donec vixere Severus et Caracalla.

Frequenter in uno eodemque numo plurium imperantium collecta nomina videas. Sic Tarsus in numo Alexandri Sev. dicitur ΑΔΡΙΑΝΗ. CΕΥΗΡΙΑΝΗ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΝΗ. In Ciliciae maxime urbibus haec adsentandi libido viguit.

Rarius in numis adscita exterorum principum nomina leguntur. Ejus forte unicum exemplum praebet Gaba Trachonitidos, quae se *Philippensem* a Philippo tetrarcha dixit.

Catalogus urbium

cum adscitis imperatorum nominibus.

A POMPEIO M. Gadara Decapoleos.

a) L. LIV. § 24. b) Ann. XIV. 27. c) ad Dionys. Peneg. v. 803.

A IVLIO.
Ancyra Phrygiae.
Babba Mauretaniae.
Berytus Phoeniciae.
Calagurris Hifp. Tarr.
Carthago Nova. Hifp. Tarr.
Celfa Hifp. Tarr.
Corinthus Achaiae.
Gordus Lydiae.
Ilercavonia Hifp. Tarr.
Ilici Hifp. Tarr.
Laodicea ad mare Syriae.
Leptis Syrticae.
Parium Myfiae.
Pax Iulia Lufitaniae.
Philippi Macedoniae.
Sinope Paphlagoniae.
Traducta Baeticae.
Vienna Galliae Narb.
Vtica Zeugitanae.

AB AVGVSTO.
Abila Decapolis. CЄBACTΩN.
Alexandria Troas, AVG.
Amaftris Paphlagoniae. CЄBACTH.
Apamea Bithyniae. IVL. AVG.
Afturica Hifpaniae Tarrac. forte, AVGVSTA.
Berytus Phoenices, IVL. AVG.
Bilbilis Hifp. Tarr. AVGVSTA.
Caefarea Panias Itureae, CЄBACTH.
Caffandrea Macedoniae. IVL. AVG.
Comana, incertum cujus regionis. Vide Comana Ponti. IVL. AVG.
Cremna Pifidiae. IVL. AVG.
Dertofa Hifp. Tarr. IVL. AVG.
Dium Macedoniae, IVL. AVG.
Emerita Lufitaniae. AVGVSTA.
Germe Galatiae, AVG.
Heliopolis Coelefyriae. IVL. AVG.
Heraclea Bithyniae forte. CЄBACT.
Ilici Hifp. Tarr. A.
Ocea Syrticae. AVG.
Parlais Lyycaoniae. IVL. AVG.
Patrae Achaiae. A.
Pergamus Myfiae. CЄBACTΩN.
Philippi Macedoniae. AVG. IVL.
Sillyum Pamphyliae, CЄB.
Sinope Paphlagoniae. I. AV.
Theffali, ΣΕΒΑΣΤΗΩΝ.
Trajanopolis Thraciae. ΑΥΓΟΥCTHC.

A CAESARE.
Antiochia Pifidiae. CAESARIA.
Bagae Lydiae. KAICAPЄΩN.
Cibyra Phrygiae. KAICAPЄΩN.
Cyme Aeolidis. KAICAPЄΩN.
Ilici Hifp. Tarr. C.
Sinope Paphlagoniae. *Iulia Caefarea.*
Tralles Lydiae. KAICAPЄΩN.

Non fatis femper liquet, ad quem pertineant nomina *Iuliae*, *Auguftae*, *Caefareae*, nam Iulius idem qui Caefar, Auguftus in gentem Iuliam adoptatus et Iulius, et Caefar. Quare et Carthaginem Novam, et Ilici jam Iuliam, jam Caefaream dici in numis videmus, cum vellent unum Iulium Caefarem intelligi. Nonnullae coloniae fefe dicunt Iulias, etfi fatis probabile, quin faepe certum fit, deductas ab Augufto. Sic legimus apud Plinium: [a]) *colonia Augufti Iulia Conftantia Zilis*, et mox infra: *Augufti colonia Babba*, *Iulia Campeftris appellata*, utraque ergo Iulia, etfi ab Augufto deducta. Exem-

a) L. V. c. 1.

pla ſimilia vide in numis Iuliae Traductae Baeticae, et Iuliae Beryti Phoenices.

Quare vereor, ut ſatis tuto ſtari poſsit legibus a cl. Menardo dictatis ad diſtinguendos coloniarum auctores in numis, qui vel ſimpliciter IVL., vel IVL. AVG. inſcribuntur. [a]) Latius adhuc patent nomina Auguſtae et Caeſareae, quia Auguſti et Caeſares fuere omnes, qui Auguſto ſucceſſere; unde non raro inter ipſos veteres orta diſsidia, v. g. utrum Mazaca Cappadociae ab Auguſto, an Tiberio Caeſareae nomen acceperit. Ceterum exiſtimo, ambiguum iſtud in primis tantum his imperantibus obtinere, nam ſerius, ſi qua urbs dicta fuit Auguſta, additum etiam fuit ejus Auguſti nomen proprium, ut *Auguſta Trajana* Thraciae. Quare non continuo probo conjecturam Vaillantii, qui Germen Galatiae dictam *Auguſtam* a Commodo opinatur. Verius enim tum, ut reor, dicta fuiſſet *Auguſta Commodiana*, cujus exempla alia in ſequentibus occurrent.

A CLAVDIO.

Gaba Trachonitidos, ΚΛΑΥΔιεων ΦΙΛΙΠπεων, nempe a Claudio Aug. et Philippo tetrarcha.

Iconium Lycaoniae. ΚΛΑΥΔΕΙΚΟΝΙΕΩΝ.

Leucas Coeleſyriae. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ. ΤΩΝ. ΚΑΙ. ΚΛΑΥΔΙΑΙΩΝ.

Ptolemais Galileae. CLAV. PTOL.

Seleucia Piſidiae: ΚΛΑΥΔΙΟΣΕΛΕΥΚΕΩΝ.

Tiberias Galileae: ΚΛΑΥΔΙΟΤΙΒΕΡΙΕΩΝ. aut ſimiliter.

A NERONE.

Patrae Achaiae, NER.

A GALBA.

Clunia Hiſpaniae, SVLPICIA.

A FLAVIIS.

Caeſarea Samariae, FL. AVG.

Chalcis Syriae, ΦΛ.

Corinthus Achaiae, FLAVIA. AVG.

Cretia, ΦΛΑΟΥΙΟΠΟΛΙΣ.

Cyrene, ΦΛΑΥ.

Deultum Thraciae, FL.

Neapolis Samariae, ΦΛΑΟΥ.

Philadelphia Lydiae, ΦΛΑΟΥ.

Samoſata Commagenes, ΦΛ.

A TRAIANO.

Anchialus Thraciae, ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ.

Boſtra Arabiae, ΤΡΑΙΑΝΗΣ. vel in Latinis, TRA.

Epiphanea Ciliciae, ΤΡΑΙΑΝΟΠΟ.

Mytilene Lesbi, ΟΥΛΠΙΑΣ.

Nicopolis Thraciae, ΟΥΛΠ.

Pautalia Thraciae, ΟΥΛΠΙΑΣ.

Serdica Thraciae, ΟΥΛΠΙΑΣ.

Topirus Thraciae, ΟΥΛΠΙΑΣ.

AB HADRIANO.

Adana Ciliciae, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.

Aegae Ciliciae, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.

Amaſia Ponti, ΑΔΡ.

Bithynium Bithyniae, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.

Capitolina, olim Hieroſolyma, AEL. vel ΑΙΛ.

a) B. L. Hiſt. T. XXIX. p. 229.

Cius Bithyniae, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.
Coela Cherſonneſi Thrac. AEL.
Diocaeſarea Ciliciae, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.
Iconium Lycaoniae, AEL.
Mopſus Ciliciae, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.
Neocaeſarea Ponti, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.
Parium Myſiae, HA*driana.*
Petra Arabiae, ΑΔΡΙΑΝΗ.
Philomelium Phrygiae, ΑΔΡΙΑΝΩΝ.
Smyrna Ioniae, ΑΔΡΙΑΝΗ.
Stratonicea Cariae, ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ.
Tarſus Ciliciae, ΑΔΡΙΑΝΗ.

Narrat Spartianus, Hadrianum multas civitates de nomine ſuo appellaſſe. Vide, quae diximus in Stratonicea Cariae.

AB ANTONINO PIO.
Epheſus Ioniae, ΠΕΙΩΝ.

A M. AVRELIO.
Carrhae Meſopotamiae, ΑΥΡ.
Singara Meſopotamiae, ΑΥΡ.

A COMMODO.
Aegae Ciliciae, ΚΟΜΟΔΙΑΝΩΝ.
Aelia Capitolina Iudaeae, COMM.
Roma, *Lucia* AN*toniniana* COM*modiana*, in numis Romanis Commodi.
Tarſus Ciliciae, ΚΟΜΟΔΙΑΝΗ.

A SEVERO.
Adana Ciliciae, CEY.
Aegae Ciliciae, CEYΗΡΙΑΝΩΝ.
Amaſia Ponti, CEY.
Diospolis Samaritidos, Λ. CEΠ. CEY.
Eleutheropolis Iudaeae, Λ. CEΠ. CE.
Laodicea Syriae, SEPT.
Mytilene Lesbi, CEOY.
Niſibi Meſopotamiae, CEΠ. vel Λ. CEΠ.
Rheſaena Meſopotamiae, CEΠ.
Sebaſte Samaritidos, L. SEP.
Singara Meſopotamiae, CEΠ.
Tarſus Ciliciae, CEYΗΡΙΑΝΗ.
Tavium Galatiae, CE.
Tyrus Phoeniciae, SEPT.

A CARACALLA.
Adana Ciliciae, ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥΠΟ.
Aegae Ciliciae, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝ.
Alexandria Troas, AVR. ANTONINIANA.
Amaſia Ponti, ANT.
Ancyra Galatiae, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΗC.
Caeſarea Samaritidos, ANT.
Carrhae Meſopot. ANTONINIANA.
Coela Cherſonn. Thrac. ANT.
Cyzicus Myſiae, ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΩΝ.
Edeſſa Meſop. MAR. AVR. vel AV. AN.
Esbus Arabiae, ΑΥΡ.
Laodicea Syriae, AVR.
Neapolis Samaritidos, ΑΥΡ.
Tarſus Ciliciae, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΗ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥΠΟΛΙ.
Tyana Cappadociae, ANT.

A MACRINO.
Aegae Ciliciae, ΜΑΚΡΕΙΝΟΥΠ.
Edeſſa Meſop. O. M.
Tarſus Ciliciae, ΜΑΚΡΕΙΝΙΑΝΗ.

AB ELAGABALO.
Sidon Phoeniciae, AVR. PIA.

AB ALEXANDRO SEV.

Aegae Ciliciae, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙϹ.
Amaſia Ponti, ΑΛЄΞ.
Boſtra Arabiae, ALEXANDRIANAE.
Carrhae Meſopotamiae, ALEX.
Tarſus Ciliciae, ΑΛЄΞΑΝΔΡΙΑΝ. vel ΑΛЄΞΑΝΔΡΟΥ.

A PHILIPPO.

Niſibi Meſop. IO. IOΥ. IOΥΛ.

AB AEMILIANO.

Damaſcus Coeleſyriae: AEMILIA.

A CONSTANTINO M.

Daphne caſtrum ad Danubium. CONSTANTINIANA. DAFNE. Vide numos Conſtantini M.

CAPVT XIV.

DE RELIQVIS VRBIVM EPITHETIS.

Reſtant nonnulli tituli, quos urbes ſibi ſola libidine, nulla auctoritate publica, plerumque aemulationis impulſu adſcivere. Habes hic, lector, ſolum ejusmodi epithetorum catalogum; nam quae de his ſingillatim obſervari poſſunt, peregimus in numis ſingularum urbium. Augeri hic catalogus late poſſet additis titulis *Felix*, *Laus Iulia*, *Pacenſis etc.* verum cum haec epitheta ſint alterius generis, et a coloniis tantum uſurpata, opportunius in tractatu de numis coloniarum perſequemur.

* * *

ΑΔΕΛΦΩΝ. ΔΗΜΩΝ. *Fratrum populorum.* Numos ſic inſcriptos vide in prolegomenis ad numos Seleucidos et Pieriae.

ΑΔЄΛΦΑΙ. ΠΛΩΤЄΙΝΟΠΟΛΙϹ. ΔΟΜΗΝΟΠΟΛΙϹ. *Sorores Plotinopolis et Domenopolis.* V. numos Plotinopolis Thraciae.

ΑΡΙϹΤΟΙ. V. infra in ΜЄΓΙϹΤΟΙ.

Γ. quae littera ſolitarie poſita videtur indicare Γνωριμος, *illuſtris*, in numis Abilae et Gadarorum Decapoleos urbium.

ΕΒΔΟΜΗ. ΤΗϹ. ΑϹΙΑϹ. *Septima Aſiae*, Magneſia Ioniae.

ЄΝΔΟΞΟϹ. *illuſtris*, Anazarbus Ciliciae, et Side Pamphyliae.

ЄΝΔΟΞΟΤЄΡΑ, *magis illuſtris*, Syedra Ciliciae.

ΕΝΤΙΜος, *honorabilis*, Lalaſſenſium Iſauriae.

ЄПІСНМОС, *insignis*, Neapolis Samariae.

ЄСТІА. ΘЄΩΝ. *domus deorum*, Germanicopolis Paphlagoniae.

ΚΑΛΛЄΙ. ΚΑΙ. ΜЄΓЄΘЄΙ. *pulchritudine et magnitudine* sc. spectabilis, Smyrna Ioniae.

ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗ, *splendidissima*, Side Pamphyliae.

ΜЄΓΙСΤΟΙ. ΑΡΙСΤΟΙ, *maximi*, *optimi* Nicaeenses Bithyniae.

СЄΜΝΗ, *venerabilis*, Syedra Ciliciae.

ΦΙΛΟΡΩΜαιοι, *amantes Romanorum*, Carrheni Mesopotamiae.

C A P V T XV.

DE CONCORDIA, ΟΜΟΝΟΙΑ.

Concordia jam a vetustissimis Graecis summo loco habita, et in deorum concilium relata fuit, quod usu edocti fuere, nihil sine ejus praesidio firmum solidumque, maximas vires suapte dilabi et procumbere, nullumque majus inceptum, ad quod perficiendum plurium socianda opera, e voto cedere. De Argonautis, quibus ad arduum suum propositum nihil hujus deae numine prius potiusque fuit, sic Apollonius Rhodius: [a])

Ἀυταρ ἐπειδη τονγε χορειῃ μελψαν ἀοιδῃ,
Λοιϐαις ἐυαγεεσσιν ἐπωμοσαν, ἠ μεν ἀρηξειν
Ἀλληλοις ἐις ἀιεν ΟΜΟΦΡΟΣΥΝΗΣΙ ΝΟΟΙΟ
Απτομενοι θυεων, και τ' ἐισετι νυνγε τετυκται
Κεισ' ΟΜΟΝΟΙΗΣ ἱερον ἐυφρονος, ὀρρ' ἐκαμοντο
Ἀυτοι, κυδιϛην τοτε δαιμονα πορσαινοντες.

At postquam illum (Apollinem) *laeto celebrarunt cantu*,
Inter libationes sacras jurarunt, *collaturos operam*
Mutuam in perpetuum CONCORDI ANIMO
Tangentes sacra, *et adhuc nunc exstat*
Ibi CONCORDIAE templum propitiae, *quod struxerunt*
Illi, *inclytam tum deam observantes*.

Neque adeo mirum, constitutam a ma-

a) Argon. L. II. v. 716.

joribus beneficae hujus deae religionem ad posteros durasse. Graecorum exemplo, aut suomet ingenio Romani praeter alia bona, quae felicitatem humanam constituunt, Concordiam quoque coelo intulere, ejus testibus tot in ipsa urbe aris ac templis huic deae erectis consecratisque, quin et signatis varii argumenti numis ejus effigiem et epigraphen praeferentibus, ut: *Concordia Augustorum*, *militum*, *legionum etc.*

ΟΜΟΝΟΙΑ, *Concordia*, in numis Graecis (de his enim tantum nunc sermo) varias habet significationes; nam I. sumitur generatim, II. notat concordiam inter Augustos, III. civitatum exterarum cum Romanis, IV. civitatum secum ipsis, V. civitatis unius cum alia, vel aliis. Atque hoc ordine dabimus numos, qui dictas significationes testantur.

I. Concordia generatim sumpta.

ΟΜΟΝΟΙΑ. *Concordia sedens d. spicas, vel eadem sedens d. pateram*, in numis Alexandrinis Titi et Aelii Caesaris. (Mus. Caes.) In alio: ΟΜΟΝΟΙΑ juncta cum ЄΙΡΗΝΗ, *Pax*, item Alexandrino Trajani. (Mus. Caes.)

Nimirum in his generatim sumitur Concordia, dissimulato, quorsum ea tendat, proposita tantum instar numinis societati humanae salutaris, ut saepe in Latinis etiam CONCORDIA nude ponitur. Nexum cum certo quodam argumento dabunt numi sequentes.

II. Concordia inter Augustos.

ΟΜΟΝΟΙΑ. CЄΒΑCΤΩΝ. *M. Aurelius, et L. Verus dexteras jungunt*, in numis Nicomediae Bithyniae, tum Anazarbi, Pompejopolis, Tarsi Ciliciae urbium. Numos suis locis plenius descriptos vide.

Captus horum numorum modus ex numis Latinis Aurelii et Veri. Duobus nempe Augustis tum primum una imperantibus optanda fuerat inter utrumque concordia, nisi suapte exstitisset. Ad idem argumentum pertinent memorati saepe in numis ludi ΦΙΛΑΔЄΛΦΙΑ, instituti ab urbibus Graecis ad impetrandam a diis concordiam dissidentium fratrum et una orbis principum Caracallae et Getae.

III. Concordia civitatum exterarum cum Romanis.

ΟΜΟΝΟΙΑ. *Caput muliebre laur.* ✕ ΘΕΣΣΑΛΩΝ. ΡΩΜ. *Equus currens.* AE. III. (Pellerin.)

ΟΜΟΝΟΙΑ. ΤΙΒЄΡΙC. Λ. Ζ. *Tiberinus stans dexteram jungit cum adstante Nilo.* In numo Alexandrino Ant. Pii. (Mus. Caes.)

ΟΜΟΝΟΙΑ. *Gordianus togatus stans dexteram jungit cum adstante genio muliebri Marcianopolis Moesiae.* (Mus. Caes.)

ΡΩΜΑΙΩΝ. CΑΓΑΛΑCCΑΙΩΝ. etc. *Duae dexterae junctae.* Sagalassi Pisidiae. Numus est Valeriani, et plene describitur loco suo.

In numis his civitates exterae sincerum suum et cum Romanis rerum dominis conspirantem animum testantur, etsi in nonnullis numis similibus civitates, si liberae et foederatae fuerunt, nomine ὁμονοιας intelligere poterant foedus quoddam cum Romanis initum,

ſed juris ſane admodum iniqui, de quo egi capite III. de urbibus autonomis et liberis, nimirum ut libertatis ſuae foederisque ſaltem titulum jactarent, cum utriusque nihil fere aliud relictum eſſet. Iunctio dexterae certiſsimum eſt ὁμονοιας ſymbolum jam aliunde cognitum, atque his rurſum numis comprobatum. In numo II. Tiberis Romanorum, Nilus Aegyptiorum vicem eleganter ſupplent.

IV. Concordia civitatum ſecum ipſis.

ΟΜΟΝΟΙΑ. ΝΙΚΑΙΕΩΝ. *Mulier ſtans d. pateram, ſ. cornucopiae, pro pedibus ara.* In numo L. Veri. (Muſ. Medic.)

ΝΕΙΚΟΜΗΔΕΙΑ. ΒΟΥΛΗ. ΔΗΜΟC. ΟΜΟΝΟΙΑ. *Figura ſenilis dexteram porrigit mulieri turritae.* In numo M. Aurelii. (Vaillant.)

Praeclare Dio Chryſoſtomus Ὁμονοιαν vocat πραγμα ουκ αηδες ουτε εν ταις οικιαις, ουτε εν ταις συγγενειαις, ουτε εν ταις φιλιαις, ουτε εν ταις πολεσιν, ουτε εν τοις εθνεσιν, *rem non injucundam neque in familiis, neque in cognationibus, neque in amicitiis, neque in urbibus, neque in populis.* [a]) Quam graviter ſaepe urbes motibus inteſtinis concuſſae fuerint, poſt tot praeſentia cujusvis animo exempla enarrare ſuperſluum. Quocirca non mirum, urbes populosque, ſive quod concordiae beneficio res ſuae domi florerent, ſive quod oppidani finitis turbis in gratiam iterum ſecum redirent, benevolum iſtud numen libationibus, et ſincera in monumentis publicis laude proſecutos. Ejus benefacti gratia numi quoque praeſentes ſignati, quorum praecipue alter concordiam ſenatum inter populumque ſive conſtantem, ſive reſtitutam depraedicat.

V. Concordia cum civitate una, vel pluribus.

Hactenus varios Concordiae modos in numis Graecis obvios commemoravimus. Reſtat modus poſtremus, praecedentibus multo uſitatior, nimirum Concordia, vel foedus cum externa quapiam civitate, vel etiam pluribus conſtitutum, quem antequam expendimus, more noſtro catalogum urbium populorumque hanc concordiam jactantium praemittimus, quin tamen neceſſe putemus, omnes eas urbes proferre, cum quibus una quaepiam illuſtrior, ut Pergamus, Epheſus, Nicomedia, concordiam inivit.

*
* *

Adramytium Myſiae cum urbibus variis.

Alexandria Aegypti cum Samo inſula, et Epheſo Ioniae.

Amaſia Ponti cum Nicomedia Bithyniae.

Amaſtris Paphlagoniae cum Amiſo Ponti.

Amiſus Ponti cum Amaſtrie et Mileto Ioniae.

Ancyra Phrygiae cum Nyſa Cariae.

Antiochia Cariae cum Laodicea Phrygiae.

Aphrodiſias Cariae cum paucis vicinis.

Apollonia Cariae cum paucis vicinis.

Aradus Phoeniciae cum Laodicea Syriae.

---

a) Orat. XXXVIII. p. m. 469.

Asia Lydiae cum Smyrna.

Assus Mysiae cum Pionia Mysiae.

Athenae Atticae cum Tarento Calabriae et Smyrna Ioniae.

Attalia Pamphyliae cum Side Pamphyliae.

Bagae Lydiae cum Temenothyris Lydiae.

Bilbilis Tarraconensis cum Italica Baeticae.

Buxentum et Siris Lucaniae urbes.

Byzantium Thraciae cum Chalcedone Bithyniae et Nicaea Bithyniae.

Cadi Phrygiae cum Gordo Lydiae.

Ceretape Phrygiae cum Hierapoli Phrygiae.

Chalcedon Bithyniae cum Byzantio Thraciae.

Chius insula cum variis Ioniae urbibus.

Clazomenae Ioniae cum Smyrna Ioniae.

Colophon Ioniae cum Pergamo Mysiae.

Cos insula cum Mileto.

Croton Bruttiorum cum vicina Pandosia Bruttiorum, et Velia Lucaniae.

Cumae Campaniae cum vicina Literno.

Cyzicus Mysiae cum variis Asiae minoris urbibus.

Dertosa et Ilercavonia Tarraconensis urbes.

Domenopolis et Plotinopolis Thraciae urbes.

Ephesus Ioniae cum copiosis urbibus.

Erythrae Ioniae cum Chiis insulanis.

Gordus Lydiae cum Cado Phrygiae.

Hadriani Bithyniae cum vicinis urbibus.

Hadrianopolis Thraciae cum Nicopoli Moesiae.

Halicarnassus Cariae cum Ionibus, ex numo dubiae fidei.

Hierapolis Phrygiae cum multis urbibus vicinis.

Ilercavonia et Dertosa Taracconensis urbes.

Iones, vide Halicarnassus.

Irenopolis et Zephyrium Ciliciae urbes.

Italica Baeticae cum Bilbili Tarraconensis.

Iulia et Ancyra Phrygiae urbes, etsi concordia dubia.

Lacedaemon cum Sagalasso et Selge Pisidiae, et Smyrna.

Laodicea Phrygiae cum variis Asiae minoris urbibus.

Laodicea Syriae cum Arado Phoeniciae.

Laus et Posidonia Lucaniae urbes.

Liternum et Cumae Campaniae urbes.

Lycii cum Apollonia Cariae.

Lysias Phrygiae cum Apollonia Cariae.

Miletus Ioniae cum variis urbibus vicinis.

Myra Lyciae cum Side Pamphyliae.

Mytilene Lesbi cum variis Asiae minoris urbibus.

Nicaea Bithyniae cum variis urbibus Asiae minoris.

Nicopolis Moesiae cum Hadrianopoli Thraciae.

Nysa Cariae cum Ancyra Phrygiae.

Pandosia Lucaniae cum Crotone Bruttiorum.

Perga Pamphyliae cum vicina Side et Apollonia Cariae.

Pergamus Myſiae cum variis Aſiae minoris urbibus.

Perinthus Thraciae cum Epheſo et Smyrna Ioniae.

Philadelphia Lydiae cum Smyrna Ioniae.

Pionia Myſiae cum Aſſo vicina.

Poſidonia et Laus Lucaniae urbes.

Roma cum Theſſalis et Sagalaſſo Piſidiae.

Sagalaſſus Piſidiae cum Roma, et Lacedaemone.

Samus inſula cum Alexandria Aegypti.

Sardes Lydiae cum variis provinciae Aſiae urbibus.

Selge Piſidiae cum Lacedaemone.

Selinus et Syracuſae Siciliae urbes.

Side Pamphyliae cum variis urbibus vicinis.

Siris et Buxentum Lucaniae urbes.

Smyrna cum copioſis Aſiae minoris urbibus, etiam diſsitis Athenis et Lacedaemone.

Synnada Phrygiae forte cum Hierapoli Phrygiae.

Syracuſae et Selinus Siciliae urbes.

Tarentum Calabriae cum Athenis Atticae.

Theſſali cum Roma.

Thyatira Lydiae cum Smyrna Ioniae.

Tralles Lydiae cum pluribus Aſiae minoris urbibus.

Tripolis Cariae cum Laodicea Phrygiae.

Velia Lucaniae cum Crotone Bruttiorum.

Vlia et Vrſo Baeticae urbes.

Zephyrium et Irenopolis Ciliciae urbes.

* * *

Vocabulum ΟΜΟΝΟΙΑ vel additur, vel omittitur; ſic: ΑΝΤΙΟΧЄΩΝ. ΚΑΙ. ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ. ΟΜΟΝΟΙΑ. vel: ΑΡΑΔΙΩΝ. ΚΑΙ. ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ. tantum. In numis vetuſtiſsimi aevi ſemper abeſt, atque in his nomen urbis unius exaratur in una numi pagina, alterius in altera, ut videre eſt in numis concordiae Buxenti cum Sirie, Crotonis cum Pandoſia et Velia, Syracuſarum cum Selinunte. Rariſsime in numis Graecis imperante Roma ſignatis diſſociata videas urbium nomina. In autonomo quodam, qui concordiam inter Philadelphenſes Lydiae, et Smyrnaeos exhibet, in una facie legas: ΦΙΛΑΔЄΛΦЄΩΝ. in alia: Καὶ CΜΥΡΝΑΙΩΝ. ΟΜΟΝΟΙΑ. Vide numos Philadelphiae. Concordiam etiam notat hic modus: ΔΗΜΟC. CΑΡΔΙΑΝΩΝ. ΔΗΜΟC. ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ. *Duo viri togati et barbati dexteras jungunt.* Vide numos Sardium. Singulare eſt praefixum ЄΠΙ. in autonomo Cyzici Myſiae: ЄΠΙ. ΟΜΟΝΟΙΑ. ΚΥΖΙΚ. CΜΥΡΝΑΙ.

Typi in his concordiae numis variant, at plerumque proponuntur effigies numinum, quae in ſingulis civitatibus praecipua fuere. Sic in numo Epheſi, qui eloquitur concordiam cum Smyrna et Pergamo, Epheſus ſuam habet Dianam, Smyrna ſuam Nemeſin, Pergamus Aeſculapium; in aliis Laodicea Phrygiae ſuum Iovem, Tripolis Cariae ſuam Latonam etc. quin domeſtica haec numina ſic repraeſentabant ſuas civitates, ut nonnunquam neque neceſſe viſum ſit, ipſa civitatum nomina adſcribere. Ejus exemplum praeſtat Mytilenes Lesbi numus, in quo ſcriptum tan-

tum: OMONOIA. MΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ, at typus praeter mulierem ſedentem, genium ſcilicet Mytilenes, offert Aeſculapium Pergami, Dianam Epheſi, et Nemeſes binas Smyrnae, quo placuit indicare concordiam initam cum Pergamo, Epheſo, Smyrna, quo quidem inſtituto docemur praeterea, quae numina ſingulis civitatibus privatim fuerint propria, ſic ut etiam ſine ſcriptura per ſe civitatem, quorſum pertinuere, eloquerentur. In nummo Sagalaſsi Piſidiae vice vocabuli OMONOIA fingitur typus duarum dexterarum junctarum, qui omni aevo concordiae ſymbolum eſt habitus, et ſine quo certi non eſſemus, inſcriptione ΡΩΜΑΙΩΝ. CΑΓΑΛΑCCΑΙΩΝ., quae varie poſſet accipi, revera concordiam Romanos inter et Sagalaſſenſes indicari. Duos viros togatos, qui dexteram jungunt, paullo ſupra ex Sardianorum numo citavi. Non raro in concordiae numis unicum tantum numen comparet, ut in concordia Ancyrae Phrygiae cum Nyſa Cariae, Byzantii cum Chalcedone, Erythrarum Ioniae cum Chio, Sami cum Alexandria, ac praecipue Hierapolis Phrygiae cum variis civitatibus. At tum caute expendendum, an in ſimilibus vere notetur concordia, et additum alterum nomen, quod deſignare alteram urbem videri poſsit, non ſit potius nomen honorificum inditum, in quo non raro a variis peccatum. Sic Vaillantius in numo Commodi ΔΙΟΚΑΙCΑΡЄΩΝ. ΚЄΡЄΤΑΠЄΩΝ. concordiam inter Diocaeſaream et Ceretapen Phrygiae urbes vidit, cum tamen veriſimilius τo ΔΙΟΚΑΙCΑΡЄΩΝ ſit honorificum Ceretapes nomen, ut dixi in hujus numis. Eodem modo probavi ſuis locis, neque in ΙЄΡΟΠ. ΚΑCΤΑΒΑΛЄΩΝ, vel ΙЄΡΟΚΑΙCΑΡЄΩΝ. ΚΟΜΑΝЄΩΝ. latere duas diſtinctas urbes, ſed Caſtabala Cappadociae dicta praeterea Hierapolin, et Comana Ponti Hierocaeſaream. Praetereo exempla alia viſae perperam in numis ſimilibus, aut ſaltem dubiae concordiae. Certiſsimum concordiae numum faciunt additum OMONOIA, vel copula ΚΑΙ. utrique urbis gentili interpoſitum, vel numinum effigies urbibus inſcriptis propriae, vel typus junctarum dexterarum, vel quando ſic manifeſte diverſae in numis exarantur civitates, ut nullo pacto nomen unum pro alterius urbis nomine honorifico haberi poſsit, ut v. g. ЄΦЄCΟC. ΚΥΖΙΚΟC.

Placuit nonnunquam Graecis, ſolitum concordiae typum copioſius exornare, et amplificare. Exemplum peto ex numo maximae formae cum capite Commodi, qui eſt in muſeo Caeſareo, ſed magis integer apud Buonarrotium. a) In hoc praeter nomen praetoris legitur: ΚΟΙΝΟΝ. ΟΜΟ. ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΚΑΙ. ЄΦЄCΙΩΝ. Typus eſt: *Vir barbatus pileatus et pallio amictus ſtans d. ſignum Aeſculapii cum adſtante Teleſphoro tenet, ſ. haſtam, ex adverſo ſtans vir nudus d. ſignum Dianae Epheſiae, ſ. haſtam tenet.* Aeſculapio indicari Pergamum, et Diana Epheſum, exploratum plane eſt. At quaeritur, quod nomen impertiendum ſit utrique viro domeſticum numen praeferenti. Libenter adſentior

a) Oſſerv. iſtor. p. 124.

Buonarrotio adfirmanti, virum cum Dianae effigie esse Androclum Codri Atheniensium regis filium, qui transmisso cum Ionum parte mari Ephesum condidit. Quod si verum, ex analogiae causa prorsus est verisimile, viro altero cum Aesculapii signo intelligendum Pergami conditorem, quem fuisse Pergamum Pyrrhi Neoptolemi filium, et a Pergamenis in moneta publica pro conditore agnitum, in horum numis diximus. Quae sententia haud dubie praeferenda est illi, quam dedit Buonarrotius, qui ex pallio, pileo, baculo, et signo Aesculapii conjicit, Pergamenos ea imagine jactare voluisse illustrem suum civem, et medicum Galenum, et ipsius etiam Commodi, cui dedicatus is est numus, tuendae valetudini praefectum, de quo vide plura apud Fabrettum, qui ejus sententiae primus auctor exstitit. [a]) Honorificum adeo visum Pergamenis, a quibus hic numus signatus est, non modo praestites utriusque urbis deos, sed et longaevam ejus vetustatem propositis primis conditoribus in momento publico celebrare.

Plerumque duarum tantum urbium concordia in numis proditur, ut: ЄΦЄCIΩN. KAI. CAPΔIANΩN. OMONOIA. at habemus etiam tres in numo Domitiani apud Vaillantium: ЄΦЄCIΩN. CMYP. ΠЄPΓAM. id est: *Ephesum*, *Smyrnam*, *Pergamum*, quin et quatuor, Mytilenen, Pergamum, Ephesum, Smyrnam, in numo, quem descripsi in moneta Mytilenes Lesbi. Vt concordiam initam plerumque videmus inter urbes vicinas, aut saltem non magnopere distantes, sic et aliquoties remotissimas amicitiae vinculo conjunctas habemus, ut: Athenas cum Tarento et Smyrna, Alexandriam Aegypti cum Epheso et Samo, Lacedaemonem cum Smyrna, tum Selge et Sagalasso Pisidiae urbibus.

Iam in numis remotissimi aevi concordiae reperimus vestigia. Habemus numos, in quibus perscripta nomina Buxenti et Siris Lucaniae urbium, Crotonis et Pandosiae, Lai et Posidoniae, Syracusarum et Selinuntis, et quorum nonnulli, quantum ex fabricae modo colligere licet, quingentis fere ante Christum natum annis cusi videntur. Reliquum fere totum agmen imperatorum aevo debetur, quo tempore civitates Romanis subjectae, cum publica jam non possent, privata inter se foedera junxerunt, quo de instituto mox infra agemus.

Quaeritur, cum duarum pluriumve urbium eodem in numo comparent nomina, in utra existimandus sit cusus numus. Ex Vaillantii sententia [b]) signatus est in ea, quae in numo prima exaratur. Verum judice Pellerinio [c]) Vaillantius ipse toties cogitur refigere hanc legem, ut melius actum fuisset, si nunquam eam fixisset. Contra existimat, numi patriam plerumque esse eam, quae secunda nominatur, alterique honoris causa nobiliorem locum datum. Quidquid erit, illud certum, hac in parte certam legem nequaquam observatam, quia utrumque perinde fa-

a) de Col. Traj. p. 211.   b) Num. Graec. p. 221. seq.   c) Mel. II. p. 294.

ctum videmus. Sic numus ΑΘΗΝΑΙ-ΩΝ. ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ. cum capite Commodi apud Vaillantium fignatus non eft Athenis, quae primae ponuntur, nam Athenis moneta cum imperatorum capite percuffa non eft, fed Smyrnae, quae fecunda ponitur; e converfo, numus ΕΦΕϹΙΩΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. cum capite Macrini apud eundem, fignatus eft Ephefi, quae prima ponitur, non Alexandriae Aegypti, nam hujus moneta fub imperatoribus vulgata multo alia eft forma. Ad patriam numi dignofcendam ferviunt adhuc criteria alia, v. g. numus Commodi apud Vaillantium: ϹΤΡατηγȣ ΑΙ. ΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ ΛΑΚΕΔΑΙμονιων ΟΜΟνοια ϹΜΥΡναιων, a Lacedaemoniis fignatus non eft. Habuerintne hi magiftratum ftrategum, ex numis fane non conftat; at conftat iftud de Smyrnaeis, et quidem ex copiofis aliis numis, M. Aurelio et Commodo imperantibus fuiffe Smyrnae ftrategum Aelium Heraclidem in praefente quoque numo memoratum, ergo numus hic fine dubio Smyrnae malleum eft expertus. Verum in haec curiofius inquirere exiguum adfert operae pretium.

* * *

Peractis variis fimilium numorum modis, jam etiam, quis fuerit hujus Ομονοιας finis et fcopus, indagandum. Vrbes Graecae fuae adhuc libertati relictae, ut fuapte ingenio pronae erant ad diffenfiones et bella, fic etiam nequaquam difficiles ad pacem, et renovanda foedera. Vtriusque exempla, quia pafsim ex hiftoricis cognita funt, cumulare neceffe non eft. Romano poftea populo fubjectae, pro innata fibi levitate, ac vetere inftituto, jam ardere inimicitiis mutuis, jam iterum pacis audire confilia confuevere. Sed olim et nunc difpar utriusque ratio. Nam ut olim inimicitiae vim et arma fpectabant, foedera autem contrahebantur ad propulfandum hoftem, legendos milites et pecuniam, tutandos fines, et commercia, et quae alia funt id genus, gravia ac feria, fic nunc diffenfiones propter caufas levifsimas ortae in dicteriis et contumeliis ftetere prohibentibus vim apertam Romanis, et concordia, amicitia, foedera in communione facrorum, et ludorum, conventibus, aliisque levibus five collatis five repenfis officiis et honoribus. Vtriusque argumenti in numis habemus exempla; neque enim credibile, concordiam, quam reperimus confignatam in numis vetuftifsimi commatis fupra citatis, initamque eo tempore, quo civitates fui plane juris fuere, non fuiffe ex caufa gravi, et utrique reipublicae copiofe proficua conftitutam, qualis effe poterat, ut moneta utriusque civitatis nomine fignata aequo jure in utraque valeret, quod fancitum fuit Smyrnam inter et Magnefiam tefte marmore, quod eft inter Oxonienfia II. verfu 55. vel fingulare beneficium, ut cum Syracufani ab Antandriis civitate donati funt, quod hi illorum ope muri partem abfolverunt, ut legimus apud Xenophontem, [a]) vel quod civitas quaedam foedere fe obligavit, fi quis alteri bellum intulerit, fore ut totis viribus opem ferat, quod Tejis Ioniae fpopondere Arcades Cre-

a) hift. Graec. L. I. p. m. 431.

tae, [a]) vel communi confilio Lyciae urbes tefte Strabone, [b]) adde communia jura hofpitii et connubii, qualia non inter privatos folum, fed totas civitates interceffere, de quibus lege differentem Spanhemium. [c]) Alia luculenta exempla dabit foedus Smyrnaeorum et Magnetum citati mox marmoris Oxonienfis. Ad concordiam urbium Romanis denique infervientium quod attinet, facile confenferim, ea nonnunquam indicari, praecipue cum vicinae fuerunt, poft fopitas inimicitias in gratiam reditum. Verum hec caufa ad urbes valde remotas valere non poteft. Quid enim Ephefii et Alexandrini Aegypti diffentirent? Certior finis haud dubie fuere communia facra, fefta, ludi; quod quidem eo elucet, quod in numis hujus clafsis, ut fupra vidimus, plerumque domeftica urbium numina proponuntur. Et vero exterorum numinum cultum a civitatibus avide expetitum receptumque, a numis ipfis liberaliter docemur. Etenim videmus, urbes etiam longe remotas jactare in moneta fua Dianam Ephefiam, urbes Cariae et Phrygiae Iovem Laodicenum, Aegas Ciliciae Herculem Tyrium cum petris ambrofiis, qui typus ad unam Tyrum fpectat, Sardes Lydiae tanto ab fe diftantem Venerem Paphiam et Herculem Tyrium, eodem nempe modo, quo urbes non paucae ludos Olympia, Pythia, Actia a fe certe alienos intra fines fuos recepere. In explicatione vocabuli COMMVNE dicetur, hac aetate inter KOINON, et OMONOIA magnam fuiffe adfinitatem.

* * *

Concordiae etiam fpeciem praebent I. urbes et populi, qui fe in numis ἀδελφȣς, ἀδελφας, *fratres*, *forores* dixere, ut: ΑΔΕΛΦΩΝ. ΔΗΜΩΝ, *fratrum populorum*, quo nomine intelliguntur quatuor Syriae urbes Antiochia, Laodicea, Apamea, Seleucia, aedificatae omnes a Seleuco I. communi adeo parente. Item ΠΛΩΤΙΝΟΠΟΛΙC. ΔΟΜΗΝΟΠΟΛΙC. ΑΔЄΛΦΑΙ. *Plotinopolis Domenopolis forores*. De numis fimilibus vide, quae dixi in prolegomenis ad numos Seleucidis et Pieriae. Huc pertinet, quod ad Nicomedenfes declamat Dio. Chryfoftomus oratione XXXVIII., qua eos ad concordiam hortatur: Οφελον ἐξην, ait, *και τον* Εφεσιων δημον ποιησασθαι ἀδελφον ὑμων, ὀφελον και τα Σμυρναιων ὀικηματα κοινα ὑμιν ἐγενετο, *utinam liceret et Ephefiorum populum efficere fratrem veftrum, utinam et Smyrnaeorum domus communes vobifcum effent.*

II. Concordia rationis monetariae in numis, qui diverfarum urbium nomina infcripta exhibent. Non hic intelligo variarum urbium numos, quorum typi cafu confpirant. Neque enim mirum, fi quae urbes impenfius Palladem vel Apollinem veneratae funt, in earum numis comparere hinc caput Palladis, inde noctuam, vel hinc caput Apollinis, inde lyram vel tripodem. At poffunt jure advertere animum nu-

a) Chishull pag. 118. b) L. XIV. p. m. 980. c) T. II. p. 618.

mi, qui diverſa civitatum nomina praeferentes, ſic conſpirant typis, fabrica, metallo, volumine, pondere, ut dubitare ſanus aliquis non poſsit, plenam hanc concordiam non deberi caſui, ſed a certa quadam ratione, et conſilio, ſed qualicunque profectam. Iuvat nonnulla illuſtriora hujus concordiae exempla proferre.

* * *

Caput Palladis. Ӿ *Pegaſus volans, inſcriptis variis nominibus coloniarum Corinthi, ut: Actii, Ambraciae, Corcyrae, Syracuſarum etc.* AR. II.

Vide, quae de hac numorum claſſe latius diſputavi in moneta Corinthi.

* * *

Caput Palladis. Ӿ *Noctua diotae inſiſtens, inſcriptis nominibus Athenarum, tum Cydoniae, Gortynae, Hierapytnae, Cretae urbium.* AR. II.

De his vide numos Athenarum, tum quae olim fuſe diſſerui in meis numis vett. p. 149.

* * *

Bos vitulum lactans. Ӿ *Hortus Alcinoi, cum mentione Apolloniae vel Dyrrhachii Illyrici.* AR. III.

Cauſam hujus concordiae monetariae dedi in moneta Corcyrae, ejusque coloniarum Apolloniae et Dyrrhachii.

* * *

Caput Apollinis. Ӿ *Pegaſus volans, cum mentione Alabandae, vel Antiochiae Cariae urbium.* AR. I.

Vide numos Alabandae Cariae.

* * *

Chimaera. Ӿ *Aquila vel columba volans intra lauream, inſcriptis Seripho vel Siphno inſulis Cycladum.* AR. I. III.

Vide numos Seriphi.

* * *

Caput Dianae. Ӿ ΕΡΜΙΠΠΟΣ. ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ. ΑΡΧΙΕΡΕ. *Apollo ſeminudus ſedens d. pateram, ſ. lyrae innixus, cum mentione Philadelphiae Lydiae, vel Smyrnae Ioniae.* AE. II.

Vide numos Philadelphiae Lydiae.

* * *

ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ. *Caput Apollinis, vel muliebre velatum turritum.* Ӿ *Lyra, vel ara luculenta additis epochae annis.* AE. III.

Sunt hi numi Hieropolis Cyrrheſticae. De horum concordia cum Antiochenis vide monetam hujus Hieropoleos.

* * *

Caput Apollinis laureatum. Ӿ *Bos dimidius cum facie humana, cui inſertum aſtrum, adſcripto in aliis* ΡΩΜΑΙΩΝ. *in aliis*: ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. *nempe* Campaniae.

Vide monetae Romanorum partem I. Sect. I. cap. VI. § 3.

* * *

Caput Palladis. Ӿ *Gallus ſtans, ſuperne aſtrum.*

In numis Aquini, Sueſſae, Teani, Calium Campaniae urbium.

* * *

Vir nudus pendente retrorſum pileo taurum ferocientem cornibus retinet. Ӿ *Equus liber currens.* AR. III.

Vide numos Theſſalorum, et ad hos prolegomena.

* * *

Caput Apollinis. Ӿ *Lyra.*

Vide hos concordiae typos in numis urbium Lyciae.

* * *

Plura non addam; nam quae de hac

concordiae ratione sunt certa, vel tantum verisimilia, vel plane ignota, indicantur in commentariis ad singulos numos.

CAPVT XVI.

DE ADLVSIONE AD VRBIS POPVLIVE NOMEN.

Hoc nomine intelligimus numorum typos, qui ab urbis populive significatione capti urbem populumve suapte eloquuntur, velut cum Rhodii *rosam*, Graecis ῥοδον, in moneta sua signavere, quae vox et hunc Aurorae florem, et insulam notat. Factum non raro, ut tum monetarii necesse non putarent, urbis ipsum nomen literis exprimere, succedente nimirum in earum stationem typo, satis per se ad significandam urbem valido. Sic Cardia Thraciae *cor* solum, Graecis καρδιαν, Clides modicae juxta Cyprum insulae *clavim* solam, κλειδα, Selinus Siciliae solum *apii* folium, σελινον proposuere. Festivus hic pingendi, aut si mavis, scribendi modus ad fraudes etiam non illepidas valuit. Hoc enim usi Saurus et Batrachus Lacones architectonica arte clari, cum exstruendis Romae templis intenti, sui ad posteritatis memoriam nominis inscriptionem sperarent quidem, non tamen obtinerent, in columnarum spiris insculpsere *lacertam* et *ranam*, quae Graecis σαυρος et βατραχος. [a]) Ejusdem ingenii est citharus piscis Apollini sacratus ob solam nominis cum Apollinis cithara adfinitatem, ut testatur Athenaeus [b]), quo loco plura ejusdem ingenii exempla reperies. Neque aliam ob caussam Graeci animam papilionis imagine expressere, quam quod ψυχη et animam et papilionem significat. Eundem hunc lusum a Graecis acceptum Romani facile civitate donavere, in quorum denariis, quos *familiarum* appellamus, copiosa ejus exempla. Sic Pomponius Musa Musarum unam, Aquillius Florus florem etc. in numorum argumentum legerunt, de quo explicate agam in prolegomenis ad numos familiarum. At his sive salibus sive leporibus vacat moneta imperatorum, in qua nihil non grave ac serium. Iuvat hoc loco illustriora Graeci ingenii exem-

a) Plin. L. XXXVI. § 4. b) L. VII. p. 325.

pla proferre neglectis vilioribus paſsim per univerſum opus obviis.

*
*　*

Aegae, *Aegos potamus*, urbes a *capra*, ἀπο της ἀιγος, nomen ſortitae, hanc amabant numis inſculpere.

Alopeconneſus, id eſt: *vulpis inſula*, oppidum Cherſoneſi Thraciae, vulpeculam offert.

Ancona urbs agri Piceni manum cum *cubito* exhibet, nam ἀγκων Graecis *cubitus*.

Apamea Phrygiae arcam proponit adludendo ad vetus urbis nomen Κιϐωτος, quod Graecis *arca*.

Arpi Apuliae equum paſcunt adludendo ad vetus urbis nomen Αργος Ἱππιον, *Argos equeſtre*.

Cardia Cherſoneſi Thraciae; καρδια Graecis *cor*, unde illud in numis.

Clides inſulae parvae propter Cyprum ex nomine ſuo *clavim* ſignavere, ἀπο της κλειδος.

Leontini Siciliae leonis rictum.

Melos inſula, Cycladum una, ſic dicta ἀπο τȣ μηλȣ, Dorice μαλȣ, *malo*, malum Punicum.

Panticapaeum Cherſoneſi Tauricae, caput *Panos*, cujus nomen in urbis hujus vocabulo continetur.

Populonium Etruriae urbs, Etruſcis dicta *Pupluna*, faciem lunae plenam in numis ſiſtit.

Rhodus inſula roſam ἀπο τȣ ῥοδȣ.

Selinus Siciliae folium apii ἀπο τȣ σελινȣ.

Side Pamphyliae malum Punicum ἀπο της σιδης.

Vrſo Baeticae urſum.

C A P V T XVII.

DE HEROIBVS, HEROIDIBVS, CONDITORIBVS, PERSONIS ILLVSTRIBVS.

Heroes, heroides, conditores ſic in numis proponuntur, ut etiam haec ipſa honorum vocabula non raro adjiciantur. Praeter hos occurrunt alii, qui neque in heroum numero ſunt habiti, neque conditores urbium fuere, quos *perſonarum illuſtrium* ſolemus nomine compellare.

Heroum naturam in hac vetuſtatis inconſtantia, eorum honores ſive am-

plificando, five imminuendo, explicare non tento. In eo plerique confenfere, fuiffe medium quiddam inter deos hominesque. Sane definiente Trophonio, qui heros ipfe fuit, credebatur heros ἐξ ἀνθρωπȣ τι και θεȣ συνθετον, *compofitum quoddam ex homine, et deo.* a) Vnde factum, ut idem putaretur heros, et femideus tefte praeter alios Servio, b) cui heros eft *vir fortis, femideus, plus ab homine habens*, laudato etiam Hefiodo: c)

Ζευς Κρονιδης ποιησε δικαιοτερον, και ἀρειον
Ανδρων ἡρωων θειον γενος, οἱ καλεονται
Ημιθεοι.
Iuppiter Saturnius fecit juftius, et melius
Virorum heroum divinum genus, qui vocantur
Semidei.

Quapropter et Callifthenes apud Arrianum diverfos effe oportere deorum, et heroum honores edixit. d) Sic inter utrosque difcrevere quoque Spartani, qui tefte Ifocrate Menelao et Helenae facrificarunt *non ut heroibus, fed ut diis.* e) Fecit autem heroas five nafcendi conditio, five hominum decretum. Deorum filii, nifi cum et ipfi in Olympum funt admifsi, heroes natura fuere. Vnde Servius ad verba Maronis: f) *dis geniti*, addit: *quia corporibus fe infundebant poteftates fupernae, unde heroes procreabantur.* Addi his poffunt viri feminaeque ejus aevi, quod *heroicum* appellamus, ab Homero aliisque five proper generis fplendorem, five generofam indolem cum laude memorati, quorum adeo heroicis honoribus per ipfam antiquitatis caufam fequior aetas non invidit. Decreto hominum agniti heroes five propter rerum geftarum magnitudinem, five collata in civitates beneficia. In horum numerum relatos ab Athenienfibus Harmodium, et Ariftogitonem, communis quippe libertatis vindices, nequaquam mirum. Quin et vivo Dioni ex eadem caufa a Syracufanis decretas τιμας ἡρωικας refert Diodorus. g) In heroum etiam loco habitos civitatum conditores, continuo dicemus.

At enim eximius hic herois honos olim ex caufis veris et idoneis partus, ut pleraque inter Graecos alia coepit vilefcere, feu quod ex levi caufa, feu plane indignis delatus eft. Sic Antinoum Hadriani catamitum fexcenta monumenta heroem appellant. Theodorum nefcio quem, heroem praeftat marmor apud Reinefium, h) tum Diomedem, et Chaerea, nefcio quos, marmor Sardianum apud Sponium, i) et heroes dicuntur in numis, quos infra recitabimus, Sextus et Iulia Procla, incertum cur, ut taceam reliquum heroum heroidumque vulgus in marmoribus obvium, quorum fi quod fuit in cives fuos meritum, ejus certe fuerit generis, cui vetere illo, ac multo modeftiore aevo honorifi-

---

a) Lucian. Dial. mort. 3. b) ad Aen. I. 196. c) in Εργ. v. 158. d) de Exped. Alex. L. IV. c. 11. e) Encom. Helenae. f) Aen. VI. 131. g) L. XVI. § 20. h) Syntag. p. 677. i) Mifcell. p. 357.

cus ἐυεργετȣ, *benefici* titulus rependi eſt ſolitus. Neque vero jam ad augendum heroum numerum aut decreto ſenatus, aut plebisſcito opus fuit, ſed valuit auctoritas privata. Nam teſtibus Sponii marmoribus [a]) Tychaſius patrem, Elpizuſa maritum, Carpus uxorem univiram ἀφηρωιξαν, id eſt: *in heroum numerum retulerunt.* Atqui et herois appellatio paullatim faſtidiri coepit, quia eadem opera nobilius, magnificentiusque *dei* nomen decerni potuit. Sic promiſcue Antinous in numis jam heros, jam deus ſalutatus, Theophanes Mytilenaeus, quod patriae impenſius conſuluerat, manifeſtus in numis deus, et ſi per Tullium ſtetiſſet, Caeſaris interfectores *non heroes*, *ſed dii* futuri fuerant. [b]) Adde, ararum, templorum, ſacerdotum honores cum heroibus fuiſſe communicatos, et peracta iis ſacrificia, exiguo, aut nullo hos inter, deosque diſcrimine. Neque enim omnes fuerunt animo tam moderato, quam fuit Labeo, cui cum Cymaei Aeolidis immenſos, et ultra, quam hominem deceret, honores decreviſſent, ille, quod erat, mortalem ſe confeſſus, et contentus praeclaro populi de ſe facto judicio, ὑπερϐαρεα και θεοισι και τοις ισσοθεοισι ἁρμοζοισαν ταςτε τω ναυω κατειρωσιος, ταςτε τω κτιστα προσωνυμασιας τειμαν παρητησατο, *invidioſum, et diis heroibusque proprium dedicandi templi, et conditoris appellandi honorem eſt deprecatus*, quod illuſtre et rarum in homine Graeco modeſtiae ſpecimen offert marmor ex praeſtantiſsimis unum dialecto Aeolica exaratum, et Auguſto imperante poſitum, [c]) magis etiam mirum propterea, quia ſtante adhuc rep. T. Quinctius Flamininus non detrectavit divinos honores ſibi a Chalcidenſibus delatos, nimirum ſacerdotem, ſacrificia, hymnos, quos in Plutarchi usque aetatem duraſſe, ipſe hic auctor eſt. [d]) Et quis propterea magnopere rideat novicios Graecos, quando jam vetuſtiſsimi Spartani Agamemnoni ſuo ſummi Iovis vocabulum addidere teſte Lycophrone, [e]) ad cujus verba obſervat Tzetzes: ὁι Λακεδαιμονιοι ἱδρυσαντο Αγαμεμνονος Διος ἱερον ἐις τιμην τȣ ἡρωος; *Lacedaemonii exſtruxerunt Agamemnonis Iovis templum in honorem ejus herois.* Ex quo patet, limites, quibus veteres deorum, geniorum, heroum naturam diſcrevere, verbis quidem fuiſſe definitos, reipſa pro cujusque libidine perruptos, et confuſos.

Conditores urbium, in numis et hi frequenter laudati, heroas proxime ſequuntur. Conditorum honos tributus aut diis, aut heroibus, aut hominibus. A diis conditas fuiſſe urbes, aequum ſane ac civile habeatur, quando et ipſi promiſcua cum hominibus libidine numeroſam condidere ſobolem. Magis mirum, quod ſibi conditoris honores mutuis odiis, irisque ſaepenumero quaeſivere. Cui ignota Minervae, et Neptuni pro Athenis ſtudia? At potiora in condendis urbibus merita Apollinis fuere, et Herculis, atque Apollinis quidem, quod nemo ad deducendas colo-

a) Miſc. p. 342. b) ad Attic. L. XIV, ep. 11. c) Caylus Rec. T. II. tab. 56. d) in ejus vita. e) in Alex. v. 1124.

nias inconſultis ejus oraculis animum appulit, quorſum ſpectat illud, quod de Apolline praedicat Callimachus: [a])

- - - Φοῖβος γαρ ἀει πολιεσσι Φιληδει
Κτιζομεναις, αυτος δε θεμειλια Φοιβος ὑφαινει.

- - - *Phoebus enim ſemper urbibus gaudet*
Condendis, et ipſa fundamenta Phoebus texit.

Quae poetice Callimachus, eadem rhetorice de Apolline Ariſtides: [b]) ὁς ταις μεν ἀλλαις πολεσιν ἐξηγητης ἐστι, τηδε πολει ταυτη (Κυζικῳ) και ἀρχηγετης, τας μεν γαρ ἀλλας πολεις δια των οἰκιστων ᾠκισεν, ἐς ἀπεστειλεν ἑκασταχοσε, ταυτης δε ἐκ τȣ εὐθεος αυτος γεγονεν οἰκιστης. *Qui aliis civitatibus interpres, huic etiam (Cyzico) auctor eſt; alias enim urbes per conditores quoquoverſum miſſos condidit, hujus ipſe protinus fundamenta jecit.* Sed de Apolline urbium conditore videſis alia apud Spanhemium in obſervatis ad laudatos Callimachi verſus. At enim ſi ſuggeſtis opportune conſiliis urbium conditor paſsim dictus eſt Apollo, non minus celebratus ex hoc merito Hercules, ſed admota ipſe operi manu, conſtitutis per omnes terras, quas obiverat, urbibus. Incredibile dictu, quanta fuerit veterum contentio, quo Herculem urbis ſuae conditorem adſererent, cujus quidem vanitatis argumenta ſingulis tibi paginis dabunt Strabo, Stephanus, et geographi alii, ſidem etiam facientibus numis, quos infra dabimus. Sed et in hujus communionem laudis venere dii alii, etſi parcius, tum et heroes, intuta in his quoque ſide, et ſatis cognita veterum libidine, qua ſuarum originem urbium a fictis fabulis amabant repetere. Hominum conditorum innumera praebet exempla hiſtoria vera, unde tot Alexandriae, Seleuciae, Laodiceae, Nicopoles etc. Iure igitur ab oppidanis conditores fuere appellati, vocabulo nequaquam otioſo, ſterilive, quia communes tum cum heroibus honores ſunt adepti. Hunc morem praeclare confirmat Diodorus Siculus Sicyoniorum exemplo, qui Demetrio Antigoni eosdem, qui diis haberi ſolent, honores decreverunt, quod ſe in libertatem vindicaſſet, aliaque in ſe beneficia contuliſſet. Δημητριαδα μεν γαρ, addit, την πολιν ὠνομασαν, θυσιας δε και πανεγυρεις, ἐτι δ' ἀγωνας ἐψηφισαντο συντελειν αὐτῳ κατ' ἐνιαυτον, και τας ἀλλας ἀπονεμειν τιμας ΩΣ ΚΤΙΣΤΗΙ, *nam Demetriadem appellaverunt urbem, ſacraque et feſtos conventus, itemque ludos annuos, aliosque honores exhibendos ſanxerunt TANQVAM CONDITORI.*[c]) Et conſtat, ſimiles honores alibi conditoribus habitos, quales infra in Braſida memorabimus. Conditores conſecratos plures collegit Spanhemius. [d]) Ab his exemplis docemur, quanto olim adfectu oppidani conditores ſuos ſint proſecuti, quamque id ſibi laudi duxerint, ſeu numini, ſeu heroi, ſeu illuſtri cuipiam viro ſuae ſe urbis incunabula debere.

a) in Apollin. v. 56.
b) Paneg. Cyzici T. 1. p. 237.
c) L. XX. § 102.
d) Tom. I. p. 565.

Atqui et conditoribus a laeto urbium ſuarum ſtatu acceſsit honos. Ait Quinctilianus: [a]) *Adferunt laudem liberi parentibus, urbes conditoribus*, ſed et addit paullo poſt: *et eſt conditoribus urbium infamiae, contraxiſſe aliquam perniciofam ceteris gentem, qualis eſt primus Iudaicae ſuperſtitionis auctor.*

Obſervandum praeterea, colonias non ſemper iis conditoris honores decreviſſe, qui eas condidere, ſed communes ſaepe cum metropoli conditores veneratas. Sic Callatia Moeſiae inferioris, et Priene Ioniae Herculem in numis conditorem jactant. Nimirum Callatia deducta fuit ab Heracleotis Ioniae, quorum conditor Hercules, et Prienen aedificavit Philotas Boeotia profectus, quae Herculem apud ſe natum praecipuo cultu mactavit. Plures item in eadem civitate conditores fuiſſe agnitos, numis, aliisque monumentis docemur. Vna Cyzicus jactavit tres, Herculem, et Cyzicum heroem teſtibus numis et marmoribus, tertium Apollinem ex adducto ſupra Ariſtidis teſtimonio. Nicaea Bithyniae et Bacchum et Herculem in conditoribus ſuis numerat. Haec quidem fabuloſa. At poterat urbs ex vero plures jactare conditores, cum forte alterius beneficio ex ruderibus ſurrexit, aut inſolita accepit incrementa, aucta totis regionibus, ac vicis, aut aliis oppidanis ager in vicinia ad inhabitandum deſignatus eſt. Ex cauſis ſimilibus Smyrna tres habuit Conditores, Pelopem, Theſeum, Alexandrum M., [b]) et Athenienſes urbe ſua ab Hadriano multis acceſsionibus aucta jure Hadrianum agnovere conditorem, et inſcripſere arcus, qui hodieque Athenis viſitur, parti uni: [c])

Αι δ' ἐισ' Αθηναι, Θησεως πρωτον πολις,
Hae ſunt Athenae, Theſei olim urbs,

alteri:

Η δ' Αδριανȣ, κ' ȣ̓ δε Θησεως πολις.
Haec vero Hadriani, at non Theſei urbs.

Praeclare etiam Marcellus a Silio Italico Syracuſarum conditor dictus eſto: *ſervando condidit urbem*, [d]) quando eas captas a militibus diripi non eſt paſſus. Quam normam ſecutus Mamertinus dixit ad Maximianum: [e]) *Re vera enim, ſacratiſſime imperator, merito quivis te, tuumque fratrem Romani imperii dixerit conditores; eſtis enim, quod eſt proximum, reſtitutores.* At Amphipolitae Thraciae atrox in conſtituendo novo conditore exemplum dedere. Illi enim amplisſimis a Braſida Spartano beneficiis adfecti nondum omnem ei in acie caeſo gratiam rependiſſe ſibi videbantur, ſi ei ut heroi (ὡς ἡρωι) parentarent conſtitutis annuis ſacris, et omnes deferrent conditoris honores, ὡς ὀικιστῃ) niſi et Agnonem Athenienſem, hactenus pro conditore agnitum honore dejicerent abolitis omnibus ejus aedibus, et ſi quod forte ejus monumentum ſupererat. Haec Thucydides, [f]) et Himerius ſophiſta. [g])

---

a) Inſt. L. III. c. 7. b) Ariſtides Orat. ad Smyrn. T. I. p. 271. c) Gruter p. 1078. 1. d) Punic. XIV, 682. e) Paneg. ad Maximian. c, 1. f) L. V. § 11. g) Orat. VII. § 10.

Hae, inquam, caufae juftae videantur. At quis ferat honorificum iftud conditoris nomen ob meritum impar, aut unam palpandi caufam collatum? Memorat vetus marmor apud Montfauconium [a]) T. Flavium Gaianum equitem R. κτιστην της μητροπολεως Αγκυρας, *conditorem metropolis Ancyrae* Galatiae, non majore forte ejus hominis merito, quam quod tefte Ammiano fuit inepti cujusdam Lampadii, qui *per omnia civitatis membra, quae diverforum principum exornarunt impenfae, nomen proprium infcribebat, non ut veterum inftaurator, fed CONDITOR.* [b]) Et duravit haec infania in Arcadii usque aetatem, Eutropio eunucho in ftatuarum titulis dicto Conftantinopolis conditore, ut refert Claudianus: [c])

> *quod tertius urbis*
> *Conditor, hoc Byzas, Conftantinusque videbunt?*

Atqui fi fallere licuit Graecis in dictandis urbium conditoribus, licuit etiam in adferendo alieno orbis conditore, Lyttiis Cretae Trajanum THC. OIKOΥΜЄNHC. KTICTHN, *orbis conditorem* ferentibus, [d]) injuriis hercle in Liviam Augufti conjugem, quae teftibus Romulae Hifpaniae numis multo jam antea eum ipfum orbem partu enixa fuit. Eodem modo Iuftinianus, quod multa per imperium aedificia excitavit, a Procopio dicitur ὁ της οικȣμενης οικιστης, *orbis conditor.* [e])

Conditoris vocabulum tribus variis modis in numis Graecis proponitur, ἀρχηγετης, fed Dorice ΑΡΧΑΓΕΤΑΣ, in numis Tauromenii, et Ennae Siciliae, de qua voce vide, quae in Tauromenio notavi. ΟΙΚΙΣΤΑΣ Dorice, in unis Crotonis numis legitur. In reliquis perpetuum ΚΤΙΣΤΗΣ, vel, ut in numo Amafeae Ponti: ЄΡΜΗC. KTICAC. THN. ΠΟΛΙΝ, *Mercurius conditor urbis.* In numis Latinis CONDITOR valuit; in rarifsimo Corinthi: FVNDATOR; in alio coloniae incertae, eoque valde attrito: DEDVX. [f])

Reliquos, qui neque heroes fuere, neque conditores, fed infignis a philofophia, poefi, aliisque artibus nominis, ut Pythagoras, Anacreon etc.: nomine *perfonarum illuftrium* comprehendimus, ut docebit fubjectus catalogus, qui, ut plenior evadat, addam eos, qui habentur in contorniatis, fed quos uberius defcriptos in hac numorum claffe reperies.

Catalogus

heroum, heroidum, conditorum, perfonarum illuftrium.

Abdera, Diomedis foror, a qua Abderae Thraciae urbi nomen factum. Ejus nomen, et caput male intrufum ex numo Goltziano, qui eft obvius Arcadum, ut in horum moneta ftabilivimus.

Achilles. ΑΧΙΛΛЄΥC. *Caput juvenile galeatum.* Ӿ ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ. *Equus*

---

a) Palaeogr. p. 161. b) L. XXVII. c) in Eutrop. Carm. XX. v. 82. d) Gruter pag. 1084. 11. e) de aedific. L. IV. f) Pellerin Rec. III. tab. CXVI. n. 1.

liber gradiens. AE. III. (Hunter tab. 68. 5.) Vrbis nomen, in qua cusus hic numus, ignoratur. Achillem offerunt etiam nonnulli contorniati scripto ACHILLIS.

Aeneas. Fuere, qui Aeneae Trojani caput viderent in numis Aeni Thraciae, sed quod certius est Mercurii, ut dictum in hujus numis. Alium edidit Pellerinius: (Rois tab. XXII.) *Caput juvenile galeatum*. ℞ AINEAΣ *intra quadratum quadripartitum*. AR. III. Est is perantiquae fabricae. Auctor existimat, Aeneam in hujus numi antica exhiberi. Mihi verius videtur, esse caput Palladis, et τo AINEAΣ esse magistratum urbis ignotae. Aeneae nomen, quod hactenus norim, soli offerunt contorniati, etsi ipse Anchisem gestans in copiosis numis compareat.

Alabandus heros, in numo Alabandae Cariae.

Alcaeus, AΛKAIOC, poeta, et heros, in numo Mytilenes Lesbi.

Alexander M. AΛЄΞANΔPOC. KTICT. in numis Apolloniae Cariae.

Anacreon, ANAKPЄΩN, in numo Teii Ioniae.

Anchises, ANXЄICHC junctus cum uxore AΦPOΔITH, *Venere*, in numo Ilii Troadis.

Antinous heros. Ejus numos vide in parte II. hujus operis post numos Hadriani.

Antisthenes philosophus, cujus nomen indicari putavit Haymius inscripto ANTIΣ., quod tamen verius *Antissam* Lesbi urbem notat, ut advertimus in hujus numis.

Apollo APXAΓETAΣ, in numis Ennae, Tauromenii, Hierapolis.

Apollonius Tyaneus, APOLONIVS. TYANEVS, in contorniatis.

Apuleius philosophus, APVLEIVS, in contorniatis.

Aratus philosophus, in numo Pompejopolis Ciliciae.

Arcas Iovis F. APKAΣ, in numo Phenei Arcadiae.

Archelaus Cappadociae rex, in numo habet nomen TOT. KTIΣTOT, nimirum Sebastes suae. Vide ejus regis numos.

Archytas Tarentinus. Ejus effigies perperam definita ex monogrammate dubio numi aenei, quem descriptum reperies in numis gentis Proculeiae.

Athymbrus, AΘTMBPOC, quem conditorem in numis suis celebravit Nysa Cariae.

Augustus, KTIΣTHΣ Clazomenarum, Ephesi, Teii Ioniae urbium, item Nicopolis Epiri, quae se in alio suo numo vocat CЄBACTOT. KTICMA, *Augusti opus*.

Bacchus, TON. KTICTHN. NIKAIЄIC, nempe Nicaeenses Bithyniae. Idem et KTICTHC Tii Bithyniae.

Bellerophon saepe in numis col. Corinthi, Crotonis Bruttiorum, Stratoniceae Cariae, cujus et nomen indicari videtur literis BЄA. in numo dubio Hierapolis Phrygiae.

Byzas, BTZAΣ, conditor Byzantii Thraciae, in hujus numis.

Cephalus, KEΦAΛOΣ ab uxore Procride notissimus, in numis Cephallenum.

Chrysippus philosophus, in numo Pompejopolis Ciliciae.

Corcyra, KOPKTPA, a qua Corcyrae nomen datum, in numis Corcyrae insulae.

Cyzicus, ΚΥΖΙΚΟC, heros, et conditor Cyzici Myſiae.

Damonax. Voce ΔΑΜΩΝΑΚΤΟΣ numo Cyrenaico inſcripta creditum indicari Damonactem pervetuſtum Batti IV. tutorem. At eſſe nomen magiſtratus, dixi in numis Cyrenaicae.

Dardanus Trojanus, ΔΑΡΔΑΝΟC, in numo Ilii Troadis.

Dido, ΔЄΙΔΩΝ, in numo coloniae Tyri.

Docimus, ΔΟΚΙΜΟC, Docimei Phrygiae conditor.

Euclides, ЄΥΚΛЄΙΔΗC. Caput laureatum barbatum, in averſa caput, et epigraphe Hadriani. Numum exhibet Sponius. [a]) Fuit philoſophus Megarenſis, et mathematicus inſignis. Vide Diogenem Laertium. Vrbis nomen non additur.

Eurypylus, ЄΥΡΥΠΥΛΟC. ΗΡΩC, in numis Pergami Myſiae.

Gorgias Leontinus rhetor, ΓΟΡΓΙΑΣ, in numo Leontinorum Siciliae.

Hadrianus Aug. ΚΤΙCΤΗC Argorum Argolidis. — CONDitor COLoniae AELiae CAPitolinae.

Hannibal Poenus. Ejus caput plerisque eruditis exhiberi viſum in argenteis quibusdam Phoenicie inſcriptis, ſed quam ſententiam impugnavi in tractatu de numis Phoeniciis Vol. III. p. 412.

Hector, ЄΚΤΩΡ, in numis Ilii Troadis.

Hercules ΚΤΙCΤΗC Callatiae Moeſiae inferioris, Cyzici Myſiae, Nicaeae Bithyniae, Perinthi Thraciae, Prienes Ioniae, Pruſiadis ad mare, quae et Cius, Temenothyrarum Lydiae. ΤΟΝ ΚΤΙCΤΑΝ, Heracleotarum Bithyniae. ΟΙΚΙΣΤΑΣ, Crotonis Bruttiorum. Hercules etiam ROMae CONDitor dicitur in numis Romanis Commodi Aug.

Hero, ΗΡΩ, juncto etiam Leandro; ΛЄΑΝΔΡΟC, vel: ΛΗΑΝΔΡΟC, in numis Abydi Troadis, et oppoſitae Seſti Cherſonneſi Thraciae. Adde et contorniatos.

Hippocrates, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, medicorum poſt deos eandem artem profeſſos facile princeps. Exſtat in numo inſulae Co, ſed forte ſuſpecto.

Homerus, ΟΜΗΡΟC, in numis Amaſtrios Paphlagoniae, Chii inſulae, Colophonis Ioniae, Ietarum inſulae, Nicaeae Bithyniae, Smyrnae Ioniae. Cretam intruſit Haymius, [b]) ſed in eo numo pro ΚΡΗΤΩΝ legendum ΙΗΤΩΝ, quem deinde errorem propagatum video in numis Pembrochii. Etiam Teum Ioniae intruſit auctor muſei Theupoli; nam et in hoc pro ΤΗΙΩΝ legendum ΙΗΤΩΝ. — ΩΜΗΡΟC in contorniatis.

Horatius poeta, HORATIVS, in contorniatis.

Iulia Procla, ΙΟΥΛΙΑΝ. ΠΡΟΚΛΑΝ. ΗΡΩΙΔΑ, in numis Mytilenes Lesbi.

Leander, vide ſupra in *Hero*.

Leucaſpis heros, ΛΕΥΚΑΣΠΙΣ, in numo Syracuſarum Siciliae.

Lichas, ΛΙΧΑΣ, in numis Lacedaemonis.

Lycurgus, ΛΥΚΟΥΡΓΟC, in numis Lacedaemonis, ſi modo nomine Lycurgi vere exhibetur caput celebris ejus legislatoris.

Mercurius, ЄΡΜΗC. ΚΤΙCΑC. ΤΗΝ.

a) Miſcell. p. 140. b) Tom. II. p. 72.

ΠΟΛΙΝ, *Mercurius conditor urbis*, nempe Amaſeae.

Meneſtheus Athenarum rex, ΜЄΝЄϹΘЄΥ. ΚΤΙϹΤΗ, in numo Eleae Aeolidis.

Midas Phrygiae rex. ΒΑϹΙΛЄΥϹ. ΜΙΔΑϹ, in numis Cadoenorum Phrygiae. — ΤΟΝ. ΚΤΙϹΤΗΝ, in numo Midaei Phrygiae.

Myrhina, Amazon, ΜΥΡЄΙΝΑ, in numis Myrhinae Aeolidis.

Nauſicae, ΝΑΥϹΙΚΑΑΝ. ΗΡΩΙΔΑ, in numis Mytilenes Lesbi.

Nicaea nympha, ΝΙΚΑΙΑ, in numis Nicaeae Bithyniae.

Nicoclia herois, neſcio quae, male a Begero intruſa ex numo male lecto. [a]) Eſt is numus obvius Antiochiae Syriae.

Parius, PARIO. CONDIT*ori*, in numo Parii Myſiae.

Patreus, Patrarum Achaiae conditor, perperam inductus a Begero ex numo inſcripto ΠΑΤΡΑΟΥ, [b]) conſentiente etiam Spanhemio, [c]) quam ſententiam impugnatam vide in meis Numis vet. p. 221.

Pentheſilea Amazon, PENTESILEA in contorniatis.

Pergamus ΚΤΙϹΤΗϹ Pergami Myſiae.

Pheraemon ΦΕΡΑΙΜΩΝ, heros, in numo Meſſanae Siciliae.

Phocaea, ΦΩΚЄΑ, Amazon, in numis Phocaeae Ioniae.

Pittacus philoſophus, ΦΙΤΤΑΚΟϹ, (ſic) ſed Harduinus legit ΠΙΤΤΑΚΟϹ, in numis Mytilenes Lesbi.

Plato philoſophus, ΠΛΑΤΩΝ. Ejus caput barbatum crinibus compoſitis, in numi averſa caput et epigraphe Auguſti. Vrbis nomen non additur. Vide de hoc plura in numis Auguſti commatis peregrini.

Pompejus (*Cn.*) *Magnus*. Γ. ΠΟΜΠΗΙΟϹ, numis Pompejopolis Ciliciae tanquam ejus conditor illatus.

Procla, V. ſupra in *Iulia*.

Pythagoras philoſophus, ΠΥΘΑΓΟΡΗϹ, in numis Nicaeae Bithyniae, et Sami inſulae.

Romulus, ROMVLO. CONDITORI in numis Hadriani Aug. commatis Romani.

Salluſtius hiſtoricus. SALVSTIVS. AVTOR, in contorniatis.

Sappho poetria, in numis Mytilenes Lesbi.

Sardus pater, in numis Sardiniae.

Sextus heros, ϹЄΞϹΤΟΝ. ΗΡΩΑ. Caput nudum barbatum. Averſa numi vitiata urbis nomen abolevit. Cenſet Sponius, qui eum edidit, [d]) Sextum philoſophum ſiſti, cujus auditor fuit M. Aurelius teſte Capitolino. Hoc numo duce auctor muſei Pio - Clementini effigiem quandam marmoream hujus eſſe Sexti adfirmavit. [e])

Sipylus heros, ϹΙΠΥΛΟϹ, in numis Magneſiae Lydiae.

Smyrna Amazon, ϹΜΥΡΝΑ, in numis urbis homonymae.

Socrates, ϹΩΚΡΑΤΗϹ, in contorniatis dubiis.

Solon legislator, ϹΟΛΩΝΟϹ, in numo ſuſpecto Metropolis Ioniae.

---

a) Thes. Br. T. I. p. 278. b) Th. Br. T. I. p. 283. c) Tom. I. p. 560. d) Misc. p. 140. e) Tom. III. p. 23.

Solymus heros, ΣΟΛΥΜΟΣ, in numis Termessi Pisidiae.

Sparta, ΣΠΑΡΤΗ, Eurotae filia, a qua Spartae nomen, in hujus numis.

Stesichorus poeta, in numis Thermarum Siciliae.

Taras heros, ΤΑΡΑΣ, in numis Tarenti Calabriae.

Terentius poeta comicus, TERENTIVS, in contorniatis.

Thesеus heros, ΘΗϹЄΑ, in numis Nicaeae Bithyniae. TESEVS, in contorniatis.

Thetis, ΜΗΤΡΟΣ. ΠΗΛΕΙΔΟΥ, in numis spuriis, lubet tamen eorum meminisse, quia frequentes exstant, et a quibusdam pro genuinis agniti.

Tiberius Aug. ΚΤΙϹΤΗΝ Magnesiae Sipyli.

Teos, ΤЄΩϹ, haud dubie Amazon, in numo Tei Ioniae.

Tius, ΤЄΙΟϹ, conditor Tii Bithyniae, aut certe huic nomen impertiens.

Tmolus, heros, a quo monti nomen, in numis Sardium, et Tmoli Lydiae urbium.

Tomus, ΤΟΜΟΥ. ΗΡΩΟϹ, vel: ΤΟΜΟϹ. ΚΤΙϹΤΗϹ, in numis Tomorum Moesiae inferioris.

Vlysses, in numis Ithacae.

Xenophon medicus, ΞΕΝΟΦΩΝ, in numo Coorum.

Exclusi ex hoc catalogo numos in variis libris memoratos, v. c. *P. Ovidii Nasonis* cum praetenta inscriptione ΟΥΗΙΔΙΟΣ. ΝΑΣΩΝ, cum vera sit: ΟΥΗΙΔΙΟΣ. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ, et numus Caesareae Bithyniae, ut demonstravi in hujus urbis moneta, et copiose olim in meis numis veteribus p. 176. Neque pluris faciendi numuli aenei triti, in quibus hinc: P. VIRGILIVS. MARO cum hujus poetae capite, inde solum EPO totam aream occupans. Fuere tamen, qui eos in veteris aevi reliquiis putaverunt. In horum numero mirabimur exstitisse Winkelmannum, haec absenti amico ex urbe scribentem: [a]) *Compertus est Romae parvus numus aeneus, in cujus una parte circa caput, sed quod excesum fere est, evidenter legitur nomen Virgilii Maronis. In parte aversa literis majoribus scriptum est* E. P. O. *Numus hic Cardinali meo* (Alexandro Albano) *missus unicus in orbe est, et si caput magis esset integrum, veram teneremus Virgilii formam.* At enim numus hic suus neque unicus est, (nam ejus multa mihi occurrerunt exemplaria) neque artis anticae. Vix dubitem, numulos hos ante annos complures Mantuae, quae Virgilii patria fuit, suadente adfectu in poetarum Latinorum principem fuisse percussos. Aspernatus sum etiam numos personarum illustrium, quos tabulis IV. undequaque congestos repraesentavit Gessnerus, quod ii haud dubie aut falsi sunt, aut male lecti, aut nomina iis inscripta urbis potius quempiam magistratum, minime vero illustrem personam indicant, quas seu fabulas, seu insomnia taedeat aliquando antiquarios in tabulas suas perpetuo revocare. Exclusi etiam numos, in quorum antica juxta caput muliebre turritum legitur ΚΥΜΗ, ЄΦЄϹΟϹ, ϹΑΡΔΙϹ, ΤΗΜΝΟϹ etc. Sunt, qui existiment, his capitibus proponi Amazonem cognomi-

a) Briefe in die Schweitz Seite 168.

nem, a qua urbs condita ferebatur, ut ſane pleraeque Aeolidis, Ioniae, Cariae, Lydiae urbes Amazonum cuipiam ſuum debere nomen profitebantur. At enim haec capita tutius inter urbium genios, aut ſymbola referes. Neque enim ſcriptum juxta caput ſimile ΕΡΥΘΡΑΙ, quod eſt in multitudinis numero, notare poteſt Amazonem, aut etiam ΑΠΑΜЄΙΑ, quae appellatio novicia eſt, tracta ab Apame Antiochi Soteris matre.

C A P V T XVIIII.

DE NVMIS CISTOPHORIS.

De his inſignem habemus commentarium Alexandri Xaverii Panel Galli, quo, quidquid de illuſtri hac numorum claſſe dignum eſt commemoratu, magno ingenio et ſolida doctrina complexus eſt. Ex eo nos multa, quibus hi numi illuſtrantur, excerpemus, nonniſi mutatis additisve, quae e re videbuntur, quod ſaepenumero eveniet.

Ciſtophori dicti fuere a Graeco κιϛοφορος, vel κιϛιφορος, *qui*, vel *quae ciſtam gerit*, nimirum in ſacris Bacchi, vel Cereris et Proſerpinae, eorumque ſolennibus pompis, cujus rationis fuere etiam κανηφοροι, λικνοφοροι, δενδροφοροι in iisdem feſtis. Latinis hi dicti fuere *ciſtiferi*, ut patet ex Martiali. a) Ab his μεταφορικως numi, de quibus agimus, a Latinis, quorum infra teſtimonia proferemus, dicti fuere *ciſtophori*, ſcilicet ab imagine ciſtae, quam impreſſam geſtant. Talenti *ciſtophori* meminit Feſtus, b) quod ait fuiſſe, ſicut Rhodium, 4500 denarium, ſed [quod ad hanc cauſam non pertinet, quia talentum numus non fuit, ſed numorum congeries.

Iuvat [univerſam de his ciſtophoris doctrinam in plures articulos diſpeſcere, quorum I. inſtruetur catalogus omnium hactenus cognitorum. II. agetur de patria. III. de typis. IV. de inſcriptis magiſtratibus. V. de origine et aetate. VI. de metallo, pondere, uſu, et copia. VII. de ciſtophoris impropriis.

I. *Catalogus numorum ciſtophororum.*

Commode totum ciſtophororum agmen in duas claſſes diſpeſcas, quarum I. continet ciſtophoros autonomos, ſeu quos urbes ſuo quodam jure, nullo cum

a) Epigr. V. 17.

b) in Talentum.

Romanis nexu, signavere, II. qui mentionem magistratuum Rom. praeferunt. Cum omnes sint argentei IV. drachmarum, metallum et magnitudo non notabitur.

§ *I. Cistophori autonomi.*

1) *Cista semiaperta, ex qua serpens provolvitur, omnia intra coronam ex hedera et corymbis contextam.* ✗ ΑΠΑ. (*in monogr.*) *Duo serpentes implicatis caudis exsurgentes pharetram complectuntur, quam mediam exornat quid acrostolio simile, et ex qua superne prominet arcus, in area noctua intra quadratum.* (Pellerin. Rec. II. tab. 43.) In aliis: *in area prora navis*, vel *auris humana*, vel *apis etc.* (Mus. Caes. Hunter.)

2.) *Eadem adversa.* ✗ ΑΠΑ. ΑΤΤΑΛΟΥ. ΤΙΜΩ. *vel:* ΣΩΚΡΑΤΟΥ, *vel:* ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ. ΠΡΥΤ. *Idem typus princeps; inferne duae taedae, vel tibiae, vel secundum alios duae taedae decussatae.* (Pellerin l. c. Neumann, Panel p. 51.)

3) *Eadem adversa.* ✗ ΕΦΕ. *Idem typus princeps; per aream: caput muliebre cum praealta turri, caput muliebre floribus ornatum, duplex cornucopiae media spica, larva, fulmen, cervus dimidius, at plerumque taeda, tum et variae notae arithmeticae:* Β Γ. Κ. ΛΔ. ΜΔ. ΜΕ. ΜΗ. ΞΕ. ΞΖ. (Pellerin Rec. II. tab. 55. et Mel. I. tab. 4. Hunter sub Epheso, Panel p. 57. Pembrock P. II. tab. 81. Mus. Neumann.)

4.) *Eadem adversa.* ✗ ΛΑΟ. ΖΕΥΞΙΣ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ. ΤΟΥ. ΑΜΥΝΤΟΥ. *Idem typus princeps; in area caduceus.* (Pellerin Rec. II. tab. 46. Hunter.)

5.) *Eadem adversa.* ✗ ΠΕΡΓ. (*in monogr.*) *Idem typus princeps; superne:* ΑΠ. ΑΣ. ΕΥ. ΙΕ. ΚΡ. ΚΥ. ΜΕ. ΤΕΥ. ΤΗ. ΦΙ. *addito constanter* ΠΡΥΤ. (*in monogr.*) *in uno Panelii* ΠΡΥΤΑ. *in area: baculus obvoluto serpente.* (Mus. Caes. Panel, Hunter.)

6.) *Eadem adversa.* ✗ ΣΑΡ. *Idem typus princeps; in area figura, et monogramma.* (Pellerin Rec. II. tab. 63. Hunter.)

7.) *Eadem adversa.* ✗ ΤΡΑ. *vel* ΤΡΑΛ. *Idem typus princeps; in area:* ΤΙΜΕ. *vel* ΑΤΤΑΛΟΥ, *vel* ΘΕΟΔ. *vel* ΜΕΝΑ., *tum Iuno Pronuba, aut Diana Ephesia, vel miles, bubalus, tripus.* (Pellerin, Hunter, Catal. d'Ennery.)

Excludimus ex hac serie cistophoros Cretenses a Goltzio obtrusos, cujus caussam articulo II. dabimus.

*
* *

§ *II. Cistophori cum mentione magistratus Romani.*

8.) *Eadem adversa.* ✗ P. LENTVLVS. P. F. IMP. *Idem typus princeps; in area:* ΛΑΟ. ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ. ΔΑΜΟΚΡΑΤΟΥ, *et caduceus.* (Pellerin Rec. II. tab. 46.) In alio: P. LENTVLVS. IMPERATOR. ΑΠΑ. ΜΥΙΣΚΟΥ. (Mus. Caes.) *aut praeterea in area tibia duplex.* (Hunter Catal. p. 33.) In alio; ΑΤΤΑΛΟΥ. ΒΙΑΝΟΡΟΣ. ΑΠΑ. (Harduin in Plin. T. I. p. 275.)

9.) *Eadem adversa.* ✗ AP. PVLCHER. AP. F. PRO. COS. *Idem typus prin-*

ceps; in area: ΛΑΟ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ. ΔΑΜΟΚΡΑΤΟΥ. ΖΩΣΙΜΟΣ, *et caduceus.* (Morelli Fam. Claud. tab. 2. Seguin.)

10.) *Eadem adversa.* ✗ PVLCHER. IMP. *Idem typus princeps; in area:* A. *et* ΗΡΑ. ΚΙΜΩΝΟΣ. (Liebe pag. 227.) In alio: ΑΠΑ. *et* ΘΕΟΠΡΟΠΟΣ. ΑΠΟΜΩΝΙΟΥ. (*forte* ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ.) Hunter pag. 33.)

11.) *Eadem adversa.* ✗ M. TVLL. IMP. *Idem typus princeps; in area* ΛΑΟ. *et* ΛΑ. ΒΑΣ. ΠΥΡΡΟΥ. *et caduceus.* (Seguin, Morelli in Tullia.)

12.) *Eadem adversa.* ✗ C. PVLCHER. PROCOS. *Idem typus princeps, in area* ΠΕΡΓ. (*in monogr.*) *et* ΜΗΝΟΔΩΡΟϹ, *et baculus obvoluto ſerpente.* (Haym. T. II. tab. 24.) *Alius ſimilis, ſed cum magiſtratu* ΜΗΝΟΦΑΝΤΟϹ. (Muſ. Flor. tab. 108.) *Alius, ſed cum* ΒΙΩΝ. (Pembrock P. II. tab. 81.)

13.) *Eadem adverſa.* ✗ PVLCHER. PROCOS. *Idem typus princeps, in area* ΤΡΑ. *et* ΑΡΙϹΤΟΚΛΗϹ, *et manus ſiniſtrâ aliquid ramo ſimile tenens.* (Pellerin Rec. II. tab. 63.)

14.) *Eadem adverſa.* ✗ C. FAN. PONT. PR. *Templum 4. col. inter duos ſerpentes, in area* ΕΦΕ. ΠΕ. *inde fax, in imo* ΙΔΗΙΛΟϹ. (Catal. d' Ennery.)

Sic legendum magiſtratus Romani nomen, numi ſequentes docent, cum auctor ejus catalogi perperam legeret: C. FANTONI. PP.

15.) *Eadem adverſa.* ✗ C. FAN. PONT. PR. *Duo ſerpentes complicatis caudis ſe erigentes, intra quos templum rotundum, cui ſuperne inſiſtit ſtatua d. pateram, ſ. haſtam tenens, in area hinc* - PA., *illinc manus aliquid ramo ſimile tenens, in imo:* ΑΡΙϹΤΟΚΛΗϹ. (Muſ. Caeſ.)

Hic numus aeneus quidem eſt, ſed ſatis apparet, eſſe animam ſubaerati, ut docui in mea Sylloge I. pag. 49, quo loco eximium hunc numum edidi.

16) *Eadem adverſa.* ✗ FAN. PONT. PR. *Typus, ut in praecedente, in area hinc* - PA., *inde aquila expanſis alis fulmini inſiſtens, infra* ΜΕΝΑΝΔΡΟϹ. - - ΡΕΥϹ. (Muſ. Flor. tab. 108.)

17) *Eadem adverſa.* ✗ A. M. PROCOS. *Duo angues adſurgentes, intra quos tripus, cui inſiſtit Apollo nudus d. ramum protendens, ſ. columellae innixus, in area hinc* ΕΦΕ. ΟΖ., *illinc fax ardens, in imo* ΕΡΜΙΑϹ. ΚΑΥϹΤΡ. (Pembrock P. II. tab. 81.)

18) *Eadem adverſa.* ✗ Q. METELLVS. PIVS. SCIPIO. IMPER. *Aquila legionaria inter duos angues adſurgentes, in area* ΠΕΡΓ. (*in monogrammate.*) (Haym. T. II. tab. 24.)

19.) M. ANTONIVS. IMP. COS. DESIG. ITER. ET. TERT. *Caput Antonii hedera redimitum intra coronam hederaceam.* ✗ *Duo ſerpentes pharetram ambiunt, ut num. 1., in area hinc* ΠΕΡΓ. (*in monogr.*) *illinc baculus, quem ambit ſerpens.* (Patin in Fam. Anton.)

Hunc numum eſſe ſpurium, comprobabo infra articulo III. Alios, ſed genuinos Antonii IIIviri ciſtophoros vide in ejus moneta.

II. Patria ciſtophororum.

Certam horum numorum patriam fuiſſe eam Aſiae minoris partem, quae olim regum Pergamenorum ditio, ſubinde Romanis teſtamento ſubjecta, pro-

vincia Asia dici coepit, ex numis ipsis invicte eruimus, ac I. quidem ab inscriptis urbium nominibus, II. ab inscriptis magistratibus Romanis, III. a typis. De II. et III. indicio agemus singularibus articulis. Extra dictos fines non habemus signatos cistophoros, ut continuo docebimus.

Vrbes provinciae Asiae, quae in his numis nomina sua profitentur, hactenus cognitae sunt sex, illustres omnes, Ephesus Ioniae, Pergamus Mysiae, Sardes et Tralles Lydiae, Apamea et Laodicea Phrygiae. De singulis agemus ordine.

Ephesus Ioniae. In hac urbe fuisse cusos numos, qui exhibentur sede 3, 14, 17, certum est ab inscripto ΕΦΕ. Minutorum signorum, quae aream frequentes insident, cum Epheso nexus, dempto cervo, non satis apparet. De notis arithmeticis agam infra articulo V.

Pergamus Mysiae. Hujus urbis cistophori omnium maxime obvii. Patriam Pergamum produnt non modo monogrammate ΠΕΡΓ., sed et Aesculapii baculo, qui constanter in numis sic notatis additur. At constat de insigni ejus dei apud Pergamum cultu. Numos habes loco 5, 12, 18. De inscriptis prytanibus vide infra articulo IV.

Sardes Lydiae. Hanc urbem eloquitur numus 6 inscripto ΣΑΡ.

Tralles Lydiae. ΤΡΑ. vel ΤΡΑΛ. inscriptum numis numero 7, 13, 15, 16, hanc urbem profitetur. Typus bubali est etiam in autonomo Trallium apud Pellerinium. Ad easdem Tralles refero etiam numum loci 16, in cujus area Gorio est ΡΑ, et aquila expansis alis fulmini insistens. Videtur ex numo excidisse prior litera Τ, qua restituta habemus solitum urbis indicium ΤΡΑ. Ad haec aquilam eodem statu exhibet Trallium autonomus apud Hunterum. (tab. LX. n. 20.) Iuno Pronuba, quae est in area numi 7, in pluribus urbium provinciae Asiae autonomis comparet, nisi forte Diana Ephesia est, quae ipsa quoque frequenter in Trallianorum moneta habetur. Neque velum ad pedes defluum Ephesiam hanc deam inficiatur, nam eodem amicta velo sistitur in numo Cymes Aeolidis. [a]) Perperam in ea Panelius virginem cistiferam videt. [b])

Apamea Phrygiae. Hujus numi se manifestant inscripto Α, vel ΑΠ. in monogrammate, vel ΑΠΑ., suntque numeris 1, 2, 8, 10. Ex sigillis minutis huc faciunt prora navis, quia Maeandro adsita, et duae tibiae ex domestica Marsyae Satyri historia. At Apameam maxime comprobat magistratus ΑΤΤΑΛΟΣ. ΒΙΑΝΟΡΟΣ, quem praebet numus 11, nam eundem exhibent quoque autonomi hujus urbis certi. (Mus. Caes. Pellerin.)

Laodicea Phrygiae. Epigraphe ΛΑΟ. in numis loci 4, 8, 9, 11. Caduceum omnes addunt, qui tamen in hactenus notis ejus autonomis nondum comparuit.

* * *

Vltra hujus provinciae fines cistophori sese non porrigunt, nisi Cretam malis ad-

a) Spanh. de Vesta et Pryt. b) p. 17.

dere hoc numorum genere, ſi unum Goltzium audias, feracem, qui in ſuis Inſulis tab. III. et IV. alios inſcriptos ΚΡΗ. ΚΡΗΤΑΙΩΝ, alios ΚΥΔΑΙΩΝ, ΚΥΔΑΣ protulit. Hoc ejus praeconio inducti antiquarii, quam abſurda coacti fuerint comminiſci, ut ſedem ciſtophoris in ea inſula pararent, ſatis apparet ex Begeri diſſertatione de numis ſerpentiferis. Eadem fiducia Wachterus primaevam ciſtophoris originem in Creta conſtituit, cumque videret Tralles, Laodiceam, Apameam his numis inſcriptas, eas Cretenſium eſſe colonias dejeravit, quia conſtat, Cariam, cui olim dictae urbes fuere contributae, fuiſſe colonis Cretenſibus frequentatam. At cum huic doctrinae repugnare viderentur numi inſcripti ΠΕΡ., nequaquam ajebat his literis indicari Pergamum, ſed Peraeam Cariae regiunculam. [a]) Panelius, ut hanc numorum ſocietatem Aſiam inter Cretamque explicaret, conjicere non dubitavit, quod homini tam praeclare erudito in mentem venire nunquam debuerat, Cretam a Romanis captam Aſiae fuiſſe proconſulari adnexam. [b]) Tam validae fuere Goltzii inde ab ortu ſuo praeſtigiae, et faſcinandi artes, ut mallet eruditus quisque ἀπροσδιονυσα et ἀσυςατα effutire, quam ejus παραχαρακτȣ ludibria aſpernando ſapere. Quod frequenter per hos meos commentarios inculcaveram, virum mirabilis conſilii et inſtituti numis veris alienas adfinxiſſe inſcriptiones, iſtud in his ejus ciſtophororum commentis manibus tenemus. Non nego, ciſtophoros, quos citatis locis propoſuerat, eſſe genuinos, verum inſcriptiones ΚΡΗΤΑΙΩΝ, ΚΥΔΑΙΩΝ etc. eſſe genuinas, iſtud eſt, quod pernego. Aude has aſpernari, et Goltzianos hos numos cum iis contendere, quos probos et incorruptos ſupra dederam, videbis continuo, quam facile fere ſinguli ſuae ſeſe patriae adcommodent. Experiamur. Tolle vocem ΚΡΗΤΑΙΩΝ ex numo V. tabulae III., et habebis numum Pergami, cujus ſimiles loco 5 propoſui. Tolle ex numo VI. ΚΡΗ., et habebis luculentum Sardium numum. In numo VII. in locum τȣ ΚΡΗ. repone ΠΕΡΓ., et pro ΔΙ. ΤΡΥ. lege ΔΙ. ΠΡΥΤ., evadet certus numus Pergami. In numo III. tabulae IV. pro ΚΥΔΑΙΩΝ lege: C. FAN. PONT. PR., habebis numum, qualem loco 15 ſiti. Neque vero hactenus conſtitit Goltzii fraus, ſed placuit adulterare quoque metallum. Nam cum ciſtophoros non norimus niſi argenteos, binos ex ſuis ementiri aureos placuit. Sed ſatis de ciſtophororum patria.

III. *Typi ciſtophororum.*

Typum utriusque partis ad Bacchum pertinere, certum eſt, cujus cauſam obſervantiae, quam communi conſilio nobiliſsimae Aſiae urbes profeſſae ſunt, infra dabimus. [c])

Pars adverſa ciſtam ſemiapertam exhibet, ex qua ſerpens in lucem provolvitur; aream ambit corona ex hedera et corymbis contexta. Ciſtam, ſerpen-

---

a) Archaeol. num. p. 92. b) p. 64. c) Art. VI.

tem, hederam ad Bacchum, ejusque inſanam et pudendam pompam pertinere, ab omnibus mythologis, atque iis praecipue, qui Dionyſiaca explicuere, abunde dictum, et videri poteſt erudite explanatum a Panelio inde a pagina 10.

Pars averſa, etſi hanc quoque ſibi Bacchus certo vindicet, implexam tamen habet rationem. Nam quid ſit illud, quod inter adſurgentes duos ſerpentes continetur, ambigitur, et ambigi jure poteſt. Nonnius Goltzii commentator, aliique veteres in pharetra acquievere. Sed adverſatur palam Panelius, quod qualicunque illi imagini non ſatis convenire cum pharetra exiſtimat. Magis igitur in vannum myſticam inclinat, quae partem non ignobilem ſupellectilis Bacchicae conſtituit, et quae definiente ex aliorum ſententia Servio [a]) fuit *vas vimineum latum, in quod ipſi propter capacitatem ruſtici congerere frugum primitias ſolent.* At enim ipſa veterum teſtimonia obſtant, quo minus ejus poſsim ſententiae ſuffragari. Teſte Servio vannus fuit vas vimineum, latum, capax, aptum recipiendis frugum primitiis. At horum nihil huic, ut in numis ſingitur, inſtrumento proprium, imo adverſum potius. Quo enim pacto vas latum et capax dici poſsit, quod inde a labro ſuperiore continuo in anguſtum coit? aut qua unquam aetate vaſorum qualiumcunque conformatio fuit ad modum, qualem hi numi proponunt? Accedit, quod vanni in Bacchi pompis capite geſtari ſunt ſolitae. Ita enim Proclus agens de muliere λικνοφορᾳ: [b]) *λικνον μεν ἐπι της κεφαλης θεμενη, και δρακοντι ἀυτο περιϛεψασα, vannum quidem capiti imponens, et ſerpente eam coronans.* At qua quaeſo ratione vas inferne in cuſpidem deſinens habile fuit, quod capite geſtaretur? Bacchanalia in numis, gemmis, anaglyphis veterum expreſſa varii generis et formae offerunt vaſa, horum etiam aliqua non raro a virginibus ciſtiferis, aut ſi malis, vanniferis capite geſtari videmus, verum inter haec nullum eſt ejus formae, quam vanno Panelius tribuit. Vannos adeo potius dixeris illa caniſtra, quae frugibus referta ſaepe in numis Alexandrinis parvi aeris proponuntur, aut Cereris ſignis adſtituuntur, aut quale Panelius ipſe ex numo Sidoniorum dedit, [c]) quae fuiſſe viminibus confecta ipſa liquido apparens partium textura docet. Cape certam vanni Bacchicae formam ex monumento Winckelmanni, [d]) ac tum aude, id, quod hi numi offerunt, vannum putare. Atque his Spanhemius motus rationibus vannum dixit non illud, quod in horum numorum averſa ſerpentibus cingitur, ſed potius ciſtam, quae eſt in eorum parte antica ſtemmate hederaceo clauſa, quae per ipſam ſerpentis promicantis cauſam *myſtica vannus Iacchi* videtur putanda. [e]) Tamen et hanc Spanhemii ſententiam ſolide refutavit Winckelmannus. [f])

Num igitur ad Nonnii pharetram poſtliminio redeundum? Fateor, neque cum pharetra mihi ſatis convenire ab-

---

a) ad Georg. I. v. 166. b) in Timaeum c) p. 16. d) Mon. ant. n. 53. e) ad Callim. in Cerer. v. 127. f) l. c.

ludente non parum imagine. At quis omnem bacchanalium superstitionem, et quae ad horum insaniam requirebatur, supellectilem post tot saecula sperabit posse recte et ordine explicari? Tamen si alterutrum esset eligendum, prae vanno pharetram mallem. Sane in plerisque hujus clafsis numis ex ambiguo hoc instrumento superne luculentus promicat arcus. Habebis ergo in his arcum, quod saepe alias, cum pharetra junctum ad eum fere modum, quo utrumque conjungitur in obviis drachmis Erythrarum Ioniae, ut videre est apud Pellerinium. [a]) Denique pharetram non leviter comprobant numi Sidetum, quos infra articulo VII. sistam, quorum nota incusa luculentum arcum pharetrae junctum exhibet. Quoniam hi, ut dicetur, per ipsam hanc notam in jus cistophororum sunt cooptati, verisimile sane est, ejus notae typum ex ipsis cistophoris captum. Cum vero haec pharetram cum arcu exprimat, haud dubie et utrumque in cistophoris expressum intelligendum est. Ceterum pharetram Baccho jure tribui, et monumenta docent, et mythologi. In numis Maroneae Thraciae et gentis Corneliae Blasionum ejus manus armatur sagittis. Si ergo gaudebat sagittis, necessaria fuit theca, quae eas reconderet.

Cum verisimili hac, quam dixi, pharetra conjuncta sunt instrumenta alia. De arcu jam egi in prioribus. In numis 2 et 8 duos bacillos videas prominentes, et in decussem positos. Eorum formam videas apud Liebeum, [b]) et Pellerinium. [c]) Conjecit Panelius, esse ferulas Baccho familiares, [d]) sed non satis istud probat. Forte verius taedae sunt, aut duae tibiae, ut supra ad Apameam indicavi, aut aliud. At omnium minime adsentior Panelio, cum parva sigilla per aream vaga, et a typo principe exclusa, caduceum, baculum obvoluto serpente ad Bacchi quoque caerimonias vocat. Esse ea urbium, in quibus hi sunt numi signati, symbola, articulo II. ostendimus, etsi istud de omnibus diserte adfirmari nequeat tam parum, atque in tetradrachmis Alexandri M. De acrostolio pharetrae adfixo nihil habeo quod differam, cum dubitari pofsit, sitne illud, quod maritimi ejus signi speciem praefert, revera acrostolium, an non potius simplicis ornatus causa additum.

Haec commemoranda fuere ad typos primaevos, qui sunt in cistophoris autonomis, iisque vetustioribus. At vero typorum puritatem corrupit sequens aevum, quo Asia servire Romanis jussa est, et quod inscripta magistratuum R. nomina profitentur. Principio retenta vetus simplicitas proconsulibus Lentulo, App. Pulchro, M. Tullio, C. Pulchro, quod comprobant numi inde a num. 8 se consequentes; verum serius in extrusae pharetrae locum successere templum, aquila legionaria, Apollo. Revocatam paullo post pharetram suadere posset numus M. Antonii loco 19 propositus; verum fatetur ingenue Patinus ejus numi praeco, non sibi videri

a) Rec. I. tab. XXV. n. 17. 18. b) pag. 227. c) Rec. II. tab. 43. n. 15. d) pag. 25.

certae antiquitatis. Averſam ciſtophororum ejus IIIviri, qui genuini ſunt, occupat Bacchi ciſta inter duos dracones adſurgentes, cui impoſitum eſt aut ſignum Bacchi, aut caput muliebre. De numis poſt haec tempora ſignatis, et qui aliquo modo ciſtophoros imitantur, agam infra articulo VII.

IV. Inſcripta magiſtratuum nomina.

Magiſtratus ciſtophoris inſcripti duplicis ſunt generis, alii domeſtici et ſingulis urbibus proprii, alii Romani proconſulum aut praetorum nomine. In nonnullis utrique conjunguntur, et tum numi hi ſunt bilingues, ſic ut magiſtratus urbis Graece, proconſul Latine inſcribatur.

Magiſtratus urbium domeſtici. Hos Pergameni ſedulo inſcripſere numis utriusque claſsis, ut videre eſt locis 5 et 12, ſed ſic, ut in prima claſſe, nempe autonomorum, eorum nomina ſint trunca addito ſemper monogrammate ΠΡΥΤ., at in altera claſſe nomina ſint integra, ſed omiſſum ΠΡΥΤ. Hoc nomine indicari magiſtratum *Prytanem* jam alias ex numis cognitum, inter omnes convenit, de cujus varia poteſtate egimus alibi. In alio Pergameno monogrammati continuo ſubjicitur A, quod utrumque conjunctum Panelio legendum videtur ΠΡΥΤΑ. [a]) Malim ΠΡΥΤ. A., ut intelligatur Prytanis I, perinde atque in ſolita formula ΑΡΧΩΝ. Α. Nam plures fuiſſe eodem tempore prytanes, atque inter hos πρυτανιν πρωτον, ipſe Panelius pluribus exemplis comprobat. [b]) Fuerintne praeter Pergamum aliarum quoque urbium ciſtophoris inſcripti prytanes, vix adfirmavero. Panelius in binis Apamenſibus muſei le Bret vidit ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ. ΠΡΥΤ. et ΑΤΤΑΛΟΥ. ΤΙΜΩ. ΠΡΥΤ. [c]) at in Pelleriniano, qui poſteriori ſimilis eſt, abeſt το ΠΡΥΤ. [d]) In reliquis magiſtratus dignitas non additur, niſi forte Trallianum loci 15 demas, in quo haud dubie legendum videtur ΜЄΝΑΝΔΡΟϹ. ιєΡЄΥϹ.

* * *

Magiſtratus Romani. Inſcripta horum nomina et ciſtophororum doctrinam, et hiſtoriam praeclare juvant. Enarrant vero proconſules, qui populi R. nomine provinciam Aſiam et Ciliciam rexere. Complexa eſt provincia Aſia regiones, quas moriens circa annum V. C. 623 Attalus III. Pergami rex populo R. legavit, ſcilicet Myſiam, Aeolidem, Ioniam, Lydiam, Phrygiam, quibus ſerius acceſſere Caria et Lycia Rhodiis ademptae. Compluribus poſt annis conſtituta provincia Cilicia, et quidem ex mente Pighii V. C. 679 ſecundum Varronem, at ex mente Noriſii V. C. 687 ejus primo rectore Q. Marcio Rege proconſule. [e]) Ea varios varia aetate fines habuit, quos nunc curioſius inveſtigare non attinet, cum ad explicandos praeſentis inſtituti numos id unum noſſe ſufficiat, cum Cilicia fuiſſe conjunctas tres dioeceſes in Phrygia ſitas, Cibyraticam, Synnadenſem, Apamenſem a provincia Aſia avulſas, quod copioſe

a) pag. 51. b) pag. 48. c) pag. 51. d) Rec. II. tab. 43. num. 15. e) Cenot. Piſ. diſſ. II. c. 11.

confirmat in epistolis suis Cicero, qui Ciliciam pro consule rexit. Ad hanc ergo provinciam Ciliciam pertinuere Apamea et Laodicea, quae posterior teste Plinio fuit conventus Cibyratici, [a]) utraque vero frequenter, ut supra vidimus, proconsules suos praetoresve cistophoris apud se signatis intulit, quos nunc ordine recensebimus.

P. LENTVLVS. P. F. IMP. in numis loci 8, signatis Laodiceae et Apameae Phrygiae urbibus. Fuit ergo proconsul Ciliciae, quod jam constabat ex Cicerone, cujus ad eum epistolas bene multas earum liber I. continet. P. Cornelius Lentulus Spinther processit consul V. C. 697. Exin sortitus provinciam Ciliciam tres ibi annos adhaesit probata etiam victis hostibus, incertum quibus, virtute, ex qua dictus IMP*erator*, et triumphi honorem abstulit, quae omnia in citatis Ciceronis epistolis docentur, et confirmantur his numis. Haec cum aperta sint et luce meridiana clariora, et jam sic a veteribus antiquariis tradita, tamen poterat scribere Havercampus, hos Lentuli cistophoros cusos Apameae et Laodiceae Syriae. [b])

AP. PVLCHER. AP. F. PRO. COS. vel: PVLCHER. IMP. in numis 9 et 10, Apameae item et Laodiceae cusis. Ap. Claudius Pulcher Appii F. consul processit V. C. 700. Anno sequente in Ciliciam sibi destinatam profectus successit P. Lentulo, cujus mox numos vidimus. Tradita V. C. 703. M. Ciceroni provincia ex victoria, incertum iterum qua, sed cujus causa IMP*eratoris* sibi honorem emeruit, triumphum petiit, sed quem abjecit, a P. Dolabella majestatis et ambitus reus factus. Haec omnia Pighius ad annos citatos ex Ciceronis epistolis collegit, et conspirant numi.

M. TVLL. IMP. in numo 11 Laodiceae Phrygiae cuso. M. Tullius Cicero provinciam Ciliciam ab App. Pulchro accepit V. C. 703. Ipse scribit, se frequenter Laodiceae celebrasse conventus, et quidem ex idib. Febr. ad Kal. Majas omnium dioecesium Asiaticarum forum egisse. [c]) De collato IMP*eratoris* titulo haec ipse scribit: [d]) *Ita victoria justa IMPERATOR appellatus apud Issum, quo in loco, saepe ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro esse superatum.* Decessit e provincia III. Kal. Sext. V. C. 704, suffecto P. Sestio. [e])

Ergo tres Ciliciae proconsules sibi ordine succedentes praeclari hi cistophori offerunt. Succedunt certi provinciae Asiae praesides.

PVLCHER. PROCOS. vel C. PVLCHER. PROCOS. in numis Trallium et Pergami locis 12 et 13. C. Clodius Pulcher frater P. Clodii tribunipl. V. C. 698 praeturam in urbe egit. Ex hac sortitus provinciam Asiam in hac per annos V. C. 699 et 700 commoratus est, ut ex Cicerone docet Pighius. Dicitur in numis *proconsul*, at Cicero eum simpliciter praetorem appellat, quippe qui consul nunquam fuit, atque istud tanto magis mirum, quod C. Fan-

a) L. V. § 28. b) ad famil. Morellii p. 137. c) ad Attic. L. V. ep. 21, et L. VI. ep. 1, 2. d) ad famil. L. II. ep. 10. e) Pighius.

nius, quem mox dabimus, in numis suis ex eadem causa non dicitur PRO-COS., sed PR*aetor*. At video, scriptores veteres in permiscendis proconsulis et praetoris titulis multum sibi indulsisse, cujus luculenta exempla dedimus supra cap. I. sect. II. § 3.

C. FAN. PONT. PR. in numis Trallium et Ephesi, quos habes locis 14, 15, 16. M. et C. Fannios exhibent denarii Romani, praesentes cistophori C. Fannium suum per Trallium mentionem certum provinciae Asiae praesidem faciunt. Fuit hic Fannius fine saeculi VII. et initio VIII. ab V. C. non obscurae famae, et saepe memoratus Ciceroni. Eum praeturam urbanam exercuisse V. C. 699, ex Ciceronis auctoritate conjicit Pighius, atque ex hac sortitum provinciam Asiam, et successisseC. Pulchro, de quo modo egimus, inde posse conjici videtur, quod idem Trallensium magistratus APICTOKAHC in utriusque numis legitur. Aliquid etiam lucis de hac Fannii praetura suppeditat Fl. Iosephus. [a]) Narrat, L. Lentulum, quo is anno cum C. Marcello consul fuit, Iudaeis Ephesi degentibus vacationem a militia indulsisse. Postea idem beneficium renovasse Fannium, quem is ἀρχιςρατηγον vocat, forte melius ἀντιςρατηγον. Processere Lentulus et Marcellus V. C. 705. Ergo praetura Fannii aut ad hoc usque tempus fuit prorogata, aut circa illud tempus in provinciam est profectus. Initio belli civilis cum Cicero inter viros praetorios nominat. [b]) Dicitur Fannius PONT*ifex*, et fuisse pontificem saltem jam V. C. 697, certum est auctore Cicerone, qui eum in oratione de haruspicum responsis in pontificum catalogo recenset. [c]) PR*aetor* denique dicitur, quia ex praetura in provinciam Asiam profectus est. Vide de his numis plura in mea Sylloge I. pag. 49.

A. M. PROCOS. in numo 17 Ephesi signato. Quis fuerit hic *Aulus* M - - - proconsul Asiae, aliis conjiciendum relinquo. Iure irascimur monetarii parsimoniae, proconsulis nomen, tanquam obscoenum, obscura sigla complexi. Et vero si in ullo cistophoro loquacem cuperem monetarium, illud in hoc Ephesio vellem, nam ex cognito proconsule proclivius foret, naturam annorum cistophoris Ephesiis inscriptorum explorare, de quibus agam articulo proximo.

Q. METELLVS. PIVS. SCIPIO. IMPER. quem descripsi loco 18. Cusum se profitetur Pergami. Hac epigraphe indicari filium P. Cornelii Scipionis Nasicae, subinde a Q. Metello Pio adoptatum, qui post cladem Pharsalicam supremi imperatoris potestate adversus I. Caesarem in Africa stetit, victusque manus sibi intulit, copiosi denarii eodem modo inscripti docent, de quo vide, quae docebimus in numis familiarum. Verum quo is pacto monetae cistophorae sit insertus, ardua, neque hactenus expedita quaestio. Haymius, qui primus hunc numum in lucem protulit, maluit hanc difficultatem relin-

a) Ant. Iud. L. XIV. c. X. § 13.

b) ad Attic. L. VIII. ep. 15.

c) cap. VI.

quere intactam. Panelius eum Asiae praesidem diserte facit, sic tamen, ut liquido adfirmare non audeat, utrum C. Pulchro, qui V. C. 699 et 700 Asiae praefuit, successerit, an decesserit. [a]) Sed haec viri eruditi doctrina mera est conjectura, et cui ipsa etiam adversatur historia. Vt enim praeteream, nuspiam inter Asiae praesides legi Metellum nostrum, ejus sententiam plane videtur evertere additus IMPER*atoris* titulus. Etenim hunc adeptus fuisset vel ante Asiae praefecturam, vel hac labente. Non illud, nam qua orbis R. parte duxisse exercitum, quo honorem illum emeruisset, non constat. Non alterum; nam tempore praefecturae Asiaticae, quod Metello adsignat Panelius, provincia Asia pacatior fuit, quam ut lauros bellicas potuisset impertiri. Si ergo is titulus accessit serius, actum est de Metello Asiae praeside, qui fingitur rexisse Asiam, quo tempore imperator nondum fuit, quem tamen honorem canore illi largitur numus. Quae de hoc Metello Scipione comperta habemus, haec sunt. Conjicit Pighius, fuisse quaestorem urbanum V. C. 691. [b]) Tribunum pl. idem probat V. C. 695. [c]) Praetorem urbanum facit V. C. 699, sed nulla auctoritate. [d]) Iam vero certum, eum V. C. 702, quo anno Pompejus M. Metelli nostri gener solus consul fuit, ab hoc in quinque postremos menses collegam fuisse cooptatum. V. C. 705 in Syriam proconsule profectus est. Quae post haec ab eo gesta sunt, Caesar L. III. de bello civili commemorat, etsi homini inimicior, quippe Pompeji socero, quo tamen ea, quae ad explicandum hunc numum pertinent, commode illustrantur. Ait primum, [e]) *His temporibus* (exeunte anno V. C. 705, et incipiente 706.) *Scipio detrimentis quibusdam circa montem Amanum acceptis sese IMPERATOREM appellavit.* En veram adsciti hujus tituli originem auctore ipso Caesare. Tradit deinde, eum exacta severe pecunia, omissisque hostibus Parthis inde a Crassi caede stolide elatis legiones Pergamum deduxisse, et provincia quoque Asia misere direpta instituto per Macedoniam itinere Pompejo sese conjunxisse. De reliquo ejus fato, quoniam ad praesens examen non pertinet, agemus in ejus denariis.

His igitur a Caesare praemonstratis facile erit, signati hujus cistophori tempus, causamque conjicere. Ad tempus quod attinet, feriri non potuit ante initium anni V. C. 706 propter additum *imperatoris* titulum, quem circa istud tempus abstulit. Neque signari potuit post V. Id. Sextiles ejusdem anni, quo die ad Pharsalum victus est Pompejus; nam non ausi fuissent Asiani in Caesaris jam potestatem redacti, hominis inimici, et cum Pompejo propter adfinitatem conjunctissimi nomine monetam insignire. Neque majoris molis est conjectare causam. Dixi supra, Metellum Scipionem ex Syria profectum Pergami constitisse. Plures eum ibi menses commoratum, certum est ex iis, quae ab eo ibi tentata refert Caesar. [f]) Narrat,

a) pag. 55. b) Annal. T. III. p. 324. c) ibid. p. 355. d) ibid. p. 388. e) cap. 31. f) L. III. c. 32.

tota Asia acerbissime imperatas pecunias, non urbibus modo, sed paene vicis castellisque cum imperio praefectos, qui tributum extorquerent, plenam fuisse lictorum et imperiorum provinciam, solasque temporis angustias prohibuisse, quo minus Metellus Ephesi a fano Dianae depositas antiquitus pecunias tolli juberet. Quiscunque tum Asiam pro consule rexit, quod ignoramus, istud certum ex diserta Caesaris historia, Metellum tum summa cum potestate, et forte a Pompejo confirmata, penes quem tum omnium rerum fuit arbitrium, Asiae praefuisse, ultro etiam in ejus obsequium ruentibus Asianis, non modo quod Pompeji socer esset, sed etiam quod plurium legionum robore munitus esset. Atque secundum haec verisimile etiam, deficiente pecunia imperata a miseris provincialibus collatum argentum rude, atque ex hoc paratos continuo Pergami, ubi teste Caesare consedit, cistophoros inscripto Metelli Scipionis nomine, ex quorum numero est is ipse, qui hujus nunc causa disputationis fuit.

V. Origo et aetas cistophororum.

Videndum etiam, quae de cistophororum origine, et quae alia ad rationes chronologicas pertinent, possint verisimilia praedicari. Quo tempore cudi coeperint, nihil potest probabile adferri. Istud unum constat, jam V. C. 564 obviam fuisse in Asia monetam, quod eo anno Man. Acilius Glabrio in triumpho, quem de Antiocho M. egit, cistophorum ducenta quadraginta octo millia praetulit. [a]) Reliquis conjecturis, inanibus certe, pro more abstineo. Omnium recentissimi sunt, qui pro pharetra partis aversae aliud quidpiam intra angues adsurgentes conclusum offerunt. Horum quotquot hactenus reperi, omnes primis saeculi ab urbe condita VIII. annis deberi vidi, ut supra monui, cum de typis agerem. Qui proconsulum nomina offerunt, eorum quoque aetas in plerisque adcurate potest definiri. In autonomis, quia omni nota chronologica destituuntur, desperata ratio, demptis Ephesiis, de quibus continuo.

Cistophori Ephesii omnes, quotquot hactenus viderim magis integros, in area aversae literas solitarias objiciunt. Quas observarim, sequentes sunt: B. Γ. K. ΑΔ. ΜΔ. ΜΓ. ΜΗ. ΞΕ. ΞΖ. ΟΖ. ΠΕ., quos citavi supra locis 3, 14, 17. Esse arithmeticas, evincit primum episemon Ϛ, deinde quod numeri non magnopere divergunt, sed aequabili progressu augentur, et revera numeri recentissimi ΟΖ et ΠΕ numos recentioris rationis occupant, intelligo, qui jam inscriptos proconsules, et in aversa alium pro pharetra typum offerunt, quae esse certa aetatis criteria dixi.

Investigandum jam, sintne hi numeri epochae anni putandi. Ajo verisimile. At Ioniae urbes epochae annos monetae intulisse non constat. Quid tum? si epocha usae non sunt lege ordinaria, at poterant uti lege extraordinaria, et in

a) Liv. L. XXXVII. c. 46.

certi tantum generis numis, quales ſane fuere ciſtophori. En tibi ejus illuſtre exemplum ex vicino petitum. Myſiae quomodocunque late ſumptae urbes perinde epocha uſas non conſtat; tamen eam inſcripſere numis Alexandrinis Troadis, non quidem omnibus, ſed tantum tetradrachmis cum epigraphe ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ. ΞΜΙΘΕΩΣ, id eſt, certae tantum claſsis numis. Eodem ergo conſilio potuere Epheſii, qui ab ordinaria ſua moneta epochae annos abſtinuere, eam inſcribere ciſtophoris, qui fuere moneta extraordinaria. Hoc amoto obice a quo principio veriſimile eſt ducendam epocham? Panelius, qui in his numeris aerae quoque indicia vidit, aeram eſſe ſacram, perinde atque in numis ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ conjecit, quia inſcripta numis per Sabaziorum religionem ſacris, quae ab Epheſiis ſive conſtituta, ſive renovata occaſionem praebere poterant conſtituendae epochae. Sed qualiscunque haec conjectura ad aerae cognitionem nihil confert. Ex numis hactenus cognitis ejus initium non poteſt definiri. Sed ſpes eſt, illud aliquando poſſe ſtabiliri, cum nacti fuerimus numum Epheſium, qui cum anno epochae conjunget nomen proconſulis, de quo conſtet, quo tempore Aſiam rexerit, ut conſtat de C. Pulchro. Habemus quidem binos Epheſios, qui praeſidis nomen cum anno aerae junxere, nimirum: A. M. PROCOS cum anno OZ, et C. FAN. PONT. PR. cum anno ΠΕ., verum ignoramus, quis fuerit is, quem numus nimis parce A. M. appellat, et de tempore praeturae C. Fannii nihil nobis conſtat. Exſpectandum ergo tempus, quod prolatis aliis monumentis dubium expediat.

VI. Metallum, pondus, uſus, copia ciſtophororum.

Metallo ciſtophori omnes eodem conſtant, nempe argento, eoque puriſsimo. Aureos non reperit niſi Goltzius, cujus fraudem jam perſtrinxi ſupra articulo II. Aeneum dedi in catalogo loco 15, at monui etiam, eum detracta perſona argentea aeneum evaſiſſe.

Pondere ad tetradrachma accedunt, adpenduntque judice Belleyo, ſi modo integri ſint, grana Pariſina 240, unde ſingulorum pretium ratione monetae Gallicae eſt librarum 2, ſolidorum 14. Vide de hoc argumento plura apud Panelium. [a])

De uſu, ſeu cauſa ſignatorum ciſtophororum ea lege, quam ex condicto a praeſtantiſsimis Aſiae civitatibus obſervatam videmus, implexa quaeſtio. Summa doctrinae, quam Panelius praeceperat, eo redit. [b]) Vtriusque partis typi in ciſtophoris argumentum continent, inquit, quod unice ad Bacchi myſteria et orgia pertinet. Conſtat, Bacchum in Lydiae, Phrygiae, et vicini tractus urbibus praecipua obſervantia mactatum, ejusque ibi feſta appellata fuiſſe Sabazia, quae Aſianorum fuiſſe propria docuere Tullius, aliique. Quocirca adfirmare non dubitat, [c]) ciſtophoros, qui omnes ejusdem ſunt formae, et Bacchicae alicujus pompae referunt inſignia, cum in diverſis

a) pag. 109. ſeq. b) pag. 26. ſeq. c) pag. 42.

civitatibus Aſiaticarum provinciarum ſignati fuerint, ſignari potuiſſe ex occaſione *tantum* communium Aſiaticis civitatibus Sabaziorum.

Vt a Panelio hoc in tractatu pleraque magno judicio et eruditione diſputata reperio, ſic tamen ea, quae de cuſorum occaſione ciſtophororum adfert, non poſſunt mihi plane probari, tametſi norim, dum Panelium impugno, etiam cum eruditis aliis mihi eſſe dimicationem. Video enimvero, viros praeſtantes, cum de illuſtriore quadam numorum Graecorum ſerie diſſerunt, continuo eorum feriundorum cauſam in ludos et feſta conjicere. Ex ſimili cauſa creditum multis ſignatos numos, qui ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. inſcribuntur, aut tetradrachma Alexandri M. poſt hujus mortem, ut viſum Pellerinio, cuſa. Sed enim quantamcunque Graecorum ſuperſtitionem, et in ludorum apparatus inſaniam ſtatuamus, an veriſimile, tam enormem ciſtophororum vim, quantam infra commemorabimus, unis Sabaziorum ſolennibus impenſam? Atque etiam ut iſtud demus, ubinam ſunt tetradrachma urbium Aſiae, quae tributorum, belli, commercii cauſa ſignari oportuit? quae quidem ſingula neceſſario plus ſumptuum poſtulabant, quam quantivis Sabaziorum apparatus, et quorum cauſa exactos ciſtophoros ipſe vir eruditus non inficiatur. [a]) Panelii doctrina ſi valebit, nihil obſtat, quo minus ſtatuamus etiam, tetradrachma Athenienſium cauſa Panathenaicorum, aut Thaſiorum et Tyriorum cauſa Heracleorum fuiſſe vulgata, aut quo minus antiquarii, qui poſt annos bis mille monetam noſtram explicabunt, ſtatuere poſsint, numos noſtrates inſcriptos PATRONA HVNGARIAE ſignatos cauſa feſtorum, quae Hungariae urbes in virginis deiparae honorem celebrare conſtituerint.

Panelii doctrinae, quae conſtitutae hujus monetae cauſam ſtatuit vix probabilem, aliam oppono ſimplicem plane, et a Graecorum conſuetudine et inſtitutis derivatam. Ajo I., fuiſſe ciſtophoros monetam huic Aſiae minoris parti propriam, ſignatamque in quemcunque uſum ſive ſacrum, ſive profanum, perinde ut ſuam Athenienſibus, aliisque populis atque civitatibus. Probat iſtud ingens ejus copia, ut dixi, et dicetur amplius, tum et late porrectum Aſianorum commercium ob bonitatem agri, et incredibiles proventus, quos prolixe commendat Cicero. [b]) Eam vero exteris quoque probatam fuiſſe et adpetitam, comprobat praeda a L. Manlio de Gallograecis capta, cujus magna pars, ut infra exponam, ciſtophoris conſtitit. Ajo II., Aſianos ſic monetae ſuae impreſsiſſe Bacchanalia, ut Athenienſes Palladem, Thaſii et Tyrii Herculem. Nimirum ut hi illis dii principes fuere, ſic Aſianis Bacchus. Factum inde, ut Bacchi ciſta evaderet ſymbolum uni Aſiae proprium. Sic in notis quinariis Auguſti, inſcriptis: ASIA. RECEPTA ſingitur Victoria ciſtae Bacchi inſiſtens adſurgente hinc et inde dracone. De Baccho in hoc tractu educato multa habes apud mythologos; quae cauſa eſt, cur is prae aliis diis

a) pag. 110. ſeq. b) pro lege Manil.

frequentius in urbium Asiae numis typum faciat. Et vero Asianorum in hoc numen pietatem hinc metiare, quod cum insignem quempiam virum honoribus divinis adfecere, non illi Iovis aut Apollinis, alteriusve dei, sed Bacchi nomen impertivere. Sic teste Cicerone Mithridatem VI. Ponti regem dixerunt *Evium*, *Nysium*, *Bacchum*, *Liberum*. a) Ipsi vero Asiani primi fuere, qui Antonium IIIvirum Bacchi nomine venerati sunt teste Plutarcho, cujus testimonium in ejus moneta recitamus, et quod confirmant ipsi cistophori, in quibus Antonii caput corona hederacea redimitur. Eadem de causa Antigonus Asiae minoris rex, ut auctoritatem sibi, et populi animos conciliaret, Bacchum instituit imitari, hederamque imponere capiti, et thyrsum gestare. b) Non ergo Asiani signavere cistophoros propter Sabazia, sed numis instituti sui intulere Bacchum propter domesticam ejus dei religionem. Ajo III., cistophoros communi urbium Asiaticarum consilio eodem pondere, metallo, typis esse percussos, atque idem factum causa commercii, quod inter vicinas has et locupletes urbes intercessit, quis dubitet, aut quis dubitare poterit, quando et decretum fuerat ab Achaeis, ut omnes foederis Achaici urbes non modo iisdem legibus, ponderibus, mensuris, sed etiam eadem pecunia uterentur?" c) Ex eadem causa, ut pronum est credere, factum, ut urbes Graecae in Asia maritima sitae eodem exemplo tetradrachma Alexandri M. ferirent, sive adhortante rege, sive societate inita. Neque aliam puto causam tenoris aequabilis, quem videmus in moneta vicinarum Illyrici urbium Dyrrhachii et Apolloniae, aut etiam trium Cretae urbium Cydoniae, Gortynae, Hierapytnae, quae tetradrachma ad modum monetae Atticae penitus conformavere, ut minora alia et obvia exempla taceam. Cui ex marmoribus cognita sunt urbium Graecarum foedera ex causis saepe jejunis inita, non mirabitur, coaluisse urbes in communi monetae negotio sibi publice privatimque proficuo.

Has ego causas cum alteri praefero, quam ex Sabaziorum pompa duxit Panelius, nolim negare, factum nonnunquam, ut religionis nomine ferirentur numi, in quorum numero habendi videntur argentei ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ. ΣΜΙΘΕΩΣ, et ΑΘΗΝΑΣ. ΙΛΙΑΔΟΣ Alexandriae et Ilii Troadis urbium, verum pauci fuere id genus numi, neque eorum usus, quod cistophoris contigit, tam late patens.

Superest, ut, quo numero signati sint cistophori, commemoremus. Poteris hunc ex sequentibus testimoniis metiri. Man. Acilius Glabrio in triumpho de Antiocho M. et Aetolis ostentavit cistophorum ducenta quadraginta octo millia. d) Non multo post L. Aemilius Regillus de Antiochi praefecto mari victo centum triginta unum millia. e) L. Cornelius Scipio de eodem Antiocho trecenta triginta unum millia et septuaginta. f) Eodem fere tempore Cn. Manlius Vulso in triumpho de Gallo-

a) pro Flacco c. 25. b) Herodian. in Commodo. c) Polyb. hist. L. II. 37. d) Liv. L. XXXVII. c. 46. e) Ibid. c. 58. f) Ibid. c. 59.

graecis ducenta quinquaginta millia. [a]) Tanta ſumma collecta fuit in bellis fere uno eodemque tempore geſtis, et ex regionibus adhuc Antiocho M. ſubjectis. Scribit de ſe Cicero ad Atticum : [b]) *Ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad IIS. bis et vicies; hujus pecuniae permutatione fidem noſtram facile tuebere.* Pro tanta tamen horum numorum copia pars exigua ad nos pervenit; nam vulgo rari omnes habentur.

VII. Ciſtophori improprii.

Hoc nomine non intelligo numos varii metalli et voluminis, quibus ciſta myſtica, ſerpentes, aliaque bacchanalia inſculpta ſunt, quae privatum tantum Bacchi cultum arguunt, qui non modo intra, ſed et extra fines provinciae Aſiae late valuit, ſed eos, qui vario modo in ciſtophorum communionem videntur recepti, quales ſunt:

IMP. CAESAR. DIVI. F. COS. VI. LIBERTATIS. P. R. VINDEX. *Caput Octaviani laureatum.* ✠ PAX. *Mulier ſtans d. caduceum, in area ciſta myſtica, ſuper qua ſerpens, omnia intra lauream.* AR. m. m. (Muſ. Caeſ.)

Dixi ſupra variis locis, ineunte ſaeculo VIII. urbis conditae ſinceros ciſtophororum typos ſenſim immutatos. Poſtremi, quos ciſtophoros jure dixeris, etiam Antonii IIIviri non nomen ſolum, ſed et effigiem oſtentant. Biennio poſt Antonii mortem cuſi numi praeſentis argumenti, docente illud conſulatu VI. Octaviani, qui eſt anni V. C. 726. Dubium non videtur, typo ciſtae Bacchi et ſerpentis indicari Aſiam, cujus haec ſigna ſymbolum fuere, quae ſententia illuſtratur quinariis obviis eodem tempore ſignatis cum capite ejusdem Octaviani, in quorum averſa: ASIA. RECEPTA. *Victoria inſiſtens ciſtae myſticae adſurgentibus binis draconibus incluſae.* At cum fere certum ſit etiam, argenteos maximi moduli non eſſe monetam urbis, ſed peregrinam, quam doctrinam latius probabo in moneta Auguſtorum, certum etiam perinde, id genus numos in Aſia noſtra ſignatos, et eſſe velut rudera, in quae illuſtris ciſtophororum ſeries denique deſivit.

* * *

Caput Palladis, in cujus facie ſignum incuſum, referens arcum cum pharetra, juxta ſcriptum ΠΕΡΓΑ., *in alio :* ΣΑΡ., *in alio:* ΤΡΑ. ✠ *Victoria gradiens, et d. lauream praeferens, in area malum Punicum.* AR. m. m. (Muſ. Caeſ. Hunter.)

Horum primum, inſcriptum ΠΕΡΓΑ., editum reperies in mea Sylloge I., [c]) alios duos ex muſeo Hunteri edidit Combius inter numos Sides Pamphyliae, ad quam eos urbem pertinere neceſſe non eſt, ut iterum moneam. Advertit animum, omnes tres numos recuſos in urbibus ejusdem provinciae, nempe Aſiae, quae ſubinde proconſularis dicta eſt, ac praeterea in iis tantum, in quibus ſignati ſunt ciſtophori, ac denique, quod in ſignum recuſum lecta pharetra et arcus, quod utrumque perpetuus eſt typus in ciſtophoris vetuſti modi. Ex quo licuit conjicere, ut eodem in opere dixeram, illuſtres hos Sidetum numos ab Aſianis in ciſtophororum communio-

a) Ibid. L. XXXIX. c. 7. b) L. XI. ep. 1. c) pag. 41.

nem admissos constituto valore domesticae suae monetae analogo, atque in ejus rei testimonium notatos signo, quod cistophoris proprium fuit. Istud si verum, habemus numos, qui cistophori sint non quidem natura, sed adoptione. Quod hactenus conjectura est, evidens erit, cum aliquando Ephesi quoque, Laodiceae, et Apameae nomina in similibus Sidetum numis legere contigerit.

CAPVT XIX.

DE NVMIS INSCRIPTIS ΑΝΕΘΗΚΕ.

Horum naturam numorum qui data opera explicaret, hucusque, quod norim, repertus est nemo. Et tamen videntur curatius aliquod examen promereri, cum quod eorum agmen in justum jam numerum excrevit, tum ipsius argumenti causa. Eos primum, quotquot mihi in conspectum venere, ordine enarrabo, deinde quis sit vocabuli ΑΝΕΘΗΚΕ sensus, planius edocere connitar.

Achaei. In antica: Ὀσίλιος Μαρκελλος ἱερευς τȣ Αντινοȣ, *Caput Antinoi*, in aversa: ΑΝЄΘΗΚЄ. ΤΟΙC. ΑΧΑΙΟΙC. in aliorum aversa: ΑΝЄΘΗΚЄ. ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ *typis variis.*

Adramytium Mysiae. ЄΓЄCΙΟC. ΑΝЄΘΗΚЄ. ΑΔΡΑΜΥΤΤΗΝΩΝ. *Ceres sedens*, in numis Antinoi.

Ancyra Phrygiae. ΙΟΥΛ. CΑΤΟΡΝΙΝΟC. ΑΝΚΥΡΑΝΟΙC. *Mensis stans*, in numis Antinoi.

Aninesum Lydiae. ΚΤΙΜЄΝΟC. Ӿ ΑΝΙΝΗCΙΟΙC. *Diana Ephesia*, in autonomo.

Aphrodisias Cariae. ΜЄΝΗΠΠΟC. ΚΑΙ. ΖΗΝΩΝ. ΑΝЄΘЄC. *Mulier stolata stans*, solito horum Aphrodisiensium typo, in numo Domnae.

Arcades. ΒЄΤΟΥΡΙΟC. *Caput Antinoi.* Ӿ ΤΟΙC. ΑΡΚΑCΙ. *Equus gradiens.*

Aureliopolis Lydiae. ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗC. CΤΡΑ. ΑΝЄΘΗ. ΑΥΡΗΛΙΟΠΟΛΙΤΑΙC. *typis variis*, in numis Commodi.

Bruzus Phrygiae. ΜΑΡΚ. ΡΟΥΦΙΝΟC. ΒΡΟΥΖΗΝΩΝ. ΑΝЄΘΗΚЄΝ. *typo Hygiae*, in numis Severi.

Byzantium Thraciae. ΙЄΡΟΜΝΑ. ΑΙΛΙ. CЄΟΥΗΡΟC. ΒΥΖΑΝΤΙΟΙC. *Victoria stans ante aram, supra quam galea*, in numo L. Veri.

Chalcedon Bithyniae. ΙΠΠΩΝ. ΚΑΛΧΑΔΟΝΙΟΙϹ. *Antinous grypho volante vectus*, in hujus numis.

Colossae Phrygiae. ΑΠΟΛΛΩΝΙΟϹ. ΟΥΑ. ΑΝЄΘΗΚЄΝ. *Mulier stans d. globum*, *s. hastam*, in autonomo.

Corinthus Achaiae. Vide supra in *Achaeis.*

Cyme Aeolidis. ΙЄΡΩΝΥΜΟϹ. ΑΝЄΘΗΚЄ. ΚΥΜΑΙΟΙϹ. *Pallas stans*, in numo Antinoi, vel: *Isis supra triremem*, in numo Ant. Pii. — ΑΙΛ. ЄΡΜЄΙΑϹ. ΠΡΥΤ. ΚΥΜΑΙΟΙϹ. *typis variis*, in numis Valeriani et Gallieni, et autonomis.

Hydrela Cariae. ΑΠЄΛΛΑϹ. ΑΝЄΘΗΚЄ. *Mercurius stans*, in autonomo.

Iulia Phrygiae. ΑΤΤΑΛΟϹ. ΙΟΥΛΙЄΥϹΙΝ. ΑΝЄΘΗΚЄ. *Aurelius et Verus stantes dexteras jungunt*, in numo M. Aurelii.

Laodicea Phrygiae. ΑΓΡΙΠΠΙΝΟϹ. ΓΡΑΜ. ΑΝЄΘΗΚЄΝ. ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ. *variis typis*, in numis Hadriani et Sabinae.

Π. ΚΛ. ΑΤΤΑΛΟϹ. ЄΠΙΝΙΚΙΟΝ. ΑΝЄΘΗΚЄ. ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ. *Iuppiter Laodicenus*, in numo M. Aurelii. — Eadem epigraphe: *Nemesis alata stans*, in autonomo. — Π. ΚΛ. ΑΤΤΑΛΟϹ. ΑΝЄΘΗΚЄΝ. ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ. *Venus nuda stans*, in numo M. Aurelii. — ΑΤΤΑΛΟϹ. ϹΟΦΙϹΤΗϹ. ΤΑΙϹ. ΠΑΤΡΙϹΙ. ϹΜΥΡ. ΛΑΟ. *typis variis*, in numis M. Aurelii. Λ. ΑΙΛ. ΠΙΓΡΗϹ. ΑϹΙΑΡΧΗϹ. ΑΝЄΘΗΚЄΝ. *Aedificium multis figuris refertum*, in numis Caracallae.

Mylasa Cariae. ΣΕΒΑΣΤΩ. ΜΥΛΑΣΕΩΝ. *Bacchus in quadrigis.* Χ ΘΑΛΑΣΤΟΣ. aliis ΘΑΥΜΑΣΤΟΣ. ΑΝΕΘΗΚΕΝ. *intra coronam quernam.* Numus Augusti.

Otrus Phrygiae. ΑΛЄΞΑΝΔΡΟϹ. ΑϹΙΑΡΧΗϹ. ΑΝЄΘΗΚЄΝ. ΟΤΡΟΗΝΩΝ. *typis variis*, in numis Domnae, et Caracallae.

Smyrna Ioniae. ΠΟΛЄΜΩΝ, vel: ΙЄΡΩΝΥΜΟϹ, vel: ΘЄΥΔΙΑΝΟϹ. ΑΝЄΘΗΚЄ. ϹΜΥΡΝΑΙΟΙϹ. *typis admodum variantibus*, in numis Hadriani, Antinoi, M. Aurelii, et autonomis.

Temenothyrae Lydiae. ΤΗΜЄΝΟΘΥΡЄΥϹΙ. praemissis variis ἀρχοντων vel ἀρχιερεων nominibus, admodum etiam variantibus typis, in numis copiosis inde a Gordiano usque ad Saloninum.

* * *

Iam primum formulae totius naturam expendamus. Ejus, qui aliquid ἀνα-θειναι dicitur, nunquam omittitur nomen, neque facile populus, in quem illud sive beneficium sive honos collatus. Supprimitur nomen populi in numis Colossarum et Hydrelae, quia jam in parte antica legitur ΔΗΜΟϹ. ΚΟΛΟϹϹΗΝΩΝ. et ΥΔΡΗΛЄΙΤΩΝ. Populus in dandi casu plerumque effertur, ut vidimus, non raro et in gignendi casu, ut ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ., sed tum dubium non est, suppressum τῃ πολει, vel τῳ δημῳ, sic ut sensus sit: ΑΤΤΑΛΟϹ. ΑΝЄΘΗΚЄ. τῳ δημῳ ΛΑΟΔΙΚЄΩΝ., quo modo et in nota epigraphe numi Ephesii: ЄΦЄϹΙΩΝ. Η. ΠΡΩΤΗ. ΠΑϹΩΝ. ΚΑΙ. ΜЄΓΙϹΤΗ. subaudire oportet: Η. ΠΡΩΤΗ. πολις, et ΠΑϹΩΝ. πολεων. Denique non raro supprimitur ipsa vox ΑΝЄΘΗΚЄ.

At enim ut haec quaecunque suppres-

ſa facile poſſunt expediri, ſic minus facile eſt adfirmare, quid ſit illud, quod in his numis ἀνατεθηναι dicitur. Legimus: ΠΟΛΕΜΩΝ. ΑΝΕΘΗΚΕ. ΣΜΥΡΝΑΙΟΙΣ. ſed quid? Nimirum accuſandi caſus ſemper ſupprimitur, dempto numo Laodiceae, ΑΤΤΑΛΟΣ. ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ. ΑΝΕΘΗΚΕ., ſed et in hac epigraphe το ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ varie poteſt accipi, ut dicetur. Quo incerto factum, ut eruditorum etiam ſententiae in hujus formulae explicatu diſsiderent. Fluctuare enimvero viſus Buonarrotius, eruditus ſane ac perſpicax, cum ad citatam ſupra Aureliopolis epigraphen obſervat, Apollonidem erexiſſe, vel donaſſe Aureliopolitanis ſimilem aliquam Apollinis ſtatuam, qualem in numo ſuo vidit, vel aedificaſſe templum aliquod in ejus dei honorem, vel ludos Apollinares inſtituiſſe. [a]) Sane in eo plerique acquievere, ab eo, qui ἀναθειναι perhibetur, poſitum monumentum aliquod ei ſimile, cujus imaginem numi averſa ſiſtit. Sic Harduinus explicans voces: ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ. ΑΝΕΘΗΚΕ., quae ſunt in numo Laodiceae typo Iovis ſtantis, ait: *cui ſtatuam poſuit ob victoriam imperatori datam Claudius Attalus.* [b]) Aliis placuit vocem ἀνεθηκεν ad numum ipſum referre, ut viſum Seguino, qui ab Hippone in honorem Antinoi dicatum a Chalcedoniis numiſma contendit. [c]) Ex quo apparet, eidem controverſiae eſſe obnoxiam vocem ΑΝΕΘΗΚΕ, cui vocem RESTITVIT in Latinis reſtitutionum numis, nam et in his ſuppreſſus accuſandi caſus dubium movit, utrum dicatur reſtitutus numus, an monumentum, quod numus objicit, reſtitutum.

Qua de re ut recte judicari poſsit, neceſſe eſt, in vocabuli ἀνατιθημι naturam curatius inquirere. Omiſsis variis ſignificationibus cum propriis tum impropriis, quas dabunt lexicographi, eas tantum in medium adducam, quas in marmoribus reperi, et cauſam praeſentem poterunt juvare. Generatim ea dicebantur ἀνατιθεσθαι, quae ſive voti cauſa, ſive referendae gratiae, ſive pietatis ſuſpendi in templis aut collocari ſolebant, ut ſigna, tripodes, arae, arma, crateres, epigrammata, et ſimilia, quod Latinis dicebatur DONVM. DEDIT., vel: DONVM. POSVIT. plerumque literis D. D. expreſſum, ſaepe etiam DEDICAVIT. Ejus generis fuere, quae in inſigni marmore, quod edidit Chishullius, [d]) Seleucus rex Apollini Mileſio obtuliſſe perhibetur. Fruſtra eſt Mazochius, qui ἀνεθηκε tantum dictum putat de rebus, quae loco moveri et transferri poſſunt. [e]) Contrarium docent non pauca veterum monumenta. Etenim ſecundum marmor, quod infra citabo, Sextilius *pontem* γεφυραν ἀνεθηκεν. Alibi Xenocrates et Eumarides Θεοις Σεβαστοις και τῃ πολει την κρηνην και το ἐποικιον και την τȣ ὑδατος ἐισαγωγην ἀνεθηκαν, *deis auguſtis et urbi fontem et juxta domicilium, et aquaeductum dedicaverunt.* [f]) In Cebetis tabula: το ἱερον και την γραφην ἀνεθηκε τῳ Κρονῳ, *templum et pictu-*

a) Oſſerv. iſt. p. 142. b) opp. ſell. p. 92. c) num ſel. p. m. 154. d) Ant. Aſiat. p. 66. e) in tit. Camp. amph. p. 86. f) Spon Voyage T. III. part. II. p. 10.

ram dedicavit Saturno. [a]) Quin et Lucianus hominum perſtringens ſuperſtitionem haec de iis: ὑλας ἀπετεμοντο, και ὀρη ανεθεσαν, *ſilvas ſacravere et montes dedicavere.* [b]) Ipſam adeo urbem dedicatam habemus apud Herodotum, [c]) nam Epheſii a Croeſo obſeſsi ἀνεθεσαν την πολιν τῃ Αρτεμιδι, *dedicaverunt urbem Dianae.* Denique quod magis inſolens, Θεοφιλος την κονιασιν τȣ παςοφοριȣ και την γραφην των τε τοιχων και της ὀροφης και την ἐγκαυσιν των θυρων κ. τ. λ. ἀνεθηκεν Σαραπιδι κ. τ. λ. *Theophilus dealbationem paſtophorii, et picturam parietum et laquearis, et opus in portis encauſticum etc. dedicat Sarapidi etc.* [d]) Solebant etiam ἀνατιθεσθαι viri honorati, ut cum Ηρωδην Ατ]ικον ἡ Αντιοχις φυλη ἀνεθηκεν, *Herodem Atticum Antiochis tribus dedicavit*, [e]) aut cum Θεοφραςον οἱ κατοικȣντες ἐν Δηλῳ ἀνεθηκαν Απολλωνι, *Theophraſtum habitantes in Delo dedicaverunt Apollini.* [f]) Sed tum eorum eſſe intelligenda ſimulacra praeter teſtimonia alia diſerte docet marmor Chandleri: [g]) Τȣνεκα μιν (Θεοδωρον) κατα ἀςυ Θεμιςοκλεης ἀνεθηκε Εικονι λαϊνεῃ. *Quapropter illum* (Theodorum) *in urbe Themiſtocles poſuit imagine lapidea.* Eodem modo explicandum praeclarum marmor, quod recitat Gruterus: [h])

ΘЄΑΝ. ΚΟΡΗΝ. CΑΡΔΙΑΝΟΙC.
Λ. ΑΥΡ. CΑΤΥΡΟC.
ΑΠЄΛευθερος CЄΒΑCτȣ
ΑΝЄΘΗΚЄΝ.

Deam Proſerpinam Sardianis
L. Aur. Satyrus
Libertus Auguſti
dedicavit.

id eſt: ſignum deae, quae princeps Sardibus numen fuit, in Sardianorum gratiam poſuit, faciundum curavit. Legimus in marmore alio, quod vulgavit Corſinius: [i])

ΕΥΜΗΛΟΝ. ΘΕΟΝ. ΠΑΤΡΩΟΝ.
ΦΡΗΤΟΡΣΙΝ. ΕΥΜΗΛΕΙΔΩΝ.
Τ. ΦΛΑΟΥΙΟΣ. ΠΙΟΣ.
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΣ. ΑΝΕΘΗΚΕΝ.

Eumelum deum patrium
fratriae Eumelidarum
T. Flavius Pius
Curator dedicavit.

Bina haec illuſtria exempla docent, potuiſſe populo, vel conlegio, quae erant inferioris ordinis, dedicari ſimulacra deorum, qui erant ordinis ſuperioris. At non ita viſum delicatioribus aliis, quibus iniquum eſt creditum, dedicari quid alicui, qui vel aequalis fuit ordinis, multo adeo minus, qui fuit inferioris. Atque hac in ſententia legimus fuiſſe Epheſium illum, qui Alexandro M. ſumptus in templi Epheſii reſtitutionem offerenti ea lege, ut rex ipſe operi inſcriberetur, reſpondit: ὡς ȣ πρεπει θεῳ θεοις ἀναθηματα κατασκευαζειν, *non decere, deus qui eſſet, aliquid moliri, quod diis dedicaret.* [k]) Amare in L. Mummium invehitur Dio Chryſoſtomus, dum eum

a) cap. II. b) de ſacrific. c) L. I. c. 26. d) Spon l. c. p. 191. e) Spon. l. c. p. 220. f) marm. Oxon. p. 97. g) inſcr. ant. p. 58. h) Pag. 87. 3. i) Diſſert. agon. in Iſthm. § XIV. k) Strabo L. XIV. p. m. 949.

hominem rudem, *et omnis decori penitus ignarum* appellat, ἀνθρωπον ἀπαιδευτον, και μηδενος των καλων πεπειραμενον, quod in Corinthi expugnatione motum loco Neptuni Isthmii simulacrum Iovi dedicavit, ἀνεθηκε τῷ Δια. Nimirum, ut continuo addit: φευ της ἀμαθιας, τον ἀδελφον ὡς ἀναθημα, *stuporem hominis attendite*, *fatrem dedicat*. [a]) Denique fuere, qui se ipsos, nempe imagines suas, diis dedicarunt ejus teste Dione Chrysostomo: [b]) και πολλȣς (ἀνδριαντας) ἰδειν ἐστιν ȣτως ἐπιγεγραμμενȣς, οἱον ὁ δεινα ἑαυτον ἀνεθηκε, ἠ τον πατερα, ἠ τον υἱον ὁτῳ δηποτε θεων, *et multas statuas videre est sic inscriptas*: *hic vel ille dedicavit semet ipsum*, *vel patrem*, *vel filium huic*, *illive deorum*. Narrat Plutarchus, [c]) stetisse Eleusine signum Isocratis hoc carmine inscriptum:

Τιμοθεος φιλιας τε χαριν, ξενιηντε προτιμων
Ισοκρατȣς εἰκῳ τηνδ' ἀνεθηκε θεαις.
Timotheus causa amicitiae, *et hospitium reveritus*
Isocratis imaginem hanc dedicavit deabus.

Dicebantur etiam statuae ἀνατιθεθαι, cum imposita ab artifice suprema manu ad destinatum locum deportabantur. Narrat Polybius, regem Prusiam graviter succensuisse Byzantiis, ὁτι ψηφισαμενων τινας εἰκονας ἀυτȣ, ταυτας ἐκ ἀνετιθεσαν, ἀλλ' εἰς ἐπισυρμον και ληθην ἀγοιεν, *quod decretas sibi quasdam imagines non collocassent*, *sed ludibrio et oblivioni tradidissent*. [d]) Erat etiam ἀνατιθεναι idem, quod *testamento legare*. Sic in psephismate Attalistarum perhibetur Crato Attalistis ἀναθειναι, seu *testamento legasse pecuniam*, *servos*, aliaque [e]). Laxior fuit ejus significatio verbi, cum positum fuit pro *faciundum curare*. Sic in insigni marmore bilingui Ephesio, quod ediderunt autoptae tres, Sponius [f]) Chishull [g]) Candlerus [h]) et Augusti aetate posito, extrema verba την γεφυραν ἐκ των ἰδιων ἀνεθηκεν Latine redduntur: *pontem de sua pecunia faciundum curavit*.

Idem etiam eruitur ex marmore Sponii, [i]) in quo το ἀνεθηκεν nullo discrimine miscetur cum κατεσκευασεν, ἐποιησεν, ἐπεσκευασεν. Vt apud Latinos aliud fuit *dicare*, aliud *dedicare* seu *consecrare*, sic et apud Graecos aliud ἀνατιθεναι, aliud καθιερȣν. Sic in marmore Laodiceno apud Muratorium [k]) Νεικοςρατος τȣτον λιθον ἀνεθηκεν καθιερωσαντος Τραιανȣ. *Nicostratus hunc lapidem erexit*, vel: *dicavit*, *Trajanus consecravit*. Inverso modo in citato supra psephismate Crato το Ατταλειον, ὁ και ζων καθιερωκει, τοις Ατταλιςαις ἀνατιθησιν, *Attaleum*, *quod et vivus consecravit*, *Attalistis dicat*, id est hoc loco: *testamento legat*. Denique το ἀνατιθεναι ad sacra perinde ac profana valuit. Exempla rerum diis ἀνατιθεντων abunde hucusque vidimus. Sed eadem haec marmora, quae recitavi, commemorant ἀνατεθεντα τῃ πολει, τῳ δημῳ, τῃ πατριδι, quo modo Herodem M. variis urbibus ἀναθειναι ἀλση και λειμωνας,

---

a) Orat. XXXVII. Corinth. p. 466. b) in Rhodiaca. c) Vitae X. orator. p. m. 838. d) hist. IV. c. 49. e) Chishull. ant. Asiat. p. 139. f) Vogage T. III. p. 136. g) Ant. As. parte II. p. 11. h) inscr. ant. p. 11. i) Misc. p. 363. k) p. 446. 3.

dono dediſſe lucos et prata, refert Ioſephus, [a]) quibus adde epigraphen numorum, in quibus ſumus, ΑΝЄΘΗΚЄ. ΚΥΜΑΙΟΙC. CΜΥΡΝΑΙΟΙC. Neque etiam loci religio ſemper requirebatur. Sic cum narrat Herodianus, Elagabalum ſuam, deique ſui imaginem in tabula depictam Romam praemiſiſſe, in media curia loco edito collocandam, [b]) aut Maximinum depicta maximis imaginibus bellica ſua facta ante curiam exponenda curaſſe, [c]) ſemper tum verbo *ἀνατιϑεναι* utitur. Quanquam ut apud Latinos *dedico* et *conſecro*, ſic et apud Graecos *ἀνατιϑεναι* et *καϑιερȣν* paſsim permutabantur, et ſacra iis fuere, quae vulgo profana habentur, ut *ϑεοι σεϐαςοι*, *ἱερα συγκλητος*, *ἱερος δημος*, toties in numis memorati, et Romanis curia etiam *templum* dicta.

His ergo praemiſsis videamus, utra ſententia magis veriſimilis, an eorum, qui formula ΑΝЄΘΗΚЄ intelligi volunt, poſitum oblatumque populo monumentum vel ſtatuam ejus generis, quale in numo conſpicitur, an eorum, qui hac formula oblatos populo ipſos hos numos cenſent. Prior multis de cauſis magnopere laborat. Primum, cur in numis unius ejusdemque viri, qui *ἀναϑηκαι* dicitur, v. g. Polemonis, Attali, Hoſtilii Marcelli etc., tam varii occurrunt typi? an unus idemque vir tam varias dedicavit ſtatuas, et monumenta? Deinde in numis hujus argumenti occurrunt plerumque typi urbium domeſtici, ſic in numis Smyrnae Nemeſis, Laodiceae Iuppiter Laodicenus, Ancyrae deus Menſis, Aphrodiſiadis Venus, ex quo patet, inſerta numis haec numina ſolitae venerationis cauſa, atque ex communi more, non quod eorum ſigna nunc tandem ab his illisve fuere dedicata. Denique repraeſentari videmus in id genus numis res, quae in monumentum publicum ſervire non poterant, ut in Smyrnaeis Polemonis numis taurus, panthera, prora navis, aries; in aliis equus, gryphus etc. Denique in numis v. g. Temenothyrarum inde a Gordiano uſque ad Saloninum perpetuum eſt ΤΗΜЄΝΟΘΥΡЄΥCΙ addito archontis nomine, variisque typis. An vero omnes hi magiſtratus, ac tam diverſi et diverſae aetatis aliquid dedicavere?

Longe igitur praeferenda ſententia altera, quae το ΑΝЄΘΗΚЄΝ ad numum refert, nam tum ruunt difficultates omnes, quae priorem alteram impediunt. Longus ſim, ſi lautiorum virorum in cives ſuos liberalitates, celebratas infinitis marmorum praeconiis, vellem recenſere, quae ſive feſtorum ludorumque ſolennibus, ſive epulis et viſcerationibus, ſive etiam eroganda pecunia ſtetere. Horum ergo cauſa percuſsi tum hi numi, et viritim diſtributi ad eum fere modum, quo Romae congiaria, atque ut in horum numis legimus CONG*iarium* DAT*um* P*opulo* R*omano*, nempe a Nerone, cujus caput eſt in antica, ſic in praeſentibus: ΟСΤΙΛΙΟC. ΑΝЄΘΗΚЄ. ΤΟΙC. ΑΧΑΙΟΙC. Imperatori ſatis fuit dicere *congiarium datum*, quia ſuperior dedit inferiori, at Graeci ſanctius vocabulum ΑΝЄΘΗΚЄ attulerunt, quia numos hos quodammodo dedicaverunt populo, qui, ut dixi-

a) Bell. Iud. L. I. c. 21. §. 11. b) L. V. in Elagab. c) L. VII. in Maximino.

mus, facer vulgo eſt habitus. Atqui το ἀνατιθημι valuiſſe etiam ad pecuniam, docemur a citato ſupra pſephismate, in quo Crato ἀνατιθησιν τῃ συνοδῳ ἀργυριꙋ Αλεξανδρινꙋ δραχμας μυριας και πεντακοσιας. Feſtorum occaſione ſimiles percuſſos erogatosque numos vel illud perſuadet, quod major horum pars Antinoi caput praefert, Graeculis nimirum in Hadriani gratiam hujus exoleti memoriam inſana ludorum pomparumque frequentia celebrantibus. Veriſimile eſt etiam, id genus numos non ſemper ordinariae pecuniae rationem habuiſſe, ſed editos ſaepe extra ordinem, ad eum fere modum, quo Romanorum contorniatos. Sane quo tempore Hoſtilius Marcellus ſuos ἀναθεσεως numos Corinthi publicavit, hosque maximo modulo conſpicuos, ordinaria Corinthiorum moneta fuit Latine inſcripta, et coloniae nomine, et aeris mediocris. Secundum has adeo leges facile explicabis epigraphen numi Laodiceni cum capite M. Aurelii: Π. ΚΛ. ΑΤΤΑΛΟϹ. ЄΠΙΝΙΚΙΟΝ. ΑΝЄΘΗΚЄ. Facile perſpicimus, verbo ЄΠΙΝΙΚΙΟΝ itelligendum munus aliquod cauſa victoriae M. Aurelio imperante de Parthis relatae ab Attalo civibus erogatum, de quo ſatis egi in moneta Laodiceae Phrygiae. Nimirum quemadmodum Marius quidam, ut eſt apud Gruterum, [a]) τῃ Τυχῃ ἀνεθηκεν χαριςηριον, *Fortunae dedicavit munus referendae gratiae cauſa*, ſed in oratione ſuppreſſum, aut quemadmodum, ut eſt in numis Antiochiae Syrae, ΚΑΙΣΑΡΙ. ΣΕΒΑΣΤΩ. ΑΡΧΙΕΡΕΙ. ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ςεφανον ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ. ἀνεθηκαν, *Caeſari Auguſto ſummo pontifici archieraticam* coronam *Antiocheni* dedicant, ſuppreſſo ςεφανον, *coronam*, ſic et credibile eſt ſub ЄΠΙΝΙΚΙΟΝ intelligendum νομισμα ab Attalo victoriae cauſa populo dedicatum, erogatumque. Iam vero, quod huc praeclare facit, et aliunde notum, ſub ſolitariis adjectivis ΘΕΣΠΙΚΟΝ — ΑΡΚΑΔΙΚΟΝ. — ΝΑΓΙΔΙΚΟΝ, et quae ſimilia alia in numis occurrunt, ſubaudiendum νομισμα, et quod ſequitur, ἀναλογως ſub ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ intellige νομισμα.

C A P V T XX.

DE CHARACTERIBVS CHRONOLOGICIS.

Characteres chronologici duplicis ſunt generis, quorum unum ſuppeditant curſus ſiderum, variaeque eorum inter ſe σχεσεις, quales ſunt eclipſes, conjuncti-

a) pag. 75. 7.

ones et ſimilia a veteribus obſervata, ac memoriae prodita, quae deinde aſtronomicis calculis ſubjecta multum valent ad figendam rerum vetere aevo geſtarum aetatem. Alterum conſiſtit in clara ac diſtincta mentione temporis, ceu annorum epochae, vel principatus, indictionum, menſium, dierum, quin nonnunquam horarum quoque, quam fieri videmus in moneta vetere, marmoribus, aliisque monumentis, tum et ab hiſtoricis, qui ſive gentium faſtos, ſive quascunque res geſtas poſteritati transmiſere. Pars prior noſtri inſtituti non eſt, abunde diſcuſſa a viris ſummis, qui de temporum doctrina ſcripſere. Neque vero etiam omnes alterius generis partes ad nos pertinent, quia numi praeter annos epochae, vel principatus, rarius menſes et dies nihil offerunt, quod ad temporum rationem proprie ſpectat.

Praeſentis ergo capitis commentarii univerſam materiam in plures ſectiones divident, quarum prima aget de epocha, II. de epochis, urbium, populorum, regum monetae inſcriptis, earumque initio. III. de modo, quo anni in numis ſcribi conſuevere. IV. de epochis in moneta vetere latius patentibus. V. De variis unius ejusdemque urbis epochis. VI. De epocha duplice in uno eodemque numo. VII. de anni apud veteres initio. VIII. de modo epocharum exordia eruendi. IX. de annis principatus et magiſtratus. X. de numis inſcriptis ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. XI. de menſibus et diebus.

SECTIO I.

DE EPOCHA.

Epocha eſt tempus arbitrarium, a quo, tanquam capite, cauſa memorabilis eventus, anni computantur. Dicitur etiam *Aera*, quod vocabulum ab Hiſpanis praecipuo quodam uſu celebratum fuiſſe monet Petavius. Epocharum copioſa habemus omni aevo, atque inter omnes cultas nationes exempla. Anno urbis conditae 723., ante natum Chriſtum 31., die 2. Septembris, Octavianus M. Antonium et Cleopatram maritimo praelio ad Actium vicit, a quo deinde anno plures populi obſervandi Auguſti cauſa, cui ab ea victoria orbis imperium ceſsit, annos ſuos duxere. Natus eſt Chriſtus exeunte anno urbis conditae 753. ſecundum calculum Dionyſii Exigui, atque inde Chriſtiani tempora noſtra metimur, ſaltem ſecundum uſum et conſenſionem, nam compertum eſt denique, aeram Chriſtianam aliquot annis eſſe anticipandam, ſed quod examen hujus loci non eſt. Anno poſt Chriſtum 622. Muhammedes

Arabum propheta et legislator, propter doctrinae novitatem invisus, fugam arripere est coactus, a quo anno omnes hodie Arabes epocham suam ducunt, quam *Hegiram* appellant, id est: *persecutionem.* Vides, omnes has aeras a memorabili quodam eventu proficisci, et parum interest, utrum fausto, an funesto. Vt integrae nationes, sic seorsim civitates ac oppida suas habuere epochas suomet arbitrio adoptatas, ut proxime docebitur. Propriam per jocum sibi finxit Cicero. His enim verbis clausit epistolam ad Atticum: *Post Leuctricam pugnam die septingentesimo sexagesimo quinto*, [a]) qua is occulta oratione intellexit caedem P. Clodii sibi infensissimi, cujus nuntium tanta voluptate accepit, ut res digna videretur, a qua deinceps tempora numeraret. Eam vero ipsam alibi quoque indicavit his verbis: [b]) *Ephesum venimus a. d. XI. Kal. Sext. sexagesimo et quingentesimo post pugnam Bovillam.*

Graeci generatim, tum et Romani duplice modo annos signare sunt soliti, I. constitutis epochis, ut mox diximus, II. magistratibus eponymis. Epocha omnium celeberrima, et quae ad universam Graeciam valuit, fuere ludi Olympici, qua usi praecipue sunt non modo annalium scriptores, sed etiam alii passim tum, cum illustris cujusdam facti memoriam certo, omnibusque cognito anno placuit notare. Haec epocha in numis necdum fuit observata, si demas Anazarbi Ciliciae numos: ЄΤ. ΙЄΡΟΥ. ΟΛΥΜΠ. ΘΖϹ. *anno sacro Olympico 269.* sed qui annus non celebres illos ludos Olympicos in Elide, sed privatim Anazarbi actos respicit, ut diximus in ejus urbis moneta. Alias deinde epochas certo regionum tractui, alias privatim civitatibus fuisse proprias, mox diximus, et satis infra patebit. Romani usi sunt aera urbis suae conditae, eamque non raro a scriptoribus suis usurpatam legimus. Ex calculo M. Varronis, ut testatur Plutarchus, [c]) condita fuit Roma Olympiadis VI. anno III. ex ante diem XI. Kal. Majas, cui respondet annus ante Christum 754., periodi Iulianae 3960., quo deinde die acta quotannis Palilia, sive Parilia. At vero Varroniana haec epocha non a dicto anno et die, sed a proxime sequentibus Kalendis Ianuariis anni proleptici Iuliani ante Christum 753. ducitur. In causa est, quod non satis constat, in quem anni Iuliani diem Romuli aetate Palilia, sive natalis urbis, inciderint. At secundum sententiam Verrii Flacci in fastis Capitolinis Romae conditus in Kalendas Ian. anni sequentis, nempe A. X. 752. differtur. Vtra sit probabilior, difficile est arbitrari. Aliae adhuc fuere ab his diversae sententiae Catonis, Fabii Pictoris, Polybii, Ausonii, aliorumque, de quibus vide chronologos, ac praecipue Panvinium, [d]) Petavium, [e]) Pagium. [f]) Nos in universo hoc opere Varronianam secuti sumus, quam inde a morte Augusti in monumentis publicis magis usurpari coeptam, et nunc maxime probari eruditis video. Hujus epochae in unico tan-

a) L. VI. ep. 1. b) ad Attic. L. V. ep. 13. c) in Romul. p. 23. seq. d) L. I. Fastrum. e) Doctr. tem. L. IX. c. 49. f) Crit. Baron. ad V. C. 1055. n. 15.

tum numo, eoque aureo et aeneo Hadriani fit mentio: ANN. DCCCLXXIIII. NAT. VRB. P. CIR. CON., quem amplius descriptum, explicatumque vide in moneta hujus imperantis. Magistratus eponymos, sive qui quotannis lecti anno nomen dabant, singulae habuere civitates. Magni inter hos nominis fuere archontes, Atheniensium eponymi, quorum extra Athenas quoque, haud dubie propter urbis claritudinem, frequens in concinnandis fastis, et universa chronologia usus fuit, quod apparet ex celebri marmore Pario, Diodoro Siculo, aliisque. Eodem modo apud Syracusanos sacerdotes dicti amphipoli, alibi strategi sive praetores, prytanes, stephanephori etc. annos signabant, de quo magistratu urbium eponymo altius separato articulo egimus. [a]) Eadem ratione Romanis quoque suos consules fuisse eponymos, inter omnes constat, quos sensim ipsi quoque Graeci in temporis mensuram admisere, ut istud non quidem numi, a quibus perpetuo absunt, sed marmora, aliaque monumenta docent. Atque duplice hoc modo, partim epochae annis, partim magistratibus eponymis civitates Graecas devexo etiam imperio suos numerasse annos, constat ex novella XLVII:, qua praecipitur, ut civitates in actis suis publicis praeter annum suum, quem quocunque modo inscribere consuevenunt, adscriberent annum imperantis, consules, indictionem, mensem, diem.

SECTIO II.

DE EPOCHIS, VRBIVM, POPVLORVM, REGVM MONETAE INSCRIPTIS, EARVMQVE INITIO.

Damus hoc capite catalogum urbium, populorum, regum, in quorum moneta hactenus epochae anni sunt observati, addito ejus initio in annis urbis conditae Varronianis.

	V. C.
Abilae Leucadis Decapoleos — — — —	690
Abonitichеos Paphlagoniae ex numo dubio, forte	803
Aegarum Ciliciae — — — — —	707
Agrippiadis Iudaeae — — — —	incertum.
Alexandriae ad Issum Ciliciae — — — — —	687
Alexandriae Troadis, forte — — — — —	454

a) Cap. II.

	V. C.
Amaſiae Ponti	747.
Amaſtrios Paphlagoniae	incertum.
Amiſi Ponti	721.
Anazarbi Ciliciae epocha I.	773.
II.	735.
Antiochiae Ciliciae ad Sarum	735.
Antiochiae Decapoleos ad Hippum	690.
Antiochiae Syriae, epocha I.	442.
II.	690.
III.	705.
IV.	723.
Apameae Bithyniae, forte	473.
Apameae Syriae, epocha I.	442.
II.	723.
Aradi Phoeniciae	495.
Arethuſae Syriae	685.
Aſcalonis Iudaeae, epocha I.	442.
II.	650.
III.	696.
Auguſtae Ciliciae	773.
Balaneae Syriae	630.
Berhaeae Macedoniae, circiter	693.
Beryti Phoeniciae	incertum.
Bithyniae, forte	473.
Boſtrae Arabiae	858.
Botryos Phoeniciae, forte	705.
Bybli Phoeniciae	incertum.
Caeſareae Paniadis, epocha I.	421.
II.	751.
Caeſareae Phoeniciae ad Libanum	442.
Canathae Decapoleos epocha I.	442.
II.	690.
Capitoliadis Coeleſyriae	850 vel 851.
Cibyrae Phrygiae	776.
Claudiopolis Bithyniae	incertum.
Comanorum Ponti	791 vel 792.
Cyrrhi Cyrrheſticae	442.
Daciae provinciae	1000.
Damaſci Coeleſyriae	442.
Dii Decapoleos	690.

	V. C.
Diocaesarea Galilaeae, forte	858.
Dorae Phoeniciae	690 vel 691.
Dori Ciliciae, forte	623.
Emisae Syriae	442.
Ephesi Ioniae	incertum.
Epiphaneae Ciliciae	790.
Epiphaneae Syriae, epocha I.	442.
II.	690.
Flaviopolis Ciliciae	827.
Gabae Ituraeae	693.
Gabalae Syriae	707.
Gadarorum Decapoleos	690.
Gazae Iudaeae, epocha I.	693.
II.	882.
Germaniciae Caesareae Commagenes	791.
Germanicopolis Paphlagoniae	747.
Hadrianopolis Bithyniae	incertum.
Hieropolis Cyrrhesticae	442.
Hyrgaleae Phrygiae	incertum.
Iconii Lycaoniae.	incertum.
Irenopolis Ciliciae, forte	805.
Iudaeae liberatae	611.
Laodiceae Phrygiae, forte	577.
Laodiceae Syriae	706.
Laodiceae Coelesyriae ad Libanum	442.
Leucadis Coelesyriae epocha I.	717.
II.	801.
Mopsi Ciliciae	696.
Neapolis Samaritidis	825 vel 826.
Neocaesareae Ponti	816.
Neoclaudiopolis Paphlagoniae	747.
Nicaeae Bithyniae, forte	473.
Nicomediae Bithyniae, forte	473.
Nicopolis Iudaeae	824.
Nysae Samariae, forte	706.
Orthosiae Phoeniciae	442.
Paltenorum Syriae	incertum.
Pellae Decapoleos	690.
Petrae Arabiae	incertum.

	V. C.
Philadelphiae Decapoleos	690.
Pompejopolis Ciliciae	687.
Pruſae Bithyniae ad Olympum, forte	473.
Ptolemaidis Galilaeae	706.
Rabathmomae Arabiae	930.
Raphiae Iudaeae, circiter	693.
Regum Ponti et Boſpori	457.
Regum Aegypti	431.
Regum Bithyniae, forte	473.
Regum Parthiae	443.
Regum Bactrianae	442.
Rhoſi Syriae, epocha I.	706.
II.	723.
Romae, conditae ante Chriſtum 753., quae epocha legitur in aureo Hadriani.	
Samoſatorum Commagenes	824.
Scepſis Troadis	incertum.
Sebaſtes inſulae juxta Ciliciam	735.
Sebaſtes Samaritidos	729.
Seleuciae Syriae epocha I.	442.
II.	645.
III.	690.
IV.	723.
Sidonis Phoeniciae epocha I.	442.
II.	643.
Sinopes Paphlagoniae epocha I.	684.
II.	709.
Tabae Decapoleos	incertum.
Tarſi Ciliciae	incertum.
Tavii Galatiae	729.
Tiberiadis Galilaeae, circiter	770.
Trallium Lydiae	incertum.
Trapezuntis Ponti	816.
Tripolis Phoeniciae, epocha I.	442.
II.	690.
Tyri Phoeniciae epocha I.	442.
II.	628.
III. forte	954.
Viminacii Moeſiae ſuperioris.	993.
Zelae Ponti	816.

* * *

Erunt, qui in praeſente catalogo variarum urbium epochas a viris eruditis promulgatas deſiderabunt, ſed quarum ego, quia jam nunc falſas eſſe conſtat, faciendam mentionem non duxi. Cauſas in ſingularum urbium moneta dedimus, quo praeterea loco quaerenda ea omnia, quae ad comprobandum aerae initium, ejusque conſtitutae cauſas pertinent.

Hanc ſeriem percurrenti continuo patebit, urbes populosve, qui epocham numis inſcripſere, non eſſe niſi Aſiaticos, urbem Graecorum Europaeam nullam, ſi Berhaeam Macedoniae demas. Negligo Daciam, et Viminacium, quorum coloni fuere Latini, et qui nonniſi a Gordiano et Philippo annos epochae numis ſuis inſcripſere. Facile dedero, uſum aerae domeſticae in urbibus Europaeis non fuiſſe ſic in morem inductum, ut fuit in Aſiaticis, non deſunt tamen exempla. Ex numis, ut vidimus, habemus aeram Berhaeae Macedoniae. Alia offerunt lapides. Infra ſectione VIII. dabimus marmor repertum in arce Meſſeniae cum inſcripto ЄΤΟΥC. ΡΝΖ, *anno 157.* In eodem tractu repertum eſt marmor, quod nunc exſtat Venetiis in illuſtri muſeo Iacobi Nanii, narratque, C. Iulium Epaphroditum magiſtratu functum ΤΟ. ΡϘΔ. ΕΤΟΣ, *anno 194.* [a]) Sed utrobique caput epochae incertum.

SECTIO III.

DE MODO, QVO ANNI IN NVMIS SCRIBI CONSVEVERE.

Graecos alphabeti litteris numeros ſignaſſe, inter omnes conſtat. Ratio talis fuit, ut elementa ab Α usque ad Θ ſe conſequentia conſtituant *monades*, a Ι usque ad ϙ *decades*, reliquae a Ρ centenarios. En valorem ſingulorum.

a) Biagi Monum. Graec. muſ. Nanii p. 195.

Monades.

Α.	Β.	Γ.	Δ.	Ε.	ς.	Ζ.	Η.	Θ.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.

Decades.

Ι.	Κ.	Λ.	Μ.	Ν.	Ξ.	Ο.	Π.	ϙ.
10.	20.	30.	40.	50.	60.	70.	80.	90.

Centenarii.

Ρ.	Σ.	Τ.	Υ.	Φ.	Χ.	Ψ.	Ω.	ϡ
100.	200.	300.	400.	500.	600.	700.	800.	900.

Poſtrema haec tria elementa in numis non reperiuntur, nullius epochae anno eo usque progreſſo. Iam X valde rarum. Exſtat in numo rariſsimo Iconii Lycaoniae, qui eſt in muſeo Caeſareo, ſcripto : ςΠΧ. 686. tum in nonnullis numis Rheſcuporis V. Boſpori regis, ſcripto ςΙΧ. ΔΚΧ. etc. 616. 624. etc.

Vnum hoc annos enunciandi compendium in Graecorum moneta valuit. At in marmoribus alio adhuc modo expreſſos numeros videmus, nimirum litteris cujuscunque numeri initialibus. Hac lege Π initialis τȣ Πεντε ſignificat 5., Δ. Δεκα, 10., H. veteris ſtili aſpirata, Ηεκατον, 100., X. Χιλιοι, 1000., M. Μυριοι, 10000., quo modo aut annorum ſummae in marmore Pario, aut pecuniariae in marmore Sandvicenſi exponuntur. Haec, quoniam a cauſa mea ſunt aliena, non attingo, et videri poſſunt in Eduardi Corſini opere *de Notis Graecorum*, et quae is eodem in opere diſſertatione VI. , tum et illuſtris Ioannes Taylor in dictum marmor Sandvicenſe ſunt commentati, denique in clariſsimorum virorum Seldeni et Prideaux in marmor Parium , quod eſt inter Oxonienſia primum, obſervatis.

Ad numorum notas arithmeticas ut revertar, patet, eas omnes captas eſſe ex ordinario Graecorum alphabeto, demptis ſenario ς, nonagenario ϙ, et nongentis ϡ, de quibus aliquanto diſtinctius eſt agendum, pro meo tamen inſtituto parcius, nam liberalius in has notas commentati ſunt egregius Chriſtianus Schwarzius in ſuo Σχεδιασμα Φιλολογικον *de antiqua numeri ſenarii nota* Επισημον *dicta*, Mazochius in *Commentariis ad tabulas Heracleenſes* pag. 120. ſeq., atque ante hos multo cum eruditionis atque ingenii apparatu Ioannes Bouhier in *diſſertatione de priſcis Graecorum et Latinorum literis*, quae cum MontfauconiiPalaeographia Graeca conjuncta eſt.

Graeci alphabetum in uſus arithmeticos valiturum in tres ἐννεαδας, ſive ſeries nonarias, ut diſtincte ſupra vidi-

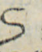
mus, diviserunt. Quia vero literas habuere non plures viginti et quatuor, necesse fuit, ad earum complementum tria aliunde signa mutuari. Tres igitur ad designandos numeros 6. 90. et 900. formas induxerunt, quas Επισημα, id est: *notas*, vocaverunt, quia proprie ϛοιχεια, id est: *elementa*, vel *literae* non fuerunt, etsi, ut videbimus, literae verae aliquando fuerint, aut ex veris literis compositae. Fecit usus, ut episemon deinceps sola nota senaria diceretur, reliquis duabus aliter compellatis, ut docebitur. Hunc Graecorum numerandi morem disertis verbis enarravit V. Beda libro de Indigitatione. *Graeci*, ait, *omnibus suis literis exprimunt numeros; verum toto alphabeti sui charactere in numerorum figuras extenso, tres, qui plus sunt, numeros notis propriis, quae ex alphabeto non sunt, depingunt. Prima est S, quae dicitur* Episemon, *et est nota numeri VII. Secunda est* q, *quae vocatur* Koph, *et valet in numero XC. Tertia est* , *quae dicitur* Enneacosia, *quia valent DCCCC. etc.* Eadem tradit Favorinus in lexico sub Αριθμος, tum et alii citati a Bouhiero.

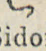
Auctores recentiores supra citati non pauca tradidere de forma, qua tres hae notae exarari solitae sunt in antiquis marmoribus, tabulis aeneis, tum et codicibus MSS. Nos eas tantum formas investigabimus, quas offerunt numi.

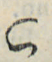
I. Episemon Vau, sive nota VI.

Ejus formas admodum variantes ex adcuratis picturis, cujus meriti prae aliis sunt Pellerinianae, repraesentabo, ut eas lector, cum libuerit, conferre ipse possit.

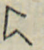
1.) Haec episemi forma omnium maxime obvia; quapropter necesse non puto, ejus exempla adferre. Ejusdem omnino formae est nota ϛ, sive nexus literarum στ, quo in minuto charactere Graeco utimur, sed quae utriusque similitudo casui tantum debetur.

2.) in numo Tabarum Decapoleos. (*Pellerin Rec. II. tab. 85. n. 22.*)

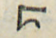
3.) passim sic in numis Orthosiae, Sidonis, Aradi Phoeniciae urbium.

4.) in tetradrachmo Seleuciae Syriae. (*Pellerin Rec. II. tab. 80. n. 66.*)

5.) in numo Tyri. (*Pellerin T. II. tab. 83. n. 40.*) tum in numis Ptolemaei Soteris, Sauromatae III. Bosporani, Nicomedis III. Bithyniae R. apud Pellerinium.

6.) in numo Antiochiae Syriae. (*Pellerin Mel. I. tab. 8. n. 4.*)

7.) in numo Sidonis. (*Pellerin Suppl. II. tab. 8. n. 2.*)

8.) in numo Rhescuporis I. Bosporani. (*Cary Tab. I. n. 10.*)

9.) in tetradrachmo Antiochiae Syriae cum capite Augusti. (*Morelli Impp. tab. 13. n. 15.*) tum passim in aliis ejusdem Antiochiae varia aetate cusis. (Mus. Caes.) Item Hieropolis Cyrrhesticae. (*Mus. Caes.*)

10.) R in drachma Severi Caesareae Cappadociae, (*Mus. Caes.*) Neocaesareae Ponti, cujus olim memini in meis Numis vett. p. 167.

11.) ϛ in numo Tyanorum Cappadociae. (Pembrock Part. III. tab. 80. n. 6.) Rhefcuporis V. Bofporani. (Cary.)

12.) ϛ in numis aeneis obviis Auguftorum Orientis inde a Iuftiniano. Reinefius hanc notam pafsim quinarium dixit, fed quem jure perftrinxit Fabrettus. [a]) Enimvero fi quinarii nota effet, in tot hujus generis numis aliquando legeretur ANNO ϛIIII. ad indicandum annum nonum; at enim monades in his numis ultra III non progrediuntur, et continuo fequitur ANNO. X.

13. Ч in numis aeneis obviis Auguftorum Orientis inde a Iuftiniano.

14. Ϝ in autonomo Gazae Iudaeae apud Pellerinium, in tetradrachmis regum Aegypti, in denariis gentis Volteiae, in quibus obviae funt notae arithmeticae Graecae.

15. ⊏ in autonomo Seleuciae Pieriae apud Haym Tom. I. tab. VI. n. 4.

16. S in autonomo Tyri imperante Augufto cufo, (Pellerin Rec. II. tab. 83. n. 41.) obvium in numis Alexandrinis Auguftorum, item in aureis Auguftorum Orientis, in quorum averfa τω AVGG. faepe adjicitur nota arithmetica.

17. ϛ in numo Tyanorum Cappadociae. (Pellerin Suppl. I. tab. II. n. 11.)

18. F in numo Anemurii Ciliciae cum capite Valeriani, quem vidi ipfe Vindobonae, fcripto ЄΤΟϛF, *anno VI.* Item IF in numo L. Lollii, tefte Gallando apud Woltereck Elect. p. 80. Reperiffe fe etiam in vetuftis libris teftatur Montfauconus. (Palaeogr. p. 335.)

Variantibus fic inftar Protei hujus notae formis nequaquam mirum, non fatis perfpecta ejus fignificatione adhuc pejus illam a librariis in defcribendo fuiffe habitam, et quod fequitur, vitiatos nobis non raro numeros fuiffe obtrufos. In folis Tyanorum Cappadociae numis, qui omnes eodem anno fignati funt, quatuor varias hujus epifemi formas obfervavi, ut dixi in moneta hujus urbis.

De epifemi *Vau* origine et natura, deinde et valore, et cum digamma Aeolico nexu opportune hic nonnulla difputabimus. Fuiffe notam hanc olim elementum in vetuftifsimo alphabeto Graecorum, atque, ut apparet, Cadmeo, et fub forma F, aut huic adfini, probabilibus poteft argumentis demonftrari. Ac primum iftud perfuadet locus, quem F in Latinorum alphabeto occupat, nempe ordine fextus. At certum etiam, eodem loco in Phoeniciorum et Hebraeorum alphabeto ftetiffe literam, quae cum digamma Aeolico F, quod adoptaffe dicuntur Latini, non modo eandem potentiam, fed idem quoque nomen habuit. Potentia controverti nequit, nam F Aeolum eundem habuiffe fonum, quem Latinorum F et V confonans, ex fequentibus teftimoniis patebit. Sed aliorfum certum etiam eft, Phoeniciorum et Hebraeorum *Vau* eundem habuiffe cum V Latinorum valorem. Atque literae F Aeolum fuiffe idem praeterea nomen *Vau*, grammatici ipfi veteres fanxere. Ait Prifci-

a) Infcr. p. 540.

anus: [a]) *V vero loco consonantis posita eandem prorsus in omnibus vim habuit apud Latinos, quam apud Aeoles digamma F. Vnde a plerisque ei nomen hoc datur, quod apud Aeoles habuit olim F digamma, id est: VAV, ab ipsius voce profectum teste Varrone, et Didymo, qui id ei nomen esse ostendunt.* Ergo in hac sententia habemus etiam Varronem in similibus caussis Romanorum doctissimum creditum, quod et de Didymo adfirmatur apud Macrobium. [b]) Alibi idem ait: [c]) *VAV, id est: digamma.* Consentit Marius Victorinus, ait enim: [d]) *F nostri VAV vocant, et alii digamma.* Rursum: [e]) *F autem Aeolis duntaxat idem valere, quod apud nos V, cum pro consonanti scribitur, vocarique* Ϝαυ *et digamma.* Haec omnia cum tam probe conspirent, quis facile negaverit, literam F, cujus et potentia, et nomen ex alphabeto Phoenicio captum fuit, non etiam exstitisse in primaevo Graecorum alphabeto, ab hoc a Latinis in suum receptam, eamque adsignatam sedem, quam apud Graecos habuit? Ex quo adeo jure argui potest, Vau illud serius a Graecis fuisse neglectum suffecto in ejus locum Φ, ab unis tamen Aeolibus retentum indito, ut dicetur, ex forma *digamma* nomine, apud reliquos autem Graecos ejus deinceps usum in arithmetica tantum durasse, nimirum cum senarium exprimere vellent. Praeclare istud illustratur exemplo episemi *Koppa*, quod spectata origine fuit *Koph* Phoenicium, et translatum in Graeciam ejusdem cum hoc valoris, neglectum a Graecis, quia eundem usum praestabat *Kappa*, desiit esse litera, usurpatum tamen deinceps adhuc, sed munere episemi, ad notandum numerum XC., apud Latinos tamen in litera Q superstes, in quorum pariter alphabeto eandem retinuit sedem, quam in Graeco olim habuit, nempe inter Π et P, quae omnia latius infra explicabuntur. Atque propter has caussas non mihi satis potest probari oratio grammaticorum veterum, qui primaevum Graecorum alphabetum, Cadmeum scilicet, literis tantummodo XVI., quas inter F non recensent, constitisse ajunt, easque ipsas ab Evandro in Latium traductas, atque his serius a Latinis additas F digamma Aeolicum, et X. Enimvero video, ab iisdem his grammaticis plane reticeri literam Koppa, seu Koph, neque eam numerari seu inter Cadmeas, seu, quae serius accessere, Palamedeas, et Simonideas, tametsi ejus meminerint scriptores veteres, eamque exhibeant certa veterum monumenta, ut infra demonstrabitur, atque etiam, quod magis mirum videatur, Marius Victorinus, qui haec praecepit, adserere non dubitet: [f]) F, G, Q (nempe natum ex Graecorum Koppa) *in Graecis etiam literis fuisse, et nunc esse, sed G numero VI, Q nonaginta significare, F autem Aeolis duntaxat idem valere, quod apud nos V etc.* Ergo si Q fuit litera Graeca, ut revera fuisse ostendimus, sua etiam illi sedes; ac valor fuit adsignan-

a) ap. Putsch p. 545. b) Sat. L. V. c. 22. c) l. c. p. 560. d) ap. Putsch. p. 2461. e) l. c. p. 2468. f) ap. Putsch. p. 2468.

dus, tum et tempus, quo alphabetum invaſit. Nequaquam ergo miremur, ſi grammaticos in explicanda literae F origine videamus negligentiores, cum iidem vix aliquam operam impenderint in literam Q, quae tamen non modo inſtar epiſemi, ſed et verae literae in monumentis conſpicua eſt. Verum quidem eſt, frequenter ab iisdem inculcari, F eſſe digamma Aeolicum, atque illud a Latinis fuiſſe receptum; verum an etiam haec forma ab Aeolibus fuit reperta, et excogitata? Credo, iſtud ipſum eos intellexiſſe; nam ſi hanc formam vetus fuiſſe inventum putaſſent, ejus in vetuſtiſsimis alphabetis mentio facienda fuerat. At ego mihi plane perſuadeo, in primis alphabetis Graecorum jam exſtitiſſe literam F, atque inde cum reliquis in alphabetum Latinorum migraſſe, omiſſam deinde a reliquis Graecis apud Aeoles duraſſe, ac propterea dictum digamma Aeolicum; quo modo quosdam ſcribendi modos appellamus Doricos, non quod hos reperiſſent Dores, ſed quod iis ab ultima antiquitate petitis hi tantum uti pergerent. En tibi argumenta, quibus neminem hactenus ad inveſtigandam hujus literae originem, et comprobandam antiquitatem uſum video. Alia argumenta attulit Bouhierus, quibus evinceret, F a Latinis non fuiſſe ſerius additum, ſed una cum literis aliis ab ipſis Pelasgis acceptum. [a])

Iam vero ad explicandam formam hujus notae, ſive literam alphabeti velimus, ſive epiſemon, accedamus. Probavimus proxime, Latinos literam F ex vetuſtiſsimo Graecorum alphabeto hauſiſſe. Satis igitur cauſae, cur credamus, eandem illi antiquitus fuiſſe formam, quae fuit conſtanter deinceps, nimirum F, quia nemini non notum, Latinos auſos nunquam fuiſſe, literis e Graecia petitis, et velut commiſſo ſibi ſacro pignori, vim inferre, eorumque formam ſaltem quoad praecipuas partes, quas conſtitutivas appellare liceat, inviolatam cuſtodiviſſe. Eadem etiam illi forma ſub Aeolum tutela permanſit. Teſtantur iſtud verba FOIKIAN, AFVTO, quae ſunt in pervetuſtis inſcriptionibus Graecis, de quibus agemus infra, item FA. in numis vetuſtiſſimis Elidis, tum et aliis, quos mox commemorabimus. Atque unius hujus formae cauſa factum, ut *digamma* a Graecis appellaretur, praeclare iſtud docente Dionyſio Halic. [b]) *τȣτο δ' ἠν ὡσπερ γαμμα διτταις ἐπι μιαν ὀρθην ἐπιζευγνυμενον ταις πλαγιαις, ὡς Fελενη κ. τ. λ.* *erat vero illud* (elementum) *velut gamma, cujus lineae rectae conjunguntur duae obliquae, ut Felena etc.* Et Cornutus apud Caſsiodorum: [c]) F *digamma nominatur, quae duos apices ex gamma litera habere videtur.* Neque vero etiam forma F ab epiſemo ſenarii aliena, ut vidimus ſupra in variis hujus formis numero 18, ubi etiam ex numo exemplum attuli ejus Valeriani adhuc aetate adhiberi ſolitae. Pro F ſaepe valuit forma E, neque ſolum ad notandum digamma, ſed etiam epiſemon ſenarii. Cum digamma fuit, ſaepe utraque forma uſurpari conſuevit promiſcue in uno eodemque monumento, ut videre eſt in

a) Montfauc. Palaeogr. p. 563. b) L. I. p. 16. c) Putſch p. 2282.

tabula Heracleensi a Mazochio illustrata, tum et in numis Capuae et Nuceriae Osce inscriptis, de qua vide dicta in volumine I. p. 122. Promiscue item in Axii Cretae numis legitur jam ΕΑΞΙΩΝ, jam ϜΑΞΙΩΝ. Sed eandem formam valuisse etiam ad indicandum episemon, et quidem solidis adhuc Graeciae rebus, vidimus supra in formis episemi num. 14, quo iterum digamma Aeolici, et episemi cognatio vindicatur. Iam vero suapte apparet, in utriusque forma discrimen non esse, nisi quod in F perpendicularis hasta magis deorsum vergit, perinde ac in vetustissimis Graecorum marmoribus videmus scriptum Ϝ pro E.

Successu temporis Aeolico digamma penitus ex scriptura Graeca eliminato, quod jam ante Augustorum aetatem factum videtur, hae formae deinceps ad unum senarii episemon exprimendum valuere, atque etsi illae miris modis differant, ut in earum catalogo vidimus, sic ut nihil ex vetere digamma trahere videantur, inde tamen eas trahere originem, dubitari non potest. Quod si cui mirum videbitur, is reputet, in quae literarum verius monstra, quam formas exerraverint post varias temporum vices, et pro vario regionum usu vel sola Graecorum Σ et Ξ. Male igitur Marius Victorinus discrevit inter digamma, et episemon, cum utrumque eadem sit litera, etsi formae diversae. Cum enim loco supra indicato explicaret formas F, G, Q, ait: *sed G numero VI*, (forte legendum: *numerum*) *Q nonaginta significare*, *F autem Aeolis duntaxat idem valere*, *quod apud nos V*. Ergo aliud illi visum F, aliud G, cum tamen utraque haec forma certum sit episemon. Sed oportebat distinguere tempora. Illa aetate, qua vixit Victorinus, non illud plane formam τȣ G habuit, sed tamen huic satis vicinam, qualem nimirum suppeditat catalogus num. 11 et 12. Et fecit inconsulta hujus episemi variatio, ut non raro librarii aliam illi literam adfinis formae substituerent; quin factum etiam, ut ipsa inter se episema confunderentur. Sic v. c. forma episemi nostri fuit etiam Ϥ, ut numero 13 vidimus, sed hanc ipsam etiam imaginem videbimus in episemo Koppa. Ergo cum eruditi legerent apud Aelianum: [a]) κατα την Α και Ϥ Ολυμπιαδα, alii perperam interpretati sunt: κατα την πρωτην, και ἑκτην, at alii, ut oportuit, κατα την πρωτην και ἐννενηκοστην Ολυμπιαδα.

Explicata episemi origine, et forma lubet aliqua de valore Aeolici digamma propter utriusque notae cognationem adjicere. Habuisse eandem potentiam cum V consonante Latinorum, hactenus ex pluribus veterum testimoniis vidimus, tum ex iis, quae ad numos Elidis Peloponnesi disseruimus. Addo locum alium Prisciani: [b]) *Habebat haec F litera hunc sonum, quem nunc habet V loco consonantis posita. Vnde antiqui AF pro AB scribere solebant. Sed quia non potest Vau, id est: digamma, in fine syllabae inveniri, ideo mutata est in B.*

a) V. H. L. II. c. 8. b) ap. Putsch p. 560.

Annaeus Cornutus apud Caſsiodorum: [a]) *Ad hujus ſimilitudinem ſoni, noſtri conjunctas vocales* digammon *appellare voluerunt, ut eſt:* Votum, Virgo. *Itaque in prima ſyllaba digamma, et vocalem oportuit poni,* FOTOM, FIRGO, *quod et Aeoli fecerunt, et antiqui noſtri, ſicut ſcriptura in quibusdam libellis declarat.* Quo ex teſtimonio efficitur etiam, quemadmodum F Aeolum eandem habuit potentiam cum V Latinorum, ſic et in horum lingua F et V ejusdem fuiſſe valoris, et fuiſſe unius conſuetudinis opus, ut potius ſcriberetur *Vulgus*, quam *Fulgus*, et potius *Forma*, quam *vorma*. Sed et fuit mos antiquiſsimis Graecis, isque Doribus, Aeolibusque familiaris, digamma F vel E praeponendi verbis a vocali incipientibus, vel inter duas vocales ponendi. Exhibent hunc modum, ut grammaticorum teſtimonia taceam, monumenta Graecorum vetuſtiſsimi aevi. In tabula aenea muſei Borgiani in Bruttiis effoſſa legitur FOIKIAN pro OIKIAN, *domum*, in marmore Deliaco a variis edito AFVTO pro ATTO, tum ſimilia frequenter in tabula Heracleenſi Mazochii. Priſcianus: [b]) *epigrammata vetuſtiſſima, quae literis antiquiſſimis ſcripta in multis tripodibus legi, et maxime in tripode Apollinis, qui eſt Conſtantinopoli, in loco, quem* Ξεϱόλοφον *vocant. Sunt autem ſcripta ſic:* ΔΗΜΟΦΟΕΩΝ *pro* ΔΗΜΟΦΟΩΝ, ΛΑΟΚΟΕΩΝ *pro* ΛΑΟΚΟΩΝ. Ejusdem naturae ſunt FΑΛΕΙΩΝ pro ΗΛΕΙΩΝ in numis Eleorum Peloponneſi, FA. in drachmis Achaeorum, FΑΣΤ. ΕΥFΑΡΑ in argenteis Boeotorum, μιξοβαρβαρον ΕΣΤFΕΔΙΙΥΣ in argenteis Aſpendi Pamphyliae, et FΑΞΙΩΝ vel ΕΑΞΙΩΝ in aeneis Axi Cretae. Eundem modum, ab Aeolibus utique tractum, imitati ſunt Latini, cum ex Ελεα facerent *Velia*, ex ὠον *ovum*, quaſi *oFum*, ex ὄϊς, *ovis*, ex ἰς *vis*, ex ἐικατι (quod eſt Doricum ἐικοσι) ΕΕΙΚΑΤΙ, ut legitur in tabula Heracleenſi, atque inde Latini *viginti*. Vide ejus plura exempla apud Terentianum Maurum. [c]) Cum quo conſpirat, quod de Laconibus, et Syracuſanis, utrisque Doribus, refert auctor Etymologici, eos inter duas vocales poſuiſſe B, et dixiſſe ἐβασον pro ἐασον etc. Atque huc pertinet vocabulum ZAIIA pro ſolito Graeco ΑΙΑΣ, *Ajax* in inſigni gemma antiquiſsima, quam vulgatam habes apud com. Caylus, [d]) et in muſeo ducis Aurelianenſis, [e]) ſed quam uterque praeco operis Etruſci putat, more nimirum illaudato, praedicandi Etruſca, quae ſunt veterrima Graeca. Atque hanc veterum legem praeclare confirmat teſtimonium Dionyſii Halic., [f]) cujus partem jam ſupra recitavi. συνηθες γαρ ἠν, inquit, τοις ἀρχαιοις Ελλησιν, ὡς τα πολλα προτιθεναι των ὀνοματων, ὁποσων ἀι ἀρχαι ἀπο φονηεντων ἐγινοντο, την ΟΥ συλλαβην ἑνι στοιχειῳ γραφομενην - - - ὡς Fελενη, και Fαναξ, και Fοικος, και Fανηρ, και πολλα τοιαυτα. *Solebant enim plerumque Graeci veteres nominibus a vocali incipientibus praeponere ſyllabam* ΟΥ *uno charactere exaratam - - - ut* Fελενη, *et* Fαναξ, *et* Fοι-

a) Putſch p. 2282. b) l. c. p. 709. c) l. c. p. 2397. d) Rec. Tom. IV. tab. 31. e) Tom. II. n. 2. f) Ant. L. I. p. 16.

κος, *et* Fανηρ, *et multa similia.* Aeolum istud digamma, sed scripto V pro F, cum reciperent Latini, istud habuere incommodi, quod una haec litera V et vocalis, et consonantis vim haberet, v. c. in vocabulo VVLGVS, nimirum ut dixit Annaeus Cornutus apud Cassiodorum: [a]) *Nos hodie V literam in duarum literarum potestatem coegimus; nam modo pro digamma scribitur*, (sc. V consonante) *modo pro vocali.* Quam quidem confusionem cum non ferret Claudius imperator, pro V consonante scribi voluit digamma, sed inversum hoc modo: Ⅎ, quod quidem generatim tradidere Suetonius, [b]) et Tacitus, [c]) at propius Quinctilianus: (lib. I. cap. 13.) *nec inutiliter Claudius Aeolicam illam* Ⅎ *ad hos usus literarum adjecerat*, et Priscianus: [d]) *pro quo* (V) *Caesar hanc figuram* Ⅎ *scribere voluit, quod quamvis illi recte visum est, tamen consuetudo antiqua superavit.* Scriptorum testimonia confirmant marmora non pauca Claudio synchrona, in quibus scribitur VIⅎIR, DIⅎI, TERMINAⅎIT pro VIIVIR, DIVI, TERMINAVIT, quae vide apud Gruterum, [e]) aliosque.

Ex adductis hactenus exemplis discimus etiam, vetustissimos Graecos Aeolico digamma usos pro spiritu sive leni, sive aspero. Lenis argumenta dedimus ex Dionysio Halic. scripto Fοικος, Fαναξ, Fανηρ pro οἰκος, ἀναξ, ἀνηρ, asperi ex eodem Fελενη pro ἑλενη. At Latini in vocabulis ex Graeco fonte haustis alterutrum scriptum in V vel F mutavere. Vidimus supra, ex ἱς prognatum *vis*, ex εἰκατι *viginti*, tum ex ἑσπερος, *vesperus*, ex ἑστια *Vesta*, ex ἑνετος *Venetus*. Plura alia dabit Terentianus Maurus. [f]) Ait Servius: [g]) dixisse Latinos *Falisci* pro *Halisci*, *Febris* pro *Hebris*, *Formiae* pro *Hormiae*, ubi et addit: *nam posteritas in multis nominibus F pro H posuit.* Plinius: [h]) *Oppidum Helia, quae nunc Velia.* Nimirum ut eodem loco docuit Terentianus: *Aeolum dialectus autem est fere mista Italae.* Ceterum Graecos abjecta aspirationis nota H eandem hanc literam in duas partes secuisse, sic ut Ⱶ esset nota spiritus asperi, ⊣ spiritus lenis, jam diximus in Volumine I. pag. C. Addi potest Priscianus. [i]) *H literam non esse ostendimus, sed notam aspirationis, quam Graecorum antiquissimi similiter, ut Latini, in versu scribebant, nunc autem diviserunt, et dexteram ejus partem supra literam ponentes* psilen *notam habent, quam Remnius Palaemon* exilem *vocat, Grillius vero ad Virgilium de accentibus scribens* lenem *nominat; sinistram autem contrariae illi aspirationis* dasian, *quam Grillius* flatilem *vocat.*

In numis Elidis Peloponnesi copiose disputavimus, Graecos literam Latinorum F constanter scripto suo Φ expressisse; sic Romanorum Furius illis fuit Φȣριος. At Latini, etsi vetustissimo aevo Graecorum Φ in F verterent, ut φερω in *fero*, φυγη in *fuga*, (nisi forte, ut altius diximus, Graeci quoque principio scripsere Fερω, Fυγη) non tamen

---

a) Putsch p. 2282. b) in Claud. c. 41. c) Ann. XI. 13. d) ap. Putsch p. 545. e) Pag. 196. 4 — 236. 9. f) l. c. g) ad Aen. VII. 695. h) L. III. p. 157. i) ap. Putsch p. 560.

deinceps auſi ſunt Graecorum Φ in F ſuum convertere, ſed ex Φ fecerunt PH, ut ORPHEVS. At minus inferiore aevo religioſi pro *Nicephorus*, *Phocas* etc. ſcripſerunt *Niceforus*, *Focas*. Ceterum in utrorumque lingua mira fuit literarum B, F, V, P, PH, quae nempe ejusdem ſunt organi, permutatio. Vidimus ſupra, quod Aeoles ἐFασον dixiſſent, Lacones dixiſſe ἐϐασον. Idem utrique literae apud Latinos accidit. Audiamus Priſcianum: [a]) *Habebat haec F litera hunc ſonum, quem nunc habet V loco conſonantis poſita. Vnde antiqui AF pro AB ſcribere ſolebant. Sed quia non poteſt Vau, id eſt, digamma, in fine ſyllabae inveniri, ideo mutata eſt in B.* Teſte Plutarcho [b]) Macedones dixerunt Βιλιππος, ϐαλακρος, Βερονικη pro Φιλιππος, φαλακρος, Φερονικη. Sublata aſpiratione antiquiſsimi Graeci dixere ΠΕΣΟΠΙΣ, ut legitur in marmore Fourmontiano, quod explicavit Barthelemyus, [c]) pro quo ſerius ΨΩΦΙΣ. Eodem modo in numiṡ familiarum ſcribitur PILIPVS, TRIVMPVS. Ambracia Epiri in numis dicitur AMBPAKIA et AMΠPAKIA, quo modo a ſcriptoribus Canopus Aegypti jam Κανωπος jam Καvoϐος. Severus in numis Graecis ſcribitur CЄBHPOC, CЄOΥHPOC, CЄΥHPOC. Atque ob hanc ſoni adfinitatem mirum non eſt, aevo inferiore, in quo jam orthographiae exigua ratio habita eſt, has literas in utraque lingua paſſim fuiſſe permutatas, cujus innumera teſtimonia ſuppeditant marmora.

Sed jam nimio me ab epiſemo digreſſum video. In viam redeo.

II. Epiſemon Koppa, ſive nota XC.

Ejus formas in numis obſervavi

1.) Ϙ, quae eſt obvia.

2.) ϟ in numis Aradi apud Pellerinium, Paltenorum Syriae apud eundem, (Mel. II. tab. 29. n. 1.) in numo Arſacis apud eundem, (Lettre II. tab. 1. n. 2.) in numis Tyri Phoeniciae, (Muſ. Caeſ.) Irenopolis Ciliciae. (Spanheim T. I. p. 97.)

3.) Ϙ in numo Volagaſis III. Parthiae regis. (Barthelemy B. L. Tom. XXXII. p. 675.)

* * *

Hujus epiſemi ut origo, forma, et potentia rite, et quam fieri poteſt, breviter, et diſtincte tamen explicetur, optimum videatur, teſtimonia veterum omnia ordine proferre, qui ejus meminere.

I. Heſychius in Κοππατιας: *ἱππος κεκαυμενος, ἐντετυπομενον ἐχων σημειον το κοππα, ὁ ἐϛι ἀπεϛραμμενον* P *και* Σ. *Koppatias eſt equus cauterio notatus, impreſſum habens ſignum τȣ Koppa, quod eſt inverſum* P *et* Σ. Idem in Καππα: *και παρα Καλλιμαχῳ γραφεται* Κοππα, *το ἀνεϛραμμενον* P, *et apud Callimachum ſcribitur Koppa inverſum* P.

II. Scholiaſtes ad verba: *ὁτ' ἐπριαμην τον* Κοππατιαν, quae ſunt in Ariſtophanis Nubibus v. 23: Κοππατιας *ἱππȣς ἐκαλȣν*, quae ſequuntur, miſere ſunt depravata, quae quo pacto eruditi ſuae reſtituere integritati conati ſint, vide in Buhieri diſſertatione ſaepe laudata pag. 570. Proſequitur poſt haec ſcholiaſtes: *και παρα γραμματικοις ȣτω διδασκεται, και*

a) ap. Putſch p. 560. b) in quaeſt. Graec. 9. c) B. L. T. XXIII. Mem. p. 394.

καλειται Κοππα ἐννενηκοντα, *et haec docent grammatici, et Koppa significat nonaginta.*

III. Lucianus in ſuo *adverſus hominem indoctum* libello memorat ἱππον καπποφορον, ad quae verba haec ſcholiaſtes: Επισημον τϗτο των ἱππων ἐπι τϗ μηρϗ ἐγκαιομενον παρα των παλαιων, και ἠσαν ἐτοι οἱ ἱπποι των ἐυγενων, οἱς ἐπι τϗ μηρϗ το παρασημον καππα το ϛοιχειον, ἠ σιγμα, ἀφ' ὡν και παρωνομαζοντο ἀπο τϗ καππα κοππατιαι, ἀπο δε τϗ σιγμα σαμφοραι. *Eſt iſtud ſignum, quod veteres equorum femori inuſſere, et erant hi equi genere illuſtres, quorum femur notatum fuit elemento Kappa, vel ſigmate, unde et nomen traxere, a Kappa quidem Koppatiae, a ſigmate ſamphorae.*

IV. Ait Quinctilianus: [a]) *Et Q, cujus ſimilis effectus ſpeciesque, niſi quod paullum a noſtris obliquatur, Kappa apud Graecos, nunc tantum in numero manet.*

V. Marius Victorinus loco, quem integrum ſupra in epiſemo Vau citavi, ait: Q *nonaginta ſignificare.*

VI. Beda in deſcriptione trium epiſemorum [b]) ſic de epiſemo praeſentis argumenti: *Secunda* (nota) *eſt* q, *quae vocatur* Koph, *et valet in numero XC.*

Expendendum primum vocabulum Κοππα. Eo uſus eſt Heſychius in teſtimonio priore ſupra num. I. adlato. Ejus ibi teſtimonium alterum minus nitidum; nam MSS. pro Κοππα habent Κομπα. Sed video, librarios ſaepius permutaſſe μ et π. Sic in codice MS. ſcholiaſtae, cujus verba loco III. citavi, legitur σαπφοραι, nullo ſenſu, cum certe legendum ſit σαμφοραι. Vſus deinde etiam eſt ſcholiaſtes Ariſtophanis II. loco citatus. Atqui haec lectio Κοππα ſtabilitur copioſis tot teſtimoniis, in quibus equi cauterio notati nunquam dicuntur Καππατιαι, ſed ſemper Κοππατιαι, nimirum ab inuſta littera Koppa, non Kappa. Neque magnopere mirum, inſcitos librarios pro Koppa, elemento ſibi ignoto, quia ex aliena lingua repetitur, ſuomet arbitrio ſcripſiſſe Kappa ſibi notius, et parum a priore diverſum. Inepta igitur eſt oratio, qualis legitur apud interpretem Luciani loco III., equos ἀπο τϗ Καππα Κοππατιας dictos, cum tamen hi ſic ἀπο τϗ Κοππα dicti ſint Κοππατιαι, quemadmodum, ut ibi continuo ſequitur, equi alii ἀπο τϗ σιγμα σαμφοραι, nam teſte Herodoto [c]) literam, quam Iones σιγμα, Dores dixere σαν, unde compoſitum σαμφοραι. Neque minus inepta evadet oratio, ſi retinebimus illud Quinctiliani ſupra loco IV. citati: *et* Q, Καππα *apud Graecos, nunc tantum in numero manet*, perinde quaſi Καππα Graecorum ad numerandi tantum rationem valuiſſet, et non fuiſſet obvia et conſtans alphabeti Graeci litera. Reſtitue Κοππα, et habebimus planum ac verum orationis ſenſum, quod quidem magis ex iis, quae mox dicentur, manifeſtum fiet. Recte igitur viderunt praeclari philologi, qui in his veterum teſtimoniis pro Καππα legendum Κοππα, et pro καππαφορον Luciani legendum κοππαφορον, ut ex σαν σαμφορον, ſanxerunt.

Et nomen et potentiam τϗ Κοππα a Phoeniciis manaſſe, indubitatum eſt. Habuere Phoenicii atque Hebraei et

---

a) Inſtit. L. I. c. 4.   b) Libro de indigitat.   c) L. I. c. 139.

Kaph et Koph, ſono et potentia valde adfini. Vtrumque elementum cum mutuarentur Graeci, ex Koph fecere Koppa, ut ex Kaph ſuum fecere Kappa, utrumque etiam ſimilis potentiae, quia utroque perinde uſi ſunt, ut dicetur. Iure igitur hanc notam, quam alii dixerunt Koppa, Beda loco VI. citatus vocat Koph, Phoenicio nempe et nativo vocabulo. Succeſſu temporis cum litera una ejusdem naturae ad linguae uſum ſufficere videretur, ſenſim coepit aboleri Koppa, ſic tamen, ut ex ſtatione ſua arithmetica non moveretur, ſed pro alphabeti litera evaderet epiſemon, ac deinceps quoque numerum XC. indicare pergeret. Eodem modo actum cum digamma F ſupra vidimus. Recte igitur dixit Quinctilianus loco citato, ſed ut oportuit, correcto: *et* Q, *Κοππα apud Graecos*, *nunc tantum in numero manet*, nempe XC., ut docent auctoritates locis II. et V. citatae.

Cum modo, quod agendum reſtat, elementi hujus veram formam deſcribimus, una his, quae hactenus diſputata ſunt, lucem adfundimus. Ejus forma antiquiſsima fuit ϙ teſtantibus iſtud numis copioſis et obviis. In numis Crotonis, quotquot ſunt valde remoti aevi, legitur ϙΡΟΤΟΝ, mox in iis, qui aetate ſunt poſteriores, ΚΡΟΤΩΝ. In antiquiſsimis Syracuſarum ΣVRAϙΟΣΙΟΝ, in recentioribus ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. In obviis didrachmis Syracuſarum infra Pegaſum volantem fere conſtanter obſervatur ϙ, quam literam eſſe *ἀρχαιȣσαν* Corinthi, cujus colonia fuere Syracuſae, jam inter omnes convenit. In drachma Achaeorum, neque hac valde vetuſta, legitur ϙΟΡ. Ex quibus teſtimoniis eadem opera diſcimus etiam, quod jam ſupra monueram, utrumque elementum, Kappa et Koppa ejusdem apud Graecos potentiae habitum. Edidit Morellius numum contorniatum, in quo fingitur equus gradiens adſcripto ejus nomine ΤΟΧΧΟΤΕS, et cujus femori inſculptum ϙ nullatenus ambiguum apparet. [a]) Quo indicare voluit numi artifex, Toxotem ſuum non eſſe ex patellariis unum, ſed vere *Κοππατιαν*, nempe generoſum, ut ſupra *Κοππατιαν* dixit Luciani ſcholiaſta, et quos magno fuiſſe pretio emptos dixit Philoſtratus, [b]) ut adeo in hoc cimelio non modo formam *τȣ* Koppa, ſed et celebratum a veteribus *Κοππατιαν*, aut Luciani *Κοππαφορον* liceat intueri. Idem elementum a Latinis quoque adoptatum, eandem fere cum Graecorum *Κοππα* habuit formam, eandem in ſerie alphabetica ſedem. Ad formam quod attinet, ſcribebatur Q, nimirum haſta perpendiculari ad dexteram inclinata; unde recte dixit Quinctilianus ſupra loco IV. citatus: *et* Q, *cujus ſimilis effectus*, *SPECIESQVE*, *niſi quod paullum a noſtris obliquatur*, *Koppa apud Graecos*. Ex iisdem his verbis eadem etiam potentia comprobatur, cum ſtatuitur *ſimilis effectus τȣ* Q Latinorum, et *τȣ Κοππα* Graecorum. Sane Q iſtud imperante adhuc Auguſto non raro permutatum fuit cum C, cujus cum Kappa et Koppa adfinitas vulgo eſt cognita. Notus eſt denarius gentis Antiſtiae cum capite Auguſti, in cujus aver-

---

a) Specim. tab. III. b) Vit. Apollon. L. VIII. c. 7. § 4.

ſa legtiur: FOEDVS. P. R. CVM. GABINIS.; ſed et ſimilem vulgavit Morellius inter familiarum numos, in quo ſcriptum: QVM. GABINIS. In numis coloniae Ilici Tarraconenſis ejusdem aevi ſcribitur Q pro C, litera initiali vocabuli *Colonia*, cujus copioſa alia exempla inclinante jam imperio ſuppeditant marmora. Denique eandem τȣ Q cum Koppa in ſerie alphabetica ſedem comprobat, quod, quemadmodum Q in Latinorum alphabeto poſitum fuit inter P et R, ſic et Koppa in Graecorum alphabeto inter easdem litteras Π et P, quod patet ex numeris ordine naturali ſe conſequentibus, Π 80., ϙ 90., P 100., quod et confirmat his verbis Marius Victorinus: *Q et fuiſſe apud Graecos, et quare deſierit fungi vice literae, ſi pontificum libros legeritis; nunc enim apud Graecos juxta* Π *eſt poſita.*

Serius Koppa Graecum, non amplius litera, ſed epiſemon, id eſt: nota arithmetica XC. nonnihil a vetere forma diſceſsit, et evaſit ϟ, quam formam graphice deſcripſit Heſychius binis teſtimoniis, quae loco I. recitavi, cum eſſe ἀπεϛραμμένον P, *inverſum rho* dixit. Atque haec fere conſtans ejus eſt facies in copioſis numis, qui annos epochae inſcriptos habent, ex quorum longo agmine unicum eximo jam et alias cognitum Antiochi VIII. Syriae regis et matris Cleopatrae, in cujus averſa habetur annus aerae Seleucidarum ϟρ, qui numerus continet rho ſitu naturali, quod eſt 100., et rho ἀπεϛραμμενον, ſive *inverſum*, quod eſt 90, et adeo dictae aerae annus 190. Characterem vero hujus formae, quod quidem hucusque differendum fuerat, eſſe indicem numeri XC., patet primum ex auctoritatibus locis II. V. VI. recitatis, deinde ex calculo annorum numis inſcriptorum. Altera hujus epiſemi forma eſt ϟ, quam ope numorum, quos citaveram, ſtabilivi. Tertia forma ϙ antiquiſsima eſt, ut vidimus, et tamen comparet in numo non admodum vetuſto, nimirum ſignato V. C. 933., ut docet annus AϙΤ, de quo vide numos regum Parthiae.

III. Epiſemon Sanpi, ſive nota DCCCC.

Beda inſtituta de tribus epiſemis quaeſtione, ejusque notis, *tertia*, inquit, *eſt* ϡ, *quae dicitur* Enneacoſia, *quia valent DCCCC.* [a]) Phavorino χαρακτηρα dicitur, το δε Ω ὀκ7ακοσια ποιει, και ἀκολȣθως ἐπαγεται χαρακ7ηρα, ἥτις ποιει ἐνvακοσια, Ω *autem octingenta facit; ſequitur Character, qui nongenta efficit.* [b]) Creditur haec nota ϡ *Sanpi* dicta propterea, quia conſtat ex ſigmate, quod, ut ſupra ex Herodoto oſtendi, Dores *San* dixere, ſed ſigmate rotundo, cui inſertum eſt *pi*. At vero huic examini longius non immoror, quia nota haec in moneta vetere non reperitur. Plura vide apud Scaligerum in Euſebium pag. 108. et citatum ſupra Bouhierum pag. 570.

* * *

Reliqua, quae articulum hunc abſolvant, pauca ſunt, et expedita.

I. Ex tabula ſupra propoſita facile

a) Lib. de Indigitat. b) in Lexic. ſub ἀριθμος.

eſt, quemcunque annum numo inſcriptum eruere. Eſto annus inſcriptus Θ, erit 9, Θq, 99, ΘqP, 199. Praeterea cum quilibet numerus, ſeu monadicus, ſeu decadicus, ſeu centenarius (ad millenarium, ut dixi, numorum anni non pertingunt) per ſe certum ſuum habeat valorem, neque illum, ut in calculo numorum Arabicorum, a ſede vel ſitu demum obtineat, ad indicandum annum 199 perinde fuit ſcribere ΘqP, vel qΘP, vel PqΘ. Plerumque tamen annus coepit cum centenario et finivit cum monadico, velvicisſim, decadico medio. In numis Caeſareae Libani jam ſcribitur ΑΛΦ, jam ΦΛΑ.

II. Non raro in numis urbium, praecipue Ciliciae et Syriae, ſparſae per aream comparent litterae, de quibus, ſintne arithmeticae, dubitari poteſt. Si videamus ſociatas monades, v. g. ΘΕ, vel decades, ut: ΛΠ, vel centenarios, ut: ΥΡ, certum eſt, arithmeticas non eſſe; nunquam enim Graeci numerum 14., qui eſſet aggregatum ex Θ 9 et Ε 5, expreſſerunt ſcribendo ΘΕ, ſed notis ΙΔ, et ſic de reliquis. Quam legem cum perſpectam non haberent viri nonnulli eruditi, quos inter Winckelmannus, comperti ſunt γελωτα ὀφλισκανειν, cum varias literas Segeſtae Siciliae numis inſertas, v. g. ΖΙΒ, notare XIX. adfirmarent, ut pluribus expoſui in moneta ejus urbis.

III. Literae arithmeticae ab ſe invicem conſtanter ſeparantur. Rariſsime ſiglae vel literarum nexus, paſsim in numis obvii, numerum notant. Numus Gazae Iudaeae apud Pellerinium habet Ϙ, nempe colligatas qp, 190. Florentiae in muſeo Magni Ducis vidi numum Neocaeſareae Ponti cum anno epochae PMR, colligatis nempe M et epiſemo R, ac proinde 146. Singularis eſt numus Aradi Phoeniciae, quem olim edidi, [a] in quo annus 181. hoc modo ſcriptus comparet: ΡΠ✕, quae poſtrema litera certum et Aleph Phoenicium, ab incauto monetario pro Α intruſum.

IV. Anni in numis vel ſoli ponuntur, ut v. g. ΡΜΒ. 142., vel iis praeponitur ΕΤ. ΕΤΟ. ΕΤΟΥΣ. aut hujus loco L. Sic: ΕΤΟΥΣ. ΚΗ. *anno* 28. vel L. ΣΛΔ. *anno* 234. Vocabulum ΕΤΟΣ, in gignendi caſu ΕΤΟΥΣ, ſignificare *annum*, nemini non cognitum. Litera L, veteris formae lambda, ἀρχαικα eſt vocabuli Λυκαβας, Λυκαβαντος, jam remotiſsimo Graecorum aevo idem ſignificantis, quod ἐτος vel ἐνιαυτος. Cauſam adfert Macrobius: [b]) *annum quoque vetuſtiſſimi Graecorum* λυκαβαντα *appellant*, τον ἀπο τȣ λυκȣ, *id eſt: ſole* βαινομενον και μετρȣμενον etc. lege, ſi lubet, totum eum locum. Aelianus propterea annum vocari λυκαβαντα putat, quod lupus, λυκος, ſoli carus ſit. [c]) Lege et Artemidorum, qui ejus appellationis cauſam, ſed ut videtur, plane ineptam adfert. [d]) Haec ſolitarii hujus L annis praefixi ſignificatio pridem antiquariis cognita, praeclare ante annos non multos confirmata fuit prolato numo Veſpaſiani Alexandrino cum epigraphe: ΛΥΚΑΒΑΝΤΟΣ. ΔΕΚΑΤΟΥ. *anno X.*, quem loco ſuo deſcripſi. Ad-

---

a) Numi vett. pag. 279. b) Sat. L. I. c. 17. c) Nat. anim. L. X. c. 26. d) Oneirocrit. L. II. c. 12.

hibitum vero eſt veteris formae L vitandae cauſa confuſionis. Cum enim lambda recentius Λ jam per ſe numerus ſit indicans 30, ſcribendo ΛΣ facile intelligi poſſet annus 230, cum tamen annus Σ, id eſt 200, erat ſignificandus. Scribe L Σ, et ſublatum eſt omne dubium.

V. In numis Auguſtorum Alexandrinis anni imperii non tantum notarum compendiis, ut: L. Γ. — L. ΙΑ. etc. ſcribi ſunt ſoliti, ſed etiam ipſis nominibus deſignari, ut L. ΤΡΙΤΟΥ. L. ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ. *anno III. anno XI.* Sed etiam in hoc modo valuere compendia. Legitur enim: L. ЄΝΝЄΑ. Κ. Δ. id eſt: L. ЄΝΝЄΑ. Και Δεκατȣ, *anno XIX.* Inſolentior modus eſt in binis numis, quos eodem loco propoſuit Pellerinius. [a]) In numo Agrippae II. Iudaeae regis: ЄΤΟΥC. ΑΙΤΟΥ, ubi το ΑΙ notat annum XI., et ΤΟΥ adjectum eſt ex terminatione ἑνδεκαΤΟΥ. In altero Cleopatrae et M. Antonii: ЄΤΟΥC. ΚΑΤΟΥ. ΚΑΙ. C̄., ubi more ſolito το ΚΑ ſignificat XXI. adjecta iterum terminatione ex ἐικοςȣ πρωΤΟΥ; totius numeri ſenſus eſt: *anno XXI. ſupra CC.*

VI. In numis Latine inſcriptis epochae anni notis Latinis exprimuntur. Sic in numis Daciae et Viminacii AN*no* V. Simili modo colonia Sinope Paphlagoniae aerae ſuae annos notavit. In numis Iubae II. Mauretaniae regis ſcribitur R. XXXII. id eſt: *anno regni XXXII.* Apertius ejus filius Ptolemaeus: R. A. X. id eſt: R*egni* A*nno* X.

VII. Tam apud Graecos, quam Latinos, neque in numis ſolum, ſed etiam marmoribus notae arithmeticae impoſita ſuperne virgula frequenter indicantur. Graecum exemplum mox in numo Cleopatrae vidimus. Obvium in numis Latinis v. g. TR. POT. X̄. COS. V̄Ī., quam conſuetudinem in monumentis obviam indicavit etiam Macrobius. [b])

SECTIO IV.

DE EPOCHIS IN MONETA VETERE LATIVS PATENTIBVS.

Ad ipſas jam epochas, earumque cauſas et exordia aggredimur. At non hic agimus, ut titulus ipſe praefert, de epochis ſingularibus, quas urbes variae

a) Suppl. I. p. 1. b) Saturn. L. II. c. 4.

ſibi unis proprias habuere, quarum rationem in ſingularum urbium moneta expedivimus. Perſequimur hoc loco epochas tantum illas, quas urbes et populi cum pluribus aliis communes habuere.

Vt civitates ſingulae, ſic et provinciae propriam ſuam et communem aeram habuere, nimirum ſi qua a Romanis profecta beneficia, aut nova inſtituta ad totam provinciam, aut ejus civitatum majorem partem pertinuerunt. Hujus generis habemus in numis aeram Syriae, ſed late ſumptae, quae et Pompejana, de qua infra, aeram provinciae Daciae, aeram Ponticam, ſeu urbium provinciae Ponti. Addidit Belleyus, qui aliqua de provincialibus his epochis delibavit, [a]) aeram provinciae Numidiae ex marmoribus nuper in ea regione repertis, et inſcriptis v. g. KAL. IANVARS. PROV. CLXXXV. nimirum ex quo Numidiae res ab Auguſto conſtitutae fuerunt; aeram Hiſpanienſem inde ab anno V. C. 716. per Hiſpanias celebrem.

Latius in numis patuere I. aera Seleucidarum, II. aera Pompejana, III. aera Caeſariana, IV. aera Actiaca, quarum originem, et finem ſequentia praecepta dabunt.

I. *De aera Seleucidarum ab anno V. C. 442.*

Illuſtri hac et prae aliis omnibus latius patente aera uſae ſunt urbes et populi ſequentes:

Antiochia Decapoleos ad Hippum.
Antiochia Syriae.
Apamea Syriae.
Aſcalon Iudaeae.
Bactriana in numis ſuorum regum.
Caeſarea Phoeniciae ad Libanum.
Canatha Decapoleos.
Cyrrhus Cyrrheſticae.
Damaſcus Coeleſyriae.
Emiſa Syriae.
Epiphanea Syriae.
Hieropolis Cyrrheſticae.
Laodicea Coeleſyriae ad Libanum.
Orthoſia Phoeniciae.
Seleucia Syriae.
Sidon Phoeniciae.
Tripolis Phoeniciae.
Tyrus Phoeniciae.

Mortuo V. C. 430. Alexandro M., et facto inter ejus duces, Perdicca interim rei ſummae praefecto, prima provinciarum diviſione, Seleucus, a quo epocha haec nomen traxit, equitatus praefecturam abſtulit. Caeſo biennio poſt Perdicca, et mox conſtitutis aliter provinciis, Seleuco adminiſtranda Babylonia commiſſa eſt. Aliquot poſt annis bellum movente Antigono pulſus, ad Ptolemaeum in Aegyptum fugit, a quo cum auxilia impetraſſet, in Babyloniam redit, eamque victis, qui pro Antigono ſtabant, recuperat. Factum iſtud V. C. 442. A. X. 312., in cujus memoriam conſtituta epocha, a dicti anni autumno procedens. Vix jam neceſſe puto refutare eorum ſententiam, qui hanc Seleuci e-

a) B. L. T. XXX. p. 312.

pocham ab eo anno ducunt, quo is Syriae imperium obtinuit, quod nonnisi V. C. 453. contigisse certo constat.

Hanc epocham his verbis indigitat Iosephus: [a]) ἐτει ἑκατοςῳ και τεσσαρακοςῳ και τριτῳ μετα τȣς ἀπο Σελευκȣ βασιλεις, *anno 143., ex quo regnare coeperunt Seleucidae.* Eundem hunc Iosephi locum sic vertit Epiphanius: *anno 143. post regnum primi Seleuci.* Quae quidem et Iosephi et interpretis verba secundum literam accepta totum Seleuci I. imperium excludunt, quod calculo manifeste repugnat. Vocatur etiam *anni Graecorum*, et sic in libris Macchabaeorum, quia Graeci orientales hac potissimum epocha usi sunt. Eam Albatenius, aliique Arabes *Terik dhilkarnain*, id est: aeram τȣ δικερωτος, *bicornigeri*, appellant, Alexandrum M. indicantes, qui adstituto capiti gemino cornu Ammonis sese filium professus est, unde et nonnunquam epocha *annorum post Alexandrum* dicitur, ut in actis concilii Chalcedonensis, quem locum sistam infra.

Hujus anni epochae signantur in nummis regum Syriae, urbium Syriae late sumptae, in marmoribus Palmyrenis, quorum unum pridem cognitum, quod exstat Romae in museo Capitolino, positum, ut inscriptio profitetur, Aglibolo et Malachbelo patriis diis, jam a variis vulgatum, postremo a Nicolao Togginio Tomo IV. musei Capitolini tab. XVIII., annum et mensem hujus aerae sic exprimit: ЄΤΟΥϹ. ΖΜΦ. ΜΗΝΟϹ. ΠЄΡΙΤΙΟΥ. *anno 547. mense Peritio.* Alia marmora Palmyrena ab Halleyo collecta vide in Miscellaneis curiosis Vol. III. p. 84. Hac item aera usi sunt auctores librorum Macchabaeorum, synodus I. Nicaena, aliique, quae omnia vide laxius exposita apud Norisium. [b])

Epochae hujus initium certissimis argumentis ducitur ab autumno V. C. 442. A. X. 312. Seligam unum ex pluribus, quae passim habentur apud chronologos, et citatum Norisium. Synodus Chalcedonensis symbolum fidei in concilio Nicaeno confectum his chronologicis characteribus notat: *Consulatu Paulini et Iuliani clarissimorum consulum, anno post Alexandrum 636. mensis secundum Graecos Daesii XIX., quod est XIII. Kalendarum Iuliarum etc.* Easdem notas Socrates quoque indicat. Si ad annum V. C. 442., cujus autumno coepisse aeram diximus, addas annos 636., summa dabit annum V.C. 1078., cujus autumno exivit annus aerae 636. Atqui eodem hoc anno V. C. 1078. P. X. 325. in fastis notatur consulatus Paulini et Iuliani. Ergo aera Seleucidarum certe coepit V. C. 442. et quidem in autumno, nam si coepisset in vere ejusdem anni, annus aerae 636 exivisset quoque in vere V. C. 1078., et continuo coepisset annus 637. At vero verba concilii mensem Iunium anni 636. cum anno 1078. componunt. Vnde discimus etiam, aeram Seleucidarum in autumno, non in vere coepisse. Quo pacto ex numis idem annus comprobetur, dicetur infra.

Quae hactenus de Seleucidarum epocha dixi, pridem a gravissimis chronologis tradita et solidis argumentis sta-

---

a) Ant. L. XII. c. 5. § 3.

b) Epoch. Syromac. Diss. II. c. 1.

bilita fuere, nullique jam dubio videbantur obnoxia, donec cl. Freretus Gallus veteris hujus doctrinae varia capita in judicium coepit revocare. Operae pretium videatur, summam ejus dissertationis, quae eruditi hujus chronologi dubia continet, exponere. [a]) Non negat, exstitisse aeram quampiam, cujus initium duceretur ab anno V. C. 442. a tot astronomis tam veteribus quam aevi recentioris comprobatam, at negat, eam dici posse Seleucidarum. Sane monumenta, quae consistunt in marmoribus Palmyrenis, et numis, non satis sinceros ejus esse testes. Ad dicta marmora quod attinet, annos iis inscriptos nimis vagum constituere principium. Neque satis validum ex numis subsidium. Ejus initium Norisius ex numo Tripolis Phoeniciae, et alio Emisae Syriae accurate quidem fixum putavit, at enim non satis esse comprobatum, Tripolitanos eadem cum Emisenis aera usos. Vel de una Syriae Antiochia satis constare, quater eam ad alius epochae annos transivisse. Quin ex numis Trajani et Hadriani, quorum uterque annum HKT. praefert, confici, Tripolitanos aeram suam dinumerasse ab anno V. C. 443. Eodem deinde incerto laborare annos regum Syriae numis inscriptos. Ex quo denique arguit, certos nos esse non posse, annos in marmoribus vel numis Syriae notatos ducendos esse ab epocha generali V. C. 442. coepta. Altera dissertationis parte auctor refutat sententiam Petavii, aliorumque, adserentium, auctores utriusque libri Macchabaeorum usos aera Seleucidarum, sic tamen, ut auctor libri I. annum inciperet a mense verno Nisan, auctor libri II. a mense autumnali Tisri. Omissis omnibus ejus argumentis, quae longum esset commemorare, concludit denique, [b]) auctorem libri I., tum et Iosephum in chronologicis suis rationibus secutos aeram ducendam ab anno V. C. 447., auctorem libri II. tum et reges Syriae secutos aliam biennio posteriorem, quae coepit V. C. 440. Causam instituendae prioris statuit exstinctum hoc anno cum Cleopatra Alexandri M. sorore universam familiam regiam, alterius, quod hoc anno Alexandri duces in diadema et nomen regium involarunt.

Iuvat huic Frereti orationi pauca opponere. Iam ipse confitetur, et confiteri cogitur, fuisse in oriente aeram aliquam, eamque celebrem, cujus exordium ab anno V. C. 442 testibus tot auctoribus et monumentis ducendum est. Haec quo nomine appellanda sit, parum laboramus, quin et supra varias ejus appellationes commemoravimus. Si viris eruditis magis placuit, eam Seleucidarum aeram vocare, in causa fuit primum, quod eam jam a Iosepho supra citato sic vocatam viderunt, deinde quod solam hanc aeram non modo numis regum Syriae, id est: Seleucidarum, sed etiam passim numis urbium, quae Seleucidis paruere, inscriptam deprehenderunt. Postea cum indagarent, quale fuerit factum vel eventus insignior anni V. C. 442., qui inducendae aerae causam dedit, et qui praeterea ad Seleucidas proprie perti-

a) Mem. B. L. Tom. XVI. p. 286. b) l. c. p. 306.

neret, repererunt, eo anno factum, ut Babyloniam recuperaret Seleucus, quod regiae fortunae, et amplissimae ejus potestatis fuit fundamentum. Caussam enimvero in auctorum veterum silentio satis probabilem. Non negavero, verisimile tantum esse, annos Palmyrenis marmoribus inscriptos ex Seleucidarum aera pendere; at vero quod idem contendit, certum non esse, annos, qui sunt in numis regum Syriae, et subjectarum iis urbium, ab anno V. C. 442. ducendos, ferendum certe non est. Tot habemus in regum Syriae moneta varios annos, qui ducti ab hac epocha sese facile eorum regimini adcommodant, ut nonnisi Pyrrho aliquis possit nodum in scirpo quaerere, et recte arbitrati sint viri eruditi, si quid inter scriptores in chronologiae caussis esset dissidii, numorum auctoritate posse conciliari. Idem sentiendum de chronologicis urbium subjectarum numis, quorum non, ut Freretus loquitur, *aliquot* duntaxat habemus regum nominibus notatos, sed insignem seriem, ut videre est ex Frölichii annalibus, et Pellerinii supplementis, sed quod utrumque, cum Freretus haec scriberet, lucem nondum vidit. Quo is pacto aeram Tripolitanorum in annum V. C. 443. ex numis Trajani et Hadriani removeat, non intelligo, cum inde certus annus 442. conficiatur, ut taceam, eundem hunc annum ex aliis eorum numis praeclare stabilitum, ut in eorum moneta dixi. Neque minus feliciter ex numis comprobatur, ejusdem aerae usum apud alias quoque urbes valuisse, ut videre est ex iis, quae ad singulas urbes notavi. Quapropter haec aera non modo jure hactenus dicta fuit Seleucidarum, sed ejus etiam initium numis rite confirmatum. Quod ad alteram dissertationis partem attinet, quae initium annorum utriusque libri Macchabaeorum examinat, quoniam ad dirimendam eam litem nihil conferunt numi, sed subsidia mere historica et chronologica, aliorum judicio lubens permitto.

Hoc etiam loco facienda mentio epochae alterius, quae a priore unico anno differt, coepta V. C. 443. A. X. 311. et haec quoque dicta *aera Graecorum*. Fuisse eam invectam ab astronomis Chaldaeis Babylonis et Seleuciae, dixi in moneta regum Parthiae, in qua notantur anni, quos nunc eruditi passim ad hanc aeram exigunt.

II. *De aera Pompejana ab anno V. C. 690.*

Hac usae sunt unae Syriae, late sumptae, urbes, quarum hic habes catalogum:

Abila Leucadis Decapoleos.
Antiochia Decapoleos ad Hippum.
Antiochia Syriae.
Canatha Decapoleos.
Dium Decapoleos.
Dora Phoeniciae.
Gadara Decapoleos.
Pella Decapoleos.
Philadelphia Decapoleos.
Seleucia Syriae.
Tripolis Phoeniciae.

* * *

Victo Tigrane Armeniae et Syriae rege Pompejus M. Syriam ingressus,

eam in provinciam redegit, Coelesyriam item, Decapolin, Iudaeam cum Hierosolymis cepit, urbes alias cum in his terris, tum et Phoenice tyrannis liberavit, alias libertate donavit, alias variis sibi beneficiis devinxit. Facta haec annis V. C. 690, 691. Vide Iosephum et Dionem. Haec generatim, nam quae privatim beneficia Pompejus in urbes singulas contulerit, in earum moneta commemoravimus. Atque haec causa fuit, cur ejus tractus urbes non paucae grati animi causa ab anno V. C. 690. aeram novam constituendam putaverint.

Fuere auctores graves, qui aliarum ex his urbium annos ab anno 690., aliarum a 691. ducendos putarent, neque forte injuria; cum enim Pompejus, ut diximus, utroque hoc anno his in terris commoratus fuerit, dubitari nequit, alias urbes citius, serius alias beneficiis a Pompejo ornatas, et fieri adeo potuit, ut nonnullae uno anno serius epocham auspicarentur. Interea ipse ex vulgatis hactenus numis causam nullam reperi, cur urbis cujuspiam aeram ab anno posteriore inchoari necesse putarem.

III. *De aera Caesariana.*

A Iulio Caesare dictatore nomen nacta. Ab hoc binae urbes Syriae, *Antiochia* et *Laodicea*, annos suos numeraverunt, sed non ab eodem anno et propter eandem causam.

Antiocheni, ut a Caesare Pompeji ad Pharsalum victore gratiam inirent, ab hac ipsa pugna epocham sunt exorsi. Contigisse eam V. C. 706., inter omnes convenit, sed quo anni tempore, inter chronologos addubitatum. Mense Majo Pharsali debellatum conjecit Petavius, [a]) Norisius labente Iunio. [b]) Detecta serius bina illustria monumenta Norisium verum fuisse vatem docuere. Legitur in Kalendario Amiternino ad V. Idus Augusti: FER*iae*, *Quod* EO. *Die* C. CAES*ar* C. F. PHARSALI. DEVICIT. et in Antiatino ad eundem diem: DIVVS. IVL*ius* PHARS*ali* VICIT. Vide utrumque testimonium in fastis Verrii Flacci a cl. Fogginio editis p. 112. In Kalendario Maffaeiorum ad eundem diem scriptum legitur: HOC. DIE. CAESAR. HISPALI. VIC*it*. At idem Fogginius non solum ex citatis modo binis Kalendariis, sed etiam aliis causis solide conjecit, errasse primos ejus marmoris descriptores, et pro PHARSALI perperam legisse HISPALI. Iam vero hunc diem IX. Augusti anni Romani nondum correcti Usserius retrahit in diem VI. Iunii anni Iuliani prolepticí, at cl. Nauzeus in diem XXIX. Iunii proleptici. [c]) Ex his calculis nonnihil variantibus saltem etiam de mense ejus conflictus, quem *cruentissimum Romani nominis diem* dixit Vellejus, satis certi sumus. Hujus ergo causa victoriae Antiocheni, ut diximus, novam aeram induxere, sic tamen, ut ejus initium προληπτικῶς figerent ad autumnum anni praecedentis V. C. 705., et annum secundum inchoarent in autumno anni 706., haberentque

a) Doctr. temp. L. X. c. 62. b) Ep. Syrom. p. 163. c) Mem. B. L. Tom. XXV p. 254.

adeo primum aerae ſuae annum pro completo incompletum. Illuſtris hujus aerae, dictae *Antiochenae*, annis ſcriptores non pauci ad temporum rationem uſi ſunt, quorum etiam teſtimoniis invicte comprobatur, ejus initium ducendum ab autumno V. C. 705., quae quidem omnia copioſe, ac more ſuo erudite expoſuit Em. Noriſius. [a])

Laodicenſes Caeſariana quoque aera uſi, quod Caeſar ex Aegypto adverſus Pharnacem terreſtri itinere profectus, cum in eorum urbe verſaretur, amplis eos beneficiis adfecit. Factum iſtud V. C. 707., verum quod ab Antiochenis mox factum diximus, hi quoque initium aerae ex autumno anni proxime elapſi V. C. 706. ſuſpenderunt. Alia, quae ad confirmandam hanc aeram pertinent, jam dedimus in numis hujus Laodiceae.

Aegeaei Ciliciae, et Gabalenſes Syriae epocham Caeſarianam auſpicati ſunt ab autumno V. C. 707., quod initium in eorum moneta comprobavimus. Cauſa iis haud dubie eadem, quae Laodicenſibus, nimirum Caeſar eodem itinere moenibus receptus. Sed utrique annum primum novae aerae proximo autumno occoepere.

Caeſarianam quoque aeram adoptaſſe videntur Rhoſus Syriae, Ptolemais Galilaeae, Nyſa Samariae, verum iſtud ex numis hactenus cognitis ſatis tuto definiri nequit.

IV. *De aera Actiaca ſeu Victoriae, ab anno V. C. 723.*

Victoria de Cleopatra et M. Antonio ad Actium IV. Non. Sept. V. C. 723. relata, qua orbis terrarum imperium Octaviano ceſsit, cauſa, ſi qua alia, juſta fuit, propter quam urbes Graecae novam epocham conderent. Paucae tamen urbes eam recepere. Numi *Antiochiam*, *Apameam*, *Seleuciam*, et forte *Rhoſum*, quae omnes ſunt Syriae urbes, eam adoptaſſe teſtantur. Vnica haec eſt epocha, quae nomen ſuum, aut verius ſui inſtitutae cauſam palam profitetur, ſcripto in numis Antiochiae ΕΤΟΥΣ. ΝΙΚΗΣ. *anno victoriae.* Qua ratione dictae urbes hac epocha in numis ſuis uſae fuerint, videatur in ſingulis.

* * *

Superſunt adhuc epochae aliae, quas variae urbes ejusdem regionis, ut Ciliciae, Ponti, Bithyniae, ſecum communes habuere, ſed de quibus in earum moneta actum jam eſt.

a) l. c.

SECTIO V.

DE VARIIS UNIUS EIUSDEMQUE URBIS EPOCHIS.

Fuere urbes non paucae, quae antiquata, qua hactenus uſae ſunt, aera novam induxerunt. Ejus exempla non adduco, quod ex praefixo catalogo facile cognoſcuntur. Cauſa conſtituendae novae fuere aut beneficia impetrata mutatusque in melius ſtatus, aut obſequii in magna rerum mutatione ſtudium. Exemplo eſto Antiochia Syriae. Haec autonomiam a Pompejo M. adepta V. C. 690., abolita Seleucidarum epocha ab eodem hoc anno tempora ſua numis inſcripſit. Hoc ad Pharſalum profligato, ſive quod periculoſa eſſet veterum benefactorum confeſsio, ſive mutata ſerio in novum victorem voluntate, omiſſa aera Pompejana annos ſuos ab hac ipſa Caeſaris victoria ducere coepit. V. C. 724. victo ad Actium Antonio, verſo in Octavianum obſequio, Actiacae victoriae annis uti maluit, non tamen ſic, ut Caeſarianam plane abjiceret, quod capite ſequente patebit. Auguſto vita functo, et ſublata obſequii cauſa, novam hanc iterum aeram aſpernata, in Caeſariana deinceps plene acquievit. Haec uberius docuimus in moneta Antiochiae, at hic exempli cauſa paucis retexere neceſſe fuit, nam eodem modo et propter ſimiles cauſas alii quoque populi veteres aeras aut abjecerunt, aut earum fuerunt deſultores.

Negari non poteſt, hanc urbium in variandis epochis inconſtantiam, ſive cum novas conderent, ſive his poſtea faſtiditis ad veteres redirent, non leve rationibus chronologicis malum importare. Saepe enim admodum difficile, non raro plane incerta ratio definiendi, quando urbs quaepiam plures per intervalla epochas adoptavit, a qua anni numis inſcripti ſint numerandi. Et vero in horum calculo viros etiam ſummos interdum perverſam rationem ſecutos, variis per hoc opus locis indicavi, ac praecipue in moneta Antiochiae, Sidonis, ac Tyri. Haec tamen aerarum inconſtantia, ſi cautio adhibeatur, minus eſt moleſta, quam vulgo exiſtimatur. Eam enim ſaepenumero non tam numi ipſi, quam falſa antiquariorum praeconia obtruſere. Iuvabit, quod modo adſerueram, aliquot exemplis ſtabilire. Conſtat, Sinopenſes primum uſos aera ducta ab anno V. C. 684., poſtea V. C. 709. aliam conſtituiſſe. Frölichium et Pellerinium ſi audias, iidem paucis poſt annis abolita nova reſpexere veterem imperante Auguſto, iterum novam ſub Caligula, iterum veterem ſub Alexandro Severo.

Verum in eorum moneta abſterſi hanc inconſtantiae maculam, et ſolidis argumentis comprobavi, a Sinopenſibus inde ab anno V. C. 709. aeram novam in numis adhibitam, et veterem demum imperante Alexandro revocatam. Abbas Mazzolenus probare ex numis aggreſſus eſt, Amiſenos Ponti intra annos nonniſi XVI. triplice varia epocha uſos, tamen certum eſt, unicam ab iis, quae ab anno V. C. 721. ducitur, fuiſſe uſurpatam, et Mazzoleni judicium ex numis male promulgatis fluxiſſe. Fecit fortuna propitia, ut plures alias urbes ab inveterata hac et diu credita levitatis culpa licuerit abſolvere. Et vero ſi in numos hactenus editos novo liceret judicio inquirere, haud dubie plures aliae adfictae culpae in chronologiae commodum evaneſcerent, quae hactenus epocharum negotium impedivere, quas nos ſpes poſteris, qui hacc noſtra curabunt, relinquimus. Praecipua ac certa ſimilis eodem tempore aerarum permixtionis exempla ſuppeditant numi Apameae et Seleuciae Syriae urbium, tum et Tripolis Phoeniciae.

SECTIO VI.

DE EPOCHA DVPLICE IN VNO EODEMQVE NVMO.

Tres ſunt urbes, in quarum numis, etſi rariſsime iſtud factum, duplex epocha conjungitur. Harum una eſt *Antiochia Syriae*, in cujus nonnullis rariſſimis tetradrachmis legitur annus ϛΛ, 36, et alter ΔN, 54. Annus prior pendet ab aera Actiaca, alter a vetuſtiore Caeſariana, ut in ejus numis adcuratius explicavimus. Altera eſt *Aſcalon Iudaeae* ſcripta in nonnullis duplice aera hoc modo: $\frac{\text{ϛN}}{\text{BP.}}$ De utriusque aerae natura vide numos hujus urbis. Tertia *Gaza Iudaeae*, in cujus numis legimus: Γ. ЄΠΙ. BqP. vel: Δ. ЄΠΙ. ΓqP. et ſimiliter. Quo pacto duplex haec aera explicanda ſit, diximus in moneta Gazae.

Ab his exemplis certi ſumus, urbes quasdam Graecas, poſteaquam novam aeram inſtituerunt, non continuo veterem aſpernatas, ſed hanc cum nova conjunctam monumentis ſuis inſcripſiſſe. Qua quidem in re idem ab iis factum videmus, quod in adſumendis, retinendis, abjiciendis imperatorum nominibus; aut enim novi imperantis adoptato nomine retinuerunt vetus, aut iſtud palam neglexerunt. Vtrobique valuit adfectus ſeu verus, ſeu fictus. Atque inde facile poteſt explicari, non modo, cur et quo pacto urbes nonnullae poſt

multos annos ad veterem aeram redi- verint, ut de Sinopenſibus in eorum moneta diximus, ſed etiam, cur in numis urbium, etſi paucifsimarum, uno fere eodemque tempore variarum epocharum annos inſcriptos videamus.

Adſine prioribus exemplum offert numus Commodi Alexandrinus, in quo eodem legitur L. KB. et L. Γ. Prior numerus indicat annum patris M. Aurelii ſub Commodo continuatum, alter annum Commodi imperantis. Vide hujus numos Alexandrinos.

SECTIO VII.

DE ANNI APVD VETERES INITIO.

Anni initium, cum ſuapte natura ſit arbitrarium, non idem omnibus populis fuit, aliis eum vel ab alterutro ſolſtitio, vel alterutro aequinoctio, aliis ab alio quopiam cardine, ut viſum fuerat, inchoantibus. Prioris inſtituti cauſam dedit naturalis ſolis ad idem punctum reverſio, poſterioris quaecunque alia cauſa, v. g, quaedam Italiae civitates diem, quo primum Auguſtus ad ſe veniſſet, initium anni fecerunt. [a]) Anni Hegirae a die XVI. Iulii poſt Chriſtum 622., quo die Muhammedes Arabum legislator fugere eſt coactus, procedunt. Apud alias gentes duplex fuit anni exordium. Romanis Kalendae Ianuariae inde a Numa fuere exordium anni civilis, at dies XI. Kal. Maias, quo Palilia, et urbis natalis agebatur, fuit initium epochae urbis conditae. Ex chronologorum doctrina Iudaei annum naturalem diviſere in eccleſiaſticum, et civilem. Eccleſiaſticus coepit in verno menſe Niſan, civilis in autumnali Tisri.

Quo anni tempore, menſe, die ſinguli populi ac urbes annum auſpicati ſint, propter monumentorum defectum definiri nequit. De nonnullis ſatis accurate nobis conſtat, ſed in plerisque aliis non habemus niſi conjecturas probabiles. De Aegyptiis tenemus, eos annum inchoaſſe a die I. menſis Thot. Sed cum eorum annus tantum conſtaret diebus 365., neglectis horarum reliquiis, et intercalandi more factum, ut caput anni ſingulis annis quatuor die uno in anno Iuliano retardaret, donec capta a Romanis Aegypto initium menſis Thot ad diem XXIX. Auguſti figeretur, de quo nos pluribus egimus in tractatu de numis Alexandrinis. Annum Syromacedonum coepiſſe in autumno, ſatis evidenter ex ſcriptoribus,

a) Suet. in Aug. c. 59.

numis, et argumentis ab astronomia petitis est demonstratum, de quo vide praecipue Norisium in praeclaro opere *de anno et epocha Syromacedonum.* In autumno inchoatam aeram Seleucidarum, diximus supra, quo loco eius initium fiximus. Eodem refertur principium aerae Antiochenae, etsi de mense, Septembri, an Octobri, dubitetur, de qua lite vide Em. Norisium. [a]) Iudice Belleyo [b]) Bostreni Arabiae annum coepere ab aequinoctio verno, atque idem comprobat, [c]) Cappadoces, anno olim vago et desultorio usos, posteaquam in Romanorum potestatem venere, annum suum a die XII. Decembris anni Iuliani ducere coepisse. Atque haec exempla ad comprobandum varium inter Graecos annorum initium sufficiant. Omisi Graecos Europaeos, quia eorum numi epochae annis destituti ad praesens institutum non pertinent. Interea etsi pauca tantum annua urbium exordia nobis certa fide comperta sunt, quia tamen de majore parte Graecorum orientalium aut certi sumus, aut probabilem habemus conjecturam, eos annum ab autumno auspicatos, possumus non magno errandi periculo aliarum quoque urbium annos ab eodem anni tempore ducere.

Atque haec praecepta de anni apud veteres exordio necesse fuit praemittere, quia absque his cognitis in epocharum initia et reliquas causas inquiri non potest, de quibus continuo agemus.

SECTIO VIII.

DE MODO EPOCHARVM EXORDIA ERVENDI.

Epocharum anni tamdiu nullum usum praestant, donec de anno epochae nobilioris, nobisque magis cognitae constet, a quo illae numerari debeant. Iudaei a Simeone in libertatem adserti a tempore impetrati hujus beneficii epocham novam sunt exorsi testante istud auctore libri I. Macchab. [d]) *et coepit populus Israel scribere in tabulis et gestis publicis, anno primo sub Simone sacerdote magno, duce et principe Iudaeorum.* At ne in obscuro esset tempus, quo primus hic novae epochae annus coepit, prudente illum consilio alteri epochae latius patenti, nempe aerae Seleucidarum illigavit praemissis his verbis: *Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum gentium ab Israel.* Nos hodie exordia epocharum, quibus privatim usae sunt urbes, populi, reges, vel in

---

a) l. c. diss. III. c. 6. b) B. L. Tom. XXX. p. 313. c) B. L. Tom. XXXV. p. 624.
d) c. 13. v. 41.

annis Christi, vel urbis conditae, illustrioribus quippe et passim cognitis epochis, inquirimus. Mihi anni urbis conditae praeplacent, quia ratione aequabili, ut progrediuntur, eorum crescit numerus, quando e converso anni ante Christum, ut progrediuntur, decrescunt, et augentur post Christum, quod rationes arithmeticas non parum impedit.

Anni cujuscunque epochae, monumentis veterum inscripti, per se non indicant, a quo capite eorum ducatur exordium. Necessarium igitur est frenum seu ex historia, seu collatis aliis numis, seu cujusque generis monumentis aliis petitum, quod eos nimium vagos aut intra arctiores fines coerceat, aut eorum situm in alterius epochae cognitae anno certissime definiat. Exstat apud Reinesium marmor, quod fuit in arce Messeniae Ithome: [a])

ЄΠΙ. ΙЄΡЄΩC. ΚΡЄCΦΟΝΙΟΥ.
ЄΤΟΥC. ΡΝΖ. κ. τ. λ.

Sub sacerdote Chresphonio (melius *Cresphonte*) *anno 157. etc.* Aera Messeniorum Peloponnesi ignota est, annus inscriptus nihil in se habet opis, unde ejus situs posset determinari, neque reliquum epigramma criterium aliquod suppeditat, quale esset, si constaret, quo anno Cresphontes apud Messenios sacerdotio functus esset. Incertum igitur est ejus aerae initium, et erit, donec fortasse monumenta olim alia suppetias veniant. Neque vero Reinesius, dum epochae hujus caput ad annum V. C. 607. fixit, aliud praeter conjecturam oppido infirmam conjecit. Chandlerus marmor Laodicenum vulgavit, [b]) quod se positum profitetur

ЄΤΟΥC. ΗΞC. ΥΠΑΤΩΝ. ΓΡΑΤΟΥ. ΚΑΙ. CЄΛЄΥΚΟΥ. *Anno 268. Grato et Seleuco Cos.* Annus hic in incerto foret, nisi ei succurreret adscriptum par consulum, quod ex fastis constat processisse V. C. 974., cui adeo anno respondet annus 268 Laodiceae Syriae, cujusque annus primus, ut sequentes leges dictabunt, ducendus est ab anno V. C. 706. Similibus subsidiis universa ratio epochas supputandi nititur, quod subjecta continuo exempla docebunt.

Quaeratur initium aerae Amasiae Ponti.

Exstat apud Vaillantium numus Commodi inscripto ΡϘΘ. 199. Currebat ergo hic Amasiae annus imperante Commodo. Quare ut reperiatur caput hujus epochae, annis 199. in epocha urbis conditae retrocedendum est, donec uterque extremus Commodi imperantis annus obtineatur. Commodus dictus est Augustus V. C. 930. Subtracto ex 930. numero numi 199 minus 1, id est: 198., residuum est 732. Caesus est idem V. C. 945. ultimo Decembris die. Subtracto inde rursum 198. residuum est 747. Ergo annus primus numeri 199. respondet uni cuipiam ex annis 732. usque 747. Intra hos ergo annos tamdiu vagabitur aerae principium, donec certam in aliquo anno sedem ope alterius numi obtineat. Exstat in museo Caesareo ejusdem Amasiae numus alter cum capite Alexandri Severi et anno CΚΗ. 228. Dictus est

a) Inscr. ant. T. I. p. 386. b) Inscr. ant. p. 92.

Auguftus V. C. 975. menfe Martio, caefus V. C. 988. intio anni. Subducendo fimili lege ex utroque hoc anno numerum numi 199—1, feu 198., caput epochae vagabitur intra annos V. C. 777. et 790. Compofitis utriusque imperantis annis epochae initium tam certe ad autumnum V. C. 747. effe figendum, ut neque in annum proxime anteriorem, neque proxime pofteriorem evagari pofsit, fic probatur. Fingamus, eam coepiffe anno proxime praecedente 746. Addendo ad 746. annum numi Alexandrini 228 — 1, feu 227., fumma dabit annum V. C. 973., a cujus autumno usque ad autumnum anni fequentis fignatus effet numus. Verum intra hoc tempus Alexander nondum fuit Auguftus, quem honorem nonnifi menfe Martio V. C. 975. abftulit. Ergo epocha Amafiae anno propofito incipere nondum potuit. Efto, coepiffe eam V. C. 748. Addendo ad 748. annum numi Commodiani 199 — 1, feu 198., fumma dabit annum V. C. 946., a cujus autumno usque ad fequentis anni autumnum feriri debuiffet numus dicto anno notatus. Verum per omne illud tempus non amplius fuperftes fuit Commodus, caefus exeunte anno V. C. 945. Ergo initium epochae in annum pofteriorem moveri nequit, manetque immotum ad annum V. C. 747.

* * *

Hoc modo epocharum omnium initia folent inveftigari. Tamen ut univerfa ratio melius intelligatur, nonnulla alia adhuc reftant praecipienda.

I. Sive addendo, five fubtrahendo, numi anno unitatem, ut vidimus, abftuli. Quod ni fiat, unus idemque annus bis addetur, vel fubtrahetur, et fumma, vel refiduum femper unitate excedent, quia cum annum numi cum anno alterius epochae compono, uterque hic annus, et qui componitur, et cum quo componitur, re ipfa unus tantum eft, non diverfi duo. Sic fcire volo, cui anno urbis conditae refpondeat v. g. annus 132 aerae Amafenfis, quam conftat coepiffe anno V. C. 747. Nemo non intelligit, annum primum ex fumma annorum 132. effe unum eundemque cum anno 747., ergo fi huic addam integram fummam 132, aggregatum 879. unum eundemque annum bis continebit. Aufer ex numero 132. unitatem, fumma 878. dabit annum urbis conditae, cujus autumno coepit currere annus 132. aere Amafiae. Idem valebit etiam in fubtrahendo. Noffe cupio, quo anno urbis conditae coeperit aera Seleucidarum, quam fcio coepiffe anno 312. ante Chriftum. Natus eft Chriftus anno V. C. 753. fecundum Varronem. Ab hoc fi fubtraham totum numerum 312., certum eft, me nimium fubtraxiffe, nimirum totum etiam illum annum urbis conditae, cui refpondet annus 312. ante Chriftum. Aufer ex hoc numero unitatem, et fubtrahe 311 ex 753., refiduum 442. dabit annum urbis conditae, cujus autumno coepit annus primus aerae Seleucidarum. Haec doctrina non rite obfervata non raro viros eruditos in fraudem induxit, cujus exemplum dedimus in moneta Aegarum Ciliciae. Ceterum fi quis unitatem fubtrahere nollet, non propterea offendet, fi modo adverterit, fubtracta unitate exiturum annum V.

C., cujus autumno coepit annus quaesitus, non subtracta annum V. C., cujus autumno dictus annus exivit.

Haec tamen unitatis mulcta in additione anni inscripti ad annos urbis conditae, vel etiam subtractione tum locum non habebit, quando monumentum characterem quendam chronologicum continet, qui autumnum ejus anni Iuliani praecedit. Tum enim totus numerus monumento inscriptus ad inveniendum epochae initium vel additur, vel subtrahitur. Exstat numus Othonis Antiochiae Syriae cusus cum anno ZIP. 117. Quaeritur, cujus anni autumno coeperit aera Antiochiae. Numus signatus est V. C. 822. a medio Ianuario, quo imperare Otho coepit, usque ad medium Aprilem ejusdem anni, quo is se interemit, et, quod sequitur, ante autumnum ejus anni Iuliani. Subtrahatur ergo totus numerus 117 aerae Antiochenae ab anno V. C. 822., residuum 705. dabit annum V. C., cujus autumno dicta aera initium habuit. E converso quaeritur, quo anno urbis conditae signatus fuerit idem Othonis numus cum anno 117. aerae Antiochenae. Coepit haec in autumno V. C. 705. Addatur ergo huic totus numerus 117., summa dabit annum V. C. 822. verum ejus numi signati tempus. Causa omittendae ejus mulctae est, quia intra cursum anni Antiocheni ab uno autumno ad alium annus V. C. Iulianus Kalendis Ianuariis jam sibi unitatem addidit, anno Antiocheno interim usque ad proximum autumnum invariato. Eodem modo perage examen aerae Laodiceae Syriae, quae in marmore Graeco, quod in hujus urbis numis citavi, his verbis notatur: *anno 268. mense Xanthico consulibus Grato et Seleuco.* Xanthicus Syromacedonum respondet Aprili anni Iuliani. Fuit ergo monumentum positum ante autumnum. Similiter item perage examen aerae Seleucidarum ex monumento, quod supra sectione IV. dederam, quod offert characteres chronologicos, consulatum Paulini et Iuliani, annum aerae 636., et mensem Daesium respondentem Iunio, qui adeo autumnum quoque praecedit. Si character monumenti tempus autumno posterius usque ad proximas Kalendas Ian. indicat, quia interim et hic unitas accrevit, adimenda iterum unitas secundum regulam praecedentem.

II. Non raro accidit, ut epochae cujuspiam exordium per duos, tres, aut plures etiam annos vagetur, deficiente nimirum justo monumentorum numero, quorum variantes anni intra certos illud limites coercerent. Exemplo esto annus OC. 270. conjunctus cum capite Elagabali in numo Botryos Phoeniciae. Elagabalus imperium auspicatus est mense Iunio V. C. 971.; subtracto inde anno numi 270., residuum 701. dat annum V. C., ante cujus autumnum incipere epocha non potuit. Caesus est in Martio V. C. 975. Subtracto iterum anno 270., residuum 705. dat annum V. C., ultra cujus autumnum initium aerae differi nequit. Vagabitur ergo initium aerae intra annos V. C. 701. et 705., donec aliorum numorum ope arctius figatur. Definitas horum subsidio propius aeras, aut plane stabilitas multis locis dedimus, quae hic repetere non vacat. Ex his praeceptis suapte sequitur, quanto pauciorum annorum

principis fuit imperium, quale fuit Nervae, vel Macrini, tanto arctius utrinque aerae exordium cohiberi. Habemus exemplum initii aerae ab uno eodemque numo invicte demonftrati, illud ipfum nempe numi Antiocheni cum capite Othonis et anno 117. paullo fupra citatum. Quoniam Othonis imperium tantum a medio Ianuario ufque ad medium Aprilem anni V. C. 822. duravit, ablatis inde annis 117, evidens eft, aerae Antiochenae principium ab autumno V. C. 705. ducendum. Idem obtinetur, cum unus idemque annus numis duorum Auguftorum, qui fibi proxime fucceffere, infcriptus legitur. Sic in numis Trajani et Hadriani Tripoli Phoenices percufsis legitur idem annus HKΥ. 428. Mortuus eft Trajanus menfe Augufto V. C. 870., eique continuo fuccefsit Hadrianus. Ergo fublatis inde annis 428. certum habemus aerae Tripolitanae initium in autumno V. C. 442. Idem praeftat annus ΓΛΦ. 533. infcriptus numis ejusdem Tripolis cum capite et Elegabali et Alexandri Severi. Cum numus nullum offert characterem chronologicum fixum, quod praecipue fit in numis autonomis, feu qui nullum offerunt regis vel Augufti, vel cujuscunque principis caput, tum plerumque aut difficilis eft, aut defperata in aerae exordium inquifitio. Exemplo funto numi Alexandriae Troadis cum epigraphe ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ. ⌗ΜΙΘΕΩΣ. et variis epochae annis, et autonomus Hyrgaleae Phrygiae cum anno Τ⌗ Є. 365.

III. Epochae per aliquot duntaxat annos vagae faepe ope aliarum epocharum, quibus vicina oppida ufae funt, fatis tuto ftabiliuntur. Sic fi epocha cujufpiam Syriae late fumptae urbis fluctuet prope annum V. C. 442., quo coepit aera Seleucidarum, vel 690., qui annus fuit exordium aerae Pompejanae, quoniam utriusque epochae multus fuit in Syria ufus, poteris citra erroris periculum aerae, in quam inquiris, exordium alterutri adcommodare. Simili modo viri eruditi fluctuantes urbium Ponti et Ciliciae aeras ftabilivere.

IV. Commode etiam epochae exordium aliquatenus vagum hiftoriae fubfidio nonnunquam cohibetur. Sic Belleyus epocham Cybirae Phygiae inter annos V. C. 776. 777. 778. fluctuantem ad aunum 776. fixit, quia hoc anno tefte Tacito civitati Cibyraticae terrae motu adflictae a Tiberio fubventum fuit, fatis vero aliorfum conftat, civitates a memorabili quodam facto novam aeram aufpicatas, de quo vide dicta in moneta hujus urbis. Eodem modo epochas alias folidis conjecturis certo anno adfixas fatis per hoc opus vidimus.

V. Vt vaga epocharum initia modis dictis poffunt coerceri, fic et alia, quae ab eruditis recte ftabilita diu credebantur, novorum numorum ope certiorem fedem funt nacta. Sic ferius correctas fuiffe aeras Amafiae Ponti, Anazarbi Ciliciae, aliarumque complurium, fuis locis perfpicue videre licet.

VI. Quemadmodum epochae hiftoriae adminiculo certam ftationem obtinent, ut mox oftendimus, fic et hiftoria vicifsim ex epochis rite ftabilitis infi-

quia aufert emolumenta. Sic plerique auctores veteres Antiochum VII. Evergeten Syriae regem anno 182. aerae Seleucidarum mortuum contenderunt. Verum ex numis comprobatur, eum anno ejus aerae ςΠΡ. 186. adhuc in vivis fuiſſe. Ex anno CLXXXII., qui inſcriptus legitur numo Sinopes, comprobatur, Aelium Caeſarem non Kalendis Ian. V. C. 890., quod nonnullis viris gravibus viſum, ſed 891. diem obiviſſe. Ex anno ΘqC. 299., qui eſt in numo Aegarum Ciliciae cum capite Corneliae Superae, eruimus ſine dubio, hanc Auguſtam Valeriani junioris uxorem eſſe non potuiſſe, ſed verius Aemiliani. Plura alia ex vetere hiſtoria epocharum ope expuncta dubia longum foret recenſere, quae ſuis locis adcurate indicavimus.

VII. Non ſola regnorum et imperiorum tempora epocharum principium figunt, verum etiam complures aliae cauſae, ad quas cum non ſemper animum adverterent artis noſtrae ſtudioſi, factum, ut non raro graviter offenderent. En ex his nonnullas, quae verum temporis characterem conſtituunt. Magna imperatorum pars, antequam Auguſti titulo decorarentur, ſolum Caeſaris nomen monumentis publicis inſcripſit. Conſtat plerumque, quo anno ex Caeſaribus evaſerint Auguſti. Ergo ſi inſtituto computo annus, qui eſt in numo M. Aurelii adhuc Caeſaris, incideret in tempus, quo teſte hiſtoria jam fuit Auguſtus, epochae initium haud dubie erit anticipandum. Adde titulos varios a victis gentibus certo tempore adſcitos, ut *Dacici* primum, deinde *Parthici* a Trajano, ab aliis *Germanici, Armeniaci* etc. Cum Livia Auguſti conjux in numo Iulia dicitur, is vivo Auguſto feriri non potuit, quia nonniſi hujus teſtamento in familiam Iuliam transiit. Proderit ſaepe a barba augurium capere. Haec mento appenſa aut indicium eſt aetatis magis provectae, ut in M. Aurelio, Caracalla etc. aut primae juventae, antequam haec ex Romanorum more poneretur, ut in horum moneta copioſius dicetur. Praetereo criteria alia, ceu fabricam numi, formam literarum, etc. quae prudens antiquarius ad temporis rationem ſaepenumero utiliter adhibebit.

VIII. Cauſas conſtitutarum epocharum ſaepe tenemus, neque modo majorum illarum, quales fuere aera Seleucidarum, Pompejana, Caeſariana, etc. ſed etiam earum, quae privatim urbibus propriae fuerunt, hiſtoria nimirum facem opportune praeferente. At multarum cauſas tacentibus hiſtoricis haud dubie perpetuo ignorabimus. Obſervandum hoc loco, cum inſignis cujuspiam eventus cauſa nova aera inducta fuit, eam urbes alias προληπτικως ab autumno proxime praeterito numerare coepiſſe, prout Antiocheni ſuam autumno V. C. 705. adfixerunt, etſi pugna ad Pharſalum, quae novae aerae cauſa fuit, in aeſtate V. C. 706. commiſſa fuit; alias vero ab autumno proxime ſequente, ut iſtud factum ab Aegaeeis et Anazarbenis, Ciliciae populis, in eorum numis diximus.

SECTIO IX.

DE ANNIS PRINCIPATVS ET MAGISTRATVS.

Praeter annos epochae, de quibus hactenus actum, ſaepe in moneta vetere comparent numeri, quos certum eſt indicare annos principatus, rarius geſti magiſtratus. Differunt hi ab epocha, quod haec continuatur, illi cum principis vita deſinunt, tametſi aliquot ſunt exempla, annos principatus epochae quodammodo naturam induiſſe, ut dicetur. Hos, de quibus agimus, annos in tres claſſes partimur, I. in annos imperii, II. in annos regni, III. in annos magiſtratus.

I. *Anni imperii.*

Hi obſervantur in numis
Alexandriae Aegypti.
Anemurii Ciliciae.
Arabiae provinciae, niſi forte notatur epocha.
Caeſareae Cappadociae.
Caeſareae Samaritidos.
Carrharum Meſopotamiae.
Ceraſi Ponti.
Coropiſsi Lycaoniae.
Cypri inſulae.
Dioſpolis Samaritidos.
Eleutheropolis Iudaeae.
Iconii Lycaoniae.
Laodiceae Phrygiae.
Magydi Pamphyliae.
Termeſsi Piſidiae.
Tiberiadis Galilaeae.
Trapezuntis Ponti.
Tyanorum Cappadociae.

His adde numos inſcriptos: ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Α. Β. Γ. etc. cum variis imperatorum capitibus, ſignatos Antiochiae Syriae, Caeſareae Cappadociae, et in inſula Cypro, de quibus agemus ſectione ſequente.

In numis imperii orientalis inde a Iuſtino anni imperii leguntur ſic: ANNO. II, III. etc.

II. *Anni regni.*

Conjungo tetrarchas et ſacerdotes, qui, ſi non reges, certe regia poteſtate ditioni ſuae praefuere. Leguntur autem hi anni in numis
Moſtidis regis forte Epiri.
Regum Cappadociae.
Sacerdotum et principum Olbae Ciliciae.
Sacerdotum, regum, et tetrarcharum Iudaeae.
Regum Aegypti.
Regum Numidiae.

III. Anni magistratus.

L. APRONI. PROCOS. III. in numis Carthagini tributis.

C. VIBIO. MARSO. PR. COS. II. vel III. in numis Vticae Zeugitanae.

ΑΝΘΥ. ΕΠΡΙΩ. ΜΑΡΚΕΛΛΩ. Γ. in numis Cypri.

* * *

Anni in his numis notantur eodem modo, quo epocharum annos notari vidimus. Aut enim praefigitur ET. vel plenius ΕΤΟΥΣ., aut L., quam literam esse initialem vocabuli Λυκαβαντος, supra diximus, aut annus prorsus solitarie ponitur. In numis regum Numidiae scribi solet: R. XXXII. etc. id est: *anno Regni* XXXII. etc. vel R. A. X. id est: *Regni Anno* X. In quinariis Lugduni Galliae Antonio IIIviro dicatis legitur A. XL. et A. XLI. sed non satis certum, qui anni his numeris indicentur; ut in moneta hujus IIIviri monebitur. Adhibenda cautio, ne in principatus annis putemus numerum, qui revera epochae annus est. Non difficulter tamen sese illi praeter alias causas etiam eo distinguunt, quod plerumque contractiores esse eorum numeri solent.

Annos principatus ab historicis quoque numerari solitos, et passim alias ad temporum rationem, perinde atque hodie, valuisse, multa occurrunt exempla. Apud Lucam legitur: [a]) Εν ἐτει δε πεντεκαιδεκατῳ της ἡγεμονιας Τιβεριυ Καισαρος, *anno XV. imperii Tiberii Caesaris.* In marmore Adulitano Ptolemaeus III. Evergetes sic de se: ΕΤΕΙ. ΤΗΣ. ΕΜΗΣ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ. ΚΖ. *anno mei regni XXVII.* [b])

Inscripti numis imperii anni ad chronologicam imperatorum historiam magnum adferunt momentum. Maximum inter hos usum praestant id genus numi in Aegypto cusi, dicti vulgo Alexandrini, quorum utilitatem et commoda suo loco liberaliter praedicavimus. Proximum locum obtinent argentei aeneique Caesareae Cappadociae. Reliquarum, quas commemoravimus, urbium numi amplam seriem non praestant.

Quocunque quis anni tempore imperium est auspicatus, annus imperii secundus numerari semper consuevit ab eo die, quo coepit annus civilis singularum urbium, de qua lege vide quae uberius diximus in tractatu de numis Alexandrinis, in numis Caesareae Cappadociae, et quae in proxima sectione ad numos ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. observabimus. Ad haec, cum plerumque imperatores nondum finito anno civili diem obierint, factum necessario, ut fere constanter ex his numis annum imperantium primum et postremum habeamus incompletos. Quam haec necessario ad chronologicam imperantium historiam sint observanda, iisdem locis, tum et in tractatu de tribunicia potestate praecepimus, et praecipiemus.

Quod in populorum numis anni imperii, idem in moneta Romanorum praestant numeri tribuniciae potestatis, de quorum usu et computandi modo vid按 desis tractatum de his singularem, ut et, quae ad rationem votorum quin-

a) cap. 3. v. 1. b) Chishull. Ant. Asiat. p. 78.

quennalium, decennalium etc. pertinent, quorum disquisitio aliquid etiam in imperatorum chronologia habet utilitatis.

Factum aliquoties, ut qui anni principio essent principatus, subinde epochae naturam induerent, cum nempe successori continuare patris annos placuit. Ejus exemplum dedit Ptolemaeus II. Philadelphus continuando patris Soteris annos. Eodem modo monetarii Alexandrini produxere annos M. Aurelii et Severi per imperium filiorum Commodi et Caracallae, ut in ea numorum serie observavimus. Verum omnes hae inchoatae epochae cum filiis desivere.

Additi proconsulibus Romanis numeri, quos postremo loco proposui, haud dubie annos obiti in provincia magistratus indicant; nam quid aliud hoc loco notare posint, non video. Ceterum demptis his, quos citavi, numis nulli alteri magistratui additos annos conspexi.

SECTIO X.

DE NVMIS INSCRIPTIS:

ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ.

Illustris est monetae argenteae, plerumque maximi moduli series inde a Galba usque ad Nervae imperium ab urbibus in Orientem positis signatae, in cujus antica caput imperantis, in aversa juxta typos varios scriptum ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. addito plerumque ΙΕΡΟΥ, et anni numero, id est: *anno novo sacro*. Antequam probabilem ejus epigraphes explicatum adfero, necesse video, horum catologum numorum secundum temporum rationem proponere, in quibus conquirendis laborem sublevavit cel. Belleyus, qui eorum seriem adcurate descripsit in praeclaro suo ad hos numos commentario, [a]) cui ego tres habeo, quos addam, et unum, nempe postremum Decii, quem demam.

Galba.

1) ΓΑΛΒΑΣ. ΚΑΙΣΑΡ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Caput Galbae, in area astrum.*

a) Mem. B. L. Tom. XIX. p. 447.

ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Α. *Aquila alis expansis fulmini insistens, juxta lauri ramus.* AR. I.

2) *Alius, sed cum anno* B. AR. I.

. Vespasianus.

3) ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΚΑΙΣΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. *Caput laureatum.* ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Α. *Aquila expansis alis clavae insistens, juxta palmae ramus.* AR. I.

4) ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΚΑΙΣΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. *vel*: ΟΥΕСΠΑСΙΑΝΟС. ΚΑΙСΑΡ. СЄΒΑСΤΟС. *Caput idem.*
ΕΤΟΥΣ. ΙΕΡΟΥ. Β. *vel*: ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Β. *Similis typus; in nonnullis aquila corollam ore stringit.* AR. I.

5) ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΚΑΙΣΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. *Caput laureatum, infra aquila expansis alis.*
ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Β. — Τ. ΦΛΑΥΙ. ΟΥΕΣΠ. ΚΑΙΣ. *Caput Titi laureatum.* AR. I. (Est etiam apud Pellerin Mel. I. tab. VII. n. 7.

6) ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΚΑΙΣΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ. *Caput laureatum.*
ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. Γ. ΙΕΡΟΥ. *Aquila expansis alis clavae insistens, juxta palmae ramus.* AR. I.

7) ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΚΑΙΣΑ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝ - - *Caput laureatum.*
ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Δ. - - ΦΛΑΥΙ. ΟΥΕΣΠ. ΚΑΙΣ. *Caput Titi laureatum.* AR. I. (Pellerin Mel. I. tab. VII. n. 8.)

8) ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΚΑΙСΑ. ΟΥΕСΠΑСΙΑΝΟС. *Caput laureatum.*
ЄΤΟΥС. Δ. ΙЄΡΟΥ. *Aquila expansis alis clavae insistit, juxta palmae ramus.* AR. I.

9) ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. ΟΥΕСΠΑСΙΑΝΟС. ΚΑΙСΑΡ. СЄΒΑ. *Caput laureatum.*
ЄΤΟΥС. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Δ. *in alio*: Є. *Aquila alis expansis rostro caduceum tenet, et insistit basi, ex qua una, vel duae spicae prodeunt.* AR. I. (Belley, Pellerin l. c.)

10) *Adversa similis.*
ЄΤΟΥС. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Ζ. *Iuppiter stans d. pateram, s. innixus scipioni, cui insidet aquila.* AR. I. (Catal. d' Ennery.)

11) ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. ΟΥΕСΠΑСΙΑΝΟС. ΚΑΙСΑΡ. *Caput laureatum.*
ЄΤΟΥС. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. *Templum Veneris Paphiae.* AR. I.

12) *Eadem adversa.*
ЄΤΟΥ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Η. *Iuppiter stans, ut num.* 10. AR. I.

13) ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡ. ΚΑΙСΑΡ. ΤΙΤΟС. ΟΥЄСΠΑСΙΑΝΟС. СЄΒ. *Caput laureatum.*
ЄΤΟΥ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Η. *Aquila expansis alis clavae insistit, juxta palmae ramus.* AR. I.

Vulgatus est hic numus in Museo Card. Albani, nunc Vaticano. Singulare in

eo eſt praenomen ΤΙΤΟϹ Veſpaſiano additum, quod etſi ipſe forte habuit, tamen nullum novi numum commatis Romani, neque alium peregrini, et forte neque marmor exſtat, in quo ejus nomini praenomen Titi praefigeretur; ex quo apparet, illud filio velut proprium ceſsiſſe. Vide, quae de hoc argumento diſputabo in numis Veſpaſiani commatis Romani. Titi Auguſti is numus eſſe nequit propterea, quia is annum imperii VIII. non attigit. Quod ſi tamen erit Titi, erit ejus adhuc Caeſaris, et annus VIII. pertinebit ad patrem, fueritque monetarii lapſu additum vocabulum ϹЄΒ., quanquam ad hoc opinandum obſtet etiam forma numi, nam in hac claſſe numos eorum, qui Caeſares tantum fuere, voluminis fuiſſe contractioris, infra obſervabimus.

14) ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. ΟΥЄϹΠΑϹΙΑΝΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. ϹЄΒΑ. *Caput laureatum.*

ЄΤΟΥϹ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Θ. *Templum Veneris Paphiae, ut num. 11. vel: Iuppiter ſtans, ut num. 10, in nonnullis in imo ſpica.* AR. I.

15) ΑΥΤΟΚΡΑΤωΡ. ΤΙΤΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput Titi laureatum.* In aliis:

ΔΟΜΙΤΙΑΝΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. *Caput Domitiani laureatum.*

ЄΤΟΥϹ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Θ. *Templum Veneris, vel Iuppiter ſtans, ut ſupra.* AR. II.

16) ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. ΟΥЄϹΠΑϹΙΑΝΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. ϹЄΒΑ. *Caput laureatum.*

ЄΤΟΥϹ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Ι. *Iuppiter ſtans, ut num. 10.* AR. I.

17) ΑΥΤΟΚΡΑ. ΚΑΙΣΑΡ. ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. *Caput laureatum.*

ΕΤΟΥΣ. ΙΕΡΟΥ. *Mons Argaeus cum ſtatua inſiſtente.* AR. I.

18) IMP. CAESAR. AVG. VESPASIANVS. *Caput laureatum.*

ϹΟV. ΝЄΡΟVΔ. *Aquila expanſis alis baſi inſiſtens roſtro caduceum ſtringit, pro pedibus hinc, et inde palmae ramus promicans.* AR. incertae formae. (Sylloge numiſm. ant. Londini 1708. pag. 37.) AE. III. (Mus. Caeſ.)

Eundum hunc numum delineatum reperio inter complures alios genuinos in opuſculo Germanice conſcripto: *Müntzbuch, darinnen zu beſehen etc. Frankfurt am Mayn bey Iacob de Zetter 1631 in 4to.* Sed in hoc capitis epigraphe fertur: DIVVS. AVGVSTVS. VESPASIANVS.

Titus.

19) ΤΙΤΟϹ. ΟΥЄϹΠΑϹΙΑΝΟϹ. ΚΑΙϹΑΡ. ϹЄΒΑϹΤΟϹ. *Caput laureatum.*

ЄΤΟΥϹ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Β. *Aquila ſtans expanſis alis, juxta palmae ramus.* AR. I.

Domitianus.

20) ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙϹΑΡ. ΔΟΜΙΤΙΑΝΟϹ. ϹЄΒ. *Caput laureatum.*

ЄΤΟΥϹ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Β. *Aquila*

alis expansis fulmini insistit, juxta palmae ramus. AR. I.

21) ΑΥΤ. ΚΑΙϹΑΡ. ΔΟΜΙΤΙΑ-ΝΟϹ. ϹЄΒ. ΓЄΡ. *Caput laureatum.* ЄΤΟΥϹ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Η. *vel* Θ. *vel* ЄΝΑΤΟΥ. *Aquila expansis alis fulmini insistit, juxta palmae ramus.* In aliis: *Iuppiter stans*, vel: *Templum Veneris Paphiae, ut supra.* AR. I.

22) ΑΥΤΟ. ΚΑΙΣΑΡ. ΔΟΜΙΤΙ-ΑΝΟΣ. ΣΕΒ. ΓΕΡΜ. *Caput laureatum.* ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. ΕΝΔΕΚΑ-ΤΟΥ. *Aquila expansis alis fulmini insistens, juxta palmae ramus.* AR. I. Est etiam in mus. Caes.

Nerva.

23) ΑΥΤ. ΝΕΡΟΥΑΣ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ. *Caput laureatum.* ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. Α. *vel* Β. *Aquila fulmini insistens, juxta palmae ramus.* AR. I.

* * *

Decii numum, quem prioribus addidit Belleyus, omitto, quia huc prorsus non pertinet, ut ostendam proximo § I.

* * *

Repraesentata hac numorum classe in judicium veniunt I. epigraphe ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ. II. calculus annorum inscriptorum. III. horum patria numorum. IV. eorum metallum, et pondus.

I.

De epigraphe ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ.

Haec epigraphe, quae *annum novum sacrum* indicat, incredibile dictu, in quam absurdas sententias conjecerit veteris aevi antiquarios. Existimavit Erizzus, aut potius insanivit, cum credidit, inscriptos annos ducendos a constructo sacro Salomonis templo. Ejus expressa verba sunt in suis *Discorsi* pag. mihi 131 ad numum Graecum Agrippae II. cum capite Vespasiani: *le quali medaglie, come si vede, furono battute nell' ottavo e nono anno dall' edificazione del sacro tempio fabricato dal Re Salomone.* At Haymius annos orsus est ab excidio templi Hierosolymitani duce Tito. Seguinus a restituto templo Iovis Capitolini imperante Vespasiano, cui adhaesit Spanhemius quoque. [a]) Addiditque Pioveneus, [b]) signatos id genus numos, quos Iudaei in templi Capitolini sumptus pendere jubebantur. Nolo longius refutare sententias, quae se ipsas evertunt, et quibus refutandis plus, quam necesse videatur, inhaesit Belleyus. Satis esto, eruditis his viris falso creditum, annos inscriptos habere naturam epochae, qui tamen, quia in singulis imperantibus annum primum revocant, aliud non sunt, quam anni imperantium, ut in Alexandrinis, quod serius agnovere Norisius, [c]) Froelichius, aliique, qui fere omnes eo consensere, annum hunc dictum novum, sacrumque in his numis propter ludos sacros,

a) Caes. Iuliani p. 62. b) Mus. Farnes. IX. p. 35. c) Ep. Syrom. Diss. III. c. 6. sub. fin.

qui facti sunt, seu cum imperium princeps adivit, qui dies natalis imperii dici consuevit, seu cum idem dies anno exacto redivit, quorum occasione solennium hos signatos numos credidere. Denique Belleyus his capitibus doctrinam omnem complexus est: I. Vrbes Orientis peregere sacrificia, ludos, ac vota, sive cum princeps imperium est auspicatus, sive cum earum annus civilis iniit, sive recurrente die natali imperii. II. Propter eandem causam sacrificiorum, ludorumque sacrorum annos suos dixere sacros. III. Exemplo Romanorum *annum novum primum* dixerunt diem, quo princeps ad imperium est evectus. Sic III. idus Octob. dicitur Senecae *annus novus*, *initium saeculi felicissimi*, sic in numo Anazarbi Ciliciae cum capite Decii legitur: ЄΤȣϛ ΙЄΡΟΥ. ΝЄΟΥ. ΠΡΩΤΟΥ. ΖΞC. *anno novo sacro primo 267*. IV. Nonnisi dies, quo imperium quis suscepit, aut quo annus novus civilis inivit, fuit dictus ΕΤΟΣ ΝΕΟΝ ΙΕΡΟΝ, *annus novus sacer*, at dies natalis imperii, quia serius recurrebat, atque adeo annum novum constituere non potuit, dictus est simpliciter ΕΤΟΣ ΙΕΡΟΝ, *annus sacer*, omisso ΝΕΟΝ, *novus*. Haec ille.

Credo ego, ad explicandos hos numos tanto molimine atque apparatu, quo argumentum istud tractavit Belleyus, opus non esse. En tibi modum planum, ac simplicem, quem potissimum persuasit series argentea tetradrachmorum Antiochiae Syriae, ubi certum est, ut infra trademus, maximam sacrae hujus monetae partem fuisse signatam. Ex hac discimus, Antiochenses sub Nerone coepisse tetradrachmis suis inscribere annos imperantis, conjunctos tamen cum annis aerae Caesarianae, v. c. ΕΤΟΥΣ. ΑΙΡ. Θ, id est: anno CXI. aerae, IX. imperantis Neronis. Inde a Nerone ex illis extrusi sunt anni aerae, et retenti soli anni imperantis, sed hi variis formulis enunciati. A Galba usque ad Nervam valuit formula ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Α. Β. etc. rarius omisso ΝΕΟΥ. Tamen etiam in numis Othonis legimus tantum ЄΤΟΥC. Α. manente solito typo aquilae, et rami palmae. Dicitur annus ΝΕΟΣ, *novus*, quia annus novus revera iniit, cum princeps imperium adivit, aut cum elapso vetere coepit alter annus civilis. Sic et apud Romanos primus imperantis annus dicebatur *annus novus*, ut supra ex Seneca vidimus, et annus novus dicebantur Kalendae Ianuariae; unde et in numis Latinis Hadriani, Antonini, et Alexandri legimus: S. P. Q. R. *Annum Novum Faustum Felicem*. Dicitur annus ΙΕΡΟΣ, *sacer*. Si mensis a quibusdam populis numinis loco est habitus, quod constat ex numis Antiochiae Pisidiae, nequaquam mirum, annum quoque religione fuisse sacrum. Teste Eustathio, [a]) qui Aelianum testem advocat, ἐν Γαδειροις ϐωμος Ενιαυτῳ ἱδρυται, και Μηνι ἀλλος, εἰς τιμην χρονȣ ϐραχυτερȣ τε και μικροτερȣ, *posita fuit Gadibus ara Anno, et Mensi altera, in honorem temporis longioris, et brevioris*. At

a) ad Dionys. Perieg. v. 453.

in his, de quibus agimus, numis annus facer dicitur non alia de caufa, quam quia fuit imperantis, cujus omnia fuere facra. Sic et legimus: *facrae imagines*, *facrae largitiones*, *facra moneta Auguftorum*, *Caefarumque*. Quare non mihi convenit cum Belleyo exiftimante, annum numis his infcriptum dictum fuiffe facrum propter celebratos illo ineunte ludos facros. Ejus adferendi potior illi caufa fuit numus Decii apud Anazarbum Ciliciae fignatus, editufque a Froelichio cum praetenfa epigraphe: ЄΤ. ΙЄΡΟΥ. ΝЄΟΥ. ΠΡΩτȣ ΖΞϹ. *Anno facro novo primo 267*, in quo typus: *quinque ludorum urnae prominentibus palmis*. At non iftud in illo numo legitur, fed: ЄΤ. ΙЄΡΟΥ. ΟΛΥΜΠ. ΘΖϹ. *Anno facro Olympio 269*, ut diferte comprobavi in moneta ejus urbis. Annus ergo hic Anazarbenus non propterea dictus eft facer propter religionem ludorum facrorum, qui quovis ineunte anno civili caufa principis acti fuere, fed quod hoc anno Anazarbus ex inftituto fuo facros ludos Olympios egit.

Inde a Trajano annus novus facer inferri numis non defiit, fed alia tantum formula adhiberi coepta; nimirum pro ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ fcriptum deinceps ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ. ΕΞΟΥΣΙΑΣ, *tribunicia poteftate*, quae et fingulis annis renovabatur, quod aequivalet τῳ ΝΕΟΥ, et facra fuit, quod eft pro ΙΕΡΟΥ, et fingulis annis unitate aucta perinde imperatorum annos numeravit, quam Graecorum ΕΤΟΣ. Factum iftud ab Antiochenis, aliisque pafsim urbibus, ut Romanorum modum imitarentur, in quorum numis perpetua mentio trib. poteftatis addito, vel omiffo numero, et confulatus, cujus copiofa habes exempla in numis argenteis, et aliquibus etiam aeneis aetate Trajani, Hadriani, Antonini per Orientis urbes fignatis. Atque hoc modo infcripta tetradrachma, faltem Antiochena, habemus a Trajano ufque ad Volufiani imperium eliminata penitus ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ formula.

Epigraphe COV ΝЄΡΟVΔ, quae eft in numis Vefpafiani loco 18 propofitis, ut infolens eft, ac perturbata, pofitam tamen effe pro ЄΤΟΥϹ. ΝЄΟΥ. ΙЄΡΟΥ. Δ., facile apparet, atque adeo cum propter dictum epigraphes fenfum, tum typum fociandos iis, qui loco 9 proponuntur. Reliqua dubia expedivi in mea Sylloge I. num. vet. p. 78, quo loco fimilium numorum unum promulgavi.

II.

Calculus annorum his numis infcriptorum.

Valet in his idem computus, qui in numis Alexandrinis. Vt enim in his annus I. ducitur ab eo die, quo imperium princeps eft aufpicatus, et exit in proxima neomenia Thot, feu die XXIX. Augufti, quo coepit annus II., fic et in facris his numis annus B. init in autumno, a quo per Orientis urbes annus novus duci confuevit. Hanc legem luculente comprobant numi Galbae, in quibus leguntur anni A et B, cujus tamen imperium feptem tantum menfium fuit. Si populi hi annos imperantium fui calculi legibus fubjecere, nihil iftud mirum, quia ejus inftituti exemplum praebent etiam Alexandrini, tum et Caefarenfes Cappadociae, aliique; verum

istud singulare, quod subinde et trib. potestatem, cujus, ut paullo altius dixi, mentio formulae ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ successit, in autumno iteravere, de quo paradoxo copiose olim agam in moneta Trajani. Quo confirmatur, formulas ΕΤΟΥΣ. ΝΕΟΥ. ΙΕΡΟΥ, et ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ. ΕΞΟΥΣΙΑΣ eodem apud has gentes loco fuisse.

III.

De patria horum numorum, et typis.

Si lubet sequi auctorem Belleyum, haec de horum patria numorum habeto: Tyrum arguit clava, Seleuciam Syriae fulmen, Caesaream, aut forte Sebasten, Palaestinae urbes, modius spicis refertus, Salamina Cypri signum Iovis, Paphum templum Veneris Paphiae, Caesaream Cappadociae mons Argaeus. Haec ille in laudata principio dissertatione p. 466. At ego aliam eorum patriam non agnosco praeter Antiochiam Syriae, Cyprum, Caesaream Cappadociae. De singulis pauca.

ANTIOCHIA SYRIAE. Huc pertinent omnes, qui aquilam expansis alis seu fulmini, seu clavae, seu basi insistentem, adstituto plerumque palmae ramo, exhibent, aut cum eadem aquila in partem anticam trajicitur, infra Augusti caput collocata. Quam causam qui plenius nosse cupit, is quaeso totam seriem tetradrachmorum Antiochenorum, quam in horum moneta proposui, sequatur. Saepe offenderunt artis nostrae studiosi, cum ex sigillis minutis, illisque arbitrariis et vagis, qualia sunt clava, astrum, spica etc., eorum se patriam posse elicere speraverunt.

CYPRVS. Huic insulae jure tribuuntur, qui typos habent Cyprios, videlicet templum Veneris Paphiae, et Iovem stantem eo cultu, quo is fingitur in numo ex descriptis X. Hunc Iovem esse Capitolinum, perperam adseruere Seguinus, [a]) et Spanhemius. [b]) Quanta enim spectato cultu utriusque Iovis differentia! Melius Vaillantius Iovem Salaminium dixit, nulla tamen addita causa, [c]) sed quam suppeditat Ammianus: [d]) *Salamis, et Paphus, altera Iovis delubris, altera Veneris templo insignis.*

CAESAREA CAPPADOCIAE. Huc pertinere eos, qui montem Argaeum exhibent, disputatione non eget.

IV.

De metallo, et pondere horum numorum.

Alium hujus classis, nisi argenteum, non reperit Belleyus, dempto uno Decii Anazarbeno, qui aeneus est. Sed neque hic legem infringit; nam eum ad hanc classem non pertinere, supra § I. docui. Licuit tamen mihi reperire aeneum, quem in Vespasiano postremum proposui, et quem huic classi socian-

a) Sel. num. p. 144. b) Caess. Iulian. p. 62. c) Num. praest. T. II. p. 93. d) L. XIV. c. 8.

dum, etsi in multis a reliquis differat, satis, ut opinor, comprobavi.

Qui capita Augustorum offerunt, pondere sunt tetradrachma, at qui capita habent Titi, et Domitiani adhuc Caesarum, didrachma sunt, quo instituto habitam dignitatis rationem jure conjicit Belleyus.

SECTIO XI.

DE MENSIBVS, ET DIEBVS.

Non annos modo, sed et menses, quin dies quoque in veterum monumentis notatos reperimus. Horum pauca ut commemorem, habemus apud Peyssonelum: a) ΠΡΟ. ΠЄΝΤЄ. ΚΑΛΑΝΔΩΝ. ΜΑΡΤΙΩΝ comparatum cum ΜΗΝΟC. ΔЄCΙΟΥ. ΤЄΤΑΡΤΗ. Apud eundem: b) ΜΗΝΟC. ΑΥΔΥΝΑΙΟΥ. ΤΡΙC. ΚΑΙ. ΔЄΚΑΤΗ. In noto monumento Agliboli, et Malachbeli praeter annum epochae ΖΜΦ. legitur ΜΗΝΟC. ΠЄΡΙΤΙΟΥ. c) Ad numos quod attinet, deum Mensem saepe in numis Asiae minoris expressum habemus, adstituto etiam vocabulo MENSIS in numis coloniae Antiochiae Pisidiae. Menses ipsos, eosque Macedonicos, habemus in tetradrachmis regum Parthiae adscripto etiam in nonnullis ΜΗΝΟC, *mense*, quod indicasse satis esto, ne jam dicta rursus obtrudam. Praeter hos mensium mentionem in numis non reperi, atque etiam qui reperti sunt, ad chronologiam nihil conferunt.

Dies in Graecorum moneta reticentur. Ex numis Romanorum notus denarius Bruti, cujus aversa inscribitur: EID*us* MAR*tiae*, seu dies XV. Martii V. C. 710, quo a conjuratis interfectus est Caesar dictator.

---

a) Voyage p. 346. b) Pag. 277. c) Mus. Capitol. T. IV. p. 96.

CAPVT XXI.

DE FESTIS AC LVDIS.

Agimus hoc capite de ludis, ſtudiorum genere, quo aliud nullum Graeci pertinaciore conatu, malim rabie, excoluere, ſi belli artes, et civiles contentiones demas. Atque iſtud de antiquiſſima etiam Graecia intelligendum; tam enim in hac vetuſtus eorum uſus, ut, quod fieri amat in inſtitutis, quorum exordia ignoramus, eorum auctores aut dii, aut, qui proxime deos eſſent, heroes putarentur. Neque mirum, ad haec exercitia ardentius inflammatos eorum animos, quos ſuis natura donis ad certaminum periculum liberalius inſtruxerat, quando nihil erat ſive praemiorum, ſive honorum, quod in arena victoribus negaretur. Parum enim pro dignitate videbantur honorati, ſi, publica praeconis voce victores renunciati, auferrent praemia in ſingulis ludis ex vetere inſtituto propoſita, niſi et ſtatuis et perennibus poetarum carminibus donarentur, cujus generis ſunt Pindari epinicia, reduces vero in patriam ab effuſa ad ſpectaculum multitudine communi gratulatione, itinere floribus conſtrato, accenſis odoribus, caeſis etiam non raro victimis exciperentur, decreto inſuper publico in prytaneo victu, et a muniis publicis immunitate. Quod quidem inſtitutum quicunque aequo reputat animo, fateri mecum cogetur, nimios hercle fuiſſe honores decretos pugilibus et aurigis, majores ſane, quam quantos Miltiadi, Themiſtocli, aliisque ſummis libertatis Graecae vindicibus publice delatos conſtat, et plus indultum voluptati, et ſpectaculorum levitati, quam iſtud expedire reipublicae et communi ſaluti videretur. Enimvero aureum eſt Euripidis monitum, quod ex deperdita ejus fabula Autolyco conſervavit Athenaeus, [a]) inutiles has Graecorum voluptates gravi cenſura notantis; ecquid, inquit, feliciter luctatus, ecquid pedum celeritate pernix, aut diſcum in ſublime jactans, aut malas feriens probe, coronamque

a) L. X. c. 2.

his adeptus, patriae fuae civitatique prodeft? An vero pugnaturi funt cum hoftibus difcos manibus jactantes? aut citato cum clypeis curfu hoftem patria exigent? Sic fane nemo delirat, qui in acie prope ftetit. Aequum igitur, inquit, fapientes homines atque bonos foliis coronari, et fi quis civitatem optime regit, temperatus ac juftus vir, qui oratione fua prava facinora fubmovet, rixas et feditiones compefcit; haec fcilicet funt et toti civitati decora, et univerfae Graeciae. At his multo eft mirabilius, quod hunc fuum in ludos publicos furorem in religiofis quoque caerimoniis, quibusque numina aut obfervarent, aut placarent, putavere. Praeclare hanc aequalium fuorum vefaniam exagitat Philo Iudaeus. Cave, inquit, a) facra putes certamina, quae inftaurant tertio quoque anno civitates quaedam condentes theatra, quae multa millia hominum recipiunt. In his enim aut luctator adverfarium pronum fupinumve fternens, aut pancratiafta validus a nulla vi vel laefione fibi temperans primam laudem occupat. Nec defunt, ait, qui utroque pugno in caput faciemque involant, et his probe contufis in cetera quoque membra faeviunt; ubicunque autem plagas inferunt, mutilant, et poft haec tam immania coronas, praemiaque petunt. Nam reliqua certamina curforum, quinquertionumque nemo fapiens non rideat, hoc agentium, ut faltus fit quam longifsimus, quos non folum grandiores animantes cervus aut caprea, fed vel minimus catellus aut lepufculus a tergo relinquet. Iure igitur arguit fanior his recutitus nofter, his ex certaminibus nullum prorfus facrum effe. Nam ipfi, inquit, talium admiratores leges tulerunt contra vim, et in corpus faevientibus poenas conftituerunt. Et quomodo aequum videri poteft, ut, qui ulcifcuntur factas privatim injurias, nec impunitas finunt, iidem in celebritatibus, tantaque fpectatorum frequentia coronas talium facinorum patratoribus, et alia quaedam per praeconem ftatuant praemia? Haec, atque his plura Philo laudatus.

Atque haec quidem ludorum infania jam Euripidis aevo excedere modum vifa, tamen comparata cum illa, quae ferius invaluit, ferri utcunque potuit. Etenim veteri illi, fuique adhuc juris Graeciae, qualis ejus poetae aetate exftitit, nunquam defuere negotia feria, five cum externus hoftis urgeret, five vicinorum aemulatio metum injiceret, five difsidia forenfia, mutuumque odium civitatem diftraherent. At vero Graeci in Romanorum fervitutem prolapfi, cum jam iis nullam attingere reip. partem liceret, his fefe certaminum ludicris penitus immerfere, Romanis ipfis haec eorum ftudia adprobantibus, quod fic turbulenta Graecorum ingenia a rebus novandis, clandeftinisque confiliis avertebantur. Numorum judicium fi audimus, ludorum infania tanto fubinde gravius incubuit, quanto defperatiores provinciarum res, propiusque perniciem fuere, nimirum ut averfo a communibus malis animo quibus poffent modis faftidium lenirent. Sane

a) de Agricult.

inde a Severo ludorum imagines, antehac infrequentes, obvium ſunt in Graecorum numis argumentum, frequentiſsimae vero ſub Valeriani et Gallieni imperio, nimirum fatiſcentibus tum maxime provinciis. Quod cum apud animum meum reputo, Graecosque cum Romanis contendo, idem utrinque video mentis humanae iter ac progreſſum, utrosque mutato in pejus reip. ſtatu in eadem denique avia compulſos. Conſtat populum Romanum ſtante rep. Circenſibus moderate uſum, nimirum quo adhuc tempore ad ſe pertinuerat regere comitia, ſciſcere leges aut antiquare, ſancire foedera, reges aut imponere, aut dejicere. Continuo imperio ac negotiis omnibus ad unum delatis idem hic populus rerum arbiter, qui, ut verbis Iuvenalis utar, [a]) dabat olim

Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat
Panem, et Circenſes.

Enimvero quo tempore, barbaris imperium undique prementibus, adverſum hos conſilia omnia erant conferenda, idem hic populus acrioribus ſtudiis cauſas factionis praſinae, ruſſatae, venetae, albae diſceptavit, quam olim de exigendo Italia Hannibale diſceptatum fuit. Inſani ejus adfectus teſtimonium praebet numeroſa veteris monetae claſſis, quam *Contorniatorum* appellamus, nullo fere alio, praeterquam ſpectaculorum argumento inſignis. Verum haec diſputatio alterius eſt loci, alieni certe a cauſis operis, quas nobis principio praefiximus.

Vetuſtiſsimi in Graecia, famaque per orbem celeberrimi ludi fuere quatuor, quae commemorat notum epigramma Archiae additis eorum praemiis:

Τεσσαρες ἑισιν ἀγωνες ἀν' Ἑλλαδα, τεσσαρες ἱροι,
Οἱ δυο μεν θνητων, ὁι δυο δ' ἀθανατων.
Ζηνος, Λητοϊδαο, Παλαιμονος, Αρχεμοροιο,
Αθλα δε των κοτινος, μηλα, σελινα, πιτυς.

Quatuor ſunt ludi per Graeciam, quatuor ſacri,
Duo quidem mortalium, duo vero immortalium.
Iovis, Apollinis, Palaemonis, Archemori,
Praemia vero horum olea, mala, apium, pinus.

Quos verſus ſic Latine reddidit Auſonius: [b])

Quatuor antiquos celebravit Achaia ludos,
Coelicolum duo ſunt, et duo feſta hominum.
Sacra Iovis, Phoebique, Palaemonis, Archemorique,
Serta quibus pinus, malus, oliva, apium.

Iovis certamina ſunt Olympica, Apollinis Pythia, Palaemonis Iſthmia, Ar-

a) Sat. X. v. 79. b) in Eclogario.

chemori Nemea. Principio certus his agendis locus fuit adſignatus, et Olympica quidem acta ſunt in Olympia Piſatide Elidis, Pythia apud Delphos, Iſthmia in Iſthmo Corinthiaco, Nemea in nemore prope Cleonas, quibus propter claritatem adde conſtituta ſerius Actia celebrata Nicopoli, et Capitolina Romae. At ſucceſſu temporis eadem haec certamina in exteras quoque urbes fuere accita, eaque adeo, praecipue Olympia, Pythia, Actia, in copioſis earum numis exarata legimus. Cauſa ſimilis appellationis fuit, quod civitates domeſticos ſuos ludos ad exemplum veterum illorum Graeciae certaminum conformaverant. Atque in hoc quidem ſenſu capienda mihi videntur vocabula: ΕΝ. ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ. ΙΣΑΚΤΙΟΝ, et ΕΝ. ΤΑΡΣΩ. ΙΣΟΛΥΜΠΙΟΝ, memorata in marmore Chandleri, [a]) iterum ΙΣΟΛΥΜΠΙΑ in marmore Neapolitano, quod exhibet Corſinus. [b]) Exiſtimat eruditus hic vir, compoſito hoc nomine intelligenda Ἰσελαςικα ΟΛΥΜΠΙΑ, malim aſſerere, eſſe compoſitum ex Ἰσος, *aequalis*, *ſimilis*, et indicare, certamina Actia celebrata Caeſareae, et Olympia acta Tarſi ſimilis eſſe naturae, cujus ſunt Actia Nicopolis, et Olympia Elidis, unde ſumptum exemplum, eodem nimirum modo, quo Graeci dicunt ἰσανεμος, *vento velocitate ſimilis*, ἰσοτροπος, *qui ſimilibus eſt moribus*. Neque vero quis exiſtimet, vocabulum ἰσολυμπιος, etſi ad lexica noſtra Graeca nondum diverterit, in ſolis tantum his marmoribus habitare, neque ab alio quopiam ſcriptore vetere hoſpitio exceptum. Illo ſane uſum video Philonem Iudaeum, cum ſignificare rem non quidem eandem, ſed plane ſimilem voluit. Agens enim de honoribus Auguſto decretis hoc refert: [c]) πασα ἡ οἰκεμενη τας ΙΣΟΛΥΜΠΙΟΥΣ ἀυτῳ τιμας ἐψηφισατο, *univerſus orbis honores ei coeleſtibus ſimiles decrevit*. Quo modo etiam Conſtantinus M. Graecis Chriſtianis dictus fuit ἰσαποστολος, *Apoſtolis par*, quia horum imitatus fervorem Chriſtianam fidem propagavit. Ceterum non raro, cur ludi quidam privati dicerentur Olympia, una cauſa fuit, quod illi ad modum Olympiorum quinto quovis anno recurrente celebrari ſunt ſoliti, ut dicetur infra, ubi de Olympiis agemus.

Animadvertendum praeterea, cum in uno eodemque numo vel marmore plura coacervantur ludorum nomina, nequaquam intelligendos ludos multiplicatos, ſed unum, eumque alienis titulis turgidum, quod jam etiam videre Iſſelinus [d]) Corſinus [e]) ac Spanhemius, quo is loco conjuncta in Ancyrae numis nomina ΑСΚΛΗΠΙΑ. СΩΤΗΡЄΙΑ. ΙСΘμια. ΠΥΘΙΑ. ad ſola Ancyrae Aſclepia, quae ſimul et Iſthmia et Pythia dicerentur, referenda contendit. [f]) Addo argumenta alia ex monumentis petita. Legitur in numis Coloniae Laodiceae Syriae ANTONINIANA. PVTI. (id eſt: *Pythia*) typo duorum Centaurorum vas malis refertum tenentium;

a) Inſcr. ant. pag. 92. VI. b) diſſ. agon. in Iſth. § XIV. c) legat. ad Cajum Vol. II. edit. Mangey pag. 567. d) B. L. hiſt. T. V. p. 283. e) Diſſ. Agon. in Iſthm. § XIV. f) Ep. I. ad Morell. § 3.

item in marmore Chandleri: [a]) ΕΝ. ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ. ΤΗ. ΠΑΤΡΙΔΙ. ΜΟΥ. ΠΥΘΙΑΔΙ. ΠΡΩΤΗ. ΑΧΘΕΙΣΗ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΟΝ. *Laodiceae in patria mea, Pythiade, quae prima agebatur, Oecumenicum Antoninianum.* Ex quo apparet, Antoniniana Laodicena dicta Pythia, quod horum more ſecundum Pythiades numerabantur, et quod eorum praemia eſſent mala perinde atque Pythiorum, ut in his docebitur. In numis Philippopolis Thraciae legitur: ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ typo urnae ludorum additis malis, quae periſtaſis indicat, certamina haec Alexandrea, ſaltem ſpectatis praemiis, fuiſſe Pythia, ut revera in numis ejus urbis ſimilibus aliis ſaepe praeterea additur vocabulum ΠΥΘΙΑ. Atque eodem modo interpretare CΕΥΗΡΕΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑ. vel: ΗΡΑΚΛΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑ. vel: ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. et ſimilia copioſa alia. Ceterum vera adjectorum magnorum nominum cauſa fuit perſpecta ejus aetatis libido venandi canoros titulos et magnificas appellationes, quod fieri ſemper amat, cum verae ſolidaeque cauſae deſunt. Nimirum ut parum ſibi laudati videbantur Nicaeenſes, ſi viri tantum boni probique putarentur et eſſent, niſi etiam ſe nominibus ἀριςων μεγιςων, *optimorum, maximorum,* quae proprie Iovis fuerunt, efferrent, ut ſexcenta alia ejusdem vanitatis exempla praeteream, ita paſsim civitates Graecae parum honoratos credidere ludos ſuos, ſi eos privatis ſuis nominibus appellarent, neque adderent illuſtria nomina Olympiorum, Pythiorum, Actiorum etc.

Iam et expedienda veniunt, quae ad inſcriptiones typosque pertinent. Ad illas quod attinet, ludorum nomina communiter in Α exeunt, ut: ΟΛΥΜΠΙΑ. ΚΑΒΕΙΡΙΑ. etc. quae quidem ratio enunciandi ludos feſtaque eſt pervetus. Etenim Herodotus, quo loco Ionum feſtum Neptuno Heliconio dicatum deſcribit, ſic ait: ἐς την (ἀκρην) συλλεγομενοι ἀπο των πολιων Ιωνες ἀγεσκον ὁρτην, τῃ ἐθεντο ὐνομα Πανιωνια. Πεπονθασι δε ὐτι μυναι ἀι Ιωνων ὁρται τυτο, ἀλλα και Ἑλληνων παντων ὁμοιως πασαι ἐς τωὐτο γραμμα τελευτωσαι, κατaπερ των Περσεων τα ὐνοματα. *Ad hoc promontorium collecti ex urbibus Iones feſtum agunt, quod Panionia vocant. Accidit vero hoc non Ionum duntaxat feſtis, ſed et ſimiliter omnia omnium Graecorum feſta in hanc literam deſinunt, perinde atque Perſarum nomina.* [b]) Quae quidem lex deinceps etiam in Graecis valuit. Quare in numis Ancyrae Galatiae legitur: ΑΓΩΝ. ΙCΘμια. ΠΥΘΙΑ. pro ΠΥΘΙΟC. et Dio Caſsius loquens de Nerone, ἀγωνα, inquit, πενταετηρικον κατεςησατο, ΝΕΡΩΝΕΙΑ ἀυτον ὀνομασας, *certamen quinquennale inſtituit, NERONIA illud appellans.* [c]) Quam quidem phraſin planiſsime imitatos fuiſſe Latinos, copioſis, optimaeque notae teſtimoniis poteſt demonſtrari. En ex innumeris aliquot exempla, Ovidius de Apolline: [d])

a) inſcr. ant. p. 92. VI. 446. b) L. I. c. 148. c) L. LXI. § 21. d) Metam. L. I. v.

Instituit sacros celebri certamine ludos PYTHIA, de domitae serpentis nomine dictos.

Suetonius de Nerone: [a]) *Instituit et quinquennale certamen, quod appellavit NERONIA.* Ante omnes vero audiendus Quinctilianus: [b]) *Quaedam*, ait, *faciem soloecismi habent, et dici vitiosa non possunt, ut tragoedia Thyestis, et LVDI FLORALIA et MEGALESIA, quanquam haec sequenti tempore interciderunt, nunquam aliter a veteribus dicta.*

Denique una adhuc formula in numis valuit: ΙΕΡΟϹ, addito vel suppresso ΑΓΩΝ, id est: *sacrum certamen.* Sic: ΙΕΡΟϹ. intra lauream, in numo Commodi, Anazarbi Ciliciae. (Vaill.) ΙΕΡΟϹ. ΑΤΤΑΛΕΩΝ. ΟΛΥΜΠΙΟϹ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟϹ. intra coronam, in numo Salonini, Attaliae Pamphyliae. (Mus. Pisani.) ΙΕΡΟϹ. Vrna ludorum inter duas taedas ignitas, in numis Diadumeniani et Elagabali, Castabalorum Cappadociae. (Vaill.) ΙΕΡΟϹ. ΠΥΘΙΑ. Mensa cum urna, in numo Gallieni, Pergae Pamphyliae. (Vaill.) ΙΕΡΟϹ. addito in aliis ΠΥΘΙΟϹ. ΜΥϹΤΙΚΟϹ. etc. in numis Philippi et Valeriani, Sides Pamphyliae. (Vaill.) ΠΑΝΙΩΝΙΟϹ. in autonomo Smyrnae. (Mus. Caes.) Suppressum in his vocabulum ΑΓΩΝ, numi item demonstrant. Eccos: ΙΕΡΟϹ. ΑΓΟΝ. Vrna, in numo Commodi, (Vaill.) ΑΓΩΝΕϹ. ΙΕΡΟΙ. Tres urnae, in numo Gallieni. (Pellerin.) ΙΕΡΟϹ. ΑΓΩΝ. ΠΥΘΙΑ. Tres urnae, in numo Valeriani sen. (Arigoni.) Sunt omnes Nicaeae Bithyniae. ΑΓΩΝ. ΑΝΤΟΝΙΝΙΑΝ. inscriptum clypeo, quem mulier turrita rupi insidens tenet. (Pellerin Rec. I. p. XV.) Hanc formulam numi Latini Heliopolis Coelesyriae et Sidonis Phoeniciae reddunt SACRVM. CERTAMEN., quos vide descriptos infra in *Iselasticis.* Sacri autem dicebantur ludi, quia in honorem deorum, aut qui diis suppares habiti sunt, heroum et Augustorum agebantur, tum etiam quia ad quatuor principum Graeciae certaminum modum agi consuevere, quae vulgo sacra dicebantur, unde passim victores *hieronicae* appellati.

Typi in his ludorum numis sueti sunt: Vrna, vel crater unus aut plures, quibus proposita in ludis praemia indicantur, dicta Graecis ἆθλα, βραβεῖα, νικητήρια, quin et vocabulum ΑΘΛΑ in praestantibus numis Syracusarum juxta πανοπλιαν scriptum legitur, ut dictum in earum moneta. Frequens apud veteres mentio, cessisse hieronicis in victoriae praemium crateras, amphoras, hydrias, lebetes etc. quorum testimonia studiose collegit Spanhemius, [c]) quo loco comprobat etiam, craterem saepe in medio panegyrios fuisse constitutum, e quo diis agonum praesidibus libarent athletae decertaturi. Crateri unus, pluresve etiam palmae rami inserti conspiciuntur. Isthoc nullus alius certior fuit apud veteres victoriae index, de qua re, etsi in vulgus nota, vide quae iterum undique congessit Spanhemius. [d]) Adfert deinde articulo sequente [e]) rationem, cur, ut nonnunquam plures

---

a) cap. 12. b) Instit. L. I. c. 5. c) ep. I. ad Morell. § XI. et XII. d) l. c. § XIII. e) § XIV.

urnae, ſic et non raro plures iis palmae rami inſerti appareant. Nimirum, inquit, ſi v. g. duo ſunt crateres, hi indicabunt totidem agonas, quemadmodum totidem numero crateres in numis Ancyrae, quos ibi citat, indicant ΙϹΘμια et ΠΥΘΙΑ juxta ſcripta. Inſertae illis palmae, ut ſingulae generatim victoriae ſunt indices, ſic multiplicatae variorum certaminum in uno eodemque agone conſtitutorum indicant praemia, ceu pugilatus, luctae, curſus etc. Quid quod et prima, ſecunda, tertia praemia, Graecis πρωτα, δευτερεια, τριτα, quorum in variis ludis ſecundum veterum teſtimonia fuit uſus, multiplicatis his palmis poſſunt notari. Haec Spanhemius. At vereor, ut his ejus dictatis tuto ſtari poſsit. Video enim, admodum eſſe difficile, ac ſaltem arbitrarium plane, ſecundum has leges urnarum palmarumve numerum, quem numi hi offerunt, explicare. Eſto, hos illosve numos his ſeſe legibus adcommodare, at ſunt alii, in quibus ludorum inſcriptorum numerus minus apte cum numero craterum poteſt componi, ut adeo res ad conjecturas denuo redeat, quas advocent, qui volent. Typus alter, et hic quoque frequens, neque in numis ſolum, ſed et marmoribus, eſt corona, de qua diſſerere plura non attinet, cum res ſit pervulgata, victores coronari ſolitos, et quidem corona variae ex recepto ludorum inſtituto naturae, quo de argumento multa praecepere auctores rei agoniſticae. Typus alius non infrequens eſt templum, nempe ejus dei, in cujus honorem acti ludi, pro quo in aliis ipſa dei imago proponitur. Sic conceſsit Auguſtus Pergamenis, ut in honorem templi ſuo honori dicati ludos inſtituerent. [a]) Idem factum in honorem Commodi, dicetur infra in *Commodiana*. In numis Pythiorum teſtibus ſaepe finguntur mala, ſcilicet victorum praemia, ut infra in his monebimus. Typos alios ſingulares videſis in catalogo ſubjecto.

Ad ludos numis inſcriptos propius ut accedamus, varia illi ex variis cauſis ſortiti ſunt nomina, I. *a Diis*, ut: Aſclepia, Cabiria, Coraea, Duſaria, Helia, Heraclea, Pythia etc. Similium feſtorum jam catalogum dedit Iulius Pollux. [b]) II. *a regibus*, ut: Alexandrea, Attalea. III. *ab imperatoribus:* ut: Caeſarea, Auguſtea, Sebasmia, Commodiana, Gordiana etc. quin fuere etiam feſta a provinciarum rectoribus appellata, ſed quae in numis non nominantur, ut Mucia in Aſia, Marcellea Syracuſis, ac deinde praeclara illa Verrea, de quibus omnibus vide Ciceronem. [c]) IV. *a loco*, ut: Actia, Iſthmia, Nemea, Olympia, Capitolina, Epheſia, quibus adde: ЄΝ. ΚΟΔΡΙΓΑΙϹ. in numis Tarſi, et forte ЄΝΜΟΝΙΔЄΙΑ in numo Magneſiae Lydiae. V. *a modo*, ut: Ariſta, Hiera, Iſelaſtica, Megala, Myſtica, Oecumenica, Periodica. VI. *a facto quodam*, *aut periſtaſi*, ut: Epinicia, Philadelphea, Epidemia, Theogamia.

Sequens catalogus enumerabit I. feſta ac ludos, quos Κοινα, id eſt: *Commu-*

a) Dio L. LI. § 20. b) Onom. L. I. c. 1. § 37. c) in Verr. L. II. c. 21.

nis nomine egerunt provinciae, urbibus ſingulis ſumptum facientibus. II. ordine alphabetico feſta ac ludos, quorum ſpeciatim nomina variarum urbium numi produnt. Vt illuſtrare ſingulos, quantum ad eorum intelligentiam neceſſarium duxero, non negligam, ſic a verboſa earum ἐξηγησει abſtinere plane decrevi, quod harum partium ſtudioſi jam fuere eruditi heortographi, ac praecipue Meurſius in Graecia ſua feriata. Vniverſam vero ludorum Graecorum naturam, leges, inſtituta ne attingenda quidem putavi, quae qui cupiet, ex Petri Fabri opere immenſi laboris petat, quod de re athletica, ludisque veterum inſcribitur.

Denique tractatus hic Graecorum tantum feſta ludosque complectetur, omiſsis iis, quos Romanorum numi memorant, Votivis, Cerialibus, Floralibus, Saecularibus, Quinquennalibus Neronianis, Circenſibus.

§ I.

KOINON, COMMVNE.

ASIAE.

COM*mune* ASIAE. ROM*ae* ET. AVGVST*o*. *Templum 6 columnarum*, in argenteis Auguſti, Claudii, Nervae Pergami Myſiae ſignatis, quos vide explicatos in numis Auguſti ad annum V. C. 735.

KOINOΥ. AΣIAΣ. *intra quernam*, in numis Druſi jun. et Germanici Sardibus Lydiae ſignatis. (Vaill.)

KOINON. ACIAC. *Diana Epheſia*, in numo Ant. Pii Epheſio. (Vaill.)

ΠΡΩΤΑ. KOINA. ACIAC. *intra quernam*, in numis Severi, Maximini, Gordiani, Gallieni Smyrnae Ioniae cuſis. (Vaill. num. Graec. p. 338.)

Aſiae nomine in his numis intelligi partem Aſiae minoris antea regibus Pergamenis ſubjectam, quam horum poſtremus Attalus Romanis teſtamento legavit, dictam deinceps vulgo provinciam Aſiam, non eſt quod amplius moneam Quae regiones hanc Aſiam conſtituerint, dixi in tractatu de Ciſtophoris cap. IV. Has inter Galatia non fuit, quae poſt Dejotari et Amyntae mortem jubente Auguſto cum Lycaonia conjuncta proprium habuit rectorem. Mirum adeo, a Communi Aſiae erectum Auguſto templum Ancyrae Galatiae teſte Ioſepho,[a]) de quo lege differentem Spanhemium.[b]) Ludos communes Aſiae per vices in variis ejus urbibus actos deſcripti hi numi docent, ut taceam urbes alias a marmoribus memoratas. Sed confer etiam, quae cum id genus numis connexa in magiſtratu *Aſiarcha* ſupra pag. 207 diximus.

a) Ant. L. XVI. c. 6. p. 800. b) Epiſt. I. ad Morell. § 18.

BITHYNIAE.

COMmune BIThyniae, in aliis: ΚΟΙΝΟΝ. ΒΕΙΘΥΝΙΑС. *Templum 8 columnarum*, in numis Hadriani et Sabinae, quos deſcripſimus in prolegomenis ad numos Bithyniae.

CAPPADOCIAE.

ΚΟΙΝΟС. СΕΥΗΡΙΟС. ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΟС. *Argaeus mons inter duas urnas*, in numis Severi et Caracallae. Vide numos Caeſareae Cappadociae.

CILICIAE.

ΚΟΙΝΟС. ΚΙΛΙΚΙΑС. ſubaudi: ἀγών. *Templum*, in numo Caracallae et Getae conjunctorum, ſcripto juxta: ΚΟΡΟΙ. СΕΒΑСΤΟΙ. Tarſi Ciliciae. (Pellerin Rec. III. p. 236.)

ΚΟΙΝΟΝ. ΚΙΛΙΚΙΑС. *Templum*, in numis compluribus Tarſi inde ab Auguſto. Vide hujus numos.

ΚΟΙΝΟΝ. ΤΑΡСΟΥ. *Victoria ſtans cum genio urbis*, in numo Caracallae. (Vaill.) vel: *Corona, quam obſident octo capita varia, intus rami ludorum*, in autonomo. — ΚΟΙΝΟС. ΤΩΝ. ΤΡΙΩΝ. ΕΠΑΡΧΙΩΝ. *Commune trium provinciarum*, videlicet: Iſauriae, Cariae, Lycaoniae. Vide numos hos omnes explicatos in moneta Tarſi.

CRETAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΚΡΗΤΩΝ. inde a Tiberio usque ad M. Aurelium *cum variis typis*, quos vide in prolegomenis ad numos Cretae. Eſt etiam ΚΟΙΝΟΝ. ΚΡΗΤΩΝ. in numo Gortynae cum capite Hadriani.

CYPRI.

ΚΟΙΝΟΝ. ΚΥΠΡΙΩΝ. Fere unica in imperatoriis Cypri numis inſcriptio. Vide numos hujus inſulae.

CYRENAICAE.

ΚΟΙΝΟΝ. tantum. *Silphium*, in autonomo.

GALATIAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΓΑΛΑΤΩΝ. vel ΚΟΙΝΟΝ. ΓΑΛΑΤΙΑΣ. vel parcius ΚΟ. ΓΑ. typis *templi*, vel *Dei Menſis* etc. inde a Nerone usque ad Trajanum.

ΚΟΙΝΟΝ. СΕΒΑСΤΗΝΩΝ. *Templum*, in autonomo Sebaſtenorum Galatiae.

IONIAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΠΑΝΙΩΝΙΟΝ. *Templum.*

ΚΟΙΝΟΝ. ΓΙ. ΠΟΛΕΩΝ. *cum variis typis*. Vide numos hujus argumenti explicatos in prolegomenis ad numos Ioniae.

ΚΟΙΝΟΝ. ΕΦΕСΙΩΝ. *Diana venatrix*, in numo Hadriani Epheſio. (Vaill.)

ΚΟΙΝΟΝ. ΕΦΕСΙΩΝ. ΚΑΙ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. Menſa, ſupra quam urna cum palmis, in numo Caracallae. (Vaill.)

ΚΟΙΝΟΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. ΤΩΝ. ΕΝ. ΙΩΝΙΑ. *Iuppiter et Diana Epheſia*, in numo Saloninae Epheſio. (Harduin.)

LESBI.

ΚΟΙΝΟΝ. ΛΕСΒΙΩΝ. typo plerumque *templi*, in numis M. Aurelii et Commodi. (Vaill.)

LYCAONIAE.

ΚΟΙΝ. ΛΥΚΑ. vel: ΚΟΙ. ΛΥΚΑΩ-

NI AC. variis typis. Vide numos Iconii Lyc aoniae.

MACEDONIAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. in numis inde a Caracalla, tum et in numis obviis cum capite Alexandri M. Caracallae aetate cufis, quos vide in numis hujus regis, et in quibus faepe *templa*, *urnae*, *facrificia* proponuntur.

PHOENICES.

ΚΟΙΝΟΝ. ΦΟΙΝΙΚΗΣ. *Templum*, in numo Caracallae. (Vaill.) — ΚΟΙΝΟΥ. ΦΟΙΝΙΚΗΣ. *Templum*, in autonomo. (Pellerin.)

PHRYGIAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΦΡΥΓΙΑΣ. *typis variis* in numis Apameae cum capite Neronis, Vefpafiani, Caracallae. (Pellerin, Vaill.)

PONTI.

ΚΟΙΝΟΝ. ΝΕΟΚΑΙΣ. ΜΗΤΡΟ. *Templum*, vel *figura ftans cum urna*, in numis Neocaefareae inde a M. Aurelio. (Vaill.) — ΚΟΙΝον ΠΟντȣ ΝΕΟΚΑΙΣ. ΜΗΤ. *Templum*, in numo Getae ejusdem urbis. (Pellerin Mel. II. p. 165.)

SYRIAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΣΥΡΙΑΣ. *Caput muliebre turritum*, in numo Trajani. — *Caput Domnae*, in numo Caracallae. (Vaill.) Nomen urbis non additur.

THESSALIAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΘΕΣΣΑΛΩΝ. typis *Palladis* vel *Victoriae*, in numis obviis variorum imperatorum. (Vaill.)

THRACIAE.

ΚΟΙΝΟΝ. ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ. *in laurea*. In numo Byzantii cum capite Augufti. (Vaill.)

* * *

ΚΟΙΝΟΝ Graecis fuit focietas hominum, boni communis utilitatisque five parandae five tuendae caufa ex foedere, confenfu, aut varii generis inftituto unita, qua de caufa respublicae quoque, populi ac civitates dictae fuere κοινα. Latini κοινον dixere *Commune;* fic habemus apud Ciceronem in Verrinis *commune Siciliae*, *Milyadum* etc. quod et confirmatur in numis utriusque linguae fupra citatis: ΚΟΙΝΟΝ. ΑΣΙΑΣ. et COM*mune* ASIAE. Fuere etiam dicta Κοινα conventus publici totius gentis in certo quodam loco ob quamcunque caufam acti. In his principio agebantur res, quae bonum, ac falutem publicam fpectabant, tum et pro univerfa gente facrificia diis offerebantur. Ob has caufas conftitutum celebre Panionium, feu conventus XII. ferius XIII. Ioniae urbium originis antiquifsimae, de quo faepe Herodotus et Strabo, quorum teftimonia citavi in numis Ioniae; quibus adde conventus Panachaeorum, de quibus multa Polybius, tum et conventus et fora civitatum Afiae, de quibus Plinius. Praeclare huc facit oratio Strabonis horum caufam et originem conventuum in genere explicans: [a]) ἡ μεν ȣν ἐπινοια αὐτη της τε των πολεων κλισεως,

a) L. IX. p. m. 642.

και της των κοινων ἱερων ἐκτιμησεως. Και γαρ κατα πολεις συνηεσαν, και κατα ἐθνος φυσικως κοινωνικοι ὀντες, και ἁμα της παρ' ἀλληλων χρειας χαριν, και ἐις τα ἱερα τα κοινα ἀπηντων δια τας ἀυτας ἀιτιας, ἑορτας και πανηγυρεις συντελουντες. *Hoc ergo modo intelligitur, quomodo et urbes conditae fuerint, et communia ſacra ſuam nacta ſint exiſtimationem; etenim et civitates inter ſe, et gentes conveniebant, cum natura ad communionem factae, tum utilitatum invicem percipiendarum gratia, iisdemque de cauſis et ad ſacrificia communia, feſtosque dies et ſolennitates celebrandas coibant.* Exuti a Romanis libertate Graeci, cum in commune conſulere inutile jam eſſet, veteres tamen ſuos conventus agere vellent, nihil jam habebant reliqui, quam ut omiſſa belli, pacis, foederum, libertatisque cura ſolennes hos congreſſus ſpectaculis ludicrisque impenderent. Quapropter nequaquam mirum, in his Κοινου numis plerumque eosdem reperiri typos, quibus inſigniuntur illi, qui ludorum nomina inſcripta praeferunt, quod confirmant et marmora, in quibus non raro memorantur ludi celebrati ἀπο του κοινου cujuspiam populi, quale eſt marmor Lyttiorum Cretae apud Gruterum, [a]) quod meminit ΙЄΡΟΥ. ΑΓΩΝΟϹ. ΠЄΝΤΑЄΤΗΡΙΚΟΥ. ΤΟΥ. ΚΟΙΝΟΥ. ΤΩΝ. ΚΡΗΤΩΝ. *ſacri certaminis quinquennalis Communis Cretenſium.*

Major horum numorum pars provinciarum nomina inſcribit, nimirum quod communia haec feſta non ad unam tantum civitatem, ſed communiter omnes pertinuere. Hinc ΚΟΙΝΟΝ. ΘΕΣΣΑΛΩΝ, vel ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ, vel ΚΡΗΤΩΝ. etc. Alia κοινα ex marmoribus collegit eruditus Van Dale. [b]) Tamen etiam omiſſo provinciae nomine in nonnullis urbium tantum nomina exarantur, ut: ΚΟΙΝΟΝ. ΤΑΡϹΟΥ. — ЄΦЄϹΙΩΝ. — ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ, cujus cauſa duplex eſſe poteſt, ſive quod in his urbibus, metropoleos vel primae honore gaudentibus, communes provinciae ludi acti, ſive quod nonnunquam vocabulum ΚΟΙΝΟΝ non regionis, ſed privatim commune urbis, omnesque ejus ordines indicat, quod comprobant numi Tarſi Ciliciae, in quibus non raro verbum ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ, *commune conſilium*, reperitur, quod explicavimus in moneta hujus urbis. Singularis eſt numus ſupra ſub *Ionia* deſcriptus, qui memorat Commune Epheſiorum et Alexandrinorum Aegypti. Videtur in hoc το ΚΟΙΝΟΝ idem ſignificare, quod ΟΜΟΝΟΙΑ; nam in pluribus aliis numis habemus: ЄΦЄϹΙΩΝ. ΑΛЄΞΑΝΔΡЄΩΝ. ΟΜΟΝΟΙΑ, et videntur Epheſii cum Alexandrinis ſocietatem iniiſſe, ludos communi conſilio celebrandi ſive in honorem Caracallae, ſive cujuspiam numinis. Quid quod adeo utrumque vocabulum ΚΟΙΝΟΝ. ΟΜΟ. conjunctum videmus in numo maximae formae Commodi cum epigraphe ΠЄΡΓΑΜΗΝΩΝ. ΚΑΙ. ЄΦЄϹΙΩΝ, qui eſt in muſeo Caeſareo, et apud Bounarrotium. [c])

---

a) pag. 1094. 5. b) Diſſ. III. p. 291. c) Oſſerv. iſtor. p. 124.

§ II.

Catalogus feſtorum, ludorumque.

ACTIA.

ΑΚΤΙΑ. inſcriptum *urnae ludorum.* Saloninae. *Ancyrae Galatiae.* (Vaill.) ΑΚΤΙΑ *intra lauream*, *Hierapolis Phrygiae.*

ΑΚΤΙΑ. ΔΟΥϹΑΡΙΑ. *intra coronam.* Philippi. *Boſtrae Arabiae.* (Muſ. Caeſ.) *Coloniae Germes Galatiae.* Vide hujus numos.

ΑΚΤΙΑ. ΚΑΙϹΑΡΙΑ. *intra quernam.* Philippi. An *Damaſci*, an *Tyri*, incertum, ut notavi in numis utriusque urbis.

Α ſolitarium *intra coronam*, in numis L. Aelii, et Ant. Pii, in aliis ΑΚΤΙΑ nullo addito urbis nomine. Similes numos eſſe Nicopolis Epiri, veriſimile ſtatui in hujus urbis numis.

ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna ludorum*, Caracallae. *Nicomediae Bith.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. Α. quae litera Vaillantio Ακτια notat. Valeriani ſen. *Pergami Myſiae.* (Vaill.)

ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Menſa cum duabus urnis, infra vas et mala.* Severi. — *Duo templa cum totidem urnis.* Severi, Caracallae. (Vaill.) Numi alii utrisque addunt ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. de quibus infra. *Perinthi Thraciae.*

ΚΟΡΑΙΑ. ΑΚΤΙΑ. Typus ad Coraea pertinet, de quibus infra. *Sardium Lydiae.* — ΑΥΓΟΥϹΤΙΑ. ΑΚΤΙΑ. *Tarſi.* Vide infra in *Coraea.*

ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Cabirus malleum tenens coronam porrigit athletae.* Philippi ſen. *Theſſalonicae Maced.* (Vaill.)

ΑΚΤΙΑ. ЄΡΑΚΛ. *Menſa cum duabus urnis*, Caracallae, Otaciliae, Saloninae. *Tyri coloniae.*

Actium Acarnaniae promontorium adſtituta urbe cognomine et impoſito Apollinis templo veteris famae. Si fides Stephano, [a]) jam olim hic certamen triennale in Apollinis honorem fuit conſtitutum, ad quod adluſit Virgilius, dum illud ab Aenea ſociisque huc advectis actum cecinit: *Actiaque Iliacis celebramus littora ludis,* [b]) niſi forte προληπ᾽ικως, ut ſaepe alias, intellexit ludos Auguſteos. Victo ad hoc Actium M. Antonio et Cleopatra Auguſtus in contermina Epiro urbem aedificavit, et cauſa victoriae Nicopolin appellavit, conſtitutis ibi ludis quinquennalibus, certamine muſico, gymnico, equeſtri, de quo vide Suetonium et Dionem. Atque haec victoria cum quoddam eſſet imperii fundamentum, communi gratulatione a Graecis eſt accepta iisdem ludis in urbes ſuas invectis, ſtabilita etiam a nonnullis aera Actiaca, de

a) in Ακτια. b) Aen. III. 280.

qua agimus alibi. Ludi ipſi per typos, ut vidimus, nimium generales nihil lucis accipiunt, redduntque.

AGONOTHESIA.

ΑΓΟΝΟΘΕΣΙΑ. *Caput muliebre.* ✠ ΑΝΤωνιος ΚΑΙσαρ. *intra lauream.* AE. II. (Pellerin Rec. III. pag. XXIX. et 131.)

Numus urbis nomen diſsimulat, ſed probabile eſt cuſum Theſſalonicae Macedoniae, ut in hac obſervavimus. Memorandum in hoc vocabulum ΑΓΩΝΟΘΕΣΙΑ in nullo alio numo conſpicuum. Significat illud *certaminis conſtitutionem*, atque in hoc ſenſu uſurpatum videas a Plutarcho, [a]) Polluce, [b]) et Strabone. [c]) Denique et in Digeſtis legitur: *ἀγωνοθεσιαν ſuſcipere, id eſt: conſtituendi deſignandique certaminis munus.* [d]) Iudicavit Pellerinius, eo indicari certamina, et ſic vocari, quod ab agonotheta eſſent edita. At tum opinor dicenda fuiſſent ΑΓΩΝΟΘΕΤΙΚΑ., cum ludorum nomina ſemper fuerint adjetiva. Etſi ergo vocabulum iſtud ex natura ſua agonem certo reſpiciat, non tamen indicat ludos ſic dictos cum ob cauſam allatam, tum quod ludorum hoc nomine nulla apud veteres exſtat mentio. Vide infra ſimilem difficultatem a vocabulo ΓΥΜΝΑCΙΑΡΧΙΑ objectam. Videntur Theſſalonicenſes hac inſcriptione commendare voluiſſe ſtudium ſuum in apparandis omnis generis feſtis, quibus M. Antonii, et Caeſaris Octaviani victoriam de Bruto et Caſsio relatam celebrarent.

ALEXANDREA.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. *Menſa, ſupra quam duae urnae.* Gordiani. *Byzantii Thraciae.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑ. *Menſa, ſuper qua duae urnae.* In numo aeneo inſcripto: ΚΟΙΝΟΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. cum capite Alexandri M. (Spanheim T. I. p. 382.)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. Vrna ludorum. Gordiani. *Odeſſi Thraciae.* (Vaill.)

ΚΟΙΝΟΝ. ΘΡΑΚΩΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. juncto ſaepius ΠΥΘΙΑ. Typi varii: *Menſa cum urna, additis ſaepe pomis, etiam tum, cum ſola Alexandrea memorantur,* — *Imperator paludatus ſtans d. globum cum aquila* — *Iuppiter Nicephorus ſedens* — *Athleta nudus ſtans.* — In numis unius Caracallae. *Philippopolis Thraciae,* (Vaill.)

Dubitari nequit, inſcripta his numis certamina Alexandrea in Alexandri M. honorem acta, cujus res geſtae totum orbem admiratione implevere. Conſtat teſte Lampridio, [e]) adhuc Alexandri Severi aetate Arcae Phoeniciae fuiſſe diem Alexandro M. ſacrum actum. Refert Strabo, prope Clazomenas Ioniae lucum fuiſſe huic regi dicatum, et ſua adhuc aetate a communitate Ionum (ἀπο τȣ κοινȣ των Ιωνων) certamen *Ale-*

a) in Ageſilao p. 607. C. et Sympos. L. VIII. § 4. b) L. III. c. 30. ſub init. c) L. VIII. p. m. 545. d) L. X. tit. II. § 20. e) in Alex. Sev.

xandrea indici peragique solitum. [a]) Quod in Ionia factum a communi Ionum, id ipsum constitutum in Thracia a communi Thracum, numi quarto loco positi enarrant, hoc uno discrimine, quod hi Thracum ludi Philippopoli celebrati nequaquam videntur fuisse perpetui, sed in Caracallae tantum gratiam acti: nam, ut dixi, cum hujus tantum capite similes exstant numi, et constat de ejus in hunc Macedoniae regem adfectu, de quo plura protuli testimonia in numis hujus Thraciae urbis, tum praecipue in moneta aenea Alexandri M. Ludorum Alexandreorum Byzantii et Odessi actorum non tam probabilis ratio dari potest. Videntur fuisse constituti in honorem Gordiani, quod is teste Capitolino Moesiam Thraciamque a barbarorum incursionibus vindicavit, et quoniam is tum bellum in Persas movit, solitis Graeculorum lenociniis aequiparatus fuerit Alexandro M. eandem olim aleam experto. Sane utraque haec Thraciae urbs unius Gordiani numis, quod hactenus constet, ludos Alexandrea inscripsit. Neque alia de causa puto ab iisdem Odessitis celebrata certamina Helia sub eodem Gordiano, quam ut huic Solem, ad cujus ortum bellum gesturus erat, propitium redderent.

ANTONINIANA.

ANTΩNЄINIA. CЄBACTA. *Mensa*, *supra quam duo vasa*, *intermedia urna ludorum*, *infra vas ansatum.* Caracallae. *Byzantii.* (Vaill.)

ANTΩNINIA. *Vrna*, *in cujus ventre* - - - (haud dubie CЄBACTA.) Elagabali. *Byzantii.* (Theupoli.)

ANTΩNЄINIA, addito in alio CЄBACTA. *Vrna.* Alex. Sev. *Byzantii.* (Vaill.)

ANTΩNEINIA. *Duo vasa quadrata palmis referta*, *et baculis fulta*, *circum quae 8 figurae discurrunt.* Caracallae. *Cyzici Mysiae.* (max. mod. reg. Gall.)

ANTONINIANA. PVTI. *Duo Centauri vas malis refertum una tenentes.* Carac. *Col. Laod. Syr.* (Belley.)

ANTΩNINIANA. in aliis ΔHMHTPIA. ANTΩNIA. *Vrna.* Elagabali. *Nicomediae Bith.* (Vaill. Mus. Caes.)

CЄTHPIA. AT. ANTΩNINI. KOPAIA. ATΓOTCTIA. AKTIA. *Mensa cum 3 urnis.* Valeriani. *Tarsi Cilic.* (Pellerin Rec. III. p. XLVII.)

AΓΩN. ANTΩNINIAN. *inscriptum clypeo*, *quem mulier turrita rupi insidens tenet*, Caracallae. *Tyanorum Cappad.* (Pellerin Rec. I. p. XV.)

Ludos *Antoniniana* nomen traxisse ab imperatoribus, qui Antonini vocati sunt, atque his eos fuisse sacros, suapte patet. Sic et videbimus Commodiana et Severiana. Numi, quos citavi, ad eos Antoninos sunt referendi, qui in sacrum istud nomen temere, nullo certe ad illud jure, involarunt, Caracallam intelligo, et Elagabalum, cujus causa et ludos in eorum honorem actos *Antoniniana* placuit appellare. At mirum, in Alexandri Severi numis ejusdem nominis ludos legi. Neque enim verisimile, tam caram fuisse Byzantiis aut Caracallae aut Elagabali memoriam,

a) L. XIV. p. m. 953.

ut post eorum quoque excessum constitutos eorum causa ludos continuarent, quemadmodum Tarsenses Severiana Valeriani adhuc aetate egerunt. Videtur igitur verisimile, ludos hos Alexandro fuisse sacros, dictos vero *Antoniniana* adulationis causa, quod ipsi in Antonini nomen jus fuit, cum quod ab Antonino Elagabalo fuit adoptatus, tum quod vulgo Antonini Caracallae filius est habitus, ut dicetur in ejus numis. Typi in his numis sunt modi obvii demto Cyziceno, qui magis ex iconismo intelligi, quam verbis declarari potest. Verisimiliter is aliquem horum ludorum ritum repraesentat.

ARISTA.

ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ. ΑΡΙΣΤΑ. ΟΛΥΜΠ. *Duae urnae.* Valeriani. *Thyatirae Lydiae.* (Vaill.)

Vocabulum ΑΡΙΣΤΑ, id est: *optima, praestantissima*, haud dubie ad praedicandam horum ludorum praestantiam additur, perinde atque in aliis additur ΜΕΓΑΛΑ, *Magna.*

ASCLEPIA.

ΑΣΚΛΑΠΙΑ. *Caput Cereris*, in autonomo *Agrigenti Siciliae.* (Hunter.)

ΑΣΚΛΗΠΙΑ. ΣΩΤΗΡΕΙΑ. ΙΣΘ. ΠΥΘΙΑ. *Duae urnae.* Caracallae. *Ancyrae Galatiae.* (Spanh. ep. I. ad Morell.)

ΑΣΚΛΗΠΕΙΑ. *intra lauream*, in autonomo *Epidauri Argolidos.* (Mus. Savorgnan.)

Fuere Asclepia ludi in Aesculapii honorem celebrati, ac primum quidem Epidauri Argolidos, dicti etiam Μεγαλασκληπιεια, antiquissimi sane, et magna frequentia acti, atque inde in alias urbes derivati, quae ejus dei cultum impensiore studio recepere, quas inter eminuit Pergamus Mysiae. Quae alia ad hoc ludos pertinent, satis jam enarrata sunt a Graeciae feriatae scriptoribus, et post hos accuratius a Spanhemio in epistola I. ad Morellium p. 5. 46. 47. Vide etiam huc pertinentia infra in *Soteriis.*

ATTALEA.

ΑΤΤΑΛΗΑ. *Urna ludorum*, in autonomo. (Pellerin.)

ΑΤΤΑΛΗΑ. ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ. in simili autonomo. (Pellerin.)

ΑΤΤΑΛΕΙΑ. ΓΟΡΔΙΑΝΕΙΑ. ΚΑΠΙΤΩΛΙΑ. *Mensa cum urna.* Gordiani III. (Vaill.)

Sunt omnes *Aphrodisiadis Cariae.*

Attalus Pergami rex, frater ejus Eumenis, cui Romani ob navatam operam victo Antiocho Magno praeter insignes provincias alias cessere etiam Cariae partem, in qua sita Aphrodisias. Fratre vita functo ipse regnare aggressus insignium sane beneficiorum videtur Aphrodisiensibus auctor exstitisse, non tam quod ejus honori constituere ludos, quam quod, Romanis etiam subjecti, in Gordiani usque aetatem porrexere adfectum, quod citati numi profitentur.

AVGVSTEA quae et SEBASMIA.

Conjungo numos utroque modo in-

fcriptos; nam ut Graeci dixere ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ et ΣΕΒΑΣΤΟΣ, fic et ludos dixere et ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ et ΣΕΒΑΣΜΙΑ, vel ΣΕΒΑΣΤΑ.

ϹЄΒΑϹΜΙΑ. *intra quernam.* Maximi. *Anazarbi Ciliciae.* (Vaill.)

ϹЄΒΑϹΤΑ. *Imperator velatus, et Genius muliebris urbis ftantes intermedia urna ludorum.* Alexandri Sev. *Byzantii.* (Muf. Caef.)

ΑΝΤΩΝЄΙΑ. ϹЄΒΑϹΤΑ. *Vrna.* Alex. Sev. *Byzantii.* (Vaill.)

ΑΥΓΟΥϹΤЄΙΑ. *Duae dexterae junctae intra coronam.* Gallieni. *Cadorum Phryg.* (Pellerin Suppl. I. p. 39.)

ϹЄΒΑϹΜΙΑ. *intra quernam.* Elagab. et Alex. Sev. *Damafci Coelefyriae, atque etiam pofteaquam colonia deducta eft, frequenter inde a Philippis.*

ΚΑΙϹΑΡЄΑ. ϹЄΒΑϹΤΑ. *Vrna.* Valeriani ejusque familiae. *Metropolis Phryg.* (Vaill.)

ΑΥΓΟΥϹΤΙΑ. ϹЄΥΗΡΙΑ. *Duae urnae.* Philippi fen. *Nicaeae Bith.* (Vaill.)

ΑΥΓΟΥϹΤΙΑ. ΚΑΙ. ΦΙΛΑΔЄΛΦΙΑ. *Capita Caracallae et Getae.* Domnae. *Nicaeae Bith.* (Vaill.)

ΑΥΓΟΥϹΤЄΙΑ. *Menfa, fupra quam urna inter duo vafa.* Salonini. *Pergae Pamph.* (Vaill.)

ΑΥΓΟΥϹΤЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *intra coronam.* Caracallae. *Thyatirae Lyd.* (Muf. Caef.)

ΑΥΓΟΥϹΤЄΙΑ. ΑΡΙϹΤΑ. ΟΛΥΜΠ. *Duae urnae.* Valeriani. *Thyatirae Lydiae.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΑΥΓΟΥϹΤЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *infcriptum tribus coronis, addito:* ΝЄΩΚΟΡΩΝ. ΤΩΝ. ϹЄΒΑϹΤΩΝ. Caracallae. *Trallium Lyd.* (Muf. Caef.) Similem Pellerinius tribuit Elagabalo, fed perperam, ut adverti in numis hujus urbis.

Tefte Suetonio [a]) Augufto Caefari provinciarum pleraeque fuper templa et aras ludos quoque quinquennales paene oppidatim conftituerunt. Herodes M. exftructa ad mare Caefarea ludos ibi quinquennales fieri praecepit a Caefare Augufto appellatos. [b]) De erecta Lugduni in Augufti honorem ara et templo, et ftabilito ibi annuo fefto agunt Suetonius [c]) et Dio. [d]) ϹЄΒΑϹΤΑ. ЄΝ. ΝЄΑΠΟΛΙ, *Auguftalia Neapoli* Campaniae memorat marmor Farnefianum. [e]) Pergami Myfiae erectum templum Augufti, et fcriptores teftantur, et numi, quos exhibemus in ejus urbis moneta, actos vero ejus nomine ludos teftatur marmor Oxonienfe [f]) et mox citatum Farnefianum. Interim nequaquam certum, his Augufteis vel Sebaftis ludis, quos defcripfi, indicari femper ludos in Octaviani Augufti honorem inftitutos, cum Augufti titulus omnibus imperatoribus fuerit proprius, ludique his dedicati perinde potuerint dici *Auguftea*, atque dicti fuere *Severea, Commodea* etc.

AVRELIA.

ΑΥ. ΑΝΤΩΝΙΝΙ. in numo Tarfi, quem citavi fupra in *Antoninianis*, in quo το ΑΥ. explendum ΑΥρηλια ex nomine Aurelii Antonini.

---

a) in Aug. c. 59. b) Iof. bell. Iud. L. I. c. 21. § 8. c) in Claud. c. 2. d) L. LIV. § 32. e) Gruter p. 314. 1. f) p. 18. n. 7.

CABIRIA.

ΚΑΒΕΙΡΙΑ. *Vrna.* Gordiani. *Thessalonicae Macedoniae.* (Vaill.)

ΚΑΒΕΙΡΕΙΑ. ΠΥΘΙΑ. Φιλαδελφια. *Vrna*, in autonomo *Thessalonicae.* (Pellerin.)

De Cabirorum apud Thessalonicenses cultu egimus in horum numis. De ludis ipsis nihil amplius addimus, cum ex numis addi nihil posfit, eorum autem modum abunde exposuerint Meursius in Graecia feriata, aliique.

CAESAREA.

ΑΚΤΙΑ. ΚΑΙCΑΡΙΑ. *intra quernam.* Philippi. An *Damasci*, an *Tyri*, incertum, ut notavi in numis utriusque urbis.

ΚΑΙCΑΡΕΑ. CΕΒΑCΤΑ. *Vrna.* Otaciliae, Valeriani, Gallieni. *Metropolis Phryg.* (Vaill.)

ΚΕCΑΡΕΙΑ. in numo Gordiani, *Thessalonicae*, in museo Theupoli, sed videtur corrigendum in ΚΑΒΕΙΡΕΙΑ.

ΚΛΑΥΔΙΑ. ΚΑΙCΑΡΙΑ. Vide infra in Claudia.

CAESAREA. *intra coronam quernam,* in numo Iubae II.

Titulus captus ab nomine *Caesaris.* De eo idem sentiendum, quod de titulo *Augustea* diximus.

CAPITOLINA.

ΑΤΤΑΛΕΙΑ. ΓΟΡΔΙΑΝΕΙΑ. ΚΑΠΙΤΩΛΙΑ. *Mensa cum urna.* Gordiani. *Adhrodisiadis Cariae.* (Vaill.)

CERT. SACRV. CAPIT. OECV. ISEL. *Tres urnae.* Caracallae. — *Athleta nudus stans s. palmam*, vel: *Duae figurae sedentes urnam una tenent.* Valeriani. *Heliopolis Coeles.* (Vaill.)

Capitolini ludi primum Romae constituti a Furio Camillo, posteaquam Capitolium imminens a Senonibus exitium evasit. [a]) His senescentibus illustriores alii inducti a Domitiano V. C. 839., quorum rationem legesque describunt Suetonius,[b]) Censorinus, [c]) Statius. [d]) Vt Iovis Capitolini cultus in exteras provincias traductus est, testibus numis Antiochiae Cariae, in quibus: ΖΕΥC. ΚΑΠΙΤΟΛΙΕΥC., et Aeliae Capitolinae Iudaeae, sic et ludi ejus nomine editi, quos citati numi profitentur.

CENDRESIA.

ΚΕΝΔΡΕΙCΕΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Templum 8 columnarum.* Elagabali. *Philippopolis Thraciae.* (Mus. Caes. Vaill.)

Haec certamina cujus sint naturae ac instituti, nemo hactenus sobrie explicavit; dixi sobrie, sobrium enim non dixero explicatum, quem attulit Harduinus [e]) quemque referre piget. Cum festa haec in nullo alio veterum monumento memorentur, uni haud dubie Philippopoli fuere adfixa, neque ultra ejus fines pedem promovisse. Quis autem sperabit explicare se posse, quae-

a) Liv. V. 50. b) in Domit. c. 4. c) de die nat. c. 18. d) in Silv. e) opp. sell. p. 617.

cunque ad privatam singularum urbium religionem pertinuere?

CHRYSANTHINA.

ΧΡΥCΑΝΘΙΝΑ, *Corona e floribus contexta*, vel: *urna*, vel: *mulier turrita ſtans et Caracalla paludatus*, *ara intermedia.* Inde a Severo frequenter. *Sardium Lydiae.* (Vaill.)

CΕΒΗΡΕΙΑ. ΧΡΥCΑΝΘΕΙΑ. *Vir nudus adprehendens vas humi poſitum.* Severi. (Pellerin.)

Ludi hi, quod hucusque conſtet, in ſolis Sardibus valuere teſtibus numis, marmoribus, et ſcriptoribus. In marmore Oxonienſi: ΣΑΡΔΕΙΣ. ΧΡΥΣΑΝΘΙΝΟΝ. [a]) in Farneſiano: ΧΡΥCΑΝΘΙΝΑ. ЄΝ. CΑΡΔЄCΙ. [b]) Eorum meminit etiam Martianus jurisconſultus.[c]) *Cum erat*, inquit, *certa pecunia, id eſt: centum reip. Sardianorum relicta per quadriennium certaminis Chryſanthiani etc.* ut jam vidit ad hoc marmor eruditus Seldenus. Reliqua ad hos ludos ſpectantia ignorantur. Spectato nominis etymo videtur victori in praemium ceſſiſſe corona ex aureis foliis contexta, ut opinatus eſt Vaillantius, maluit Venutus coronam ex flore Chryſantho. [d])

CLAVDIA.

ΚΛΑΥΔΙΑ. ΚΑΙΣΑΡΙΑ. *intra coronam.* In numo Herodis regis Chalcidis. (Harduin num. Herod.) Verum hi ludi in falſa Harduini lectione nituntur. Nam in numo ſimili nitidiſsimo muſei principis de Waldeck legitur ΚΛΑΥΔΙΩ. ΚΑΙΣΑΡΙ., ut a me in hujus regis numis dictum.

COMMODIANA.

ΚΟΜΟΔЄΙΑ. *Templum 4. col.*, vel *urna.* Commodi. *Nicaeae Bith.* (Vaill.)

ΚΟΜΟΔЄΙΑ. *Templum 10. col.* —

ΚΟΜΟΔЄΙΟC. ΟΙΚΟΥΜЄΝΙΚΟ. *Corona radiata.* Commodi. *Tarſi Cil.* (Vaill.)

Agon Commodi Aug. honori dicatus. Narrat Dio, [e]) Nicomedenſes per Saoterum civem ſuum impetraſſe a ſenatu, ut celebrare certamen, et ſtatuere Commodo templum liceret. Nequaquam dubium, vicinos Nicaeenſes, illorum perpetuos aemulos, eundem ſibi honorem a ſenatu extorſiſſe. Fuere etiam ΚΟΜΟΔЄΙΑ acta Pergami teſte marmore Oxonienſi. [f]) In marmore apud Chandlerum produntur ΗΡΑΚΛЄΙΑ. ΚΟΜΜΟΔЄΙΑ. [g]) tum et alia ΚΟΜΟΔЄΙΑ apud Gruterum. [h]) Tarſi obita Commodiana tanto minus mirum, quod ea ſe Commodianam quoque in numis dixit. Eadem confirmat marmor Chandlerianum mox citatum: ЄΝ. ΤΑΡCΩ. ΚΟΜΜΟΔЄΙΟΝ.

CORAEA.

ΚΟΡΑΙΑ. ΑΚΤΙΑ. *Proſerpina capite tutulato, et velata tota ſedens inter ſpicam et papaver.* Caracallae. *Sardium Lydiae.* (Pellerin Rec. III. p. 164.)

a) pag. 18. n. 7. b) Gruter p. 314. 1. c) L. 24. D. de annuis legatis. d) Muſ. Albani T. I. p. 98. e) L. LXXII. §. 12. f) pag. 18. n. 7. g) inſcr. ant. p. 93. h) pag. 317. 1.

CЄΤΗΡΙΑ. ΑΥ. ΑΝΤΩΝΙΝΙ. ΚΟΡΑΙΑ. ΑΥΓΟΥCΤΙΑ. ΑΚΤΙΑ. *Mensa, super qua tres urnae.* Valeriani. *Tarsi Cilic.* (Pellerin Rec. III. p. 260.)

Fuere ΚΟΡΑΙΑ festa instituta in honorem Proserpinae, quae Graecis Κορα dicebatur. Ea Meursio jam ex auctoribus fuerunt cognita, sed quibus flexione nonnihil varia dicebantur Κορεια. Proserpinam inter majora Sardium numina cultam, testantur copiosi earum numi hujus deae imagine insignes, tum et alia testimonia, quae collegit Belleyus. [a])

DEMETRIA.

ΔΗΜΗΤΡΙΑ. addito etiam ΑΝΤΩΝΙΑ. *Vrna.* Caracallae, Elagabali. *Nicomediae Bith.* (Vaill. Mus. Caes.)

ΔΗ. vel ΔΗΜΙ. in numis Tarsi, incertum, an ΔΗΜΗΤΡΙΑ. significent. Vide Vaill. in Graec. p. 333.

Demetria festa in Cereris honorem, quae Graecis Δημητηρ, maxima religione acta Eleusine in Attica. Latinis dicta Cerialia, quorum mentio in denariis gentis Memmiae. Fuit etiam Athenis festum eodem nomine, sed sic dictum a Demetrio Poliorcete. Vide Meursium. Demetria in priore sensu jure Nicomediae acta sunt, quod, ut reperit Vaillantius, ea urbs Cereris oppidum dicebatur, ut testatur Libanius in vita sua.

DIDYMEA.

ΔΙΔΥΜЄΙΑ. *intra coronam.* Valeriani, Galieni. *Mileti.* In binis numis apud Arigonium, quibus ducibus corrigenda falsa lectio Bandurii et Haymii, ut monui in numis Mileti Ioniae.

Ignotus hic agon eruditis heortographis, quod nulla saltem distincte apud veteres eorum sit mentio. At ludos Didymea actos fuisse Mileti in Apollinis Didymei honorem, docent numi praesentes, tum et marmor Oxoniense. De Apolline Didymeo vide quae dixi in moneta Mileti Ioniae.

DIONYSIA.

ΔΙΟΝΥCΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Tres urnae.* Valeriani jun.. *Nicaeae Bith.* (Pellerin.)

Dionysia, notum Bacchi festum, vetere illo aevo, necdum noviciis inquinamentis corrupto, peracta vindemia inter nativas facetias, lususque innocuos actum. Addidit serior licentia mysteriorum infandos ritus, furorem, et promiscuam libidinem, neque jam contenta rure, urbes etiam infecit, de quo argumento vide Petrum Castellanum, [b]) Matthaeum Aegyptium, [c]) Panelium, [d]) aliosque. Sed ab hoc festo, quod inter temulentiam, fanaticum furorem, et ineptam pompam obiri est solitum, diversa sane fuerint Dionysia numi praesentis, ex cujus typo, urnarum nempe, colligere licet, fuisse agonem ex

---

a) B. L. Tom. XVIII. Mem. p. 133. b) de festis Graec. c) S. C. de Bacch. d) de Cistoph.

ſolitis unum, in quo victoribus ſua ſtabant propoſita praemia, et fuiſſe ſacrum Baccho, ut Demetria Cereri, Didymea Apollini, de quibus actum. Conſtituti autem huic deo a Nicaeenſibus honores, quod is vulgo urbis ſuae conditor eſt habitus teſtibus numis, quos ſuo loco dedimus.

DVSARIA.

ΔΟΥϹΑΡΙΑ. *Menſa, ſupra quam urna inter duas icunculas, ſub menſa torcular,* Aemiliani. *Adraae Arabiae.* (Belley B. L. Tom. XXVI. p. 424.)

ΔΟΥΣΑΡΙΑ. *Torcular intra coronam.* Decii. *Boſtrae Arabiae.* (Pellerin Rec. III. p. XXXVIII.)

ΑΚΤΙΑ. ΔΟΥϹΑΡΙΑ. *intra coronam.* Philippi. *Boſtrae Arabiae.* (Muſ. Caeſ.) Etruſcillae. *Germes Galatiae.*

De his Duſariis Baccho ſacris, et hoc nomine extra Arabiam ignotis vide, quae a nobis dicta jam ſunt in numis Boſtrae Arabiae.

ENMONIDEA.

ЄΝΜΟΝΙΔЄΙΑ. *intra coronam.* Alex. Sev. *Magneſiae Lydiae.* (Pellerin Rec. III. p. 121.)

Singulari hoc vocabulo, neque aliunde cognito Pellerinius indicari putat certi generis agonem a Magnetibus celebrari ſolitum, ſed quam explicationem non ſatis eſſe probabilem, dixi in moneta hujus urbis addita conjectura alia, quam vide.

EPIDEMIA.

ЄΠΙΔΗΜΙΑ. Β. ϹЄΥΗΡЄΙΑ. *Triremis, deſuper templum 8 columnarum.* Severi. *Perinthi Thraciae.* (Vaill. Theupoli.)

Vocabuli ΕΠΙΔΗΜΙΑ ſignificationem, cum ſubſtantivum eſt, praeclare explicat Vlpianus: [a]) *quas Graecia ἐπιδημιας, id eſt:* acceſſus ad urbem *appellat, ſive καταπλȣν, id eſt:* adnavigationem. Atqui et alter hic modus habetur in numo Epheſi inſcripto: ЄΦЄϹΙΩΝ. Α. ΚΑΤΑΠΛΟΥϹ. typo item navis. Vide numos Epheſi. Eodem ſenſu Callimachus dixit: τȣ Φοιϐȣ ἐπιδημησαντος, *adventante Phoebo.* [b]) Επιδημια opponitur αποδημια. In numis Latinis priori vocabulo reſpondet *adventus*, poſteriori *profectio.* Cauſa ἐπιδημιας, ſeu adventus celebrata a veteribus feſta ἐπιδημια, quorum unum referente Meurſio fuit privatum, amico a peregrinatione feliciter domum reverſo, alterum actum Delphis propter Apollinem ad hanc urbem adventantem. Reperio praeterea feſtum Επιδημιαν conſtitutum Byzantii teſte marmore Chandleri, [c]) in quo Orontes Olbiopolita publico Byzantiorum pſephiſmate praeter cauſas alias laudatur etiam, quod ΠΑΡΑΓΙΝΟΜΕΝΟΣ. ΕΙΣ. ΤΑΝ. ΠΟΛΙΝ. ΣΕΜΝΩΣ. ΜΕΝ. ΠΡΟΕΣΤΑ. ΤΑΣ. ΕΠΙΔΑΜΙΑΣ. *adveniens im urbem graviter praefuit Epidemiae.* Non quidem explicat marmor, cujus generis fuerit hoc feſtum, aut cujus honori conſtitutum, diſcimus tamen, feſtum Epidemiam non in ſola Perintho, ſed et vicino Byzantio celebratum. In

a) L. I. tit. 16. de offic. procos. b) in Apoll. v. 13. c) inſcr. ant. p. 95.

numo ergo praesente praedicantur certamina instituta in memoriam Severi maritimo itinere Perinthum appulsi, et quidem propter additum B secundo, qui tamen uterque adventus multo ante contigit, quam numus hic signatus est. Ejus enim aetas propter inscriptum Neocoratum II., ut observamus in ejus urbis moneta, in postremum Severi biennium dimovenda, quo is tempore in Britannia abfuit, neque adeo accedere Perinthum potuit. Praeclare in hoc numo typo templi indicantur certamina, typo triremis ipsa certaminum caussa, nempe maritimus ad urbem adventus.

EPHESIA.

ЄΦЄCIA. *urna.* Gallieni. *Ephesi Ioniae.* (Vaill.)

Ephesia, ἀγων ἐν Ἐφεσῳ ἐπιφανης, ut ait Hesychius, (in Ἐφεσια) Dianam Ephesiam respexere. Teste marmore Oxoniensi Antonius Septimius vicit ΕΦΕCΟΝ. ΕΦΕCΗΑ. [a]) De modo, quo haec festa obita sunt, vide Meursium.

EPINICIA.

ЄΝ. ΚΟΔΡΙΓΑΙC. ΟΡΟΙC. ΚΙΛΙΚΩΝ. CΕΥΗΡЄΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑ. ЄΠΙΝЄΙΚΙΑ. *Vrna ludorum*, in alio: *corona.* Severi. *Tarsi Ciliciae.* (Vaill.)

ЄΠΙΝЄΙΚΙΑ. *Vrna.* Gordiani. *Thessalonicae Maced.* (Vaill.)

Fuisse Epinicia ludos victoriae caussa celebratos, ipsum nomen eloquitur. Eorum caussae tot esse poterant, quot victoriae, quorum complures a variis institutos enumerat Meursius. Frequentius a Graecis celebrati sub Roma imperante, suum imperatoribus gaudium ob relatam ab his victoriam professis. Reliquis illustrior caussa victoriae ad Actium, ob quam instituta epocha, cujus anni in numis Antiochiae Syriae dicuntur ἐτεα Νικης, et instituti Nicopoli Epiri ludi quinquennales dicti Actia, et in multas subinde urbes recepti. Insignia etiam fuere Epinicia Tarsi in numo priore memorata, et acta caussa victoriae in vicinia a Severo de Pescennio relata. Multos etiam habemus numos epinicios, sive qui victoriarum meminere, praecipue quas M. Aurelius, et L. Verus de Parthis retulere, cujus generis sunt drachmae inscriptae: ΥΠЄΡ.ΝΙΚΗC. ΡΩΜΑΙΩΝ. vel ΥΠЄΡ. ΝΙΚΗC. CЄΒΑCΤΩΝ. cum horum ipsorum, aut uxorum capitibus, quae protuli in numis urbis incertae Mesopotamiae Vol. III. p. 520. item numus L. Veri Nicaeae signatus cum epigraphe: ΡΩΜΑΙΩΝ. ΝΙΚΗΝ. ΝΙΚΑΙЄIC. (Pellerin.) et numus M. Aurelii Laodiceae Phrygiae: ΑΤΤΑΛΟC. ЄΠΙΝΙΚΙΟΝ. ΑΝЄΘΗΚЄ. id est: νομισμα, ut ego alibi explico. (supra pag. 374) Certaminis epinicii meminit etiam marmor Thyatirenum editum a Peyssonelo, [b]) quo teste juvenes honorant ΑΥΡ. ΘΗΣΕΑ. ΝΕΙΚΗΦΟΡΟΥ. ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΟΝ. ΝΕΙΚΗΣΑΝΤΑ. ΕΝΔΟΞΩΣ. ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΝ. ΤΩ. ΥΠΟ. ΑΥΤΩΝ. ΕΠΙΜΕΛΟΥΜΕΝΩΙ. ΕΠΙΝΕΙΚΙΩΙ. ΣΕΒΗΡΕΙ-

a) p. 18. n. 7. b) Voyage p. 287.

ΩΙ. ΑΓΩΝΙ. *Aur. Thefeum Nicephori F. Thyatirenum, qui gloriofe vicit pancratium in certamine epinicio Severeo, quod ipfi curaverunt.*

EVGAMIA.

ΕΥΓΑΜΙΑ fcriptum juxta imaginem Sarapidis in numo Aegyptio Vefpafiani Pellerinio idem fignificare vifum, quod in numis aliis ΘΕΟΓΑΜΙΑ, nempe feftum Plutoni et Proferpinae facrum. At verifimilius mihi vifum, hac infcriptione non agi feftum, fed fymbolicam bonarum nuptiarum imaginem. Vide prolegomena ad numos Alexandrinos fub *Sarapide* fupra pag. 29.

GORDIANA.

ΓΟΡΔΙΑΝΕΙΑ. Vide numos fic infcriptos fupra in ATTALEA. Actos hos ludos in honorem Gordiani III., fuapte patet.

GYMNASIARCHIA.

ΓΥΜΝΑCΙΑΡΧΙΑ. *Templum, intra quod menfa, fupra quam tres urnae.* Salonini. *Colybraffi Ciliciae.* (Pellerin Rec. III. p. XXVII. et 123.)

ΓΥΜΝΑCΙΑΡΧΙΑ. *Vrna intra quatuor minores alias.* Salonini. *Syedrae Ciliciae.* (Theupoli, Panelius ex mufeo le Bret.)

Γυμνασιαρχια ex vocabuli natura eft gymnafii praefectura, neque ullo auctore conftat, illud unquam adjectivi more ufurpatum, aut editos alicubi ludos dictos *Gymnafiarchia.* Quare ejus explicatio eandem objicit difficultatem, quam memoratum fupra vocabulum ΑΓΩΝΟΘΕΣΙΑ. Neque adeo verifimile, ΓΥΜΝΑCΙΑΡΧΙΑ fuiffe ludos, ut iftud vifum Pellerinio, quoniam hi femper adjectivis efferri funt foliti, etfi cum vocabulum iftud, tum et utriusque numi typi ad ludos penitus referantur. Forte illud aliud non notat, quam totum conlegium praefectorum gymnafii, quorum collata opera et ftudiis editi fuerint ludi, quos numi hi oftentant. Sic et vocabulo ΣΥΝΑΡΧΙΑ in numis Antiochiae Cariae dixi indicari totum magiftratuum conlegium.

HELIA.

ΗΛΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna.* Elagabali. *Emifae Syriae Coloniae.* (Vaill. in Colon.)

ΗΛΙΑ. *Vrna.* Gordiani. *Odeffi Thraciae.* (Vaill.)

Helia certamina Soli, ἡλίῳ facra, ac propterea maximo apparatu celebrata in infula Rhodo, ubi Dorice Αλια dicta fuere. Vide, quae de his plura ad numos Emifae coloniae notavi, quam conftat Soli cumprimis fuiffe devotam. Caufam verifimilem, cur Odefsitae Helia egerint, vide fupra in ludis *Alexandrea.*

HERACLEA.

ΗΡΑΚΛΕΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Menfa, fuper qua duae urnae, inferne vas.* Severi. *Perinthi Thraciae.* (Muf. Caef.)

ΑΚΤΙΑ. ΕΡΑΚL. *Menfa cum duabus urnis.* Caracallae etc. *Coloniae Tyri.* (Vaill.)

ΗΡΑΚΛΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑ. *inscriptum urnae.* Elagabali. *Coloniae Tyri.* (Vaill.)

Heraclea, ludi Herculi sacri, et impensius celebrati iis in urbibus, qui sese Herculi mancipavere, quales fuere Perinthus et Tyrus, ut dictum in harum numis, quo loco recitavi etiam testimonium sacrae scripturae ex Macchab. L. II. c. 4., quod meminit agonis quinquennalis Tyri in Herculis honorem instituti.

HERAEA.

Mensa quatuor columnis fulta, supra quam hinc pavo, juxta quem ΗΡΑΙΑ., *inde aquila, juxta* ΝΕΜΕΙΑ., Ant. Pii. *Argorum Argolidis.* (Pellerin Rec. III. p. 154.)

Heraea, certamina Iunonis, quae Graecis Ἥρα, magno concursu celebrata apud Argos sacram Iunoni urbem, de quibus vide quae notavi in moneta hujus urbis.

HIERA, SACRA.

Vide de his supra in prolegomenis.

ISELASTICA.

CERT. SACRV. CAPIT. OECV. ISEL. *Tres urnae.* Caracallae. — *Athleta nudus stans s. palmam*, vel: *Duae figurae sedentes urnam una tenent.* Valeriani. *Heliopolis Coelesyriae.* (Vaill.)

CER. PER. ISEL. OECVM. *Mensa cum duabus urnis, infra vas et poma.* Elagabali. *Sidonis Phoen.* (Vaill. Theupoli.)

CERT. SAC. PER. OECVME. ISELA. *inscriptum coronae.* Elagabali, Ann. Faustinae. *Sidonis Phoen.* (Vaill.)

Haec certamina in aliquot etiam marmoribus memorantur. Apud Gruterum: [a]) CONSTITVTORI. SACRI. CERTAMINIS, SELASTICI. quo loco scribendum: ISELASTICI. In marmore Sponii [b]) et Reinesii [c]) produntur ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ. ΕΙΣΕΛΑΣΤΙΚΩΝ. Quid sint certamina Iselastica, quid victores Iselastici, quae horum praemia, paucis explicandum. Teste Vitruvio [d]) *nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Graecorum majores ita magnos honores constituerunt, uti - - cum revertuntur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur, e reque publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* Quod amplius est, teste Plutarcho [e]) victoribus in urbem patriam reversis dejecta moenium pars, quo significabatur, urbi moenium non esse magnum usum, quae viros haberet pugnandi vincendique gnaros. Quare et Nerone e Graeciae certaminibus Neapolin reverso, disjectam partem muri, ut mos hieronicarum est, refert Suetonius. [f]) Illustriores ejusmodi victorum in patriam ingressus habes apud Diodorum Sic., [g]) et Aelianum, [h]) at-

a) p. 254. 4. b) Misc. p. 357. c) Synt. T. I. p. 508. d) praef. Lib. IX. e) Sympos. L. II. probl. V. f) in Ner. c. 25. g) L. XIII. § 82. h) var. hist. L. XII. c. 58.

que fic a victoria reverfi dicebantur in urbem εἰσελαυνειν, *introire*, vocabulo ufitato in plerisque hic citatis exemplis, unde et verbum *Ifelaftica* ducitur. Ex binis literis, quae funt in Plinio iuniore, [a]) patet, Ifelaftica per fe non fuiffe certamina, fed factum permiffu imperatorum, ut certamen quodpiam effet Ifelafticum, id eft, ut ex eo victores poffent invehi, et acciperent ab imperatoribus certum modum obsoniorum; revera alia certamina coepiffe effe Ifelaftica, alia defiviffe, prout iftud placuit imperantibus. Vide de his plura in Fabri agoniftico. [b]) Habes certamen Ifelafticum eleganter applicatum ad victorum fidelium in coelum ingreffum ab auctore carminum Sibyllinorum, quem locum citabimus infra in *Oecumenica*.

ISTHMIA.

ΑΓΩΝ. ΙϹΘ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna*. Caracallae. *Ancyrae Galatiae*. (Neumann num. pop.) Additis *Afclepiis Soteriis* vide in *Afclepia*.

ISTHMIA. *intra coronam*. In obviis numis *Corinthi coloniae*.

ΙϹΘΜ. ΠΥΘ. *Menfa, fuper qua tres urnae*. Valeriani. *Nicaeae Bith*. (Vaill.)

Ifthmia inter principes quatuor Graeciae ludos, fic dicta, quod in Ifthmo Corinthi peragebantur, inftituta primum a Sifypho Corinthiorum rege in Inus et Melicertae honorem, qui ab Athamante marito patreque in mare abjecti fubinde inter deos marinos Leucotheae et Palaemonis nomine coli coepere, quae fabula frequens eft numorum Corinthiorum argumentum. Ludos intermiffos revocavit Thefeus, facrosque effe Neptuno voluit. Eorum praemium fuit corona ex pinu, ferius apio, iterum pinu. Reliqua pete ex facundis Graeciae feriatae fcriptoribus, et quidem quod ad chronologicam partem attinet, ex Corfini differtationibus agonifticis.

LATONIA.

ΛΗΤΩΕΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *intra coronam*. In autonomis, et Gallieni. *Tripolis Cariae*. (Wheler, Vaill.)

Nomen traxere a Λητω, *Latona*, Apollinis et Dianae matre, ac multa religione a Tripolitanis Cariae culta probantibus iftud copiofis eorum numis.

MEGALA.

ϹΕΥΗΡΕΙΑ. ΜΕΓΑΛΑ. *Duae urnae fupra menfam*. Severi. *Nicomediae Bith*. (Vaill.)

ϹΕΥΗΡΕΙΑ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. ΜΕΓΑΛΑ. *Menfa cum urna*. Severi. *Nicaeae Bith*. (Muf. Caef. Theupoli.)

Nemo non videt, nomine Μεγαλα, *magna*, indicari modum ludorum, cujus generis vidimus Arifta, Ifelaftica, et videbimus Prota, Oecumenica etc. Sic et apud Romanos fuere quinquatrus majores et minores. Ergo per fe Megala ludi non fuere, fed adhaerent ludis aliis ad notandam eorum magnificentiam.

---

a) L. X. ep. 119, 120. b) L. II. c. 10, 17.

MYSTICA.

ΙΕΡΟC. ΠΥΘΙΟC. ΜΥCΤΙΚΟC. ΟΙ-ΚΟΥΜΕΝΙΚΟC. *Mensa cum duabus urnis.* Valeriani. *Side Pamphyliae.* (Vaill.)

Modum ludorum istud quoque nomen indicat. Complura festa inter mysteria fuisse peracta docent Eleusinia, Samothracia, aliaque. Praedicantur in marmoribus ΜΥΣΤΗΣ, *initiatus*, ΜΥΣΤΑΡΧΗΣ vel ΠΑΤΡΟΜΥΣΤΗΣ, *praefectus initiatorum*, ΣΥΝΟΔΟΣ. ΤΩΝ. ΜΥΣΤΩΝ, *conlegium initiatorum*, de quibus vide observata Belleyi ad marmor Cyzicenum. [a]) Verisimile adeo, sacrum hunc Sidetum ludum habuisse admixta mysteria, aut forte a mystarum conlegio celebratum. Quanquam necesse non sit sectari mysteria, cum Polluci μυςικον idem sit, quod ἱερον, καθιερωμενον, κατωνομασμενον θεοις, καθωσιωμενον θεοις, καθωσιωμενον etc. [b])

NAVMACHIA.

ΝΑΥΜΑ. *Triremis cum multis remigantibus.* M. Aurelii. *Gadarorum Decapoleos.* (Pellerin Rec. III. p. XL.)

ΝΑΥΜΑχια, secundum se *praelium navale*, ludus etiam fuit, sive cum navium cursu certaretur, qualis fuit, quem Virgilius ab Aenea agonotheta institutum finxit, [c]) sive cum praelii maritimi imago proponeretur, ut factum a Claudio in lacu Fucino, et saepe ab imperantibus Romae in Circo et amphitheatro. De hoc Gadarorum ludo navali vide, quae conjeci in numis hujus urbis, tum et in moneta Vespasiani ad annum V. C. 824 memorabo.

NEMEA.

Aquila, *juxta* ΝΕΜΕΙΑ., *pavo*, *juxta* ΗΡΑΙΑ. Antonini Pii. *Argorum Argolidis.* (Pellerin Rec. III. p. 154.)

ΝΕΜΕΙΑ. *intra coronam.* Hadriani. Argorum Argolidis. (Theupoli.)

Nemea inter quatuor praecipua Graeciae certamina, fuere ludi funebres constituti in honorem Archemori Lycurgi Nemeaeorum regis filii, quem a nutrice Hypsipyle incautius in herba depositum necavit serpens. Alii ab Hercule causa caesi leonis Nemeaei in honorem Iovis Nemeaei inductos dixere. Reliqua vide apud enarratores ludorum veterum. Ceterum non satis liquet, utrum numi, quos hoc loco descripseram, enuncient ludos celebratos in Nemea agi solitos, an privatos Argorum Iovi Nemeaeo sacros, de quibus vide, quae observavi in moneta Argorum.

OECVMENICA.

ΙΕΡ. ΟΙΚ. *Vrna ludorum.* Domnae. *Adanae Ciliciae.* (in meis num. vet. p. 225.)

ΙΕΡΟC. ΑΤΤΑΛΕΩΝ. ΟΛΥΜΠΙΟC. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟC. *intra coronam.* Salonini. *Attaliae Pamph.* (Mus. Pisani.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ. *Caput Elagabali.* Elagabali. *Ephesi.* (Vaill.)

CERT. SACRV. CAPIT. OECV. ISEL. Reliqua vide in *Iselastica.* *Heliopolis Coelesyriae.*

ΘΕΟΓΑΜΙΑ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ. *Vrna.*

a) Caylus Rec. d'antiq. T. II. p. 241. b) Onom. L. I. § 36. c) Aen. V.

Valeriani. *Nysae Cariae.* (Vaill.)

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟϹ. *Apollo stans d. laurum, s. lyram, juxta urna.* Tranquillinae. *Sides Pamph.* (Spanh. ep. II. ad Morell. p. 126.) Iungitur etiam cum ΟΛΥΜΠΙΑ. ΜΥϹΤΙΚΟϹ. quae vide.

CERT. SAC. PER. OECVME. ISELA. Vide *Iselastica.* *Sidonis Phoen.*

ΚΟΜΟΔΕΙΟϹ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟϹ. *Corona ex radiis composita.* Commodi. *Tarsi Ciliciae.* (Vaill. Albani.)

Ad explicandos ludos Oecumenicos praeclara attulit mirabilis vir eruditionis Spanhemius, [a]) unde haec pauca excerpo. Ludus Oecumenicus idem quod universalis, aut ad universos pertinens, quod vulgo omnibus universi orbis incolis permissum fuerat vires in eo suas artemque experiri. Quo nomine opponitur τῳ Κοινῳ, seu Communi singularum nationum, quales enumeravimus principio hujus tractatus, et privatis singularum urbium, quales agebantur Athenis, Lacedaemone, alibi. Atque in hoc sensu dicitur in marmore Sponii Iuventianus paraffe diversoria τοις απο της ΟΙΚΟΥΜΕΝΗϹ επι τα Ισθμια παραγενομενοις αθληταις, *athletis, qui ab universo terrarum orbe ad ludos Isthmia convenerunt.* [b]) Auctor fictorum carminum Sibyllinorum aliud agendo eleganter explicat naturam certaminis Oecumenici addito etiam Iselastico his verbis: [c])

μεγας γαρ ΑΓΩΝ ΕΙΣΕΛΑΣΤΙΚΟΣ ἐςαι
Εις πολιν ὀυρανιον, ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ δε τε πασιν
Εσσεται ανθρωποισιν, ἐχων κλεος αθανασιας.

Magnum enim CERTAMEN ISELASTICVM erit
In urbem coelestem, OECVMENICVM vero omnibus
Erit hominibus, habens decus immortalitatis.

OLYMPIA.

ΕΤ. ΙΕΡΟΥ. ΟΛΥΜΠ. ΘΖϹ. *Quinque urnae ludorum.* Decii: *Anazarbi Ciliciae.* (Mus. Caes.)

ΙΕΡΟϹ. ΑΤΤΑΛΕΩΝ. ΟΛΥΜΠΙΟϹ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟϹ. *intra coronam.* Salonini. *Attaliae Pamph.* (Mus. Albani.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ. *Caput Elagabali.* Elagabali. *Ephesi.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑ. *Macedonum.* Vide supra in *Alexandrea.*

ΟΛΥΜΠΙΑ. *Vrna.* Gallieni. *Magnesiae Lydiae.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Duae urnae supra mensam.* Caracalla. *Pergami Mysiae.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΟΙΚΟΥΜΕΝ. *Caput Elagabali in corona oleastri.* Elagabali. *Sides Pamph* (Vaill.)

ϹΕΥΗΡΕΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑ. ΕΠΙΝΕΙΚΙΑ. *Vrna ludorum.* Severi. *Tarsi Ciliciae.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. *Vrna ludorum.* Gordiani. *Thessalonicae Maced.* (Vaill.)

ΙΕΡΕΙΑ. ΑΓΩΝ. ΟΛΥΜ. (*lectio suspecta.*) *Duae urnae.* Valeriani. *Thyatirae Lydiae.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. *intra coronam.* In autonomo. (Haym.) — ΟΛΥΜΠΙΑ. ΠΥ-

a) ad Morell. ep. II. § VII. b) Misc. p. 363. c) L. II. v. 39.

ΘΙΑ. *Menſa, ſupra quam corona et urna.* In autonomo. (Haym.) — ΟΛΥΜΠΙΑ. ΑΥΓΟΥϹΤЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *inſcriptum tribus coronis.* Elagabali. (Pellerin.) Veriſimilius, ut notavi in numis Trallium, Caracallae. (Muſ. Caeſ.) *Trallium Lydiae.*

ΗΡΑΚΛΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑ. *inſcriptum urnae.* Elagabali. *Tyri coloniae.* (Vaill.)

Ludi Olympia totius Graeciae antiquiſsimi et celeberrimi acti apud Olympiam Piſatiden Elidis juxta Alpheum fluvium et nemus Iovi ſacrum, ſecundum quos omnis Graecia faſtos ſuos ac tempora digeſsit. Inſtitutos, ut fama fert, ab Hercule, intermiſſosque reſuscitavit Iphitus, figiturque Olympias I., qua vicit Coraebus, ad ſolſtitium aeſtivum anni periodi Iulianae 3938., ante natum Chriſtum 776., ante Romam conditam 24. Haec paucis indicaſſe ſatis eſto. Reliqua pete ex eruditiſsimi Petri Fabri commentariis de re athletica, et quod ad temporis rationem attinet, ex Corſini diſſertationibus agoniſticis.

Olympiorum in Elide celebratorum teſtem numum veterem non habemus. Neque enim placuit Eleis, quod placuiſſe reliquis Graecis conſtat, jactare in monumentis publicis gloriam laudesque domeſticas, qui, ut in eorum moneta obſervavi, per oppida ſparſi agriculturam ambitioni longe praetulere. Olympia, quae in citatis numis produntur, ſunt ludi in aliis extra Elidem urbibus editi ad exemplar tamen Olympiorum Eleorum, quemadmodum et Pythia, Iſthmia, Actia ab aliis urbibus extra patrium eorum ſolum acta videmus, poſſetque eorum numerus copioſe augeri, ſi luberet, aut operae pretium putarem celebrata alibi Olympia ex marmoribus veterumque commentariis colligere. Vnicum adferam teſtimonium petitum a Demoſthene, perhibente, Philippum capta Olyntho celebraſſe Olympia. [a]) Addit enarrator Vlpianus, primum fuiſſe Archelaum, qui ea in urbe Dio conſtituerat. [b]) Idem confirmat Arrianus, cum refert, Alexandrum a Thebana expeditione reverſum Iovi Olympio ſacrum feciſſe, jam antea ab Archelao inſtitutum, et ludos Olympia Aegis celebraſſe. [c]) Quapropter non raro in marmoribus Olympia primaeva Elidis ab Olympiis aliarum urbium diſcerni videmus. Sic in eodem lapide Sponii ΟΛΥΜΠΙΑ. ЄΝ. ΠΙϹΗ, nempe Elidis, et ΟΛΥΜΠΙΑ. ЄΝ. ΑΘΗΝΑΙϹ. [d]) In uno eodemque lapide Gruteri habes ΟΛΥΜΠΙΑ. ΤΑ. ЄΝ. ΠΙϹΗ. et ΟΛΥΜΠΙΑ acta Smyrnae et Epheſi. [e]) Teſtimonia alia ex ſcriptoribus congeſta vide apud Corſinum, [f]) quo loco comprobat etiam, fuiſſe Athenis a prima uſque aetate acta Olympia, et jam memorata Pindaro, tum et alia poſteriora Hadriani temporibus inſtituta.

Malala in hiſtoria chronica binis locis, adducto etiam in teſtimonium Pauſania, refert, Antiochenos Syriae imperante Claudio jus Olympiorum oblata pecunia a Piſaeis Elidis redemiſſe. Vide res geſtas ſub Claudio et Commodo.

a) de falſ. leg. p. 322. E. b) ibid. p. 381. c) de exped. Alex. L. I. c. 11. d) Miſc. p. 364. e) p. 314. 1. f) diſſ. agon. in Olymp. § 12. ſeq.

Factum iſtud ut verum demus, ejus enim ſcriptoris auctoritas exigua, non tamen videtur veriſimile, aliis urbibus, quae Olympia domi egere, neceſſarium viſum Eleorum arbitrium, aut ad agenda Pythia, Iſthmia, Actia, Phocenſium, Corinthiorum, Lacedaemoniorum. Iuvat enim animadvertere, urbes ludis apud ſe agi ſolitis propter aliquam ſolum cum Olympicis ſimilitudinem Olympiorum etiam nomen indidiſſe. Sic Strabo de ludo Actio: [a]) ὁ ἀγων Ολυμπιος τα Ακτια, *ludus Olympius Actia*, nimirum quod perinde atque Olympius quinqennalis fuit. Vidimus ſupra, ludos Tyriorum ΗΡΑΚΛΙΑ vocari etiam ΟΛΥΜΠΙΑ. Ejus cauſam colligo ex auctore librorum Macchabaicorum, [b]) *cum autem*, inquit, *quinquennalis agon Tyri celebraretur, et rex praeſens eſſet, miſit Iaſon ab Ieroſolymis viros peccatores portantes argenti didrachmas trecentas in ſacrificium Herculis.* Nimirum quos ludos numi *Heraclea Olympia* appellant, eos vetus ſcriptor *Heraclea quinquennalia* vocat, ut adeo in hac cauſa idem ſit Olympias, et quinquennalis. Atque ex hac cum Eleis ſimilitudine factum ſuſpicor, ut aliarum urbium Olympia in nonnullis marmoribus ΙΣΟΛΥΜΠΙΑ, id eſt: ſimilis cum Olympiis Eleis rationis, appellarentur, ut dixi in prolegomenis ad praeſentes ludorum numos.

Praeter quinquennalitatis rationem ludi Olympici nonnullarum urbium illud etiam cum Eleis habuere commune, quod illae perinde atque Elei Olympiades ſuas numeravere. In marmore Cyziceno apud Caylus [c]) dicitur M. Aurelius Corus Cyzici viciſſe Pancratium ΠΕΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ. Ζ. *quinquennio*, id eſt: *Olympiade VII.* In alio Cyziceno ibidem [d]) C. Piſtus vicit ΑΔΡΙΑΝΕΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑ. ΤΗ. ΕΝΔΕΚΑΤΗ. ΟΛΥΜΠΙΑΔΙ. *Hadriana Olympia Olympiade XI.* Iſtud vel tironi planum erit, utrumque temporis characterem non poſſe competere Olympicis Eleis, ergo Olympicis Cyzicenorum, ducto initio ab anno, quo hi Cyzici primum coepere agi, quorumque frequens mentio in marmoribus, apud Ariſtidem rhetorem, aliosque, de quibus vide obſervata Belleyi ad citata marmora. Inſignis lapis Farneſianus apud Gruterum [e]) praedicat M. Aur. Aſclepiadem, qui vicit Alexandriae ΟΛΥΜΠΙΑ. ΟΛΥΜΠΙΑΔΙ. ΕΚΤΗ. *Olympia Olympiade VI.*, nimirum in hac urbe conſtituta. In marmore Athenienſi ex ſchedis Cyriaci refert Muratorius: [f]) *Sebaſtopolitani Ponti venerantur Hadrianum Auguſtum Olympium* ΕΝ. ΤΗ. ΠΡΩΤΗ. ΟΛΥΜΠΙΑΔΙ. *Olympiade I.* Non obſervavit haec, quae mox dixeram, Muratorius, qui in ſubjecta nota excidiſſe notam aliam arithmeticam ſuſpicatur. Nam non aguntur hic Olympia Elea, ſed privata Athenienſium, et haec quoque ex marmoribus cognita. Idem denique comprobant numi citati Anazarbi Ciliciae, inſcripti: ЄΤ. ΙЄΡΟΥ. ΟΛΥΜΠ. ΘΟϹ. *anno ſacro Olympico 269.* Coepit hic annus aerae Anazarbenſis in autumno anno V. C. 1003., qui adeo congruere non poteſt cum an-

a) L. VII. p. m. 501. b) L. II. c. 4. c) ant. T. II. tab. 63. d) tab. 64.
e) pag. 314, 1. f) pag. 1080. 1.

no facro Olympico Eleorum, nam eodem anno in folftitio aeftivo juxta horum calculum coepit annus II. Olympiadis CCLVII. Eleorum. Ergo in his numis notatur annus facer Olympiadis Anazarbenfis novae. Denique quod ad anni tempus attinet, quo acta funt Olympia, notum quidem, ea in Elide celebrata fuiffe tempore folftitii aeftivi, et verifimile etiam, horum exemplo urbes non paucas idem tempus Olympicis luis praefixiffe. Attamen cum, ut fupra obfervavi, pleraeque urbes fere quinquennii tantum caufa ludos fuos dixerint Olympicos, credibile, retentum ab his tempus, quod ludis fuis, antequam Olympia dicerentur, principio fuit adfignatum. Sane tefte Malala iisdem locis, quae fupra citavi, Olympia Antiochiae celebrata funt initio anni civilis, qui iniit menfe Hyberberetaeo, five Octobri.

PANIONIA.

ΠΑΝΙΩΝΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna menfae impofita.* Saloninae. *Mileti Ioniae.* (Vaill.)

Vide numos fimilis argumenti alios fupra in KOINON.

PERIODICA.

CERT. SAC. PER. OECVM. ISEL. *typis variis. Sidonis Phoeniciae.* Vide hos numos defcriptos fupra in *Ifelaftica.*

Solae litterae PER. ad praefens examen pertinent. Vaillantius, qui in fuo de coloniis opere numos hos fub Elagabalo, Annia Fauftina, et Valeriano defcripferat, fic explendam ait epigraphen: CERT*amen* SAC*rum* PER*iodonicum.* Enimvero fecundum Feftum Pompejum (in *Perihodos.*) *in gymnicis certaminibus perihodon viciffe dicitur, qui Pythia, Ifthmia, Nemea, Olympia vicit, a circumitu eorum fpectaculorum.* Vnde formula Graecorum, νικαν την περιοδον, *vincere periodum,* περιοδονικης, *victor periodi,* παγκρατιον περιοδον, vincens *pancratio periodum,* περιοδονικης πυγμην, *vincens periodum pugilatu* etc. quorum exempla habes apud laudatum faepe Corfinum. [a]) Ex mente igitur Vaillantii certamen, ut ipfe legit, periodonicum indicat ludos, ad quos admifsi non fuere, nifi athletae periodonicae, id eft, qui in dictis quatuor Graeciae ludis victoriam abftulere. In eadem fententia haud dubie Spanhemius quoque fuerit; nam eodem loco, quo his de numis agit, Vaillantii lectionem fequitur, neque ejus explicationem impugnat. [b]) At enim eruditus Iffelinus multis gravibusque argumentis hanc fententiam refellit. [c]) Ait enim, fi ad hos Sidonis ludos non fuiffent admifsi, nifi periodonicae, ad eos celebrandos requifitum fuiffet, quod requifitum nunquam fuerat ad agendos principes Graeciae ludos Olympia, Pythia, Ifthmia, Nemea, Actia, Capitolina, ad quos acceffus patuit omnibus, etiam qui nunquam vicere. Saepe etiam accidere debuiffe, ut Sidonios

a) in Ifthm. § XII. b) ad Morell. ep. II. p. 277. c) B. L. hift. Tom. V. p. 277.

deficerent athletae, si tantum periodonicas, quorum exiguus semper fuit numerus, admisissent. Accedit, certaminis hoc sensu accepti naturam everti a vocabulo mox consequente *Oecumenici*, quod significat, omnibus totius orbis athletis permissum esse vires suas ac peritiam certamine experiri. At quo pacto dici poterit Oecumenicum, in quo certare non liceat, nisi periodonicis? Denique legendo *Periodonicum* intrudi vocabulum linguae Graece plane inimicum; nam a *περιοδονικης* formari quidem posse *περιοδονικιος*, non tamen *περιοδονικος*. Haec cum latius stabilivisset, rejecta Vaillantii sententia legendum censet: *certamen periodicum*. Fuisse enim, inquit, in more positum, ut urbes ludos suos, sive veteres, sive quos recens constituissent, ad famigeratos illos Graeciae ludos conformarent. Cum igitur in his gloriosum haberetur, in quocunque certaminis genere *νικαν την περιοδον*, *vincere periodum*, id est, omnibus quatuor summis Graeciae ludis evadere victorem, placuit urbibus exteris, eandem phrasin suis etiam ludis applicare, quo indicarent, athletas non minus apud se vincendo periodum ad eundem posse honorem aspirare. Sane si ludos suos Alexandrea, Hadriana etc. poterant dicere Olympia, Pythia etc. magna nimirum iis nomina applicando, poterant etiam eosdem cognita in Graecis aemulatione, etsi comparatione impari, dicere periodicos.

PHILADELPHIA.

ΚΟΙΝΟC. ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΟC. *Mons Argaeus inter duas urnas.* Caracallae. *Caesareae Cappad.* Mus. Caes.)

ΣΕΟΥΗΡΙΑ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. ΜΕΓΑΛΑ. *Vrna, hinc et inde capita Caracallae et Getae.* Domnae. (Vaill.) — ΣΕΥΗΡΕΙΑ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. *Duae urnae.* Getae. (Vaill.) *Nicaeae Bithyniae.*

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. *Hercules echidnam clava impetens*, vel: *Hercules stans cum Salute.* Severi. (Pellerin Mel. I. p. 74. Vaill.) — ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna.* Severi. (Vaill.) — ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. *Duo templa cum totidem urnis.* Severi. (Vaill.) *Mensa, super qua duae urnae, infra vas et poma.* Caracallae, Getae. (Pellerin, Vaill.) *Perinthi Thraciae.*

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. *Concordia stans inter Caracallam et Getam.* Severi. *Sardium Lydiae.* (Vaill.)

ΚΑΒΕΙΡΕΙΑ. ΠΥΘΙΑ. Φιλαδελφεια. *Vrna.* In autonomo. *Thessalonicae Maced.* (Pellerin.)

ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ Graecis *fatrem vel sororem amans*, quo nomine saepe in numis aliisve monumentis compellatos videmus Aegypti, Syriae, Pergami reges. Etiam Drusus junior et Germanicus Tiberii Aug. filii, hic adoptione, ille natura, in numis Sardium ΝΕΟΙ. ΘΕΟΙ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΙ dicuntur, quos dabimus in moneta Germanici. Inde et ludi *Philadelphia*, instituti ab urbibus Graecis ad impetrandam a diis concordiam Caracallam inter Getamque fratres, a quorum dissensu cognito gravissima sibi mala imperium metuebat. Vota pro eorum concordia a senatu etiam Romano facta testatur Dio. [a])

a) L. LXXVII, 1.

Reliqua huc pertinentia pete ex numis utriusque imperatoris Romani. Horum causa ludorum cum sit manifesta, sequitur, non posse eorum mentionem fieri, nisi in numis Severi ejusque familiae, eosque continuo memorari desitos, posteaquam Caracalla fratris caede impias manus contaminavit.

PROTA.

ΠΡΩΤΑ. ΠΑΜΦΥΛΩΝ. *Mensa, supra quam urna.* Gallieni. *Sides Pamph.*

CЄΥΗΡΙΑ. ΠΡΩΤΑ. *Mensa, supra quam urna.* Severi. *Perinthi Thraciae.* (Vaill.)

ΠΡΩΤΑ. ΚΟΙΝΑ. ACIAC. *intra coronam.* Severi, Maximini, Gordiani, Gallieni. *Smyrnae Ioniae.* (Vaill.)

Certamina Πρωτα, seu *prima* in iis tantum urbibus celebrata fuere, quae se primatus causa πρωτας provinciae dixere. Siden primariam fuisse Pamphyliae urbem, satis constat. Smyrnaei se passim in numis dixere πρωτȣς Ασιας. Perinthii in solis Severi numis Πρωτα jactant, nimirum ex quo Byzantium, quod antea primatum tenuit, iis ab hoc imperatore fuit subjectum, propterea quod Pescennio adhaesit, ut dictum in moneta Perinthi.

PYTHIA.

ΑΓΩΝ. ΙCΘ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna.* Caracallae. *Ancyrae Galatiae.* (Neumann num. pop.) Additis nonnunquam *Asclepiis Soteriis* vide in *Asclepia.*

ΠΥΘΙΑ *intra coronam.* Hadriani. *Delphorum Phocidis.* (Arigoni.)

ΗΛΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna.* Elagabali. *Coloniae Emisae Syriae.* (Vaill.)

ΠΥΘΙΑ. *intra coronam.* Elagabali. *Hierapolis Phrygiae.* (Vaill.)

ΠΥΘΙΑ. *Duae urnae.* Caracallae. *Laodiceae Phryg.* (Mus. Florent. Vol. III. p. 50.)

ANTONINIANA. PVTI. *Duo Centauri vas malis refertum tenentes.* Caracallae. *Coloniae Laodiceae Syriae*, quam vide.

ΠΑΝΙΩΝΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna super mensa.* Saloninae. *Mileti.* Vide prolegom. ad numos Ioniae.

ΔΙΟΝΥCΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Tres urnae.* Valeriani jun. *Nicaeae Bith.* (Pellerin.)

ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Vrna.* Caracallae. *Nicomediae Bith.* (Vaill.)

ΙЄΡΟC. ΠΥΘΙΑ. *Mensa cum urna.* Gallieni. *Pergae Pamphyliae.* (Vaill.)

ΟΛΥΜΠΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Duae urnae.* Caracallae. *Pergami Mysiae.* (Vaill.)

ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Mensa cum duabus urnis, infra vas et mala.* Severi. — *Duo templa cum totidem urnis.* Severi, Caracallae. (Vaill.) Adduntur etiam ΦΙΛΑΔЄΛΦЄΙΑ, ut in his dictum. *Perinthi Thraciae.*

ΚΟΙΝΟΝ. ΘΡΑΚΩΝ. ΑΛЄΞΑΝΔΡЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. Vide supra in *Alexandrea.* — ΚЄΝΔΡЄΙCЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. Vide supra in *Cendresia. Philippopolis Thraciae.*

ΙЄΡΟC. ΠΥΘΙΟC. ΜΥCΤΙΚΟC. ΟΙΚΟΥΜЄΝΙΚΟC. *Mensa cum duabus urnis.* Valeriani. *Side Pamph.* (Vaill.)

ΠΥΘΙΑ. *Vrna, vel tripus, vel templum.* Gordiani. (Vaill.) — ΑΚΤΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *Cabirus malleum tenens coro-*

nam porrigit athletae. Philippi fen. (Vaill.) *Theſſalonicae Maced.*

ΠΥΘΙΑ. ΚΟΙΝΟΝ. ΘΡΑΚΩΝ. *Athleta nudus d. palmam, pro pedibus vas.* Caracallae. (Vaill.) *Thracum*, haud dubie ſignatus Philippopoli. Vide hujus numos.

ΠΥΘΙΑ. *Vrna* — ΑΥΓΟϹΤЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *intra coronam.* Caracallae. *Thyatirae Lydiae.* (Vaill.)

ΠΥΘΙΑ. *Vrna.* Caracallae. — ΟΛΥΜΠΙΑ. ΑΥΓΟΥϹΤЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. Vide ſupra in *Auguſtea. Trallium Lydiae.*

ΛΗΤΩЄΙΑ. ΠΥΘΙΑ. *intra coronam.* In autonomis, et Gallieni. *Tripolis Cariae.* (Wheler, Vaill.)

Primum poſt Olympia locum dignitate obtinent Pythia. Creditum priſcis, ab ipſo Apolline caeſo Pythone inſtituta. Iſtud certum, in Apollinis ea honorem apud Delphos celebrari ſolita. Ab exteris etiam urbibus arceſsita, et quidem prae reliquis Graeciae ludis impenſius expetita, praeſens catalogus liquido docet. Secundum numos idem etiam teſtantur marmora. Vel unus lapis Sponianus praeter ΠΥΘΙΑ. ЄΝ. ΔЄΛΦΟΙϹ. praedicat ΠΥΘΙΑ. ЄΝ. ΜЄΙΛΗΤω. ΠΥΘΙΑ. ЄΝ. ΜΑΓΝΗϹΙΑ. ΠΥΘΙΑ. ЄΝ. ϹΙΔΗ. ΠΥΘΙΑ. ЄΝ. ΠЄΡΓΗ. ΠΥΘΙΑ. ЄΝ. ΘЄϹϹΑΛΟΝΙΚΗ. [a]) Pythia Laodiceae Syriae memorat marmor Chandleri, [b]) Trallibus Lydiae marmor Oxonienſe. [c]) Ad typos quod attinet, neglectis iis, qui urnam vel coronam, ſueta ludorum ſymbola ſiſtunt, memorandi ii, qui Pythia proxime indicant. Iſtud praeſtat tripus in numo Theſſalonicae, nimirum reſpectu Apollinis Delphici. Adde mala in numis Laodiceae Syriae et Perinthi Thraciae, quorſum et ſpectat inſignis typus in numo Philippopolis Thraciae, quem olim edidi, [d]) in quo exhibetur *Elagabalus togatus ſtans, ſ. virgam transverſam tanquam agonotheta tenens, et una cum Apolline arcum geſtante templum ſuſtinens, inter utrumque ſtat menſa cum urna, ex qua quinque mala promicant.* Etſi non addatur vocabulum ΠΥΘΙΑ, tamen haec commode intelliguntur, cum quod in aliis Philippopolis numis ea frequenter memorantur, tum typo Apollinis ſtantis cum arcu, quo Pythonem interemit, at praecipue per adſtituta mala. In numo Valeriani muſei Caeſarei Theſſalonicae ſignato eadem Pythia eloquitur *tripus, ſuper quo quinque mala, hinc et inde urna.* Ceſsiſſe haec hieronicis Pythiis in praemium victoriae, teſtatur verſus ex noto Archiae epigrammate, quod principio hujus tractatus citavi: Αϑλα δε των κοτινος, ΜΗΛΑ, σελινα, πιτυς. *Praemia vero horum olea, MALA, apium, pinus*, accedente praeterea Auſonii auctoritate, qui, ut vidimus, το μηλα vertit *malus.* Adde auctoritatem Libanii [e]) μηλεα δ᾽ αυϑις ϛεφανοι τον αγωνα τον Πυϑιον, *pomus item coronat certamen Pythium.* Denique apud Lucianum Solon Anacharſi ludorum praemia ſic enumerat; Ολυμπιασι μεν ϛεφανος εκ κοτινε, Ισϑμοι δε εκ πιτυος, εν Νεμεα δε σελινων πεπλεγμενος, Πυϑοι δε μηλα των ιερων τε ϑεε, *in Olympiis corona oleagina, in Iſthmiis pinea, in Nemeis ex apio contexta,*

a) Miſc. p. 364. b) inſcr. ant. p. 92. c) pag. 18. n. VII. d) num. vet. p. 60. e) elog. pomi Tom. II, p. 716.

in Pythiis mala deo sacra. [a]) Quae adeo scriptorum testimonia certis his numorum veterum argumentis invicte confirmantur. Novi, ex veterum auctoritate victorum Pythiorum praemium statui coronam lauream, quorum testimonia ex scriptoribus omnibus advocavit eruditus quidam anonymus in dissertatione critica de praemio hieronicarum Pythiorum. [b]) At eo peccavit certe, quod confidenter negat, mala victoribus in Pythiis fuisse oblata, neque horum a vetere quopiam scriptore fieri mentionem. [c]) Sane quae modo disputavi, contrarium docent. Et vero facile dedero, remotiore aetate fuisse victoribus lauream decretam, sed poterat spectato praemio variari in Pythiis, ut variatum constat in aliis, ac praecipue Isthmiis, tametsi neque antiquissimo aevo vellem mala eripi. Exstant numi Eleuthernarum Cretae operis, si qui alii, pervetusti. In his singitur Apollo nudus stans d. malum, s. arcum tenens. Quam aliam dabimus causam tributi huic deo mali, nisi velimus victoriae illud praemium confiteri? Quod idem confirmatur ab ejusdem urbis numis aeneis serius mitiore cultu signatis, in quibus sistitur idem Apollo cortinae insidens, et d. malum praetendens, manifestus adeo Apollo Pythius, cujus honori ludi Pythia fuere constituti, et qui adeo malum ludorum suorum munus manu ostentat.

SACRA.

Vide de his supra in prolegomenis.

SEBASMIA, SEBASTA.

Vide de his supra in *Augustea.*

SEVEREA.

ΚΟΙΝΟϹ. ϹЄΥΗΡΙΟϹ. ΦΙΛΑΔЄΛΦΙΟϹ. *Argaeus inter duas urnas.* Caracallae. *Caesareae Cappad.* (Pellerin Rec. III. p. 237. Arigoni.)

ϹЄΥΗΡЄΙΑ juncta cum *Philadelphiis* vide in his. *Nicaeae Bithyniae.*

ϹЄΥΗΡΙΑ. ΜЄΓΑΛΑ. *Duae urnae.* Severi. *Nicomediae Bith.* (Vaill.)

ϹЄΥΗΡЄΙΑ juncta cum *Epidemiis* et *Protis* vide in his. *Perinthi Thraciae.*

ϹЄΒΗΡЄΙΑ juncta cum *Chrysanthinis* vide in his. *Sardium Lydiae.*

ϹЄΥΗΡΙΑ juncta cum *Coraeis, Epiniciis* etc. vide in his. *Tarsi Ciliciae.*

Instituta esse haec certamina in Severi Aug. honorem, suapte patet.

SOTERIA.

ΑϹΚΛΗΠΙΑ. ϹΩΤΗΡЄΙΑ. ΙϹΘ. ΠΥΘΙΑ. *Duae urnae.* Caracallae. *Ancyrae Galatiae.* (Spanheim ep. I. ad Morell.)

Soteria festa fuere aut sacra constituta iis, qui salutis auctores exstitere. Sic Soteria acta a Sicyoniis in honorem Arati, qui patriam in libertatem vindicavit. [d]) Vnde frequens apud Graecos θυειν Σωτηρια recuperata nempe salute, cujus phraseos multa exempla collegit Spanhemius, qui de his Soteriis erudite disseruit. [e]) Quare et

---

a) De gymnasiis. b) histoire critique de la rep. des lettres T. I. p. 150. c) l. c. p. 218. d) Plut. in Arato. e) Ep. I. ad Morell. § 2.

pafsim Σωτηρος nomen in numis legimus tributum regibus Syriae, Aegypti, aliisque. Iunguntur in citato numo Soteria cum ludis Aefculapii, quo nemo deus frequentius Σωτηρ, *Servator*, a Graecis Latinisque eft appellatus. Reliqua de his Soteriis vide apud Spanhemium loco citato.

In perantiquo numo autonomo Metaponti Lucaniae, quem olim edidi, [a]) circum caput manifeftum Cereris legitur ΣΩΤΗΡΙΑ. At ego hoc nomine non exiftimo notari fefta, fed potius Cererem dici Σωτηριαν, *Salutem* Metapontinorum, ut ibi obfervavi.

THEOGAMIA.

ΘЄΟΓΑΜΙΑ. lectio dubia in numo *Coryci Ciliciae.* Vide hujus numos.

ΘЄΟΓΑΜΙΑ. *intra lauream*, addito etiam ΟΙΚΟΥΜЄΝΙΚΑ. typo *urnae.* Valeriani. *Nyfae Cariae.* (Vaill.)

Fefti fic appellati folus ex veteribus Pollux meminit: Κορης παρα Σικελιωταις Θεογαμια, και Ανθεσφορια, *Proferpinae apud Siculos Theogamia et Anthesphoria.* [b]) Celebrabantur eo nuptiae Plutonis ac Proferpinae ex Sicilia raptae. Cur apud Cariae quoque Nyfam acta fint Theogamia, diximus in ejus urbis moneta. Vide, quae de hoc fefto copiofe differuit Spanhemius. [c])

VALERIANA.

ΟΥΑΛЄΡ. *infcriptum urnae.* Valeriani. *Aphrodifiadis Cariae.* (Wheler Vogage.)

CAPVT XXII.

DE NVMIS REGVM, PRINCIPVM etc.

Hi propriam quandam, eamque nobilem monetae veteris claffem conftituunt, etfi, ut dicetur, moleftus eft labor, et faepe vires excedens, fuis eos regibus tuto adfignare. Quae de iis praecipue funt obfervanda, aliquot fectionibus complectemur, quae erunt I. Catalogus regionum, et urbium, quae numos regum, principumve fuorum nomine fignaverunt. II. De nominibus princi-

a) num. vet. p. 38. b) Onom. L. I. c. I. § 37. c) ep. II. ad Morell. fub. init.

pum. III, De mentione dignitatis in numis principum. IV. De variis principum titulis epithetis. V. De insignibus regum, et principum.

§ I.

Catalogus regionum, et urbium, quae numos regum, principumve suorum nomine signaverunt.

Non ingratum lectori, et ad multas profuturum causas existimo, si ex universo opere eas componam regiones, urbesve, quarum habemus numos, regum, aut principum nomine cusos. Procedet hic catalogus secundum situm geographicum, quem in prima hujus operis parte mihi praefixi. Addidi tempus, quo principum numi feriri coepere, quo desivere, quia non parum juvabit etiam, numorum regiorum fines uno loco collectos posse intueri.

EVROPA.

Gallia. Semel tantum in hujus numis dignitatis modus exprimitur, nempe: REX. ΔALETVΩNVS, qui in aliis omnibus reticetur. De vera horum numorum aetate nihil certi adfirmari potest.

Sicilia, et in hac

Agrigentum cum numis dubiis *Theronis*, qui fuit coaevus Geloni Syracusano, et *regis Phintiae* certis, quem vicit Hicetas Syracusanus non multo ante Pyrrhi in Sicilia regnum.

Syracusae, quarum in numis, sed non synchronis, primus Gelo, postremus Hieronymus.

Thracia. Ex hujus regibus primus numismaticus Seuthes III. Alexandro M. coaevus. Postremus Rhoemetalces II. sub Tiberio.

Paeonia. Vnus ex numis cognitus Audoleon Philippi Amyntae aequalis.

Macedonia. Numus antiquissimus Alexandri I., qui mortuus est exeunte saeculo III. V. C., vel ineunte IV. Postremus ut in regno, sic et in moneta Perseus debellatus a Romanis V. C. 586.

Illyricum. Vniversi Illyrici unius regis Gentii numus proditus eandem cum Perseo fortunam experti.

Dyrrhachium Illyrici. In hujus moneta rex Monunius incertae aetatis.

Epirus. Primus in numis Arisbas Philippo Amyntae coaevus, ultimus Ptolemaeus Pyrrhi nepos.

Lacedaemon. Numus regis Arei, qui regnum Spartanum adivit circa annum V. C. 445.

ASIA.

Asia minor. Rex Antigonus, cujus numos dedimus in numis regum Macedoniae.

Bosporus Cimmerius. Primus in moneta Paerisades I. rex ab anno V. C. 405. Sub Mithridate VI. Bosporus cum Ponto unitus eosdem aliquamdiu reges habuit. Vtrumque regnum divisum victo a I. Caesare Pharnace V. C. 707. Continuo post Bosporum administravit Asander primum *archontis*, dein regis nomine. Post varias vices iterum unitus cum Ponto, iterum divisus, ac tum Bosporo impositus Sauromates I. ab Augusto, postremus in numis Rhescuporis V., cujus regnum in Constantini M. imperium cadit, nullo alio regno tamdiu in moneta durante.

Pontus. Rex primus in numis Mithridates II. Alexandri M. aequalis. Desivit regnum ejusque moneta cum Polemone II. imperante Nerone.

Paphlagonia. Vnicus in hac Pylaemenes, sed cujus aevi, incertum.

Bithynia. Nicomedes I., qui circa annum V. C. 476 regnum adivit, regum monetam inchoat. Desinit ea cum Nicomede IV. mortuo circa annum V. C. 679.

Heraclea Ponti. Timotheus, et Dionysius Alexandri M. aequales. Vltima Amastris Lysimacho Thraciae regi nupta.

Pergamus. Incipiunt reges cum Philetaero V. C. 473., desinunt cum Attalo III. V. C. 623.

Caria. Primus in numis memoratur Hecatomnus mortuus circa annum V. C. 373, ultimus Othontopates dejectus ab Alexandro M.

Cilicia. Tarcondimotus I. partis Ciliciae rex tempore exeuntis reip. R. Postremus Archelaus partis item Ciliciae rex sub Augusto.

Olbae Ciliciae *summi pontifices*, *toparchae* et *dynastae* vocati in numis Polemon, et Ajax sub M. Antonio, et Augusto.

Cyprus. Numus Evagorae, si modo genuinus.

Paphus Cypri. Ejus rex Nicocles tempore Ptolemaei Soteris.

Cibyra Phrygiae, in qua regnavere reges dicti Moagetae aliquot in numis laudati, quorum postremum dejecit Muraena.

Galatia. Numi regum variis nominibus, et incertae aetatis. Postremus Amyntas mortuus imperante Augusto.

Cappadocia. Primus rex in numis forte Ariarathes IV. Postremus Archelaus mortuus Romae sub Tiberio.

Armenia. Plerique in numis reges ex historia ignoti, neque valde antiqui. Vltimus Artavasdes ab Antonio IIIviro per insidias caesus.

Syria. Ejus regum numi incipiunt cum Seleuco I. fundatore, desinunt cum Antiocho XIII., quem Pompejus M. V. C. 690 Syria exegit.

Commagene. Incipiunt numi cum Antiocho I., qui tempore Pompeji M. bellum cum Mithridate gerentis Commagenen tenuit. Exspiravit regnum numique cum Antiocho IV. imperante Vespasiano.

Chalcidene. Habuit primum Ptolemaeum Mennaei filium nomine *tetrarchae* extremo tempore belli Mithridatici, serius nomine regis Herodem Agrippae I. fratrem, et Agrippam II.

Damascus. Numus regis Aretae circum tempora Pompeji M.

Tripolis Phoeniciae. Tyrannum pertulit Dionysium incerto dignitatis gradu a Pompejo M. securi percussum.

Iudaea. Prima, quod norimus, ejus moneta fuit Simeonis, qui *principis* nomine remp. gessit per annos IX. inde ab anno V. C. 611. Secuti deinde principes *sacerdotis magni* titulum addidere, serius honorem regium ambivere. Herodes M. primum *ethnarcha*, deinde rex, ejus filii Herodes Antipas et Philippus *tetrarchae*. Agmen claudunt duo Agrippae.

Iungendus his Zenodorus, dictus in numis *tetrarcha*, et *pontifex maximus*. Fuit aequalis Herodis M.

Osrhoenum, seu *Edessenum* regnum in Mesopotamia. In numis primus Abgarus sub Hadriano rex, postremus Abgarus sub Gordiano.

Parthia. Ejus regum numi inde a conditore Arsace I., qui ab Antiocho II. Syro descivit V. C. 498. Postremus Arsaces Artabanus IV., quem cum Parthorum regno evertit Artaxerxes Persa V. C. 979.

Persia. Regum, qui ante Alexandrum M. imperabant, noti Darici aurei, argenteique. Exstant et numi regum Persarum, qui in Parthorum fuere potestate. Exstincto, ut mox dictum, Parthorum regno Persae Sasanidae numos suos signavere.

Bactriana. Rex Euthydemus circa annum V. C. 548, et Eucratides.

AFRICA.

Aegyptus. Incipiunt numi cum regni conditore Ptolemaeo Lagi, desinunt cum Cleopatra Octaviani praeda.

Cyrenaica. Reges proprii Magas Ptolemaei II. aetate, et Ptolemaeus Apion, qui moriens regnum Romanis legavit V. C. 658.

Numidiae et Mauretaniae. Reges numismatici incipiunt cum Iuba I. a I. Caesare ad Thapsum victo, desinunt cum Ptolemaeo Iubae II. filio Caligulae insidiis interempto.

* * *

His accedunt numi Ballaei, Helioclis, Sariae, Patrai, Lyccei, quorum principatus ubi siti fuerint, usque modo ignoramus. Eos descripsimus ad calcem seriei numismaticae in hoc ipso volumine pag. 167 seq.

§ II.

De nominibus principum.

Paucissimi sunt principum veterum numi, in quibus inscriptum eorum nomen desideres. Quod quidem a veteribus diligenter observatum ad multas

nobis cauſas profuit. Sic enim, quae fuerint ſingulorum oris lineamenta, ſaepiſsime intelligimus, tum etiam, ad quam regii hi numi regionem ſint referendi, ex ipſis nominibus diſcimus, et ſaepe haec in codicibus luxata primaevo nitori reſtituimus.

Multis in regionibus uſus obtinuit, ut, quo nomine regni principatusve conditor fuit, eodem ſucceſſores omnes uterentur. Factum iſtud obſervantiae, gratique animi cauſa, ſuapte patet. Hinc in Aegypto omnes Ptolemaei, in Parthia Arſaces, in Paphlagonia Pylaemenes, Pergami Philetaeri. Narrat Iuſtinus, [a]) Nicomedem Bithyniae regem filio ſuo Pylaemenis nomen ex Paphlagonum regum nomine indidiſſe, ut ejus appellationis reverentia lubentius ab his rex agnoſceretur. Etiam ſi quis juſte, ac ſancte regno praefuit, lex lata, ut ejus nomen in ſucceſſoribus duraret. Hoc merito cum fuiſſet Artaxerxes Mnemon, edixerunt Perſae, ut poſteri reges Artaxerxis nomine uterentur. [b])

Attamen iſtud ipſum, etſi ſapienter conſtitutum demus, infinitas non raro, cum rite volumus regum numos diſtribuere, difficultates, ac propterea taedium adfert. Quis enim tuto ſuis regibus adſerat numos, ſi omnes Arſaces, Ptolemaei etc.? Non raro quidem dubium abſtulere oris lineamenta, aut additus epochae annus; verum hic plerumque abeſt, et ſaepe abeſt principis effigies ſolo inſcripto ejus nomine, atque ut adſit etiam, tamen parum ſaepe feliciter collati quacunque ſolertia vultus dubium reſecant, atque iſtud non modo in numis operis barbari, ſed frequenter etiam perfectiſsimi. Ex quo factum, ut in collocandis recte regum v. c. Aegypti et Parthiae numis immane quantum diſsideant etiam peritiſsimorum judicia. Scriptores veteres in regum Pergamenorum hiſtoria ſaltem varios nobis Attalos et Eumenes memorant, qui in numis non ſunt, niſi Philetaeri, alibi reges mentione patris diſtinguunt, rariſsimo hoc in numis exemplo, alibi adſcita cognomina addunt, quod numi quoque, ſed rarius praeſtant. Etiam in regnis, in quibus non fuit commune regum nomen, tamen eadem nomina in plures collata turbant, ut in Syriae regibus Antiochi tredecim, Seleuci ſex, in regibus Macedoniae Philippi quinque.

Viris principibus nonnunquam geminatum fuiſſe nomen, et jam hoc, jam illo fuiſſe a ſcriptoribus appellatos, unde non raro confuſio in hiſtoriam fluxit, jam monuimus in numis Herodis M. Ex quo Romani orbis imperio potiti ſunt, multi reges, ac principes ſive ob beneficiorum memoriam, ſive obſervantiae cauſae virorum Romae potentium nomina ſuo addidere. Ejus exempla habemus in Polemone ſacerdote Olbae, qui ſe in numis dixit *M. Antonium* Polemonem, in *Antonio* Tarcondimoto Ciliciae rege, in Sauromate I. et Rheſcupore I., quorum uterque dictus *Ti. Iulius* a Tiberio Aug., in Abgaro Edeſſae rege, qui dictus in numis *L. Aelius*

a) L. XXXVII. c. 4. b) Diod. Sic. L. XV. § 93.

Septimius Abgarus. Vide de hoc nominum peregrinorum uſu plura in tractatu proximo de numis coloniarum.

Vt urbium et populorum nomina, ſic regum quoque in gignendi caſu plerumque enunciantur, ut: ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΑΝΤΙΟΧΟΥ. Idem caſus eſt ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ, ΑΜΥΝΤΑ, ΜΑΥΣΣΩΛΛΟ, in numis regum Macedoniae, et Cariae, ſed Doricus, vel vetuſti modi, ut in his dictum. Sed occurrit etiam rectus, ut: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΟΤΥΣ, ΗΡΩΔΗΣ etc. Rariſsime praefigitur ΕΠΙ, ut: ΕΠΙ. ΒΑΣΙΛΕ. ΑΓΡΙΠ. Agrippae I. Iudaeae regis.

§ III.

De mentione dignitatis in numis principum.

Antiquiſsimo aevo, cui, quidquid ſimplex fuit, placuit, ſatis fuit, ſolum principis nomen omiſſo dignitatis gradu monetae inſcribere. Ita in numis vetuſtissimorum Macedoniae regum tantum legas ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ, ΠΑΥΣΑΝΙΑ etc. regum Cariae tantum ΠΙΞΟΔΑΡΟ, et ſimiliter, diſsimulata plane regii tituli mentione. Quin exiſtimo, neminem regum veterum in moneta a ſe ſignata ante Alexandrum M. ΒΑΣΙΛΕΩΣ nomine uſum, quanquam fuere et poſt hunc reges non pauci, qui illud ex numis ſuis abeſſe voluerunt, quo de argumento in ſingulis regnis, ubi neceſſe fuit, praecipue in numis regum Macedoniae, et Siciliae, verboſius egi. Serius principatus conditio rarius fuit neglecta. Varias ejus formas dabit ſubjectus catalogus:

ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ, *ſummus ſacerdos*, in numis Zenodori tetrarchae, et ſacerdotum Olbae Ciliciae. De dignitate Ἀρχιερεως egimus ſupra. [a])

ΑΡΧΩΝ, in numis Aſandri ſubinde Boſpori regis.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ, in numis Tryphonis Syriae regis, et Arſacis IX.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ, in regum numis obvium.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, quo ſuperbo titulo uſi reges Pharnaces II. Ponti, Tigranes Syriae et Armeniae, Artavasdes Armeniae, et Parthici paſsim. Cauſas vide in ſingulorum moneta.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ, Pharnaces II. Ponti, Tigranes Syriae, Antiochus IV. Commagenes, Agrippa I. Iudaeae, Abgarus Edeſſae, Eucratides Bactrianae, reges Parthici paſsim, forte et Antiochus III. Syriae, Alexander M., ſed in numo diu poſt mortem ſignato.

a) Cap. I. p. 203.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΥΙΟΙ, *regis filii*, dicti Callinicus, et Epiphanes in numis patris Anriochi IV. Commageni, item Agrippa II. in numo patris Agrippae I. Abgari Edeſſeni filius Mannus dicitur in numo ΠΑΙϹ pro ΥΙΟϹ.

ΔΥΝΑΣΤΗΣ, *poteſtate praeditus*, Polemon ſacerdos Olbae Ciliciae.

ЄΘΝΑΡΧΟϹ, *gentis princeps*, Herodes M.

PRINCEPS, vel DVX, Hebraice נשיא, dictus Simeon Haſamonaeus. Vide numos Iudaeae.

ΤΕΤΡΑΡΧΗΣ, *quartae regionis parti imperans*, diviſa ſic a Gallograecis Phrygiae parte; ſerius etiam ſic vocati, qui minorem regia poteſtatem habuere. In numis habemus tetrarchas Herodem Antipam, ejusque fratrem Philippum, Ptolemaeum Mennaei F. Chalcidenes, et Zenodorum.

ΤΟΠΑΡΧΟΣ, *praefectus regioni, vel parti*, Polemon ſacerdos Olbae Ciliciae.

§ IV.

De variis principum titulis epithetis.

Regum nomini varios videmus adjectos titulos, ſive quos ipſi ſibi, ſive nationes partim ſubjectae, partim externae eſſe proprios voluerunt. His omnium maxime abundant reges poſtremi Syriae Parthiaeque, nimirum amiſſam veterem potentiam vanis laudibus ſolati, vere teſtante Tacito: a) *apud quos vis imperii valet, inania transmittuntur*, quo modo vegetum imperium R. ignoravit titulos *illuſtris*, *ſpectabilis*, *clariſſimi*, quos caducum parturivit. A variis illi cauſis ducuntur, a rebus praeclare geſtis, a generis claritate, a virtutibus animi, ab adfectu in parentes, patriam, populum, principes ſe majores. Haec utique ferenda, ac ſaepe laudanda. Verum quem adeo religioni inimicum putabimus, quin deſpuat, cum legit in monumentis publicis, eorum non paucos, et omnibus ſaepe ſceleribus coopertos exuere voluiſſe humanitatem, et divinos ſibi honores vel tribuere ipſos, vel ab aliis tribui permittere?

Horum modos titulorum dictabit ſequens catalogus. Plures alios prodidere hiſtorici inditos ab indole animi, vel morum ſimilitudine, ut: ἀετȣ, κεραυνȣ, ἱεραχος, vel ab animi, corporisve vitiis, ut: κακεργετȣ, Φυσκωνος, vel κατ' ἀντιφρασιν, ut Ptolemaeus VIII. dictus fuit Φιλομητωρ propter inimicitias cum matre, verum haec nomina ſic a mone-

a) Ann. L. XV. 31.

ta Graeca exulant, ut a Romana nomina Caligulae, Caracallae etc. Epitheta ΚΕΡΑΥΝΟΥ, ΓΟΝΑΤΟΥ etc. in folis numis Goltzianis leguntur, quos nunquam noftros putavimus. Vide varios hos titulos congeftos, et erudite explicatos apud Spanhemium. [a])

* * *

ΑΜΦΙΜΑΧΟΣ, *utrinque pugnans*, Arfaces XIX., fed vereor, ut lectio fit fincera. Vide numum.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ, *fumma cum poteftate regnans*, Tryphon Syrus, Arfaces IX.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ, *egregie victor*, Demetrius III., Antiochus XII., Antiochus XIII. Syriae reges, Mithridates rex Armeniae. Etiam Callinicus filius Antiochi IV. Commageni incerto nomine. Herculem appellatum fuiffe Καλλινικον, teftatur Artemidorus. [b])

ΘΕΟΣ, *deus*, fic vocati Demetrii II. et III., Antiochus IV., Tigranes, omnes Syriae reges. Varii reges Parthi, Ptolemaei VI. et VIII. — ΘΕΩΝ. ΑΔΕΛΦΩΝ, vide numos Ptolemaei II. — ΘΕΑ. ΝΕΩΤΕΡΑ dicta Cleopatra Antonii.

ΔΙΚΑΙΟΣ, *Iuftus*, dicti complures reges Parthi, tum et Samus Armeniae rex, et incertus quidam rex Heliocles. Vide numos regum Parthiae in Animadverfionibus § III.

ΔΙΟΝΥΣΟΣ, *Bacchus*, Antiochi VI. et XII. Syriae reges.

ΕΠΙΦΑΝΗΣ, *illuftris*, nomen obvium, praecipue in Syriae, et Parthiae regibus. Eo ufi Nicomedes II. et IV. Bithyniae, Ariarathes Cappadociae, ex Syriae regibus Antiochi IV., VI., VIII., XI., XII., XIII., Alexander I., Seleucus VI., Pilippus, ex Parthiae regibus plerique. His adde Epiphanem Antiochi IV. Commageni filium nomine incerto.

ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ, *benefactor*. Frequens et hic humanitatis titulus a regibus adfcitus. Hujus etiam moris meminit Chriftus legislator: [c]) οι βασιλεις των εθνων κυριευουσιν αυτων, και οι εξουσιαζοντες αυτων ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ καλουνται, *reges gentium dominantur iis, et qui poteftatem in eas exercent, BENEFICI vocantur*. Obvia hujus epitheti non in numis modo, fed et marmoribus eft mentio, ac tum frequenter jungitur cum Σωτηρος elogio. Iuvat unicum marmor bilingue hunc titulum illuftrans ex Sponio producere. [d])

POPVLVS. LAODICENSIS. A. F. LYCO. POPVLVM
ROMANVM. QVEI. SIBI. SALVTEI. FVIT. BENEFICI
ERGO. QVAE. SIBEI. BENIGNE FECIT
Ο. ΔΗΜΟΣ. Ο. ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ. ΤΩΝ. ΠΡΟΣ.
ΛΥΚΩΙ. ΤΟΝ. ΔΗΜΟΝ. ΤΟΝ. ΡΩΜΑΙΩΝ.
ΓΕΓΕΝΟΤΑ. ΣΩΤΗΡΑ. ΚΑΙ. ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ.

Vide multa collati ejus tituli exempla in Seb. Faefchii differtatione de numo Pylaemenis, quae exftat in Sponii Recherches d'Antiq. p. 307, et in Gro-

---

a) Tom. I. inde a pag. 433. b) Oneirocr. L. II. c. 42. c) Luc. XXII. 25. d) Voyage T. III. p. 145.

novii Antiq. Graec. Tomo IX. Evergetae in numis produntur sequentes:

Mithridates V. Ponti, Pylaemenes Paphlagoniae, Demetrius III., Antiochus VII., Alexander I. Syriae reges, aliquot reges Parthi, Ptolemaeus III. Aegypti. Praeter hos reges etiam quidam Iulius Andronicus dicitur Evergetes in numis Laodiceae Phrygiae, quos vide.

ΕΥΠΑΤΩΡ, *bono patre natus*, Mithridates VI. Ponti, Antiochus V. Syrus, aliquot reges Parthi.

ΕΥΣΕΒΗΣ, *Pius*, Ariarathes, et Ariobarzanes Cappadociae, Antiochus X. Syrus.

ΜΙΤΡΑΗΤΗΣ. De suspecto hoc nomine confer, quae dixi in numis Arsacis XXII.

ΝΙΚΑΤΩΡ, *Victor*, Demetrius II., Seleucus VI. Syriae reges, et aliquot Parthici.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, *victoriam ferens*. Antiochus IV. Alexander I. Syriae reges.

ΠΑΝΑΡΙΣΤΟΣ, *longe optimus*, si modo vera lectio in numo Arsacis XXI., quem vide.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ, *fratris*, vel *sororis amans*, Ariarathes X Cappadociae, Demetrius II., Antiochus XI., Philippus Syriae reges, Iotape regina Commagenes, Ptolemaeus II. Aegypti.

ΦΙΛΕΛΛΗΝ, *amans Graecorum*, Aretas Damasci regulus, plurimi reges Parthici.

ΦΙΛΟΚΑΙΣΑΡ, *amans Caesaris*, Agrippa I. Iudaeae.

ΦΙΛΟΚΛΑΥΔΙΟΣ, *amans Claudii*, Herodes rex Chalcidenes.

ΦΙΛΟΜΗΤΩΡ, *matris amans*, Ariarathes Cappadociae, Demetrius III. Syriae, Ptolemaeus VI. Aegypti.

ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ, *amans patriae*, Archelaus rex Cappadociae. Praeter hunc Philopatrides quoque dicti Polemon in numo Laodiceae Phrygiae, et M. Gessius in numo Smyrnae.

ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ, *patris amans*, Ariobarzanes II. Cappadociae, Demetrius III., Seleucus IV., Antiochi IX., X., XII., XIII. Syriae reges, Arsaces IX, Ptolemaeus IV.

ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΣ, *amans Romanorum*, Ariobarzanes I. et III. Cappadociae, Mannus Edessae.

ΣΩΤΗΡ, *Servator*, Antiochus I., Demetrii I. et III. Syriae reges, Adinigaus rex Bactrianae, Ptolemaei I. et VIII. Aegypti reges.

ΘΕΟΣΕΒΗΣ, *deorum cultor*, Sames rex Armeniae.

ΘΕΟΠΑΤΩΡ, *deo patre natus*, Alexander I. Syriae, aliquot reges Parthi.

ΞΕΝΙΟΣ, *Hospitalis*, si modo vera lectio. Vide numos Arsacis VII.

§ V.

De insignibus regum, et principum.

Homeri aetate reges distinxit sceptrum, et reges Romanos inde a Romulo hasta, si fides Iustino. [a]) Serius reges Graeci sanguinis discrevit fascia caput ambiens, dicta Graecis ex re *διαδημα*, vel *ἀναδημα*. Neque aliud certius habitum regii fastigii signum. M. Lepidus illud in denario Romano juveni Ptolemaeo imponit. Ariobarzanes Cappadox filio in conspectu Pompeji M. diadema tradidit in signum regiae potestatis. [b]) Idem Trajanus in numis Romanis praestat Parthorum regi a se constituto. Multa nobis historia suppeditat exempla regum, qui, ut in praelii tumultu, aut fuga tutius laterent, diadema sibi detraxere. Ejus ornamenti primum creditum auctorem fuisse Bacchum, atque hunc ipsum in variis numis illo redimitum sisti, alibi docui. [c])

Quo tempore diadematis inter reges usus invaluerit, res est non satis confessa. Auctore Iustino [d]) illud Alexander M. a Persis est mutuatus, ejusque gestandi primus ipse exemplum dedit. Verum jam ante Alexandrum Archelaus, Pausanias, Amyntas in numis occurrunt diademati, nisi forte, quod aliqui opinantur, [e]) diadema Macedonicum aliquibus modis diversum fuit a Persico. Vide, quae ad hanc causam pertinentia disserui ad numos Archelai I. Macedonis, et Gelonis Syracusani, ubi monui, veram formam diadematis, quod Alexandri successores gestare sunt soliti, fuisse latiorem taeniam in occipite in nodum collectam, cujus extremitates in humeros longius defluxere. Luciano dicitur *ταινια λευκη περι τῳ μετωπῳ*, *taenia alba frontem ambiens,* [f]) et sic Appiano quoque, [g]) Suetonio *candida fascia.* [h])

Vt reges, ita et reginas distinxit diadema. Harum praeterea capita non raro finguntur velata, ut Philistidis Syracusanae, Phthiae Epiri, Cleopatrae Antiochi VIII. matris, Arsinoes et Berenices Aegypti reginarum etc.

At non solo diademate usos videmus Graeci sanguinis reges. Philetaeros Pergami reges jam diadema, jam corona laurea ambit, Phthiam querna. Alia alii capiti adfixere, ornamenta dicam, an deformitates homine indignas? Corona radiata non infrequens

a) L. XLIII. 3. b) Val. Max. L. V. c. 7. c) Num. vet. p. 22. d) L. XII. c. 3.
e) Neumann Numi popul. P. I. p. 148. f) in Πλοιῳ. g) Bell. civ. L. II. c. 108.
h) in Iul. Caes. c. 79.

in numis regum Syriae et Aegypti, infelix ſcilicet divinitatis teſtis, quo de ſymbolo uberius agemus in numis Neronis, qui primus Auguſtorum, et adhuc quidem vivus Graecorum exemplo eam admiſit. De cornibus hircinis regum Macedonicorum geſtamine vide horum numos. Cornu taurinum adplicuere Seleucus I., et Demetrius Antigoni, arietinum Lyſimachus, alam Seleucus I., filiusque Antiochus I. et Pruſias II. Coronam ex hedera jactant Antiochus VI., et Ptolemaeus XII. Alexander M. in numis, ſed poſt mortem ſignatis, habet cornu arietis, vel caput leonis exuviis tectum, etiam galeatum. Magas Cyrenaicae rex cornu item arietis habet in nobili amethyſto, cujus loco ſuo memini. [a]) Omnium horum cauſas vide in ſingulorum numis. Multorum regum cultus nobis eſt ignotus, quia multi fuere, qui omiſſo ſuo caput numinis, cui devoti fuere, monetae inſertum voluere, quales fuerunt, contra quam multi credidere, Philippus Amyntae, Alexander M., Pyrrhus, ac frequentes alii. Raro caput regum plane eſt nudum, quale illud obſervatur in nonnullis Bospori regibus. Nudum etiam caput offerunt ii, qui principes quidem, at non reges fuere, ut Polemon ſacerdos Olbae Ciliciae, et Zenodorus tetrarcha.

Reges barbari proprium ſuum habuere cultum. Gentius Illyrici rex pileatus eſt. De Armeniorum, Parthorum, Perſarum vario capitis tegmine in horum numis abunde actum.

CAPVT XXIII.

DE NVMIS COLONIARVM.

Colonia, Graecis ἀποικια, eſt pars populi, quae relicto multiplices ob cauſas ſolo patrio ſedes ſibi foris et domicilia quaeſivit. Plures id genus in vetuſtiſsima Graecia factas ſeceſsiones, tum et cauſas Velleius initio libri I. enarrat. Vtrasque cum a veteribus, tum ſcriptoribus modernis late diſcuſſas, ſatis adeo cognitas illis, qui haec curant, recoquere praeſentis inſtituti non eſt. Poſtremus Haynius non veterum modo gentium, ſed et comparatam cum his noſtrae aetatis in deducendis coloniis rationem et conſilium binis diſputationibus

a) Vol. IV, p. 124.

eleganter ac multo cum judicio exposuit. [a]) De numis, qui deducta haec colonorum examina palam commemorant, egimus in tractatu urbium, quae se *Metropoles* dixere. Ipsae coloniae patriam, ex qua profectae sunt, non raro manifestant seu diserta ejus mentione, seu dialecto, seu typis. Sic Perinthii Thraciae sese ab Ionibus oriundos profitentur inscripto numis ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ. ΙΩΝΩΝ. Mesembrianos Thraciae per epigraphen Doricam ΜΕΤΑΜΒΡΙΑΝΩΝ Doras intelliges. Syracusani typo Pegasi se domo Corinthios, Dyrrhacheni et Apolloniatae typo hortorum Alcinoi se Corcyraeos indicant. Sed haec paucis notasse sufficiat, quia, quae ad similes causas pertinent, jam peregimus in tractatu de urbibus originem suam in moneta professis, tum etiam de urbibus concordia junctis. Hoc enim articulo eas tantum colonias persequimur, quae a Romanis aut sunt deductae, aut coloniae municipiive nomine appellatae.

Vniversum tractatum propter rerum varietatem in sectiones IX. dividimus, quarum I. dabit catalogum coloniarum et municipiorum ex numis. II. Quae coloniarum et municipiorum ratio. III. De inscriptionibus in numis coloniarum et municipiorum. IV. De coloniarum et municipiorum nominibus epithetis. V. De magistratibus in iisdem. VI. De typis in iisdem. VII. De permissu signandae in coloniis monetae. VIII. De metallo in coloniarum numis. VIIII. Quando numi in coloniis signari desierint. X. De numis heterogeneis in moneta coloniarum.

SECTIO I.

CATALOGVS COLONIARVM ROMANARVM, ET MVNICIPORVM.

Col. Abdera Baticae.
Col. Acci Tarraconensis.
Col. Aelia Capitolina Iudaeae.
Col. Agrigentum Siciliae.
Col. Agrippina Germaniae inferioris.
Col. Alexandria Troas.
Col. Antiochia Pisidiae.
Col. Antiochia Syriae.
Col. Apamea Bithyniae.
Mun. Arva Baeticae.

a) Opusc. acad. Gotting. Vol. I. p. 290.

Col. Aſta Baeticae.
Col. Aſturica Tarraconenſis.
Col. Babba Mauretaniae.
Col. Berytus Phoeniciae.
Mun. Bilbilis Tarraconenſis.
Col. Boſtra Arabiae.
Col. Brunduſium Calabriae.
Col. Buthrotum Epiri.
Col. Cabellio Narbonnenſis.
Col. Caeſaraugusta Tarraconenſis.
Col. Caeſarea ad Libanum Phoeniciae.
Col. Caeſarea Samaritidos.
Mun. Calagurris Tarraconenſis.
Col. Carrhae Meſopotamiae.
Col. Carteia Baeticae.
Col. Carthago Nova Tarraconenſis.
Col. Carthago Vetus Zeugitanae.
Mun. Caſcantum Tarraconenſis.
Col. Caſſandrea Macedoniae.
Col. Celſa Tarraconenſis.
Col. Clunia Tarraconenſis.
Mun. Coela Cherſoneſi Thraciae.
Col. Comana Ponti.
Col. Copia Lucaniae.
Col. Corduba Patricia Baeticae.
Col. Corinthus Achaiae.
Col. Cremna Piſidiae.
Col. Damaſcus Coeleſyriae.
Col. Dertoſa Tarraconenſis.
Col. Deultum Thraciae.
Col. Dium Macedoniae.
Mun. Ebora Luſitaniae.
Col. Edeſſa Meſopotamiae.
Col. Emerita Luſitaniae.
Col. Emiſa Syriae.
Mun. Emporiae Tarraconenſis.
Mun. Enna Siciliae.
Mun. Ercavica Tarraconenſis.
Mun. Gades Baeticae.
Col. Germe Galatiae.
Mun. Graccurris Tarraconenſis.
Col. Heliopolis Coeleſyriae.
Col. Iconium Lycaoniae.
Mun. Ilercavonia Tarraconenſis.
Mun. Ilerda Tarraconenſis.
Col. Ilici Tarraconenſis.
Mun. Italica Baeticae.
Col. Iulia Baeticae.
Col. Laodicea Syriae.
Col. Leptis Syrticae.
Col. Neapolis Samariae.
Col. Nemauſus Narbonenſis.
Col. Niſibi Meſopotamiae.
Col. Norba Luſitaniae.
Mun. Obulco Baeticae.
Col. Ocea Syrticae.
Col. Olba, Olbaſa Piſidiae.
Mun. Oſca Tarraconenſis.
Mun. Oſicerda Tarraconenſis.
Col. Paeſtum Lucaniae.
Col. Panormus Siciliae.
Col. Parada Zeugitanae.
Col. Parium Myſiae.
Col. Parlais Lycaoniae.
Col. Patrae Achaiae.
Col. Patricia Corduba Baeticae.
Col. Pax Iulia Luſitanicae.
Col. Pella Macedoniae.
Col. Philippi Macedoniae.
Col. Philippopolis Thraciae.
Col. Ptolemais Galilaeae.
Col. Rheſaena Meſopotamiae.
Col. Roma Latii, ex numis Romanis Commodi.
Col. Romula Baeticae.
Col. Ruſcino Narbonenſis.
Mun. Saguntum Tarraconenſis.
Col. Sebaſte Samariae.
Col. Sidon Phoenices.
Col. Singara Meſopotamiae.
Col. Sinope Paphlagoniae.

Municipium Stobi Macedoniae.
Col. Tarraco Tarraconenſis.
Col. Theſſalonica Macedoniae.
Col. vel munic. Traducta Baeticae.
Mun. Turiaſo Tarraconenſis.
Col. Tyana Cappadociae.
Col. Tyrus Phoenices.
Col. Valentia Bruttiorum.
Col. Vienna Narbonenſis.
Col. Viminacium Moeſiae ſup.
Mun. Viſontium Tarraconenſis.
Mun. Vtica Zeugitanae.

Obſervandum, in hunc catalogum eas tantum urbes fuiſſe admiſſas, quae ſe colonias aut municipia vel aperte in numis profitentur, vel inſcripto varii generis magiſtratu municipali dubitare non ſinunt, eas alterutra conditione fuiſſe. Excluſimus igitur Ariminum Vmbriae, Luceriam Apuliae, Valentiam Bruttiorum etc. quia earum numi indicium non faciunt, ſintne ſignati, antequam coloniae jura obtinerent, an poſt.

SECTIO II.

QVAE COLONIARVM R. ET MVNICIPIORVM RATIO.

Colonias a Romanis ſub ipſum eorum exordium in victorum hoſtium agros deductas conſtat, eumque morem, quamdiu ii valuere, obſervatum. Multiplicem ea res urbi attulit utilitatem. Hoc enim inſtituto proviſum, ne ultra modum ſobolis multitudine augeretur, plebs egena, ac ſuapte ad res novas prona ſummoveretur, diviſae ſic per orbem civium R. coloniae totidem eſſent urbis propugnacula, denique et milites agrorum parte donati haberent rei bene geſtae praemium. Coloniae poſtremi hujus generis *militares* dici conſuevere, de quibus agetur infra capite V. Obſervandum etiam, urbes varias ſtantibus veteribus inquilinis coloniae jura adeptas, etſi adventitiis colonis non frequentarentur. Hoc modo I. Caeſar poſt victos in Hiſpania Pompejos oppida varia, quorum fideli opera uſus eſt, vel immunitate, vel civitate, vel jure coloniarum R. donavit. [a]) Aſconius de Pompejo Magni patre et coloniis Transpadanis haec prodidit: [b]) *Pompejus enim non novis colonis eas conſtituit, ſed*

a) Dio, L. XLIII. b) ad orat. Cic. in Piſon.

veteribus incolis manentibus jus dedit Latii etc. Alibi novi coloni veteribus indigenis ſociati, ut Emporiis Hiſpaniae, ut dictum in ejus urbis numis, vel Agrigenti teſte Cicerone, [a]) Carteiae. [b]) Quin factum etiam, ut colonia quaepiam partim militibus, partim corraſa multitudine conſtaret. Sic Patras Achaiae tranſcriptum ab Auguſto militem, docent numi et Strabo. [c]) Praeterea ab eodem principe vicinorum oppidorum incolas in eandem coloniam migrare juſſos, docet Pauſanias. [d]) Ex vetere jure nefas habitum, ſi in quam urbem jam deducta fuit colonia, eo deducere aliam. Diſerte iſtud vetat Cicero, invectus in M. Antonium, qui Caſilinum deducere coloniam paravit. [e]) *Negavi*, inquit, *in eam coloniam, quae eſſet auſpicato deducta, dum eſſet incolumis, coloniam novam jure deduci, colonos novos adſcribi poſſe reſcripſi. Tu autem inſolentia elatus, omni auſpiciorum jure turbato Caſilinum coloniam deduxiſti, quo erat paucis annis ante deducta.* Verum quidquid iſtud juris fuit, ſerius antiquatum fuit; nam Puteolos, qui teſte Livio jam anno V. C. 560. colonia fuere, Auguſtus iterum deduxit coloniam, iterum Nero. [f]) Cauſam dedit Hyginus ſermone de Auguſto illato: [g]) *Exercitus, qui ſub Antonio aut Lepido militaverant, pariter et ſuarum legionum milites colonos fecit, alios in Italia, alios in provinciis, quibusdam deletis hoſtium civitatibus novas urbes conſtituit, quosdam in veteribus oppidis deduxit, et colonos nominavit. Illas quoque urbes, quae deductae a regibus aut dictatoribus fuerant, quas bellorum civilium interventus exhauſerat, dato iterum coloniae nomine, numero civium ampliavit, quasdam et finibus.* Quod quidem teſtimonium varias nobis cauſas ſuppeditat, propter quas collapſa rep. deductae fuere coloniae. At quantum inter has, et quae ſtante rep. emiſſae fuerunt, diſcrimen! Operae pretium, graviſsimis iſtud Taciti verbis commemorare, de Neronis aetate loquentis: [h]) *Non enim, ut olim, univerſae legiones deducebantur, cum tribunis et centurionibus, et ſui cujusque ordinis militibus, ut conſenſu et caritate remp. efficerent, ſed ignoti inter ſe, diverſis manipulis, ſine rectore, ſine adfectibus mutuis, quaſi ex alio genere mortalium repente in unum collecti, numerus magis, quam colonia.*

Non eadem fuit coloniarum omnium conditio. Aliae enim fuere coloniae civium R., aliis Latinum, aliis Italicum jus indultum, ex arbitrio nimirum ſenatus, populique, deinde Caeſarum. At enim in quo conſtiterit varii hujus earum ſtatus diſcrimen, quanto majus huic prae altero acceſſerit beneficium, quae uniuscujusque natura, ac indoles, magna hactenus contentione a viris ſummis eſt inquiſitum, ſed ea fortuna, ut in praecipuis etiam capitibus diſsiderent, et explicatam totius controverſiae rationem in hunc usque diem deſideremus. Quam ego litem poſſum intactam relinquere, non modo quod

a) in Verr. L. II. c. 50. b) Liv. L. XLIII. c. 3. c) L. VIII. p. m. 594. d) L. VII. c. 18. e) Phil. II. c. 40. f) Brottier ad Tac. T. II. p. 454. g) de limitib. h) Ann. L. XIV. 27.

poſt tantorum virorum conatus ſpem mihi relictam non video certius aliquid atque exploratius adferendi, ſed etiam quod omnis haec controverſia numorum ope juvari nequit, atque adeo ultra inſtituti mei fines eſt poſita. Fuere, qui ex typis putabant erui poſſe, quae colonia civitatem, quae jus Latii, quae Italicum nacta fuerit, ſed haec perperam fuiſſe credita, in typorum explicatione docebimus. Ceterum quae ad hanc juris R. partem pertinent, praeter copioſos alios vide late expoſita apud Carolum Sigonium de antiquo jure Italiae, Spanhemium in Orbe R. variis locis, compendio apud Bimardum de la Baſtie, [a]) et Florezium. [b])

Municipiorum rationem his verbis deſcribit Gellius: [c]) *Municipes ergo ſunt cives Romani ex municipiis, legibus ſuis et ſuo jure utentes, muneris tantum cum populo R. honorarii participes, a quo munere capeſſendo appellati videntur, nullis aliis neceſſitatibus, neque ulla populi R. lege adſtricti, niſi, inquam, populus eorum fundus factus eſt.* Ait, municipia a munere capeſſendo appellata videri; at Siculus Flaccus vel a munitionibus, vel a munificentia. [d]) Adeo municipiorum non vocabulum minus incertum, quam jura. Quae fuerint varia municipiorum genera, praeter auctores citatos ſtrictim docet Heineccius. [e]) Differunt a coloniis, quod teſte eodem Gellio [f]) *municipes ſunt cives R. legibus ſuis et ſuo jure utentes; at coloniae non veniunt extrinſecus in civitatem, nec ſuis radicibus nituntur, ſed ex civitate quaſi propagatae ſunt, et jura inſtitutaque omnia populi R., non ſui arbitrii habent. Quae tamen conditio,* proſequitur Gellius, *cum ſit magis obnoxia et minus libera, potior tamen et praeſtabilior exiſtimatur propter amplitudinem majeſtatemque P. R., cujus iſtae coloniae quaſi effigies parvae ſimulacraque eſſe quaedam videntur.* Vide haec planius expoſita apud Spanhemium. [g]) Ex quo apparet, ſecundum alias cauſas praeſtantiorem fuiſſe ſtatum municipiorum, ſecundum alias coloniarum, quo factum, ut non raro urbes alterum alteri praeferrent. Refert Gellius, [h]) miratum Hadrianum, *quod et ipſi Italicenſes, et quaedam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenſes nominat, cum ſuis moribus legibusque uti poſſent, in jus coloniarum mutare geſtiverint. Praeneſtinos autem refert maximo opere a Tiberio imp. petiſſe oraſſeque, ut ex colonia in municipii ſtatum redigerentur.* Ejusmodi permutationis plura leguntur exempla, quorum nonnulla collegit Spanhemius. [i]) Quare non mirum, unum idemque oppidum jam coloniam, jam municipium a ſcriptoribus, et in variis monumentis appellari, quo modo, quam Valentiam (Bruttiorum intellige) coloniam dixit Livius, [k]) eam Cicero municipium. [l]) Ceterum urbes quaeque peregrinae nonnunquam municipia dicebantur, haud dubie quia ea fuit municipiorum natura, quod, ut urbes peregrinae, legibus ſuis vivebant. Sic legimus apud Siculum Flac-

a) ad Iobert. T. II. p. 75. b) Medall. de Eſpanna T. I. 85. ſeq. c) Noct. Att. L. XVI. c. 13. d) de condit. agror. p. 1. e) Ant. R. append. L. I. c. 5. f) l. c. g) Orb. R. p. 73. h) l. c. i) Orb. R. p. 72. 89. k) L. XXXV. c. 40. l) in Verr. L. V. § 16.

cum: [a]) *Coloniae autem inde dictae ſunt, quod populus R. in ea municipia miſerit colonos, vel ad ipſos priores municipiorum populos coercendos, vel ad hoſtium incurſus repellendos.* Quod magis adhuc ſerius invaluit profitente Vlpiano: [b]) *Municipes proprie appellantur muneris participes recepti in civitate, ut munera nobiscum facerent; ſed nunc abuſive municipes dicimus uniuscujusque civitatis cives, ut puta Campanos, Puteolanos,* quo modo et Martialis Carmenionem dixit *municipem Corinthiorum,* [c]) etſi horum urbs hujus poetae aetate certa fuit colonia. Lugduni incolas, etſi certa colonia fuit, Seneca vocat municipes. [d]) Vide plura apud Spanhemium. [e])

Vrbes nonnunquam coloniae ſtatum amiſiſſe, ſive poena, ſive alia de cauſa, et ſcriptores et numos habemus auctores. In his numero Lampſacum Myſiae, Nicopolin Iudaeae, Tyrum et Sidonem Phoeniciae, Neapolin Samariae, Parlaidem Lycaoniae, ut dictum in ſingularum moneta.

SECTIO III.

DE INSCRIPTIONIBVS IN NVMIS COLONIARVM ET MVNICIPIORVM.

Vrbes, quae coloniae fuere, coloniae quoque vocabulum addiderunt, et quidem tam ſedulo illae, quae in orientem ſitae fuerunt, ut vix aliquem earum numum reperias, qui illud omitteret. At non raro illud aſpernatae ſunt coloniae Hiſpanienſes, tum vero Italicae et Siculae conſtanter, ut videre eſt in numis coloniarum Paeſti, Brunduſii, Copiae, Agrigenti, Panormi. Indicabantur in Latinis ſcripto C. vel COL., raro plene COLONIA., in Graecis KO. KOΛ. vel KOΛΩNIA, recepto hoc in linguam Graecam vocabulo; nam Graecum AΠOIKIA in unico Panormi numo, eoque, ut in hujus moneta dixi, non ſatis certae fidei legitur. Generatim Romanorum coloniae in ſua moneta Latine ſunt locutae; quin et ipſa Corinthus, etſi in Graeciae umbilico poſita, tum quae in Phoeniciae vel Arabiae urbes ſunt deductae. At Graecam praetulere in Europa Philippopolis Thraciae, Theſſalonica Macedoniae, in Aſia Tya-

a) de condit. agror. p. 2. b) Leg. I. D. ad Municipal. c) L. X. ep. 65. d) in Apocoloc. e) Orb. R. p. 74. 399.

na Cappadociae, Antiochia Syriae, tum et coloniae Mesopotamiae. Aelia Capitolina Iudaeae utraque usa est. Sed haec in singulis curate proponuntur. Municipia inscriptione solum Latina sunt usa, et indicant statum suum inscripto M. MVN MVNICIP. etc. In nonnullis legitur VRBS, de quo mox infra.

Praeter dicta vocabula oppidi conditionem exprimentia reperimus coloniarum et municipiorum nomina epitheta, aliaque, quae sequentibus capitibus exponemus.

SECTIO IV.

DE COLONIARVM ET MVNICIPIORVM NOMINIBVS EPITHETIS.

Cum Romani urbi cuipiam coloniae vel municipii jura tribuerent, raro factum, ut, quod aliis urbibus saepe evenisse vidimus, novum ei nomen abolito vetere imponerent, idque adeo verum, ut, cum urbes funditus eversas resuscitarent, et eas colonis frequentarent, vetera quoque nomina restituerent, quod Carthagini et Corintho evenisse constat. Ex iis, quae vetus nomen amisere, fuerunt Salduba Hispaniae, dicta Caesaraugusta, Hierosolymae, subinde Aelia Capitolina, et nonnullae aliae. Interim cum veteri nomini parceretur, coloniae et municipia non pauca appellationes varias aut elogia seu suapte, seu senatus, principumve permissu sibi adjecere, eaque in monumentis publicis praetulere. Sic in tabula aenea a Grutero vulgata [a]) Hadrumetini Byzacenes dicuntur *coloniae Concordiae Vlpiae Trajanae Augustae Frugiferae Hadrumetinae.* Neque ab hac vanitate immunes numi. Scripsere in his Apameni Bithyniae: COL*onia* IVL*ia* CONC*ordia* AVG*usta* APAM*ea.* Similia epitheta, quae coloniis et municipiis in moneta adjecta videmus, nunc recensere est propositum. Tamen hoc loco non agimus de nominibus, quae urbes ab imperatoribus traxere, ut Iuliae, Trajanae, Hadrianae etc. de quibus egimus supra capite XIII.

* * *

VRBS. in numis Oscae. VRBS. VICT*rix* OSCA. Secundum quam normam interpretamur siglas V. V. OBVLCO. et V. V. TOLE*tum*, quae sunt Hi-

a) p. 362.

ſpaniae urbes. Etiam apud Plinium expreſſum *urbis* vocabulum reliquis titulis accenſetur, ut: *Auguſta urbs Iulia Gaditana.* [a])

VICTRIX. In numis Oſcae, Obulconis, Toleti mox vidimus. Praeterea: COL. VIC*trix* I*ulia* L*eptis* Cyrenaicae. Tum et in numis ſeu Norbae Luſitaniae, ſeu Novae Carthaginis, quas vide.

INVICTA. In numis Sagunti INV.

FELIX. Fauſti ominis cauſa ſaepe coloniae ſeſe dixere *felices*, ſcripto in moneta F. FE. FEL., ſunt vero: Comana Ponti, Sinope Paphlagoniae, Cremna Piſidiae, Germe Galatiae, Heliopolis Coeleſyriae, Berytus Phoeniciae, Caeſarea Samaritidos. Harum exemplo in numis Diocletiani et conlegarum legitur FELIX, KART*hago*, ac denique in numis infimi aevi: FELIX. TICINVS., et FELIX. RAVENNA., utraque Galliae Cisalpinae.

PIA. In numis Sidonis Phoenices.

NOBILIS. Sic Florezio elementum N explente in epigraphe V. V. N. OBVLCO.

PVLCHRA. In numo Neapolis Samariae COL. PVL. NEAPO.

CONCORDIA. dicta colonia Apamea Bithyniae, ut et Hadrumetum in marmore mox citato. Non raro coloniis a virtutibus data nomina, quod proxime luculentius comprobabitur, neque iſtud magnopere mirum, cum et L. Antonius IIIviri frater ſeſe in numis *Pietatem* dixerit. Vaillantium opinantem, Apameam dictam *Concordiam* ad indicandam ſuam cum vicina Pruſa unionem, recte refellit Belleyus adſerens, [b]) titulos coloniis datos nequaquam veterem earum ſtatum, ſed praeſentem coloniarum reſpicere. Ceterum reperio apud Fl. Ioſephum locum quempiam in Galilaeae confiniis ſitum revera dictum Ὁμονοιαν, *Concordiam.* [c])

LIBERALITAS. IVLIA. in numis Eborae Luſitaniae.

LAVS. IVLIA. in numis Corinthi.

Multa Hiſpaniae oppida varii generis cognomina ſibi indidere peculiari quodam modo Iulio Caeſari ſacra. Praeter bina ex his numis cognita, ſunt apud Plinium Iulia Fidentia, Iliturgi Forum Iulium, Oſſet Iulia Conſtantia, Vergentum Iulii genius, Itucci Virtus Iulia, Attubi Claritas Iulia, Seriae Fama Iulia, Nertobrigae Concordia Iulia, Oliſippo Felicitas Iulia, nimirum victis ab hoc dictatore ad Mundam Pompejis tota Hiſpania, quanta Romana fuit, in obſequium ruente.

PACENSIS. In numis Deulti Thraciae PAC.

CAMPESTRIS, quod vocabulum ſolitario elemento C indicatur in numis Babbae Mauretaniae.

TOGATA. Sola litera T indicatum in numis Tarraconis Hiſpaniae.

PRIMA. In numis Caeſareae Samaritidos I. vel P. vel PR. vel PRIMA, de cujus vocabuli ſenſu ambiguo vide dicta in hujus urbis numis.

ROMANA. Ex eruditorum conjectura ſic explendum R in numis Sinopes Paphlagoniae.

GEMINA. Sic dicta fuit urbs, quae

a) L. III. § 36. b) B. L. T. XXV. hiſt. p. 107. c) in ejus vita § 54.

duplex oppidanorum genus complexa eſt. Ita Plinius: [a]) *Emporiae*, *GEMINVM hoc*, *veterum incolarum et Graecorum.* Quare eadem urbs Straboni dicta fuit διπολις. Verum hoc vocabulo in his locis urbis tantum natura deſignatur. *Geminae* nomen, datum coloniae inſtar tituli, captum fuit a legionibus, quae, ſi ex duabus in unam conflatae fuerunt, *Geminae* vel *Gemellae* dicebantur. Ejus luculentus teſtis Caeſar: [b]) *unam* (legionem) *ex Sicilia veteranam*, *quam factam ex duabus GEMELLAM appellabat.* Et Dio: [c]) cum narraſſet, ab Auguſto aliisque imperatoribus legiones varias cum aliis mixtas fuiſſe, addit: ἀφ' ὅπερ καὶ Διδυμα ὠνομασμενα γενομισαι, *unde eas Gemellas appellare placuit.* Quare frequens in numis ac marmoribus legionum Geminarum mentio. Edidit Paſſerius gemmam, quae exhibet aquilam legionariam ſtantem inter duo ſigna, quorum ſingulis inſiſtit Caſtorum unus. [d]) Praeclare conjicit vir eruditus, lectum hunc typum ad legionem aliquam geminam indicandam, ad quam ſimilitudine nominis Dioſcuri gemini quodammodo alluderent. Ergo ſi in quam coloniam deducti ſunt veterani legionis gemellae, aut certe veterani duarum legionum, ipſa etiam colonia dicta eſt *Gemella* vel *Gemina.* Sic habemus in numis: COL. GEM. ACCI. Tarraconenſis, *Colonia Gemella Iulia Pariana* Myſiae, quas vide. Ejusdem rationis eſt apud Plinium: [e]) Colonia *Tucci*, *quae cognominatur Auguſta Gemella*, et apud Gruterum: [f]) COLONIAI. AVG. GEMELLAI. TVCCITANAI.

REGIA. In numis Aſtae Baeticae.

IMPERATORIA. In numis Salaciae Luſitanicae: IMP. SAL.

HIBERA. In numis Ilercavoniae Tarraconenſis, tracto nomine ab Ibero fluvio, cui adſita fuit.

NASSICA. In numis Calagurris Tarraconenſis.

SERGIA. In numis Neapolis Samariae, incerta ſignificatione, ut in hac dictum.

a) L. III. p. 142. b) Bell. civ. L. III. c. 4. c) L. LV. § 23. d) Gemm. aſtrif. n. 82. e) L. III. p. 139. f) p. 323. 12.

SECTIO V.

DE MAGISTRATIBVS IN NVMIS COLONIARVM ET MVNICIPIORVM.

Vt urbes Graecae ſuos varii generis magiſtratus, archontes, praetores, ſcribas etc. in moneta ſua prodiderunt, ſic et coloniae et municipia ſuos. Fuere autem ſummi in his magiſtratus vario nomine. Spartianus, cum varios ab Hadriano honoris ergo in urbibus obitos magiſtratus commemorat, *per Latina oppida*, inquit, *dictator et aedilis et duumvir fuit*, - - - *in patria ſua quinquennalis.* (in Hadriano.) Plura exempla alia collegit Chimentellius. [a]) In numis praeſentis argumenti habemus magiſtratus domeſticos I. IIviros, II. Quinquennales, III. Praefectos IIviros, IV. IIIIviros, V. Aediles, VI. Decuriones, de quibus omnibus ſigillatim, at paucis agendum, nam in eadem hac cauſa jam viri celeberrimi Noriſius [b]) et Florezius [c]) copioſi fuerunt.

§ *I. IIviri.*

Notantur hi in numis ſcripto IIV. vel IIVIR. In numis Oſcae duae unitates linea transverſa colligantur, nempe ĦVIR, quo modo etiam pro IIS, quae eſt ſeſtertii nota, ſaepe ſcribitur HS in marmoribus et numo Hadriani commatis Romani. Non raro etiam absque IIviri nota nuda IIvirorum ponuntur nomina. Reperiuntur vero IIviri in numis

Acci Tarraconenſis.
Agrigenti Siciliae.
Bilbilis Tarraconenſis.
Buthroti Epiri.
Caeſaraugustae Tarraconenſis.
Calagurris Tarraconenſis.
Carthaginis Novae Tarraconenſis.
Carthaginis Veteris Africae.
Celſae Tarraconenſis.
Corinthi Achaiae.
Dertoſae Tarraconenſis.
Ennae Siciliae.
Ercavicae Tarraconenſis.
Ilici Tarraconenſis.
Iuliae Baeticae.
Leptis Syrticae.
Onubae Baeticae.
Oſcae Tarraconenſis.
Paeſti Lucaniae.

a) de hon. biſell. c. 4. 46. ſeq.

b) Cenot. Piſ. diſſ. I. cap. 3.

c) Medall. de Eſpan. pag.

Panormi Siciliae.
Parii Myſiae.
Sagunti Tarraconenſis.
Turiaſonis Tarraconenſis.
Vticae Zeugitanae.

* * *

Fuere IIviri ordinarius in coloniis municipiisque magiſtratus teſtibus non numis modo, ſed et marmoribus, et paſsim ſcriptoribus. Nimirum cum eſſent coloniae ſecundum adlegata ſupra Gellii verba quaſi effigies parvae et ſimulacra ipſius matris Romae, hi IIviri aliquo modo binis Romae conſulibus erant ſimiles, quemadmodum quod in hac fuit ſenatus, in his erat curia, quod in hac ſenatores, in his decuriones, de quibus agetur infra. Porro ut Romae conſules non ordinarius modo, ſed et ſummus fuerunt magiſtratus, ſic et in coloniis IIviri, quod vel inde invicte arguitur, quia ipſos Caeſares, Auguſtos, reges honorario ſaepe in coloniis IIviratu functos conſtat, ut paullo poſt dicetur. Atqui cum coloniae magiſtratum domeſticum ſummis his viris detulerunt, an veriſimile, delaturas fuiſſe illum, qui non praecipuus apud ſe eſſet? Atque hujus cauſa eminentiae dixit Apuleius: [a]) *in qua colonia patrem habui loco principe duumviralem.* Fuere viri graves, qui adſererent, IIviros ſeſe nonnunquam coloniae ſuae conſules propter muneris cum Romanis, iisque veris conſulibus adfinitatem dixiſſe. Hujus ſententiae confirmandae cauſa arceſſunt notos illos Auſonii verſus: [b])

Diligo Burdigalam, Romam colo, civis in hac ſum,
Conſul in ambabus, cunae hic, ibi ſella curulis.

Fateor, me non gravate ſubſcripturum eorum conjecturae, qui hoc loco legendum putant: *conſul in hac ſum, civis in ambabus*, quae quidem lectio ſi vera putanda, multo magis plana erunt omnia, et evaneſcet praetenſus hic Burdigalae conſulatus. Verum periculoſa eſt haec, etſi in melius, correctio, quia, quod ajunt, prior lectio in omnibus codicibus obtinet. Noriſius, qui de municipali conſulatu latius agit, [c]) lapidem Piſis repertum profert, in quo Felix Herculeo dicitur AEd. II. COS. I. REIP. PIS., neque inique conjicit, ſucceſſu temporis, cum conſulatus honor vileſcere Romae inciperet, hanc municipiorum arrogantiam non amplius injuſtam atque intolerandam viſam. Verum minus adridet, quod marmoris hujus fidem videatur nonnihil in ſuſpicionem vocare propterea, quod conſulatui nota I. additur, quae nunquam, ut ait, unico conſulatui ſubjecta legitur. Non meminit vir eruditus, in obviis Severi denariis legi COS. I. IMP. I. Apud Gruterum pag. CCCCXXIX. marmore 3. et ſequentibus ſex legitur Licinii Surae conſulatus I. II. III. Tarracone geſtus; ſed neſcio, utrum fidem mereantur haec marmora, quae reipſa videntur unus idemque fuiſſe lapis, ſed varie exſcriptus, ut jam advertit Gudius. Si ergo IIviri nonnunquam dicti

a) Apolog. p. m. 271.
b) de clar. urb. carm. 298.
c) Cenot. Piſ. diſſ. I. c. 3.

funt confules, iftud factum eo modo, quo interdum decuriones quoque dicti funt quafi fenatores. Sic vetuit Gratianus, decurionem, et fi fic dici oportet, curiae fuae fenatorem tormentis fubdi. [a]) Nimirum fi haec illis nomina non indulfit jus, aut permiffus, at faltem muneris adfinitas, qua ratione ab Apuleio videmus quinquennali Corinthi fafces tribui. [b])

IIviratum fuiffe annuum, non modo eo colligitur, quod munus iftud ejusdem fuit cum Romanorum confulatu rationis, fed etiam quod IIviri eodem modo, quo Graecarum urbium archontes, praetores, fcribae, iteraffe magiftratum in numis leguntur, fcripto IIVIR. ITER., ut in numis Corinthi aliarumque. Sed hunc morem non aut ubique, aut non femper obtinuiffe, apparet ex iis, quae differit Norifius. [c]) In variis urbibus IIviratum fuiffe in quinquennium prorogatum, proxime docebitur.

De poteftate, jurisdictione, honoribus, electione IIvirorum, tum et reliquorum magiftratuum municipalium, de quibus continuo agemus, vide Norifium, [d]) et auctores ab eo citatos.

§ *II.* *IIviri Quinquennales.*

Horum fit mentio in numis

Buthroti Epiri: IIVIR. Q. vel QVIN. ITER. vel: QVINQ. TERT. vel: QVIN. PER - - - .

Carthaginis Novae Tarraconenfis: IIVIR. Q. vel: IIVIR. QVINQ. vel: IIVIR. QVINQV.

Celfae Tarraconenfis: Q. vel: II. V. QVINQ. (Florez tab. LII. n. 9. 12.)

Corinthi Achaiae: IIVIR. QVIN. ITER.

Emporiarum Tarraconenfis: Q.

Ilici Tarraconenfis: Q. vel IIVIR. Q.

Leptis Syrticae: PR. QVIN.

Paefti Lucaniae: QVI. QVIN.

Valentiae Tarraconenfis: Q.

Vide alios in numis incertarum urbium apud Florezium tab. LVI.

* * *

Quinquennales non differebant a IIviris ordinariis, nifi quod hi fere annui effent, illi quinquennio rei fummae praeeffent, quod comprobat ipfum etiam non raro additum nomen IIVIR. Tefte Spartiano fupra citato Hadrianus in patria fua (Italica Baeticae) quinquennalis fuit. Fuere viri illuftres, Spanhemius, Vaillantius, aliique, qui quinquennales non fummum fuiffe in urbe magiftratum adfererent, fed functos munere cenforio, quod ut Romae, fic et in coloniis et municipiis vertente anno V. renovari confuevit. At enim poft obfervata Florezii [e]) vix jam amplius fupereffe exiftimo, qui fententiae huic volet praeftare adfenfum. Habemus Caefares, qui variis in urbibus honoris caufa effe quinquennales non funt dedignati. An verifimile, fufcepturos eos fuiffe munus, quod in urbe quapiam non fuiffet praecipuum? Atqui ut Romae cenforibus praeibant confules, fic et in coloniis IIviri altioris erant ordinis, quam quinquennales, in hac eo-

a) Cod. L. X. tit. 31. § 33. b) Metam. L. X. p. m. 209. c) Cenot. Pif. diff. I. c. 3. p. m. 50. d) l. c. e) T. I. p. 50.

rum doctrina cenfores. Poffum in re jam extra controverfiam pofita abftinere argumentis aliis, quae Florezius five ad refutandam fententiam priorem, five fingulares alias, quae fuere Iacobi Gothofredi et Muratorii, in medium attulit.

Exftant numi coloniarum, ut Carthaginis Novae, Ilici, Buthroti, aliarumque, in quorum aliis magiftratus fimpliciter dicitur IIVIR., in aliis IIVIR. QVIN. Ejus variationis duplex effe caufa potuit. In aliis το QVIN*quennalis* omiffum fuerit, quia alioqui conftabat, qui in colonia fuere IIviri, eosdem fuiffe quinquennales, vel quia nonnunquam fieri poterat, ut aliquamdiu pro IIviris ordinariis eligerentur quinquennales, cujus facti exemplum unum fub Augufto dant numi Corinthi.

Florezius aliquot QVINQ*uennales* PERPETVO ex Gruteri marmoribus collegit, quibus addendus ex numis citatis Buthroti Epiri GRAECINVS. QVINQ. PER.

§ III. *Praefecti IIviri et Praefecti Quinquennales.*

Praefectos numis fuis infcripfere urbes fequentes:

Caefaraugufta Tarraconenfis: TIB. FLAVO. PRAEF. GERMAN. L. IVVEN. LVPERCO. IIVIR. in numis Augufti. (Florez tab. VI. n. 1. 4. tab. VII. n. 9.)

Ibidem: IVNIANO. LVPO. PR. C. CAESAR. C. POMPON. PARA. IIVIR. in numis Tiberii. (Florez tab. VIII. n. 2. tab. IX. 3.)

Ibidem: FVLVIANO. PRAEFECTO. LVPO. IIVIR. in numis Tiberii. (Florez tab. LI. n. 9. 10.)

Calagurris Tarraconenfis: PR. IIVIR. C. MAR. M. VAL. in numis Augufti. (Florez tab. XIII. n. 2.)

Celfa Tarraconenfis, aut forte verius Carthaginis Novae: IMP. CAESAR. - - C. L. BEN. PRAE. Caput Augufti. ✠ HIBERO. PRAEF. (Florez tab. LII. n. 8.)

Ibidem: M. AGRIP. Q. V. I. C. HIBERO. PRAE. Caput Agrippae. ✠ L. BENNIO. PRAEF. (Florez l. c. n. 9. et collato alio, quem olim edidi in meis numis vet. p. 1.)

Ibidem: HIBERO. PRAEF. ✠ L. BENNIO. PRAEF. in autonomo. (Florez l. c. n. 11.)

Ibidem: TI. NERONE. Q. V. I. C. HELVI. POLLI. PR. Caput Tiberii. ✠ HIBERO. PRAEF. (Florez l. c. n. 10.

Corinthus Achaiae: M. BARBATIO. MAN. ACILIO. IIVIR. Caput Augufti. ✠ P. VIBIO. M. BARBA. PRAEF. IIVIR. (Vaill.)

Leptis Syrticae: P. SALPA. M. FVLVI. PR. IIVIR. vel: L. NEP. L. SVRA. PR. IIVIR. et varii alii. In alio: M. FVL. COTA. PR. QVIN.

* * *

Habemus in his numis certos *praefectos*, indicatos literis PRAE. PRAEF. PRAEFECTO., et, ut dicetur, folis PR. Difcimus vel ex ipfis his numis, et docebimus amplius infra capite fingulari, principes Romae viros, quin et reges exteros honorario in coloniis municipiisque IIviri vel quinquennalis munere functos; quod cum ii per fe obire non poffent, pro fe fuffecere alios, quos praefectos appellare placuit. Atque fecundum hanc le-

gem habemus in numis mox citatis Caesaraugustae Fulvianum praefectum Tiberii, in numis Celsae L. Bennium, Hiberum, Helvium Pollionem praefectos Augusti, Agrippae, Tiberii, et praecipiente adeo analogia in numis item Caesaraugustae Iunianum Lupum praefectum C. Caesaris, etsi hic praefectus solo PR. notetur. Eadem analogia suadet, in numo, quem inter Caesaraugustanos primum stiti, Tib. Flavum tanquam praefectum Germanici Caesaris proponi, et majorem in modum miror, navum adcuratumque Florezium, cui praecedentia exempla probe cognita fuere, obviam hanc explicationem aspernatum, violentam aliam et longe petitam praetulisse, statuendo nimirum hunc Flavum *praefectum cohortis Germanicae* secundum quandam Muratorii inscriptionem. Omissus Caesaris titulus nequaquam obest, quo minus intelligendus sit Germanicus Drusi F., nam verisimile est, numum hunc cusum fuisse eo tempore, quo is in Caesaris domum adoptatus nondum fuit, quo modo etiam in citato Celsae numo legimus tantum TI. NERONE., nimirum quia hic Tiberius Nero tum Caesar nondum fuerit. Non enim Caesarum tantum mentio in coloniarum Hispanicarum numis facta est, sed et virorum cum Caesarea domo adfinitate junctorum, cujus exemplum saepe praebet Agrippa. Sic in numis Gadium apud Florezium [a]) Tiberius simpliciter dicitur TI. CLAVDIVS. NERO., nondum utique Caesar. Praefectos Caesarum suppeditant etiam marmora. Apud Gruterum Arrius quidam Salanus fertur PRAEF. QVINQ. TI. CAESARIS. PRAEF. QVINQ. NERONIS. ET. DRVSI. CAESARVM. [b]) Haec ut satis certa sunt, sic non aeque certum, utrum scripti in numis *praefecti IIviri* etiam Caesaris alicujus praefecti intelligendi sint tum, cum hic Caesar in numo IIvir vel quinquennalis diserte non dicitur, quo modo in citato Corinthi numo P. Vibium et M. Barbatum videmus dici PRAEF. IIVIR. Enimvero in coloniis praeter IIviros fuisse etiam praefectos, veterum monumenta invicte docent. Legitur in cenotaphio Pisano C. Caesaris: *quando eo casu in colonia neque IIvir, neque praefecti erant, neque quisquam jure dicundo praeerat etc.* et ibidem sub finem: *ea omnia ita fieri, agi, haberi, observarique ab L. Titio A. F. et T. Alio T. F. Rufo IIviris, et ab eis, quicunque postea in colonia nostra IIvir. praefecti sive qui ali magistratus erunt etc.* Existimat Norisius, [c]) cum in coloniis ob decurionum dissidia aliasve causas IIviri creari non possent, fuisse nominatos praefectos, penes quos jurisdictio esset, quousque IIviri nominarentur. Cui quidem conjecturae non possum continuo subscribere. Exstat apud Vaillantium numus Corinthi jam supra citatus:

M. BARBATIO. MAN. ACILIO.
IIVIR. COR. *Caput Augusti.*
P. VIBIO. M. BARBA. PRAEF. IIVIR.
COR. *Colonus agens boves.*

Teste hoc numo certum est, fuisse Corinthi eodem tempore et IIviros ordi-

a) Tab. XXVII. 2. b) pag. 491. 10. c) Cen. Pis. diss. I. c. 3. p. m. 50.

narios, aliosque dictos praefectos IIviros, neque adeo hos tum demum conſtitutos, cum creari IIviri ordinarii non poſſent. At vero quod fuerit horum praefectorum munus, peritiores alii viderint. In citato Caii epitaphio legitur: *utique cum primum per legem coloniae IIviros creare et habere potuerimus, ii IIviri, qui primi creati erunt, ad decuriones referant etc.* Praeeuntibus his verbis lubet conjicere, in nonnullis coloniis praeter IIviros ordinarios lectos fuiſſe alios, partium, ſi ita loqui fas eſt, ſecundarum, eosque dictos praefectos IIviros, atque etiam, etſi rariſſime, ordinariis in moneta additos, ut in praeſente Corinthi numo factum. Et fortaſſe duplicis hujus generis IIviros coloniae aliae conjunctos dixere IIIIviros, quales habuere Carteia et Clunia, ut dicetur infra. Verum iſthaec ſane incerta.

Agendum denique de ſenſu literarum PR. In citatis ſupra numis Caeſaraugustae et Celſae dubium non eſt, eas explendas legendo PR*aefectus*, quia adduntur Caeſarum nomina, quorum Lupus et Pollio fuere praefecti. Verum in numo Calagurris et in obviis Leptis ſcriptum legimus PR. IIVIR., quod aeque certum non eſt, legendum PR*aefectus*, quia nulla in his adduntur Caeſarum nomina, quorum hi fuiſſent praefecti. Variae igitur fuerunt in explicando hoc aenigmate ſententiae, quas in examen vocarunt Pellerinius, [a]) et Florezius. [b]) Iudice Patino [c]) L. Nepos et L. Sura numis Leptis inſcripti fuere, quod hi PR*o* IIVIR*is* coloniae deducendae eo miſsi eſſent. Inanis ſententia, cum pro his in numis aliis legantur PR. IIVIR*i* Salpa et Fulvius, in aliis Balbus et Porcius, in aliis alii, niſi et hos velimus pro IIviris deducendae coloniae miſſos. Havercampus literas PR. in averſa numorum Leptis exaratas ad ipſam Leptin in antica ſcriptum trajicit, et legit PR*ima*, eumque titulum reliquis hujus coloniae titulis addit. [d]) Rationem, cur eam dictam *primam* putet, quoniam perfrigida eſt, adferre piget. Pellerinius ſuſpicatur, [e]) legendum PR*aetoribus*, primum quia hae literae conjunctae in numis paſsim praetorem notant, ut S. CATO. PR*aetor*, deinde quia conſtat, etiam Caeſares et reges ſaepe IIviratum non dedignatos, mirum non videatur, praetores quoque nonnunquam IIviratu honorario functos. Prior ratio nihil probat propterea, quia, ut mox vidimus, literae PR. certum etiam praefectum notant. Parum vero commode huc vocatur exemplum ex numis Cyrenaicis, inſcriptis S. CATO. PR*aetor*; nam in his literas PR. legendas PR*aetor*, neque aliter legi poſſe, comprobat typus ſellae curulis. Neque validior ratio altera; nam ſi v. g. Nepos et Sura fuiſſent una praetores et IIviri honorarii, ſequeretur, eodem tempore fuiſſe in provincia binos praetores, quem morem aliquando in provinciis obtinuiſſe, ante omnia probandum fuerat.

Omnibus his expenſis, etſi certum quid conſtitui non poſsit, admodum ta-

a) Rec. III. p. 16. b) Med. de Eſp. p. 55. c) ad gentis Corn. tab. III. d) in Fam. Corn. et Fulv. e) l. c.

men videtur verisimile, legi oportere PR*aefectus*, in quam sententiam propendet denique Florezius quoque. Eas sic legendas tum, cum vicarius aliquis pro Caesare IIvir notandus erat, jam vidimus. Sed habemus etiam exempla, extra hunc casum IIviros et quinquennales dictos fuisse praefectos. In citato supra Corinthi numo habemus certos PRAEF*ectos* IIVIR*os*. In marmore Muratorii [a]) PRAEF. PRO. IIVIR. et IIVIR. QVINQ. nulla utrobique praefecti pro Caesare suspicione. In eodem hoc marmore habemus PRAEF*ectum* QVINQ*uennalem*, alium item apud Gruterum, [b]) ut adeo scriptum in laudato Leptis numo PR. QVIN. commode expleri possit legendo quoque PR*aefectus* QVIN*quennalis*. Rem commemorare necesse visum, etsi sperare non liceat, in scriptorum silentio nos veras ejus causas, nisi forte arbitrarii fuere hi tituli, reperturos.

§ *IV. IIIIViri.*

Hos in numis suis ostentant:

Carteia Baeticae, expresso jam IIIIviro uno, jam binis.

Clunia Tarraconensis, memorato constanter toto IIIIvirorum collegio.

Colonia incerta, cujus numum primus edidit Vaillantius, [c]) adcuratius Morellius in gente Arria, et in suo Thesauro Impp. sub I. Caesare. Legit hic: C. ARRI. A. F. C. AQ. C. IVL. T. ANC. IIIIVIR. QVINQ. EX. DD. At Pellerinio aliter haec IIIIvirorum nomina ex numo simili suo legenda videntur. [d]) Praeter hos numos marmora etiam non pauca, tum et Cicero IIIIviros offerunt, quae testimonia collegit Norisius, [e]) quibus adde IIIIviros quinquennales municipii Gabiorum inscriptos illustri marmori nuper in ruinis veterum Gabiorum reperto. Quod ad ipsum munus et potestatem attinet, hi a IIviris solo numero differunt. Quod hic in aliis coloniis auctior fuerit, variae esse causae poterant, sive primum earum institutum, sive ut negotiorum moles in plures divisa levaretur praecipue in coloniis hominum frequentia magis conspicuis. Addit Florezius verisimilem causam aliam, ut ad plures hujus honor magistratus pervenire possit, qui quidem honor sterilis non fuit, nam ii, qui eo functi sunt, jus civitatis R. obtinuere, ut dicetur infra § VII. Nonnunquam colonias variasse institutum suum, sic ut, quae antea IIIIviros habuere, serius IIviris essent contentae, Norisius ex marmoribus probat, [f]) non majore istud levitate, quam qua colonias in municipia, haec in colonias migrasse novimus. Vt IIviros vidimus quinquennales, sic ex numo postremo coloniae incertae etiam de IIIIviris quinquennalibus constat. De binis IIviris et totidem praefectis IIviris, ut et de quatuor IIviris, quos Vaillantius in unis ii demque Corinthi numis cum capite Augusti vidit, vide, quae paragrapho proxime praecedente diximus.

a) pag. 746. 8. b) pag. 479. 6. c) in Colon. sub I. Caes. loco ult. d) Mel. I. p. 247. e) Cen. Pis. diss. I. c. 3. p. m. 45. f) l. c.

§ *V. Aediles.*

Acinipo Baeticae: L. FOLCE. AEDILE. Florez.

Calagurris Tarraconenſis: C. VAL. C. SEX. AEDILES. etc. Vide alios apud Florez tab. XIII. n. 5. 10. 11.

Carteia Baeticae: C. VIB. AID. — CN. MAI. L. ARG. AED. Florez.

Celſa Tarraconenſis: L. AVFID. PANSA. SEX. POMP. NIGRO. AED. Florez.

Clunia Tarraconenſis: L. DOMI. ROBV. T. OCTA. MELA. AED. etc. Florez tab. XX. 4. et tab. LII. 15.

Leptis Syrticae: L. SEMP. MAX. M. CAEC. AED. etc. Florez tab. LVIII.

Obulco Baeticae: L. AIMIL. M. IVNI. AID. Florez.

Parium Myſiae: C. MATVINO. T. ANICIO. AED. Seſtini.

Saguntum Tarraconenſis: M. BAEB. SOBRINO. L. AEM. MAX. AED. etc. Florez.

Turiaſo Tarraconenſis: RECTO. ET. MACRINO. AED. Florez.

* * *

Vt Romae in majoris ordinis magiſtratibus numerabantur aediles, quorum erat, res urbis, annonam, ludosque procurare, ſic et coloniae, quae erant velut parvae urbis imagines, ſuos habebant aediles principi magiſtratui ſubjectos. Teſtibus numis, Calagurris, Celſa, Leptis, Parium, Saguntum, Turiaſo ſuos habuere IIviros, Carteia et Clunia IIIIviros, ſingulae tamen ſuos quoque habuere aediles. Alia praeter numos exempla recenſet Norifius. a) Interim certum eſt etiam, fuiſſe colonias et municipia, quorum ſummus magiſtratus fuere aediles. Argumento eſto locus Spartiani ſemel iterumque citatus, quo perhibente Hadrianus *per Latina oppida dictator*, *et AEDILIS*, *et IIvir fuit.* Atqui credibile nullo pacto eſt, delatum a coloniis ſummo imperanti honorem, qui apud ſe ſummus non fuiſſet. Aliud de Arpino luculentum habemus Ciceronis teſtimonium. *Nam*, inquit, b) *conſtituendi municipii cauſa hoc anno AEDILEM filium meum fieri volui*, *et fratris filium*, *et M. Caeſium; is enim magiſtratus in noſtro municipio*, *nec alius ullus*, *creari ſolet.* Qua ex oratione diſcimus etiam, fuiſſe colonias ac municipia, quae a tribus aedilibus regerentur. Numi plures duobus non memorant. Aedilium municipalium frequens eſt in marmoribus mentio.

At, inquies, Calagurris, Celſa, aliaeque ſuos habuere IIviros, cur non hi ſemper monetae illati fuere, ſed nonnunquam etiam aediles inferioris ſubſellii magiſtratus? Ajo, aediles coloniarum numis ex eadem aut ſimili cauſa fuiſſe inſcriptos, ex qua aediles curules vel plebejos Romanorum denariis fuiſſe inſcriptos in horum tractatu docebimus. Vt enim in urbe interdum ex certis cauſis datum praetoribus, quaeſtoribus, aedilibus feriundae monetae negotium, eorumque tum illi inſerta fuere nomina, ſic et in coloniis

a) Cen. Pis. diſs. I. c. 3. p. m. 56. b) ad famil. L. XIII. ep. 11.

five caufa parandae annonae, five ludorum datum aedilibus aes rude, quod deinde ad praefentem ufum flarent ferirent, additis ex fimili caufa nominibus fuis.

§ *VI.* *Decuriones.*

De his jam principio aliqua delibata, neque multo plura dicenda reftant. Nimirum quod Romae fuere fenatores, iftud in coloniis decuriones. His neceffe fuit effe cenfum centum millium, et ex eorum numero capti magiftratus, quemadmodum et horum fuffragiis creati fuere IIviri, praefecti jure dicundo etc. Decuriones confcripti dicti fuere *ordo*, addito honoris caufa *fplendidiffimus*, *amplifsimus*, etc. dicti etiam interdum urbis exemplo *fenatores*, *patres*, praecipue inclinante imperio, reliqui *plebs*, *populus*, *cives*, *coloni*. Vide de univerfa hac ratione plura opportune collecta a Norifio, [a]) et ferius a Florezio. [b])

Decurionum nomina coloniarum numis infcripta nunquam leguntur, fed pro his frequenter non in Europae modo coloniis, fed et Afiae et Africae leguntur figlae DD. vel EX. D. D. id eft: EX. Decreto Decurionum, quod aequivalet Romanorum EX. S. C. In numo Corinthi, quem citat Morellius, [c]) legitur fcriptum literis Graecis Δ. Δ. Siglas D. D. vel. EX. D. D. offerunt Abdera, Apamea, Babba, Buthrotum, Carteia, Carthago Nova forte, Parium, Sinope. Singularia funt in numis Babbae Mauretaniae: D. D. PVBL. id eft: *Decreto Decurionum* PVBL*ico*, et: EX. CONSENSV. DD. In numis Vticae: DD. PP.

In municipiis quoque fuiffe decuriones, certum eft cum ex numis Ofcae apud Florezium, et Vticae, in quibus D D expreffum legitur, tum ex auctoribus, quos inter Suetonius: [d]) *Corpus decuriones municipiorum et coloniarum a Nola Bovillas usque deportarunt.* Eaedem literae occurrunt etiam in numis municipiorum Calagurris, Emporiarum, Ercavicae, et Sagunti, fed fic, ut non matrici fuerint infculptae, fed inftar fignorum incuforum adhibitae, quod in coloniarum numis nondum obfervatum. Ex quo colligo etiam, Traductam Baeticae, in cujus numo eadem comparet nota, municipii tantum jura habuiffe.

Verifimile eft, notatos fuiffe in numis decuriones, quia ad hos rei monetariae negotium, poft impetratum five ab Auguftis, five fenatu R. permiffum, fpectato pondere, typis, numero etc. videtur pertinuiffe. Vt ergo fenatus R. monetae aeneae, cujus feriundae cura ad fe pertinuit, incidi curavit fuum S. C., fic et decuriones, qui in coloniis fenatorum imago fuere, monetae domefticae fuum Decretum Decurionum imprimendum curaverunt.

§ *VII.* *De conditione magiftratuum municipalium.*

Fulvius Vrfinus, qui poft Goltzium

a) Cen. Pis. difs. I. c. 3. p. m. 63. b) T. I. p. 64. c) in fam. Aemil. d) in Aug. c. 100.

primus familiarum R. numos collegit vulgavitque, in horum catalogum non recepit numos peregrinos, qui magiſtratus municipales inſcriptos offerunt. Indulgentior Carolus Patinus aucto ſuo Vrſino non paucos inſeruit numos ejus generis magiſtratuum, quando communia cum gentibus R. nomina ſe obtulere, ejusque veſtigiis inſtitere, qui ſecuti ſunt, Vaillantius, et Morellius. Generatim Patinus, Vaillantius, et qui in Morellii numos commentatus eſt, Havercampus cenſuere, hos IIviros, aediles etc. qui Aebutii, Aemilii, Iunii etc. vocantur, aut vere ex horum eſſe ſanguine prognatos, et ex urbe in colonias traductos, aut horum eſſe libertos. Romani omnes fuiſſe ſanguinis, docet Florezius. [a]) Libertos adſeruit Gallandus, qui in epiſtola, quae exſtat in Memoriis Trevoltienſibus, [b]) et reſtituta eſt in Electis Woltereckii, [c]) amice objurgat Morellium, quod et ipſe videatur velle miſcere cum nobilibus Romanorum gentibus homines municipales, libertos patribus ſervis prognatos, qui adeo praeter nomen, quod, quia horum liberti fuere, ab his ex more acceperunt, nihil cum iis habuere commune. Operae igitur pretium videatur inquirere, primum, fuerintne IIviri gentibus R. cognomines ex his etiam oriundi, deinde, an harum liberti, an denique indigenae ad magiſtratus domeſticos evecti. Lubet argumentum iſtud, hactenus, quod norim, fere neglectum, adcuratius tractare.

Qui municipales hos praefectos ex gentibus R. prognatos exiſtimant, uno nituntur fundamento, nominis concordia. Sin iſtud, neceſſe erit, fateantur etiam, paene omnes imperii R., qua patuit, incolas ab his genus duxiſſe, quia ſenſim omnes huic imperio ſubjecti abjectis nominibus patriis Romana reſpexerunt. Apollonius Tyanenſis graviter Ionas increpat, [d]) quod cum Graeci eſſe et exiſtimari vellent, haberentque prius nomina heroum et virorum illuſtrium, nunc eſſent Luculli, Fabricii, Lucii; et mox infra: [e]) *tu*, inquit ad Heſtiaeum, *repente vis vocari Lucretius, vel Lupercus. A quonam vero horum genus ducis?* Vide et conſona in vita Apollonii Tyanenſis. [f]) Hi ergo Iones, verique Graeci, an a Lucullis, Fabriciis etc. ſati? Taceo tot archontes, ſtrategos, ſcribas, aliosque omnis fortunae viros, quos nobis ſuppeditant marmora ac numi, Romanis plane nominibus praeditos. Cornelii Balbi Gadibus orti fuere, et a ſcriptoribus paſsim dicti homines externi, ut diximus in moneta Gadium, non igitur a Romanis Corneliis, ut neque Agrippae Iudaeae reges a Romano Agrippa oriundi. An denique veriſimile, Aemiliae, Iuliae, Iuniae, patriciarum gentium ſurculos, ab ipſa proſapia ad ampliſsima imperii munera deſtinatos, Acinipone, Ilici, Obulcone, aliisve oppidis ignobilibus IIviratum vel aedilatum obeundo maximas ſuas ſpes voluiſſe retardare? niſi quis forte poſsit comprobare, illuſtres hos viros honoris tantum cauſa municipalem hunc ma-

a) T. I. p. 16. b) Majo 1702. c) pag. 67. d) Epiſt. 71. e) Epiſt. 72. f) L. IV. c. 5.

giſtratum ſuſcepiſſe, quod non raro factum dicetur articulo ſequente. Sed ceſso res ſuapte claras amplius illuſtrare.

At fuere, ut adfirmant alii, magiſtratus municipales earum gentium, quarum praeferunt nomina, liberti vel libertini. Quod etiam ſi interim permittamus, eorum numi inique cum numis gentium R. miſcentur. Teſte enim Cicerone [a]) *gentiles ſunt, qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum majorum nemo ſervitutem ſervivit etc.* Idem docet Feſtus. [b]) Ergo liberti huc vocari non poſſunt, quia neque ab ingenuis oriundi ſunt, et ipſi piſtrinum, ſtigmata, et herorum lora olim expaverunt. At vero viri eruditi, qui honores municipales libertis lidertinisve indulſerunt, non videntur meminiſſe, lege lata his curiam fuiſſe interdictam. Legis Viſelliae ex Diocletiani conſtitutione cognitae [c]) ſententia haec eſt: *Lex Viſellia libertinae conditionis homines perſequitur, ſi ea, quae ingenuorum ſunt, circa honores et dignitates auſi fuerint attentare, vel decurionatum appetere, niſi jure aureorum annulorum impetrato a principe ſuſtineantur. Tunc enim, quoad vivunt, imaginem, non ſtatum ingenuitatis obtinent, et ſine periculo ingenuorum etiam officia peragunt publica.* Vide conſtitutionem ſimilem aliam. [d]) Si ergo ex lege ordinaria libertis decurionatum appetere vetitum fuit, quo ii modo IIviri eſſe poterant, cum juxta Paulum ICtum [e]) is, qui non ſit decurio, IIviratu vel aliis honoribus fungi non poſſit? Accedit, ſi coloniarum magiſtratus libertis conferri eſſent ſoliti, an viri principes, ut dicetur articulo proximo, ſalva majeſtate fungi potuiſſent IIviratu, ad quem aditus patuit libertis, qui, etſi manumiſsi, deſpectae tamen vulgo conditionis fuere, et ex lege variis in cauſis ſuis adhuc patronis obnoxii? Quod ſi lubet magiſtratus municipales ſtatuere libertos propterea, quod gentium R. jactent nomina, nihil obeſt, quo minus libertos dicamus etiam copioſos Graecorum archontes, praetores, Aſiarchas etc. et quod magis mirum videatur, Ti. Iulium Sauromaten, Ti. Iulium Rheſcuporiden reges Bosporanos, L. Antonium Tarcondimotum Ciliciae regem, Iuliam Berenicen regio Iudaeorum ſanguine prognatam, aliosque complures. Sed haec ſententia magis refutabitur ab iis, quae ſequentur.

Statuendum igitur, magiſtratus municipales lege ordinaria captos fuiſſe aut ex ingenuis Romanis, aut ingenuis indigenis. Illos regendis coloniis fuiſſe admotos, nemo poterit in dubium vocare, niſi qui una contenderit, emiſſos ex urbe colonos nonniſi ex libertis, ſervis, et ultima hominum faece conſtitiſſe. Vtar argumento unico, eoque in utramque partem valituro. Strabo haec de Corduba: [f]) ῴκησαντε ἐξαρχης Ρωμαιων τε και ἐπιχωριων ἐπιλεκτοι ἀνδρες, και δη και πρωτην ἀποικιαν ἐις τȣσδε τȣς τοπȣς ἐςειλαν Ρωμαιοι, *habitarunt eam primum Romanorum et indigenarum viri illuſtres, eamque primam coloniam in hanc*

a) Topic. c. 6. b) ſub Gentilis. c) Cod. L. IX. tit. 21. d) Ibid. L. X. tir. 32.
e) D. de decur. f) p. m. 207.

oram miſerunt Romani. Sane vulgo creditur, propterea eam dictam coloniam *Patriciam*, quod non pauci patriciorum filii ibi conſederint. Ergo tot deductis ex urbe in provincias coloniis dubitari nequit, magnam IIvirorum partem ſanguinis fuiſſe vere Romani. Ad indigenas quod attinet, mox ex Strabone vidimus, Cordubam non modo claris Romanis, ſed et illuſtribus indigenis fuiſſe frequentatam. Neque vero deductis in aliquam urbem novis colonis excluſos a publicis muneribus indigenas veteres, certi ſumus ex Scipionis legibus in conſtituenda colonia Agrigento latis, quibus cautum eſt, *ne plures eſſent in ſenatu ex colonorum* (recens deductorum) *numero, quam ex vetere Agrigentinorum.* [a]) In iis vero urbibus, quae coloniae jura obtinuerunt, quin exteri illuc coloni mitterentur, cujus facti initio hujus tractatus exempla dedi, ſuapte patet, indigenas fere ſolos remp. moderatos. Quid quod conſtat etiam, barbaros a coloniis in civitatis et munerum communionem adſcitos. In praeclaro marmore panegyrico coloniae Tergeſtinae apud Gruterum [b]) laudant Tergeſtini Fabium Severum, quod ab Antonino Pio impetravit, *uti Carni Catalique attributi a D. Auguſto Pio reip. noſtrae, prout qui meruiſſent talia, absque cenſu per aedilitatis gradum in curiam noſtram admitterentur, ac per hoc civitatem R. adipiſcerentur - - - admittendo ad honorum communionem et uſurpationem R. civitatis ut optimum et locupletiſſimum quemque - - - ut et ipſi ſint, cum quibus munera decurionatus ut paucis jam onerosa honeſte de plano compartiamur.* Atqui hi Carni Catalique decurionatus honore donati ad IIviratum etiam eniti poterant, et ubi tum, quod ſemper fieri conſuevit, Romanarum ſe gentium nominibus ornaverunt, an dici poterant vel ab iis oriundi, vel earum liberti? Enimvero ſi Iulius Caeſar quosdam e ſemibarbaris Gallorum in curiam R. recepit, [c]) multo deinde plures Claudius, [d]) quo pacto indigenas ab obeundis domi ſuae muneribus publicis, iisque multo levioris momenti, arcebimus?

Qui inſcriptos numis IIviros, aediles etc. eſſe Romanorum libertos opinati ſunt propterea, quod horum eſſent nominibus inſignes, animum non adverterunt, praeter beneficium herile manumiſsione impetratum alias adhuc fuiſſe cauſas adoptandi nominis Romani. Qui, peregrinus cum eſſet, civitate R. donatus fuit, ejus, a quo beneficium iſtud impetravit, plerumque nomina ſibi impoſuit. Cicero: [e]) *Cum Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt. - - Ei Dolabella rogatu meo civitatem a Caeſare impetravit. Itaque nunc P. Cornelius vocatur*, nempe ex gentilitio Dolabellae nomine. Idem alibi: [f]) *a Q. Lutatio Diodoro, qui Q.* (Lutatii) *Catuli beneficio a L. Sulla civis R. factus eſt.* Vide exempla alia apud Sigonium opere de nominib. Rom. § de praenominib. imponend. Atqui certum eſt etiam, peregrinos ante acceptam civitatem, et ſola ejus adipiſcendae ſpe nomina ſibi

a) Cic. in Verr. L. II. c. 50. b) pag. 408. c) Sueton. c. 76. d) Tacit. Ann. XI. c. 23. ſeq. e) ad Famil. L. XIII. ep. 36. f) in Verr. L. IV. c. 17.

Romana impoſuiſſe. Etenim videmus, omnes fere omnium coloniarum IIviros, aediles etc. id genus nominibus eſſe praeditos. At vero non ſemper, cum IIviratum, aedilatum etc. adirent, vel eo fungerentur, jam habebant jus civitatis, ſed illud ſibi obeundis his per colonias Latinas magiſtratibus demum ſunt emeriti. En hujus teſtem Appianum: [a]) *Vrbem Novocomum Caeſar in Alpibus addito Latii jure condidit, quo continebatur hoc, ut qui annuum ibi magiſtratum geſſiſſet, civis R. fieret.* Vide de hoc plura in nota Bimardi. [b]) Reliquae adjecti nominis R. cauſae peregrinis fuere clientela, hoſpitium, adfectus, adulatio, quorſum pertinet adductum ſupra regum exemplum, ac denique una libido. Neque enim morem hunc exprobrare Ionibus potuiſſet Apollonius, de quo egimus ſupra, ſi veram eo utilitatem percepiſſent. Alioqui vetus erat inter Graeculos conſuetudo, adſentandi ſtudio potentioris cujuspiam nomen captare. Teſte Polybio [c]) Ariſtomenes quispiam, Agathoclis, qui magnum in Ptolemaeorum aula nomen habuit, fortunam ſectatus, natae ſibi filiae Agathocleae nomen dedit. Ineptus Demeas rhetor apud Lucianum Timoni miſanthropo blanditus narrat, ſe filio Timonis nomen impoſuiſſe. Enimvero an non credibile, hunc morem in ipſa hominis natura eſſe poſitum, cum nuper ipſi inſularum maris Pacifici incolae, omnium, quae extra coelum ſuum agerentur, rudes, teſtandae benevolentiae cauſa Anglorum hoſpitum nomina ſumpſerint? ut perhibent Cookianorum itinerum enarratores. Hae ergo cauſae plane perſuadent, ſub nominis R. velamine non ſemper aut hominem gentis R. aut ejus libertum, ſed frequentiſsime peregrinum latere, et quod colligi poteſt, notatos in numis coloniarum magiſtratus plerumque fuiſſe homines conditionis peregrinae.

Interea nolim quis exiſtimet, a me gentium R. viros, aut libertos etiam ab obeundis muneribus municipalibus penitus excludi. De IIviris vere Romanis jam aliqua praecepi, et Cicero, ut ſupra in Aedilibus dixi, ſuum et fratris filium aediles Arpini fieri voluit, quibus adde ex illuſtribus gentibus IIviros honorarios, de quibus proxime. Enimvero facile adducor, ut credam, quando in numis coloniarum, praecipue illuſtriorum, cum nomine gentis R. jungitur cognomen, quod illi genti proprium fuit, tum hominem R. haud dubie indicari. Moris enim fuit, ut ſive manumiſſus, ſive civitate donatus, ſive quocunque modo cliens praenomen tantum, et nomen ejus adſumeret, qui vel manumiſit, vel civitate donavit, vel patroni loco eſſe voluit, iisque vetus ſuum cognominis loco adderet. Sic ut exemplis tantum inhaeream a Sigonio adductis, [d]) Tiro et Laurea a M. Tullio Cicerone manumiſsi deinceps dicti fuerunt, ille M. Tullius Tiro, hic M. Tullius Laurea. Diodorus a Q. Lutatio Catulo civitate donatus nomina ſubinde habuit Q. Lutatii Diodori, quibus adde illuſtres clientes reges jam ſupra laudatos Ti. Iulium Sauromaten, L. Antonium Tarcondimotum, M. An-

a) Bell. civ. L. II. c. 26. b) ad Iobert. T. II. p. 79. c) Hiſt. L. XV. c. 29. d) l. c.

tonium Polemona etc. Addo luculentum exemplum aliud. Narrat Artemidorus, [a]) servo cuipiam secundum quietem visum, tria se habere αἰδοια. Significavit imago, eum paullo post manumissum iri. Nam impetrato hoc beneficio, ut ait ineptus hic somniorum interpres, ἀνθ' ἑνος ὀνοματος τρια ἐσχε, δυο τȣ ἀπελευθερωσαντος προσλαβων ὀνοματα, *pro uno nomine tria habuit, duobus a manumittente adsumptis.* Contra cum in numis Carthaginis Novae, coloniae in paucis illustris, lego IIvirum M. Postumium Albinum, cum Albinus vulgatum fuerit cognomen gentis Postumiae, nequaquam dubitavero, eum cum clara gente Postumia connectendum. Libertos vero, praeterquam quod, ut supra dixi, impetrato aureorum annulorum jure ad dignitates municipales pervenire poterant, quis inficiabitur, in ea, qua olim saepe fuerunt, potentia, extra ordinem potuisse arripere IIviratum? Sane non dubito, M. Antonium Hipparchum, quem Corinthi numi IIvirum sistunt, fuisse M. Antonii IIIviri libertum ex Plutarcho cognitum, ut dixi in ejus coloniae moneta. Neque etiam dubitari potest, ad municipales honores pervenisse eos, qui ex S. C. manumissi, et in libertinorum coloniam transscripti fuere, cujus generis fuisse Carteiam docet Livius. [b]) Enimvero omnis haec disputatio eos solum ferit, quibus hi magistratus aliud visi non sunt, quam vel gentium R. surculi, vel liberti aut libertini.

§ *VIII. Caesares et Reges IIviri.*

Horum quoque adornare catalogum, et referre, quae huc pertineant, non inutile videatur.

* * *

Augustus Quinquennalis Celsae.

M. Agrippa Quinquennalis Celsae.

Ti. Caesar Quinquennalis Celsae et IIvir Corinthi.

Germanicus et Drusus Ti. F. IIviri Acci, IIIIviri Carteiae.

Nero et Drusus Germanici filii IIviri Caesaraugustae et Carthaginis Novae.

C. Caesar Caligula IIvir Caesaraugustae et Carthaginis Novae.

* * *

Iuba II. et Ptolemaeus Mauretaniae reges IIviri forte Carthaginis Novae.

* * *

Caesares et Augustos nonnunquam per imperii urbes magistratu honorario functos, docet cumprimis citatum saepius Spartiani testimonium, in causa praesente classicum, et quod hoc loco plenius recito. Haec enim ille de Hadriano: *In Hetruria praeturam imperator egit, per Latina oppida dictator et aedilis et IIvir fuit, apud Neapolin demarchus, in patria sua quinquennalis, et item Adriae quinquennalis, quasi in alia patria, et Athenis archon fuit.* Idem ergo factum in coloniis, quod nonnunquam in urbibus liberis. Hadrianum Athenis archontem, mox ex Spartiano vidimus. Testibus numis Trajanus Byzantii, urbe libera, summum magistra-

a) Oneirocrit. L. I. c. 47. b) L. XLIII. c. 3.

tum geſsit. Cum numis et ſcriptoribus conſpirant marmora. In lapide municipii Conſaburenſis Hiſpaniae Tarraconenſis apud Gruterum [a]) legitur: EO. ANNO. QVO. ET. OPTIMVS. IMP. HADRIANVS. ETIAM. DVVMVIRATVS. HONOREM. SVSCEPIT. In tabula Praeneſtina, quam edidit Petrus Fogginius, [b]) leguntur GERMANICVS. CAESAR. DRVSVS. CAESAR. QVINQuennales Praeneſte. Exempla alia ex marmoribus vide apud Florezium. [c]) At tum pro Caeſaribus magiſtratum in coloniis obiviſſe praefectos IIviros, docuimus ſupra § III. Eodem modo ſtante adhuc rep. illuſtres Romae viros in vicinis coloniis IIviratum geſsiſſe, ut Piſonem, et Pompejum M. Capuae, ex Cicerone docet Noriſius. [d])

De Iuba II. et Ptolemaeo IIviris vide, quae in eorum moneta notavimus.

SECTIO VI.

DE TYPIS IN NVMIS COLONIARVM ET MVNICIPIORVM.

Habent numi coloniarum aut certos ſuos typos, a quibus non facile diſceſſum, aut variantes nulla certa lege. Prioris generis ſunt v. g. mulier ſtans cum ſignis militaribus Viminacii, caput Ammonis Caſſandriae, mulier rupi inſidens emergente ſubtus fluvio Antiochiae Syriae etc. Alterius generis numi aut typos habent vagos, obvios, ſuique temporis teſtes, aut magis eruditos, nimirum argumentis a fabulis domeſticis apud ſe natis, et remotiſsima urbis antiquitate petitis, etſi horum nihil ad earum urbium colonos adventitios, et foris natos nunc amplius pertineret. Paucis exemplis ut utar, obvia res in moneta coloniae Corinthi fabula Melicertae, ejusque mirum variae periſtaſes, Bellerophon ejusque mancipium Pegaſus etc. in moneta Tyriorum deductae ab his Thebe et Carthago, inſtitutae in ipſum Oceanum navigationes, petrae ambroſiae, murex lanae in purpuram tingendae materia etc. Iam vero de privatis his typis hoc loco non agimus, quia opportunius in ſingularum urbium moneta erant commemorandi. At agendum hic jure de typis iis, quos

a) pag. 421. b) Faſti Verrii in praef. p. XIV. c) Tom. I. p. 143. d) Cen. Piſ. diſſ. I. c. 3. ſub init.

nonnisi coloniae R. sibi proprios habuere, quin eos sibi urbes liberae adrogarent. Eccos:

I. Vir togatus velatus par boum aratro junctum scutica impellit.

Typum hunc reperi in numis

Aeliae Capitolinae.
Antiochiae Pisidiae.
Apameae Bithyniae.
Beryti Phoenices.
Bostrae Arabiae.
Caesaraugustae Tarraconensis.
Caesareae Samaritidos.
Corinthi Achaiae.
Dertosae Tarraconensis.
Emeritae Lusitaniae.
Heliopolis Coelesyriae.
Neapolis Samariae.
Parii Mysiae.
Patrarum Achaiae.
Ptolemaidis Galilaeae.
Rhesaenae Mesopotamiae.
Romae Latii, ex numis Romanis Commodi.
Sidonis Phoenices.
Sinopes Paphlagoniae.
Tyanorum Cappadociae.
Tyri Phoenices.

* * *

Hunc typum soli offerunt coloniarum numi, quia sacer ritus illo propositus nonnisi in condendis Romanorum coloniis observatus fuit. Eum passim a philologis descriptum reperias, et hos inter paucis ac nitide ab Heineccio: [a]) Quoties aut urbs nova exstruenda, aut colonia condenda erat, toties conditor vel IIIvir coloniae deducendae cinctu Gabino ornatus aratro aptabat aeneum vomerem, junctisque bobus mare et femina ipse circum lineamenta profundum ducebat sulcum. Sequebantur coloni, et excisas aratro glebas intro vertebant. Vbi portam esse volebant, vomere exempto atque aratro sublato relinquebant spatium. Ducto sulco cum boves illi, tum aliae victimae immolabantur diis medioxumis, et tum demum exstruendis muris admovebantur manus. Adhibebantur et alia quaedam boni ominis causa, ut Festus docet voce *Quadrata*, quae tamen qualia fuerint, hodie ignoramus. Iam vero ex his facile reddideris rationem, cur moenia, non autem portae, sancta visa sint. Eae enim auspicato non signabantur aratro, quia per illas cadavera aliaque impura evehenda erant. Hucusque Heineccius citatis orationis suae vadibus, et confer Florezium. [b]) Addo locum Catonis in Originibus citatum a Servio, [c]) quo numorum similium typus ad amussim exprimitur: *Conditores enim civitatis taurum in dexteram, vaccam intrinsecus jungebant, et incincti ritu Gabino, id est: togae parte caput velati, parte succincti, tenebant stivam incurvam etc.* quo loco et ritum Gabinum explicatum habes, de quo plura erudite collegit Norisius. [d]) Eodem pertinet, quod refert Dio, [e]) Commodo, quippe coloniae

a) Ant. Rom. L. II. tit. I. § 9. b) Med. de Esp. p. 87. c) ad Aen. VII. 755.
d) Cen. Pis. diss. III, c. 7. init. e) L. LXXII. § 15.

Romae conditori, ftatuam auream mille librarum cum tauro, et vacca fuiffe pofitam. Vide ad hanc caufam etiam numos Commodi ad annum V. C. 943.

Sacra haec caerimonia circumducendi aratri non in coloniis modo e fundamento exftructis obfervata fuit, fed etiam in iis, quae, cum urbis jam formam haberent, per colonos adventitios, aut etiam tantum Romanorum beneficio coloniae jura obtinuerunt. Enimvero fuit Cafilinum originis vetuftae, et jam olim colonia aufpicato conftituta, et tamen cum M. Antonius noviffime coloniam eo mitteret, aratri religionem non neglexit, docente iftud Cicerone his in eum verbis invecto: [a]) *Cafilinum coloniam deduxifti - - - ut vexillum tolleres et aratrum circumduceres.* Quare nequaquam mirum, in numis earum coloniarum, quae antiquiffimae fuerunt profapiae, ut Beryti, Sidonis, Tyri, Patrarum, ipfius quin etiam Romae fecundum Commodi numos, fignari aratrum. Quanquam ex Cicerone recte intelligimus, non urbis modo, fed et territorii coloniae adfignati ambitum aratro definitum. Sic enim citatam mox orationem profequitur: *cujus quidem vomere portam Capuae paene perftrinxifti, ut florentis coloniae territorium minueretur.*

Obfervandum praeterea, in nullo municipiorum numo aratri typum confpici, ac jure iftud; neque enim, ut initio hujus tractatus diximus, illa eadem fuerunt conditione, qua coloniae, quae ex civitate propagatae jura inftitutaque omnia populi R., non fui arbitrii habuerunt, et urbis R. quafi effigies parvae funt vifae. Quapropter quemadmodum Romulus, cum Romam conderet,

> *Inde premens ftivam defignat moenia fulco,*
> *Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.*

ut ait Ovidius, [b]) fic et ejusdem modi ritus in propagandis coloniis fuit adhibitus. Vnde et certa ratio petitur, cur in numis Graecarum coloniarum, quae variis typis fuum cum metropoli nexum profiteri funt folitae, nunquam facerdos arans compareat, quia hic ritus Romanis tantum fuit proprius, non vero etiam Graecis.

II. *Signa militaria et legiones.*

Perfaepe haec in coloniarum numis occurrunt, non tamen folis, ut dicetur. Modi, quibus illa in his proponi confueverunt, variant, quos enumero:

Signa militaria fola, qualia videre eft in numis Acci, Caefaraugustae, Emeritae, Beryti etc.

Signa militaria adfcriptis legionum nominibus. Vide numos Acci, Caefaraugustae, Patrarum, Beryti etc.

Signa militaria una cum facerdote arante. Vide numos Ptolemaidis. In nonnullis Antiochiae Pifidiae, et Patrarum *ipfe facerdos arans pro folita fcutica vexillum tenet.*

In numo Caefaraugustae anticam oc-

a) Phil. II. 40. b) Faft. IV. 825.

cupant *ſigna militaria*, averſam *ſacerdos arans*.

In numis Viminacii obvium eſt videre mulierem ſtantem, et ſingulis manibus ſingula ſigna tenentem.

* * *

Signa militaria in coloniarum numis plerumque indicare colonias militares, dubitari nequit. Milites enim in colonias mittebantur, partim quod emeriti eſſent et ſtipendiis confectis, partim maturius in navatae operae praemium, quod ſub IIIviris perfrequens, partim ut imperii fines tuerentur. Multo autem certius colonia militaris putanda, quando vexillis legiones, earumque numeri ſunt adſcripti, ut LEG. XI., ſed qui non raro ſupprimuntur. Iam vero conſtat, milites in colonias tranſcriptos eo cum vexillis et in turmas diviſos profectos. Tacitus jam ſupra citatus: [a]) *Non enim, ut olim, univerſae legiones deducebantur, cum tribunis et centurionibus, et ſui cujusque ordinis militibus.* Et Hyginus: [b]) *Multis legionibus contigit bellum feliciter transigere, et ad laborioſam agriculturae requiem primo tyrocinii gradu pervenire. Nam cum ſignis et aquila et primis ordinibus ac tribunis deducebantur.* Coloniarum militarium auctor Sulla dictator vulgo fertur, quod Caeſares ſubinde ſunt imitati.

Ope typorum hactenus deſcriptorum, videlicet ſacerdotis arantis et vexillorum, conjecit Fabrettus, erui poſſe diſcrimen inter colonias plebejas et militares. [c]) Nam, inquit, plebejas aratro, militares aquilis et ſignis diſcretas fuiſſe, at eas, quae aratrum et ſigna promiſcue in variis numis adſumunt, vel in eodem jungunt, primam deductionem e civibus, ſupplementum e veteranis indicare. Fabrettum paſsim ſequitur Vaillantius. Sed enim hanc ſententiam cum ſcriptores, tum numi evertunt. En orationem Velleii: [d]) *Neque facile memoriae mandaverim, quae, niſi militaris, poſt hoc tempus deducta ſit.* Tempus iſtud ſignat conſulatu Marii VI., qui ſextum proceſsit V. C. 653. Ergo ſi hoc ſtandum eſt teſtimonio, militares etiam fuerunt Berytus, Caeſaraugusta, Corinthus, Emerita, Patrae, Sinope, omnes a I. Caeſare, vel Auguſto, et quod ſequitur, poſt dictatum a Velleio tempus deductae, et tamen omnes hae virum arantem offerunt. Neque poterit Fabrettus aratorem ſuum tueri dicendo, hoc typo primam deductionem e civibus notari; nam certum eſt, omnes modo memoratas urbes ante conſtitutam ab utroque Caeſare deductionem colonias non fuiſſe, ergo ſimul colonias, ſimul ſecundum Velleium militares, quod ipſum arguit vel nomen Emeritae, teſtibus ſcriptoribus coloniae Luſitaniae ab emeritis militibus inditum. Invehitur in M. Antonium Tullius: [e]) *Caſilinum coloniam deduxiſti, ut vexillum tolleres, et aratrum circumduceres.* Militarem fuiſſe, patet ex Velleii verbis, et tamen in ea deducenda aratri uſus valuit. Eodem modo vexillum ſic fuit coloniarum militarium ſymbolum, ut tamen etiam plebejis non adverſaretur. Nam etiam cum coloniae

a) Ann. XIV. 27. b) de limitib. c) de column. Traj. p. 11. d) L. I. c. 15. e) Phil. II. c. 40.

plebejae deducerentur, coloni ſub vexillis profecti ſunt. Docet iſtud Plutarchus, cum narrat, vexillum princeps, cum Carthaginem a C. Graccho colonia deduceretur, vento fuiſſe diffractum. [a]) Fuit tamen haec colonia non militum, ſed egenorum civium. Ex hactenus ergo dictis iſtud certum, aratri typum coloniis aeque plebejis ac militaribus convenire, atque iſtud etiam de vexillis poſſe adfirmari; tametſi quod ad noſtrum inſtitutum attinet, otioſum videtur inquirere, utrum ſigna militaria coloniam militarem arguant. Etenim coloniae, quarum habemus ſuperſtites numos, dempta una alterave, omnes fuere militares, nimirum a Caeſaribus deductae, ut adeo absque errandi periculo liceat ſtatuere, ſignata in coloniarum numis vexilla milites in his conſtitutos reſpicere, eodem ſane modo, quo vexilla in numis urbium non coloniarum conſpicua excubantes apud ſe cohortes reſpiciunt. Sic in numis Italicae, quae municipium fuit, comparent vexilla, item in numis Nicaeae et Iuliopolis Bithyniae, Hieropolis Cyrheſticae, quae omnes coloniae non fuere, et cum omnis Aegyptus colonias non haberet, numi Alexandrini imperantibus Numeriano et Carino ſignati legionem II. Trajanam typo aquilae legionariae exhibent. Vide de hoc argumento etiam Bimardum ad Iobertum T. II. p. 68.

III. *Lupa gemellos lactans.*

Offerunt hunc typum in numis ſuis

Alexandria Troas.
Antiochia Piſidiae.
Apamea Bithyniae.
Coela munic. Thraciae.
Damaſcus Coeleſyriae.
Deultum Thraciae.
Germe Galatiae.
Iconium Lycaoniae.
Italica munic. Baeticae.
Laodicea Syriae.
Neapolis Samariae.
Parium Myſiae.
Patrae Achaiae.
Philippi Macedoniae.

Romulum et Remum a lupa nutritos perpetuum fuiſſe originis rei R. ſymbolum, ex innumeris monumentis conſtat. Quapropter eundem typum ſibi legerunt potiſsimum coloniae, ut ſe velut a communi matre propagatas profiterentur. Quo modo etiam Probus Auguſtus, haud dubie ut ſe genere Romanum profiteretur, numos edidit inſcriptos: ORIGINI. AVG. typo gemellorum lactentium. Eodem typo, ſed rarius, uſa ſunt etiam municipia, quia poterant, velut adoptionis quadam ſpecie, urbis Romae filiae putari. Videtur etiam eum typum peregrinis urbibus ſuaſiſſe adfectus, aut adulatio, nam illum ſiſtit numus Thyatirae Lydiae apud Sponium. [b])

Praecipiente Harduino [c]) urbes, quarum numi proponunt geminos a lupa lactatos, ipſa hac imagine profitentur, ſe eſſe colonias vel municipia civium R., at illae, quae hoc typo uſae non ſunt, jure tantum Latii gaviſae

a) in Graccho p. m. 839. b) Voyage T. III. p. 183. c) in Antirrhet. p. 136.

ſunt. Praeſtare puto, opinionem tam ſingularem ne velle quidem refutare, cum aliquando deſinere oporteat, ſententias quascunque falſi convictas, ac propterea jam palam faſtiditas, novis commentariis inferre, et charta et tempore melioris ſibi notae argumentum petentibus. Qui diſputatam hanc litem volet, praeter auctores antiquiores alios adeat Bimardum, [a]) et Florezium. [b])

Ad eandem ab urbe Roma ductam originem pertinet etiam typus, quo ſingitur Aeneas Anchiſen geſtans comite Aſcanio, et quo uſae ſunt coloniae Apamea Bithyniae, [c]) et Berytus. [d])

IV. Silenus ſtans d. elata, ſ. utrem humero injectum.

Occurrit haec imago in numis coloniarum

Alexandriae Troadis.
Beryti Phoeniciae.
Boſtrae Arabiae.
Coelae munic. Thraciae.
Damaſci Coeleſyriae.
Deulti Thraciae.
Laodiceae Syriae.
Neapolis Samariae.
Parii Myſiae.
Patrarum Achaiae.
Sidonis Phoeniciae.
Tyri Phoeniciae.

* * *

Typum hunc eſſe numorum hujus claſsis proprium, non modo eo veriſimile ſit, quod in tot coloniarum numis reperitur, ſed etiam, quod in unis. Neque enim in ullo urbium non coloniarum numo Silenum hoc modo, quo diximus, expreſſum videmus. Vt adeo non dubitaverim, quod ab alio antea factum non obſervavi, hunc typum aequo jure atque illos, de quibus hactenus egi, in coloniarum typis putare. Addo, Silenum ſimili geſtu exſtare in denariis gentis Marciae Cenſorinorum, cauſa incerta. Sed jam quam ob cauſam hic noſter Silenus ſolos coloniarum numos occupaverit, conjectura adſequi ſatagamus. Vaillantius variis locis, quibus typi hujus cauſam dare conatur in ſuo de coloniis opere inſigni, eo uberes vini proventus, quod Sileno in deliciis fuiſſe conſtat, indicari exiſtimat. Vaillantium ſecutus eſt Belleyus in diſſertatione de numis Boſtrae. [e]) At enim cur Silenum non aeque habemus in numis urbium Graecarum, quae tot, variisque modis vini ſui praeſtantiam amabant praedicare?

Videor mihi aliquid, quod aenigmati huic poſsit lucem adfundere, reperiſſe in Servii commentariis. Ait primum: [f]) *Quod autem de Libero patre diximus, haec cauſa eſt, ut ſignum ſit liberae civitatis; nam apud majores aut ſtipendiariae erant, aut foederatae, aut liberae. Sed in liberis civitatibus ſimulacrum Marſyae erat, qui in tutela Liberi patris eſt.* Illuſtrior oratio altera, [g]) qua ad verba Maronis: *patrique Lyaeo*, continuo ſubjicit: *qui apte urbibus libertatis eſt deus; unde etiam Marſyas*,

---

a) ad Iobert. T. II. p. 92. b) T. II. p. 480. c) Pellerin Mel. I. p. 290. d) Muſ. Theup. ſub Elag. e) B. L. T. XXX. f) ad Aen. III. 20. g) Aen. IV. 58.

minifter ejus, civitatibus in foro pofitus libertatis indicium eft, qui erecta manu teftatur, nihil urbi deeffe. Lege Servium iftud ipfum inculcantem apud Macrobium. [a]) Quod pofterius teftimonium tanto magis caufae fervit, quod ipfum fimulacri geftum, qualis in his numis eft, indigitat. Animadvertendum, antequam ad rem propius accedo, nequaquam mihi adverfari, quod numi Silenum offerant, Servius autem utroque loco in Marfya fibi conftet. Sciendum enim, utrumque deaftrum fic a veteribus confufum, ut, qui Marfyas effet, etiam Silenus diceretur. Iam ab Herodoto memoratur ὁ τȣ Σιληνȣ Μαρσυεω ἀσκος, *Sileni Marfyae uter* Celaenis Phrygiae fufpenfus, monftratusque. [b]) Sic et Paufanias memorat Palladis fignum τον Σιληνον Μαρσυαν ferientis, [c]) mox infra unum eundemque jam Marfyam vocat, jam Silenum, [d]) atque iterum infra, [e]) quo loco perperam Amafaeus interpres Marfyam a Sileno diftinguit, qui unus idemque erant, cum nimirum effent inter veteres, qui Marfyan in Silenorum numero putarent. Quocirca nequaquam miremur, fi interdum a veteribus unum pro alio captum legimus. A Servio vero nomine Marfyae intellectum Silenum, inde colligimus, quod hunc fuum Marfyan in tutela Liberi patris effe, hujusque miniftrum diferte adferit, quod quidem jure praedicari de Sileno poffe in vulgus notum, minus vero, faltem ex obvia tritaque mythologia, de Marfya Phrygio. Non advertit ad haec Gronovius, citata haec Servii teftimonia fugillans, tanquam is parum fcite Marfyan libertatis indicem adferuiffet. [f])

Habemus igitur Silenum urbium quidem liberarum teftem, at necdum coloniarum, in quarum tamen folarum numis, ut profeffus fum, hujus formae Silenus vifitur. Enimvero fi religiofe velimus in haec Servii dictata jurare, neceffe erit, Silenum, quatenus libertatis eft index, a coloniis procul habere. Tantum enim abeft, ut coloniae in urbium liberarum numero haberentur, ut etiam iis quodammodo opponerentur. Plinius, ubi Baeticae oppida enumerat, [g]) *in iis*, inquit, *coloniae IX., municipia XVIII., Latio antiquitus donata XXIX., libertate VI., foedere III., ftipendiaria CXX.* Sane cum coloniae non minus atque aliae urbes Graecae titulorum libidine laborarent, ut fupra vidimus, vix tamen exftat numus, qui five coloniam, five municipium *liberum* appellaret, etfi hic titulus in Graecarum urbium numis non fit infrequens. Et vero urbes, quae tam arcte a Romanorum feu legibus, feu juribus pendebant, quo illae pacto liberae dici potuiffent? Interim verum eft, varias colonias, five quod immunitate gauderent, five a praetoris R. jurisdictione effent eximiae, liberas tamen, etfi laxius, appellari potuiffe, et revera etiam a fcriptoribus appellatas. De Patris Achaiae colonia Paufanias: [h]) και εδωκε μεν ελευθεροις Αχχιων μονοις τοις Πατρευσιν ειναι, *et folos ex Achaeis Patrenfes liberos effe juffit* Auguftus

a) Sat. L. IV. c. 12. b) L. VII. c. 26. c) L. I. c. 24. d) L. II. c. 7. e) L. II. c. 22. f) Thef. ant. Graec. T. I. lit. X. g) L. III. § 3. h) L. VII. c. 18.

ejus coloniae conditor. Vide coloniarum quodam ſenſu liberarum exempla alia ſupra in tractatu de urbibus autonomis et liberis, tum et numos Hipponis Zeugitanae, quae in numis dicitur LIBERA, et colonia a Plinio juniore, quo loco et egimus de municipio *libero* Thiburſicenſium.

At enim, ſi haec Sileni imago urbis eſt liberae indicium, cur ea non etiam in numis urbium Graecarum, quae et vere erant liberae, et liberae auctoritate publica dicebantur, comparet, ſed in unis coloniarum aut municipiorum numis, et quidem ſic, ut et harum aliquae hoc typo conſtanter abſtinerent? Difficilis hercle quaeſtio, cui ſi reſpondere jubear, praeter conjecturas, et has, ut multis videbitur, infirmas fateor me in promptu non habere, quod adferam. Tentabimus tamen, utcunque res cadet. Nam et nos, non minus ac Muſae Heſiodeae [a])

Ιδμεν ψευδεα πολλα λεγειν ἐτυμοισιν ὁμοια.

Videntur hoc typo aliae coloniae non uſae, quam quae jure Italico ab imperatoribus ſunt donatae. Invexit jus iſtud, ampliſsimum ſane ex iis, quae Romani in urbes conferre ſunt ſoliti, immunitatem a tributo capitis et ſoli, dictumque fuit Italicum, quod Auguſtus beneficium iſtud toti Italiae eſſe proprium voluit, de quo, ne longior hic ſim, conſule juris R. interpretes, ac praecipue Bimardum paucis ac dilucide hanc materiam complexum. [b]) Nemo non videt, urbes praeclaro hoc beneficio ornatas non abs re, etſi in Romanorum ſenſu minus proprie, dici potuiſſe liberas, et de ſe praedicare, quod teſte Servio Silenus geſticulatione indicare voluit, nihil poſt haec ſibi deeſſe. Si ergo, quod fingere abſurdum non eſt, ad jactandam hanc ſuam libertatem Italicae urbes paſsim Silenum tanquam libertatis indicem propoſuere, jure Servius homo Romanus, et qui hunc urbium Italicarum morem coram vidit, dicere potuit, deaſtrum hunc urbium libertatem ſignificare, etſi verbis in oratione ſua minus propriis uteretur, cum pro Sileno Marſyan, pro immunitate ex jure Italico libertatem obtruſit, quo vitio inferioris aevi grammaticos paſsim laborare, non eſt quod moneam. Si Italiae urbes erecto in foris Sileno libertatem ſunt teſtatae, non mirum, colonias quoque externas jus idem ſibi conceſſum eodem modo voluiſſe indicare. Et vero ex numero XII. urbium, quae Sileni typo uſae ſunt, et quarum catalogum ſupra dedimus, quinque ſunt, quas certa fide conſtat Italico jure gaviſas, diſerte iſtud teſtantibus Vlpiano, Celſo, Gaio, Paulo ICtis, [c]) nimirum, Alexandria Troas, Berytus, Laodicea, Parium, Tyrus. Addere tuto poſſumus Sidonem, in quam cum Elagabali juſſu, ut in ejus moneta diximus, translata eſſent omnia Tyri jura, dubium non eſt, translatum quoque jus Italicum, quo Tyrus ornata fuit. Quo loco in conjecturae meae ſubſidium juvat animadvertere, ex tanto monetae Tyriae numero in iis tan-

a) Theogon. v. 27. b) ad Iobert. T. II. p. 85. c) Dig. L. L. tit. 15. de Cenſib.

tum numis apparere Silenum, in quibus Tyrus coloniam se profitetur. Ademptis ab Elagabalo coloniae juribus, cum miserabilem suum statum inscripto solo TYRIORVM manifestaret, Silenum etiam ex eorum moneta extorrem factum. Addere liceat et Patras Achaiae, in quas Pausanias collata ab Augusto refert beneficia, quaecunque (ὁπόσα) in colonos conferri consuevere. [a]) Si quaecunque, certe etiam jus Italicum. Ergo ex urbibus XII. habemus VII., quae jus istud habuerunt, et Silenum signaverunt. Et forte adhuc in lucem proferentur eodem typo insignes numi coloniarum Heliopolis, Emisae, Philippensis, Cassandreae, Diensis, Antiochiae Pisidiae, municipii Stobensis, quae oppida omnia citati jurisconsulti juris Italici appellant. Egregie causam meam juvat, quod in numis earum coloniarum, quibus iidem jus istud disertis verbis detrahunt, intelligo Ptolemaiden, Caesaream Samariae, Aeliam Capitolinam, Antiochiam Syriae, ne vestigium quidem Sileni reperio, etsi earum moneta magno numero superfit. De Ptolemaide Vlpianus: *nihil praeter nomen coloniae habet.* Idem de Caesarea et Aelia: *neutra jus Italicum habet.* Antiochiam Syriae non modo praeterit Vlpianus, sed et haec tantum de ea notavit Paulus: *Divus Antoninus Antiochenses colonos fecit salvis tributis.* Ex eo vero, quod laudati auctores inter urbes Italicas non recensent Bostram, Coelam, Damascum, Deultum, Neapolin, Patras, Sidonem, quae omnes quoque Silenum jactant, nolim quis sequi existimet, eas jure Italico caruisse. Quae enim in Digestis memorantur, excerpta tantum sunt ex eorum libris de censibus et coloniis, et haud dubie nonnullae coloniae serius hoc jure donatae fuerint.

Atque haec, quando veri habere speciem visa sunt, non dubitavi, ut in mentem venerant, in hos commentarios referre. Sintne commodo fundamento nixa, eruditorum arbitrii esto.

V. Taurus stans.

In numis Calagurris, Celsae, aliarumque. Adludit hic typus ad agriculturam, cujus etiam causa deducti ex urbe coloni, et cujus symbolum habitus taurus. Tacitus: [b]) *Igitur a foro boario, ubi aereum tauri simulacrum aspicimus, quia id genus animalium aratro subditur etc.*

---

a) L. VII. c. 18. b) Ann. XII. c. 24.

SECTIO VII.

DE PERMISSV SIGNANDAE IN COLONIIS MONETAE.

Hunc enunciant ſequentes formulae coloniarum numis inſcriptae:

PERM. AVG. vel AVGVSTI. vel: PERM. CAES. AVG. vel: PER. IMP. CAESARIS. AVGVSTI. vel: PERMISSV. CAESARIS. AVG. in numis Caeſarauguſtae, Eborae, Emeritae, Italicae, Patriciae, Romulae, Traductae, qui omnes habent caput Auguſti.

PERM. DIVI. AVG. in numis Romulae et Italicae, cum capite Tiberii.

INDVLGENTIAE. AVG. MONETA. IMPETRATA. in numo Patrarum cum epigraphe Auguſti.

PERM. IMP. in numo Corinthi cum capite Domitiani.

PERM. SILANI. in numis Beryti ſub Auguſto et Tiberio.

PERMISSV. P. DOLABELLAE. PROCOS. vel: L. APRONI PROCOS. in numis Carthaginis Africae ſub Tiberio.

* * *

Edictum in tot numis *permiſſum* eloqui jus monetae in coloniis feriundae, inter omnes convenit. Magis iſtud elucefcit ex citato Patrarum numo, in quo Patrenſes impetratam monetam indulgentiae Auguſti, id eſt: permiſſui, acceptum referunt. Sui ergo arbitrii Auguſtus eſſe voluit, in quam ſive coloniam ſive municipium iſtud vellet jus conferre. Sed et in coloniarum arbitrio haud dubie poſitum fuerit, ſive collatum iſtud jus palam in moneta jactarent, ſive diſsimularent. Certe multo plures fuere coloniae, quae reticuerunt. Impenſius illud elocutae ſunt urbes Baeticae, quae tamen, quod obſervari meretur, ſenatus populique provincia fuit, non Auguſti, cum interim ex urbibus Tarraconenſis provinciae, quae Auguſto paruit, unicum tantum numum, eumque Caeſarauguſtae, atque hunc nonniſi ſero, reperiſſet Florezius, qui Auguſti permiſſum enunciat. [a])

Videtur Auguſtus impertiendi hujus juris poteſtatem permiſiſſe denique provinciarum rectoribus. Sic in citato Berytiorum numo non amplius legitur

a) Tom. III. p. 18.

PERM. AVG. ſed PERM. SILANI., qui Creticus Silanus ſub Auguſti exitum et initium Tiberii Syriam pro praetore rexit, ut dictum in numis Antiochiae. Atque idem deinceps videtur placuiſſe ſucceſſoribus; neque enim amplius legitur v. g. PERM. TI. AVG., quamvis in numis citatis Carthaginis veteris eodem imperante Tiberio cuſis legatur permiſſus Dolabellae et Apronii proconſulum. Quod in numo Corinthi imperante Domitiano ſignato legatur PERM. IMP., in cauſa eſt, quia hic imperator jus monetarium urbi reſtituit ademptum a Veſpaſiano, ut in ejus numis diximus. Ceterum cur jus iſtud coloniis aliis conceſſum fuerit, aliis perpetuo negatum, reperire hactenus non potui. Sane Dyrrhachium Illyrici, urbs olim, ſi qua alia numismatica, eadem, ex quo deducta eſt colonia, juris etiam Italici particeps, nullos amplius numos dedit. An ſponte hoc juris non appetierint, forte quod apud eas abundavit moneta Romana, ignoramus. Sed poteſt haec quaeſtio ad multas urbes Graecas liberas, magnique eas nominis extendi.

* * *

In compluribus coloniarum numis ſenatus R. auctoritas notatur his modis;

S. C. in numis Antiochiae Syriae, Damaſci Coeleſyriae, Philippopolis Thraciae.

M. FALCIDIVS. IIIIVIR. EX. S. C. in numo Carteiae. (Florez Tom. III. p. 36.)

CELTAMB. EX. S. C. in numo Toleti. (Florez.)

EX. S. C. in numo Beryti cum capite I. Caeſaris. (Patin Impp. ſed quae literae apud Vaillantium abſunt, etſi captum ex Patino ipſe profiteatur.)

S. R. in numis Antiochiae Piſidiae, et Iconii Lycaoniae.

Florezius ſuos Carteiae et Toleti numos explicans adſerere non dubitat, ut colonias alias ab Auguſtis, ſic alias a ſenatu R. feriundae monetae jus impetraſſe, atque iſtud indicari adpoſita formula EX. S. C. Nimirum, inquit, ſi aetate imperatorum coloniis opus fuit permiſſu Auguſtorum, neceſſe eſt, ſtante rep. jus idem ſenatus conſulto conceſſum fuiſſe. [a]) Verum ut dubium non eſt, literis EX. S. C. in numis Florezianis notari ſenatusconſultum, ita certum non eſt, eas referendas ad numos ſenatusconſulto in colonia feriri permiſſos. Sic in aureis argenteisque Veſpaſiani conſecrati denariis verba EX. S. C. non ſignificant, eos S. C. ſignatos, cum in aurum argentumque ſignandum ſenatui jus non eſſet, ſed conſecrationem Veſpaſiano S. C. decretam. In eodem ſenſu capienda vocabula EX. S. C. vel POPVL*i* IVSSV., vel COMM*uni* CONS*enſu* in denariis Auguſti. Nulla vero ratione mihi perſuaſero, τo EX. S. C. in citato Carteiae numo ad monetae ſignandae permiſſum, quod exiſtimat Florezius, referendum, nam hae ſiglae cum nominibus M. FALCIDIVS. IIIIVIR. nulla interruptione connectuntur, et quod ſequitur, ſignificant verius, M. Falcidium ex S. C. dictum Carteiae IIIIvi-

a) ll. cc. et Tom. I. p. 70.

rum. Magiſtratus municipales nonnunquam ex S. C. lectos, ſive cum coloni diſſentirent, cujus exemplum praebet cenotaphium Piſanum, ſive ex aliis cauſis, et veriſimile eſt, et confirmatur marmore Gruteri, in quo Octavius dicitur BIS. DVOMVIR. QVINQ. EX. SC. ET. D. D. [a]) quod adeo M. Falcidio, forte oſtentationis cauſa, addendum viſum. Idem dubium urget ſiglas S. C., quas legere eſt in numis coloniarum aliis, quos ſupra deſcripſi, etſi plerique antiquarii exiſtiment, iis jus monetarium ex S. C. impetratum notari.

S. R. Has ſiglas legendas *Senatus Romanus*, plerique conſentiunt, at in earum explicatione differunt. Vaillantius conjicit, videri appoſitas ad arguendam numorum cudendorum facultatem a ſenatu conceſſam. [b]) Frölichius cenſet, his notis profiteri colonias Piſidiae et Lycaoniae, ſitas ſeſe in provincia, ſenatui, non Auguſtis obnoxia. [c]) Vtrumque incertum. Harduinus, ne non et hoc loco ſuus ſit, legit: *Spes Reipublicae.* Legi etiam poſſe *Senatus Reſcripto*, conjecit Vaillantius, ſed quod jure refutat Bimardus. [d])

SECTIO VIII.

DE METALLO IN COLONIARVM NVMIS.

Aureus coloniae numus res hactenus ignota. Argenteos addito COL. Nemauſus complures dedit, ſingulos tantum Carthaginis Novae, et Ilici vidit Florezius, et inter res inſolentiſsimas praedicavit. [e]) Omiſſo vocabulo COL. habemus rariſsimos argenteos Agrigenti Siciliae ſcripto ſolo AGRIGENTVM., ſed quos eſſe Agrigenti deducta demum colonia cuſos dubitari nequit. His demptis totum agmen aeneum eſt. Videtur, coloniis ſtante adhuc rep. deductis monetae argenteae uſu, ſi modo facultates iſtud ferrent, interdictum non fuiſſe, ſubinde ſolius aeris arbitrio iis permiſſo, ex quo Auguſtus, et ſucceſſores jus in auream et argenteam monetam ſibi ſepoſuerunt.

---

a) pag. 444. 8. b) ad num. Antioch. Piſ. ſub Carac. c) 4 Tent. p. 144. d) ad Iobert. T. II. p. 74. e) Tom. III. p. 116.

SECTIO IX.

QVANDO NVMI IN COLONIIS SIGNARI DESIERINT.

Poſſumus quaeſtionem hanc, quando hoc loco attingenda tamen fuit, paucis finire, quia magnam partem tractata jam fuit in prolegomenis ad regionum in occaſum poſitarum numos, additis etiam, ſi praeſto fuere, cauſis, cur citius in illis feriri deſiverint. Diximus ergo, poſtremos in Hiſpaniis ſignatos numos non excedere Caligulae imperium, in Galliis jam ſub Auguſto feriri deſitos, maturius in Italia continente, nam nullum habemus coloniae Italicae numum Caeſaris vel Auguſti capite inſignem. Vnius Auguſti vultum offerunt numi coloniarum Sicularum Agrigenti et Panormi. Africae veteris coloniae ſub Tiberio malleum abjecerunt, una Babba Africae novae in Galbae imperium duravit. Hos tamen fines in dictis modo provinciis non ſola coloniarum municipiorumque res numaria habuit, ſed urbium quoque liberarum. Ad provincias inde a mari Adriatico deinceps in orientem poſitas quod attinet, earum coloniae in feriundis numis eadem nobis praebent exempla, quae urbes liberae. Vtraeque enim imperante Gallieno ab hoc inſtituto diſceſſere paucisſimis cum nonnullorum proxime ſuccedentium imagine reſiduis, ſive quod communi tum rerum omnium taedio victae eſſent, ſive abundante jam tum in provinciis moneta Romana, ſive quod circum haec tempora in illis officinae conſtitui ſunt coeptae, in quibus feriretur moneta, quae eſſet omnium imperii provinciarum communis, de quo inſtituto agetur alibi.

SECTIO X.

DE NVMIS HETEROGENEIS IN MONETA COLONIARVM.

Legis inſtar tenendum, a qua raro diſceſſum, urbes, poſteaquam coloniae jura accepere, deinceps non alios numos, niſi coloniae nomine ſignaſſe, ne-

que adeo amplius numos ejus generis, quales ſignaverunt, cum liberae adhuc eſſent conditionis, quos in praeſente diſputatione *heterogeneos* appellare placuit. Ad hunc modum, ut uno exemplo utar, Laodicea Syriae inde ab Auguſto usque ad Severum, quo temporis intervallo ſui juris fuit, conſtanter in numis ſcripſit ΙΟΥΛΙΕΩΝ. ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ, aut ſimiliter. A Severo deducta colonia conſtanter deinceps COL. LAODICEA, aut ſimiliter, neque amplius priorem ſcribendi modum appetiit.

At vero Vaillantius in eo opere, quo numos Graecos urbium liberarum complexus eſt, tum et nonnulli alii numos aliquot urbium ediderunt omnibus prioris libertatis indiciis notatos, ex quo illas conſtat fuiſſe deductas colonias. Sunt vero Carrhae et Edeſſa Meſopotamiae, Iconium Lycaoniae, Laodicea Syriae, Patrae Achaiae, Tyrus Phoeniciae. Verum jam olim late docui, legem, quam modo praefixi, ab his exemplis non infringi, quia ſatis jam conſtat, numos citatos aut male lectos plerosque, aut a falſariis depravatos, quae omnia ibi expoſita vide, [a]) tum et per hoc opus in ſingularum numis memorata. Vnicum, quem heterogeneum vere dicere poſsis, reperio inter numos Patrenſium Achaiae, qui cum inde ab Auguſto coloni eſſent, numosque ſignarent Latine inſcriptos, ſub Nerone numum vulgaverunt cum epigraphe Graeca ΝΕΡΩΝΙ. ΠΑΤΡΕΩΝ. nullo coloniae indicio, ſed cujus νεωτερισμȣ cauſam in eorum numis dedimus. Tam parum ergo ex ſingulari hoc numo probari poteſt, Patrenſes ad veterem ſuum modum rediviſſe, quam parum iſtud de Corinthiis colonis propter numos maximi moduli, quos cum epigraphe Graeca unice in Antinoi honorem ſignandos curaverunt, poteſt adfirmari.

Vnicam reperio Syriae Antiochiam, quae, poſteaquam a Caracalla deducta eſt colonia, cum novam tum inchoaſſet monetae formam cum manifeſta coloniae mentione, numos veteris formae inde ab Auguſtorum exordio cudi coeptae ſignare perrexit, quorum illi ſervirent uſui colonorum adſcitiorum, hi ſolita eſſent civium veterum moneta, de quo duplice foro monetario vide, quae in ejus urbis numis copioſius dixi. Suſpicabar olim, etiam Neapoli Samariae eodem tempore utriusque generis numos ſignatos, [b]) ſed adverti ſerius, hos quoque ſtatutae a me legi ſeſe non gravate adcommodare, ut in ejus urbis moneta dixi.

FINIS PARTIS I.

TOTIVS OPERIS VOLVMINIS IV.

---

a) Num. vett. p. 283. b) l. c. p. 287.

INDICES IV.

IN VNIVERSAM PARTEM I.

HVIVS OPERIS

IV. PRIORA VOLVMINA COMPLEXAM,

QVORVM

I. eſt: Regionum, populorum, urbium.

II. Regum, ac principum.

III. Inſcriptionum ſingularium,

IV. Rerum.

Numeri Romani indicant Volumen, Arabici paginam.

P. indicat Prolegomena generalia, quae ſunt initio Voluminis I., additus numerus Romanus paginam.

INDEX I.

REGIONVM, POPVLORVM, VRBIVM.

INDEX II.

REGVM AC PRINCIPVM.

Ptolemaei Aegypti reges.

* * *

Omiſi ex hoc catalogo nomina varia inſcripta numis Gallicis, ut: ATISIO, AVSCRO, et complures alios, quos collegi in Vol. I. p. 77, neque enim ſatis conſtat, utrum regulorum illa ſint nomina, an magiſtratuum, an populorum.

Nomina peregrina ADNA, BIATEC, SVICCA, etc., quae leguntur in numis barbaris, peti poſſunt ex indice III.

INDEX III.

INSCRIPTIONVM SINGVLARIVM.

Alphabeti Graeci.

Alphabeti Latini.

INDEX IV.

RERVM.